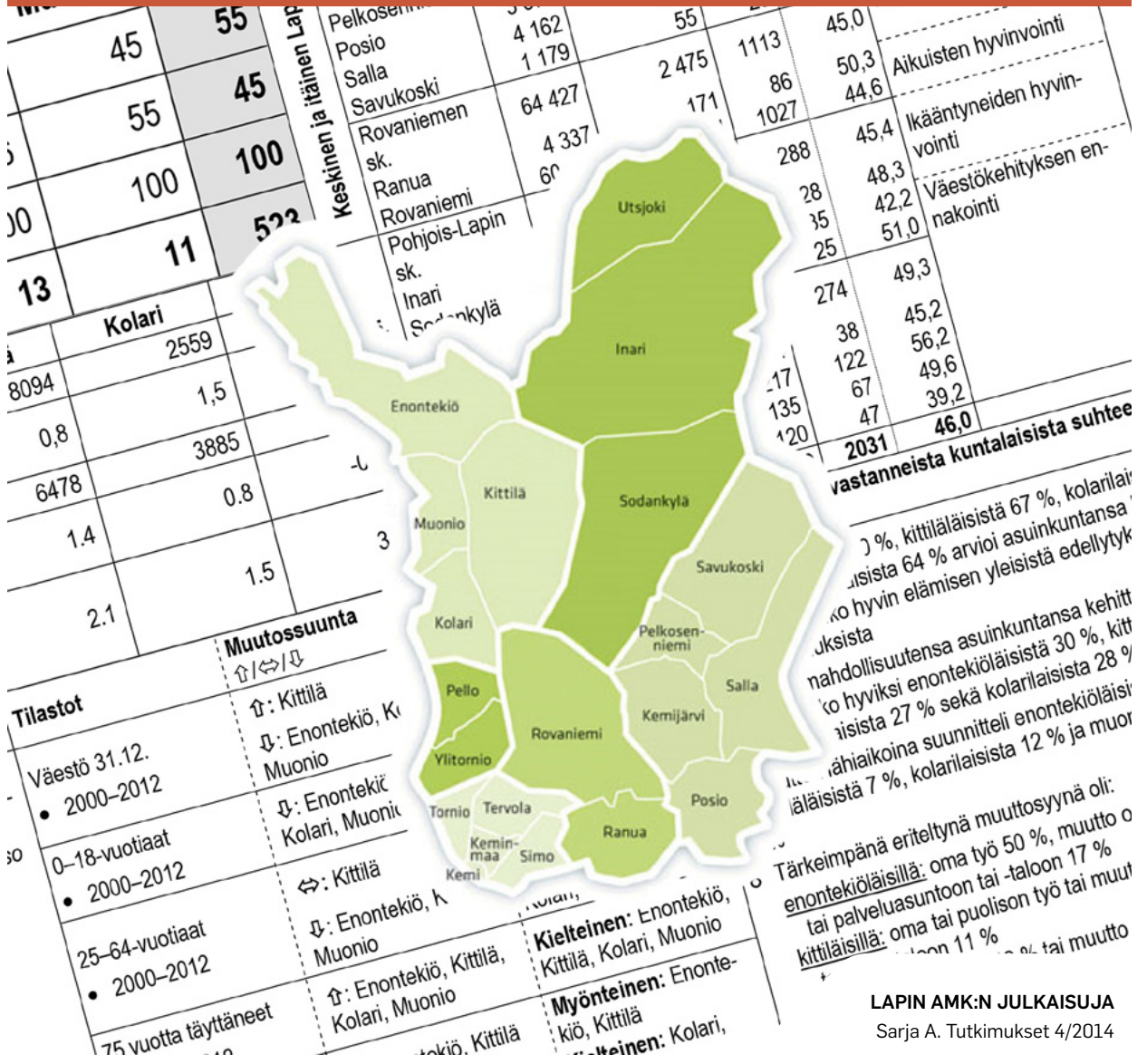

Tunturi-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013

Leena Viinamäki (toim.)

Tunturi-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013

Sarja A. Tutkimukset 4/2014

Lapin ammattikorkeakoulu
Kemi 2014

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-012-5 (pdf)
ISSN 2342-2475 (verkkójulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
Sarja A. Tutkimukset 4/2014

Rahoittajat: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristö-
keskus, Vipuvoimaa Euroopan EU:lta 2007-2013,
Unioni Euroopan sosiaalirahasto,
Lapin ammattikorkeakoulu, Lapin yliopisto

Toimittaja: Leena Viinämäki
Kansi: Leena Viinämäki & Pia Kuha

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin korkeakoulukonserni LUC
on yliopiston ja ammattikorkea-
koulun strateginen yhteenliittymä.
Konserniin kuuluvat Lapin yliopisto
ja Lapin ammattikorkeakoulu.
www.luc.fi

SISÄLLYS

KUVIOLUETTELO	6
TAULUKKOLUETTELO	11
ESIPUHE	13
ABSTRACT	14
KIRJOITTAJAT	15
1 POHJOISEN HYVINVOINNIN TIETOPAIKKA -HANKKEEN TAUSTA	17
1.1 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointipoliittinen tausta <i>Asko Suikkanen, Leena Viinamäki, Arto Selkälä & Marika Kunnari</i>	17
1.2 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen organisatorinen tausta <i>Asko Suikkanen, Leena Viinamäki, Arto Selkälä, Raimo Jänkälä & Marika Kunnari</i>	26
1.3 Pohjoisen hyvinvointibarometriä ja hyvinvointiselontekojen käytännön toteuttaminen <i>Arto Selkälä, Leena Viinamäki & Asko Suikkanen</i>	31
1.3.1 Tilastot ja kuntalaiskysely	39
1.3.2 Asiantuntijalausunnat	46
2 HYVINVOINNIN MONET ULOTTUVUUDET	48
2.1 Sosiaalipoliittinen näkökulma hyvinvointipalvelujärjestelmään <i>Leena Viinamäki & Arto Selkälä</i>	48
2.2 Terveyspoliittisia näkökulmia hyvinvointipalvelujärjestelmään <i>Seppo Kilpiäinen & Sirpa Kaukiainen</i>	52
3 TUNTURI-LAPIN SEUTUKUNNAN HYVINVOINTIBAROMETRI	57
3.1 Kuntakuva ja vastaajaprofiili <i>Leena Viinamäki & Arto Selkälä</i>	57
3.2 Taloudellinen kehitys <i>Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen</i>	63
3.3 Väestökehitys <i>Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen</i>	72
3.4 Sosiaalinen hyvinvointi <i>Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen</i>	82

3.4.1 Lasten elinolot ja hyvinvointi.....	98
3.4.2 Nuorten elinolot ja hyvinvointi.....	104
3.4.3 Aikuisten elinolot ja hyvinvointi	111
3.4.4 Ikääntyneiden elinolot ja hyvinvointi	119
3.5 Arviot hyvinvointipalveluista ja eri tukimuodoista Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen	127
3.5.1 Hyvinvointipalveluiden saatavuus	127
3.5.2 Kunnallisten sosiaalipalveluiden toimivuus	136
3.6 Arviot sosiaalisesta hyvinvoinnista Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen	146
3.6.1 Tyytyväisyys eri elämäalueisiin	146
3.6.2 Vapaa-ajan käyttö.....	150
3.6.3 Hyvän elämän mahdollistajat	164
3.6.4 Yhdistysten/järjestöjen merkitys	187
3.7 Terveystieteellinen hyvinvointi Seppo Kilpiäinen & Leena Viinamäki	201
3.7.1 Terveyspalveluiden kustannukset	201
3.7.2 Terveyspalveluiden toimivuus	211
3.7.3 Sairastavuus	223
3.7.4 Elämäntavat.....	242
3.8 Arviot väestökehityksestä vuoteen 2030 Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen	250
4. TUNTURI-LAPIN SEUTUKUNNAN HYVINVOINNIN TILA ASIAANTUNTIJA-ARVIoidEN MUKAAN	258
4.1 Enontekiön asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Annikki Kallioniemi.....	258
4.2 Kittilän asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Anna Mäkelä	259
4.3 Kolarin asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Lahja Harju.....	260
4.4 Muonion asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Pirkko Kuru, Pirkko Rauhala, Päivi Vuollo-Uusisalmi & Päivi Salminen	262
4.5 Tutkijoiden tilannearvio Tunturi-Lapin seutukuntalaisten hyvinvoinnista Asko Suikkanen & Leena Viinamäki & Arto Selkälä.....	264

5. ALUEHALLINNON NÄKEMYKSIÄ LAPPILAISTEN HYVINVOINNISTA	282
5.1 Lapin aluehallintoviraston asiantuntija-arvio <i>Tuula Kokkonen, Tiina Piirilä-Laiho & Heini Sankala</i>	282
5.2 Saamelaiskäräjien asiantuntija-arvio Pohjois- ja Tunturi-Lapin seutukunnista <i>Sari Guttorm</i>	293
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	300
6.1 Hyvinvointibarometrien ja –selontekojen metodologia <i>Arto Selkälä, Leena Viinamäki & Asko Suikkanen</i>	300
6.2 Hyvinvointibarometrien ja –selontekojen tuloksia hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta <i>Asko Suikkanen, Leena Viinamäki & Arto Selkälä</i>	308
KIRJALLISUUS.....	318

LIITTEET 331

Liite 1.	Kommentointipyyntö Lapin perusturvajohtajille Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka –hankkeesta.	331
Liite 2.	Hyvinvointikyselyn 30.12.2011 kyselykerran saatekirje.....	333
Liite 3.	Hyvinvointikyselyn 13.1.2012 kyselykerran saatekirje.....	334
Liite 4.	Hyvinvointikysely.	335
Liite 5.	Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö hyvinvointibarometristä lappilaisille perusturvajohtajille ja kunnanjohtajille Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin.	348
Liite 6.	Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö hyvinvointiselonteosta lappilaisille perusturvajohtajille ja kunnanjohtajille Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin.	350
Liite 7.	Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö lappilaisille aluehallintoviranomaisille.....	352
Liite 8.	Onks tietoo? – kohti alueellista hyvinvointia –seminaari, Rovaniemi, 8.6.2012.....	354
Liite 9.	Tiedon avulla parempaa hyvinvointia – kuinka hyödyntää tutkimustietoa kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämisessä – seminaari, Rovaniemi 31.1.2014.	355
Liite 10.	Liitekuviot	357
Liite 11.	Liitetaulukot.....	439

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka hankekokonaisuuden toteutus.....	26
Kuvio 2.	Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen sisältö.....	28
Kuvio 3.	Hyvinvointibarometrin ja hyvinvointiselonteon suhde kuntien hyvinvointijohtamisen työvälineisiin.....	32
Kuvio 4.	Lapin maakunta, seutukunnat ja kunnat.	33
Kuvio 5.	Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselonteko-osioiden aineistot.....	36
Kuvio 6.	Verotulot, euroa/asukas vuosina 2000–2010.	63
Kuvio 7.	Näkemys asuinkunnan taloudellisesta ja sosiaalisesta tilasta.	64
Kuvio 8.	Näkemys asuinkunnasta elämisen yleisistä edellytyksistä ja mahdollisuuksista huolehtijana.	65
Kuvio 9.	Valtionosuudet yhteensä euroa/asukas vuosina 2000–2010.	66
Kuvio 10.	Vuosikate, euroa/asukas vuosina 2000–2010.	67
Kuvio 11.	Kunnan nettokustannukset yhteensä, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	68
Kuvio 12.	Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	69
Kuvio 13.	Kunnan yleinen pienituloisuusaste vuosina 1995–2009.	70
Kuvio 14.	Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista vuosina 1990–2011.	71
Kuvio 15.	Väestö 31.12. vuosina 1990–2011.	72
Kuvio 16.	0–18 -vuotiaat, % väestöstä vuosina 1990–2011.	73
Kuvio 17.	25–64 -vuotiaat, % väestöstä vuosina 1990–2011.	74
Kuvio 18.	75 vuotta täyttäneet, % väestöstä vuosina 1990–2011.	75
Kuvio 19.	Elatussuhde vuosina 1990–2010.	76
Kuvio 20.	Huoltosuhde vuosina 1990–2011.	77
Kuvio 21.	Nettomuutto/1000 asukasta vuosina 1990–2011.	78
Kuvio 22.	Muuttosuunnitelmat.	79
Kuvio 23.	Muuttopaikkakunta muuttoa suunnittelevilla.	81
Kuvio 24.	Sosiaalitoimen nettokustannukset, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	82
Kuvio 25.	Toimeentulotuki, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	83
Kuvio 26.	Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta.	84
Kuvio 27.	Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot yhteensä, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	85
Kuvio 28.	Arvio vammaispalvelujen toimivuudesta.	86
Kuvio 29.	Arvio kunnallisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta.	87
Kuvio 30.	Arvio yksityisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta.	88
Kuvio 31.	Arvio sosiaalityöntekijän palvelujen toimivuudesta.	89
Kuvio 32.	Veronalaiset tulot keskimäärin, euroa/asukas vuosina 2005–2011.	91

Kuvio 33.	Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen.....	92
Kuvio 34.	Koulutustasomittain vuosina 1990–2010.....	93
Kuvio 35.	Poliisin tietoon tullut rikollisuus/1000 asukasta vuosina 1990–2011.....	94
Kuvio 36.	Asuinalueen turvattomuuskokemukset.....	95
Kuvio 37.	Yksinäisyyskokemukset.....	96
Kuvio 38.	Vaikutusmahdollisuudet asuinkunnan kehittämiseen.....	97
Kuvio 39.	Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä vuosina 1990–2011.....	98
Kuvio 40.	Arvio lasten päivähoitopalveluiden toimivuudesta.....	99
Kuvio 41.	Lastensuojelun avoheollolisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1998–2010.....	100
Kuvio 42.	Arvio lastensuojelutyön palvelujen toimivuudesta.....	101
Kuvio 43.	Elatustukea saaneet lapset, % 0–17 -vuotiaista vuosina 1990–2011.....	102
Kuvio 44.	Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä vuosina 1990–2010.....	103
Kuvio 45.	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1995–2010.....	104
Kuvio 46.	Nuorisotyöttömät, % 18–24 -vuotiaasta työvoimasta vuosina 1991–2011.....	107
Kuvio 47.	Toimeentulotukea saaneet 18–24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1991–2010.....	108
Kuvio 48.	Työttömät, % työvoimasta vuosina 1991–2011.....	111
Kuvio 49.	Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta vuosina 1991–2011.....	112
Kuvio 50.	Toimeentulotukea saaneet 25–64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1991–2010.....	115
Kuvio 51.	Avioeroja 25–64 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa vuosina 1990–2011.....	117
Kuvio 52.	Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä vuosina 2002–2010... ..	118
Kuvio 53.	Kodinhuoltoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.....	119
Kuvio 54.	Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1991–2010.....	122
Kuvio 55.	75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokunnat, % vastaavanikäisten asutokunnista vuosina 1990–2011.....	124
Kuvio 56.	Kodinhuoltoapua vuoden aikana saaneet 75 vuotta täyttäneiden kotitaloudet, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.....	125
Kuvio 57.	Hyvinvointipalveluiden saatavuus.....	127
Kuvio 58.	Kauppalvelut.....	128
Kuvio 59.	Pankkipalvelut.....	129
Kuvio 60.	Postipalvelut.....	130
Kuvio 61.	Koulutuspalvelut.....	131

Kuvio 62.	Kulttuuripalvelut.....	132
Kuvio 63.	Liikuntapalvelut.....	133
Kuvio 64.	Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut.....	134
Kuvio 65.	Kelan palvelut.....	135
Kuvio 66.	Kunnallisten sosiaalipalveluiden toimivuus.....	136
Kuvio 67.	Nuorisotyön palvelujen toimivuus.....	137
Kuvio 68.	Arvio kotipalvelun toimivuudesta.....	138
Kuvio 69.	Arvio vanhusten palveluiden toimivuudesta.....	139
Kuvio 70.	Arvio omaishoidon tuen toimivuudesta.....	140
Kuvio 71.	Tyytyväisyys eri elämäntilanteisiin.....	146
Kuvio 72.	Tyytyväisyys nykyiseen elämäntilanteeseen kokonaisuutena.....	147
Kuvio 73.	Tyytyväisyys elämän saavutuksiin.....	148
Kuvio 74.	Tyytyväisyys vapaa-ajan sisältöön.....	149
Kuvio 75.	Vapaa-ajan käyttö.....	150
Kuvio 76.	Kotityöt.....	151
Kuvio 77.	Lepäileminen.....	152
Kuvio 78.	TV:n katseleminen.....	153
Kuvio 79.	Lehtien lukeminen.....	154
Kuvio 80.	Internetissä surffaileminen.....	155
Kuvio 81.	Harrastukset (ml. kotieläimet).....	156
Kuvio 82.	Opiskelu.....	157
Kuvio 83.	Seurustelu perheen/puolison kanssa.....	158
Kuvio 84.	Seurustelu ystävien kanssa.....	159
Kuvio 85.	Yleishyödyllinen tai yhteiskunnallinen toiminta.....	160
Kuvio 86.	Ansiotyöhön liittyvät asiat.....	161
Kuvio 87.	Arkiliikunta.....	162
Kuvio 88.	Kuntoliikunta.....	163
Kuvio 89.	Hyvän elämän mahdollistajat.....	164
Kuvio 90.	Hyvät perhe-elämän ihmissuhteet.....	165
Kuvio 91.	Hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä.....	166
Kuvio 92.	Turvattu perustoimeentulo.....	167
Kuvio 93.	Hyvät tulot.....	168
Kuvio 94.	Mieluisa työpaikka.....	169
Kuvio 95.	Pysyvä ja varma työpaikka.....	170
Kuvio 96.	Hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky.....	171
Kuvio 97.	Hyvä henkinen vireys ja mieliala.....	172
Kuvio 98.	Rentouttava vapaa-aika.....	173
Kuvio 99.	Mielenkiintoiset harrastukset.....	174
Kuvio 100.	Yhteiskunnallinen osallistuminen, mahdollisuus vaikuttaa.....	175
Kuvio 101.	Uskonto, hengellisyys.....	176
Kuvio 102.	Luova toiminta (soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.).....	177
Kuvio 103.	Opiskelu.....	178
Kuvio 104.	Viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö.....	179
Kuvio 105.	Hyvä asunto.....	180
Kuvio 106.	Luonnonympäristö.....	181

Kuvio 107.	Ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus.	182
Kuvio 108.	Ihmisten tasa-arvoisuus.	183
Kuvio 109.	Mahdollisuus auttamiseen.	184
Kuvio 110.	Mahdollisuus autetuksi tulemiseen.	185
Kuvio 111.	Sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus.	186
Kuvio 112.	Yhdistysten/järjestöjen merkitys.	187
Kuvio 113.	Informaation saanti.	188
Kuvio 114.	Osallistumismahdollisuuksien varmistaminen.	189
Kuvio 115.	Ihmisten keskinäinen tuki.	190
Kuvio 116.	Sosiaalipalvelujen saaminen.	191
Kuvio 117.	Terveystalvelujen saaminen.	192
Kuvio 118.	Liikuntapalvelujen saaminen.	193
Kuvio 119.	Kulttuuripalvelujen saaminen.	194
Kuvio 120.	Toimeentulon turvaaminen.	195
Kuvio 121.	Työllisyyden turvaaminen.	196
Kuvio 122.	Vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen.	197
Kuvio 123.	Harrastustoiminta.	198
Kuvio 124.	Virkistystoiminta.	199
Kuvio 125.	Sosiaalinen kanssakäyminen.	200
Kuvio 126.	Perusterveydenhuollon (ml. hammashuolto) nettokustannukset, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	202
Kuvio 127.	Erikoissairaanhoidon nettokustannukset, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	203
Kuvio 128.	Päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas vuosina 1993–2010.	204
Kuvio 129.	Päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä vuosina 1996–2010.	205
Kuvio 130.	Arvio päihdehuoltopalveluiden toimivuudesta.	206
Kuvio 131.	Arvio apteekkipalvelujen saatavuudesta.	207
Kuvio 132.	Arvio kunnallisten terveystalvelujen saatavuudesta.	208
Kuvio 133.	Arvio yksityisten terveystalvelujen saatavuudesta.	209
Kuvio 134.	Terveystalveluiden toimivuus.	211
Kuvio 135.	Arvio yleislääkäripalvelujen toimivuudesta.	212
Kuvio 136.	Arvio erikoislääkäripalvelujen toimivuudesta.	213
Kuvio 137.	Arvio äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen toimivuudesta.	214
Kuvio 138.	Arvio koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon toimivuudesta.	215
Kuvio 139.	Arvio työterveyshuollon toimivuudesta.	216
Kuvio 140.	Arvio kotisairaanhoidon toimivuudesta.	217
Kuvio 141.	Arvio laboratorio- ja röntgentutkimustalvelujen toimivuudesta.	218
Kuvio 142.	Arvio fysioterapiapalvelujen toimivuudesta.	219
Kuvio 143.	Arvio suun terveydenhuoltopalvelujen toimivuudesta.	220
Kuvio 144.	Arvio sairaala- ja vuodeosastohoidon toimivuudesta.	221
Kuvio 145.	Arvio mielenterveystalvelujen toimivuudesta.	222
Kuvio 146.	Sairastavuusindeksi, ikävakioitu vuosina 1990–2010.	223

Kuvio 147.	Kansantauti-indeksi, ikävakioitu vuosina 1990–2010.	224
Kuvio 148.	Vastaajien arvio fyysisestä terveydestään ja toimintakyvystään.....	225
Kuvio 149.	Vastaajien arvio henkisestä vireydestään ja mielialastaan.....	226
Kuvio 150.	Vastaajien arvio omasta terveydentilastaan.....	227
Kuvio 151.	Lääkärin toteamien sairauksien lukumäärä.....	228
Kuvio 152.	Kuolleisuusindeksi, ikävakioitu vuosina 1990–2010.	234
Kuvio 153.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja, % väestöstä vuosina 1990–2010.....	235
Kuvio 154.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.	236
Kuvio 155.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.	237
Kuvio 156.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.	238
Kuvio 157.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.	239
Kuvio 158.	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä vuosina 1990–2011.....	240
Kuvio 159.	Sairauspäivärahaa saaneet 25–64 -vuotiaat/1000 vastaavanikäistä vuosina 1990–2011.....	241
Kuvio 160.	Arvio tarpeeksi nukkumisesta.....	242
Kuvio 161.	Tupakoiminen.....	243
Kuvio 162.	Nuuskaaminen.....	244
Kuvio 163.	Alkoholijuomien käyttö.....	245
Kuvio 164.	Lihavuuden ja/tai laihuuden arviointi.....	246
Kuvio 165.	Kuntoliikunnan harrastaminen.....	247
Kuvio 166.	Väestöennuste 2030.....	250
Kuvio 167.	0–6 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030.....	251
Kuvio 168.	7–15 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030.....	252
Kuvio 169.	16–24 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030.....	253
Kuvio 170.	25–64 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030.....	254
Kuvio 171.	65–74 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste 2030.....	255
Kuvio 172.	75 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste 2030.	256
Kuvio 173.	Väestöllinen huoltosuhde kunnittain 2010–2030.	257

Taulukkuuettelo

Taulukko 1.	Hyvinvointikertomus Terveystuoltolain 12§:ssa ja *uudessa sosiaaliuoltolain 9§:ssä.	21
Taulukko 2.	Lapin maakuntaan paikantuvia joko välillisesti tai välittömästi kuntalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen liittyviä hankkeita esimerkinomaisesti vuosilta 2009–2013.	23
Taulukko 3.	Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hallinnointi ja toteuttajat hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselonteko-osioiden osalta.	29
Taulukko 4.	Hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselontekojen aineistokartta.	35
Taulukko 5.	Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselonteko-osioiden toteuttamisen vaiheet ja niiden ajankohdat.	37
Taulukko 6.	Hyvinvointia tilastojen (N=82) ja kuntalaiskyselyn valossa.	40
Taulukko 7.	Kuntalaiskyselyn kadon analyysi sukupuolen suhteen v. 2012 tilastotietoihin perustuen %.	45
Taulukko 8.	Kuntalaiskyselyn kadon analyysi iän suhteen v. 2011 tilastotietoihin perustuen %.	45
Taulukko 9.	Esimerkinomaisesti sosiaalipoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta.	48
Taulukko 10.	Esimerkinomaisesti terveystoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta.	52
Taulukko 11.	Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kunnat pähkinänkuoressa.	57
Taulukko 12.	Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili sukupuolen, iän sekä äidinkielen ja arkikielen osalta (%).	58
Taulukko 13.	Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili matkan asuinkunnan keskusta, asumisyhteisön, asumismuodon sekä asiointivälineen osalta (%).	59
Taulukko 14.	Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili työmarkkina-aseman sekä yleissivistävän ja ammatillisen koulutustason mukaan (%).	61
Taulukko 15.	Muuttosuunnitelman syy (%).	80
Taulukko 16.	Arvio sosiaalipalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta (%).	90
Taulukko 17.	Arvio koulutuspalvelujen saatavuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).	105
Taulukko 18.	Arvio työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).	106
Taulukko 19.	Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).	109

Taulukko 20.	Arvio nuorisotyön palveluiden toimivuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).	110
Taulukko 21.	Tyytyväisyys elämän saavutuksiin työttömien vastaajien keskuudessa (%).	113
Taulukko 22.	Arvio työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuudesta työttömien vastaajien keskuudessa (%).	114
Taulukko 23.	Arvio toimeentulotukiasioden toimivuudesta työttömien vastaajien keskuudessa (%).	116
Taulukko 24.	65 vuotta täyttäneiden arvio vanhusten palveluiden toimivuudesta (%).	120
Taulukko 25.	65 vuotta täyttäneiden arvio omaishoidon tuen toimivuudesta (%).	121
Taulukko 26.	65 vuotta täyttäneiden arvio toimeentulotukiasioden toimivuudesta (%).	123
Taulukko 27.	75 vuotta täyttäneiden arvio kotipalvelun toimivuudesta (%).	126
Taulukko 28.	Hyvinvointipalveluiden saatavuus arkikielellä (%).	141
Taulukko 29.	Hyvinvointipalveluiden saatavuuden tärkeys arkikielellä (%).	143
Taulukko 30.	Internetin hyödyntäminen arjen asioinnissa (%).	145
Taulukko 31.	Arvio terveyspalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta (%).	210
Taulukko 32.	Työkyvyttömyyseläkkeellä olevat (%).	229
Taulukko 33.	Vastaajien työ- ja toimintakykyä häiritsevä sairaus tai vamma.	230
Taulukko 34.	Lääkärin toteamat sairaudet (%).	231
Taulukko 35.	Tottumusten muuttaminen terveydellisten näkökohtien vuoksi (%).	248
Taulukko 36.	Having (elintaso), loving (yhteisyys), being (sosiaalinen identiteetti) -hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukainen hyvinvoinnin tila tilastojen ja kuntalaiskyselyn mukaan kunnittain.	265
Taulukko 37.	Tunturi-Lapin seutukunnan kunnat sosiaalis-taloudellinen tilanteen mukaan mukaan kuntalaisten, kunnan viranomaisten ja tutkijaryhmän analyysin perusteella.	280
Taulukko 38.	Lapin aluehallintoviraston asiantuntija-arvion hyvinvointi-indikaattorit kuvauksineen.	290
Taulukko 39.	Hyvinvointibarometrien ja hyvinvointiselontekojen aineistot analysointivaiheineen ja analysoijineen.	301
Taulukko 40.	Väestö, työvoimaosuus, työllisyysaste ja työttömyysaste yhteensä ja sukupuolen mukaan koko maassa 2000–2012.	309
Taulukko 41.	Väestö, työvoimaosuus, työllisyysaste ja työttömyysaste yhteensä ja sukupuolen mukaan Lapin maakunnassa 2000–2012.	310
Taulukko 42.	Lapin strategisia vaihtoehtoja hyvinvointipoliittiseen päätöksentekoon.	316

ESIPUHE

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa hyvinvointibarometrien ja –selontekojen laatiminen on ollut Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun (1.1.2014 alkaen Lapin AMK) toteuttamisvastuulla. Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin kohdentuva hyvinvointibarometri sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista, kuntalaiskyselyn sekä asiantuntija-arvio-osion. Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin kohdentuva hyvinvointiselonteko sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista sekä asiantuntija-arvio-osion. Julkaisukokonaisuuden kirjoittajat haluavat osallistua hyvinvointitutkimuksesta käytävään keskusteluun sekä erityisesti Lappia koskevan hyvinvointikehityksen pohdintoihin.

Arto Selkälälle erityiskiitokset hyvinvointibarometri- ja selonteko-osioiden vastuullisesta ja asiantuntevasta metodologisesta työstämisestä tekstien kirjoittamisen lisäksi. Arto on muodostanut allekirjoittaneiden kanssa hyvinvointibarometrien ja –selontekojen kirjoittajien ydinryhmän. *Pekka Vasari* ja *Suvi Ronkainen* Lapin yliopistosta ovat monipuolisella kommentoinnillaan edesauttaneet hyvinvointibarometri- ja selontekojulkaisukokonaisuuden rakentumista, mitä ovat myös kommentoineet tekstien kirjoittamisen lisäksi *Seppo Kilpiäinen*, *Sirpa Kaukiainen* ja *Marika Kunnari Raimo Jänkölä*n toimiessa projektipäällikkönä hankkeessa sen suunnittelun alkumetreistä lähtien. *Tarja Pernu* Lapin ammattikorkeakoulusta on auttanut ATKteknisten ongelmien ratkaisemisessa ja *Pia Kuha* viimeisteli 2607 sivun laajuisen julkaisukokonaisuuden taiton. *Jaana Ilmasti* tallensi hyvinvointibarometriosion kuntalaiskyselyn SPSS-tiedostoksi.

Kiitämme hyvinvointibarometri- ja selonteko-osioiden kuntalaiskyselyn ja tilastojen aineistonhankintasuunnitelman kommentoinnista *Nina Peroniusta*, *Mari Palolahtea*, *Maila Vibergää*, *Annikki Kallioniemeä* ja *Lahja Harjua*. Saimme jokaisesta lappilaiskunnasta pyytämämme asiantuntija-arviot, mistä kiitoksemme: *Auvo Kilpeläinen*, *Nina Peronius*, *Erkki Parkkinen*, *Sinikka Savukoski*, *Mauri Aarveaara*, *Tomi Timonen*, *Kirsi Kangas*, *Annikka Marjala*, *Seija Hautala*, *Mari Palolahti*, *Harri Tiuraniemi*, *Kati Aikio*, *Kirsi Solmari*, *Helena Pekkala-Vilhunen*, *Markus Hemmilä*, *Annikki Kallioniemi*, *Anna Mäkelä*, *Lahja Harju*, *Pirkko Kuru*, *Pirkko Rauhala*, *Päivi Vuollo-Uusisalmi*, *Pävi Salminen*, *Liisa Niiranen*, *Seija Parviainen*, *Hilkka Karttunen*, *Anu Vuorinen*, *Mika Simoska*, *Helena Hartikainen*, *Leena Karjalainen*, *Johanna Korteniemi*, *Laura Enbuska*, *Sami Baas*, *Tapani Melaluoto*, *Eeva Leukumaa*. Kiitoksemme aluehallintoviranomaisilta saamistamme asiantuntija-arvioista *Tuula Kokkoselle*, *Tiina Piirilä-Laihille*, *Heini Sankalalle* ja *Sari Guttormille*. Terveysalan asiantuntijuuden ovat tuoneet kommenteillaan hankittavien terveystilastojen osalta *Markku Oinaala*, *Pertti Sakaranaho* ja *Teemu Taulavuori*.

Kiitos kuuluu ennen kaikkea 2031 lappilaiselle, jotka vastasivat hyvinvointibarometriosion kuntalaiskyselyyn.

Tampereella

&

Kemissä

Mikael Agricolan päivänä 2014

Asko Suikkanen

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -
hankkeen johtaja

Leena Viinamäki

Hyvinvointibarometri- ja selonteko-
osioiden vastuullinen tutkija

ABSTRACT

Kemi-Tornio University of Applied Sciences (Lapland University of Applied Sciences since 1st of January 2014) was responsible for welfare barometers and welfare reports in the project “Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka”. The welfare barometer was implemented in the Sub-regions of Itä-Lappi, Pohjois-Lappi, Tunturi-Lappi and Rovaniemi. The barometer consists of the welfare statistics of inhabitants, a questionnaire for inhabitants as well as an expert estimation. The welfare report of the Sub-regions of Kemi-Tornio and Tornionlaakso consists of the welfare statistics of inhabitants as well as an expert estimation.

In the near future there will be national structure reformations that emphasize the volume economy. These reformations either indirectly or directly reform and break the traditional municipality map of Lapland and production model of welfare services. The challenges of municipal finances concerning the reformation of municipal and state subsidy systems as well as the challenges of reformation of the structure of health care and social services require the responsible authorities to look for new and open-minded solutions to implement regionally.

There is a strong segregation and polarization development among cyclical branches of business (mining industry and tourism) because of their position. This also reflects on the population development and production of welfare services. The development of public sector and its services innovations as well as controlling of municipal segregation will be the key points in the vital development of Lapland. The most important point will be concrete effects governmental and municipal task divisions, which are under readjustment at the moment. These readjustments will be in sight in 2020s. The development of population will clearly be either slowly or quickly decreasing. There are reasons and signals for both development trends. The reasons for accelerating decrease of population are the decrease of labor force participation rate, changes in the age group relations, aging population as well as the thinning of governmental role in Lapland. Alternatively the successful exploitation of possibilities may attract new businesses and immigration.

Keywords

Welfare barometer, welfare report, welfare services, triangulation

KIRJOITTAJAT

Hyvinvointibarometrien ja –selonteiden kirjoittajat

Raimo Jänkälä

KL, kehittämispäällikkö, projektipäällikkö, Lapin yliopisto, Rovaniemi

Sirpa Kaukiainen

TtM, lehtori, terveysalan koulutusohjelma, Rovaniemen ammattikorkeakoulu,
1.1.2014 alkaen Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi

Seppo Kilpiäinen

KT, lehtori, terveysalan koulutusohjelma, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu,
1.1.2014 Lapin ammattikorkeakoulu, Kemi

Marika Kunnari

YTM, tutkija, Lapin yliopisto, Rovaniemi

Arto Selkälä

YTT, tutkijatohtori/tilastotieteen lehtori, Lapin yliopisto, Rovaniemi

Asko Suikkanen

YTT, professori, 1.1.2014 alkaen emeritusprofessori, Lapin yliopisto, Rovaniemi

Leena Viinamäki

YTT, yliopettaja, sosiaalialan koulutusohjelma, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu,
1.1.2014 alkaen Lapin ammattikorkeakoulu, Kemi

Kuntien asiantuntija-arvioiden kirjoittajat

Auvo Kilpeläinen, sosiaali- ja terveysjohtaja, Kemijärven kaupunki
Nina Peronius, sosiaalisihiteeri-lastenvalvoja, Pelkosenniemen kunta
Erkki Parkkinen, kunnanjohtaja, Pelkosenniemen kunta
Sinikka Savukoski, sosiaalisihiteeri-lastenvalvoja, Savukosken kunta
Mauri Aarrevaara, kunnanjohtaja, Savukosken kunta
Kirsi Kangas, vs. kunnanjohtaja, Sallan kunta
Annikka Marjala, hyvinvointikoordinaattori, Sallan kunta
Seija Hautala, sosiaali- ja terveysjohtaja, Sallan kunta
Mari Palolahti, sosiaali- ja terveysjohtaja, Inarin kunta
Harri Tiuraniemi, perusturvajohtaja, Sodankylän kunta
Kati Aikio, sosiaalityön johtaja, Sodankylän kunta
Kirsi Solmari, perusturvajohtaja, Utsjoen kunta
Helena Pekkala-Vilhunen, perusturvajohtaja, Ranuan kunta
Markus Hemmilä, Sosiaali- ja terveysjohtaja, Rovaniemen kaupunki
Annikki Kallioniemi, sosiaalisihiteeri-lastenvalvoja, osastopäällikkö Enontekiön kunta
Anna Mäkelä, kunnanjohtaja, Kittilän kunta
Lahja Harju, perusturvajohtaja, Kolarin kunta
Pirkko Kuru, vanhustyön ohjaaja, Muonion kunta
Pirkko Rauhala, kehitysvammaohjaaja, Muonion kunta
Päivi Vuollo-Uusisalmi, sosiaaliohjaaja, Muonion kunta
Päivi Salminen, sosiaalijohtaja, Muonion kunta
Liisa Niiranen, sosiaali- ja terveystoimenjohtaja, Kemin kaupunki
Seija Parviainen, perusturvajohtaja, Keminmaan kunta
Hilikka Karttunen, sosiaalijohtaja, Oulunkaaren kuntayhtymä/Simon kunta
Anu Vuorinen, kehitysjohtaja, Oulunkaaren kuntayhtymä/Simon kunta
Mika Simoska, kunnanjohtaja, Tervolan kunta
Helena Hartikainen, sosiaalijohtaja, Tervolan kunta
Leena Karjalainen, perusturvajohtaja, Tornion kaupunki
Johanna Korteniemi, sosiaalijohtaja, Pellon kunta
Laura Enbuska, sivistystoimen osastopäällikkö, Pellon kunta
Sami Baas, kunnanjohtaja, Pellon kunta
Tapani Melaluoto, kunnanjohtaja, Ylitornion kunta
Eeva Leukumaa, perusturvajohtaja, Ylitornion kunta

Aluehallintoviranomaisten asiantuntija-arvioiden kirjoittajat

Tuula Kokkonen, ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto
Tiina Piirilä-Laiho, ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto
Heini Sankala, ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto
Sari Guttorm, suunnittelija, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Saamelaiskäräjät

1 POHJOISEN HYVINVOINNIN TIETOPAIKKA -HANKKEEN TAUSTA¹

1.1 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointipoliittinen tausta *Asko Suikkanen, Leena Viinamäki, Arto Selkälä & Marika Kunnari*

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke kuuluu Lapin korkeakoulujen vuosien 2009–2012 innovaatio-ohjelmassa Hyvinvoinnin Lappi- hankekokonaisuuteen. Hanke on yksi Hyvinvoinnin Lappi -hankekokonaisuuden kuudesta kärkihankkeesta. Hankkeen taustalla on Lapin maakuntasuunnitelma 2030 ja se kuuluu vuosien 2011–2014 Lapin maakuntaohjelman hyvinvointipalvelujen kärkihankkeisiin. Niin ikään hanke liittyy Lapin hyvinvointiohjelman 2010–2015 keskeisiin kehittämislinjauksiin. Hankkeessa tavoitellaan sisällöllisesti ja ajallisesti käyttäjälähtöistä, vuorovaikutteista ja monitasoista hyvinvointitiedon tuottamista. (Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka ... 2011.)

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeelle on määritelty sekä sisällöllisiä, organisatorisia että menetelmällisiä tavoitteita. Hankkeen sisällölliset tavoitteet kohdistuvat kokemuksellisen hyvinvoinnin (*subjektiivinen hyvinvointi*) tarkasteluun ja sen suhteuttamiseen objektiiviseen hyvinvointiin. Kokemuksellisen hyvinvoinnin tutkiminen on hyvinvointitutkimuksessa yleistynyt 2000-luvulla. Tutkimushankkeella otamme osaa kokemuksellisesta hyvinvoinnista käytävään keskusteluun, jota esittelemme tarkemmin toisessa tutkimusraportissa (Kunnari & Suikkanen 2014). Yksilöiden kokemusten tutkimisen katsotaan lisäävän hyvinvointimuutosten tulkinnan mahdollisuuksia. Hyvinvointibarometrissä kokemuksellisuuden huomioiminen näkyy muun muassa palveluiden toimivuuden ja merkittävyyden kysymisenä kuntalaisille toteutetussa hyvinvointikyselyssä. Toisaalta se ilmenee tilastoidun alueellisen ja kunnittaisen hyvinvointikehityksen tarkasteluna suhteessa hyvinvointikyselyssä esitettyihin kysymyksiin.

Tuotamme tietoa tapahtuneista hyvinvointimuutoksista (*monipuoliset tilastot*) ja monipuolistamme eri toimijoiden (*kunnat*) tulkintoja käynnissä olevista hyvinvointitilanteista ja -trendeistä (*hyvinvointibarometri*). Monitasoisen ja monipuolisen hyvinvointitiedon tuottaminen, tulkinta ja käyttö ovat hankkeen tärkeimmät sisällölliset tavoitteet. Hankkeen organisatoriset tavoitteet koskevat tiedon tuottajien, käyttäjien ja tulkitsijoiden vuorovaikutuksellisten suhteiden hyödyntämistä. Kuntien ja aluehallinnon edustajat osallistuvat tiedon tuottamiseen ja tulkitsemi-

¹ **HUOM.** Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometrien ja -selontekojen muodostamassa seutukunnittain eritellyssä julkaisukokonaisuudessa Esipuhe, ABSTRACT, hyvinvointibarometrien ja -selontekojen kirjoittajaluettelot, kuntien ja aluehallintoviranomaisten asiantuntija-arvioiden kirjoittajaluettelot, pääluvut 1., 2., 5. ja 6. sekä kirjallisuuskatsaus ja liitteet ovat samat jokaisessa osajulkaisussa. Kuntalaiskyselyn liitetaulukot puuttuvat hyvinvointiselonteosta.

seen yhdessä tutkijoiden kanssa laatimalla kuntakohtaiset tai alueelliset asiantuntija-arviot. Vastaavasti tutkijat osallistuvat kuntien tietotarpeiden pohdintaan ja ratkaisemiseen mm. hankkeen yhteydessä järjestettävillä seutukuntafoorumeilla. Tällä tavoin paikallisesti tuotetun tiedon tarpeeseen on monia syitä. Yksi tarve nousee olemassa olevan tiedon liian yleisestä tasosta. Esimerkiksi tilastot kuvaavat yleisellä tasolla kuntien ja alueiden tilanteita. Aluetutkimuksissa on havaittu tulos vierekkäisten pienalueiden ja jopa naapurikuntien varsin erisuuntaisesta yhteiskuntakehityksestä, mikä puoltaa pienalueellisen ja kuntakohtaisen tietotutannon tarvetta (esim. Katajamäki 1988; Wuori & Mikkonen 2007; ks. myös Saari & Viinamäki 2006; Viinamäki toim. 2007).

Hyvinvointitutkimuksessa on alettu puhua uudesta hyvinvoinnin indikaattoriliikkeestä (esim. Simpura & Uusitalo 2011, 120), joka perustuu 1960- ja 1970-luvuilla eurooppalaisen elintasotutkimuksen piirissä kehitettyihin hyvinvoinnin mittaamisen metodeihin (esim. Ruotsissa Johansson 1974; Suomessa Salavuo 1969; Lehto 1971). Viimemainituissa pyrittiin kehittämään taloudellisten indikaattorien rinnalle hyvinvoinnin sosiaalisia indikaattoreita, kuten tulo-, asumis- ja terveystittareita. Mari Kiviniemen hallitus (Valtioneuvoston kanslia 2010) asetti asiantuntijaryhmän valmistelemaan uusia hyvinvoinnin ja kehityksen mittareita. Asiantuntijaryhmä (Bkt ja kestävä ... 2011) antoi suosituksen, jonka mukaan hyvinvoinnin mittareita tulee edelleen kehittää ja pyrkiä kansalaisten (kokemuksellisen) hyvinvoinnin säännölliseen arvioimiseen. Kansainvälisesti samankaltaisia hankkeita on 2000-luvulla ollut Ranskassa ja Isossa-Britanniassa (Stiglitz & Sen & Fitoussi 2009). 2000-luvulla hyvinvoinnin määrittelykeskustelua on luonnehtinut onnellisuus, jonka katsotaan määrittävän kokemuksellisuuden ja kansalaisuuden kautta (Veenhoven 2000; Veenhoven 2002). Hyvinvointi on kuitenkin moniulotteinen käsite, eikä sitä ole kyetty määrittelemään täysin yksimielisesti. Tämä ei johdu pelkästään käsitteen vahvasta kontekstisidonnaisuudesta, vaan sen kytkeytymisestä kansalaisten (hyvinvoinnin) olosuhteiden poliittiseen ohjaamiseen (esim. Selkälä 2013).

Myös kansallisen ja kansainvälisen vertailun mahdollistavaan hyvinvointi-indikaattorien kehittämiseen on alettu resurssoida voimavaroja sekä Suomessa että ulkomailla (Hoffrén & Lemmetyinen & Pitkä 2010; Bkt ja kestävä ... 2011; Eurostatin portaali elämän ... 2013; Findikaattori.fi - yhteiskunnan ... 2013). Lisäksi hyvinvoinnin määrittelyn yhteydessä on alettu huomioida enenevässä määrin myös ekologisia tekijöitä. Hoffrénin, Lemmetyisen ja Pitkän (2010) laatimassa esiselvityksessä hyvinvointi-indikaattoreista tarkastelun kohteena ovat mm. brutto- ja vihreä bruttokansantuote, aidon kehityksen indikaattori, ekologinen jalanjälki, kansallinen onnellisuustilinpito ja bruttokansannonnellisuus sekä kestävä taloudellisen hyvinvoinnin indeksi, inhimillisen kehityksen indeksi, kestävä yhteiskunnan indeksi, onnellisten elinvuosien indeksi ja onnellisen maapallon indeksi. Erik Allardtin (1976) *having, loving, being* kolmijako on puolestaan täydentynyt vastuullista ja mielekästä tekemistä kuvaavalla *doing* – ulottuvuudella, jossa keskiössä on yhteiskunnallisesti hyödyllisten töiden suosiminen, työajan lyhentäminen, sosiaaliturvan ansiotyö- ja kulutuskannustimien

heikentäminen, kulutukseen suuntautuvan ajankäytön vähentäminen, sosiaaliturvajärjestelmän haitallisten ympäristövaikutusten minimointi (Helne & Hirvilampi & Laatu 2012).

Hyvinvointitutkimuksessa voidaankin puhua hyvinvoinnin *erilaisista tutkimuksellisista lähestymistavoista*, jotka ovat vaihdelleet ajallisesti ja taustateoreettisesti. Empiirisissä hyvinvointitutkimuksissa käytetään yleisesti stipulatiivista hyvinvoinnin määrittelyä. Tämä tarkoittaa määrittelyä, jossa ilmaistaan kussakin tutkimuksessa käsitelty tapa ymmärtää hyvinvointi. Aki Siltaniemen ym. (2007) mukaan kussakin hyvinvoinnin tutkimuksessa ilmaistaan alusta alkaen, mistä hyvinvoinnin osatekijöistä ja sisällöistä ollaan kiinnostuneita. Näin toimittuna ei tuoteta uusia, ennalta määrittelemättömiä sisältöjä hyvinvoinnille, vaan tarkoituksena on enemmänkin kuvailla ymmärrettyjä, toteutuneita hyvinvoinnin tiloja (Siltaniemi & Perälähti & Eronen & Londen 2007, 9–10). Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa tarkastelun kohteena olevat hyvinvoinnin osatekijät tuodaan alusta alkaen esille. Näin toimitaan sen vuoksi, että lukijan olisi mahdollista ymmärtää tutkimuksen hyvinvointikäsitys ja että tutkimuksessa olisi mahdollista kuvailla toteutuneet hyvinvoinnin tilat. Se, onko näin toimimalla mahdollista muodostaa uusia, ennalta määrittelemättömiä hyvinvointisisältöjä, riippuu tutkimuksen toteutuneen hyvinvoinnin tiloja koskevan tiedon käsittelymenetelmästä ja kysymyksenasettelusta. Kysymykset voidaan muotoilla siten, että niihin vastaaminen mahdollistaa myös hyvinvointisisältöjä koskevat yllätykset.

Aina 1970-luvulle asti hyvinvointi on tarkoittanut pääasiassa elämiseen tarvittavia resursseja, niiden määrittelyä ja mittaamista (vrt. Raijas 2008; Ojanen 2009; Saari toim. 2011; Simpura & Uusitalo 2011; Pyykkönen 2012). Tämä hyvinvointitutkimuksen vaihe on pitkälti perustunut Maslowin tarvehierarkiaan. 1970-luvun loppupuolelta alkaen hyvinvoinnin monipuolisemmat ulottuvuudet alkoivat vallata aihealuetta pohjoismaisena esimerkkinä Erik Allardt (1976). Erik Allardt jakoi hyvinvoinnin kahteen osaan: elintasaan (*having*) ja elämänlaatuun. Elämänlaadun hän puolestaan jakoi kahteen osaan: yhteisyysuhteisiin (*loving*) ja itsensä toteuttamiseen (*being*). Elintasaan liittyvät Allardtin mukaan aineelliset ja eihenkilökohtaiset perustarpeet sekä yhteisyysuhteisiin sisältyvät ihmisten väliset suhteet ja identiteetti. Itsensä toteuttamiseen liittyvät puolestaan yhteiskuntaan kiinnittymisen ja luonnon kanssa elämisen tarpeet. Allardtin mukaan sekä elintasaan että elämänlaatua voidaan tutkia objektiivisesti ja subjektiivisesti (Allardt 1976, 32–33). Empiirisistä tutkimusta ajatellen hän jakaa hyvinvoinnin ulottuvuudet seuraavasti:

- *Elintasotekijät*: tulot, asuminen, työllisyys, koulutus, terveys
- *Yhteisyysuhteet*: paikallisyhteisyys, perheyhteisyys, ystävyysuhteet
- *Itsensä toteuttaminen*: arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit, vapaa-aika

Allardtin määrittely poikkeaa perinteisestä, aikaisemmasta hyvinvoinnin elintasotutkimuksesta hänen korostaessa arvoja ja niiden keskeistä merkitystä hyvinvoinnin sisällön ymmärtämisessä. 1990-luvulla alettiin laajasti hyväksyä, että pelkkä hyvinvoinnin resurssipohjainen tarkastelu on riittämätöntä. Tätä vaihetta

voidaan pitää hyvinvointitutkimuksen kolmantena murroksena. Jussi Simpuran ja Hannu Uusitalon (2011, 107–108) mukaan hyvinvointitutkimus pohjautuu monen tieteenalan perinteeseen. Näiden pohjalta he nimeävät hyvinvointitutkimuksen kuusi keskeistä perinnettä: hyvinvoinnin taloustiede, makrotasoinen elintasotutkimus, brittiläinen sosiaalipoliittinen tutkimus, elämäntyyli- ja elämäntapatutkimus, elämänlaatua käsittelevä tutkimus ja pohjoismainen hyvinvointitutkimus.

2000-luvun hyvinvointitutkimus ammentaa näistä kaikista perinteistä, mutta samanaikaisesti täytyy huomioida myös uusien tutkimussuuntausten merkitys. Tällä tarkoitamme erityisesti koetun hyvinvoinnin, subjektiivisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tutkimusta (ks. Raijas 2008; Hämäläinen 2009; Saari 2009; Ervasti & Saari 2011; Kunnari & Suikkanen 2014; Saari & Viinamäki & Antikainen 2014; vrt. Draper 1988). Käynnissä oleva hyvinvointitutkimuksen murros korostaa onnellisuuden, tyytyväisyyden ja elämänlaadun merkitystä hyvinvoinnin sisällöllisessä ymmärtämisessä. Tällöin keskeiseksi muodostuu toisaalta se, miten tutkijat tulkitsevat onnellisuuden, tyytyväisyyden ja kokemuksellisuuden sekä toisaalta se, miten hyvinvointiaan arvioivat yksilöt itse ymmärtävät onnellisuuden, tyytyväisyyden ja elämänlaadun. Jokainen yksilö arvioi omia hyvinvointikokemuksiaan omien tulkintojensa kautta koskien näiden laadullisten sisältöjen merkitystä itselleen. Nämä tulkinnat rakentuvat myös sosiaalisen vertailun kautta suhteessa niihin ihmisiin ja asioihin, joita yksilöt pitävät oman hyvinvointinsa kannalta merkityksellisinä (Riihinen 2002, 192). Venhoovenin mukaan onnellisuus (*happiness*), tyytyväisyys elämään (*life-satisfaction*) ja subjektiivinen hyvinvointi ovat keskenään synonyymejä (Venhooven 2000).

Myös tässä tutkimuksessa lähdemme siitä, ettei rajanvetoa näiden käsitteiden välillä tarvitse tehdä silloin, kun puhutaan koetun hyvinvoinnin sisällöstä. Sen sijaan ne kaikki (*hyvinvointi, elämänlaatu, onnellisuus ja tyytyväisyys*) nähdään koetun hyvinvoinnin sisältöinä ja koetun hyvinvointikokonaisuuden muodostajina, joiden toteutumista omassa elämässään kukin yksilö osaa itse parhaiten arvioida. Oletamme, että 2000-luvulla käynnissä ollut hyvinvointitutkimuksen murros, jossa huomio on kiinnittynyt subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimiseen tulee merkitsemään:

- siirtymistä hyvinvoinnin kokemustiedon keräämisen uusien muotojen kehittämiseen (esim. internet-pohjaiset kyselyt)
- paneutumista sosiaalisen hyvinvoinnin sisällön määrittämiseen (Ormel & Lindenberg & Steverink & Verbrugge 1999; Lindenberg 2002; Saari 2009; Kunnari & Suikkanen 2013)
- monipuolisen spatiaalisen (paikallinen, kansallinen, globaali) hyvinvointitiedon (vertailevan) tuotannon mahdollistamiseen.

Aikaisempien valtakunnallisten hyvinvointitutkimusten tuottamien tulosten perusteella nykyistä hyvinvointikehitystä leimaavat piirteet voidaan tiivistää seuraavasti:

- eriytymiskehitys ja sen uudet piirteet (alueellisesti ja väestöryhmittäin sekä kokemuksellisesti)

- o hyvinvointipalveluiden käytön mahdollisuuksien erojen kasvu
- o hyvinvointikokemusten ja institutionaalisten hyvinvointitekiäjien suhteen määrittymisen monimutkaistuminen.

Koetun hyvinvoinnin voidaan nähdä yhtäältä tarkoittavan esimerkiksi yksilön kokemusta omasta onnellisuudestaan ja siihen liittyvistä tekijöistä ja vajeista (Saari 2009, 21–22). Mutta toisaalta myös se, miten yksilö arvioi omia henkilökohtaisia elämäntavoitteitaan, on todettu olevan yhteydessä subjektiiviseen hyvinvointiin. Hyvinvointibarometritutkimuksessa huomioimme näitä 2000-luvun hyvinvointitutkimuksen uusia haasteita. Tämä näkyy yhtäältä perinteisten elintason tekijöiden (*tilastot*) yhdistämisessä yksilöiden kokemustietoihin (*kuntalaiskysely*). Vastaajien kokemukset kontekstualisoidaan hyvinvoinnin paikallisiin, alueellisiin ja kansallisiin olosuhteisiin. Toiseksi hyvinvointitutkimuksen haasteet huomioidaan tutkimuksessamme tarkastelemalla hyvinvointia monitasoisena ilmiönä (*kuntalaiskyselyn laajat sisältöalueet*).

Lappilaisten hyvinvointia määritti aina 1990-luvulle asti aineellisen hyvinvoinnin kohoaminen ja toisaalta voimakas hyvinvointivaltion rakentaminen sosiaali-, koulutus- ja terveystalouteen (esim. Haveri & Suikkanen 2003). Viimeisten 10–15 vuoden aikana lappilaisen väestön hyvinvoinnin kehitys on ollut monimutkaisempaa. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke tavoittelee mahdollisimman suurta maakunnallista ja paikallista edustavuutta sekä toisaalta hyvinvoinnin määrätymisen ja esiintymisen laaja-alaisuuden ja monitahoisuuden huomioimista. Viimemainittu näkyy hyvinvoinnin kontekstuaalisen luonteen huomioimisessa tässä tutkimuksessa.

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke tukee kuntien lakisääteisiä tehtäviä kuntalaisten hyvinvointikehityksen ennakoinnissa ja edistämisessä. Terveystalouteen (12 §) sekä lakiehdotuksessa uudeksi sosiaalihuoltolaiksi (Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen ... 2012, 171) korostuu kuntalaisten hyvinvoinnin säännöllinen ja systemaattinen seuraaminen (Taulukko 1.).

Taulukko 1. *Hyvinvointikertomus Terveystalouteen 12§:ssä ja uudessa sosiaalihuoltolain 9§:ssä.*

<p>Terveystaloutelaki 12 §: Terveystalouden ja hyvinvoinnin edistäminen kunnassa</p> <p><i>Kunnan on seurattava asukkaistensa terveystaloutta ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveystaloudesta ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.</i></p>
<p><i>Uusi Sosiaalihuoltolaki 9 §: Hyvinvointiraportointi ja -kertomus</i></p> <p><i>Hyvinvoinnin edistämisen vastuutahon on raportoitava kunnanvaltuustolle kunnan asukkaiden hyvinvoinnista 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun seurannan toteuttamiseksi vuosittain hyvissä ajoin ennen seuraavaa kalenterivuotta koskevan talousarvion laatimista. Raportoinnista säädetään lisäksi terveystaloutelain 12 §:ssä.</i></p> <p><i>Raportoinnin tulee sosiaalihuollon osalta sisältää: kunnan asukkaiden sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden arviointi ja ennakointi; ja arvio kunnan sosiaalihuoltoon varattujen voi-</i></p>

mavarojen riittävydestä ja tilasta sekä asukkaiden saamien sosiaalipalvelujen ja muiden sosiaalihuollon tukitoimien määrästä ja laadusta suhteessa heidän tarpeisiinsa, sekä ehdotukset toimenpiteiksi, joilla 1–2 kohdassa tarkoitetuista arviosta ilmeneviä puutteita ja epäkohtia voidaan korjata.

Lisäksi kunnanvaltuustolle on valmistettava kerran valtuustokaudessa terveydenhuoltolain 12 §:ssä tarkoitettu laajempi hyvinvointikertomus, johon sisältyy sosiaalihuollon osalta 2 momentissa tarkoitettujen asioiden lisäksi:

kattava väestöryhmittäin laadittava ammatillinen arvio 7 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kunnassa toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksesta asukkaiden sosiaaliseen hyvinvointiin;

- 1) arvio 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua vastuunjaon sekä yhteistyön toimivuudesta; ja*
- 2) asukkailla 8 §:n nojalla kerätty palaute kunnan väestön sosiaalisen hyvinvoinnin tilasta ja sosiaalihuollon toimivuudesta kunnassa,*

sekä toimenpide- ja kehittämissuhteet 1–3 kohtiin perustuen.

Edellä 1–3 momentissa tarkoitettua raportointia ja hyvinvointikertomuksen laadinnassa on sosiaalihuoltoa koskevan arvioinnin osalta hyödynnettävä rakenteellisen sosiaalitoiminnan tuottamaa sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvaa tietoa sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) 24 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja sosiaaliamiehen vuosittaisia selvityksiä.

Kunnan on raportoinnin perusteella tarkistettava hyvinvoinnin edistämisen tavoitteita ja niitä tukevia toimenpiteitä. Raportoinnin tulokset on huomioitava talousarviota laadittaessa.

Molemmat lait velvoittavat kuntia seuraamaan alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä, tekemään tulkintoja havaituista ongelmista ja epäkohdista sekä tekemään tarpeellisia toimenpide- ja kehittämissuhteita. Laeissa ei kuitenkaan yksityiskohtaisesti määritellä toimenpiteiden osalta hyvinvointitoimien aktiivista vastuutahoa. Asia voidaan tulkita siten, että kunta on vastuussa hyvinvoinnista alueellaan sosiaali- ja terveystieteiden sääntöjen tarkoittamassa mielessä ja käytettävissä olevilla resursseillaan. Yhteiskunnallisen muutoksen monimutkaistuminen kuitenkin hankaloittaa kuntien mahdollisuuksia havainnoida ja ymmärtää asukkaiden hyvinvoinnissa tapahtuvia tilanteita. Myöskään kuntien resurssit eivät ole tähän riittäviä.

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke osaltaan pyrkii kokeiluluonteisesti lisäämään kuntien mahdollisuuksia arvioida alueensa väestön hyvinvoinnin tilaa sekä täydentämään tiedotuotannollaan Lapin maakuntaan paikantuvia muita kansalaisten hyvinvointiin liittyviä 2010-luvulla toteutettuja tutkimushankkeita (Taulukko 2.).

Taulukko 2. Lapin maakuntaan paikantuvia joko välillisesti tai välittömästi kuntalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen liittyviä hankkeita esimerkinomaisesti vuosilta 2009–2013.

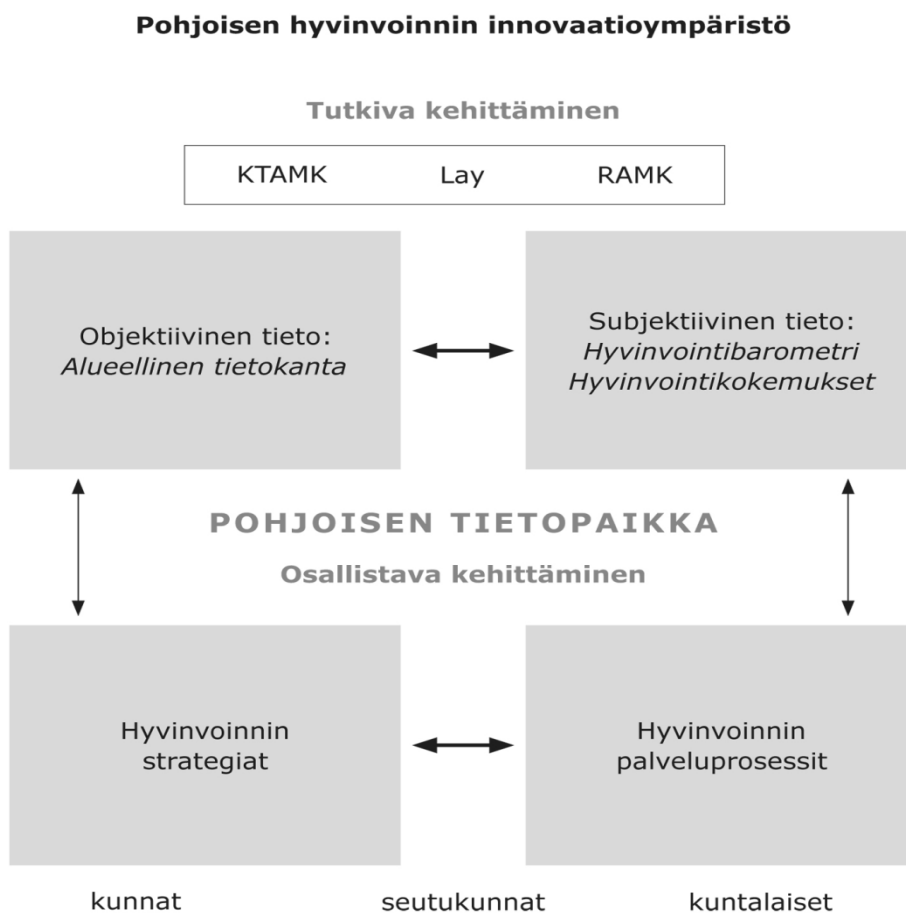
Hanke	Hankekuvaus
<p>Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH), 2012–2014</p> <ul style="list-style-type: none"> http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/ath 	<p>Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH) luo kunnille ja kuntayhtymille edellytykset seurata asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkka tieto kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista helpottaa alueen palveluiden suunnittelua sekä terveyttä edistävien toimien vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi aineistoa käytetään yleisiin tutkimustarkoituksiin. Kunnat voivat hyödyntää tutkimuksen tuottamaa tietoa muun muassa suunnitellessaan eri väestöryhmille tarjottavia palveluja ja arvioidessaan palvelujen ja muiden toimien vaikutuksia.</p>
<p>Alueen ja työn sukupuoli, 2009–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Alueen-ja-tyon-sukupuoli?responsive=false 	<p>Alueen ja työn sukupuoli on Lapin yliopiston monitieteinen tutkimuskokonaisuus, jossa tarkastellaan, miten alue, työ ja sukupuoli ovat sidoksissa toisiinsa. Kysymys on sen tutkimisesta, millaiset sukupuolistavat prosessit ylläpitävät sukupuolen mukaista segregatiota palkkatyössä ja yrittäjyydessä sekä millaisten tekijöiden avulla segregatiota voitaisiin purkaa.</p>
<p>DILACOMI - Kaivokset, maankäyttö ja paikallisyhteisöt, 2011–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Dilacomii-kaivokset,-maankaytto-ja-paikallisyhteisot 	<p>Yhteiskuntatieteiden osahanke: WP2 Hallintatyökalujen (esim. SVA) kehittäminen. Osahankkeen tavoitteena on arvioida kaivosprojektiin aiheuttamia muutoksia paikallisyhteisöissä kokonaisvaltaisella lähestymistavalla, kehittää osallistumista maankäytön suunnitteluun, YVA- ja SVA-prosesseihin sekä edistää ymmärrystä ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten näkökulmien yhteenkietoutumisesta paikallisyhteisön elämässä. Osahankkeessa arvioidaan pilottihankkeiden YVA-prosesseja erityisesti SVA:n näkökulmasta ja toteutetaan kaivospaikkakunnilla tutkimus, jossa arvioidaan kaivosten vaikutuksia ennakoiden koko kaivoksen elinkaarta. Tutkimuksen kohteena ovat kaivokset ja niiden vaikutukset sekä toimintaedellytykset osana yhteiskuntaa.</p>
<p>Hyvinvointi hakusessa – riippuvuus riskinä” -hanke</p> <ul style="list-style-type: none"> http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/hyvinvointi-hakusessa/hankeinfo 	<p>Päihde ja mielenterveyspalveluketjujen, kuntoutusyhteistyön ja työmenetelmien kehittämishankkeen ”Hyvinvointi hakusessa – riippuvuus riskinä” tavoitteena on lisätä päihderiippuvuusriskissä olevien sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia ja osallisuutta, edistää kansalaisten omaehtoista hyvinvoinnin lisäämistä sekä parantaa työntekijöiden päihdeosaamista sekä päihdepalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta.</p>
<p>IKÄEHYT – Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen, 2011–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden- 	<p>Hankkeen tavoitteena on lappilaisten ikäihmisten (seniorit ja vanhuksat) hyvinvoinnin, elämänlaadun ja elämänhallinnan tukeminen. Hankkeessa vastataan seuraaviin kysymyksiin: 1. Miten palvelujen tuottaminen (julkiset, yksityiset, kolmannen sektorin, omaishoidon) tulisi Lapissa ja sen eri osissa organisoida, jotta ne parhaiten tukisivat ikääntyneiden arkea ja elämänhallintaa (esimerkinä kotihoidon sekä toimintakyvyn arvioinnin kehittäminen)?;</p>

<p><i>tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/IKAEHYTY--Ikäihmisten-elamanhallinnan-ja-hyvinvoinnin-tukeminen</i></p>	<p>2. Minkälaisia mahdollisuuksia palvelujen design -menetelmällä ja käyttäjälähtöisellä lähestymistavalla on kehittää ikääntyvien hyvinvointia tukevia palveluja?; 3. Miten kulttuurin käytöllä ja kuntoutuksella seniori- ja vanhustyön muotoina voidaan vaikuttaa ikääntyneitten hyvinvointiin?</p>
<p>Lapin hyvinvointiohjelma, 2010–2015</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.lappi.fi/lapinliitto/fi/lapin_kehittaminen/strategiat/lapin_hyvinvointiohjelma 	<p>Lapin hyvinvointiohjelman 2010-2015 tehtävänä on tuottaa tietoa lappilaisten hyvinvoinnin tilasta, hyvinvointipalveluiden kysynnän kehityksestä ja alan osaamistarpeista niin, että hyvinvointi otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa; kunnat saavat omille hyvinvointisuunnitelmilleen hyvän perustan; sen pohjalta voidaan suunnata hyvinvointialan tutkimus- ja kehitystyötä sekä niihin tarkoitettua rahoitusta; voidaan pitkällä tähtäyksellä suunnitella ja suunnata hyvinvointialan koulutusta; tunnistetaan tarve vahvistaa eri tahojen yhteistyötä; osataan kiinnittää huomiota kansalaisten osallisuuden ja omien voimavarojen vahvistamiseen</p>
<p>Nuoret kokemusasiantuntijoina – tarinasta totta -kehittämishanke, 2014</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Nuoret-kokemusasiantuntijoina--tarinasta-totta 	<ul style="list-style-type: none"> o Projekti tuottaa tietoa ja hyviä käytäntöjä siitä, kuinka nuorten arki kohtaa instituutioiden normatiivisen todellisuuden o Hankkeessa pilotoidaan toiminnallisia menetelmiä (voimauttava valokuvaus ja digitarina), joilla nuorille luodaan osallistumisen tila. Tuotettua tietoa on mahdollista hyödyntää monipuolisesti käyttäjälähtöisten matalan kynnyksen palvelujen kehittämiseen. Liikkeelle lähdetään positiivisesta suunnasta, unohtamatta riskien tiedostamista ja tunnistamista. o Nuoria osallistavassa hyvinvointitiedonkeruun muodoissa korostuu eettisen, toiminnallisen, subjektiivisen ja yhteisöllisen tiedon tuottaminen siten, että sukupuoli ja kulttuurilliset tekijät tulevat huomioituiksi.
<p>Pohjois-Suomen kohortti 66 –kysely, 2012–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://kelo.oulu.fi/NFBC/uutiset.html 	<p>Pohjois-Suomen kohortti 1966:n hyvinvointi- ja terveystutkimusohjelma on tieteellinen tutkimus, joka edistää koko väestön terveyttä ja hyvinvointia. Tutkimustulosten avulla etsitään ratkaisuja käytännön sairaanhoidon ongelmiin, terveydenhuollon palvelujen kehittämiseen ja pyritään parantamaan elinolosuhteita käyttämällä tietoja yhteiskuntapolitiisessa päätöksenteossa. Hankkeen tarkoitus on selvittää terveyttä koko elinkaaren ajalta 10–15 vuoden välein. Vuonna 2012 ikäluokan täyttäessä 46 vuotta, toteutetaan jälleen kattava terveystutkimus.</p>
<p>Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveyspalvelut - kehittämisrakenne ja toimintamalli, 1.3.2009-31.10.2011</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pakaste-loppuraportti-2009-2011-111111.pdf 	<ul style="list-style-type: none"> o Perusterveydenhuollon kehittäminen: potilaslogistiikan parantaminen, lääkäri-hoitaja -työparimallin käyttöönotto, hoitopolkujen päivittäminen, ajanvarausvastaanoton ja päivystyksen prosessien kehittäminen, sähköisen ajanvarauksen ja tekstiviestipalvelun käyttöönotto, teknologian käyttöönotto palveluiden saatavuutta ja hoidon jatkuvuutta turvaamassa, uudenlaiset palveluprosessit, ammattiryhmien välisen yhteistyön ja työnjaon kehittäminen, osaamisen kehittäminen o Terveyden edistäminen: terveyden edistämisen poikkihallinnolliset työryhmät, hyvinvointikertomukset, terveysvaikutusten arviointi (IVA), elämäntapaohjaus (Ikihyväryhmät), väestökampanjat (rytmittömät)

	<ul style="list-style-type: none"> o Sosiaalipalveluiden kehittäminen: kehittäjä-sosiaalityöntekijämalli, sosiaalitoimistojen vaikuttavuuden arvioinnin toteutustapa, sosiaalityön johtamisen kehittämisrakennemalli, opetus- ja tutkimusyhteistyön kytkeminen kehittämistyöhön, asiakaskehittäjätoiminta
<p>PaKaste 2: Pohjoisen alueen Kaste, Lapin osahanke, 2011–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lappi/main_page/view 	<p>Lapin alueen päätehtävät vuosille 2011–2013 olivat: Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palveluprosessien kehittämisen pilotit; vanhustyön kehittäminen; toimintamallien juurruttaminen (PaKaste I hankkeen aikana kehitetyt juurrutettavat toimintatavat, -mallit ja menetelmät) ja Opetus- ja tutkimuslinikkayhteistyö.</p>
<p>Paras-arviointitutkimusohjelma (ARTTU), 2008-2012</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/arttu/Sivut/default.aspx 	<p>Paras-arviointitutkimusohjelman (ARTTU) avulla saadaan systemaattista ja vertailukelpoista tietoa Paras-hankkeen muutosprosesseista ja muutoksen vaikutuksista erityyppisten kuntien sekä eri toimijoiden näkökulmista. Vuonna 2008 alkaneen viisivuotisen tutkimusohjelmakauden aikana selvitetään uudistuksen vaikutuksia kunnallisiin palveluihin, demokratiaan ja johtamiseen, henkilöstöön, kunta- ja paikallistalouteen sekä yhdyskuntarakenteen toimivuuteen.</p>
<p>Poroperheiden sosiaalinen ja taloudellinen selviytyminen, 2012–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Porotalouden-taloudelliset-ja-tyollistavat-vaikutukset 	<p>Lapin yliopiston kaksivuotisessa tutkimushankkeessa Porotalouden taloudelliset ja työllistävät vaikutukset keskitytään taloudellisten ja työllistävien vaikutusten selvittämiseen. Tutkimuksen tavoitteet ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Selvittää, mistä porotalouden taloudelliset ja työllistävät vaikutukset muodostuvat? 2. Tehdä arvio porotalouden taloudellisista ja työllistävästä vaikutuksista. 3. Kehittää taloudellisen ja työllistävän vaikutuksen arviointi- ja seurantajärjestelmää.
<p>Taatusti turvassa - huolehtiva kyläyhteisö, 2009–2012</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/taatus-ti-turvassa-huolehtiva-kylayhteiso-hanke 	<p>Hankkeelle on määritelty seitsemän kehittämisaluetta, joista kuusi tähtäsi kylätoiminnan käsikirjaan. Käsikirja toteutettiin sähköisesti ja siihen tulee niin kylä- ja yhdistystoiminnan askeleet aloittelevasta toiminnasta elinkeinolliseen kylätoimintaan. Muut kuusi kehittämisaluetta ovat: kylän peruspalvelut; kylän arjen turvallisuus; kylätoiminta välittäjäorganisaationa; kylätoiminta työllistäjänä; kylän, kunnan ja muiden viranomaisten välinen yhteistyö, kylätoiminnan sähköinen viestintä ja hanketiedotus.</p>
<p>Terveempi Pohjois-Suomi, TerPS-käyttöönottohanke (TerPS2), 2012-2014</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.ppshep.fi/pth/prime102/prime108/prime101.aspx 	<p>Jatkohankkeessa tuetaan TerPS-hankkeessa kehitettyjen hyvien käytäntöjen kansallista käyttöönottoa ja rakennetaan TerPS-hankkeessa kehitetyille innovaatioille alueellinen ja kansallinen käyttöönoton tuki yhteistyössä alueiden ja verkostotoimijoiden kanssa. Hankkeessa vahvistetaan erityisesti yhteistyötä sähköisen hyvinvointikertomuksen käyttöönotossa sekä muita hyvien ja testattujen toimintamallien mallinnuksia levitettäväksi käytäntöön.</p>

1.2 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen organisatorinen tausta *Asko Suikkanen, Leena Viinamäki, Arto Selkälä, Raimo Jänkälä & Mari-ka Kunnari*

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hallinnoinnista on vastannut Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin korkeakoulukonsernin (LUC) kolme toimijatahoa² ovat osallistuneet yhdessä toimintakokonaisuuksien toteuttamiseen. Lapin yliopiston tutkimusosaaminen on yhdistetty Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun³ hyvinvointibarometriosaamiseen ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun⁴ soveltavan tutkimuksen vahvuuksiin (Kuvio 1.⁵).

Kuvio 1. *Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka hankekokonaisuuden toteutus.*

² 1.1.2014 alkaen kaksi toimijatahoa Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu.

³ 31.12.2013 saakka ja 1.1.2014 alkaen Lapin ammattikorkeakoulu.

⁴ 31.12.2013 saakka ja 1.1.2014 alkaen Lapin ammattikorkeakoulu.

⁵ Tämän julkaisun tekstiosuudessa eritellään molemmat ammattikorkeakoulut ja niiden erilaiset roolit hankesuunnitelman mukaisesti.

Hankkeessa on toteutunut kolme työkokonaisuutta (Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka ... 2011.). Kaksi ensimmäistä työkokonaisuutta ovat objektiivinen tieto ja subjektiivinen tieto, joiden tietotuotteita hyödyntämällä on muodostettu hyvinvoinnin kehittämisen toimintamalli. Kolmannen työkokonaisuuden muodostaa tietotuotteista ja toimintamallista muodostuvan pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikan pilotointi. Subjektiivisen tiedon -työpaketissa työparin ovat muodostaneet hyvinvointibarometrin osalta Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston tutkija hyvinvointibarometrin toteuttamisvastuun ollessa Kemi-Tornion ammattikorkeakoululla. Hyvinvointikokemuksia selvittävän tutkimuksen työparin ovat muodostaneet Lapin yliopiston tutkija ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun projektityöntekijä. Toteuttamisvastuu kokemuksellista hyvinvointia syventävästä tutkimuksesta on ollut Lapin yliopistolla.

Rovaniemen ammattikorkeakoulun asiantuntijoiden tehtävänä on ollut pilotoida ja linkittää kehitettävät tietotuotteet tarvelähtöisesti seutukunnissa ja kunnissa tehtävään hyvinvoinnin strategiatyöhön sekä palveluprosessien kehittämiseen. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa on toteutunut monitasoisuus niin tutkimusaineistojen keruussa kuin kuntiin kehitettävän kunnan hyvinvoinnin tilaa kuvaavan työvälineen kehittämisessäkin Rovaniemen seutukunnan toimies-sa hankkeen pilottipaikkakuntana. (Emt.)

Hyvinvointitietoa on hankittu hankkeessa sen eri vaiheissa niiltä asiantuntijoilta ja päättäjiltä, jotka käyttävät tietoa hyvinvointipoliittisen työnsä tukena. Heiltä on saatu myös tietoa siitä, mitä tietoa tarvitaan lisää. Lisäksi tietoa on hankittu kuntalaisilta, jotka ovat oman hyvinvointinsa parhaita asiantuntijoita ja sen myötä avaininformantteja vastaamaan hyvinvointitietoa käyttävien ihmisten tiedontarpeisiin. Hankkeessa tarvittavaa tietoa on tuotettu monipuolisilla aineistoilla, jotka ovat täydentäneet erilaisilla temaattisilla sisällöillä toisiaan. Ajallinen lähtökohta tuotettavan tiedon tarkastelussa on hyvinvoinnin tilassa ja sisällöissä ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimushankkeen metodiset haasteet nousevat aikaulottuvuuden (*menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus*) yhdistämiseen moniaineistoiseen lähestymistapaan. (Emt., Kuvio 2.)

HYVINVOINTITieto

KENELTÄ?	MITEN?	MILLOIN?	MITÄ?
<ul style="list-style-type: none"> o yksilöt eri elämänskaaren vaiheissa o yhteisöt o organisaatiot o asiantuntijat o päättäjät 	<ul style="list-style-type: none"> o tilastot o rekisterit o kyselyt o sosiaalinen media o sähköinen tiedonkeruu (ml. kvantitatiivinen & kvalitatiivinen lähtökoh- ta) 	<ul style="list-style-type: none"> o eilen o tänään o huomenna 	<ul style="list-style-type: none"> o lähtökohta tiedon tarvekartoituksissa

POHJOISEN HYVINVOINNIN TIETOPAIKKA

perustuu toimintamalliin, joka yhdistää seuraavat:

- o 1 Alueellinen hyvinvointitietokanta (*objektiivinen tieto*)
- o 2a Lappiin kohdistettava hyvinvointibarometri (*subjektiivinen tieto*)
- o 2b Uudet kokemukselliset hyvinvointi-indikaattorit (*subjektiivinen tieto*)

TUOTOKSET TUOTTAVAT LISÄÄRVONA

- o Käyttäjälähtöinen (*objektiivinen ja subjektiivinen*) muutoksen analyysin mahdollistava hyvinvointitieto osaksi kuntien hyvinvointi- ja terveysjohtamista, kuntien hyvinvointistrategista suunnittelua ja operatiivista toimintaa
- o Tutkivan ja kokeilevan kehittämisen myötä uusia hyvinvointitiedon hankinnan ja käytön menetelmiä (*esim. sähköiset kyselyt, hyvinvointikertomukset, kuntien internetsivustojen kyselyt jne.*) kuntalaisille sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoille
- o Kuntalaisten ja päättäjien entistä aktiivisempi rooli tiedon tuottajina ja käyttäjinä
- o Monitasoinen (*kunta-, seutukunta-, yksilö-, organisaatiotaso*) ja vuorovaikutuksellinen hyvinvointitieto, jossa mukana ajallinen ulottuvuus
- o Uudella tavalla kerätty ja tuotettu kokemustieto
- o Uutta sisältöä korkeakoulujen opetukseen (*opiskelijoiden osallisuus ja opinnäytetyöt*)
- o Hankkeen aikana jalkautettu toimintamalli (*pilottikunnat*)

Kuvio 2. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen sisältö.

Hankkeessa tieteellisenä vastuullisena johtajana on toiminut *Asko Suikkanen* Lapin yliopistosta, hyvinvointibarometriosion vastuullisena tutkijana *Leena Viinämäki* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sekä tutkijana *Arto Selkälä* ja tutkijakehittäjänä *Marika Kunnari* Lapin yliopistosta ja projektityöntekijänä *Sirpa Kaukiainen* Rovaniemen ammattikorkeakoulusta sekä projektitutkijana *Seppo Kilpiäinen* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta. (Taulukko 3.).

Taulukko 3. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hallinnointi ja toteuttajat hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselontekosioiden osalta.

Toteuttajat	<ul style="list-style-type: none"> o Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, (hallinnoija) o Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala o Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala o Rovaniemen kaupunki
Yhteistyökumppanit	<ul style="list-style-type: none"> o Lapin maakunnan kunnat o Saamelaiskäräjät
Rahoittajat	<ul style="list-style-type: none"> o Manner-Suomen ESR-ohjelma, Pohjois-Suomen suuralueosio, 3: Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen o Kuntien ja korkeakoulujen omarahoitusosuus
Valvoja	<ul style="list-style-type: none"> o ELY-keskus, <i>Marja Kivekäs</i>
Toteutusaika	<ul style="list-style-type: none"> o Syyskuu 2011–joulukuu 2013, hankkeelle haettiin lisäaikaa huhtikuulle 2014
Ohjausryhmä	<p>Ohjausryhmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> o <i>Asko Suikkanen</i>, professori, Lapin yliopisto o <i>Heini Sankala</i>, ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto o <i>Pekka Ojaniemi</i>, kehittäjäsosiaalityöntekijä, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus o <i>Ritva Kauhanen</i>, maakuntasuunnittelija, Lapin liitto o <i>Pirjo Leinonen</i>, osastonhoitaja, Kemin kaupunki o <i>Harri Tiuraniemi</i>, perusturvajohtaja, Sodankylän kunta o <i>Helena Kangastie</i>, kehityspäällikkö, Rovaniemen ammattikorkeakoulu o <i>Leena Leväsvirta</i>, toimialajohtaja, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu o <i>Eva Repo</i>, kehittämisspäällikkö, Rovaniemen kaupunki <p>Ohjausryhmän jäsenten varahenkilöt:</p> <ul style="list-style-type: none"> o <i>Kaisa Kostamo-Pääkkö</i>, kehitysohjaaja, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus o <i>Tiina Pirilä-Laiho</i>, ylitarkastaja, Lapin aluehallintovirasto o <i>Kirsti Ylipulli-Kairala</i>, koulutus-päällikkö, Rovaniemen ammattikorkeakoulu
Hyvinvointibarometriosion hallinnointitehtävien työnjako	<ul style="list-style-type: none"> o kehityspäällikkö, projektipäällikkö <i>Raimo Jänkälä</i> vastasi hankkeen hallinnoinnista rahoittajalle sekä koordinoi hankesuunnitelman laatimista o sosiaali- ja terveysalan kehityspäällikkö <i>Martti Ainonen</i> vastasi hallinnollisista tehtävistä o tutkimus- ja kehitysyksikön projektipäällikkö <i>Riitta Alajärvi-Kauppi</i> vastasi projektin hanketoiminnan avustamisesta

	<ul style="list-style-type: none"> o sosiaali- ja terveysalan toimialajohtaja <i>Leena Leväsvirta</i> ja vs. toimialajohtaja <i>Sinikka Kähkölä</i> vastasi hallinnointiin liittyvien päätösten teosta
Hyvinvointibarometriosion tutkijoiden työnjako	<p>Hyvinvointibarometri- ja -selontekojen kirjoittajaryhmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> o professori <i>Asko Suikkanen</i> hankkeen tieteellinen vastuullinen johtaja o yliopettaja <i>Leena Viinamäki</i> hyvinvointibarometri- ja -selontekosioiden vastuullinen tutkija o tutkijatohtori/tilastotieteen lehtori <i>Arto Selkälä</i> o tutkija <i>Marika Kunnari</i> o lehtori <i>Sirpa Kaukiainen</i> o lehtori <i>Seppo Kilpiäinen</i> <p>Hyvinvointibarometri- ja -selontekojen käsikirjoitusten ja ideointiseminaarien kommentoijat:</p> <ul style="list-style-type: none"> o tutkimusmenetelmien professori <i>Suvi Ronkainen</i>, hankkeen tieteellinen vastuullinen varajohtaja o tilastotieteen lehtori <i>Pekka Vasari</i>
Hyvinvointibarometriosion avustava henkilöstön työnjako	<ul style="list-style-type: none"> o tutkimusapulainen, sosionomi (AMK) <i>Jaana Ilmasti</i> tallensi hyvinvointibarometrikyselyn SPSS-tiedostoon o tutkimus- ja kehitysyksikön hankesihteeri <i>Henna Kortelainen</i> hoiti projektin kirjanpito- ja maksuliikenteen o sosiaali- ja terveysalan toimistosihteeri <i>Laura Juopperi</i> hoiti muut projektiin liittyvät toimistotehtävät

Ohjausryhmän palaverissa on realisoitunut ideaalisella tavalla ohjausryhmän jäsenten rooli tämän tyyppisessä hankkeessa. Ohjausryhmän jäsenet ovat antaneet rakentavaa ja eteenpäinvievää palautetta jo tehdyistä ratkaisuista ja suunnitellusta jatkotyöstämisestä hyvinvointibarometri- ja -selontekojen osalta. Palaverien keskiössä on ollut substanssiin liittyvien asioiden ideariihityyppinen keskustelu hankehallintoon liittyviä asioitakaan unohtamatta.

1.3 Pohjoisen hyvinvointibarometrien ja hyvinvointiselontekojen käytännön toteuttaminen *Arto Selkälä, Leena Viinamäki & Asko Suikkanen*

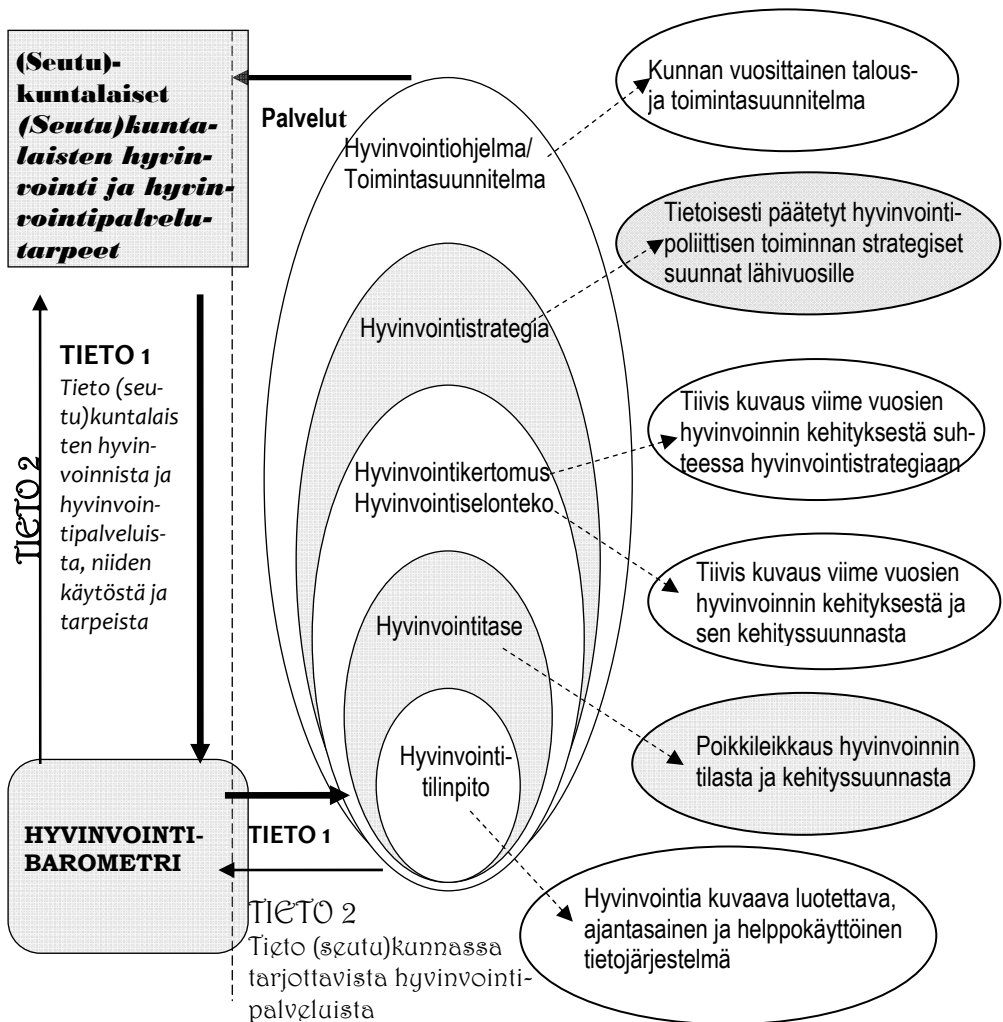
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu on toteuttanut hyvinvointibarometrin Kemi-Tornion seutukunnassa vuosina 2003 (Savikuja & Tissari 2004) ja 2005 (Saari & Viinamäki 2006) ja Pohjois-Lapin seutukunnassa vuonna 2007 (Viinamäki toim. 2007) sekä Utsjoen hyvinvointiselonteon (Viinamäki toim. 2011). Hyvinvointibarometriä, hyvinvointiselontekojen yms. selvitysten laatimisesta ja hyödynnettävyydestä niin viranomaisten⁶ kuin kuntalaistenkin⁷ kertomana on saatu tutkijaryhmässä konkreettista toteuttamiskokemusta laajennettaessa hyvinvointibarometriä ja -selontekojen toteuttamista koko Lapin alueelle.

Hyvinvointibarometristä ja -selonteosta on pyritty kehittämään Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa työkalu, joka ottaa huomioon ihmisten koetun hyvinvoinnin muutokset sekä ennakoii ja arvioi ihmisten ja alueiden hyvinvoinnin tilaa myös lähitulevaisuudessa. Kuviossa 3. kuvataan hyvinvointibarometrin ja hyvinvointiselonteon suhdetta päätöksentekoon, tutkimukseen ja hyvinvointijohtamisen työvälineisiin (Viinamäki 2011, 21; ks. myös Kuntien hyvinvointijohtamisen menetelmiä ...2005; Saari 2007, 220–223). Niitä työvälineitä käyttäen kuntien ja seutukuntien tulisi osata hankkia hyvinvointijohtamisensa ja -strategiatyönsä perustaksi tarvitsemaansa tietoa ja jäsentää sitä hyvinvointipoliittisen päätöksentekonsa tueksi.

⁶ Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton (STKL) julkaisemat Sosiaalibarometrit 1995–2012; Ks. esim. *Eronen, Anne & Kinnunen, Petri & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta 2002*. Sosiaalibarometri 2002. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista; *Eronen, Anne & Kinnunen, Petri & Londén, Pia & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta & Urponen, Kyösti 2003*. Sosiaalibarometri 2003. hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. *Londén, Pia & Perälähti, Enne & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta 2004*. Sosiaalibarometri 2004. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. *Selkälä, Arto 2013*. Kansalaisuuden hallinta suomalaisessa sosiaali- ja terveystieteissä.

⁷ *Savikuja, Jari & Tissari Jukka 2004*. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvoinnin tila. HumanNet -Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointipalvelujen osaamisverkosto, Hyvinvointiosaamisen kehittäminen -projekti; *Saari, Erkki & Viinamäki, Leena 2006*. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometri 2005. *Viinamäki, Leena (toim.) 2007*. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. *Viinamäki, Leena (toim.) 2011*. Utsjoen kunnan hyvinvointiselonteko 2011. *Tomperi, Johanna 2012*. Sosiaalinen hyvinvointi ja kunta hyvinvoinnin tukijana. Kemi terveeksi 2015 -kuntalaiskyselyn tuloksia sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta.

(SEUTU)KUNNAN HYVINVOINTIOSAAMISEN OSATEKIJÄT

Kuvio 3. Hyvinvointibarometrin ja hyvinvointiselonteon suhde kuntien hyvinvointijohtamisen työvälineisiin

- Hyvinvointiselonteossa luodaan yleiskuva kunnan hyvinvointipalveluiden ja kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilanteesta suhteessa lähimenneisyyteen ilman kuntalaiskyselyä ja kunnan hyvinvointistrategiaan suhteuttamista.
- Hyvinvointikertomus on kunnassa eri hallinnonalojen asiantuntijoiden yhdessä laatima tiivis katsaus kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin suhteessa kunnan hyvinvointistrategiaan.
- Hyvinvointibarometrissa tiedustellaan sekä hyvinvointipalvelujen tuottamisen vastuutahojen että kuntalaisten käsityksiä hyvinvointipalvelujen tarjonnan ja kysynnän kohtaantotilanteesta vastaajakohtaisen hyvinvoinnin tilan kartoittamisen lisäksi (Hyvinvointikertomus n.d.).

Seutukunnittain laadittu Lapin hyvinvointibarometri ja -selontekojulkaisukokonaisuus on tuottanut ajankohtaista tietoa eri-ikäisten ihmisten hyvinvointitarpeista sekä hyvinvointia ylläpitävistä ja uhkaavista tekijöistä. Hyvinvointibarometrin ja -selonteon laatimisen myötä kunnissa voidaan seurata väestön hyvinvoinnin kehitystä ja vertailla esimerkiksi eri (seutu)kuntien hyvinvointimuutoksia toisiinsa ja vastaaviin kansallisiin trendeihin (Kuvio 4.).

Kuvio 4. Lapin maakunta, seutukunnat ja kunnat.⁸

⁸ Kartta: Lapin liitto n.d.

Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin kohdentuva hyvinvointibarometri sisältää laajan tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista, kuntalaiskyselyn, kuntalaisten kokemuksellista hyvinvointia kuvaavan osion sekä asiantuntija-arvio-osion.

Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin kohdentuva edellistä suppeampi hyvinvointiselonteko sisältää laajan tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista sekä asiantuntija-arvio-osion, koska kuntalaiskyselyä ei voitu rahoituksen rajallisuuden vuoksi toteuttaa koko Lapin alueella. Lisäksi Länsirajan Lappi (*Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukunnat*) on ollut tutkimuskohteena aikaisemmin. Kemi-Tornion seutukunnassa on toteutettu kaksi hyvinvointibarometriä (Savikuja & Tissari 2004; Saari & Viinamäki 2006) ja Pello on Kuntaliiton ARTTU -hankkeessa tutkimuskuntana (Pekola-Sjöblom 2012).

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometriosiossa toteutuu monitasoinen, vaiheittain etenevä triangulatiivinen tutkimusasetelma, jossa otetaan huomioon aikaulottuvuus (*menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus*) ja jossa toimijoina ovat tutkijoiden lisäksi kuntalaiset ja viranomaiset. Tilasto-osioon on hankittu tilastoja myös ikäryhmittäin. Kuntalaiskyselyn kunnittainen kokonaisvastauprosentti vaihtelee Muonion 39,2:sta Kittilän 56,2:een hyvinvointibarometrien kokonaisvastausprosentin ollessa 46,0. Kunnittaisia ja alueellisia asiantuntija-arvioita saatiin 23. (Taulukko 4.).

Taulukko 4. Hyvinvointibarometrien ja hyvinvointiselontekojen aineistokartta.

Kohdealue	Seutukunta (sk.) & kunta	Kuntalaiskysely				Tilastot		Asiantuntijalausunnot	
		Väestö 31.12.2010 ⁹	Maistraatin 5 %:n otos 16.11.2011 ¹⁰	Vastaus		1990-luvulta ensimmäisestä viimeisimpään tilastoon	N	N	n
				N	n	%	Tilasto		
Länsirajan Lappi	Kemi-Tornion sk.	60 556	Ei kuntalaiskyselyä o hankkeen budjetin pienyyden vuoksi, o Kemi-Tornion seutukunnassa on toteutettu 2 hyvinvointibarometrikyselyä (2004; 2006) sekä Kemissä Kemi terveeksi 2015 kuntalaiskysely 2011 o Pello on Kuntaliiton ARTTU-hankkeessa tutkimuskuntana (2008; 2011)						
	Kemi	22 537							
	Keminmaa	8 573							
	Simo	3 489							
	Tervola	3 444							
	Tornio	22 513							
	Tornionlaakson sk.	8 711							
Pello	3 980								
Ylitornio	4 731								
Keskinen ja itäinen Lappi	Itä-Lapin sk.	18 641	754	356	47,2	Hyvinvointipalveluiden talous ----- Väestön elinolot ----- Lasten hyvinvointi ----- Nuorten hyvinvointi ----- Aikuisten hyvinvointi ----- Ikääntyneiden hyvinvointi ----- Väestökehityksen ennakointi			
	Kemijärvi	8 418	354	164	46,3				
	Pelkosenniemi	1 008	45	22	48,9				
	Posio	3 874	154	77	50,0				
	Salla	4 162	146	68	46,6				
	Savukoski	1 179	55	25	45,5				
	Rovaniemen sk.	64 427	2 475	1113	45,0				
	Ranua	4 337	171	86	50,3				
Rovaniemi	60 090	2 304	1027	44,6					
Pohjoinen Lappi	Pohjois-Lapin sk.	16 854	634	288	45,4				
	Inari	6 778	265	128	48,3				
	Sodankylä	8 779	320	135	42,2				
	Utsjoki	1 297	49	25	51,0				
	Tunturi-Lapin sk.	14 299	556	274	49,3				
	Enontekiö	1 876	84	38	45,2				
	Kittilä	6 183	217	122	56,2				
	Kolari	3 839	135	67	49,6				
Muonio	2 401	120	47	39,2					
Yht.	6 & 21	183 488	4 419	2031	46,0		82	25	23

Kunnittaiset ja alueelliset asiantuntija-arviot

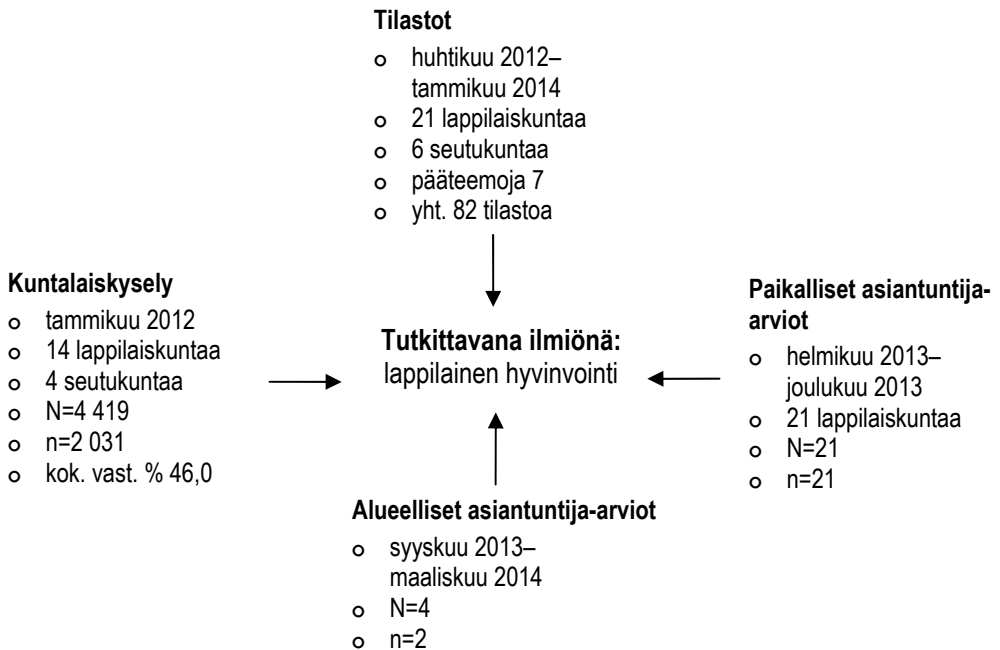
⁹ Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2011. Tiedot on poimittu 1.9.2011.

¹⁰ Kunnittainen 5 %:n satunnaisotantaan perustuva otos perusjoukkoon kuuluvasta väestöstä. Teknisesti poiminta suoritettiin niin, että ensin poimittiin poimintakuntien kaikki 18 vuotta täyttäneet, joilla ei ollut tietojenluovutuskieltoja ja tästä määrästä laskettiin 5 %, jotka poimittiin erillisellä poiminnalla.

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa toteutetuista neljästä seutukuntaakohtaisesta hyvinvointibarometristä korkein kuntakohtainen vastausprosentti on saatu Utsjoelta (76,6 %) vuonna 2006 ja korkein seutukuntaakohtainen vastausprosentti Pohjois-Lapin seutukunnasta (51,9 %) niin ikään vuonna 2006 sekä matalin kuntakohtainen vastausprosentti Muoniosta (39,2 %) ja matalin seutukuntaakohtainen vastausprosentti Rovaniemen seutukunnasta (45,0 %) vuonna 2012 (ks. tark. Liitetaulukko 1.).

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometri- ja -selontekojen laatiminen on edennyt vaiheittain eri aineistojen hankinnan osalta. Tavoitteena on ollut, että eri aineistot ”keskustelevat keskenään”, eivätkä muodosta toisistaan irrallisia osakokonaisuuksia.

- tammikuussa 2012 toteutettiin hyvinvointibarometrin kuntalaiskysely
- keväällä ja syksyllä 2012 hankittiin kuntalaiskyselyn teemoihin sopivat tilastot
- syksyllä 2013 päivitettiin ”perustilastot” liitetilastoiksi, joissa asemoitui-
vat kaikki lappilaiskunnat suhteessa toisiinsa samassa liitekuviassa. Lisäk-
si tammikuussa 2014 hankittiin työssäkäyntiin ja koulutustasoon liittyvät
tilastot 6. johtopäätösluvun kirjoittamista varten.
- syksyllä 2013 ja keväällä 2014 hankittiin paikalliset ja alueelliset asian-
tuntija-arviot (Kuvio 5.).

Kuvio 5. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselonteko-osioiden aineistot.

Syystalvella 2013 toteutettiin seutukuntafoorumit, joissa esiteltiin Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen keskeisiä tutkimus- ja kehittämistuloksia. Seutukuntafoorumeilta saatua palautetta voitiin vielä hyödyntää hyvinvointibarometrien ja -selontekojen viimeistelyvaiheessa.

Vaikka Kemi-Tornion ammattikorkeakoululle on kertynyt kokemusta hyvinvointibarometrien ja -selontekojen laatimisesta, näyttää jokainen toteuttamisprosessi olevan uniikki tapahtuma, johon sisältyy myös ennakoimattomia tilanteita. Hyvinvointibarometrien ja -selontekojen kehittämisen kannalta onkin tärkeää kuvata niiden toteuttamisprosessien avaintapahtumat riittävällä tarkkuudella, jotta myös toistettavuus olisi vaivatonta laatijaryhmästä riippumatta (ks. myös Viinamäki & Saari 2007, 31–32; Taulukko 5.).

Taulukko 5. *Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen hyvinvointibarometri- ja hyvinvointiselonteko-osioiden toteuttamisen vaiheet ja niiden ajankohdat.*

Vaihe	Ajankohta
Perusturvajohtajilta kommenttipyyntö kuntalaiskyselystä ja tilastokatsauksesta	17.10.2011. Kommenttipyyntö kuntalaiskyselystä ja tilastokatsauksesta 4.11.2011 mennessä (Liite 1.)
Aineistojen hankinta	
<ul style="list-style-type: none"> • Seutukuntaakohtaiset tilastot 	Huhtikuu–toukokuu 2012 , elo–syyskuu 2013; tammikuu 2014
<ul style="list-style-type: none"> • Kuntalaiskysely <ul style="list-style-type: none"> o Perusjoukon määrittäminen o Perusjoukon koko o Kohdejoukon määrittäminen o Kohdejoukon koko o Kyselyn tallentaminen SPSS-tiedostoon 	<p>Tammikuu 2012 (Liitteet 2.–4.)</p> <p>Kemijärven, Pelkosenniemen, Posion, Sallan, Savukosken, Ranuan, Rovaniemen, Inarin, Sodankylän, Utsjoen, Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kunnissa asuvista 18 vuotta täyttäneistä henkilöistä</p> <p>Lapin maakunnan väkiluku 31.12.2010¹¹ yhteensä 183 488 henkilöä, josta kyselyn piiriin kuului yhteensä 114 221 henkilöä</p> <p>Poimittiin satunnaisotantamenetelmää käyttäen 5 %:n otos kussakin Kemijärven, Pelkosenniemen, Posion, Sallan, Savukosken, Ranuan, Rovaniemen, Inarin, Sodankylän, Utsjoen, Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kunnissa asuvista 18-vuotiaista ja sitä vanhemmista henkilöistä</p> <p>N=4 419. Kunnittainen 5 %:n satunnaisotantaan perustuva otos perusjoukkoon kuuluvasta väestöstä. Teknisesti poiminta suoritettiin siten, että ensin poimittiin poimintakuntien kaikki 18 vuotta täyttäneet, joilla ei ollut tietojenluovutuskieltoja ja tästä määrästä laskettiin 5 %, jotka poimittiin erillisellä poiminnalla</p> <p>maaliskuu 2012–huhtikuu 2012</p>

¹¹ **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2011. Tiedot on poimittu 1.9.2011.

o Kokonaisvastaus%/vastaaja	46,0 % /2031
<ul style="list-style-type: none"> • Asiantuntija-arviot <ul style="list-style-type: none"> o Paikalliset asiantuntija-arviot o Alueelliset asiantuntija-arviot 	<p>helmikuu 2013–joulukuu 2013 (Liitteet 5.–6.)</p> <p>syyskuu 2013–maaliskuu 2014 (Liite 7.)</p>
Aineistojen analysointi	Kesäkuu 2012–maaliskuu 2014
Raportin laatiminen	
<ul style="list-style-type: none"> • kirjoittaminen • taittaminen PDFjulkauksiksi 	<p>Marraskuu 2011–huhtikuu 2014</p> <p>huhtikuu 2014</p>
Tiedottaminen	<ol style="list-style-type: none"> 1. 21.2.2012 <i>Sirpa Kaukiais</i>en esittely Rovaniemellä terveyden edistämisen paikallistyöryhmässä 2. 29.3.2012 <i>Leena Viinamäen</i> ja <i>Asko Suikkasen</i> puheenvuoro "Hyvinvointibarometrit hyvinvointitiedon tuottamisessa" Sosiologipäivillä Kuopiossa teemaryhmässä Arjen hyvinvointi ja sen kuvaaminen Hyvinvointibarometrit hyvinvointitiedon tuottamisessa 3. 25.4.2012 <i>Arto Selkälän</i> puheenvuoro "Kuntalaisten hyvinvoinnin ja palvelutarpeiden kartoittaminen osana sähköistä hyvinvointikertomusta" Lapin AVIn Sähköiseen hyvinvointikertomukseen liittyvässä työkokouksessa 4. 8.6.2012 Onks tietoo? – kohti alueellista hyvinvointia -seminaari Rovaniemellä (Liite 8.) 5. 4.10.2012 <i>Leena Viinamäen</i> Kommenttipuheenvuoro: "Koulutus-, työmarkkina- ja hyvinvointiyhteiskuntakansalaisuuden haasteet sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta" Rovaniemellä Lapin sosiaalityön ja sosiaalialan opetus- ja tutkimuskeskus Sociopoliksen "Syrjäytyminen ja sosiaalityö" – Tukeeko vai ennaltaehkäisekö sosiaalityö sosiaalisten ongelmien periytymistä? -seminaarissa 6. 26.10.2012 <i>Arto Selkälän</i> ja <i>Leena Viinamäen</i> puheenvuoro "Hyvinvointibarometrit (seutu)kunnittaisen hyvinvointitiedon tuottamisessa" Sosiaalipolitiikan päivillä Jyväskylässä työryhmässä Paikallinen hyvinvointipolitiikka – dynamiikkaa ja rakenteita 7. 13.12.2012 <i>Leena Viinamäen</i> esittely hyvinvointibarometristä Kemissä Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän Perusterveydenhuollon yksikön henkilöstölle. 8. 25.1.2013 <i>Leena Viinamäki</i> panelistina Kokemuksista hyvinvointia – SOHVI hankkeen väliseminaarin paneelissa "Miten hyödyntää kuntalaisten kokemustietoa hyvinvointijohtamisessa?" 9. 14.2.2013 <i>Leena Viinamäen</i> ja <i>Arto Selkälän</i> puheenvuoro "Hyvinvointibarometrin suhde kuntien hyvinvointijohtamisen työvälineisiin" Sosiaalityön tutkimuksen päivillä Rovaniemellä työryhmässä Sosiaalityön tutkimuksen uusia avauksia 10. 22.3.2013 <i>Arto Selkälän</i> ja <i>Leena Viinamäen</i> puheenvuoro "Kansalaisten hyvinvoinnin probleema harvaanasutussa ja pitkien välimatkojen Pohjois-Suomessa" Sosiologipäivillä Turussa

	<p>työryhmässä Hyvinvoinnin ja eriarvoisuuden mekanismit</p> <p>11. 12.9.2013 <i>Leena Viinamäen, Arto Selkälän ja Asko Suikkasen</i> puheenvuoro "Hyvinvoinnin barometri" Lapin sosiaali- ja terveys- turvan syyspäivillä Pyhänturilla.</p> <p>12. 24.9.2013 <i>Leena Viinamäen, Arto Selkälän ja Asko Suikkasen</i> puheenvuoro "Hyvinvoinnin barometri terveyden edistämisen näkökulmasta" Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän Terveyden edistämisen alueellisen johtoryhmän kokouksessa Kemissä.</p> <p>13. 24.10.2013 <i>Leena Viinamäen, Asko Suikkasen ja Arto Selkälän</i> puheenvuoro "Hyvinvointibarometrit (seutu)kunnittaisen hyvinvointierojen kuvaajina" Sosiaalipolitiikan päivillä Tampereella työryhmässä Paikallinen hyvinvointipolitiikka - dynamiikkaa ja rakenteita.</p> <p>14. 31.1.2014 <i>Leena Viinamäen, Arto Selkälän ja Asko Suikkasen</i> puheenvuoro "Hyvinvointibarometri lappilaisten hyvinvoinnin kuvaajana" seminaarissa Rovaniemellä Tiedon avulla parempaa hyvinvointia – kuinka hyödyntää tutkimustietoa kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämisessä Lapin yliopistolla (Liite 9.)</p>
--	---

Hyvinvointibarometrejä ja -selontekoja sekä niiden alustavia tutkimustuloksia on esitelty erilaisilla foorumeilla erilaisille yleisöille palautteen saamiseksi ja sen hyödyntämiseksi kirjoitusprosessin eri vaiheissa, jotta julkaisukokonaisuus muodostuisi käyttäjälähtöiseksi ja helposti hyödynnettäväksi erilaisiin käyttötarkoituksiin.

1.3.1 Tilastot ja kuntalaiskysely

Kuten aikaisemmissakin hyvinvointibarometreissä, myös tässä hyvinvointibarometreistä ja -selonteista muodostuvassa julkaisukokonaisuudessa, on pyritty esittämään tilastojen ja kuntalaiskyselyn tulokset mahdollisimman havainnollisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti, jotta erityisesti hyvinvointipoliittisesta päätöksenteosta vastuussa olevat viranomaiset ja poliittiset päättäjät kuntalaisten lisäksi voisivat hyödyntää hankkimaamme ja analysoimaamme hyvinvointitietoa nopeasti ja helposti. Esitämme tilastot ja kuntalaiskyselyn tulokset sekä graafisen esityksen että arvotaulukon sisältävinä kuvioina tai taulukkoina niiden hyödyntämisen ja niistä tehtävien jatkotulkintojen helpottamiseksi. Myös tilistolähde ja -kuvaus on esitetty mahdollisimman tarkasti tilastojen päivittämisen ja tietosisällön tulkinnan helpottamiseksi. Esimerkiksi THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANetin tilastojen alaviitteessä olevan id-tunnisteen avulla ao. tilasto löytyy varsin vaivattomasti tilastotietokannasta.

Hyvinvointibarometrin kyselylomakkeen suunnittelussa on hyödynnetty seuraavien tutkimusten kyselylomakkeita: 25–50 -vuotiaiden kokemuksellinen hyvinvointi -artikkelin käsikirjoitus (Kunnari & Keränen & Suikkanen 2013), Raahan seudun hyvinvointi. Kansalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja palveluista -julkaisu (Kurkinen 2004), Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri (Viinamäki toim. 2007), Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja

terveys, kevät 2009 -julkaisu (Helakorpi & Laitalainen & Uutela 2010) sekä Kansallinen FINRISKI 2007 -terveystutkimus (Peltonen ym. 2008). Lisäksi kuntalaiskyselystä ja tilastokatsauksesta on pyydetty lappilaiskuntien perusturvajohdajilta kommentteja Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen käyttäjälähtöisyyden toteutumisen varmistamiseksi (Liite 1.).

Hyvinvointibarometrin kysely on toteutettu Keski- ja itäisen Lapin sekä pohjoisen Lapin kunnissa (Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski, Inari, Sodankylä, Utsjoki, Ranua, Rovaniemi, Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio). Kyselyn on saanut viisi prosenttia tutkimuspaikkakuntien kuntien asukkaista eli yhteensä 4 419 henkilöä tammikuussa 2012. Hyvinvointibarometrikyselyn teemoja ovat kuntalaisten arviot hyvinvointipalveluista ja asuinkunnasta sekä henkilökohtaiset arviot vastaajien sosiaalisesta, terveydellisestä hyvinvoinnista ja elämäntavasta.

Tilastojen ja kyselylomakkeiden kysymysten valintaa ovat ohjanneet aikaisempien hyvinvointi- ja sosiaalibarometriä toteuttamiskokemukset, kuntien hyvinvointikertomuksille asetetut tavoitteet sekä muu relevantti referenssikirjallisuus perusturvajohdajilta saadun palautteen lisäksi. Hyödynnämme Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuus -jakoa tilastojen ja kuntalaiskyselyn teemojen toisiinsa linkittämisessä (ks. myös Viinamäki & Saari 2007, 27–29; Helne & Hirvilampi & Laatu 2012, 87; Taulukko 6.).

Taulukko 6. *Hyvinvointia tilastojen (N=82) ja kuntalaiskyselyn valossa.*

Indikaattorit ja niiden kuvaamat hyvinvoinnin ulottuvuudet	Määrälliset aineistot	
	<i>Tilastot¹² teemoittain</i>	<i>Kuntalaiskysely¹³ teemoittain</i>
Aluekehitys, alueidentiteetti ja elinkeinoelämä • <i>having-elintaso</i>	<ul style="list-style-type: none"> o väestö, <i>hlöä</i> o väestö ikäryhmittäin, % väestöstä o nettomuutto, /1000 asukasta o elatussuhde, <i>hlöä</i> o huoltosuhde, <i>hlöä</i> o verotulot, €/asukas o veronalaiset tulot, € o valtionosuudet, €/asukas o vuosikate, €/asukas 	<ul style="list-style-type: none"> o arkikieli, äidinkieli ja arki-kielisten palvelujen saatavuus o matka asuinpaikasta asuinkunnan keskusta o asiointiväline kuntakeskukseen o arvio asuinkunnasta elämisen edellytysten takaajana o vaikutusmahdollisuudet o muuttoaikeet o asuinpaikkakunnan kyky selvittää sosiaalisista ja taloudellisista ongelmistaan
Ennakointia aluekehityksestä • <i>having-elintaso</i>	<ul style="list-style-type: none"> o väestöennuste 2030, <i>hlöä</i> o väestö ikäryhmittäin 2030, % väestöstä o huoltosuhde 2030, <i>lapsia ja</i> 	ei kuntalaiskyselytietoa

¹² *Leena Viinamäki* on laatinut hyvinvointibarometreihin ja -selontekoihin tilastokuviot.

¹³ *Arto Selkälä* on laatinut hyvinvointibarometreihin kyselykuviot ja liitetaulukot.

	<i>vanhuksia 100 työikäistä koh- ti</i>	
Opiskelumahdollisuudet/ koulutusmarkkinat <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> • <i>being-sosiaalinen iden- titeetti</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o koulutustasomittain, <i>kor- keimman koulutuksen ka. pi- tuus/hlö</i> o koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 –vuotiaat, % <i>vastaavanikäisestä väestöstä</i> o korkea-asteen koulutuksen saaneet, % <i>15 vuotta täyttä- neistä, mol. sp. yht.; miehet; naiset</i> o keskiasteen koulutuksen saaneet, % <i>15 vuotta täyttä- neistä, mol. sp. yht.; miehet; naiset</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o yleissivistävä tutkintotaso o ammatillinen tutkintotaso
Hyvinvointipalvelut ja niiden tuottamisen reunaehdot <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o kunnan nettokustannukset, <i>€/asukas</i> o kunnan yleinen pienituloi- susaste, % o sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, <i>€/asukas</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o hyvinvointipalvelujen saa- tavuus o kunnallisten sosiaalipalve- lujen toimisuus ja niistä tie- dottaminen o internetin hyödyntäminen arjen asioiden asioiden
Sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o sosiaalitoimen nettokustan- nukset, <i>€/asukas</i> o toimeentulotuki, € ; % <i>lapsi- perheistä & ikäryhmittäin vas- taavanikäisestä väestöstä</i> o toimeentulotukea saaneet henkilöt, % <i>asukkaista</i> o vammaispalvelulain mukais- ten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot, <i>€/asukas</i> o poliisin tietoon tullut rikolli- suus, <i>/1000 asukasta</i> o yksinhuoltajaperheet, % <i>lap- siperheistä</i> o lastensuojelun avoimuusolos- ten tukitoimien piirissä 0–17 - vuotiaita vuoden aikana, % <i>vastaavanikäisestä väestöstä</i> o elatustukea saaneet lapset, <i>% 0–17 -vuotiaista</i> o avioeroja 25–64 -vuotiailla, <i>/1000 vastaavanikäistä nai- misissa olevaa</i> o kodinhoitoavun, tukipalvelu- jen tai omaishoidon tuen pii- rissä 65 vuotta täyttäneitä, % 	<ul style="list-style-type: none"> o asumismuoto ja –tyyppi o tyytyväisyys elämäntilan- teeseen (ml. kokonaisuute- na, saavutuksiin elämässä, taloudellinen tilanne, va- paa-ajan sisältö) o hyvän elämän mahdollista- jat o turvallisuuskokemukset

	<p><i>vastaavanikäisestä väestöstä</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % <i>vastaavanikäisten asuntokunnista</i> o kodinhoitoapua vuoden aikana saaneet 75 vuotta täyttäneiden kotitaloudet, % <i>vastaavanikäisestä väestöstä</i> 	
<p>Sosiaalinen aktiivisuus ja vapaa-aika</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>being-sosiaalinen identiteetti</i> • <i>loving-yhteisyys</i> 	<p>tilastotietoa ei saatavana</p>	<ul style="list-style-type: none"> o vapaa-ajan jakautuminen toiminnoittain o yksinäisyyskokemukset o yhdistystoiminnan merkitys ja siihen osallistuminen
<p>Terveydellinen hyvinvointi</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o sairastavuusindeksi, % <i>vastaavanikäisten asuntokunnista</i> o kansantauti-indeksi o diabetes-indeksi o psykoosi-indeksi o sydämen vajaatoiminta-indeksi, o nivelreuma-indeksi o astma-indeksi o verenpainetauti-indeksi o sepelvaltimotauti-indeksi o kuolleisuusindeksi o erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja (ml. ikäryhmittäin), % <i>väestöstä</i>; % <i>vastaavan-ikäisestä väestöstä</i> o terveystoimen nettokustannukset, €/asukas o perusterveydenhuollon (ml. hammashuolto) nettokustannukset, €/asukas o erikoissairaanhoidon nettokustannukset, €/asukas o päihdehuollon nettokustannukset, €/asukas o päihdesairauksien hoitojaksot 15–24 –vuotiailla, /1000 <i>vastaavanikäistä</i> o sairauspäivärahaa saaneet 16–64 –vuotiaat, /1000 <i>vastaavanikäisestä väestöstä</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o koettu terveydentila (ml. fyysinen ja psyykinen terveys) o diagnosoidut sairaudet o työkyvyttömyyseläkeläisyys o työ- ja toimintakykyä haittaava vamma o kunnallisten terveystalvelujen toimivuus ja niistä tiedottaminen o elämäntapa (ml. nukkuminen, tupakoiminen, nauttiminen, huumeiden käyttö, alkoholin käyttö, painonhallinta, tottumusten muuttaminen terveydellisten näkökohtien vuoksi, vapaa-ajan liikunta)
<p>Työelämä/työmarkkinat</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o työttömät, % <i>työvoimasta</i> o nuorisotyöttömät, % <i>18–24 –vuotiaasta työvoimasta</i> o pitkäaikaistyöttömät, % <i>työ-</i> 	<ul style="list-style-type: none"> o työmarkkinatilanne

	<p><i>voimasta</i></p> <ul style="list-style-type: none"> o keskimääräinen eläkkeelle siirtymiskä, <i>vuotta</i> o työvoimaosuus %, <i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i> o työllisyysaste %, <i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i> o työttömyysaste %, <i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i> 	
--	--	--

Hyvinvointibarometrin keskeisenä metodologisena haasteena on tilastotiedon yhdistäminen kuntalaiskyselyihin. Tällöin joudutaan pohtimaan, miten tilastotieto ja kyselyiden avulla kerätty tieto poikkeavat toisistaan. Tilastokeskuksen tilastotuotannossa pyritään siihen, että laadittu tilasto tuottaa todellisuutta vastaavan, jäsennellyn ja ymmärrettävän kuvan reaaliajasta, yhteiskunnan rakenteesta, sen tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista (Tilastokeskus 2007, 42). Tilastolliset standardiluokitukset perustuvat lähes poikkeuksetta kansainvälisiin suosituksiin tai sopimuksiin (Tilastokeskus 2007, 42). Tilastollisessa tutkimuksessa koko perusjoukon tulisi olla tutkimuksen piirissä, mutta käytännössä on harvinaista, että kaikki perusjoukon alkiot olisivat saavutettavissa (2007, 46). Henkilöihin ja kotitalouksiin kohdistuvissa tilastoissa, joita barometrissä käytämme, perusjoukon alkiot ovat yleensä hyvin tavoitettavissa. Väestömäärältään pienissä kunnissa on tilastojen osalta puuttuvia tietoja. Puuttuvan tiedon syynä voi olla se, että indikaattorin arvo ko. alueella on 0. Lisäksi puuttuva tieto voi tarkoittaa, ettei tietoa ole ollut käytettävissä tai se on yksilönsuojan takia salattu. Tällöin mahdollinen salausraja näkyy indikaattorin metatiedoissa. (Forss 2014.)

Hyvinvointibarometreissä ja -selonteissa käyttämämme tilastot perustuvat viiranomaisrekistereihin, joten niiden tiedonkeruussa ei ole käytetty kyselyjä. Silloin kun tilastollinen tiedonkeruu toteutetaan kyselytutkimuksen keinoin, kysymykset standardisoidaan. Tällä pyritään siihen, että vastaukset voitaisiin tulkita selvästi ja yhtenäisesti. Kysymysten standardisointi edellyttää kysymysten esittämistä haastattelutilanteessa vain lomakkeella esiintyvien sanamuotojen mukaisesti. Haastattelija ei saa missään vaiheessa auttaa vastaajaa kysymysten ymmärtämisessä. Kysymysten sanamuotojen tulkinta jää vastaajalle. Pyrkimyksenä on varmistua siitä, että vastaaja pääsee antamaan todellisen ja ainoana oikeana pidetyn vastauksensa ilman häiritsevien tekijöiden vaikutusta. (Mishler 1991, 15; Ahola 2000, 65; Houtkoop-Steenstra 2000, 8–9.)

Tällaisen tutkimustavan tavoitteena on mahdollisimman tarkkojen tosiasiatietojen kerääminen (Houtkoop-Steenstra 2000, 1–2). Mittausvirheen välttämiseksi on tärkeää varmistua siitä, että sama tutkimusmenettely kohdistetaan samalla tavalla jokaiselle vastaajalle. Erot mittauksissa eivät saa johtua mittavälineestä tai mittausmenetelmästä. (Emt.). Mittausvirheen minimointi tulee tärkeäksi sellaisten kysymysten osalta, joihin vastaaja voi vastata yksiselitteisesti. Tällöin on perusteltua ajatella, että esitettyyn kysymykseen on olemassa oikea vastaus, joka

tietyllä tavalla kysymällä voidaan saada esiin (Kahn & Cannell 1983, 172; Tourangeau & Rips & Rasinski 2005, 165).

Asenne- ja mielipideväittämissä kysymysten standardisointi ei toimi samalla tavalla kuin tosiasiakysymyksissä. Ensinnäkin asenteet muuttuvat ajassa. Tästä syystä kysymykset tulee suunnitella siten, että ne heijastavat kyselyn toteuttamisen ajankohtaa. Toiseksi asenne- ja mielipidekysymyksiin ei ole olemassa oikeaa vastausta samalla tavoin kuin tosiasiakysymyksiin. Kolmanneksi kysymysten sisällön pienetkin muutokset ja kysymysten järjestyksen muuttaminen lomakkeella voivat aiheuttaa muutoksia vastausjakaumiin (Sudman & Bradburn 1986, 1; Ahola 2002, 71; Ronkainen 2004, 53; Tourangeau, Rips & Rasinski 2005, 13; Selkälä 2008; 2011; 2013).

Mielipide- ja asennekyselyihin tulisi suhtautua kokonaisvaltaisemmin kuin tosiasioita selvittäviin kyselyihin. Mielipidekyselyä on tarkasteltava siitä näkökulmasta, miten vastaajat hahmottavat yksittäisten kysymysten merkitystä suhteessa lomakkeen kaikkien kysymysten tuottamaan kokonaiskuvaan. Hyvinvointibaroometri on suunniteltu tästä näkökulmasta ottaen huomioon vastausten rakentumisen psykologiset periaatteet.

Barometrissä käytettyjä tilastoja voidaan verrata kuntalaiskyselyn tuottamaan informaatioon, koska kuntalaiskysely on toteutettu satunnaisotantana. Tällöin sekä tilastot että kuntalaiskysely edustavat kuntien asukkaiden hyvinvointia. Kyselyn luotettavuutta arvioitaessa kadon analyysi nousee keskeiseksi. Yksikkökadon syyt jaetaan tavallisesti kolmeen pääryhmään: tavoittamatta jääneisiin, kieltäytyneisiin ja muihin syihin. Periaatteena on pyrkiä maksimoimaan koko vastausosuutta, jolloin tavoittamatta jääneiden ja muiden syiden osuus yritetään pitää mahdollisimman pienenä. Usein juuri kieltäytyneiden ryhmä aiheuttaa suurimmat riskit aineistojen vinoutumiseen ja harhaisuuteen. Vastauskato ei juuri koskaan ole täysin satunnaista, vaan sen ja väestöjakaumien tai tutkimusmuuttujien välillä voidaan arvioida olevan riippuvuutta. (Tilastokeskus 2007, 72, 81.)

Tilastollisella edustavuudella tarkoitetaan sitä tapaa, jolla kerätyn aineiston muuttujien jakauma vastaa perusjoukkoa. Eroavuus perusjoukon jakaumasta voi johtua otantasattumasta tai siitä, että vastaamisessa tapahtuu systemaattista valikoitumista. Barometrikysely toteutettiin poimimalla 5 % satunnaisotos kyselyssä mukana olleiden kuntien asukkaista erikseen. Tällaisen ratkaisun seurauksena kunnat tulevat edustetuksi kyselyotokseen asukaslukunsa mukaisessa suhteessa. Lopullinen kyselyaineisto muodostuu otokseen valittujen henkilöiden vastatessa kyselyyn. Silloin, kun kyselyyn vastaaminen valikoituu joidenkin tekijöiden suhteen ei-satunnaisella tavalla, voidaan puhua lopullisen aineiston vinoutumisesta. Kyselytutkimuksessa analysoidaankin yleensä aineiston keräämisen jälkeen se, onko aineisto enää edustava suhteessa siihen ryhmään, josta se on poimittu. Kadolla tarkoitetaan vastaamatta jättäneiden osuutta suhteessa siihen ryhmään, jolle kysely on lähetetty. Taulukoissa (7.–8.) esitetään sukupuolen ja iän osalta kyselyyn vastanneiden suhteelliset osuudet verrattuna kuntien perusjoukon todellisiin osuuksiin.

Taulukko 7. *Kuntalaiskyselyn kadon analyysi sukupuolen suhteen v. 2012 tilastotietoihin perustuen %.*

Kunta	Miesten % -osuus perusjoukossa/kyselyaineistossa	Naisten % -osuus perusjoukossa/kyselyaineistossa
Kemijärvi	51 / 50	49 / 50
Pelkosenniemi	55 / 55	45 / 45
Posio	52 / 43	48 / 57
Salla	53 / 48	47 / 52
Savukoski	54 / 52	46 / 48
Inari	53 / 51	47 / 49
Sodankylä	52 / 45	48 / 55
Utsjoki	54 / 44	46 / 56
Ranua	52 / 53	48 / 47
Rovaniemi	49 / 43	51 / 57
Enontekiö	54 / 38	46 / 62
Kittilä	50 / 48	50 / 52
Kolari	52 / 57	48 / 43
Muonio	50 / 45	50 / 55

Taulukko 8. *Kuntalaiskyselyn kadon analyysi iän suhteen v. 2011 tilastotietoihin perustuen %.*

Kunta	25-44 vuotiaiden % -osuus yli 24-vuotiaista perusjoukossa/kyselyaineistossa	45-64 vuotiaiden % -osuus yli 24-vuotiaista perusjoukossa/kyselyaineistossa	Yli 65 vuotiaiden % -osuus yli 24-vuotiaista perusjoukossa/kyselyaineistossa
Kemijärvi	19 / 14	45 / 47	36 / 39
Pelkosenniemi	17 / 5	50 / 33	33 / 62
Posio	18 / 10	48 / 47	34 / 44
Salla	17 / 15	47 / 52	36 / 33
Savukoski	18 / 0	50 / 68	32 / 32
Inari	27 / 13	48 / 53	26 / 34
Sodankylä	24 / 16	47 / 49	29 / 35
Utsjoki	26 / 13	44 / 48	30 / 39
Ranua	23 / 15	47 / 43	30 / 42
Rovaniemi	36 / 21	41 / 46	23 / 33
Enontekiö	25 / 17	49 / 57	26 / 26
Kittilä	32 / 26	43 / 47	25 / 27
Kolari	26 / 13	45 / 48	29 / 39
Muonio	27 / 27	44 / 36	29 / 36

Kuntakohtainen kadon analyysi osoittaa naisten olevan kyselyaineistossa lähes joka kunnassa yliedustettuina verrattuna heidän osuuteensa perusjoukosta. Ainoastaan Kolarissa naiset ovat aliedustettuna (5 %). Suurin yliedustus naisissa on kyselyaineistossa Sodankylässä (7 %), Posiolla (9 %), Utsjoella (10 %) ja Enontekiöllä (16 %). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa esiteltäisiin kuntakohtaisiin suoriin jakaumiin ja keskiarvoihin tulisi näiden kuntien osalta suhtautua siten, että ne edustavat hieman enemmän naisten vastauksia, kuin mitä heidän osuutensa kunnan asukkaista oikeuttaisi.

Iän suhteen suoritettua kadon analyysistä havaitaan, että 45–64 -vuotiaat ja yli 65-vuotiaat ovat vastanneet pääsääntöisesti useammin kyselyyn kuin heidän osuutensa perusjoukosta edellyttäisi. 25–44 -vuotiaat ovat siis kyselyaineistossa aliedustettuina. Kyselyaineistossa suurin yliedustus vanhemmista vastaajista on Pelkosenniellä, Savukoskella, Inarissa, Ranualla ja Rovaniemellä. Näiden kuntien suoriin jakaumiin ja keskiarvoihin tulisi suhtautua siten, että ne edustavat hieman enemmän yli 44 -vuotiaiden vastauksia, kuin mitä heidän osuutensa kunnan asukkaista edellyttäisi. Kyselyssä siis Sodankylän, Posion, Utsjoen ja Enontekiön osalta naisten mielipiteet pääsevät hieman miesten mielipiteitä paremmin esille, kun Pelkosenniemen, Savukosken, Inarin, Ranuan ja Rovaniemen osalta vanhempien mielipide pääsee jonkin verran nuorten mielipiteitä paremmin esiin.

Barometrin ja tilastotietojen vertaaminen toisiinsa antaa mahdollisuuden arvioida monitasoisesti kansalaisten hyvinvoinnin tilaa ja heidän omaa kokemustaan siitä. Tilastojen tuottama tieto ja kyselyn kysymykset eivät kuitenkaan ole täysin yhteismitallisia siinä mielessä, että ne edustaisivat käsitteellisesti samaa asiaa. Tästä huolimatta mielekästä vertailua voidaan tehdä. Vertailua tehdään esimerkiksi kunnan sosiaalitoimen nettokustannustilaston ja sellaisen barometrikysymyksen välillä, missä kysyttiin sosiaalityöntekijän palveluiden toimivuudesta. Toisena esimerkkinä tilaston ja barometrikysymyksen mielekkästä vertaamisesta voidaan mainita toimeentulotukea saaneiden määrä ja kuntalaisten arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta. Näin voidaan arvioida erilaisten palvelumuotojen taloudellista tilannetta ja sen suhdetta kuntalaisten kokemukseen samoista palveluista.

1.3.2 Asiantuntijalausunnat

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa on kuntalaiskyselyn lisäksi pyritty systematisoimaan viranomaisten ja tutkijoiden välistä yhteistyötä pyytämällä viranomaisilta paikalliset asiantuntija-arviot. Hyvinvointibarometrin kyselyn ja tilastojen hankinnan suunnitteluvaiheessa pyydettiin lappilaisilta perusturvaohjajilta kommentteja kuntalaiskyselystä ja tilastokatsauksesta (Liite 1.). Toisessa vaiheessa tutkijaryhmä lähetti lappilaiskuntien perusturvaohjajille ja kunnanjohtajille kuntakohtaisen asiantuntija-arvion kirjoittamispyynnön tutkijaryhmän analysoimasta tilastokatsauksesta (Liitteet 5.–6.). Kolmannessa vaiheessa tutkijaryhmä lähetti keskeisille lappilaisille aluehallintoviranomaisille asiantuntija-arvion kirjoittamispyynnön tutkijaryhmän analysoimasta tilastokatsauksesta (Liite 7.).

Hankkeessa toteutuu triangulatiivisen monitahoarvioinnin idea, koska tilastojen lisäksi on hankittu aineistoa kuntalaisilta sekä paikallis- ja aluehallintoviranomaisilta (ks. tark. Vartiainen 2007, 152–172). Hyvinvointipoliittisen päätöksenteon tueksi tarvitaan tutkija- sekä asiantuntija-, asiakas- ja asukas- tai kuntalaislähtöistä kokemustietoa (Kuusela, Pakarinen & Sädevirta 2007, 152–170). Tutkimusavusteiseen kehittämiseen liittyy sen kaksoisluonne. Toisaalta on kyse kehittämisestä tai pyrkimyksestä vaikuttaa kehittämiseen, kuten tässä hankkeessa paikalliseen hyvinvointipoliittiseen päätöksentekoon, sekä toisaalta on kyse tutkimuksesta (Hyötyläinen 2007, 364–388). Olemme hankkineet paikallista hyvinvointipoliittista päätöksentekoa tukevaa tietoa tiedostaen hankkimiemme aineistojen metodologiset heikkoudet ja vahvuudet (ks. tark. Denzin 1978; Eskola & Suoranta 1998; esim. kuntalaiskyselyn vastauskato ja tilastoissa puuttuvat tilastointivuodet).

2 HYVINVOINNIN MONET ULOTTUVUUDET

2.1 Sosiaalipoliittinen näkökulma hyvinvointipalvelujärjestelmään *Leena Viinamäki & Arto Selkälä*

2. pääluvun kokoomataulukkoihin olemme "esilukeneet" asiasta kiinnostuneille esimerkinomaisesti ajankohtaista relevanttia referenssikirjallisuutta.

Suomalainen sosiaalipoliittinen tutkimus kuvaa kansalaisten hyvinvoinnin lisäämiseen ja pahoinvoinnin vähentämiseen liittyvää keskustelua, mille antavat omat reunaehdonsa niin kansalliset kuin kansainvälisetkin eriytyispiirteet ja uudet ulottuvuudet. Koulutus- ja työmarkkinoiden kansainvälistyminen heijastuu myös kansalliseen sosiaalipolitiikkaan ja paikalliseen hyvinvointipalvelujärjestelmään. Esimerkiksi Lapin maakunnassa matkailu- ja kaivosteollisuus haastavat uudella tavalla hyvinvointipalveluiden kysynnän ja tarjonnan kohtaantotilanteen niin hyvinvointipalveluja tarvitsevien asiakkaiden kuin niitä tuottavien tahojenkin näkökulmasta.

Olemme koonneet taulukkoon 9. esimerkinomaisesti sosiaalipoliittisia tutkimuksia hyvinvoinnista, joihin kannattaa arviomme mukaan tutustua teoreettis-metodologisesta näkökulmasta laadittaessa kuntakohtaisia hyvinvointikertomuksia ja valittaessa niiden laatimista varten relevantteja paikallista hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita tilastoihin ja kansalaiskyselyihin.

Taulukko 9. *Esimerkinomaisesti sosiaalipoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta.*

Sosiaalipoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta	
Julkaisu	Summa summarum:
Bkt ja kestävä hyvinvointi. Yksi luku ei riitä suomalaisen yhteiskunnan tilan kuvaamiseen.	Eriarvoisuuden kasvun ja syrjäytymisen, ympäristökysymysten korostumisen ja sosiaalisten suhteiden säröilyn vuoksi 1930 ja 1940 -luvuilla kehitetty BKT ei kuvaa riittävän kokonaisvaltaisesti 2000-luvun kansalaisten hyvinvointia. Julkaisussa esitetään käyttöönnettäväksi <u>taloudellisen</u> hyvinvoinnin (esim. <u>kotitalouksien oikaistu käytettävissä oleva tulo, tulonjakotilasto, laajakaistayhteyksien määrä</u>), <u>hyvinvoinnin ekologisen perustan</u> (esim. <u>luonnonvarojen ja energian kokonaiskäyttö, ympäristöterveys, ekosysteemipalvelut</u>), <u>sosiaalisen ulottuvuuden tai elämänlaadun</u> (esim. <u>terveys, koulutus, henkilökohtaiset toiminnot sekä hallinnointi ja sosiaaliset yhteydet ja suhteet</u>) sekä <u>koetun hyvinvoinnin</u> (esim. <u>tulevaisuuden odotukset, eriarvoisuuden kokeminen, oman talouden hallinta, ajankäytön tasapainoisuus, yhteiskunnan oikeudenmukaisuus, yhteiskunnallinen luottamus, todellisuuden hahmottaminen</u>) indikaattoreita.
Eronen, Anne & Hakkarainen, Tyne & Londén, Pia &	Vuoden 2013 alussa 45 prosenttia sosiaalijohtajista totesi jonkin väestöryhmän hyvinvoinnin heikentyneen alueellaan. Kahden viime vuoden aikana on heikentynyt erityisesti työttömien, nuorten ja lapsiperheiden hyvin-

<p>Nykyri, Päivi & Peltosalmi, Juha & Särkelä, Riitta 2013. <i>Sosiaalibaronometri 2013</i>.</p>	<p>vointi. Työttömyys yhdistyy ongelmien kasautumiseen: pienituloisuuteen, päihteiden liikakäyttöön ja lastensuojelun tarpeen kasvuun. Nuorten ongelmien taustalla ovat erityisesti työttömyys sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien kasvu, jossain määrin myös kiinnittämättömyys yhteiskuntaan. Lasten ja perheiden tilanteiden kurjistumista selittävät sosiaalijohtajien mukaan etenkin työttömyys, köyhyys, päihteet ja palvelujen karsinta. Ikääntyneiden määrä ja palvelutarpeiden kasvu näkyvät kunnissa: kotiin annettavien palvelujen, laitoshoidon ja palveluasumisen tarjonta on riittämätöntä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteissa haasteet paikantuvat erityisesti johtamisvastuiden selkeyteen, asukkaiden osallisuuden vahvistamiseen ja päätösten hyvinvointivaikutusten arviointiin. Kunnissa mielletään sosiaali- ja terveyspalvelut kunnan elinvoimaisuuteen vaikuttavana tekijänä heikosti, vaikka valtakunnallisten kansalaiskyselyjen tulosten mukaan hyvät ja toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kunnan vetovoimaan ja muutoaikkeisiin selvästi vaikuttava tekijä.</p>
<p>Heikkilä, Lydyia & Laiti-Hedemäki, Elsa & Pohjola, Anneli 2013. <i>Saamelastaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut – Buorre eallin –</i></p>	<p>Saamelaisten hyvinvointia määrittävät yleisten hyvinvoinnin osatekijöiden lisäksi alkuperäiskansojen laaja-alaisen hyvinvointikäsitteen mukaisesti perinteiset elinkeinot, yhteisö, kulttuurinen integriteetti ja mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuteen. Saamelaisten palvelutarpeita ja niihin vastaamista tulisi tarkastella osana kuntien hyvinvointistrategista toimintaa ja suunnitella palvelujen toteutus kulttuuri-itsehallinnon mukaisesti yhteistyössä saamelaistoimijoiden kanssa systemaattista seuranta-asetelmaa soveltaen. Palvelujen etäisyys kielen lisäksi on yksi tärkeimmistä palvelujen saatavuuteen vaikuttavista tekijöistä. Palvelurakennemuutoksen keskeisenä haasteena onkin riittävien lähipalveluiden turvaaminen saamelaisalueella.</p>
<p>Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku 2012. <i>Sosiaalipoliittikka rajallisella maapallolla</i>.</p>	<p>Hyvinvoinnin ulottuvuudet ja niiden mahdollisia sosiaalipoliittisia edistämiskeinoja¹⁴: <i>Having: mitä ihmisellä voi kohtuudella olla</i>: riittävä perustoimeentuloturva, hyvinvointipalveluiden ylläpito ja vahvistaminen, progressiivinen tulo- ja varallisuusverotus, progressiiviset kulutusverot, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen ekologisesti ja ennakoivasti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhdyskuntarakenteen ja asuntotuotannon kehittäminen ja tukeminen, kulutusmaksimit. <i>Doing: vastuullinen ja mielekäs tekeminen</i>: yhteiskunnallisesti hyödyllisten töiden suosiminen, työajan lyhentäminen, sosiaaliturvan ansiotyö- ja kulutuskannustimien heikentäminen, kulutukseen suuntautuvan ajankäytön vähentäminen, sosiaaliturvajärjestelmän haitallisten ympäristövaikutusten minimointi. <i>Loving: kuuluminen ja rakastaminen</i>: Sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä perherakenteen ja -elämän tukeminen, yhteisyyttä ja paikallisyhteisöjä vahvistavan sosiaaliturvan kehittäminen, vertaistuotannon tukeminen, luontosuhteen vaaliminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. <i>Being: eheä kokemus maailmassa olemisesta</i>: elämäntapamme yksinkertaistaminen ja elämän hidastaminen, sosiaaliturvan lainsäädännön ja toimeenpanon yksinkertaistaminen, ihmisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen sosiaaliturvajärjestelmässä.</p>
<p>Hänninen, Sakari & Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija 2010. <i>Mikä meitä</i></p>	<p>1990-luvun puolivälin jälkeen tuloerot ovat Suomessa kasvaneet merkittävästi sekä väestöryhmien että alueiden välillä. Tuloerojen lisäksi myös pienituloisten osuus väestöstä on kasvanut Suomessa hyvin nopeasti verrattuna useimpiin muihin teollisuusmaihin. Suomen suurituloisimmat posti-</p>

¹⁴ Hyvinvoinnin ulottuvuudet on lueteltu julkaisussa Allardtin (1976) alkuperäisessä järjestyksessä Doing-lisäyksellä.

<p><i>Jakaa? Sosiaali- politiikkaa kilpailu- valtiossa.</i></p>	<p>numeroalueet ovat pääkaupunkiseudulla ja pienituloisimmat Lapissa ja itäisessä Suomessa. Joillakin Espoon ja Helsingin postinumeroalueilla omaisuustulojen osuus on keskimäärin yli puolet tuloista, kun taas eräillä Itä-Lapin postinumeroalueilla tulonsiirrot voivat muodostaa jopa kaksi kolmasosaa tuloista. Tulo- ja varallisuuserot ovat keskeisiä, koska ne osaltaan vahvistavat monia muita jakoja, kuten esimerkiksi sukupuoli-, koulutus- ja terveyseroja. Digitaalisessa jaossa puolestaan vain osa kansalaisista pääsee osallisiksi informaatioteknologian tuottamiin palveluihin ja toimintoihin samaan aikaan, kun yhteiskunnat osallistumismahdollisuuksineen ja tietovarantoinen toimivat yhä enemmän "verkossa".</p>
<p>Hyyppä, Markku T. 2013. <i>KULTTUURIPIIDENTÄÄ IKÄÄ</i></p>	<p>Sosiaalinen pääoma tarkoittaa ryhmän, väestön tai kansan aineentonta (sosiaalista) varantoa. Se on kansalaisten keskinäisen luottamuksen sitomasta löyhästä verkostosta ilmaantuva ominaisuus, jota syntyy peruskulttuurissa piilevästä me-hengestä ja me-tavoitteista. Suomessa kuoroharrastus ja talkoisiin osallistuminen kelpaavat sosiaalisen pääoman likiarvoiksi, koska niissä toisilleen vieraat ja tutut ihmiset kokoontuvat ja muodostavat keskinäiseen luottamukseen perustuvan ryhmän, joka toimii yhteisen päämäärän hyväksi sekä viihtyy keskenään ja pyrkii yhteiseen tavoitteeseen. Kulttuurifriikki elää terveempänä ja keskimäärin 2–3 vuotta pitempään kuin muut. Se on enemmän kuin laihduttaminen tai terveystiikka saavat aikaan, ja melkein yhtä paljon kuin tupakoimattomuus tarjoaa vuosia elämän loppupäähän.</p>
<p>Pekola-Sjöblom, Marianne 2012. <i>Kuntalaiset kuntalaisten palvelujen arvioitsijoina. Tutkimus kuntalaisten mielipiteistä kunnallisista palveluista ARTTU-tutkimuskunnissa vuosina 2008 ja 2011.</i></p>	<p>Sosiaali-, terveys-, koulutus- ja teknisissä palveluissa tyytyväisten osuudet ovat hieman vähentyneet, mutta sivistystoimessa kasvaneet verrattaessa vuotta 2011 vuoteen 2008. Parhaiten hoidettuina yksittäisinä palveluina pidetään kirjastopalveluja, kansalais- ja työväenopistoja, jätehuoltoa, äitiys- ja lastenneuvoloita ja kierrätystoimintaa sekä lisäksi liikunta-, urheilu- ym. vapaa-aikapalveluja, esiopetusta ja peruskoulun alaluokkia. Muita heikompiä tyytyväisyysarvioita saavat lapsiperheiden kotipalvelu, joukkoliikennepalvelut, vanhusten laitoshoido sekä mielenterveyspalvelut. Huonoiten saavutettavissa olevien palvelujen listalle mahtuu myös mm. hammashoito ja terveyskeskuksen lääkärivastaanotto. Kuntatasolla palvelutyytyväisyys on sitä parempaa, mitä alhaisempi työttömyysaste ja huoltosuhte sekä mitä pienempi on lainakanta asukasta kohti kunnassa. Palvelutyytyväisyys ja saavutettavuus kulkevat pitkälti käsi kädessä eli hyvin saavutettavissa oleviin palvelujen hoitoon ollaan yleensä myös tyytyväisiä. Kuntalaiset pitävät tärkeänä palvelutuotannon säilyttämistä kunnallisena sekä arvostavat kuntapalveluissa läheisyyttä, joustavuutta, monipuolisuutta ja laatua.</p>
<p>Niemelä, Mikko & Saari, Juho (toim.) 2013. <i>Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa.</i></p>	<p>Elinoloja ja hyvinvointia voidaan mitata joko absoluuttisin tai suhteellisin kriteerein sekä tutkia joko objektiivisin tai subjektiivisin mittarein: <u>Absoluuttista asemaa objektiivisin mittarein</u> tarkasteleva lähestymistapa pohtii huono-osaisten käytössä olevien resurssien määrää arvioimatta, kuinka paljon muilla ihmisillä on kyseisiä tai muita resursseja (<i>esim. montako asuineliötä huono-osaisten asunnossa on</i>). <u>Suhteellista asemaa objektiivisesti</u> mitaavassa lähestymistavassa mietitään, <i>montako eliötä huono-osaisten väestön keskiarvoon verrattuna. Absoluuttisen koetun hyvinvoinnin tutkimus kysyy, kuinka tyytyväisiä huono-osaisten ovat asuntoonsa? Suhteellisen koetun hyvinvoinnin tutkimuksessa tutkitaan, kuinka heidän tyytyväisyytensä eroaa väestön keskimääräisestä tyytyväisyydestä.</i> Suomalainen yhteiskunta muiden kehittyneiden jälkitekollisten yhteiskuntien tapaan on</p>

	<p>sosioekonomisesti rakentunut. Luokkarakenteella on merkitystä ihmisten sekä resurssipohjaiselle ja koetulle hyvinvoinnille ja terveydelle että heidän asenteilleen ja itsekunnioitukselleen. Se vaikuttaa myös hyvinvointivaltion tarjoamien tulonsiirtojen ja palvelujen rakenteeseen, laatuun ja käyttöön.</p>
<p>Selkälä, Arto 2013. <i>"Kansalaisuuden hallinta suomalaisessa sosiaali- ja terveystaloudessa"</i></p>	<p>Vallitseva moraalidiskurssi, joka korostaa päihdeongelmaisten, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien omaa vastuuta hyvinvoinnistaan, voi johtaa näiden väestöryhmien osalta selektiivisten hyvinvointipalveluiden lisääntymiseen ja siten myös universalismin heikentymiseen. Lapset, lastensuojelun kohteena olevat lapset, vaikeavammaiset ja vanhukset ovat turvatuimmassa asemassa ja heikoin legitimeetti on päihdeongelmaisten, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien tuella ja hyvinvointipalveluilla. Suomalaisessa, pohjoismaisille ja universalistisille ihanteille rakennetussa hyvinvointipolitiikassa on tapahtunut siirtymää kohti kansalaisvastuun suurempaa korostamista ja sellaisten väestöryhmien tuen legitimeetin heikentymistä, joiden voidaan katsoa olevan moraalisesti vastuussa omasta ongelmallisesta tilanteestaan. Aktiivisen kansalaisuuden diskurssissa vapaus tulee mahdolliseksi niille, jotka onnistuvat löytämään aktiivisen kansalaisen identiteetti vaatimuksiin sopivan yhteiskunnallisen paikan. Muiden osalta vapaus supistuu kunnes he löytävät muita rakentavia keinoja toteuttaa itseään näiden identiteetti vaatimusten ulkopuolella tai kykenevät reflektoidaan itsensä vastarinnan avulla ulkopuoliseksi.</p>
<p>Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) 2010. <i>Suomalaisten hyvinvointi 2010.</i></p>	<p>Suomalaisten terveys ja hyvinvointi ovat jatkaneet myönteistä kehitystään, mutta sosioekonomiseen asemaan liittyvä eriarvoisuus terveydessä ja hyvinvoinnissa on lisääntynyt. Tuloerot ja suhteellinen köyhyys ovat jatkuvasti kasvaneet kuluneen 15 vuoden aikana. Korkealla pysyvä työttömyys on tämän kehityksen tärkein selittäjä sekä 1990-luvun laman jälkeen toteutettu perus- ja vähimmäisturvan jäädyttäminen. Suomalaisten hyvinvoinnin ytimen muodostavat hyvä terveys ja turvattu toimeentulo. Toimeentulo, elinolot, terveys ja asuinympäristö kehystävät hyvinvoinnin ja elämänlaadun kokemusta. Turvattu toimeentulo ja terveys ovat laadukkaan elämän välttämätön ehto. Hyvinvointia rakentaa kuitenkin vahvasti myös psyykkisen hyvinvoinnin, sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden muodostama kokonaisuus.</p>

Paikallisten ja alueellisten hyvinvointipalveluiden suunnittelun ja toteuttamisen osalta on tärkeää tiedostaa lisäksi se, tarkastellaanko hyvinvointia ja sen tuottamisen reunaehtoja toisaalta hyvinvointipalvelujen tuottamisesta vastuussa olevan kunnan vai hyvinvointipalveluja käyttävän kuntalaisen näkökulmasta sekä toisaalta, tapahtuuko em. tarkastelu lyhyellä, vuosittaisella vai pitemmällä, muuttaman vuoden aikavälillä. Kunnalle lyhyellä aikavälillä (esim. budjetti-vuositarjousjaksoilla) tarkasteltuna hyvinvointipalveluiden tuottaminen tarkoittaa pääsääntöisesti menoja, mutta hyvinvointipalveluja käyttävän kuntalaisen näkökulmasta hänen hyvinvointinsa lisääntymistä. Tällä hetkellä kuntien hyvinvointipoliittinen päätöksenteko perustuu pääsääntöisesti korjaavaan ja jossain määrin saatuja myönteisiä muutoksia ylläpitävään, muttei juurikaan edellytyksiä luovaan tai ennaltaehkäisevään hyvinvointipolitiikkaan. Myös vallitseva hyvinvointipoliittinen lainsäädäntö ja tukee tällaista priorisointia. Hyvinvoinnin edellytyksiä luova ja ennalta ehkäisevä hyvinvointipolitiikka toteutuu pääasiassa määräaikaisten hyvinvointi-interventioiden kautta (ks. esim. Kananoja & Niira-

nen & Jokiranta 2008, 110–136.). Hyvinvointikertomuksia laadittaessa on tärkeää perehtyä myös vähintäänkin kansalliseen ja mieluummin myös kansainväliseen alan hyvinvointi- ja yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun, jos paikalliseen tiedontuotantoon ja analyysiin perustuvien hyvinvointikertomusten pohjalta tavoitellaan paikallisten hyvinvointipalveluinnovaatioiden kehittämistä.

2.2 Terveyspoliittisia näkökulmia hyvinvointipalvelujärjestelmään *Seppo Kilpiäinen & Sirpa Kaukiainen*

Suomalainen terveyspoliittinen tutkimus lähtee siitä, että terveyspoliittisen toiminnan lähtökohtien tulee olla mahdollisimman laaja-alaisia ulottuvuuksiltaan. Ulottuvuuksien kohteiden tulee nousta sosiaalis-rakenteellisten tekijöiden, riskiolosuhteiden, palvelujärjestelmien toimivuuden sekä psykososiaalisten, fysiologisten ja käyttäytymiseen liittyvien tekijöiden kehittämisen kautta. (Vaarama 2013a, 3.)

Olemme koonneet taulukkoon 10. esimerkinomaisesti terveyspoliittisia tutkimuksia hyvinvoinnin erilaisista osa-alueista. Tutkimuksiin on hyvä tutustua teoreettisesta näkökulmasta silloin, kun on tarvetta laatia kuntakohtaisia hyvinvointiin liittyviä kertomuksia ja valittaessa kertomuksien laadintaan tarvittavia ja relevantteja paikallista hyvinvointia kuvaavia terveyspoliittisia indikaattoreita tilastoihin ja kansalaiskyselyihin.

Taulukko 10. *Esimerkinomaisesti terveyspoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta.*

Terveyspoliittisia tutkimuksia sosiaalisesta ja terveydellisestä hyvinvoinnista 2010-luvulta	
Julkaisu	Summa summarum:
Borodulin, Katja. 2012. <i>Valtimotautien riskitekijöiden muutokset Suomessa: kansallisen FINRISKI 2012-terveystutkimuksen tuloksia 24.11.2012.</i>	Tutkimuksen ideana oli seurata sydän- ja verisuonitautien sekä muiden keskeisten kansantautien ja näiden riskitekijöiden tasoa ja muutosta Suomessa. Tutkimukseen osallistui 6424 henkilöä 25–74-vuotiaiden ryhmässä. Miehiä oli 61,5 % ja naisia 68,3 % yli 10000 tuhat ihmisen kokonaisotoksesta. Kokonaisosallistumisaktiivisuus oli 64,9 %. Yhteenveto: Ylipainon ja lihavuuden esiintyvyydessä ei ollut suuria viisivuotismuutoksia. Kaksi kolmesta miehestä ja lähes joka toinen nainen on ylipainoinen. Joka viides on lihava ja joka kolmas on vyötärölihava. Liikunnan suhteen on vain vähäisiä muutoksia kuluneen 20 vuoden aikana. Vapaa-ajan liikunta ei lisääntynyt enää. Joka viides ihminen on liikuntaa harrastamaton. Lisäksi myös työssä tapahtuva ruumiillinen kuormitus vähenee edelleen. Tupakointi vähenee edelleen. Enää joka neljäs mies ja lähes joka viides nainen tupakoi. Koulutusryhmien välillä on kuitenkin eri osa-alueiden tuloksissa suuria eroja. Mikäli haluamme suuria muutoksia ihmisen terveyden näkökulmasta, tulee seuraaviin asioihin kiinnittää huomiota tulevaisuudessa: fyysinen inaktiivisuus, korkea kolesteroli, korkea glukoosi, ylipaino ja lihavuus, korkea verenpaine sekä tupakointi.

	Interventiot näihin muuttujiin lisäävät suomalaisten terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia.
Helakorpi, Satu & Holstila, Anna-Leena & Virtanen, Suvi & Uutela, Antti 2012. <i>Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2011.</i>	Elintavoilla on keskeinen merkitys tärkeimpien kansantautien ehkäisyssä ja kuntalaisten terveyden edistämisessä. Tupakoinnin lopettaminen, terveelliset ruokailutottumukset, liikunnan lisääminen alkoholin kohtuullinen käyttö ennaltaehkäisevät mm. diabeteksen, kohonneen verenpaineen syntymistä. Suomalaisten terveystottumukset ovat viime vuosina muuttuneet parempaan suuntaan ja kokonaishyvinvointi. Vuonna 2011 vastanneista miehistä tupakoi päivittäin 22 prosenttia ja naisista 15 prosenttia. Suomalaiset miehet tupakoivat vähemmän kuin aikaisemmin ja tupakoivien naisten määrä on kääntynyt laskuun 2000-luvun puolivälin jälkeen. Työpaikalla tupakansavulle altistuminen on vähentynyt lainsäädännön tiukentumisen myötä. Suomalaisten ruokailutottumukset ovat lähentyneet ruokasuosituksia, mutta suomalaiset ovat edelleen ylipainoisia. Raittiiden kansalaisten osuus on vähentynyt ja alkoholin kokonaiskulutus on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana. Alkoholin käyttö on puolestaan lisääntynyt. Yli 90 % suomalaisista käyttää alkoholia ja heistä suurkuluttajia arvioidaan olevan 5%. Liiallisella alkoholinkäytöllä on selvä yhteys mielenterveysongelmiin. Vuonna 2011 terveysvaikutteista liikuntaa (vähintään kolme kertaa viikossa) harrasti 51% miehistä ja 56% naisista
<i>Hyvinvoinnin maakunnalliset ja väestöryhmien väliset erot Suomessa 2013 – ATH:n tutkimuksen tuloksia.</i>	Työkykynsä heikentyneeksi kokee 863000 työikäistä suomalaista noin joka neljäs. Alueiden välillä on myös eroja. Köyhyys ei ole kadonnut: joka viides suomalainen, mikä on yli miljoona kansalaista, on rahanpuutteen vuoksi tinkinyt ruuasta, lääkkeitä ja lääkärikäynneistä. Vähiten koulutettujen kokemukset ovat erittäin yleisiä. Terveyskeskuslääkäreiden palveluita tarvitsevista joka kolmas kokee, että ei ole saanut niitä riittävästi omaan tarpeeseensa nähden. Suomalaisten lihavuuskehitys on taittunut. Vuonna 2013 Suomessa oli lihavia 18 % väestöstä, mikä oli henkilöämäärällä ilmaistuna 743600. Yleisintä lihavuus oli Kainuussa, Etelä-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Satakunnassa ja Kanta-Hämeessä.
Mattila, Yrjö. 2011. <i>Suuria käännekohtia vai tasaista kehitystä? Tutkimus Suomen terveydenhuollon suuntaviivoista.</i>	Suomalainen terveydenhuolto on aikaisemmin perustunut paikallisten päätösten perustalle ilman laajempaa koordinaatiota. Puhutaan ajalehtimisestä. Tämän seurauksena terveydenhuoltopalvelut kirjaoutuivat maan eri osissa ja tästä on ollut seurauksena terveyden eriarvoisuus. Terveydenhuollon kokonaisuuden tulisi muodostua mahdollisimman harmoniseksi ja tehokkaaksi sekä ennen kaikkea kansalaisten kannalta edullisemmaksi. Suomalainen terveydenhuollon ongelma on kasautuminen, siis sääntöjä kasautuu sääntöjen päälle ilman että aikaisempia rakenteita olisi täydellisesti puhdistettu entisistä ja rakennettu tilalle täysin uusia rakenteita. Mattila puhuu tässä yhteydessä ajalehtimisestä. Suomen terveydenhuolto muuttuu kuitenkin koko ajan ulkoisten voimien vaikutuksesta. Tähän muutokseen ei ole kyetty vastaamaan ja tulevaisuuden lopputuloksesta ei ole tarkkaa tietoa. Suomessa toimitaan ajalehtimisen lisäksi polkuriippuvuusteorian näkökulmasta, jossa muutokset valitun po-

	<p>lun/tien reitistä eivät ole mahdollisia. Jotta tästä ajelehtimisen ja polkuriippuvuuden tilasta päästään eteenpäin, tulee kehittää vaihtoehtoisia rakenneratkaisuja siten, että otetaan mukaan aikaisemmas- ta järjestelmästä vain ne asiat, jotka todella toimivat ja siten, että uudistuksille saadaan mahdollisimman laaja tuki. Pitkällä aikavälillä Suomen terveydenhuollon tulee tarjota mahdollisimman monelle kansalaiselle mahdollisuus valita itselleen sopiva ja jatkuvasti päivit- tyvä terveydenhuollon polku.</p>
<p>Palosuo, Hannele, Sihto, Marita, Lahelma, Eero, Lammi-Taskula, Johanna ja Karvonen, Sakari 2013. <i>Sosiaaliset määrittäjät WHO:n ja Suomen terveyspolitiikassa 2013.</i></p>	<p>Terveyserot ja niiden vähentäminen on osoittautunut varsin suureksi sosiaali- ja terveyspolitiikan ongelmaksi siihen verrattuna, mitä ajateltiin vuosikymmeniä sitten. Globalisaation vaikutus on yhä suurempaa myös kansallisiin toimintoihin ja toimintamalleihin. Vaikka terveyden arvoista vallitsee suuri ja laaja yksimielisyys, terveyden ja terveyserojen määrittäjistä sekä terveyseroihin vaikuttavista sekä kohdistuvista politiikan interventioista ei voida sanoa samaa. Terveyseroihin vaikuttaminen on vaikeaa ja samalla myös hidasta, koska vaikuttamisen taustalla on paljon sosiaalisiin määrittäjiin liittyviä ristiriitaisia arvoja ja intressejä. Keskeisin sosioekonomisten terveyserojen osoitin Suomessa on ollut sosiaaliryhmien välinen elinajan odote ja sen taustalla ilmenevät kuolleisuuserot. Sosiaaliryhmäluokitus perustuu ihmisen ammattiasemaan, ammattiin ja pääasialliseen toimintaan ja näin ollen ryhmien väliset erot heijastavat huomattavan paljon myös työn sekä työhistorian terveydellistä merkitystä. Esim. 35-vuotiaiden ylempien toimihenkilömiesten ja työntekijämiesten välinen jäljellä oleva eliniän odotteen ero oli toimihenkilömiesten eduksi 6,1 vuotta vuonna 2007 sekä naisten eduksi 3,5 vuotta. Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen elinajanodotteen ero oli miehillä 12,5 vuotta ja naisilla 6,8 vuotta vuonna 2007.</p>
<p>Puska, Pekka.2012 <i>Terveyden ja hyvinvoinnin tulevaisuuksia 2012.</i></p>	<p>Tuotetun ennakointiraporttiin liittyvien olennaisiin strategialinjauksiin liittyvät havainnot ja suuntaviivat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Väestön terveys, toimintakyky ja hyvinvointi kohentuvat, 2. Terveys- ja hyvinvointierot kaventuvat, 3. Valmius torjua globaaleja ja kansallisia terveys- ja hyvinvointiuhkia on korkealla tasolla, 4. Sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmä vastaa tehokkaasti väestön ja yhteiskunnan tarpeisiin, 5. Sosiaali- ja terveysalan tietovarantoja käytetään laajasti terveyden ja hyvinvoinnin sekä palvelujärjestelmän toimivuuden edistämiseen, 6. Hyvinvointi- ja terveyskysymykset vaikuttavat vahvasti päätöksentekoon eri tasoilla.
<p>Rotko, Tuulia, Aho, Timo, Mustonen, Niina ja Linnanmäki, Eila. 2011. <i>Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007–2010</i></p>	<p>Terveyden sosiaalisissa määrittäjissä on havaittu huolestuttavaa kehittymistä ja tämä uhkaa kärjistää terveyseroja tulevaisuudessa, ellei asiaan reagoida riittävän nopeasti. Kyseisen tilannekatsauksen mukaan köyhyys on lisääntynyt ja perusturvarataso on jäänyt aiottua alhaisemmalle tasolle. Jotta voidaan saavuttaa myönteistä muutosta, tulee terveyden edistämisen rakenteita kehittää siten, että vastuutahot hahmottavat terveyseroja lisäävät ongelmat paremmin ja aiemmin. Poliittisen järjestelmän tulee ottaa enemmän kokonaisvas-</p>

	<p>tuuta kehityksen myönteisestä suunnasta. Terveyserojen seuranta-järjestelmää tulee kehittää siten, että tuodaan toimintojen taustalle maksuttomia ja helppokäyttöisiä tietoteknisiä järjestelmiä. Myös alueellisia toimintoja erojen hahmottamiseksi tulee kehittää. Myös tieteellisen tutkimuksen merkitystä tulee vahvistaa, jotta vaikuttavuuden taustalla on enemmän objektiivista tietoa toimivien muutosten pohjalta.</p>
<p>Rotko, Tuulia, Kauppinen, Tapani, Mustonen, Niina ja Linnanmäki, Eila 2012. <i>Kuilun kaventajat. Kansallinen terveyserojen kaventamisen toiminta-ohjelma 2008-2011 lopuraportti.</i></p>	<p>Kansallisessa terveyserojen kaventamisen toimintaohjelmassa 2008–2011 määriteltiin ensimmäisen kerran konkreettiset toimintalinjat terveyserojen vähentämiseksi. Muutamia esimerkkejä saavutuksista: Toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa terveyttä ja hyvinvointia edistävässä toiminnassa on edistytty. Ehkäisevän päihdetyön osaamisen ja rakenteiden vahvistaminen on kokonaisuuteen nähden onnistunut hyvin. Edullista ja ravitsemussuosittelun mukaista ruokapalveluiden saatavuutta on parannettu erityisesti pien-työpaikoilla ja liikkuvaa työtä tekeillä. Maahanmuuttajien terveys-tutkimus on edennyt myönteisesti. Lisäksi terveys- ja hyvinvointitietoisuuden määrittely tavoitteet ovat toteutuneet pääosin alkupe- räisen suunnitelman mukaisesti. Mitä pitäisi sitten lisäksi tehdä? Esimerkiksi voidaan korostaa hyvinvointi- ja terveyserojen kaven- tamista siten, että ohjelman sisällöt tulee kytkeä kaikille ammat- tialoille ja koulutustasojen opetussuunnitelmiin ja niiden toteutumista tulee aktiivisesti seurata ja arvioida.</p>
<p>Vaarama, Marja 2013b. <i>Kaikenikäisille hyvä Suomi. Sukupolvi-politiikalla sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään hyvinvointiyhteiskuntaan.</i></p>	<p>Tässä tutkimuksessa oli tavoitteena pohtia niitä keinoja, joilla Suomi voi turvata ikääntyvälle väestöllä mahdollisimman korkean hyvinvoinnin. Terveysteen liittyvässä osiossa kyseisessä työpöytäpaperissa on nostettu esille mielenterveysongelmia ilmentävät lapset ja nuoret. Näille ryhmille palvelujärjestelmän toimet on havaittu riittämättömiksi. Tästä on ollut seurauksena se, että mielenterveyspalveluiden piiriin kuuluvia lapsia on ohjattu lastensuojelun asiakkaiksi. Monesti on ollut käytäntönä, että psykiatrisen hoidon edellytykseksi on asetettu lapsen huostaanotto ja vasta tämän jälkeen hoitoa voidaan saada. Laista ei kuitenkaan löydy perusteita tämän kaltaiselle toiminnalle. Tästä on ollut seurauksena se, että lastensuojelulaitoksissa on nykyisin mielenterveysongelmaisia lapsia ja nuoria, joiden oikea paikka on sairaanhoidon, ei lastensuojelun piirissä. Palvelu- järjestelmää tulee kehittää siten, että tämä ongelma voidaan rat- kaista siten, että lapsille ja nuorille tarjotaan riittävästi mielenterve- yspalveluita ja matalan kynnyksen tukea. Kuntouttavien palveluiden puolella on erityisen suuri aukko palvelujärjestelmiä tarkasteltaessa.</p>
<p>Vohlonen, Ilkka. 2013. <i>PYLL-indeksi naisten ja miesten terveyserojen ja hyvinvoinnin mittarina. Kuntatalo. 11. 1. 2013. (HUOM. Varsinainen tutkimus valmistuu myö- hemmin).</i></p>	<p>PYLL- indeksi-menetelmä (potential years of life lost) vertaa henki- lön ikää kuolinhetkellä hänen laskennalliseen elinajanodotteeseen. Sopimusperäisesti on käytetty 70 vuoden ikää. Indeksien laskeminen perustuu ICD-10:n 28:aan ehkäistävissä olevaan kuolinsyyryhmään (WHO:n määrittelemä luettelo). Indeksini on ikävakioidu ja se ilmoite- taan summalukuna 100.000 henkilöä kohti. Mitä aikaisemmin ihmi- nen kuolee sen suurempi on hänen menetetty elinajanodotteensa, varsinkin jos ihminen kuolee nuorena. Terveys- ja hyvinvointieroihin tulee puuttua riittävän ajoissa, jotta elinajanodote olisi mahdollisim-</p>

Kaikilla yhteiskunnallisilla päätöksillä on jonkinasteista terveys- tai hyvinvointiseuraamusta (Terveys 2015 -kansanterveysohjelman väliarviointi 2013). Terveyspolitiikka ei kytkeydy suoraan terveyttä ja terveydenhuoltoa koskeviin asioihin ja toimiin, vaan lähes kaikilla päätöksillä on eritasoisia hyvinvointiseuraamuksia joko yksilö- tai yhteisötasolla. Valtakunnan terveyspolitiikan tavoitteena on erityisesti vähentää erilaisten väestöryhmien välisiä terveyseroja. Aluehallintoviranomaisten työssä tätä tavoitetta voitaisiin kehittää vielä enemmän. 2011 voimaan astunut terveydenhuoltolaki onkin merkittävässä asemassa alueellisen terveyspolitiikan toteuttamiseen ja laajentamiseen. (Suominen & Lintula 2013, 109–113.) Kun tarkastellaan ennaltaehkäisevän hyvinvointipolitiikan merkitystä tulevaisuuteen tähtäävässä hyvinvointikeskustelussa, terveyden sosiaalinen määrittävyys -käsite on erittäin merkittävä uusi avaus hyvinvointipoliittiseen keskusteluun. Olennaista on siis valtakunnan ja erityisesti alueiden tasolla pohtia sitä, voidaanko terveyttä edistää myös sellaisista näkökulmista, joilla voidaan olettaa olevan yhteyksiä terveyspoliittisessa tarkastelussa. Terveyden sosiaalisilla determinanteilla tarkoitetaan sellaisia sosiaalisia ja taloudellisia oloja, joilla voidaan olettaa olevan merkityksiä ja myös mitattavia vaikutuksia yksilöiden ja ryhmien terveyden muodostumisessa (ks. esim. Palosuo & Lahelma 2013, 39–55).

Hyvinvointikertomuksia laadittaessa on tärkeätä perehtyä erityisesti alueelliseen sekä kansalliseen ja mahdollisuuksien mukaan myös kansainväliseen hyvinvointikeskusteluun, joka peilaa yhteiskunnallista näkökulmaa hyvinvointiin, sillä tätä kautta hyvinvointipalvelut ja niiden kautta rakennetut innovaatiot auttavat aluetta ja alueella olevia kuntia kehittämään hyvinvointiin liittyviä palveluja järkeväällä ja argumentoituun tietoon liittyvällä tavalla.

3 TUNTURI-LAPIN SEUTUKUNNAN HYVINVOINTIBAROMETRI

3.1 Kuntakuva ja vastaajaprofiili *Leena Viinmäki & Arto Selkälä*

Hyvinvointibarometrin 3. pääluke jakaantuu tilasto- ja kuntalaiskyselyosioihin. Taulukko 11. luo peruskuvan Tunturi-Lapin seutukunnan kuntien perusprofiilista maapinta-alan ja väestön osalta.

Taulukko 11. *Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kunnat pähkinänkuorossa.*

Perustieto	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Maapinta-ala km ² , 1.1.2013 ¹⁵	7945	8094	2559	1904
Väestötiheys, asukkaita/km ² , 2012 ¹⁶	0,2	0,8	1,5	1,3
Väkiluku 31.12.2013 ¹⁷	1891	6478	3885	2383
Väkiluvun muutos, % 2012–2013 ¹⁸	0.6	1.4	0.8	-0.5
Ulkomaiden kansalaisten osuus väestöstä, % 31.12.2013 ¹⁹	2.0	2.1	1.5	3.4

3. pääluvussa kuvataan seutukunnan taloudellista kehitystä, väestökehitystä, sosiaalista hyvinvointia ikäryhmittäin, kuntalaisten arvioita hyvinvointipalveluista ja eri tukimuodoista sekä arvioita heidän omasta sosiaalisesta ja terveydelisestä hyvinvoinnistaan ja väestökehitystä vuoteen 2030.

¹⁵ Maapinta-ala saadaan kun kunnan kokonaispinta-alasta vähennetään vesipinta-ala. **Lähde:** Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 22.4.2014.

¹⁶ (**id: 2331**) Väestötiheys kertoo, kuinka paljon väestöä on neliökilometriä kohden. Väestötiheys lasketaan jakamalla alueen väestömäärä alueen maapinta-alalla (km²). **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 22.4.2014.

¹⁷ Väestöllä tarkoitetaan kunnassa vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuoden lopussa, kuuluvat väestöön kansalaisuudestaan riippumatta. **Lähde:** Väestörakenne 2013, Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 22.4.2014.

¹⁸ Väkiluvun muutos on väkiluvun muutos vuoden aikana. *Esim. väkiluku vuoden 2009 lopussa vähennettynä vuoden 2008 lopun väkiluvulla.* **Lähde:** Väestötilastot 2013, Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 22.4.2014.

¹⁹ Väestöllä tarkoitetaan kunnassa vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuoden lopussa, kuuluvat väestöön kansalaisuudestaan riippumatta. **Lähde:** Väestörakenne 2013, Tilastokeskus. Tiedot on poimittu 22.4.2014.

Taulukko 12. *Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili sukupuolen, iän sekä äidinkielen ja arkikielen osalta (%).*

Vastaajaprofiili	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Sukupuoli				
Nainen	62	53	43	55
Mies	38	47	57	45
Ikä				
Nuoret aikuiset (18–29 -vuotiaat)	11	11	6	13
Keski-ikäiset (30–49 -vuotiaat)	22	26	15	26
Keski-ikäiset (50–64 -vuotiaat)	43	37	42	28
Ikääntyvät (65–74 -vuotiaat)	16	15	27	21
Vanhukset (yli 74 -vuotiaat)	8	10	10	13
Äidinkieli				
Suomi	91	99	99	98
Koltansaame	0	0	0	0
Inarinsaame	0	0	0	0
Pohjoissaame	6	1	0	0
Norja	0	0	0	0
Venäjä	0	0	0	0
Muu kieli	3	0	1	2
Arkikieli				
Suomi	94	100	98	100
Koltansaame	0	0	0	0
Inarinsaame	0	0	0	0
Pohjoissaame	6	0	0	0
Norja	0	0	0	0
Venäjä	6	0	0	0
Muu kieli	0	0	2	0

Naiset vastasivat miehiä useammin kyselyyn Enontekiöllä (62 %), Kittilässä (53 %) ja Muoniossa (55 %) *miesten* vastatessa naisia useammin kyselyyn Kolarissa (57 %).

18–29 -vuotiaista vastasivat kuntalaiskyselyyn Tunturi-Lapin seutukunnassa eniten Muoniossa asuvat (13 %) ja vähiten kolarilaiset (6 %); *30–49 -vuotiaista* vastasivat eniten kittiläläiset ja muoniolaiset (26 %) ja vähiten kolarilaiset (15 %); *50–64 -vuotiaista* vastasivat eniten enontekiöläiset (43 %) ja vähiten muoniolaiset (28 %); *65–74 -vuotiaista* vastasivat eniten kolarilaiset (27 %) ja vähiten kittiläläiset (15 %) ja *yli 75 -vuotiaista* vastasivat eniten muoniolaiset (17 %) ja vähiten enontekiöläiset (8 %).

Äidinkielenä oli suomi kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnan kunnista useimmin Kittilässä ja Kolarissa, joissa se oli 99 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 91 % ja Muoniossa 98 %. Pohjois-saamen ilmoitti äidinkielekseen enontekiöläisvastaajista 6 % vastaavan osuuden ollessa kittiläläisvastaajilla 1 %. Muun kielen ilmoitti äidinkielekseen enontekiöläisvastaajista 3 % vastaavan osuuden ollessa kolarilaisvastaajilla 1 % ja muoniolaisvastaajilla 2 %. *Arkikieli* oli suomi 100 %:lla vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnan kunnista kittiläläis- ja muoniolaisvastaajilla vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 94 % ja Kolarissa 98 %. Pohjois-saamen ilmoitti arkikielekseen enontekiöläisvastaajista 6 %. Venäjän ilmoitti arkikielekseen enontekiöläisvastaajista 6 % sekä muun kielen ilmoitti arkikielekseen kolarilaisvastaajista 2 %. (Liitetaulukot 2.–6.)

Taulukko 13. *Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili matkan asuinkunnan keskustaasta, asumisyhteisön, asumismuodon sekä asiointivälineen osalta (%).*

Vastaajaprofiili	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Matka asuinkunnan keskustaasta				
0–2 km	38	32	25	60
2–5 km	5	9	8	6
5–10 km	0	3	3	6
10–20 km	11	18	5	19
20–50 km	32	28	57	4
50–100 km	5	11	3	4
Yli 100 km	8	0	0	0
Asumisyhteisö				
Yksin	27	17	28	21
Aviopuolison/avopuolison kanssa	46	40	40	55
Aviopuolison/avopuolison ja lapsen/lasten kanssa	11	29	24	19
Vanhempien kanssa	11	9	3	2
Lapsen tai lasten kanssa	5	3	0	0
Jonkun muun/muiden kanssa	0	2	4	2
Asumismuoto				
Omistusasunto	75	80	87	85
Vuokra-asunto	22	15	13	11
Palvelutalo	0	0	0	2
Joku muu	3	5	0	2
Asiointiväline				
Oma auto	76	72	83	75
Sukulaisten tai tuttavien auto	0	6	5	3
Julkinen kulkuväline	7	1	0	3

Kuljetuspalvelu	3	2	0	0
Polkupyörä, kävely, jne.	14	19	12	19

0–2 kilometrin etäisyydellä asuinkuntansa keskustasta asuivat kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnassa useimmin muoniolaiset (60 %) ja harvimminkin kolarilaiset (25 %); 2–5 kilometrin etäisyydellä asuivat useimmin kittiläläiset (9 %) ja harvimminkin enontekiöläläiset (5 %); 5–10 kilometrin etäisyydellä asuivat useimmin muoniolaiset (6 %), mutta ei ketään Enontekiöllä kyselyyn vastanneista; 10–20 kilometrin etäisyydellä asuivat useimmin muoniolaiset (19 %) ja harvimminkin kolarilaiset (5 %); 20–50 kilometrin etäisyydellä asuivat useimmin kolarilaiset (57 %) ja harvimminkin muoniolaiset (4 %); 50–100 kilometrin etäisyydellä asuivat useimmin kittiläläiset (11 %) ja harvimminkin kolarilaiset (3 %) sekä yli 100 kilometrin etäisyydellä asuinkuntansa keskustasta asui enontekiöläisvastaajista 8 %, mutta ei ketään muiden tunturi-lappilaiskuntien vastaajista.

Yksin asuivat kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnassa useimmin kolarilaiset (28 %) ja harvimminkin kittiläläiset (17 %); *aviopuolison/avopuolison kanssa* asuivat useimmin muoniolaiset (55 %) ja harvimminkin kittiläläiset ja kolarilaiset (40 %); *aviopuolison/avopuolison ja lapsen/lasten kanssa* asuivat useimmin kittiläläiset (29 %) ja harvimminkin enontekiöläiset (11 %); *vanhempien kanssa* asuivat useimmin enontekiöläiset (11 %) ja harvimminkin muoniolaiset (2 %); *lapsen tai lasten kanssa* asuivat useimmin enontekiöläiset (5 %), mutta ei ketään kolarilaisista ja muoniolaisista; *jonkun muun/muiden kanssa* asuivat useimmin kolarilaiset (4 %), mutta ei ketään enontekiöläisistä.

Omistusasunnossa asuivat kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnassa useimmin kolarilaiset (87 %) ja harvimminkin enontekiöläiset (75 %); *vuokra-asunnossa* asuivat useimmin enontekiöläiset (22 %) ja harvimminkin muoniolaiset (11 %); *palvelutalossa* asuivat ainoastaan muoniolaiset (2 %); *jossakin muussa asumismuodossa* asuivat useimmin kittiläläiset (5 %), mutta ei ketään kolarilaista.

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista asiointiväline kuntakeskuksessa käytäessä oli *oma auto* useimmin kolarilaisilla (83 %) ja harvimminkin kittiläläisillä (72 %), *sukulaisten tai tuttavien auto* useimmin kittiläläisillä (6 %), mutta ei kenelläkään enontekiöläisellä, *julkinen kulkuväline* useimmin enontekiöläisillä (7 %), mutta ei kenelläkään kolarilaisella, *kuljetuspalvelu* useimmin enontekiöläisillä (3 %), mutta ei kenelläkään kolarilaisella ja muoniolaisella, *polkupyörä, kävely, jne* useimmin kittiläläisillä ja muoniolaisilla (19 %) ja harvimminkin kolarilaisilla (12 %). (Liitetaulukot 7.–10.)

Taulukko 14. Enontekiön, Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntalaiskyselyn vastaajaprofiili työmarkkina-aseman sekä yleissivistävän ja ammatillisen koulutustason mukaan (%).

Vastaajaprofiili	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Työmarkkina-asema				
Työssä	41	54	29	49
Työtön	5	5	14	0
Lomautettu	3	0	2	0
Äitiys/vanhempain/hoitovapaalla	0	2	3	4
Päätoiminen opiskelija	5	1	2	4
Ei-päätoiminen opiskelija	0	0	0	0
Pitkäaikaisella sairauslomalla (yli 6 kk)	0	1	3	0
Eläkkeellä	38	35	47	42
Osa-aikaeläkkeellä	5	0	2	0
Muu tilanne	3	3	0	0
Yleissivistävä koulutus				
Apukoulu tai peruskoulu mukautetusti	3	0	2	5
Kansakoulu	30	28	46	26
Kansalaiskoulu	10	11	10	5
Oppikoulu	20	12	10	12
Peruskoulu	27	28	19	28
Lukio	0	3	0	2
Ylioppilastutkinto	10	19	14	23
Korkein ammatillinen koulutus				
Ei ammatillista koulutusta	24	14	33	14
Ammatillinen kurssi	15	24	23	23
Kansanopistotutkinto	3	1	0	0
Ammattikoulututkinto	29	33	27	30
Opistoasteen tutkinto	21	11	8	23
AMK-tutkinto	3	10	3	5
Yliopistotutkinto	6	8	6	5

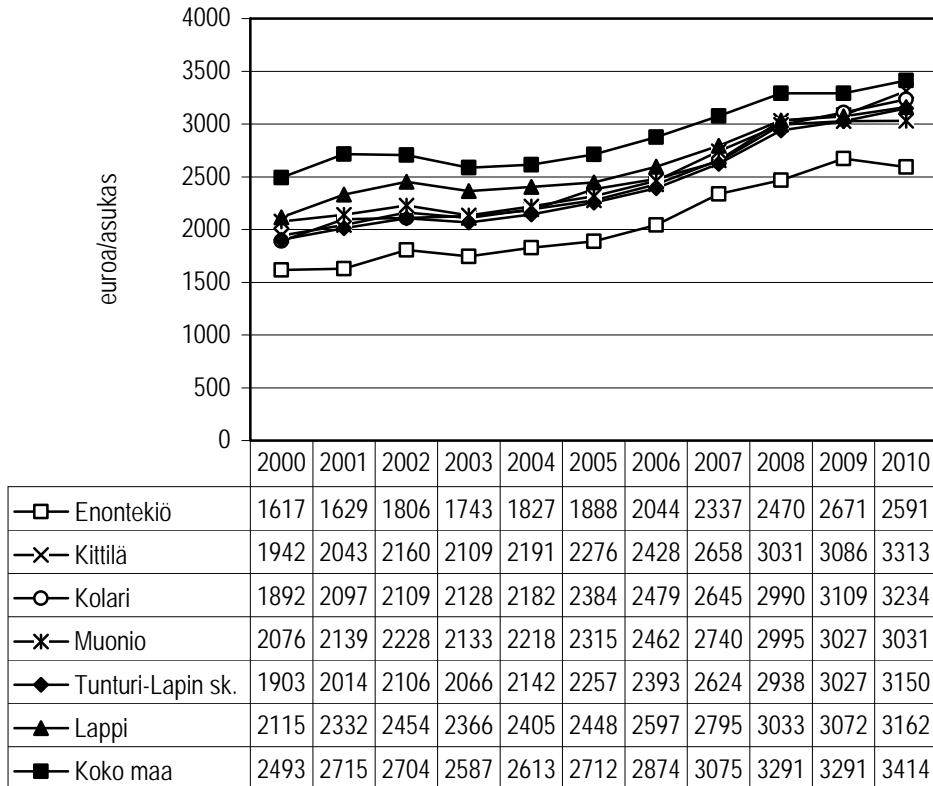
Työssä olevia kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnassa oli eniten Kittilässä (54 %) ja vähiten Kolarissa (29 %); työttömiä oli eniten Kolarissa (14 %), mutta ei ketään Muoniossa; lomautettuja oli eniten Enontekiöllä, mutta ei ketään Kittilässä ja Muoniossa; äitiys/vanhempain/hoitovapaalla oli eniten Muoniossa (4 %) mutta ei ketään Enontekiöllä; päätoimisia opiskelijoita oli eniten Enontekiöllä (5 %) ja vähiten Kittilässä (1 %); ei-päätoimisia opiskelijoita ei ollut minkään kunnan vastaajissa; pitkäaikaisella sairauslomalla (yli 6 kk) oli eniten Kolarissa (3 %), mutta ei ketään Enontekiöllä ja Muoniossa; eläk-

keellä oli eniten Kolarissa (47 %) ja vähiten Kittilässä (35 %); *osa-aikaeläkkeellä* oli eniten Enontekiöllä (5 %), mutta ei ketään Kittilässä ja Muoniossa; *muussa työmarkkinatilanteessa* oli eniten Enontekiöllä ja Kittilässä (3 %), mutta ei ketään Kolarissa ja Muoniossa.

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista korkeimpana yleissivistävänä koulutuksena koulutusmuodoista oli *apukoulu tai peruskoulu mukautetusti* enontekiöläisillä (3 %), *kansakoulu* kolarilaisilla (46 %), *kansalaiskoulu* kittiläläisillä (11 %), *oppikoulu* enontekiöläisillä (20 %), *peruskoulu* kittiläläisillä ja muoniolaisilla (28 %), *lukio* kittiläläisillä (3 %) sekä *ylioppilastutkinto* muoniolaisilla (23 %).

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista eniten kolari-
laisilla (33 %) *ei ollut ammatillista tutkintoa*. Korkeimpana ammatillisena tutkintona tutkintotasoista oli *amatillinen kurssi* kittiläläisillä (24 %), *kansanopistotutkinto* enontekiöläisillä (3 %), *ammattikoulututkinto* (ml. oppisopimuskoulutus, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot) kittiläläisillä (33 %), *opistoasteen tutkinto* muoniolaisilla (23 %), *ammattikorkeakoulututkinto* kittiläläisillä (10 %) ja *yliopistotutkinto* kittiläläisillä (8 %). (Liitetaulukot 11.–13.)

3.2 Taloudellinen kehitys *Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen*

Kuvio 6. Verotulot, euroa/asukas²⁰ vuosina 2000–2010.

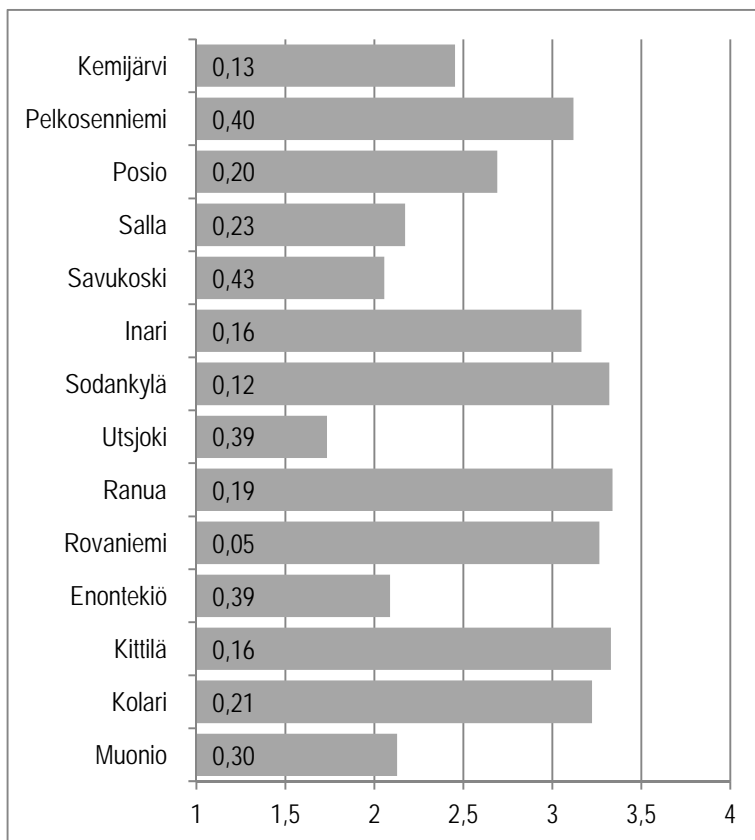
Vuodesta 2000 vuoteen 2010 verrattuna verotulot euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä verotulot euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 1370,2 €, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 974 €, Kolarissa 1342,4 € ja Muoniossa 954,8 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1246,2 €, Lapin maakunnassa 1047,3 € ja koko maassa 920,8 €. (Liitekuvio 1.)

²⁰ (id:3177) Indikaattori ilmaisee kunnan verotulot asukasta kohti euroina. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 17.4.2012 sekä Liitekuvion 1. osalta 25.8.2013.

Kuntalaisilta tiedusteltiin heidän näkemystään asuinkuntansa taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta kysymyksellä

”Mihin ryhmään katsotte asuinkuntanne parhaimmin kuuluvan?”

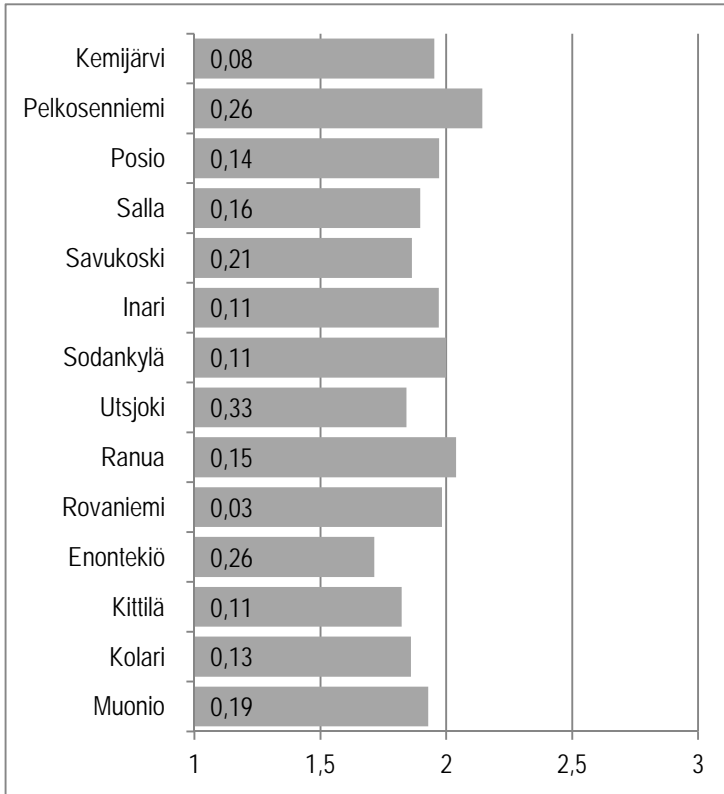
Kuvio 7. Näkemys asuinkunnan taloudellisesta ja sosiaalisesta tilasta.²¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 35 % ja muoniolaisista 38 % arvioi asuinkuntansa *pulmakunnaksi* sekä kittiläläisistä 46 % ja kolarialaisista 47 % arvioi asuinkuntansa *tienhaarakunnaksi*. (Liitetaulukko 14.)

²¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Kriisikunta, 2=Pulmakunta, 3=Tienhaarakunta, 4=Etenijäkunta.

Kuntalaisilta tiedusteltiin heidän näkemystään asuinkuntansa yleisistä elämisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista huolehtijana kysymyksellä

”Miten asuinkuntanne on mielestänne huolehtinut kuntalaisten yleisistä elämisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista?”

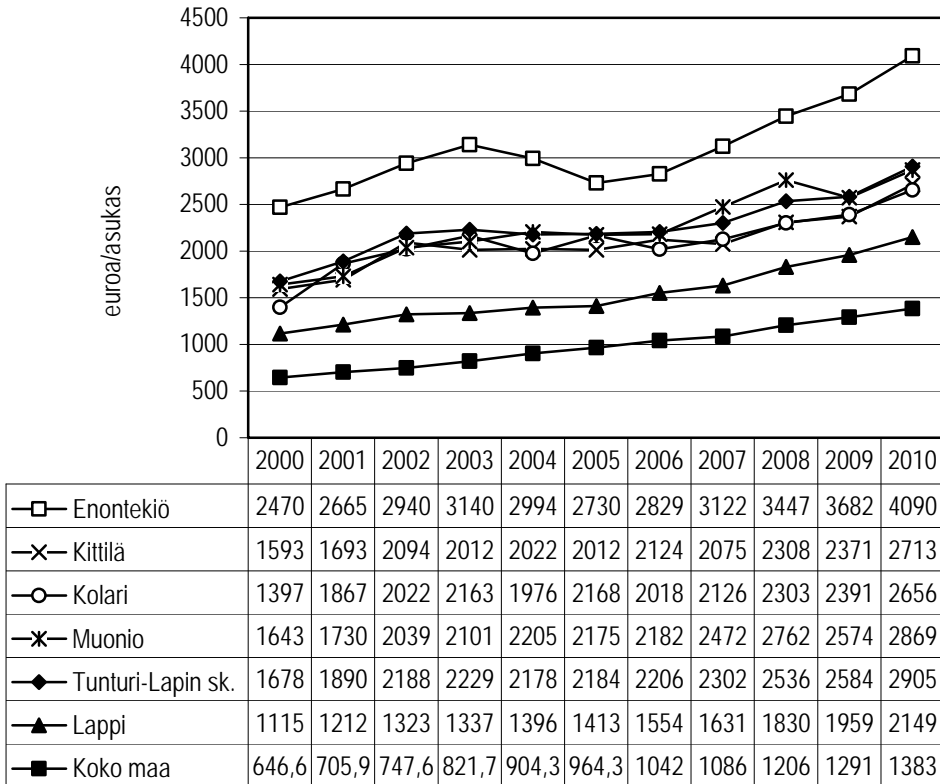

Kuvio 8. Näkemys asuinkunnasta elämisen yleisistä edellytyksistä ja mahdollisuuksista huolehtijana.²²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 14 % arvioi asuinkuntansa huolehtineen *hyvin* kuntalaisten yleisistä elämisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 11 %, Kittilässä 8 % ja Kolarissa asuvista 4 %.

Asuinkunta on huolehtinut *huonosti* kuntalaisten yleisistä elämisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista Enontekiöllä, jossa 39 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 25 %, Kolarissa 18 % ja Muoniossa asuvista 21 %. (Liitetaulukko 15.)

²² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huonosti, 2=Melko hyvin, 3=Hyvin.

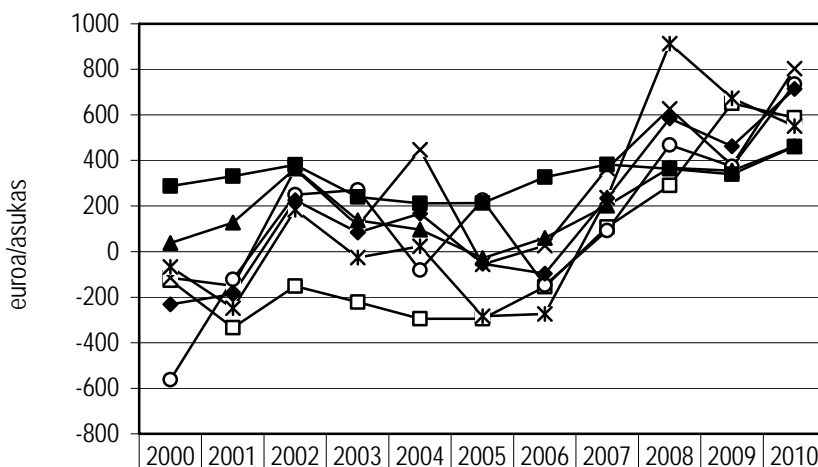

Kuvio 9. Valtionosuudet yhteensä euroa/asukas²³ vuosina 2000–2010.

Vuodesta 2000 vuoteen 2010 verrattuna valtionosuudet yhteensä euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä valtionosuudet yhteensä euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 1619,7 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 1120,2 €, Kolarissa 1259,3 € ja Muoniossa 1225,9 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1226,8 €, Lapin maakunnassa 1034,4 € ja koko maassa 736,1 €. (Liitekuvio 2.)

²³ (id:3179) Indikaattori ilmaisee kunnan valtionosuudet yhteensä asukasta kohti euroina. Suoraan tuloslaskelman valtionosuuserään sisältyvät käyttötalouden valtionosuudet ja -avustukset. Näitä valtionosuuksia ovat laskennallisen järjestelmän mukaan määräytyvät sosiaali- ja terveystoimen valtionosuudet sekä opetus- ja kulttuuri-toimen valtionosuudet sekä kuntien yleinen valtionosuus ja harkinnanvarainen rahoitusavustus. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 17.4.2012 sekä Liitekuvion 2. osalta 25.8.2013.

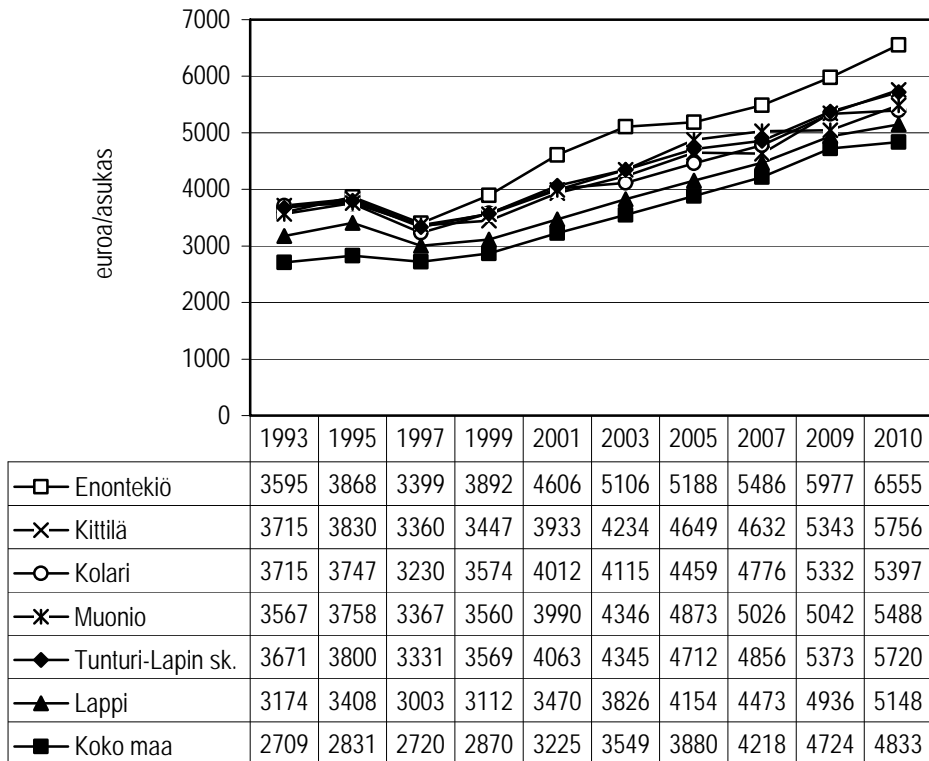
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
—□— Enontekiö	-125	-335	-152	-221	-295	-295	-155	107,4	290,3	650,4	588
—×— Kittilä	-115	-150	362,4	113,2	446,6	-55,8	26,7	365	626,4	378,6	803,3
—○— Kolari	-562	-122	250,3	270,5	-81,3	225,7	-147	92,7	467,6	374,4	735,6
—*— Muonio	-66,5	-249	183,3	-26,4	22,9	-283	-274	237	912,7	673,1	551
—◆— Tunturi-Lapin sk.	-231	-187	225,9	84,2	166,7	-52,3	-97	234,3	585,4	462,6	714,5
—▲— Lappi	37,9	127,1	364,9	136,8	96,7	-29,2	60,1	202,3	367,5	355,4	462,5
—■— Koko maa	288,4	331,3	380,6	240,1	211,4	213,5	327,3	382	363,4	339,6	461,5

Kuvio 10. Vuosikate, euroa/asukas²⁴ vuosina 2000–2010.

Vuodesta 2000 vuoteen 2010 verrattuna vuosikatteen euroa/asukas kehitys on jokaisella tarkastelualueella myönteinen.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa vuosikatteen euroa/asukas kehitys on paras vuoden 2000 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 1297,8 €, kun vastaava kehitys on Enontekiöllä 713,4 €, Kittilässä 918,4 € ja Muoniossa 617,5 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 945,8 €, Lapin maakunnassa 424,6 € ja koko maassa 173,1 €. (Liitekuvio 3.)

²⁴ (id:3178) Indikaattori ilmaisee kuntien vuosikatteen euroina asukasta kohti. Vuosikate osoittaa sen tulo-rahoituksen, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 17.4.2012 sekä Liitekuviion 3. osalta 25.8.2013.

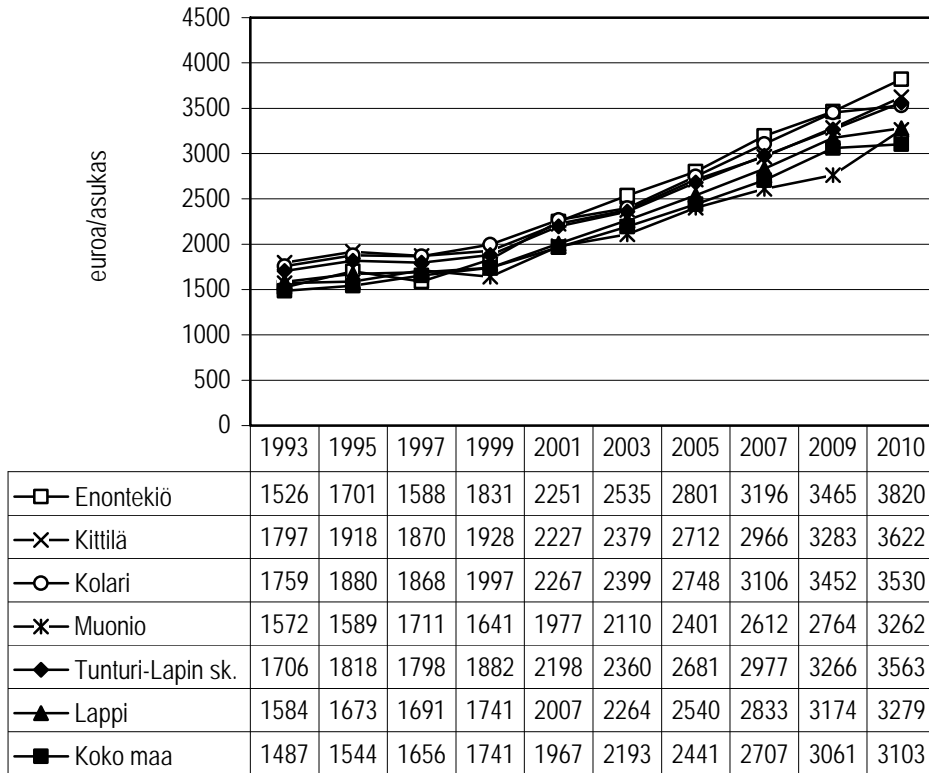

Kuvio 11. *Kunnan nettokustannukset yhteensä, euroa/asukas²⁵ vuosina 1993–2010.*

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna kunnan nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä kunnan nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 2960 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 2041 €, Kolarissa 1682 € ja Muoniossa 1921 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 2049 €, Lapin maakunnassa 1974 € ja koko maassa 2124 €. (Liitekuvio 4.)

²⁵ (id:1074) Indikaattori ilmaisee kuntien käyttötalouden nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 4. osalta 25.8.2013.

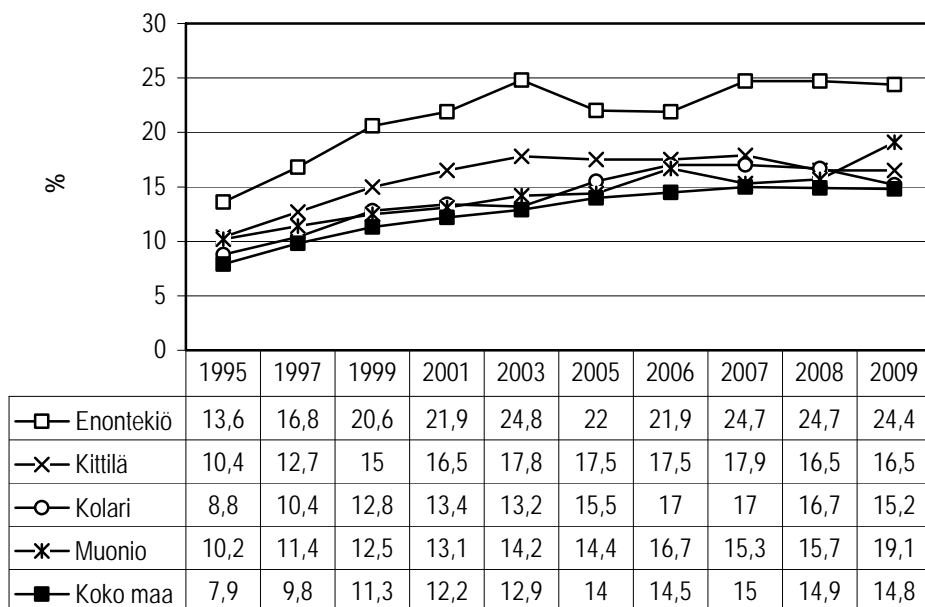

Kuvio 12. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas²⁶ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 2294 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 1825 €, Kolarissa 1771 € ja Muoniossa 1690 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1857 €, Lapin maakunnassa 1695 € ja koko maassa 1616 €. (Liitekuvio 5.)

²⁶ (id:1073) Indikaattori ilmaisee kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuviota 5. osalta 25.8.2013.

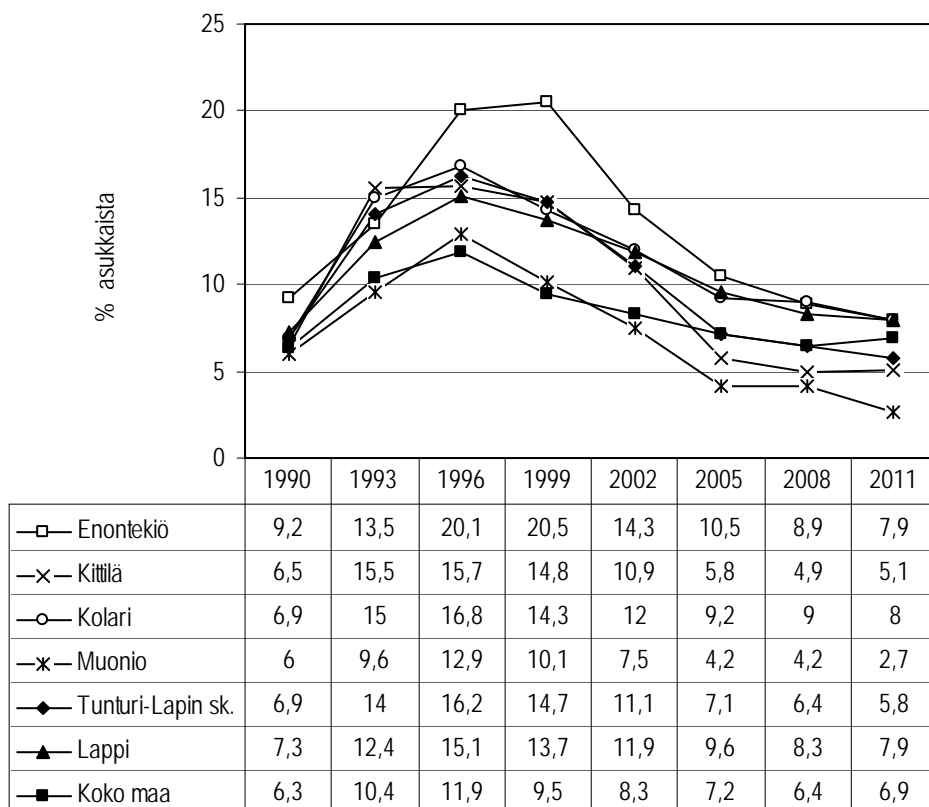

Kuvio 13. Kunnan yleinen pienituloisuusaste²⁷ vuosina 1995–2009.

Vuodesta 1995 vuoteen 2009 verrattuna kunnan yleinen pienituloisuusaste on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä kunnan yleinen pienituloisuusaste on noussut eniten vuoden 1995 tilanteesta vuoden 2009 tilanteeseen eli 10,8 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 6,1 % -yksikköä, Kolarissa 6,4 % -yksikköä ja Muoniossa 8,9 % -yksikköä sekä koko maassa 6,9 % -yksikköä. (Liitekuvio 6.)

²⁷ (id:3099) Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 17.4.2012 sekä Liitekuviion 6. osalta 25.8.2013.

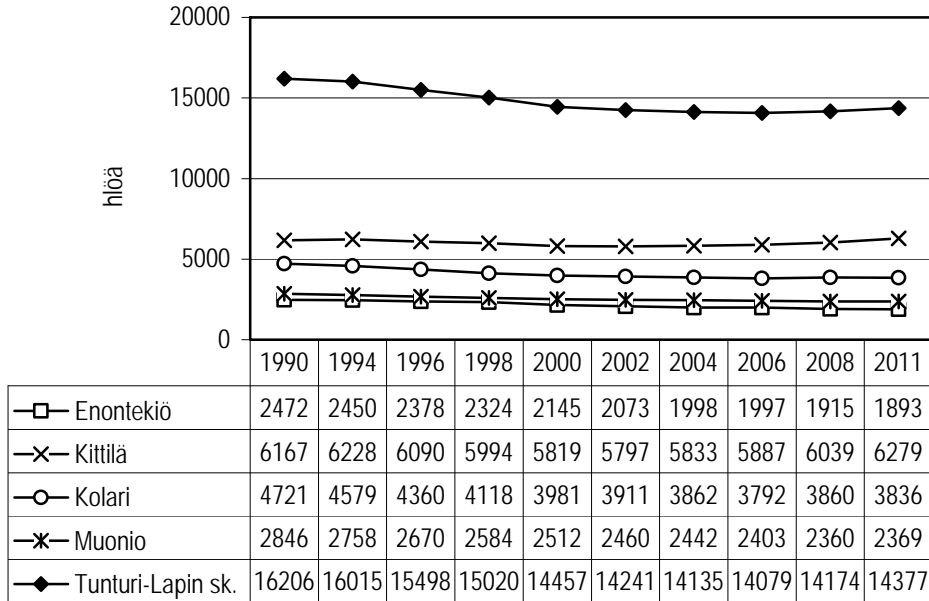
Kuvio 14. Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista²⁸ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna toimeentulotukea vuoden aikana saaneiden osuus (% asukkaista) on tarkastelualueista vähentynyt eniten Muoniossa 3,3 % -yksikköä vastaavan vähentymisen ollessa Enontekiöllä 1,3 % -yksikköä ja Kittilässä 1,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,1 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista ainoastaan Kolarissa toimeentulotukea vuoden aikana saaneiden osuus (% asukkaista) on noussut vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen 1,1 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa ja koko maassa 0,6 % -yksikköä. (Liitekuvio 7.)

²⁸ (id: 493) Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuuden prosentteina väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.10.2013 sekä Liitekuvion 7. osalta 21.10.2013.

3.3 Väestökehitys *Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen*

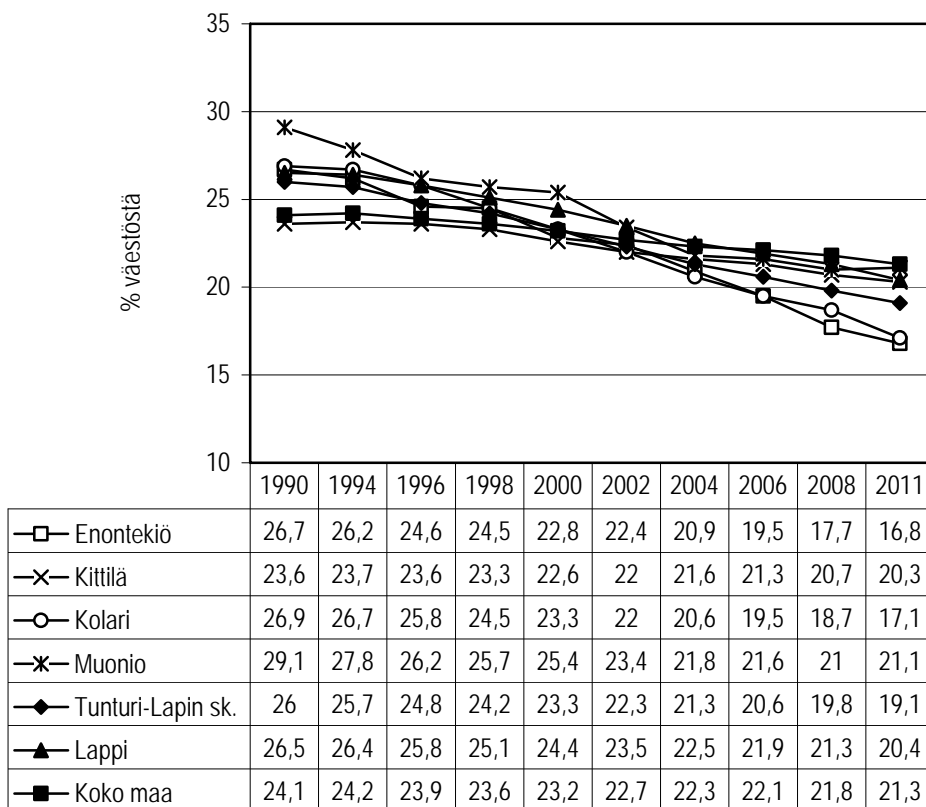

Kuvio 15. Väestö 31.12.²⁹ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna väestön määrä on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Kittilää ja koko maata.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa väestön määrä on vähentynyt vähiten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 477 henkilöä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 579 henkilöä ja Kolarissa 885 henkilöä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1829 henkilöä ja Lapin maakunnassa 17 344 henkilöä. Tarkastelualueista vastaavana ajankohtana väestön määrä on lisääntynyt Kittilässä 112 henkilöä ja koko maassa 40 2789 henkilöä. (Liitekuviot 8.–9.)

²⁹ (id:127) Indikaattori ilmaisee kunnassa vakinaisesti asuvan väestön (miehet ja naiset yhteensä) lukumäärän vuoden viimeisenä päivänä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvioiden 8.–9 osalta 7.9.2013.

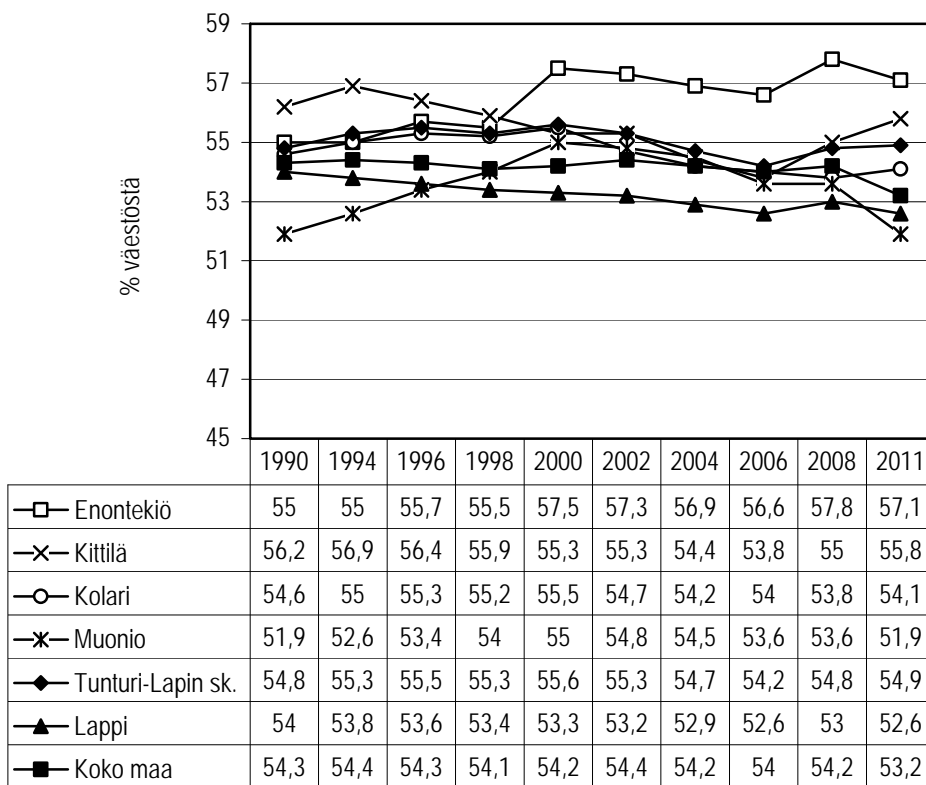

Kuvio 16. 0–18 -vuotiaat, % väestöstä³⁰ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna on 0–18 -vuotiaiden osuus (% väestöstä) vähentynyt jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä 0–18 -vuotiaiden osuus (% väestöstä) on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 9,9 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Kittilässä 3,3 % -yksikköä, Kolarissa 9,8 % -yksikköä ja Muoniossa 8 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 6,9 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 6,1 % -yksikköä ja koko maassa 2,8 % -yksikköä. (Liitekuvio 10.)

³⁰ (id:1066) Indikaattori ilmoittaa ikäryhmän 0–18 -vuotiaat osuuden prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden viimeisenä päivänä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 10. osalta 7.9.2013.

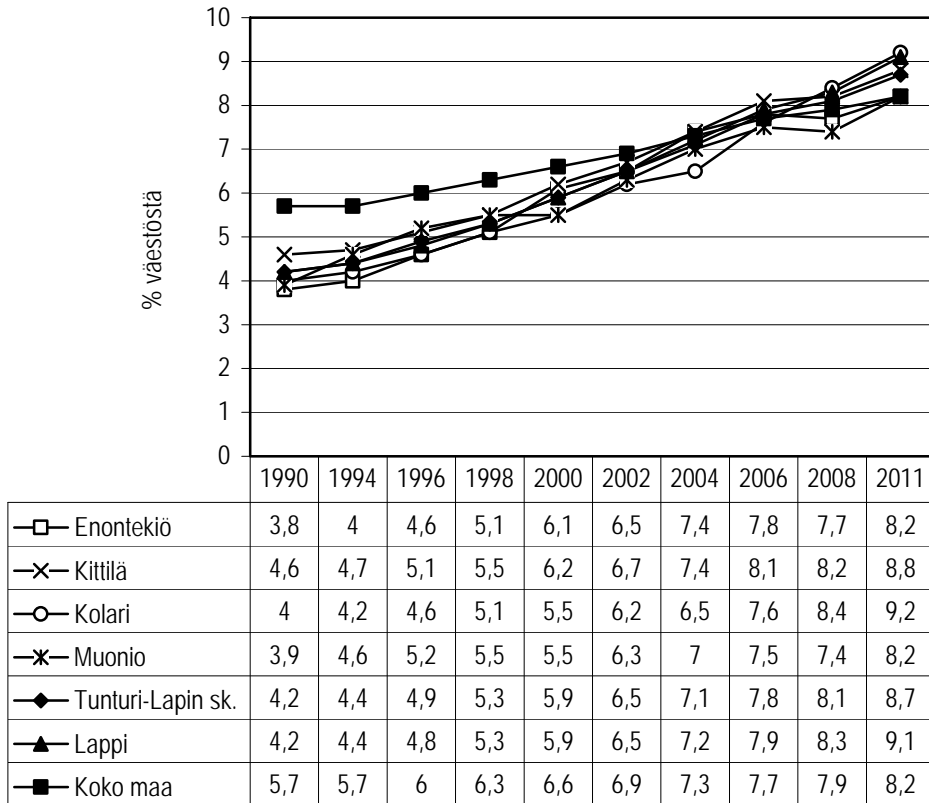

Kuvio 17. 25–64 -vuotiaat, % väestöstä³¹ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna on 25–64 -vuotiaiden osuus (% väestöstä) vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Enontekiötä, jossa se on noussut 2,1 % -yksikköä ja Tunturi-Lappia, jossa vastaava nousu on 0,1 % -yksikköä. Muonioissa ei ole tapahtunut muutosta 25–64 -vuotiaiden osuuden osalta vuodesta 1990 vuoteen 2011.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa 25–64 -vuotiaiden osuus (% väestöstä) on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 0,5 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Kittilässä 0,4 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 1,4 % -yksikköä ja koko maassa 1,1 % -yksikköä. (Liitekuvio 11.)

³¹ (id:169) Indikaattori ilmoittaa ikäryhmän 25–64-vuotiaat osuuden prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden viimeisenä päivänä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 11. osalta 7.9.2013.

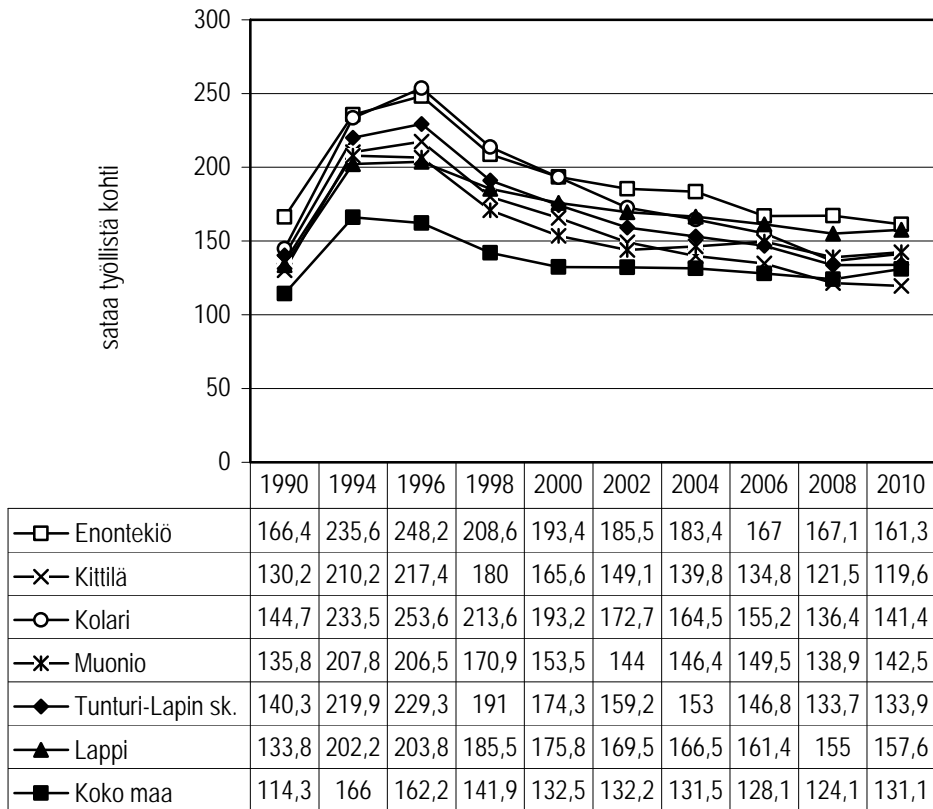

Kuvio 18. 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä³² vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna on 75 vuotta täyttäneiden osuus (% väestöstä) lisääntynyt jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa 75 vuotta täyttäneiden osuus (% väestöstä) on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 5,2 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 4,4 % -yksikköä, Kittilässä 4,2 % -yksikköä ja Muoniossa 4,3 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 4,5 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 4,9 % -yksikköä ja koko maassa 2,5 % -yksikköä. (Liitekuvio 12.)

³² (id:171) Indikaattori ilmoittaa ikäryhmän 75 vuotta täyttäneet osuuden prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden viimeisenä päivänä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 12. osalta 7.9.2013.

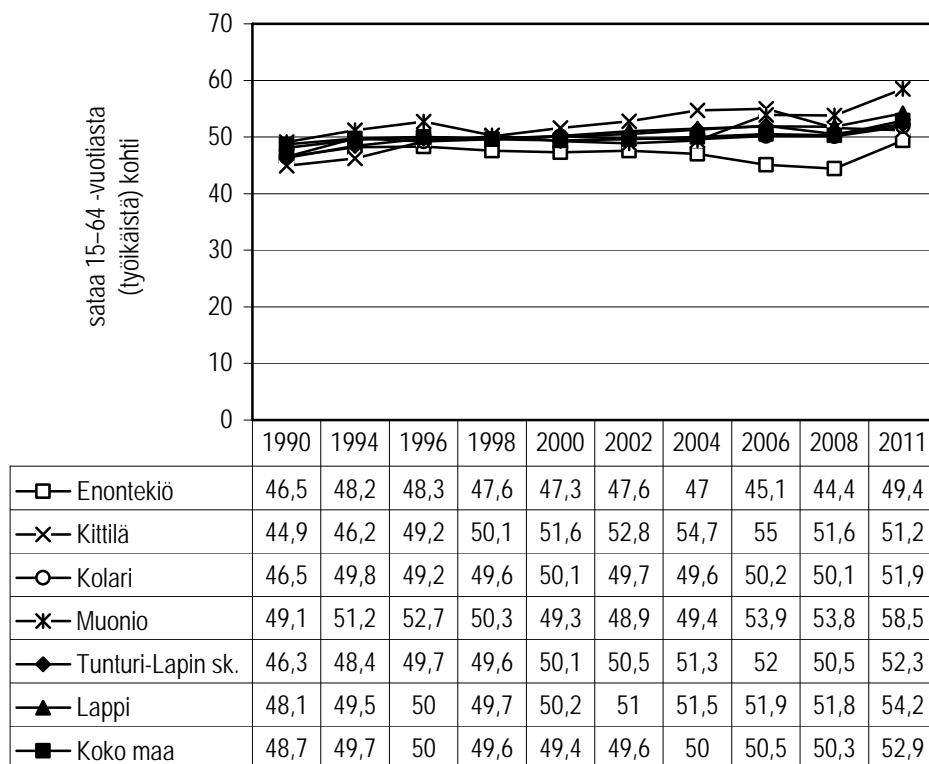

Kuvio 19. *Elatussuhde*³³ vuosina 1990–2010.

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna elatussuhde on pienentynyt eniten tarkastelualueista Kittilässä eli 10,6 -yksikköä, kun vastaava pienentyminen on Enontekiöllä 5,1 -yksikköä ja Kolarissa 3,3 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 6,4 -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista ainoastaan Muoniossa elatussuhde on noussut vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 6,7 -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 23,8 -yksikköä ja koko maassa 16,8 -yksikköä. (Liitekuvio 13.)

³³ **(id:182)** Taloudellinen huoltosuhde eli elatussuhde ilmaisee kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 24.4.2012 sekä Liitekuvion 13. osalta 7.9.2013.

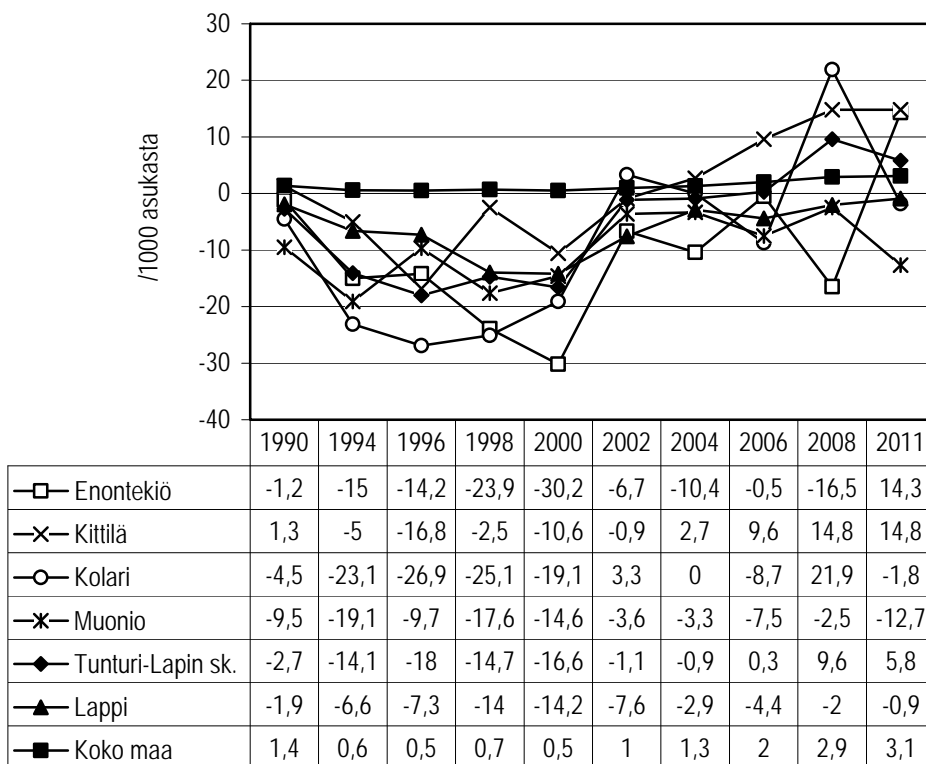

Kuvio 20. Huoltosuhde³⁴ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna huoltosuhde on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa huoltosuhde on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 9,4 -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 2,9 -yksikköä, Kittilässä 6,3 -yksikköä ja Kolarissa 5,4 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 6 -yksikköä, Lapin maakunnassa 6,1 -yksikköä ja koko maassa 4,2 -yksikköä. (Liitekuvio 14.)

³⁴ (id:761) Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 -vuotta täyttänyttä on sataa 15–64 -vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvioiden 14. osalta 7.9.2013.

Kuvio 21. *Nettomuutto/1000 asukasta³⁵ vuosina 1990–2011.*

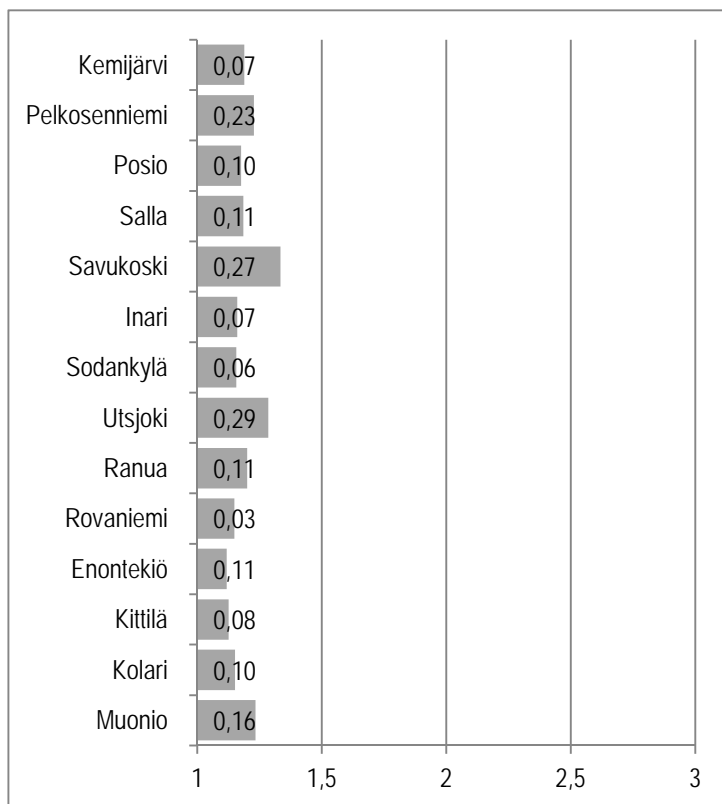
Verrattaessa vuosien 1990 ja 2011 muuttotilastoja, havaitaan vuosikohtaisen nettomuuton kasvaneen tällä aikavälillä koko maan tasolla 1,7 hengellä tuhatta asukasta kohden.

Tunturi-Lapin seutukunnan kunnista vuosia 1990 ja 2011 verrattaessa vuosikohdainen muuttotappio on pienentynyt eniten Enontekiöllä, 15,5 hengellä tuhatta asukasta kohden. Vastaavasti vuosikohtainen muuttovoitto kasvoi vuosia 1990 ja 2011 verrattaessa Kittilässä 13,5 -yksikköä, Kolarissa muuttotappio pieneni 2,7 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 8,5 -yksikköä. Lapin maakunnan tasolla tarkasteltuna vuosikohtainen muuttotappio pieneni vuosien 1990 ja 2011 välillä yhden yksikön. Muoniossa muuttotappio kasvoi vuosien 1990 ja 2011 välillä 3,2 -yksikköä. (Liitekuvio 15.)

³⁵ (id:178) Indikaattori ilmaisee nettomuuton tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään keskiväkilukua. Nettomuutto saadaan vähentämällä alueelle muuttaneista (tulomuuttajat) alueelta pois muuttaneet (lähtömuuttajat). Näin nettomuutto on positiivinen, jos alueelle on muuttanut enemmän kuin alueelta on muuttanut pois. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvioiden 15. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan muuttosuunnitelmistaan kysymyksellä

”Oletteko aikeissa muuttaa kunnasta toiseen kuntaan lähiaikoina?”

Kuvio 22. Muuttosuunnitelmat.³⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisillä 90 %:lla *ei ollut muuttoaikeita* kunnasta toiseen kuntaan lähiaikoina, kun vastaavan suunnitelman kertoi enontekiöläisistä 88 %, kolarilaisista 86 % ja muoniolaisista 83 %.

Muuttoaikeita kunnasta toiseen kuntaan kertoi olevan muoniolaisista 6 % vastaavan osuuden ollessa kittiläläisillä 3 % ja kolarilaisilla 2 %, mutta ei kenelläkään enontekiöläisellä. (Liitetaulukko 16.)

³⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväyliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En, 2=Olen harkinnut muuttamista, 3=Kyllä.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan muuttosuunnitelmistaan kysymyksellä

”Jos olette aikeissa muuttaa kunnasta toiseen kuntaan, mikä on pääasiallinen syy muuttoonne?”

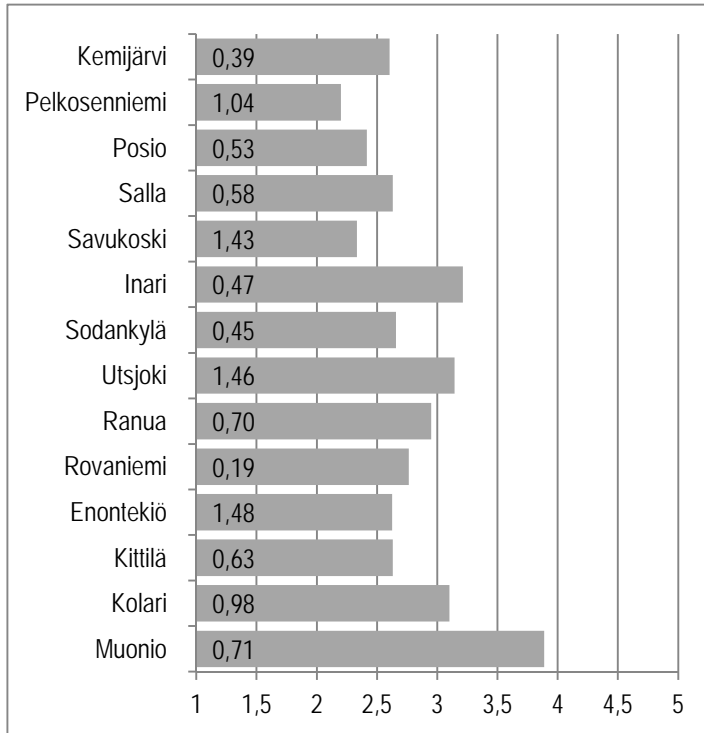
Taulukko 15. Muuttosuunnitelman syy (%).

Muuttosuunnitelman syy	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Oma työ	50	11	18	30
Puolison työ	0	11	0	0
Oma opiskelu	0	0	9	20
Puolison opiskelu	0	0	0	0
Muutto pienempään asuntoon	0	5	27	0
Muutto isompaan asuntoon	0	0	0	0
Muutto omistusasuntoon	17	5	9	0
Muutto vuokra-asuntoon	0	0	0	0
Muutto palveluasuntoon tai -taloon	17	11	0	0
Muu syy	17	58	36	50
YHTEENSÄ %	100	100	100	100
YHTEENSÄ N	6	19	11	10

Oma työ muuttamisen syynä kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukunnassa oli useimmin enontekiöläisillä (50 %) ja harvimminkin kittiläläisillä (11 %); *puolison työ* muuttamisen syynä oli ainoastaan kittiläläisillä (11 %); *oma opiskelu* muuttamisen syynä oli useimmin muoniolaisilla (20 %), mutta ei kenelläkään enontekiöläisellä ja kittiläläisellä; *puolison opiskelu* muuttamisen syynä ei ollut minkään kunnan vastaajalla; *muutto pienempään asuntoon* muuttamisen syynä oli useimmin kolariolaisilla (27 %), mutta ei kenelläkään enontekiöläisellä ja muoniolaisella; *muutto isompaan asuntoon* muuttamisen syynä ei ollut minkään kunnan vastaajalla; *muutto omistusasuntoon* muuttamisen syynä oli useimmin enontekiöläisillä (17 %) mutta ei kenelläkään muoniolaisella; *muutto vuokra-asuntoon* muuttamisen syynä ei ollut minkään kunnan vastaajalla; *muutto palveluasuntoon tai -taloon* muuttamisen syynä oli useimmin enontekiöläisillä (17 %), mutta ei kenelläkään kolariolaisella ja muoniolaisella; *muu syy* muuttamisen syynä oli useimmin kittiläläisillä (58 %) ja harvimminkin enontekiöläisillä (17 %). (Liitetaulukko 17.)

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan muuttopaikkakunnastaan kysymyksellä

”Jos olette aikeissa muuttaa, minne suunnittelette muuttavanne?”

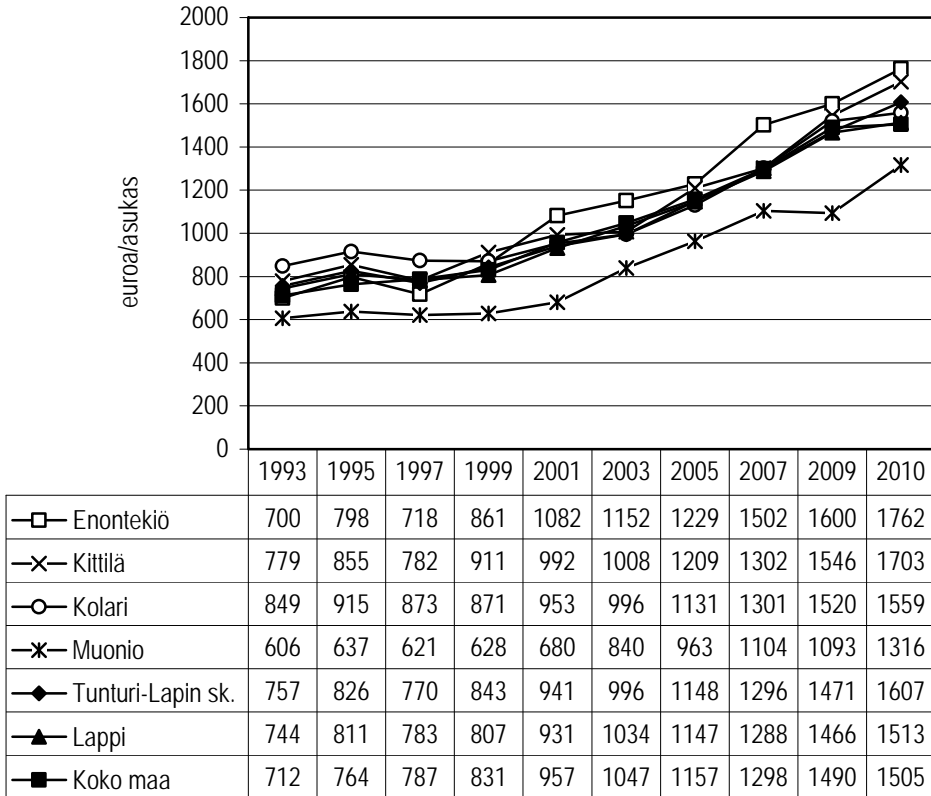

Kuvio 23. Muuttopaikkakunta muuttoa suunnittelevilla.³⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista muuttoaikeita omaavista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muutto kohdentui *kotikunnan sisällä* useimmin enontekiöläisillä (38 %), mutta ei kenelläkään muoniolaisella, *kotikunnan naapurikuntaan* useimmin enontekiöläisillä (25 %), mutta ei kenelläkään kolarilaisella ja muoniolaisella; *muuhun entisen Lapin läänin kuntaan* useimmin kolarilaisilla (50 %) mutta ei kenelläkään enontekiöläisellä, *muualle Suomeen* useimmin muoniolaisilla (22 %) ja harvimmin kolarilaisilla (10 %) ja *ulkomaille* useimmin muoniolaisilla (33 %) ja harvimmin kittiläläisillä (19 %). (Liitetaulukko 18.)

³⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Kotikunnan sisällä, 2=Kotikunnan naapurikuntaan, 3=Muuhan entisen Lapin läänin kuntaan, 4=Muualle Suomeen, 5=Ulkomaille.

3.4 Sosiaalinen hyvinvointi *Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen*

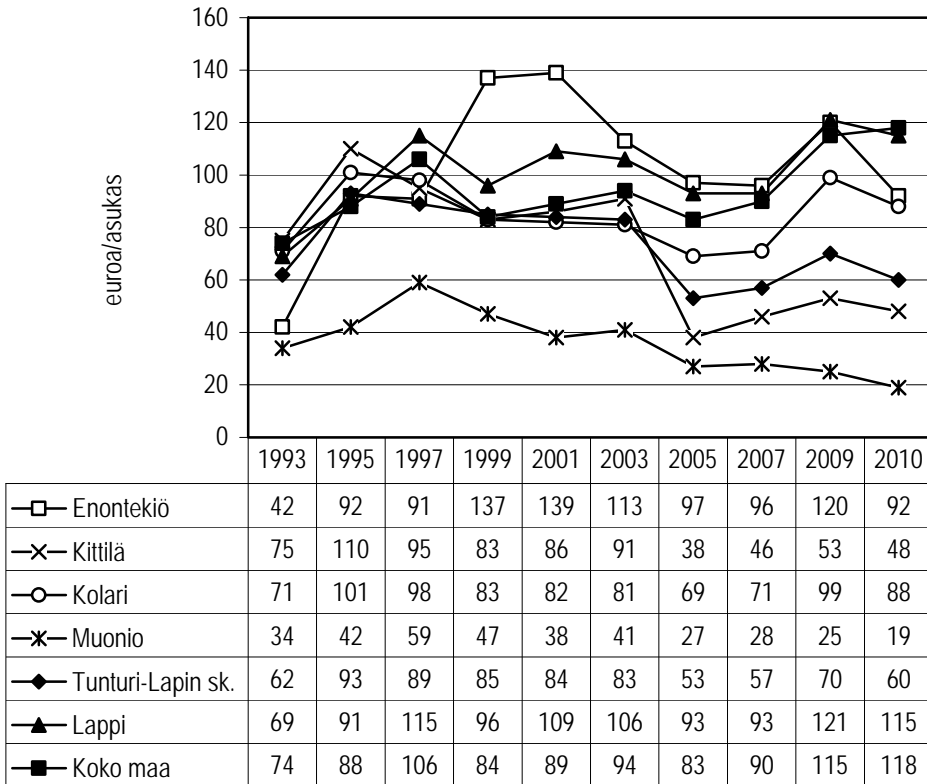

Kuvio 24. Sosiaalitoimen nettokustannukset, euroa/asukas³⁸ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna sosiaalitoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä sosiaalitoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 1062 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 924 €, Kolarissa ja Muoniossa 710 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 850 €, Lapin maakunnassa 769 € ja koko maassa 793 €. (Liitekuvio 16.)

³⁸ (id:1290) Indikaattori ilmaisee laskennallisen kuntien sosiaalitoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 16. osalta 25.8.2013.

Kuvio 25. Toimeentulotuki, euro/asukas³⁹ vuosina 1993–2010.

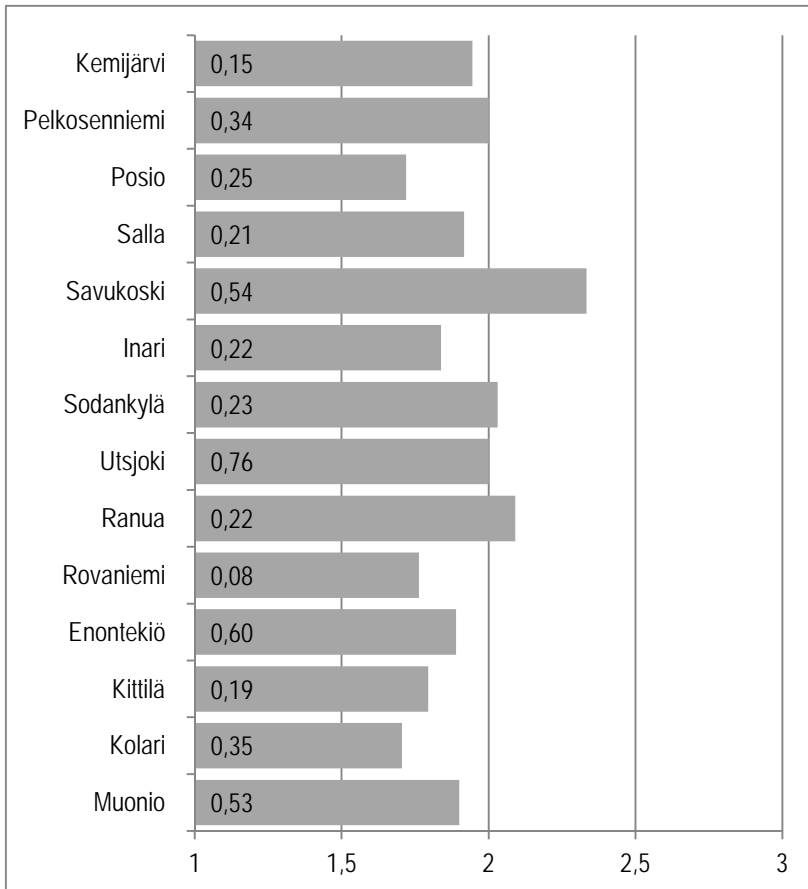
Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna toimeentulotukikustannukset euro/asukas ovat vähentyneet tarkastelualueista Kittilässä, jossa ne ovat vähentyneet 27 €, Muoniossa, jossa vastaava väheneminen on 15 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 2 €/asukas.

Tarkastelualueista Enontekiöllä toimeentulotukikustannukset euro/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 50 €, kun vastaava nousu on Kolarissa 17 € sekä Lapin maakunnassa 46 € ja koko maassa 44 €. (Liitekuvio 17.)

³⁹ (id:451) Indikaattori kertoo toimeentulotuen kustannukset tarkasteltavan alueen yhtä asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 17. osalta 25.8.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

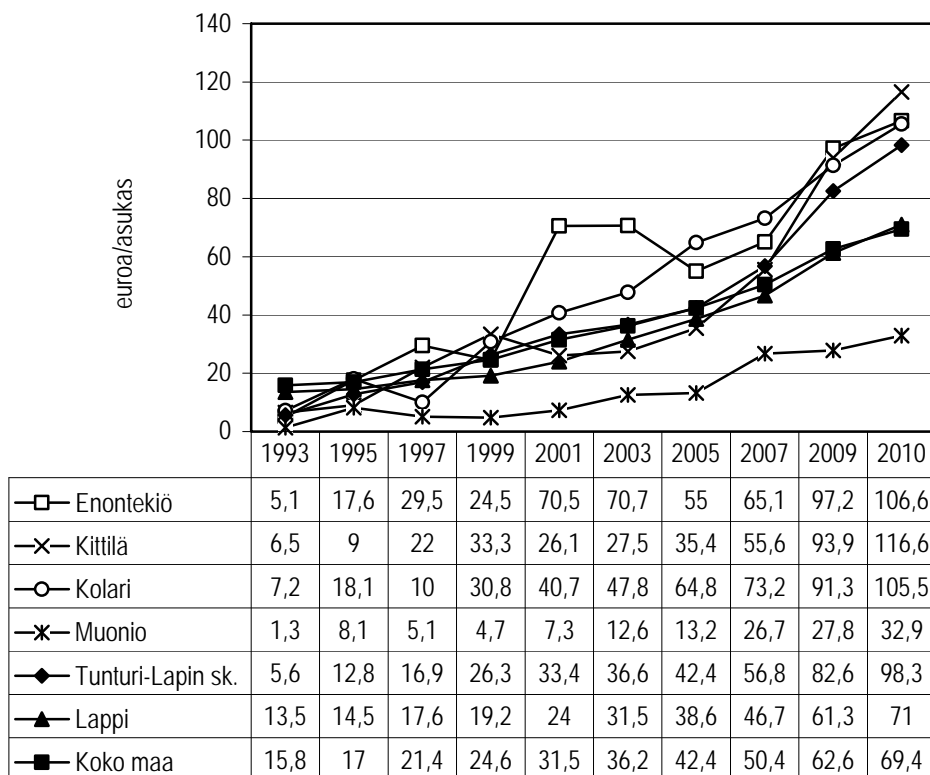

Kuvio 26. Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta.⁴⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 22 % arvioi toimeentulotukiasioiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 6 %, Kolarissa 12 % ja Muoniossa asuvista 20 %.

Toimeentulotukiasiat toimivat *huonosti* Kolarissa, jossa 41 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 33 %, Kittilässä 26 % ja Muoniossa 30 %. (Liitetaulukko 19.)

⁴⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuvio 27. *Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot yhteensä, euroa/asukas⁴¹ vuosina 1993–2010.*

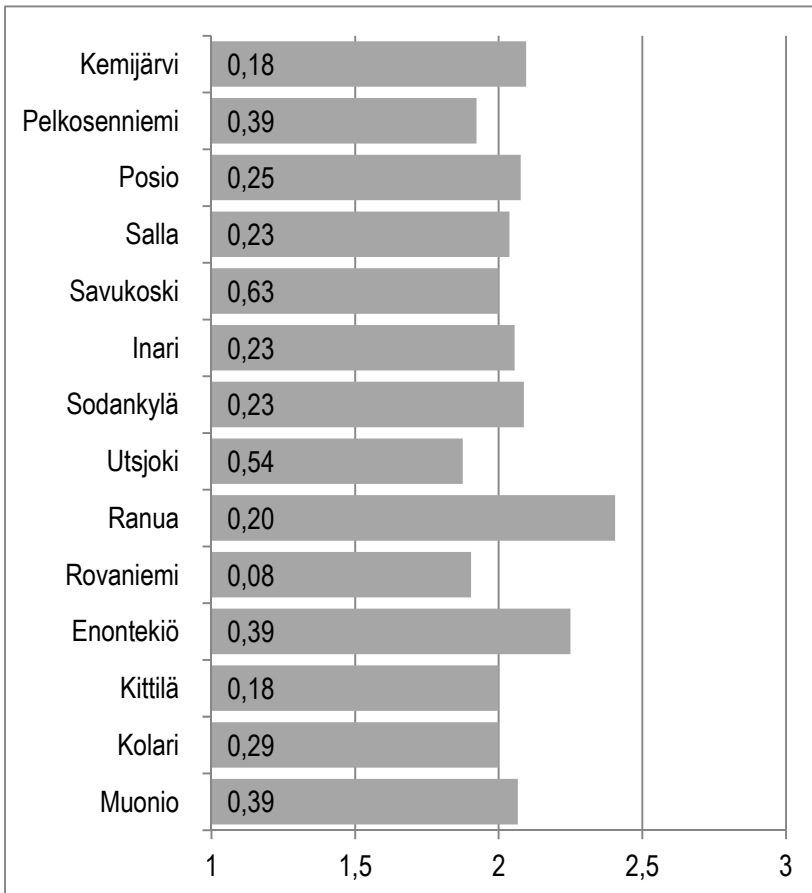
Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot yhteensä euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot yhteensä euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 110,1 €, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 101,5 €, Kolarissa 98,3 € ja Muoniossa 31,6 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 92,7 €, Lapin maakunnassa 57,5 € ja koko maassa 53,6 €. (Liitekuvio 18.)

⁴¹ (id:1249) Indikaattori ilmaisee kaikkien vammaispalvelulain perusteella järjestettyjen palvelujen ja taloudellisten tukitoimien kustannukset asukasmäärään suhteutettuna. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 18. osalta 25.8.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Kuvio 28. Arvio vammaispalvelujen toimivuudesta.⁴²

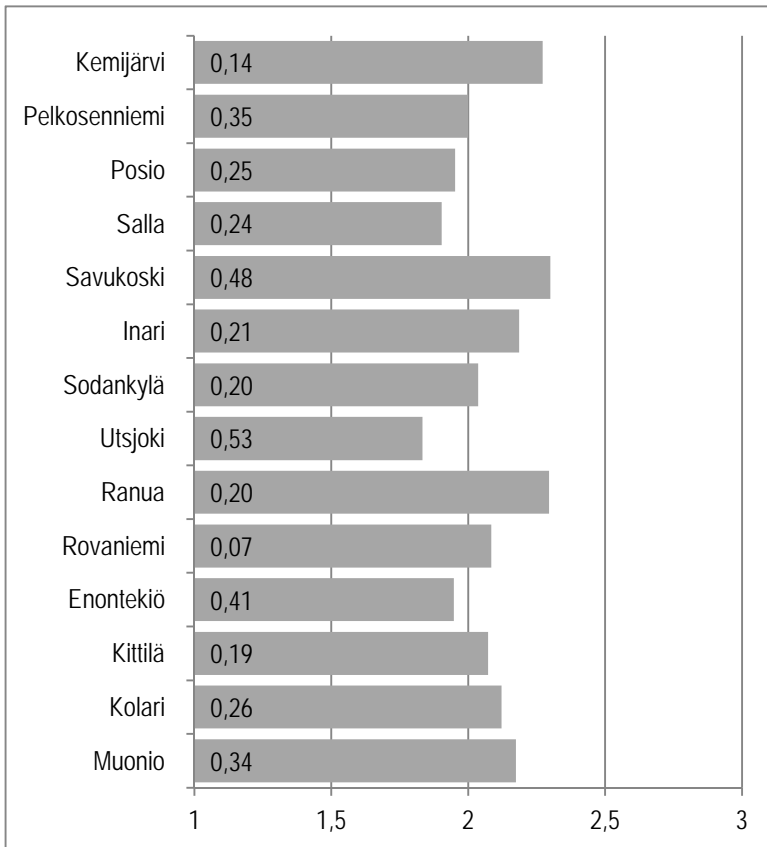
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 33 % arvioi vammaispalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 17 %, Kolarissa 22 % ja Muoniossa asuvista 27 %.

Vammaispalvelut toimivat *huonosti* Kolarissa, jossa 22 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 8 %, Kittilässä 17 % ja Muoniossa 20 %. (Liitetaulukko 20.)

⁴² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa on saada sosiaali- ja terveystoimen palveluja kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 29. Arvio kunnallisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta.⁴³

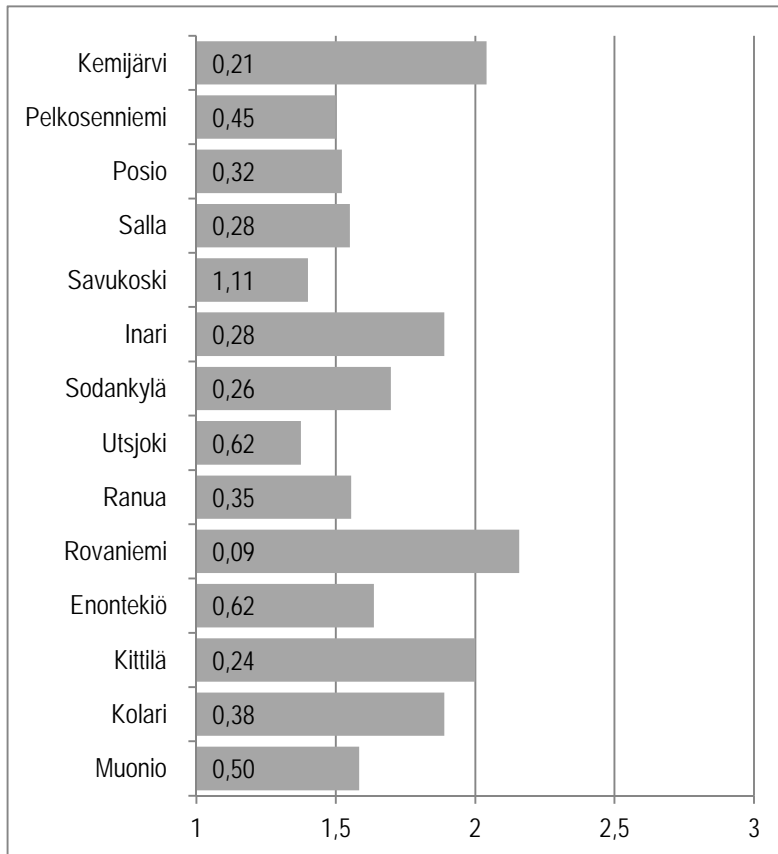
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muuniolaisista 39 % arvioi kunnallisten sosiaalipalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 32 %, Kittilässä 27 % ja Kolarissa asuvista 33 %.

Kunnallisten sosiaalipalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 37 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 20 %, Kolarissa 21 % ja Muoniossa 22 %. (Liitetaulukko 21.)

⁴³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa on saada sosiaali- ja terveystoimen palveluja kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 30. Arvio yksityisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta.⁴⁴

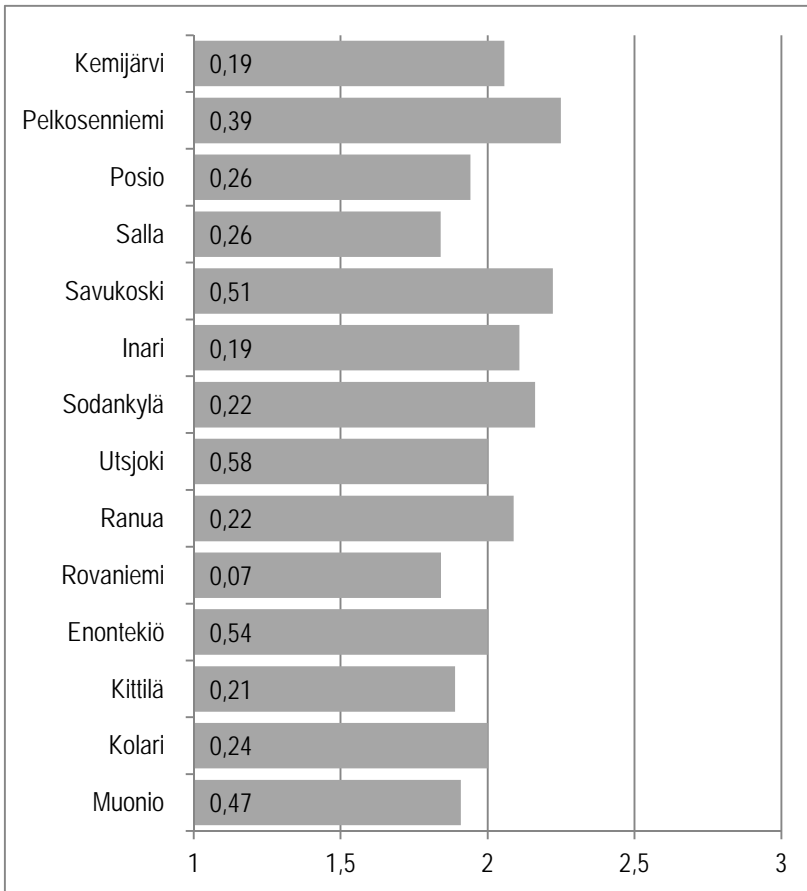
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 27 % arvioi yksityisten sosiaalipalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 24 %, Kolarissa 22 % ja Muuniossa asuvista 17 %.

Yksityisten sosiaalipalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 64 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 24 %, Kolarissa 33 % ja Muuniossa 58 %. (Liitetaulukko 22.)

⁴⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväyliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Kuvio 31. Arvio sosiaalityöntekijän palvelujen toimivuudesta.⁴⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 33 % arvioi sosiaalityöntekijän palvelujen toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 14 %, Kolarissa 16 % ja Muoniossa asuvista 18 %.

Sosiaalityöntekijän palvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 33 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 25 %, Kolarissa 16 % ja Muoniossa 27 %. (Liitetaulukko 23.)

⁴⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan sosiaalipalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta kysymyksellä

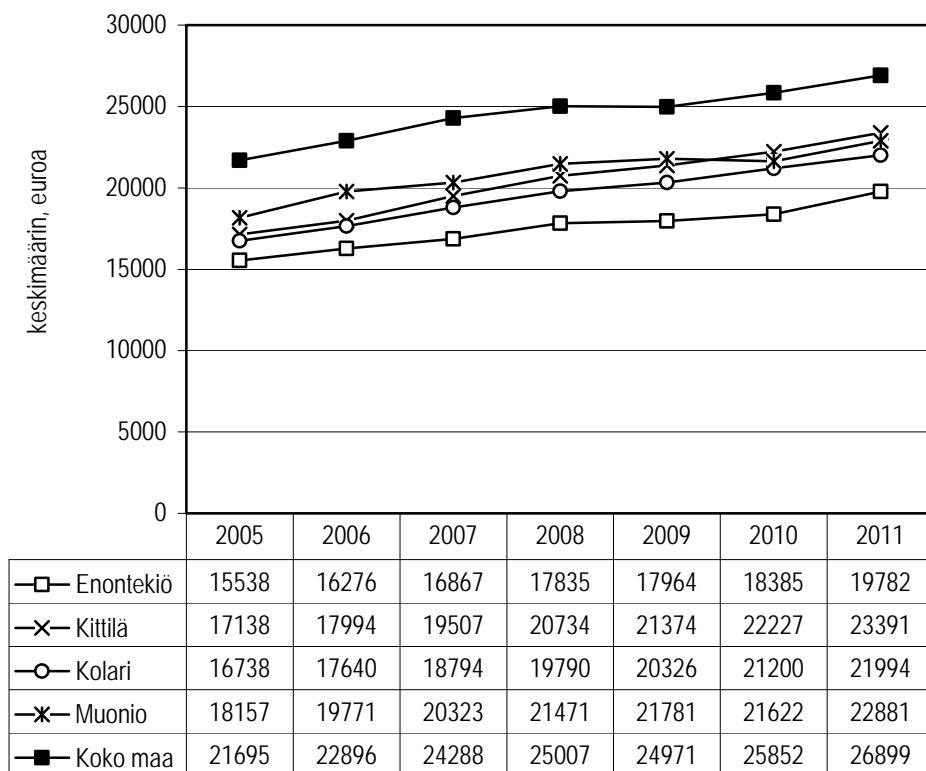
”Miten asuinkuntanne on huolehtinut kunnallisista sosiaalipalveluista tiedottamisen ja neuvonnan?”

Taulukko 16. Arvio sosiaalipalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta (%).

Arvio	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Huonosti	32	24	25	22
Keskinkertaisesti	57	60	57	59
Hyvin	11	16	18	19
YHTEENSÄ %	100	100	100	100
YHTEENSÄ N	28	96	60	37

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 19 % arvioi asuinkuntansa huolehtineen kunnallisista sosiaalipalveluista tiedottamisen ja neuvonnan *hyvin* kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 11 %, Kittilässä 16 % ja Kolarissa asuvista 18 %.

Kunnallisista sosiaalipalveluista tiedottamisen ja neuvonnan asuinkunta on huolehtinut *huonosti* Enontekiöllä, jossa 32 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 24 %, Kolarissa 25 % ja Muoniossa 22 %. (Liitetaulukko 24.)

Kuvio 32. Veronalaiset tulot keskimäärin⁴⁶, euroa/asukas vuosina 2005–2011.

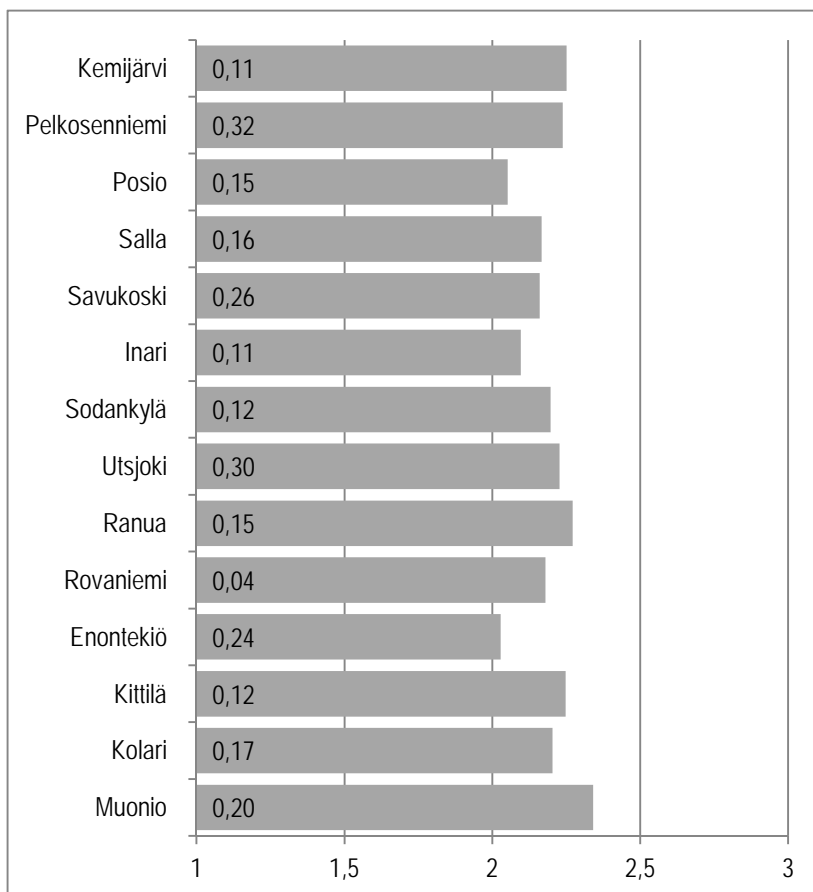
Vuodesta 2005 vuoteen 2011 verrattuna veronalaiset tulot keskimäärin euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä veronalaiset tulot keskimäärin euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 2005 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 6253 €, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 4244 €, Kolarissa 5256 € ja Muoniossa 4724 € sekä koko maassa 5204 €. (Liitekuvio 19.)

⁴⁶ Eräin poikkeuksin kaikki rahana tai rahanarvoisena etuutena saatu tulo on veronalaista. Veronalaisia eivät ole mm. eräät sosiaaliavustukset, eläkkeet, päivärahat ja korvaukset. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsilisät, asumistuet ja toimeentulotuki. Tilastoon eivät sisälly lähdeveron alaiset korkotulot. Veronalaisia eivät myöskään ole mm. julkisyhteisöiltä saadut stipendit ja apurahat. Luonnollisen henkilön ja kuolinpesän veronalaiset tulot jaetaan ansio- ja pääomatuloihin. Tuloverolaisissa pääomatulot on lueteltu periaatteessa tyhjentävästi. Ansiotuloja ovat muut kuin pääomatulot. Pääomatuloista maksetaan vero ainoastaan valtiolle, ansiotulojen perusteella määräytyy valtion tuloveron ohella kunnallisvero sekä päiväraha ja sairaanhoitomaksu. **Lähde:** Suomen virallinen tilasto (SVT): Veronalaiset tulot [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-3843. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.10.2013]. Saantitapa: <http://tilastokeskus.fi/til/tvt/kas.html>

Kuntalaisilta tiedusteltiin heidän arviotaan elämäntilanteeseensa kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette taloudelliseen tilanteeseenne?”

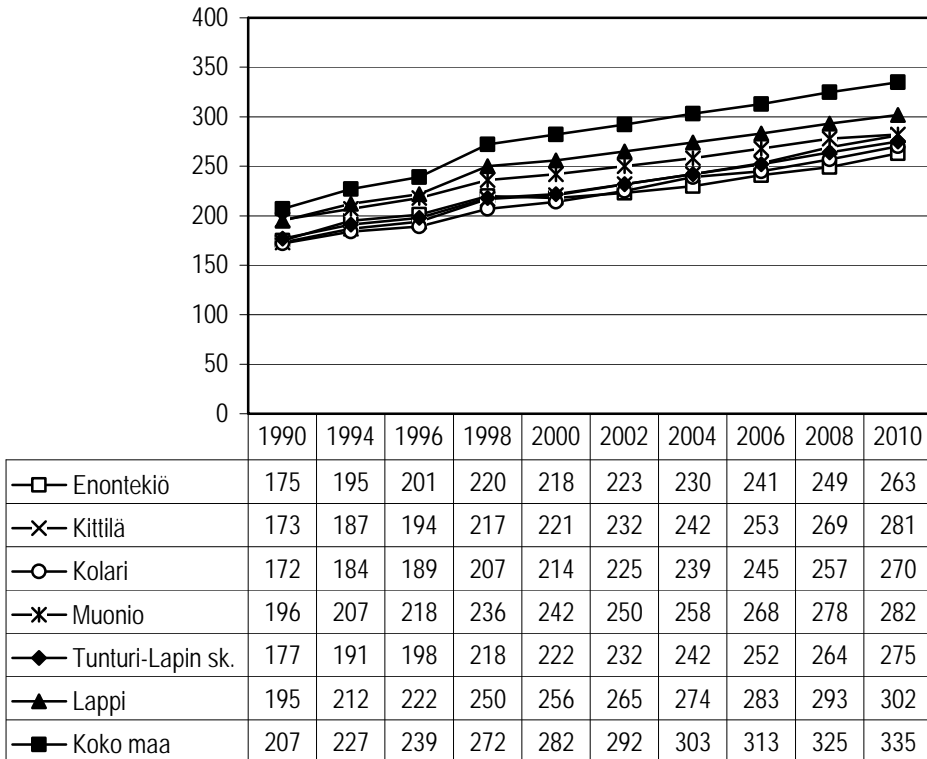

Kuvio 33. Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen.⁴⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 45 % oli *tyytyväisiä* taloudelliseen tilanteeseensa, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 26 %, Kittilässä 35 % ja Kolarissa asuvista 36 %.

Taloudelliseen tilanteeseen oltiin *tyytymättömiä* Enontekiöllä, jossa 23 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 10 %, Kolarissa 16 % ja Muoniossa 11 %. (Liitetaulukko 25.)

⁴⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Tyytymätön, 2=Melko tyytyväinen, 3=Tyytyväinen.

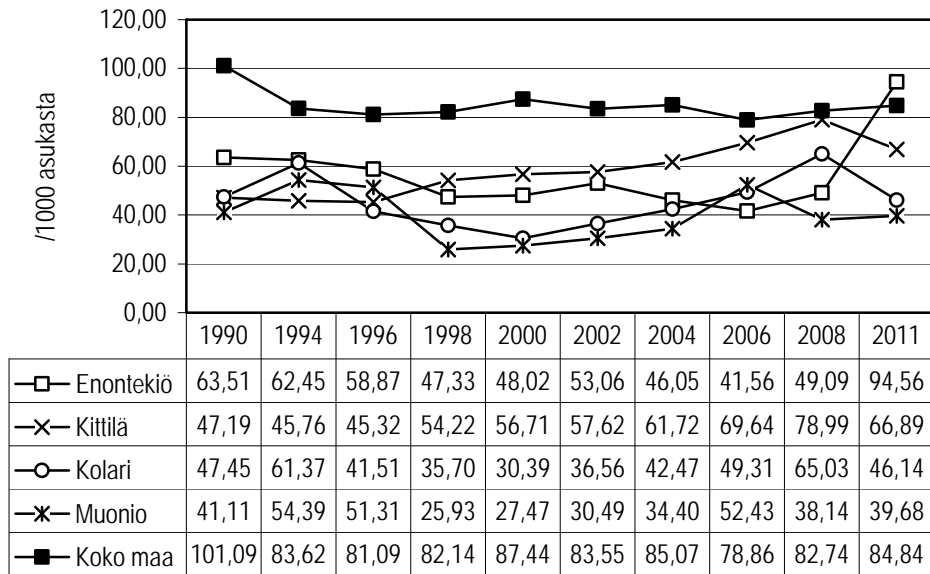

Kuvio 34. Koulutustasomittain⁴⁸ vuosina 1990–2010.

Vuodesta 1990 vuoteen verrattuna 2010 koulutustasomittain on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä koulutustasomittain on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 108 -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 88 -yksikköä, Kolarissa 98 -yksikköä ja Muoniossa 86 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 98 -yksikköä, Lapin maakunnassa 107 -yksikköä ja koko maassa 128 -yksikköä. (Liitekuvio 20.)

⁴⁸ (id:180) Indikaattori ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritetun korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspiduudella. Tutkinnot on luokiteltu henkilön korkeimman, viimeksi suoritetun ammatillisen tutkinnon mukaan. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuvion 20. osalta 7.9.2013.

Kuvio 35. Poliisiin tietoon tullut rikollisuus/1000 asukasta ⁴⁹ vuosina 1990–2011.

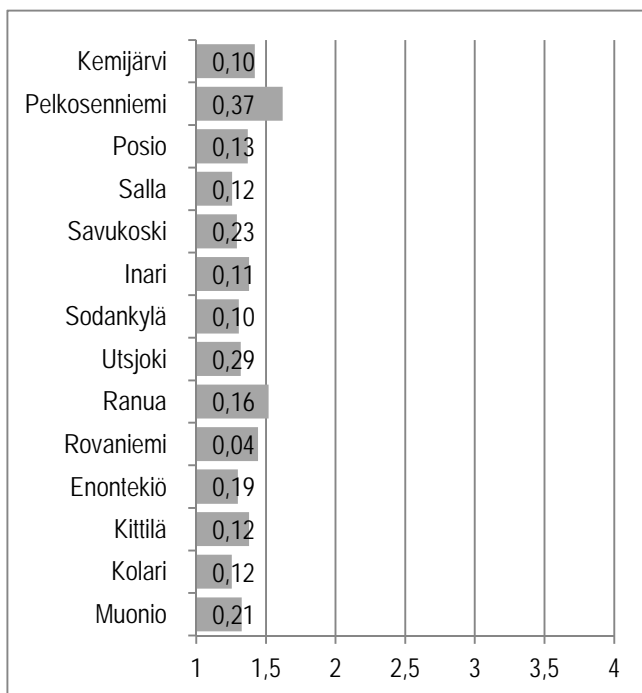
Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna poliisiin tietoon tullut rikollisuus 1000 asukasta kohti on noussut eniten tarkastelualueista Enontekiöllä, jossa se on noussut 31,05 -yksikköä ja Kittilässä, jossa nousua on 19,70 -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa poliisiin tietoon tullut rikollisuus 1000 asukasta kohti on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 1,43 -yksikköä, kun vastaava väheneminen on Kolarissa 1,31 -yksikköä sekä koko maassa 16,25 -yksikköä. (Liitekuvio 21.)

⁴⁹ Tilastossa yhdistetty väkilukutilasto SOTKANetistä (Väestö 31.12., id:127) ja Tilastokeskuksen Poliisiin tietoon tullut rikollisuus -tilasto, joka keskittyy rikollisuutta koskevien alueellisten jakaumien sekä poliisin toiminnan kuvaamiseen. Tilasto sisältää tietoja ilmitulleiden rikosten laadusta ja määrästä. **Lähde:** Suomen virallinen tilasto (SVT): Poliisiin tietoon tullut rikollisuus [verkojulkaisu]. ISSN=1797-3651. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 1.5.2012]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/polrik/index.html> sekä Liitekuvion 21. osalta 30.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan turvattomuuskokemuksistaan

”Tunnetteko asuinalueellanne turvattomuutta?”

Kuvio 36. Asuinalueen turvattomuuskokemukset.⁵⁰

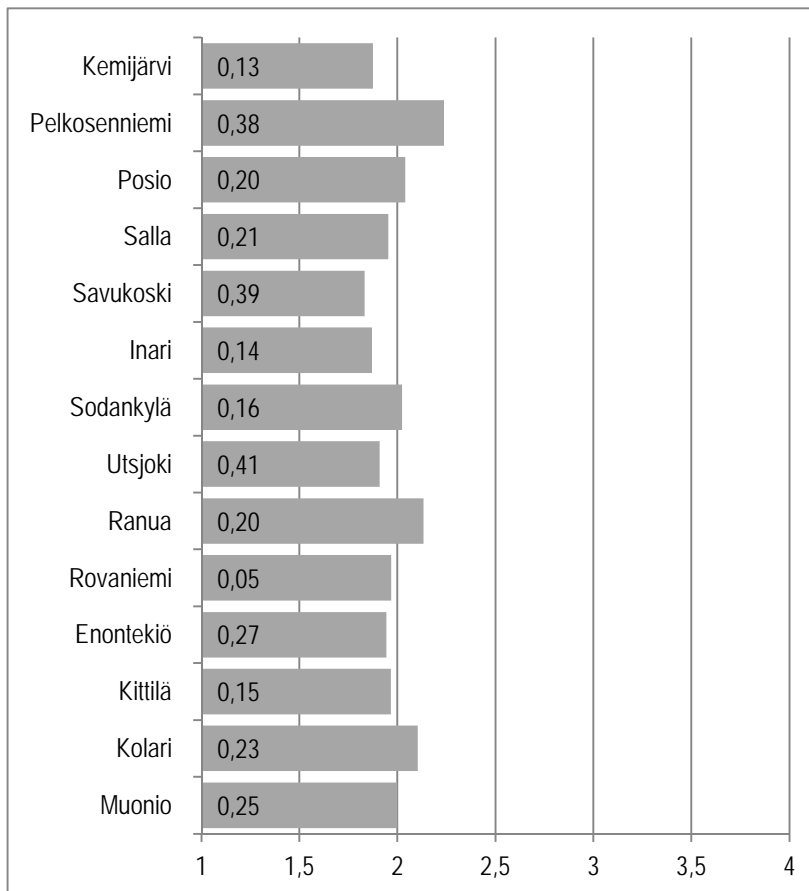
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 78 % ei ollut koskaan tuntenut asuinalueellaan turvattomuutta, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Kolarissa 76 % sekä Kittilässä asuvista 72 %.

Asuinalueellaan turvattomuutta oli tuntenut vastaajista usein Muoniossa, jossa oli tätä mieltä 2 % vastanneista, vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 %, mutta ei kukaan Enontekiöllä ja Kolarissa. (Liitetaulukko 26.)

⁵⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En koskaan, 2=Harvoin, 3=Toisinaan, 4=Usein.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan yksinäisyyskokemuksistaan kysymyksellä

”Tunnetteko itsenne yksinäiseksi?”

Kuvio 37. Yksinäisyyskokemukset.⁵¹

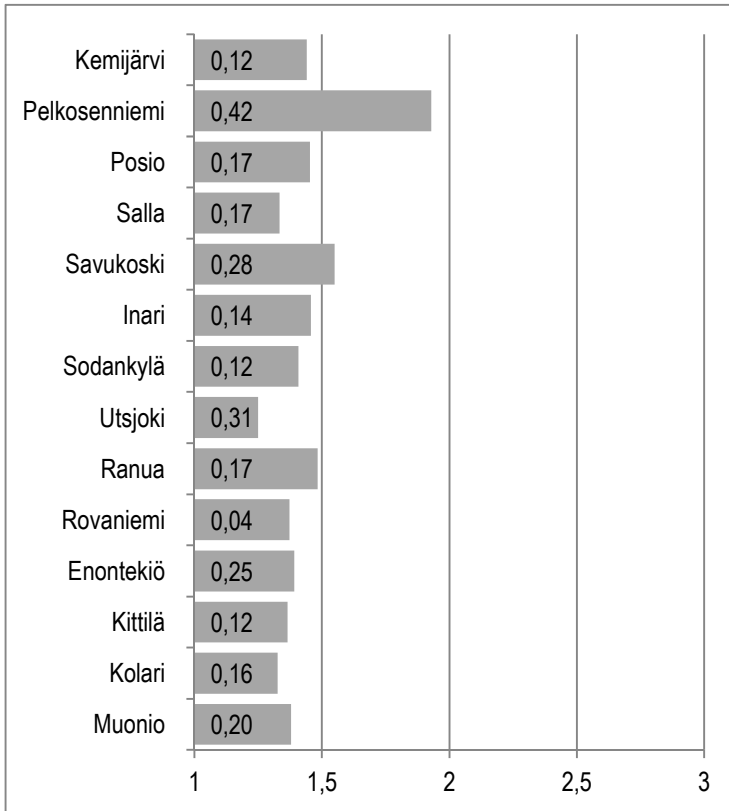
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 34 % ei ollut koskaan tuntenut itseään yksinäiseksi, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 31 %, Kolarissa 28 % ja Muoniossa asuvista 29 %.

Itsensä yksinäiseksi usein tunteneita oli vastaajista Kolarissa 9 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 4 %. (Liitetäulukko 27.)

⁵¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En koskaan, 2=Harvoin, 3=Toisinaan, 4=Usein.

Kuntalaisilta tiedusteltiin heidän arviotaan mahdollisuuksistaan vaikuttaa kuntansa kehittämiseen kysymyksellä

”Millaiset ovat mielestänne mahdollisuutenne vaikuttaa kuntanne kehittämiseen?”

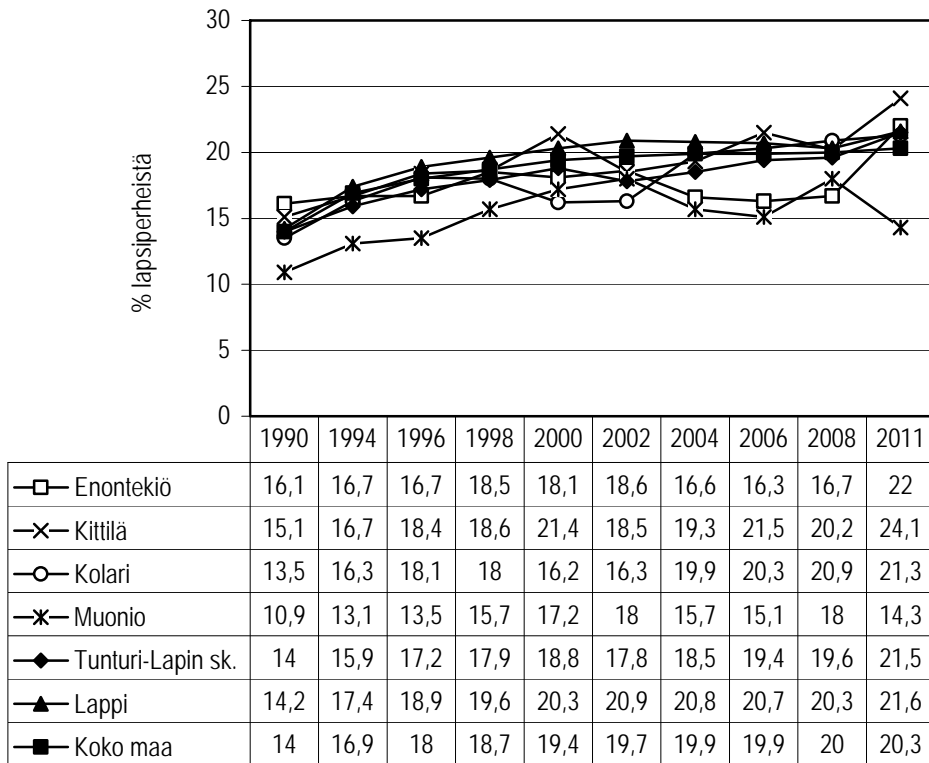
Kuvio 37. Vaikutusmahdollisuudet asuinkunnan kehittämiseen.⁵²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä ja muoniolaisista 5 % arvioi *hyviksi* mahdollisuutensa vaikuttaa kuntansa kehittämiseen, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 4 % ja Kolarissa 2 %.

Mahdollisuudet vaikuttaa kuntansa kehittämiseen on *huonoa* Kolarissa, jossa 70 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 65 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 68 %. (Liitetaulukko 28.)

⁵² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Melko hyvä, 3=Hyvä.

3.4.1 Lasten elinolot ja hyvinvointi

Kuvio 39. Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä⁵³ vuosina 1990–2011.

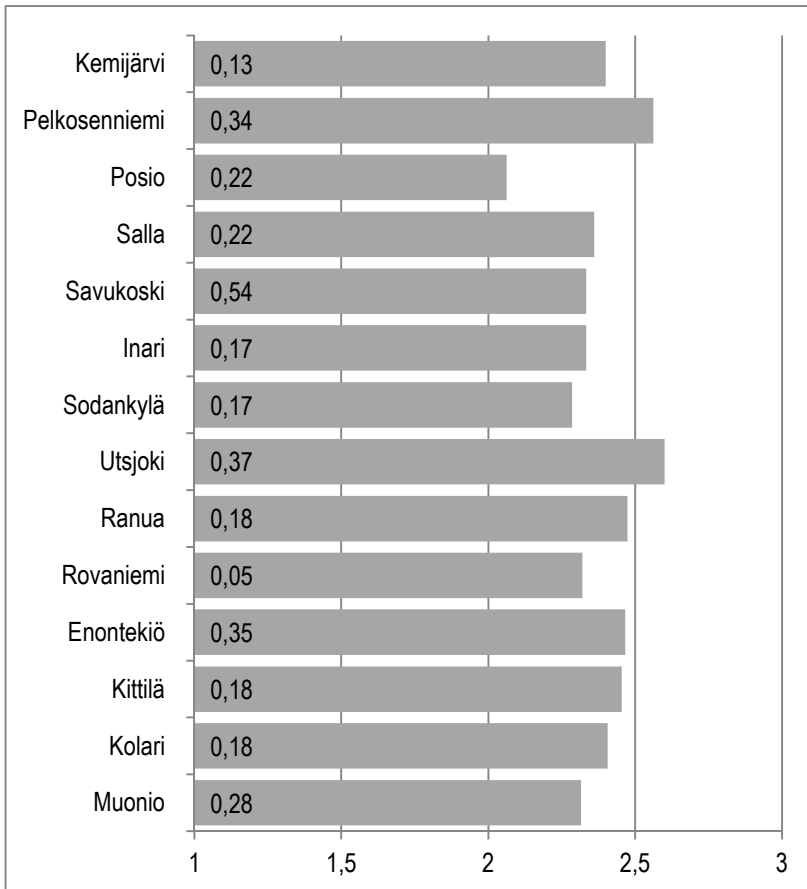
Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna yksinhuoltajaperheiden (% lapsiperheistä) osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä yksinhuoltajaperheiden (% lapsiperheistä) osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 9 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 5,9 % -yksikköä, Kolarissa 7,8 % -yksikköä ja Muonioissa 3,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 7,5 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 7,4 % -yksikköä ja koko maassa 6,3 % -yksikköä. (Liitekuvio 22.)

⁵³ (id:74) Indikaattori ilmaisee yhden huoltajan lapsiperheiden osuuden prosentteina kaikista lapsiperheistä. Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuoliset ilman lapsia. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 22. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioi palvelun toimivuutta kunnassanne.”

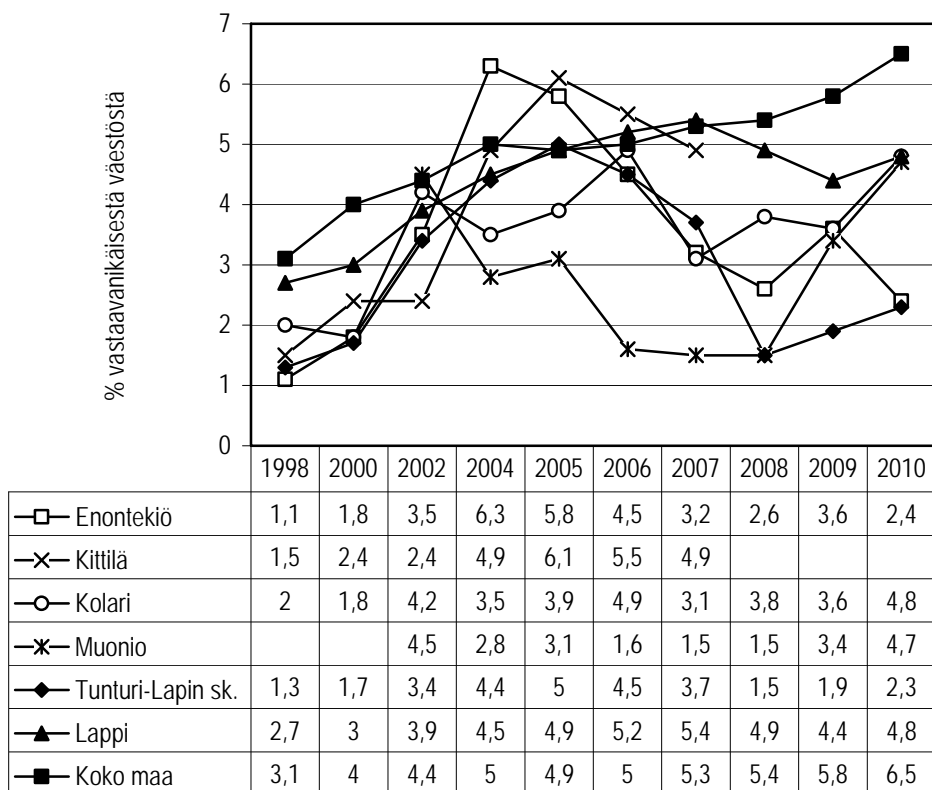

Kuvio 39. Arvio lasten päivähoitopalveluiden toimivuudesta.⁵⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 53 % arvioi lasten päivähoitopalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arviota antoi Kittilässä 50 %, Kolarissa 41 % ja Muoniossa asuvista 37 %.

Lasten päivähoitopalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 7 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Muoniossa 5 %, mutta ei kenenkään kolarilaisvastaajan arviota mukaan. (Liitetaulukko 29.)

⁵⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuvio 41. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä⁵⁵ vuosina 1998–2010.

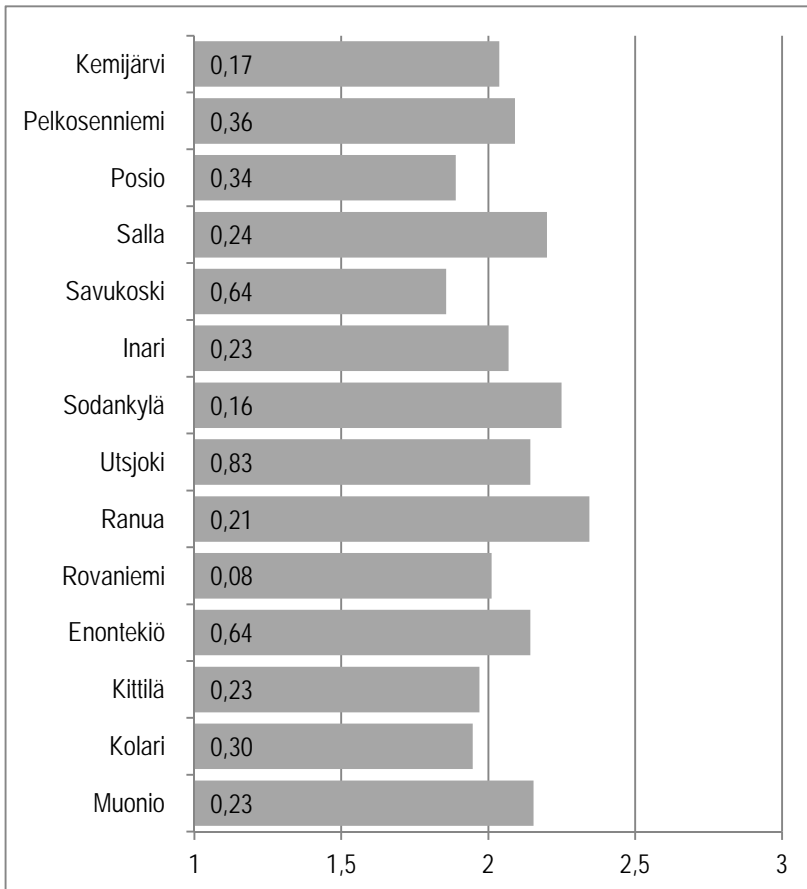
Vuodesta 1998 vuoteen 2010 verrattuna lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) vuoden aikana olevien osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualan kunnista Kolarissa lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) vuoden aikana olevien osuus on noussut eniten vuoden 1998 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 2,8 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 1,3 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1 % -yksikkö, Lapin maakunnassa 2,1 % -yksikköä ja koko maassa 3,4 % -yksikköä. Muoniossa vastaava nousu vuodesta 2002 verrattuna vuoteen 2010 on 4,7 % -yksikköä. Kittilässä tilastointivuodet eivät riitä analyysin tekemiseen. (Liitekuviot 23.)

⁵⁵ (id:1245) Indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevien 0–17-vuotiaiden lasten ja nuorten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuviot 23. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

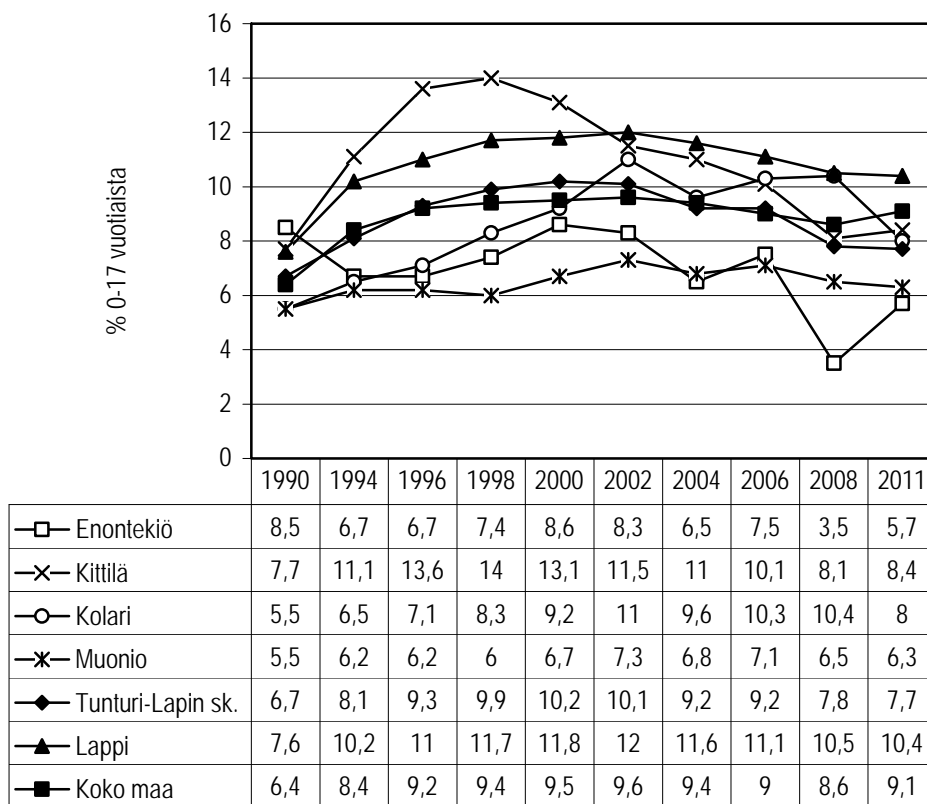

Kuvio 42. Arvio lastensuojelutyön palvelujen toimivuudesta.⁵⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 29 % arvioi lastensuojelutyön palveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvon antoi Kittilässä 18 %, Kolarissa 16 % ja Muoniossa asuvista 15 %.

Lastensuojelutyön palvelut toimivat *huonosti* Kittilässä ja Kolarissa, joissa 21 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 14 %, mutta ei kenenkään muoniolaisvastaajan arvion mukaan. (Liitetaulukko 30.)

⁵⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

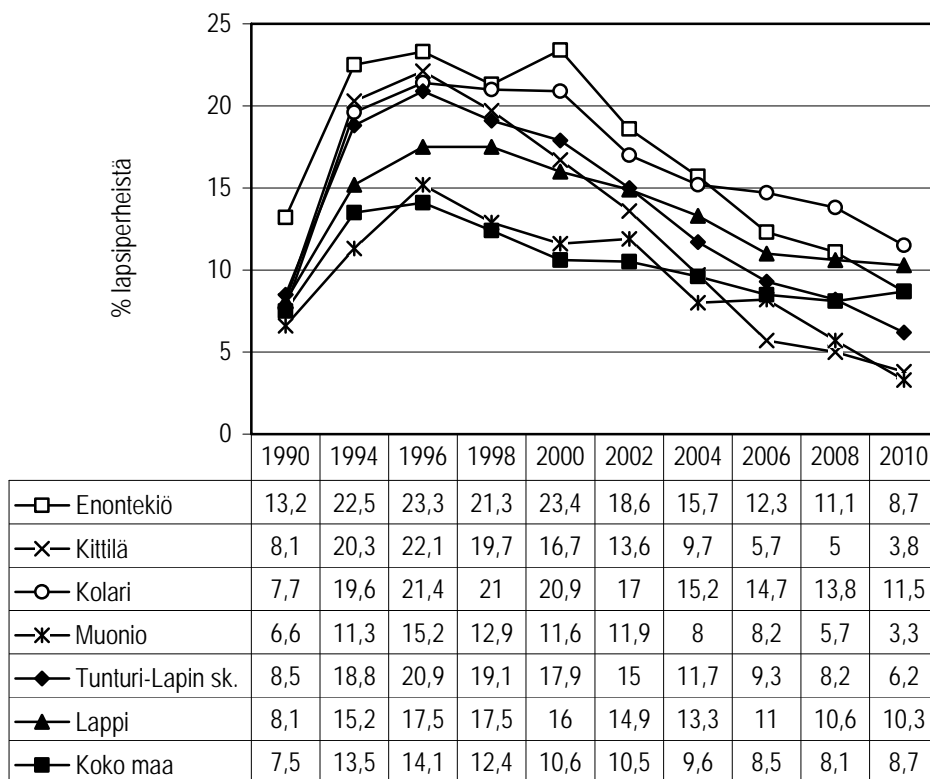

Kuvio 43. *Elatustukea saaneet lapset, % 0–17 -vuotiaista⁵⁷ vuosina 1990–2011.*

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna elatustukea saaneiden lasten (% 0–17 -vuotiaista) osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Enontekiötä, jossa se on vähentynyt 2,8 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa elatustukea saaneiden lasten (% 0–17 -vuotiaista) osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 2,5 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 0,7 % -yksikköä ja Muoniossa 0,8 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1 % -yksikkö, Lapin maakunnassa 2,8 % -yksikköä ja koko maassa 2,7 % -yksikköä. (Liitekuvio 24.)

⁵⁷ (id:1563) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa (31.12.) elatustukea saaneiden lasten osuuden prosentteina 0–17-vuotiaasta väestöstä. Elatustuella tarkoitetaan elatusavun puuttuessa sen sijasta tai elatusavun ollessa lapsen elatukseen riittämätön sen lisäksi valtion (31.3.2009 saakka kunnan) varoista lapsen elatukseen suoritettavaa avustusta. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 24. osalta 7.9.2013.

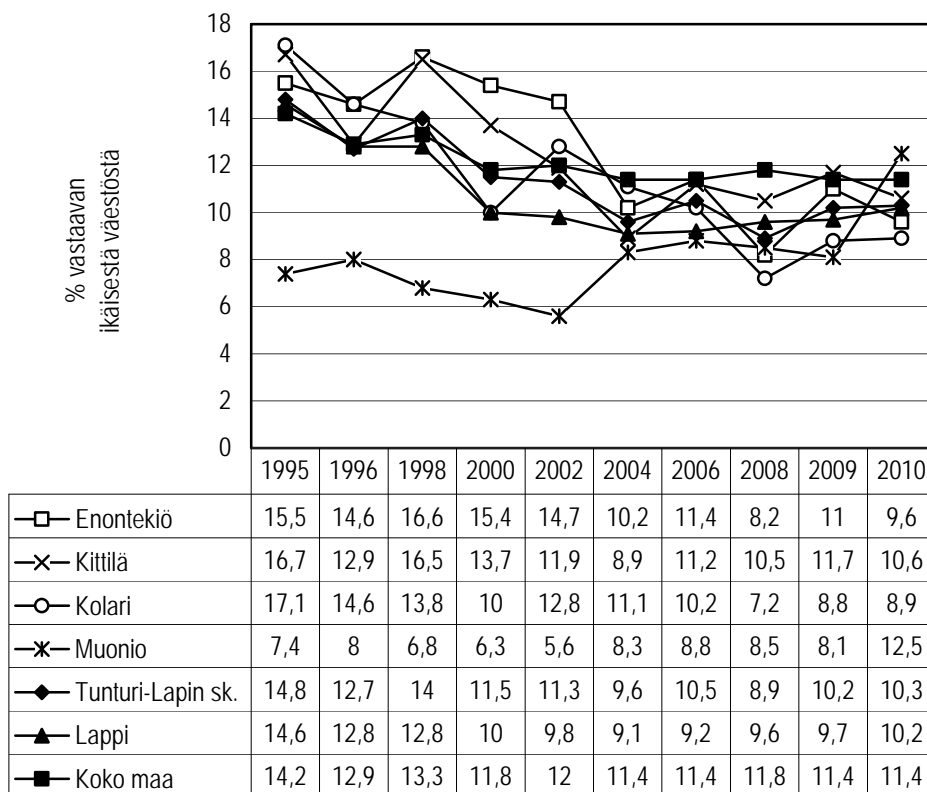
Kuvio 44. Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä⁵⁸ vuosina 1990–2010.

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden (% lapsiperheistä) osuus on noussut tarkastelualueista Kolarissa 3,8 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 2,2 % -yksikköä ja koko maassa 1,2 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden (% lapsiperheistä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 4,5 % -yksikköä, kun vastaava väheneminen on Kittilässä 4,3 % -yksikköä ja Muoniossa 3,3 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 2,3 % -yksikköä. (Liitekuvio 25.)

⁵⁸ (id:423) Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Lapsiperhe on perhe, jossa huoltajia on joko yksi tai kaksi ja ainakin yksi lapsista on alaikäinen (alle 18-vuotias). **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuvion 25. osalta 7.9.2013.

3.4.2 Nuorten elinolot ja hyvinvointi

Kuvio 45. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä⁵⁹ vuosina 1995–2010.

Vuodesta 1995 vuoteen 2010 verrattuna koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on noussut tarkastelualueista ainoastaan Muoniossa, jossa se on noussut 5,1 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1995 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 8,2 % -yksikköä ja vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 5,9 % -yksikköä ja Kittilässä 6,1 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 4,5 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 4,4 % -yksikköä ja koko maassa 2,8 % -yksikköä. (Liitekuvio 26.)

⁵⁹ (id:3219) Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ko. vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole tutkintokoodia eli ei perustasteen jälkeistä koulutusta). **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuvion 26. osalta 2.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa heidän on saada koulutuspalveluja kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Taulukko 17. Arvio koulutuspalvelujen saatavuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).⁶⁰

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Vaikeaa	32	5	15
Melko helppoa	32	29	30
Helppoa	36	66	55
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	31	58	89

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista 66 % arvioi koulutuspalveluiden saatavuuden olevan *helppoa*, kun vastaavan arvion Rovaniemen ulkopuolella asuvista antoi 36 %.

Koulutuspalveluiden saatavuuden arvioi *vaikeaksi* Rovaniemen ulkopuolella asuvista 18–24 -vuotiaista vastaajista 32 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemellä asuvien keskuudessa 5 %.

⁶⁰ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa heidän on saada työ- ja elinkeinotoimiston palveluja, kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

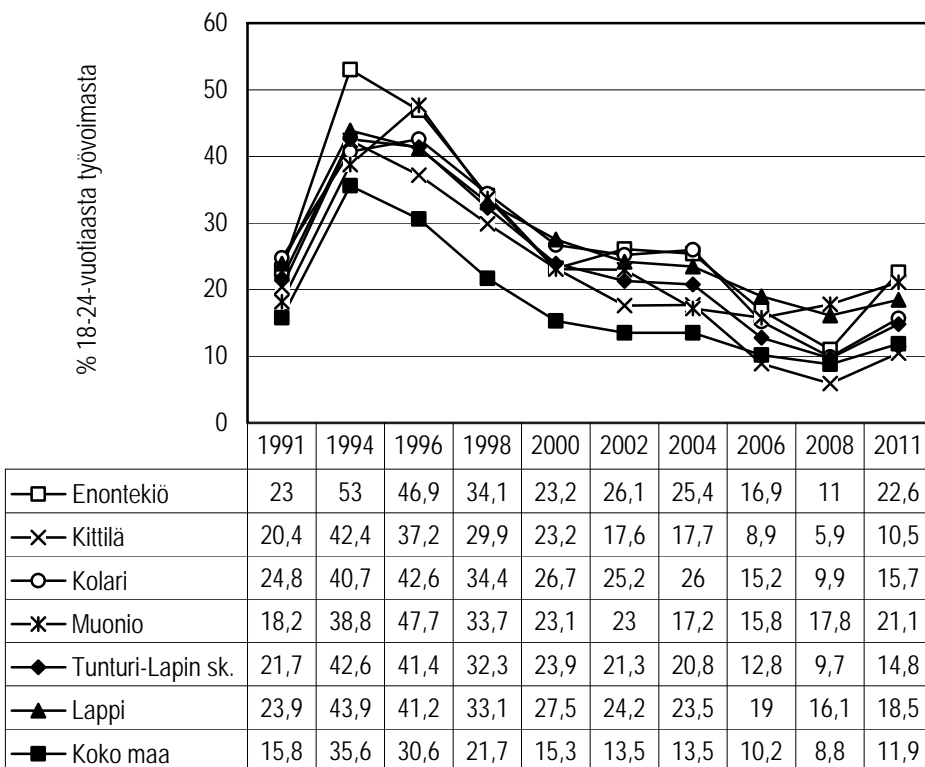
Taulukko 18. Arvio työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).⁶¹

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Vaikeaa	14	17	15
Melko helppoa	48	39	43
Helppoa	38	44	42
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	29	36	65

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista 44 % arvioi työ- ja elinkeinotoimiston palveluiden saatavuuden olevan *helppoa*, kun vastaavan arvion Rovaniemen ulkopuolella asuvista antoi 38 %.

Työ- ja elinkeinotoimiston palveluiden saatavuuden arvioi *vaikeaksi* Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista vastaajista 17 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien keskuudessa 14 %.

⁶¹ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

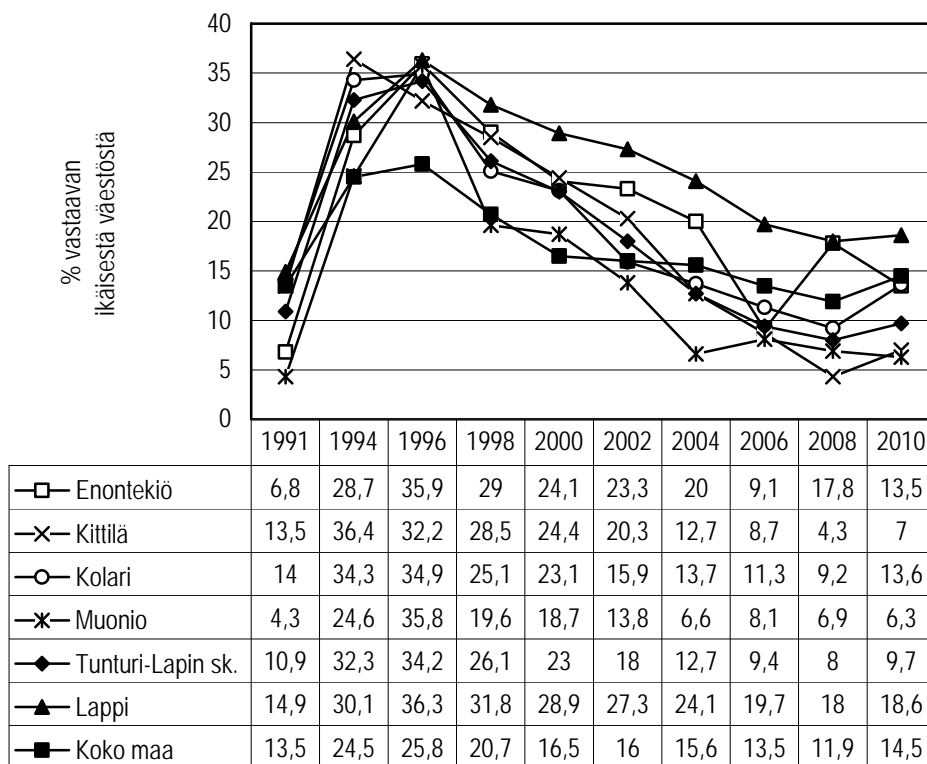

Kuvio 46. Nuorisotyöttömät, % 18–24 -vuotiaasta työvoimasta⁶² vuosina 1991–2011.

Vuodesta 1991 vuoteen 2011 verrattuna nuorisotyöttömien (% 18–24 -vuotiaasta työvoimasta) osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Muoniota, jossa se on lisääntynyt 2,9 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä nuorisotyöttömien (% 18–24 -vuotiaasta työvoimasta) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 9,9 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 0,4 % -yksikköä ja Kolarissa 9,1 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 6,9 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 5,4 % -yksikköä ja koko maassa 3,9 % -yksikköä. (Liitekuvio 27.)

62 (id:189) Indikaattori ilmaisee 15–24 -vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18–24 -vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15–24 -vuotias työtön. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös henkilökohtaisesti lomautetut lasketaan työttömiksi. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. **Huom.** Tiedot on poimittu 9.9.2012, jolloin ei ollut vuoden 2011 tietoja saatavilla Pelkosenniemeltä ja Savukoskelta, minkä vuoksi tilastopoimintaan otettiin vuosi 2010. Sen sijaan muiden Lapin seutukuntien tarkastelu ulottuu vuoteen 2011 Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuvion 27. tiedot on poimittu 2.9.2013.

Kuvio 47. Toimeentulotukea saaneet 18–24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä⁶³ vuosina 1991–2010.

Vuodesta 1991 vuoteen 2010 verrattuna toimeentulotukea saaneiden 18–24 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on noussut eniten tarkastelualueista Enontekiöllä eli 6,7 % -yksikköä, Muoniossa 2 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 3,7 % -yksikköä ja koko maassa 1 % -yksikön verran.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä toimeentulotukea saaneiden 18–24 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 6,5 % -yksikköä ja Kolarissa 0,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,2 % -yksikköä. (Liitekuviot 28.)

⁶³ **id:405)** Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden 18–24 -vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuviot 28. osalta 2.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Taulukko 19. Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).⁶⁴

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	15	42	32
Keskitasoinen	77	42	54
Hyvä	8	17	14
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	13	24	37

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista 17 % arvioi toimeentulotukiasioiden toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion Rovaniemen ulkopuolella asuvista antoi 8 %.

Toimeentulotukiasioiden toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista vastaajista 42 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien keskuudessa 15 %.

⁶⁴ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Taulukko 20. Arvio nuorisotyön palveluiden toimivuudesta 18–24 -vuotiaiden vastaajien keskuudessa (%).⁶⁵

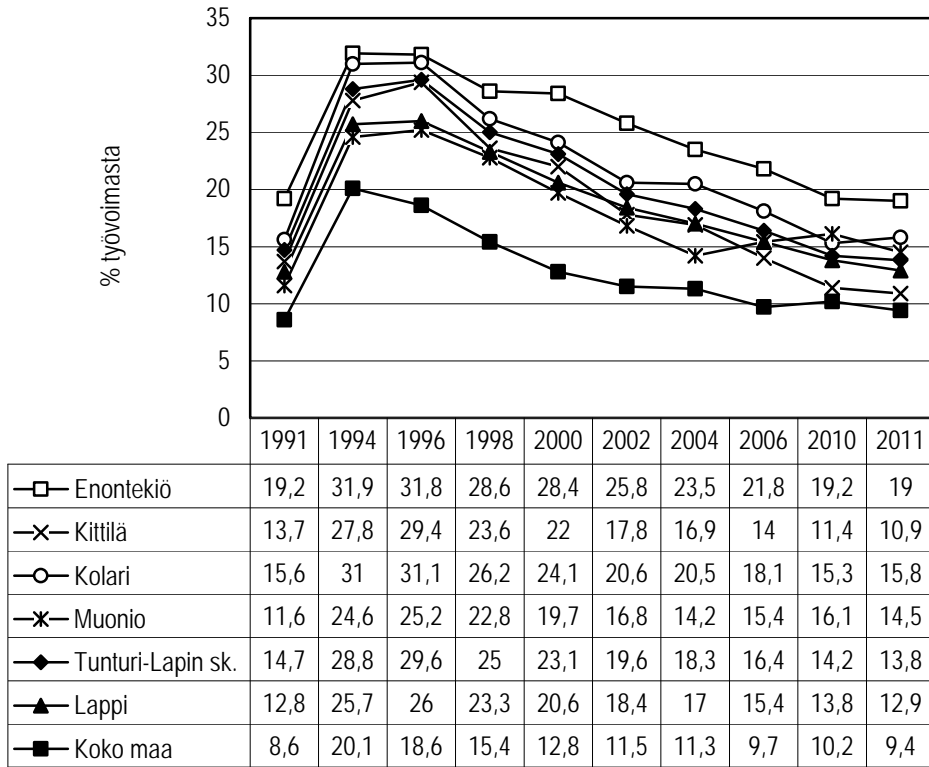
Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	4	15	9
Keskitasoinen	63	65	64
Hyvä	33	20	27
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	24	20	44

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemen ulkopuolella asuvista 18–24 –vuotiaista 33 % arvioi nuorisotyön palveluiden toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemellä asuvista 20 %.

Nuorisotyön palveluiden toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemellä asuvista 18–24 -vuotiaista vastaajista 15 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien keskuudessa 4 %.

⁶⁵ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

3.4.3 Aikuisten elinolot ja hyvinvointi

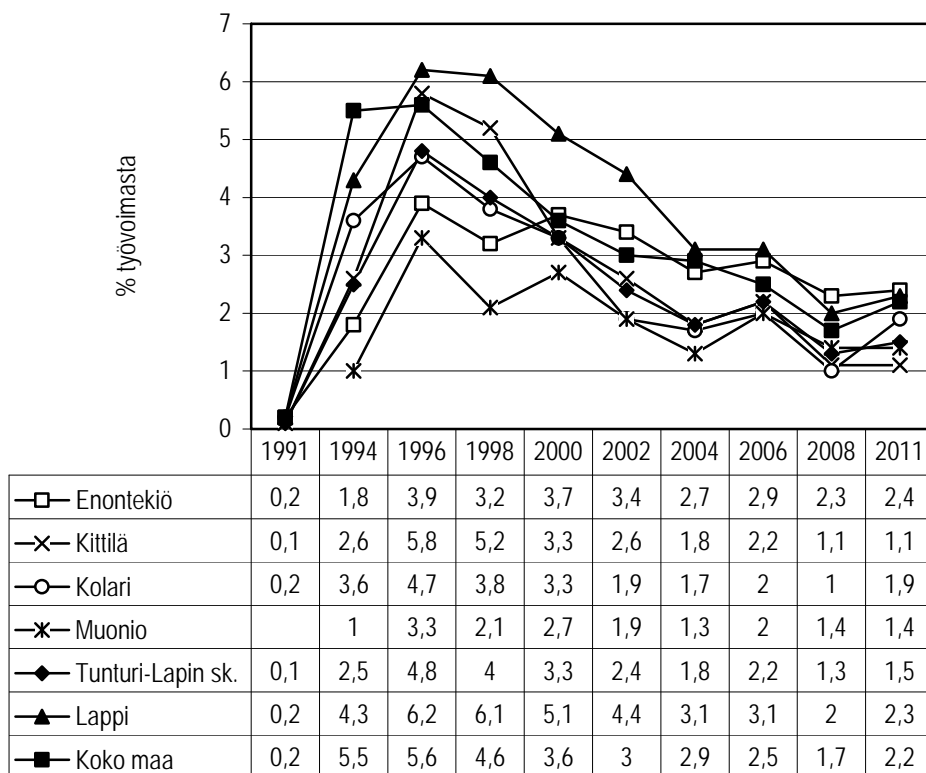

Kuvio 48. Työttömät, % työvoimasta⁶⁶ vuosina 1991–2011.

Vuodesta 1991 vuoteen 2011 verrattuna työttömien (% työvoimasta) osuus on noussut eniten tarkastelualueen kunnista Muoniossa eli 2,9 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kolarissa 0,2 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 0,1 % -yksikköä ja koko maassa 0,8 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä työttömien (% työvoimasta) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 2,8 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 0,2 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 0,9 % -yksikköä. (Liitekuvio 29.)

⁶⁶ (id:181) Indikaattori ilmaisee työttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Työttömään työvoimaan luetaan 15–74 -vuotiaat työttömät. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös henkilökohtaisesti lomautetut lasketaan työttömiksi. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 29. osalta 7.9.2013.

Kuvio 49. Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta⁶⁷ vuosina 1991–2011.

Vuodesta 1991 vuoteen 2011 verrattuna pitkäaikaistyöttömien (% työvoimasta) osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä pitkäaikaistyöttömien (% työvoimasta) osuus on noussut eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 2,2 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 1 % -yksikköä, Kolarissa 1,7 % -yksikköä ja Muoniossa (vv. 1994–2011) 0,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,4 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 2,1 % -yksikköä ja koko maassa 2 % -yksikköä. (Liitekuvio 30.)

⁶⁷ (id:3562) Indikaattori ilmaisee pitkäaikaistyöttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Pitkäaikaistyötön on työtön työnhakija, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden (1) vuoden. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös henkilökohtaisesti lomautetut lasketaan työttömiksi. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvioiden 30. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään elämäänsä kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette siihen, mitä olette saavuttanut elämässänne?”

Taulukko 21. *Tyytyväisyys elämän saavutuksiin työttömien vastaajien keskuudessa (%).*⁶⁸

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Tyytymätön	12	15	13
Melko tyytyväinen	65	52	59
Tyytyväinen	23	33	27
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	65	48	113

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemellä asuvista työttömistä 33 % oli elämänsä saavutuksiin *tyytyväisiä*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemen ulkopuolella asuvista työttömistä 23 %.

Elämänsä saavutuksiin *tyytymättömiä* Rovaniemellä asuvista työttömistä vastaajista oli 15 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien työttömien keskuudessa 12 %.

⁶⁸ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa heidän on saada työ- ja elinkeinotoimiston palveluja, kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

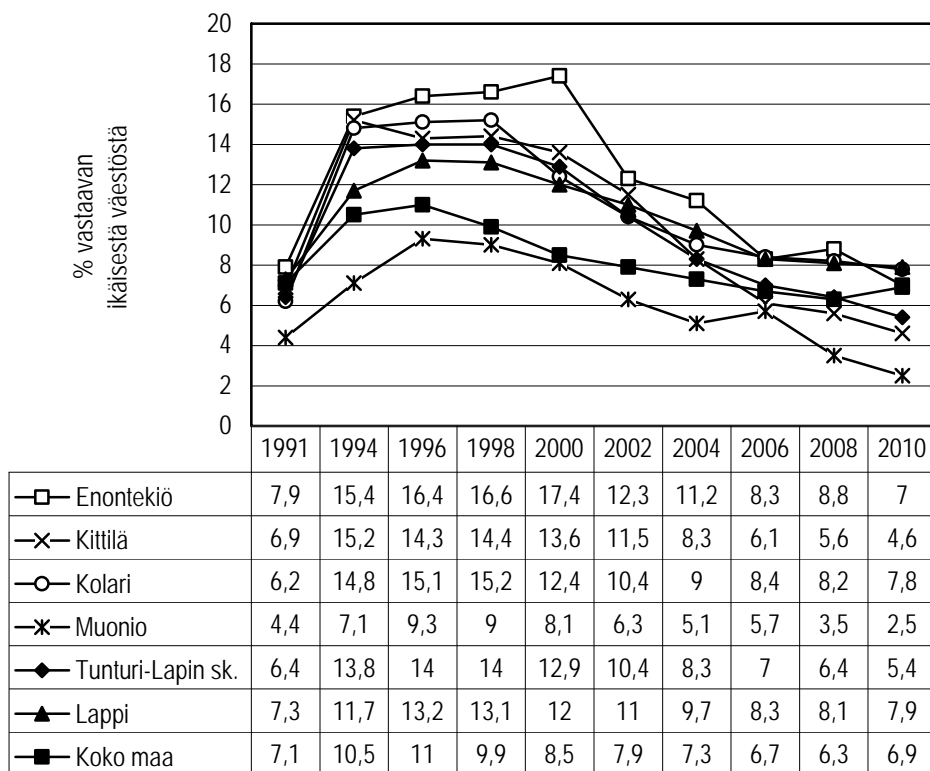
Taulukko 22. Arvio työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuudesta työttömien vastaajien keskuudessa (%).⁶⁹

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Vaikeaa	19	19	19
Melko helppoa	43	44	43
Helppoa	38	37	38
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	63	43	106

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemen ulkopuolella asuvista työttömistä 38 % arvioi työ- ja elinkeinotoimiston palveluiden saatavuuden *helpoksi*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemellä asuvista työttömistä 37 %.

Työ- ja elinkeinotoimiston palveluiden saatavuuden arvioi *vaikeaksi* sekä Rovaniemellä asuvista että Rovaniemen ulkopuolella asuvista työttömistä vastaajista 19 %.

⁶⁹ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

Kuvio 50. Toimeentulotukea saaneet 25–64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä⁷⁰ vuosina 1991–2010.

Vuodesta 1991 vuoteen 2010 verrattuna toimeentulotukea saaneiden 25–64 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on lisääntynyt eniten tarkastelualueista Kolarissa, jossa se on lisääntynyt 1,6 % -yksikköä sekä Lapin maakunnassa 0,6 % -yksikköä.

Tarkastelun alueen kunnista Kittilässä toimeentulotukea saaneiden 25–64 -vuotiaiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 2,3 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 0,9 % -yksikköä ja Muoniossa 1,9 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1 % -yksikköä ja koko maassa 0,2 % -yksikköä. (Liitekuvio 31.)

⁷⁰ (id:5) Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 1.5.2012 sekä Liitekuvion 31. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan toimeentulotukiasioiden toimivuutta kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

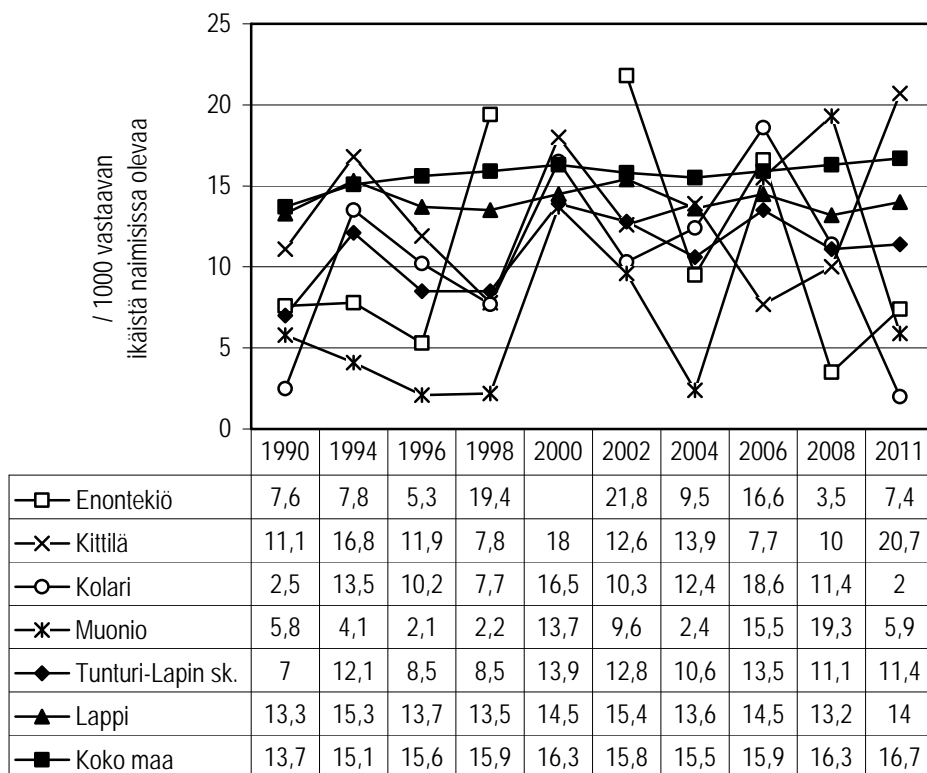
Taulukko 23. Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta työttömien vastaajien keskuudessa (%).⁷¹

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	38	28	33
Keskitasoinen	52	48	50
Hyvä	10	24	17
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	29	25	54

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemellä asuvista työttömistä 24 % arvioi toimeentulotukiasioiden toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion Rovaniemen ulkopuolella asuvista työttömistä antoi 10 %.

Toimeentulotukiasioiden toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemen ulkopuolella asuvista työttömistä vastaajista 38 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemellä asuvien työttömien keskuudessa 28 %.

⁷¹ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

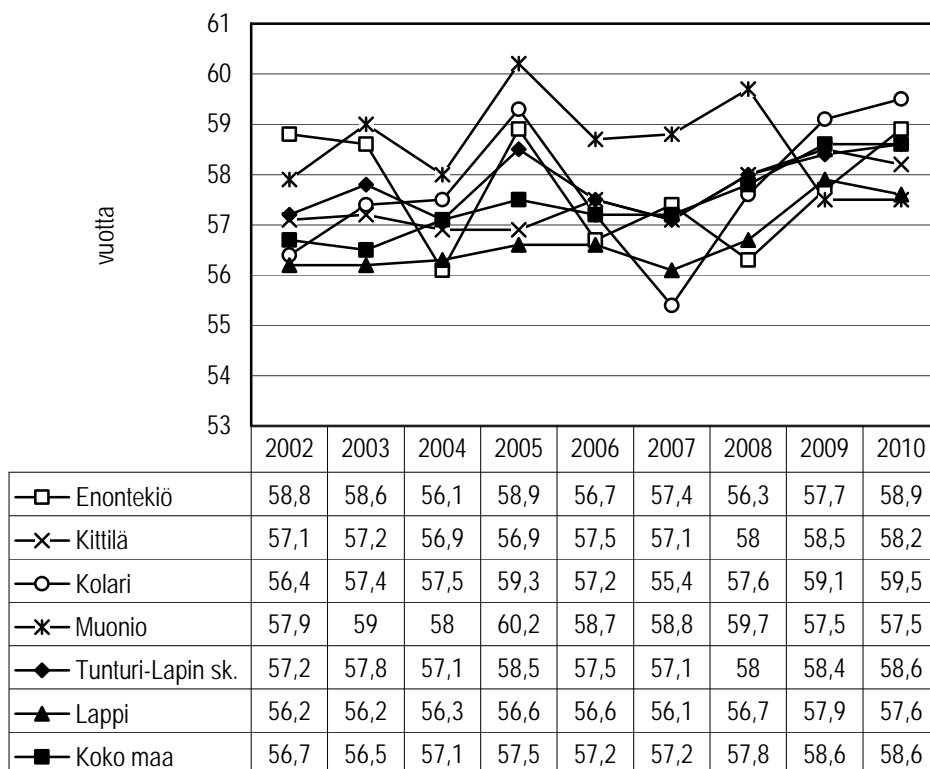

Kuvio 51. Avioeroja 25–64 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa⁷² vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna avioerojen osuus 25–64 -vuotiailla (/1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa) on lisääntynyt eniten tarkastelualueista Kittilässä eli 9,6 -yksikköä ja Muoniossa 0,1 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 4,4 -yksikköä, Lapin maakunnassa 0,7 -yksikköä ja koko maassa 3 -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa avioerojen osuus 25–64 -vuotiailla (/1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa) on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 0,5 -yksikköä ja Enontekiöllä 0,2 -yksikköä. (Liitekuvi 32.)

⁷² (id: 304) Indikaattori ilmaisee 25–64 -vuotiaiden avioeroon päättyvien liittojen osuuden tuhatta vastaavanikäistä naimisissa olevaa kohti. Avioero tilastoidaan naisen asuinkunnan mukaan. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvi 32. osalta 7.9.2013.

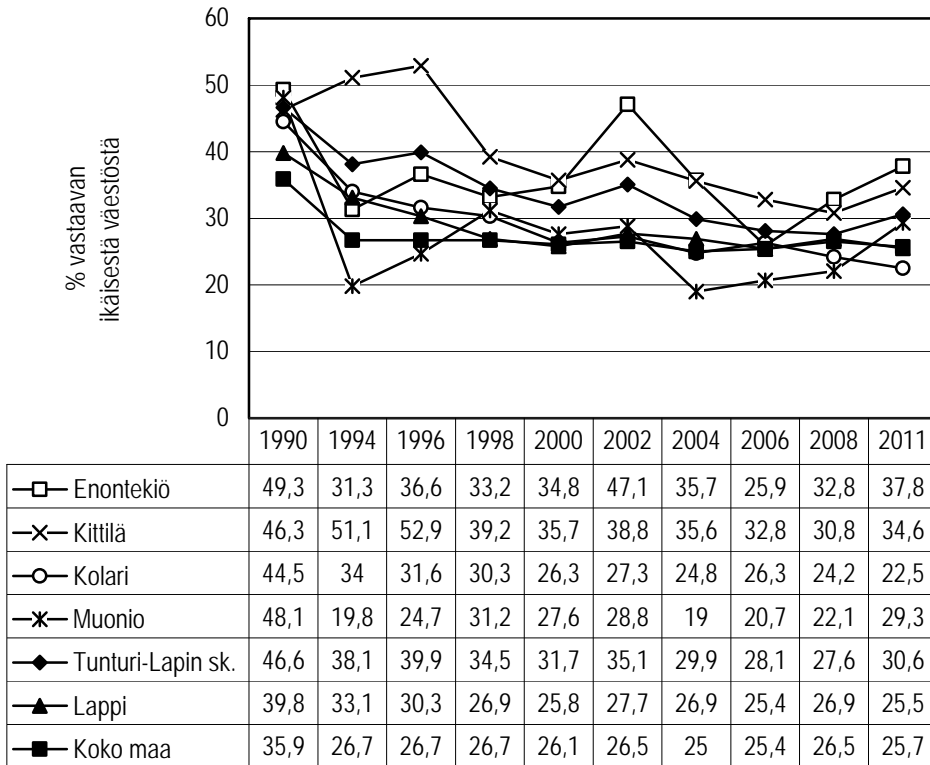
Kuvio 52. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä⁷³ vuosina 2002–2010.

Vuodesta 2002 vuoteen 2010 verrattuna keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on noussut jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Muoniota, jossa se on laskenut 0,4 vuotta.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on noussut eniten vuoden 2002 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 3,1 vuotta, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 0,1 vuotta ja Kittilässä 1,1 vuotta sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,4 vuotta, Lapin maakunnassa 1,4 vuotta ja koko maassa 1,9 vuotta. (Liitekuvio 33.)

⁷³ (id: 307) Indikaattori ilmaisee eläkkeelle (vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai maatalouden erityiseläkkeelle) siirtyneiden aritmeettisen keskiarvoian. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 1.5.2012 sekä Liitekuvion 33. osalta 7.9.2013.

3.4.4 Ikääntyneiden elinolot ja hyvinvointi

Kuvio 53. Kodinhoitoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä⁷⁴ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna kodinhoitoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Enontekiötä, jossa se on lisääntynyt 21 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista Kolarissa kodinhoitoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 22 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Kittilässä 11,5 % -yksikköä ja Muoniossa 18,8 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 16 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 14,3 % -yksikköä ja koko maassa 10,2 % -yksikköä. (Liitekuvio 34.)

⁷⁴ (id:317) Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodinhoitoapua, tukipalveluja tai omaishoidon tukea (kunnan kustantamat palvelut) saaneiden 65 vuotta täyttäneiden asiakkaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 34. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Taulukko 24. 65 vuotta täyttäneiden arvio vanhusten palveluiden toimivuudesta (%).⁷⁵

Arvio	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Huono	-	-	-	-
Keskitasoinen	-	-	-	-
Hyvä	-	-	-	-
YHTEENSÄ %	100	100	100	100
YHTEENSÄ N	2	12	10	10

Tunturi-Lapin seutukunnan kuntien osalta vastaajien lukumäärä ei riitä asian luotettavaan tarkasteluun. (vrt. Itä-Lapin, Pohjois-Lapin ja Rovaniemen seutukuntien hyvinvointibarometrit).

⁷⁵ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu niiden kuntien tilannetta erikseen, joissa vastaajien lukumäärä riittää kuntakohtaiseen tarkasteluun.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

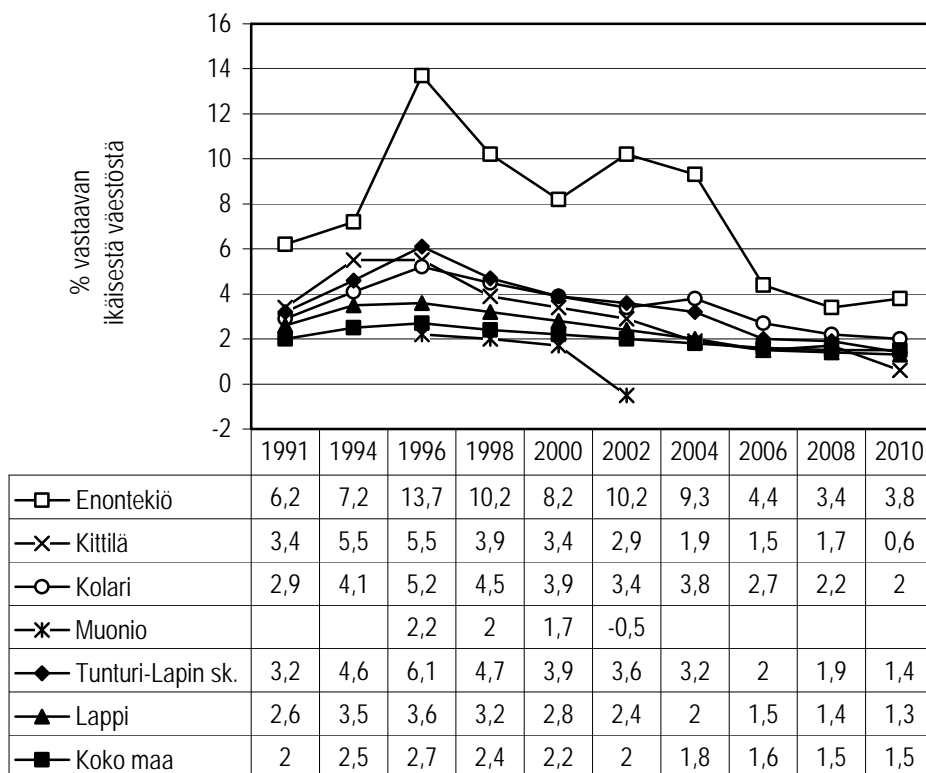
Taulukko 25. 65 vuotta täyttäneiden arvio omaishoidon tuen toimivuudesta (%).⁷⁶

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	32	56	41
Keskitasoinen	55	36	48
Hyvä	13	8	11
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	100	61	161

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemen ulkopuolella asuvista 65 vuotta täyttäneistä 13 % arvioi omaishoidon tuen toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemellä asuvista 8 %.

Omaishoidon tuen toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemellä asuvista 65 vuotta täyttäneistä vastaajista 56 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien keskuudessa 32 %.

⁷⁶ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

Kuvio 54. Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä⁷⁷ vuosina 1991–2010.

Vuodesta 1991 vuoteen 2010 verrattuna toimeentulotukea saaneiden 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä 2010 toimeentulotukea saaneiden 65 vuotta täyttäneiden (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1991 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 2,8 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 2,4 % -yksikköä ja Kolarissa 0,9 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,8 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 1,3 % -yksikköä ja koko maassa 0,5 % -yksikköä. Muoniossa tilastointivuodet eivät riitä analyysin tekemiseen. (Liitekuvio 35.)

⁷⁷ (id:3559) Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavien vanhusten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuviota 35. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

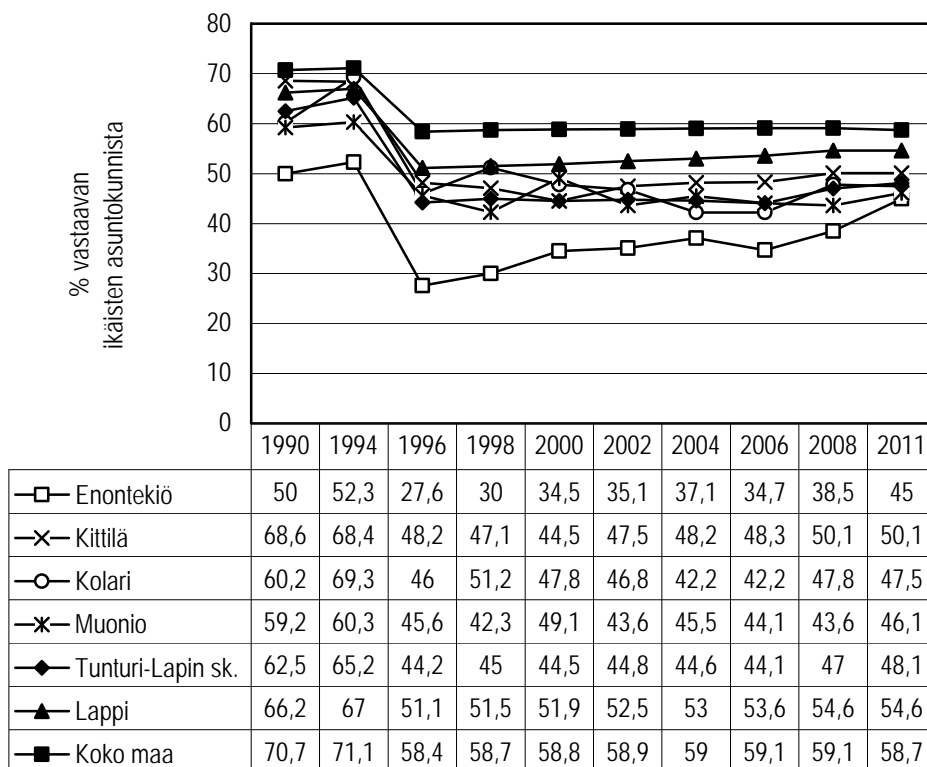
Taulukko 26. 65 vuotta täyttäneiden arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta (%).⁷⁸

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	27	35	30
Keskitasoinen	63	55	60
Hyvä	11	10	11
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	75	49	124

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemen ulkopuolella asuvista 65 vuotta täyttäneistä 11 % arvioi toimeentulotukiasioiden toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemellä asuvista 10 %.

Toimeentulotukiasioiden toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemellä asuvista 65 vuotta täyttäneistä vastaajista 35 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien 65 vuotta täyttäneiden keskuudessa 27 %.

⁷⁸ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

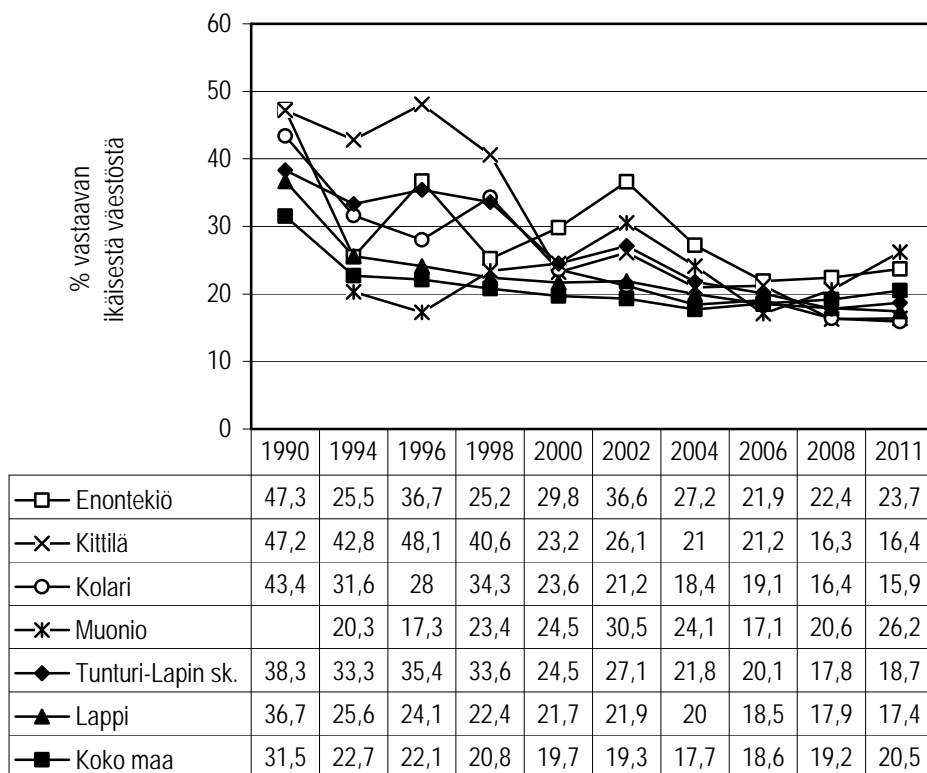

Kuvio 55. 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokunnat, % vastaavanikäisten asutokunnista⁷⁹ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokuntien (% vastaavanikäisten asutokunnista) osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokuntien (% vastaavanikäisten asutokunnista) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 18,5 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 5 % -yksikköä, Kolarissa 12,7 % -yksikköä ja Muoniossa 13,1 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 14,4 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 11,6 % -yksikköä ja koko maassa 12 % -yksikköä. (Liitekuvio 36.)

⁷⁹ (id:2451) Indikaattori ilmaisee 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokuntien osuuden prosentteina vastaavanikäisten asutokunnista. Asutokunnan muodostavat kaikki samassa asunnossa vakinaisesti asuvat henkilöt. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 36. osalta 7.9.2013.

Kuvio 56. *Kodinhoitoapua vuoden aikana saaneet 75 vuotta täyttäneiden kotitaloudet, % vastaavanikäisestä väestöstä⁸⁰ vuosina 1990–2011.*

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna kodinhoitoapua vuoden aikana saaneiden 75 vuotta täyttäneiden kotitalouksien (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualan kunnista Kittilässä kodinhoitoapua vuoden aikana saaneiden 75 vuotta täyttäneiden kotitalouksien (% vastaavanikäisestä väestöstä) osuus on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 30,8 % -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 23,6 % -yksikköä, Kolarissa 27,5 % -yksikköä ja Muoniossa 26,2 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 19,6 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 19,3 % -yksikköä ja koko maassa 11 % -yksikköä. (Liitekuviokuva 37.)

⁸⁰ (id:1234) Indikaattori ilmaisee, kuinka monta prosenttia vuoden aikana kodinhoitoapua saaneiden 75 vuotta täyttäneiden kotitalouksien määrä on 75 vuotta täyttäneistä. Luku sisältää kunnan kustantamat palvelut eli asiakkaiden itse hankkimat kotipalvelut eivät ole mukana. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuviokuva 37. osalta 7.9.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä ”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Taulukko 27. 75 vuotta täyttäneiden arvio kotipalvelun toimivuudesta (%).⁸¹

Arvio	KAIKKI (ei Rovaniemi)	Rovaniemi	YHTEENSÄ
Huono	21	30	26
Keskitasoinen	52	55	54
Hyvä	27	14	21
YHTEENSÄ %	100	100	100
YHTEENSÄ N	56	56	112

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Rovaniemen ulkopuolella asuvista 75 vuotta täyttäneistä 27 % arvioi kotipalvelun toimivuuden *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Rovaniemellä asuvista 14 %.

Kotipalvelun toimivuuden arvioi *huonoksi* Rovaniemellä asuvista 75 vuotta täyttäneistä vastaajista 30 % vastaavan osuuden ollessa Rovaniemen ulkopuolella asuvien 75 vuotta täyttäneiden keskuudessa 21 %.

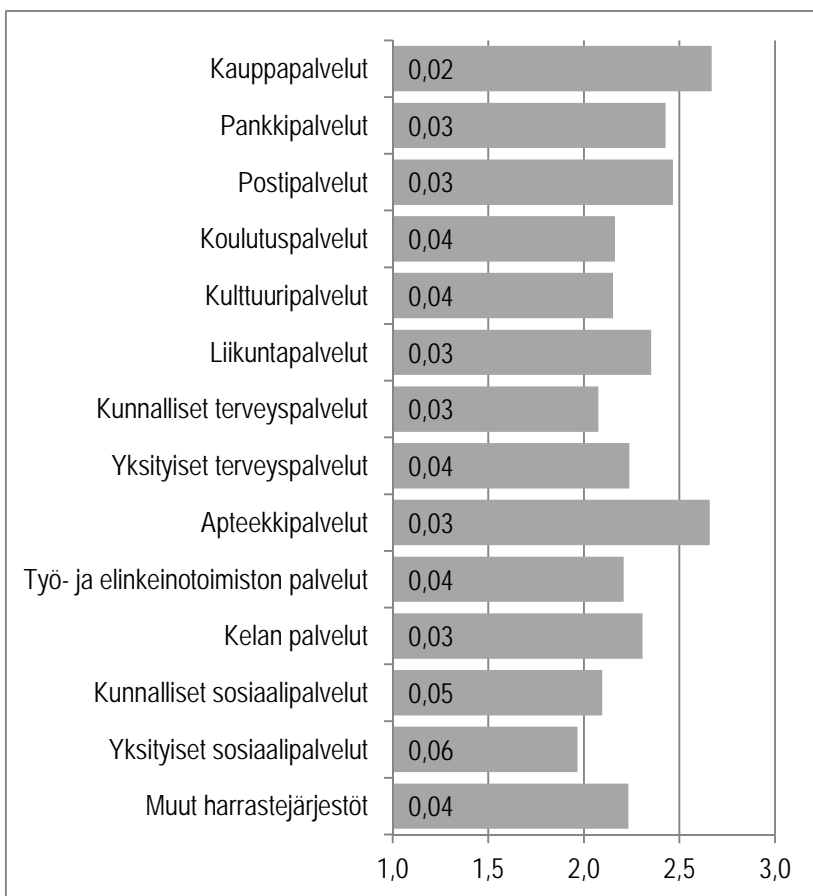
⁸¹ **Huom.** Taulukossa on tarkasteltu erikseen Rovaniemen tilannetta ja kaikkia muita kuntia yhteensä, josta on poistettu Rovaniemen vastaajat. Tällainen ratkaisu perustuu siihen, että vastaajien lukumäärä riittää tilastollisesti luotettavaan kuntakohtaiseen tarkasteluun ainoastaan Rovaniemellä.

3.5 Arviot hyvinvointipalveluista ja eri tukimuodoista *Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen*

3.5.1 Hyvinvointipalveluiden saatavuus

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan eri palveluiden saatavuutta kysymyksellä

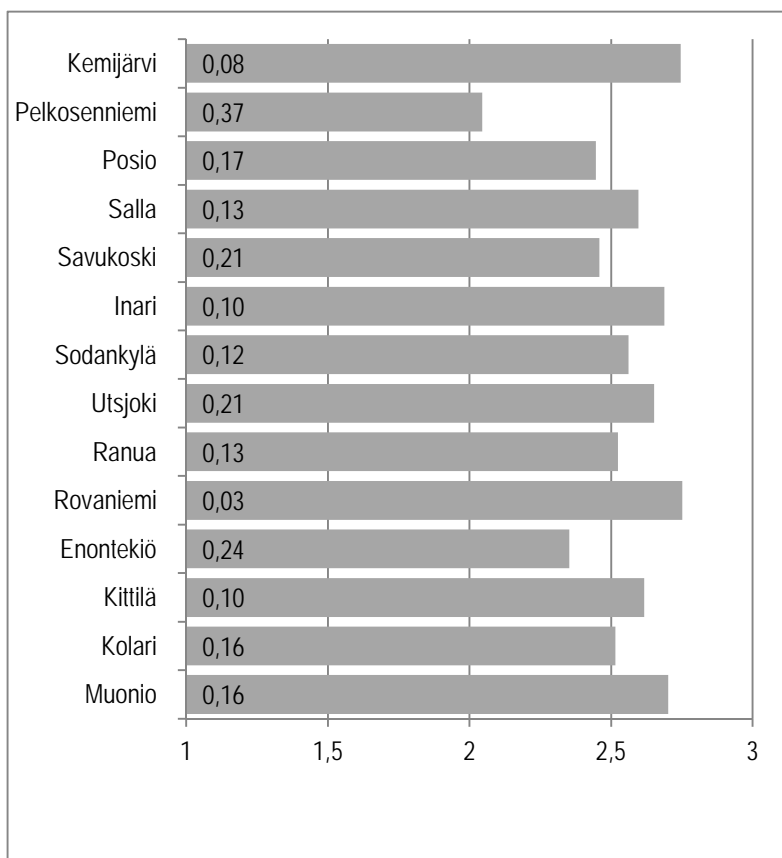
”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 57. *Hyvinvointipalveluiden saatavuus.*

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), koettiin apteekkipalvelut helpoiten saatavimmaksi palvelumuodoksi. Toiseksi helpoimmaksi koettiin kauppapalveluiden saatavuus ja kolmanneksi helpoimmaksi postipalveluiden sekä pankkipalveluiden saatavuus. Yksityiset sosiaalipalvelut arvioitiin saatavuudeltaan heikoimmaksi. Silti niidenkin saatavuus koettiin keskimäärin melko helpoksi (2).

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arviota palveluiden saatavuudesta.

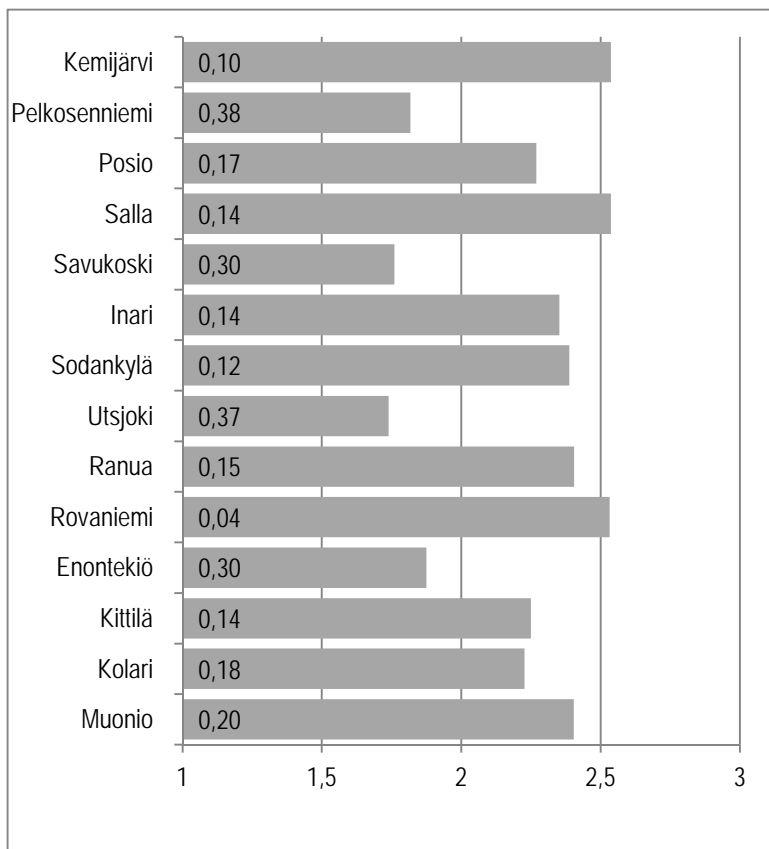

Kuvio 58. Kauppapalvelut.⁸²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muuniolaisista 74 % arvioi kauppapalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 47 %, Kittilässä 65 % ja Kolarissa asuvista 61 %.

Kauppapalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 12 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 3 %, Kolarissa 9 % ja Muoniossa 4 %. (Liitetaulukko 31.)

⁸² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

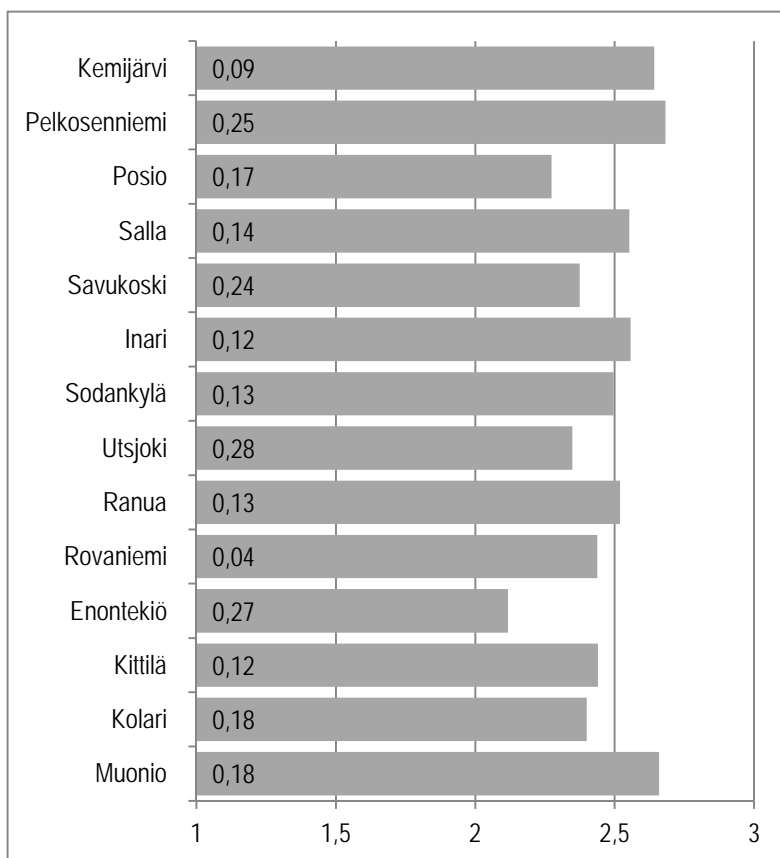

Kuvio 59. Pankkipalvelut.⁸³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 51 % arvioi pankkipalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 28 %, Kittilässä 45 % ja Kolarissa asuvista 41 %.

Pankkipalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 41 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 20 %, Kolarissa 18 % ja Muoniossa 11 %. (Liitetaulukko 32.)

⁸³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

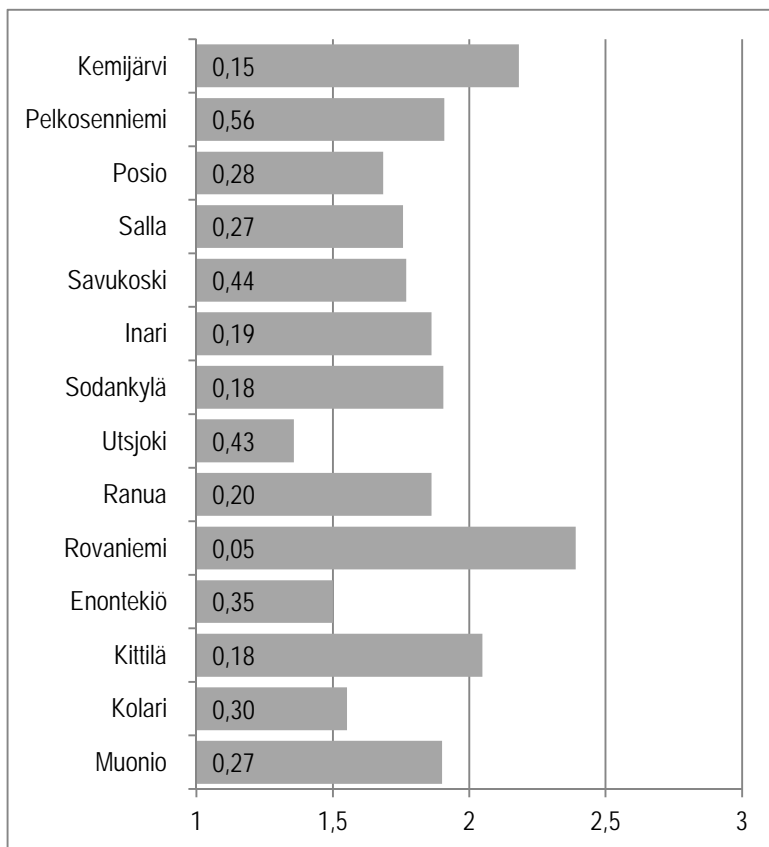

Kuvio 60. Postipalvelut.⁸⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 72 % arvioi postipalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 35 %, Kittilässä 54 % ja Kolarissa asuvista 55 %.

Postipalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 24 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 10 %, Kolarissa 15 % ja Muoniossa 6 %. (Liitetaulukko 33.)

⁸⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

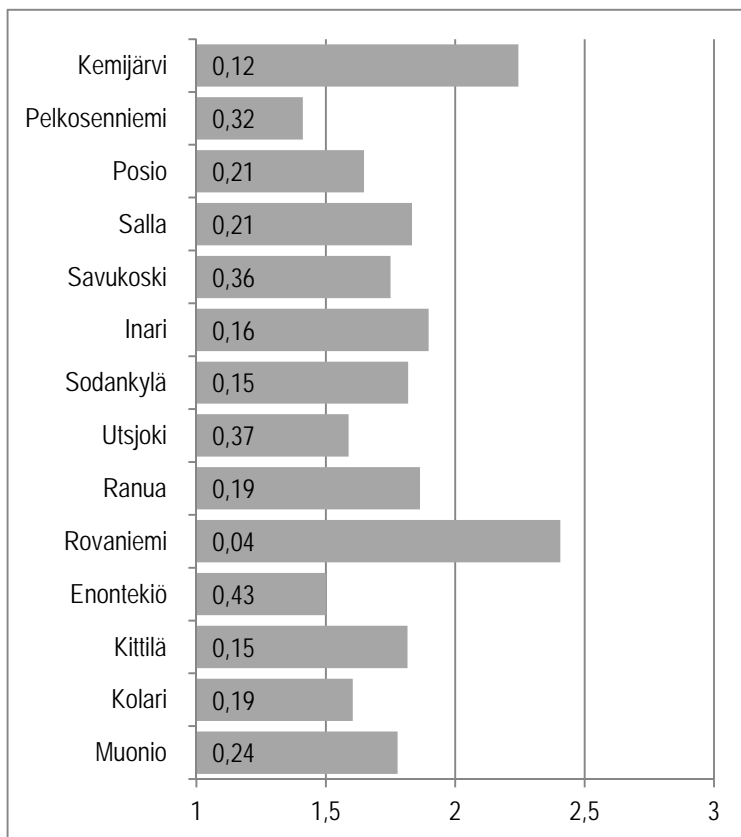

Kuvio 61. *Koulutuspalvelut.*⁸⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 27 % arvioi koulutuspalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 11 %, Kolarissa 17 % ja Muoniossa asuvista 20 %.

Koulutuspalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Kolarissa, jossa 62 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 61 %, Kittilässä 23 % ja Muoniossa 30 %. (Liitetaulukko 34.)

⁸⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

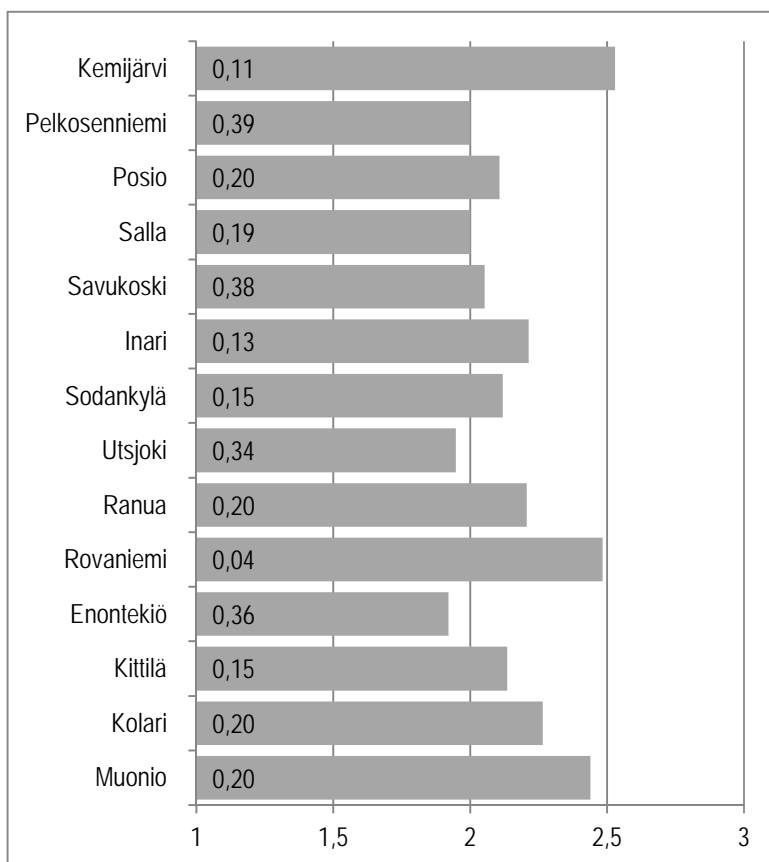

Kuvio 62. *Kulttuuripalvelut.*⁸⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 22 % arvioi kulttuuripalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvi-
on antoi Kittilässä ja Muoniossa 17 % ja Kolarissa asuvista 8 %.

Kulttuuripalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 72 % oli tätä miel-
tää vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 36 %, Kolarissa 48 % ja Muoniossa 39
%. (Liitetaulukko 35.)

⁸⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kum-
paankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

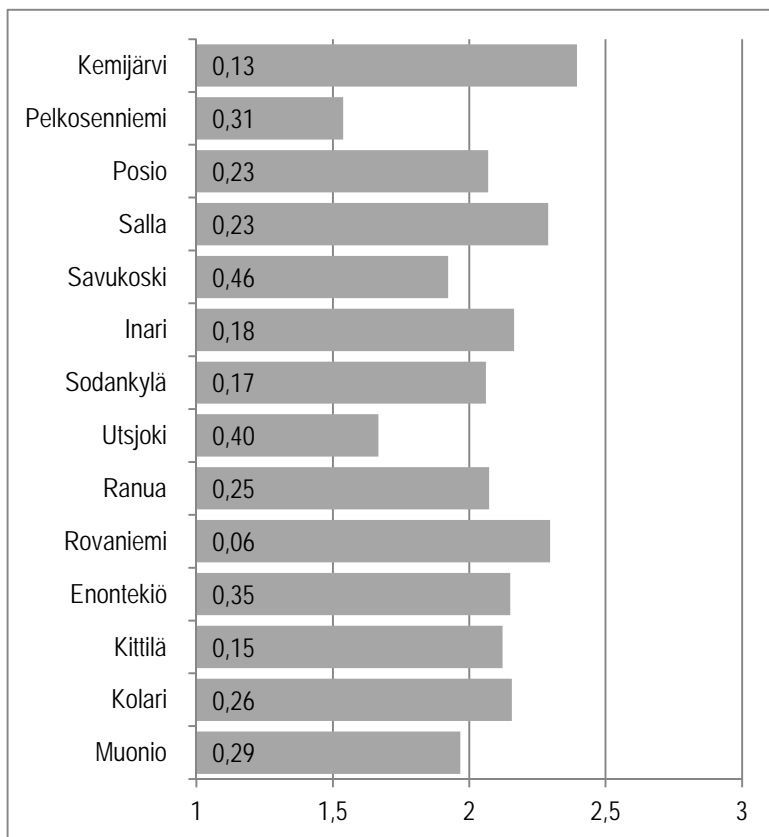

Kuvio 63. *Liikuntapalvelut.*⁸⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 51 % arvioi liikuntapalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 32 %, Kittilässä 34 % ja Kolarissa asuvista 41 %.

Liikuntapalvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 40 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 21 %, Kolarissa 14 % ja Muoniossa 7 %. (Liitetaulukko 36.)

⁸⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

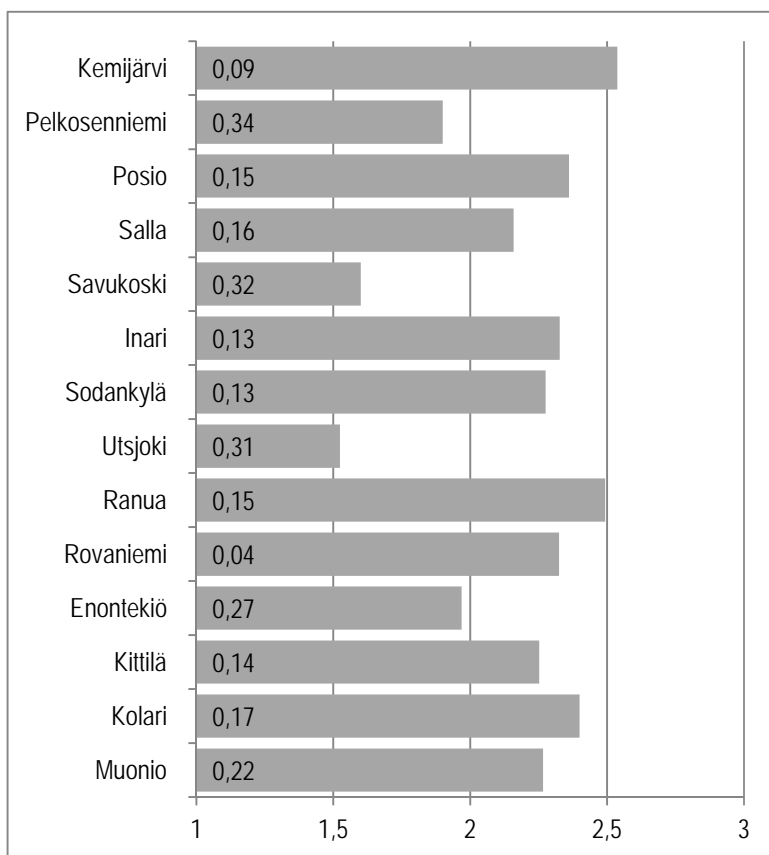

Kuvio 64. Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut.⁸⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 35 % arvioi työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 28 %, Kolarissa 34 % ja Muoniossa asuvista 27 %.

Työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuus on *vaikeaa* Muoniossa, jossa 30 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 20 %, Kittilässä 16 % ja Kolarissa 19 %. (Liitetaulukko 37.)

⁸⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuvio 65. Kelan palvelut.⁸⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 48 % arvioi Kelan palvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 25 %, Kittilässä 40 % ja Muoniossa asuvista 42 %.

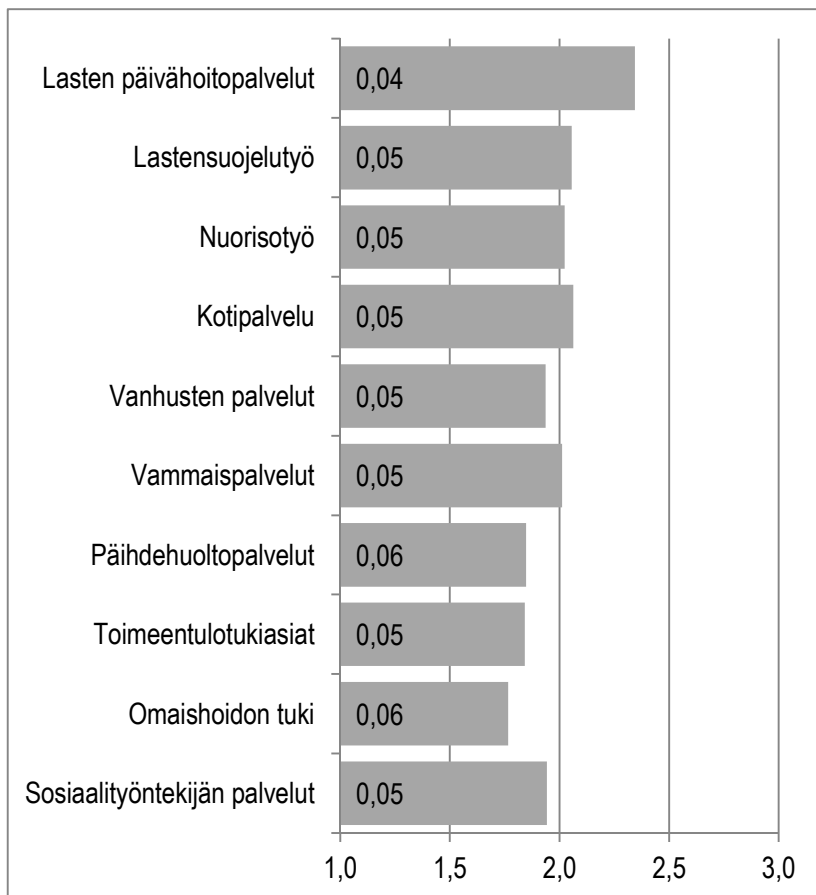
Kelan palvelujen saatavuus on *vaikeaa* Enontekiöllä, jossa 28 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 15 %, Kolarissa 8 % ja Muoniossa 16 %. (Liitetaulukko 38.)

⁸⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

3.5.2 Kunnallisten sosiaalipalveluiden toimivuus

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan kunnallisten sosiaalipalveluiden toimivuutta kysymyksellä

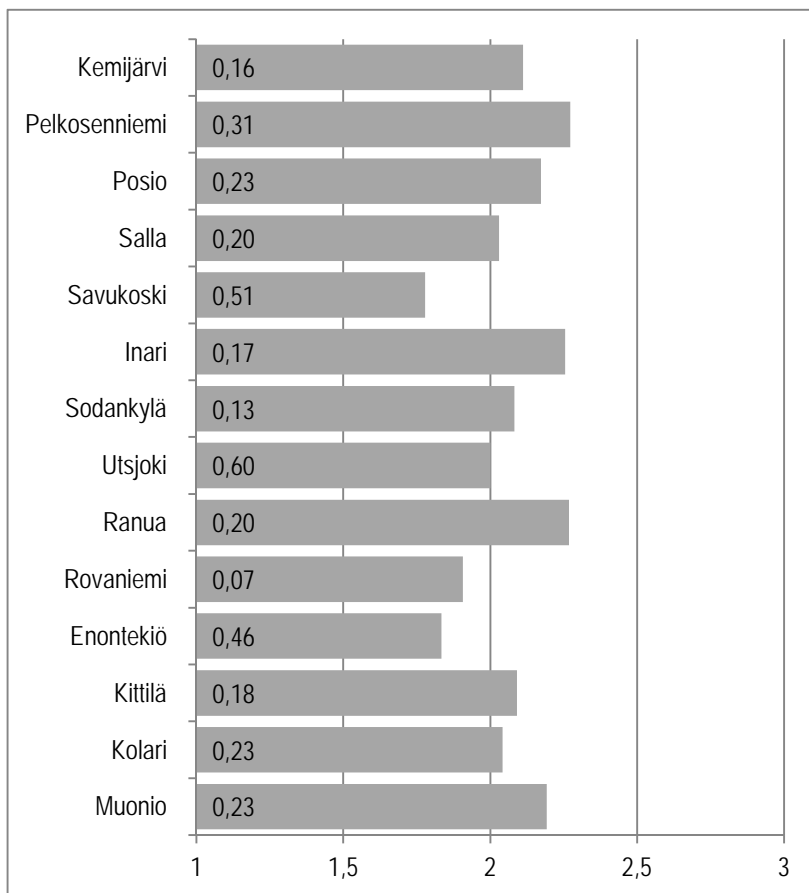
”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Kuvio 66. Kunnallisten sosiaalipalveluiden toimivuus.

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), koettiin lasten päivähoitopalvelut selvästi toimivimmaksi palveluksi. Toiseksi toimivimmaksi palveluksi koettiin lähes yhtäläisesti lastensuojelutyö, kotipalvelu, nuorisotyö, vammaispalvelut, sekä sosiaalityöntekijän palvelut ja vanhusten palvelut. Omaishoidon tuen koettiin toimivan heikoiten.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita palveluiden toimivuudesta.

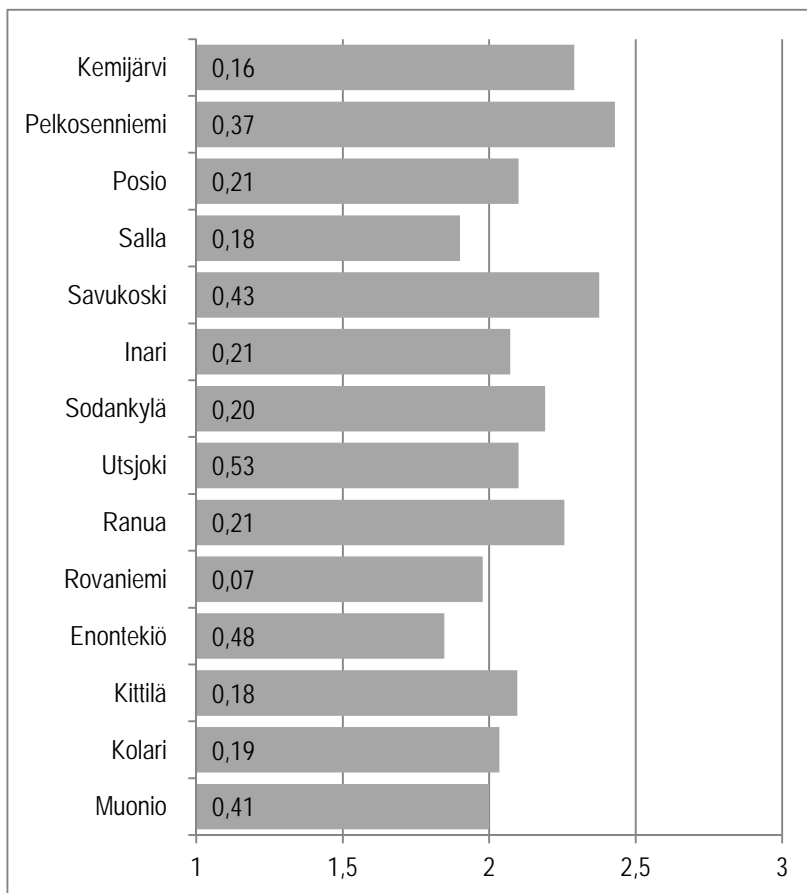

Kuvio 67. Nuorisotyön palvelujen toimivuus.⁹⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 27 % arvioi nuorisotyön palveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Kolarissa 17 % ja Kittilässä asuvista 23 %.

Nuorisotyön palvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 33 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 14 %, Kolarissa 13 % ja Muoniossa 8 %. (Liitetaulukko 39.)

⁹⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

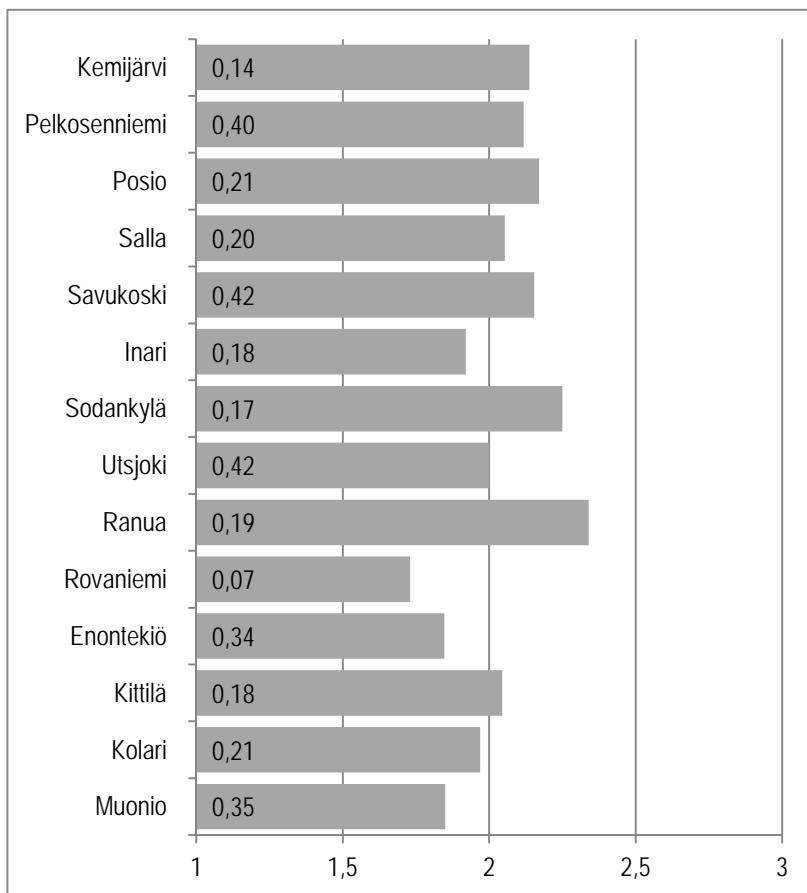

Kuvio 68. Arvio kotipalvelun toimivuudesta.⁹¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 29 % arvioi kotipalvelun toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 23 %, Kittilässä 21 % ja Kolarissa asuvista 14 %.

Kotipalvelu toimii *huonosti* Enontekiöllä, jossa 38 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 12 %, Kolarissa 10 % ja Muoniossa 29 %. (Liitetäulukko 40.)

⁹¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

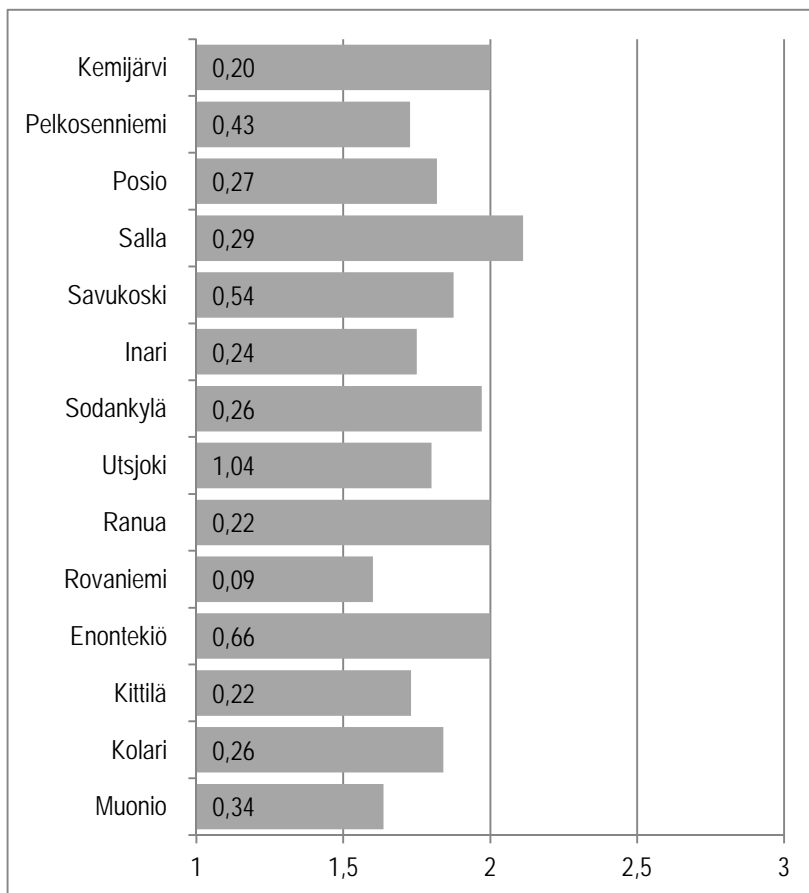

Kuvio 69. Arvio vanhusten palveluiden toimivuudesta.⁹²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä ja muoniolaisista 20 % arvioi vanhusten palveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 8 % ja Kolarissa asuvista 16 %.

Vanhusten palvelut toimivat *huonosti* Muoniossa, jossa 35 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 23 %, Kittilässä 16 % ja Kolarissa 19 %. (Liitetaulukko 41.)

⁹² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuvio 70. Arvio omaishoidon tuen toimivuudesta.⁹³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 17 % arvioi omaishoidon tuen toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 4 %, Kolarissa 12 %, mutta ei kukaan Muoniossa asuvista.

Omaishoidon tuki toimii *huonosti* Muoniossa, jossa 36 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 17 %, Kittilässä 31 % ja Kolarissa 28 %. (Liitetaulukko 42.)

⁹³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin erittelemään hyvinvointipalvelujen saamistaan omalla arkikielellään kysymyksellä

”Jos tarvitsette luettelossa mainittuja palveluja muulla arkikielellä (päivittäisiä asioita hoitaessanne pääasiallisesti käyttämänne kieli) kuin suomenkielellä, vastatkaa seuraaviin kysymyksiin.

”Saatteko seuraavia palveluja arkikielellänne?”

Taulukko 28. Hyvinvointipalveluiden saatavuus arkikielellä (%).

Palvelu	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Kauppapalvelut				
Kyllä	93	97	92	91
Pankkipalvelut				
Kyllä	92	93	92	90
Postipalvelut				
Kyllä	92	96	92	91
Koulutuspalvelut				
Kyllä	71	96	45	67
Kulttuuripalvelut				
Kyllä	75	84	40	73
Liikuntapalvelut				
Kyllä	89	84	55	70
Kunnalliset terveystalvelut				
Kyllä	92	93	92	82
Yksityiset terveystalvelut				
Kyllä	56	96	73	91
Apteekkipalvelut				
Kyllä	91	96	83	91
Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut				
Kyllä	80	95	44	67
Kelan palvelut				
Kyllä	100	96	92	82
Kunnalliset sosiaalipalvelut				
Kyllä	75	96	80	70
Yksityiset sosiaalipalvelut				
Kyllä	57	95	60	63
Julkinen liikenne				
Kyllä	67	96	56	67

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista *kauppapalvelu-* ja sai arkikielellään kittiläläisistä 97 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä

93 %, Kolarissa 92 % ja Muoniossa 91 %. *Pankkipalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 93 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 92 % ja Muoniossa 90 %. *Postipalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 92 % sekä Muoniossa 91 %.

Koulutuspalveluja sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 71 %, Kolarissa 45 % ja Muoniossa 67 %. *Kulttuuripalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 84 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 75 %, Kolarissa 40 % ja Muoniossa 73 %. *Liikuntapalveluja* sai arkikielellään enontekiöläisistä 89 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 84 %, Kolarissa 55 % ja Muoniossa 70 %.

Kunnallisia terveystalveluja sai arkikielellään kittiläläisistä 93 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 92 % sekä Muoniossa 82 %. *Yksityisiä terveystalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 56 %, Kolarissa 73 % ja Muoniossa 91 %. *Apteekkipalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Muoniossa 91 % sekä Kolarissa 83 %.

Työ- ja elinkeinotoimiston palveluja sai arkikielellään kittiläläisistä 95 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 80 %, Kolarissa 44 % ja Muoniossa 67 %. *Kelan palveluja* sai arkikielellään enontekiöläisistä 100 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 96 %, Kolarissa 92 % ja Muoniossa 82 %.

Kunnallisia sosiaalipalveluja sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 75 %, Kolarissa 80 % ja Muoniossa 70 %. *Yksityisiä sosiaalipalveluja* sai arkikielellään kittiläläisistä 95 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 57 %, Kolarissa 60 % ja Muoniossa 63 %.

Julkisen liikenteen palveluja sai arkikielellään kittiläläisistä 96 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 67 %, Kolarissa 56 % ja Muoniossa 67 %. (Liite-
taulukot 43.–56.)

”Rasittakaa palvelut, joiden saamista arkikielellänne pidätte tärkeänä.”

Taulukko 29. Hyvinvointipalveluiden saatavuuden tärkeys arkikielellä (%).

Palvelu	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Kauppapalvelut				
Kyllä	71	84	92	82
Pankkipalvelut				
Kyllä	64	84	92	82
Postipalvelut				
Kyllä	64	75	77	91
Koulutuspalvelut				
Kyllä	21	43	38	36
Kulttuuripalvelut				
Kyllä	7	42	31	27
Liikuntapalvelut				
Kyllä	14	42	31	27
Kunnalliset terveystalvelut				
Kyllä	64	75	92	82
Yksityiset terveystalvelut				
Kyllä	14	57	54	73
Apteekkipalvelut				
Kyllä	50	81	92	82
Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut				
Kyllä	36	45	31	55
Kelan palvelut				
Kyllä	57	78	92	64
Kunnalliset sosiaalipalvelut				
Kyllä	50	65	54	45
Yksityiset sosiaalipalvelut				
Kyllä	7	47	15	27
Julkinen liikenne				
Kyllä	36	52	46	55

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista *kauppapalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kolarilaisista 92 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 71 %, Kittilässä 84 % ja Muuniossa 82 %. *Pankkipalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kolarilaisista 92 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 64 %, Kittilässä 84 % ja Muuniossa 82 %. *Postipalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä muuniolaisista 91 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 64 %, Kittilässä 75 % ja Kolarissa 77 %.

Koulutuspalvelujen saamista arkikielellä piti tärkeänä kittiläläisistä 43 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 21 %, Kolarissa 38 % ja Muoniossa 36 %. *Kulttuuripalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kittiläläisistä 42 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 7 %, Kolarissa 31 % ja Muoniossa 27 %. *Liikuntapalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kittiläläisistä 42 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 14 %, Kolarissa 31 % ja Muoniossa 27 %.

Kunnallisten terveystalvelujen saamista arkikielellä piti tärkeänä kolarilaisista 92 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 64 %, Kittilässä 75 % ja Muoniossa 82 %. *Yksityisten terveystalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä muonilaisista 73 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 14 %, Kittilässä 57 % ja Kolarissa 54 %. *Apteekkipalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kolarilaisista 92 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 50 %, Kittilässä 81 % ja Muoniossa 82 %.

Työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saamista arkikielellä piti tärkeänä muonilaisista 55 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 36 %, Kittilässä 45 % ja Kolarissa 31 %. *Kelan palvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kolarilaisista 92 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 57 %, Kittilässä 78 % ja Muoniossa 64 %.

Kunnallisten sosiaalipalvelujen saamista arkikielellä piti tärkeänä kittiläläisistä 65 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 50 %, Kolarissa 54 % ja Muoniossa 45 %. *Yksityisten sosiaalipalvelujen* saamista arkikielellä piti tärkeänä kittiläläisistä 47 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 7 %, Kolarissa 15 % ja Muoniossa 27 %.

Julkisen liikenteen palvelujen saamista arkikielellään piti tärkeänä muonilaisista 55 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 36 %, Kittilässä 52 % ja Kolarissa 46 %. (Liitetaulukot 57.–70.)

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan hyvinvointipalveluja kysymyksellä

”Hyödynnättekö internettiä arjen asioinnissa (esim. sähköistä ajanvarausmahdollisuutta, pankkipalveluja laskujen maksamisessa tai viranomaisasioinnissa)?”

Taulukko 30. Internetin hyödyntäminen arjen asioinnissa (%).

Käyttö	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Kyllä	65	77	68	73
Ei	35	23	32	27
YHTEENSÄ %	65	77	68	73
YHTEENSÄ N	35	23	32	27

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 77 % *hyödynsi* internettiä arjen asioinnissa vastaavan osuuden Enontekiöllä 65 %, Kolarissa 68 % ja Muoniossa 73 %.

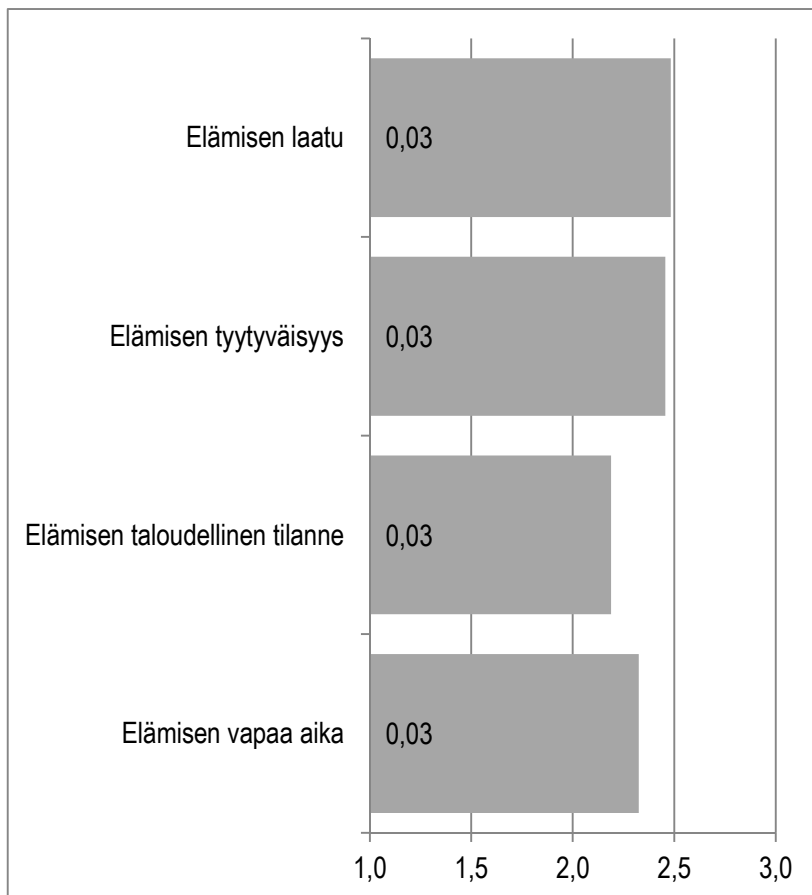
Internettiä arjen asioinnissa *ei hyödyntänyt* enontekiöläisistä 35 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 23 %, Kolarissa 32 % ja Muoniossa 27 %. (Liitetäulukko 71.)

3.6 Arviot sosiaalisesta hyvinvoinnista *Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen*

3.6.1 Tyytyväisyys eri elämäalueisiin

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään eri elämäalueisiin kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette seuraaviin elämäalueisiin?”

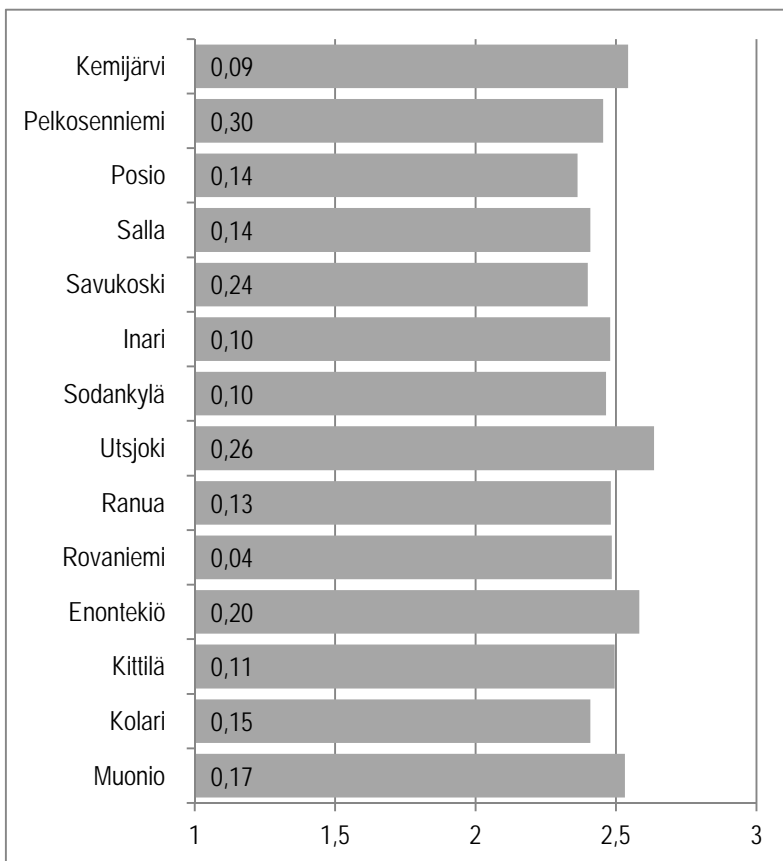
Kuvio 71. *Tyytyväisyys eri elämäalueisiin.*

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), oltiin tyytyväisimpiä elämisen laatuun ja tyytyväisyyteen ylipäätään. Taloudelliseen tilanteeseen oltiin vähiten tyytyväisimpiä keskiarvon noustessa kuitenkin melko tyytyväisen (2) paremmalle puolen.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita tyytyväisyydestä eri elämäalueisiin.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään elämäänsä kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette nykyiseen elämäntilanteeseenne kokonaisuutena (elämänlaatu)?”

Kuvio 72. Tyytyväisyys nykyiseen elämäntilanteeseen kokonaisuutena.⁹⁴

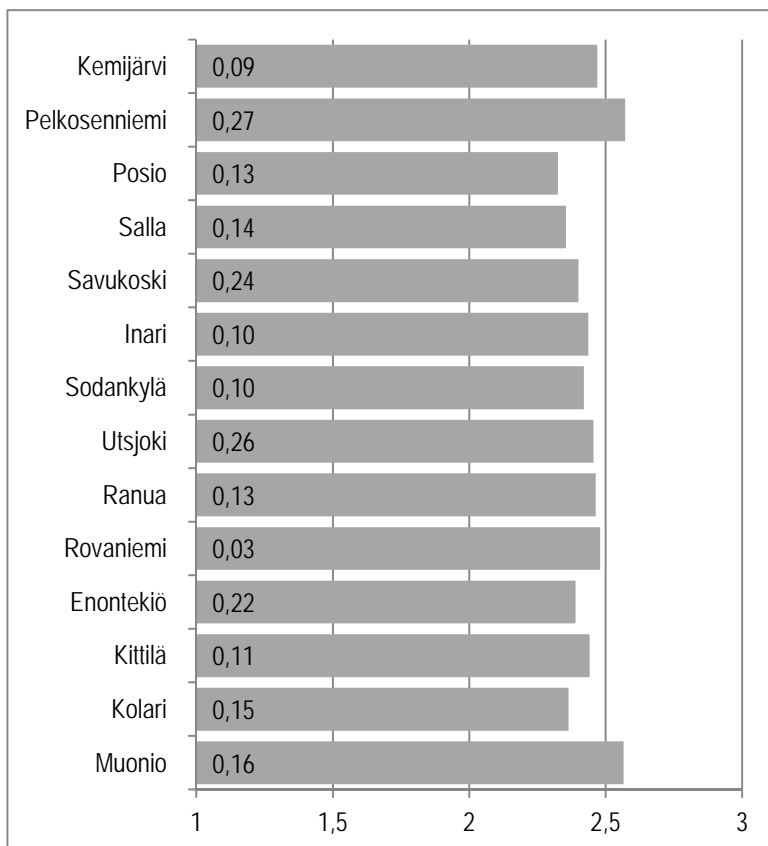
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 64 % kertoi olevansa *tyytyväisiä* nykyiseen elämäntilanteeseensa kokonaisuutena (elämänlaatu), kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 54 %, Kolarissa 47 % ja Muoniossa asuvista 57 %.

Nykyiseen elämäntilanteeseensa kokonaisuutena (elämänlaatu) *tyytymättömiä* oli Enontekiöllä ja Kolarissa 6% vastaajista vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Muoniossa 4 %. (Liitetaulukko 72.)

⁹⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Tyytymätön, 2=Melko tyytyväinen, 3=Tyytyväinen.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään elämäänsä kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette siihen, mitä olette saavuttanut elämässänne?”

Kuvio 73. Tyytyväisyys elämän saavutuksiin.⁹⁵

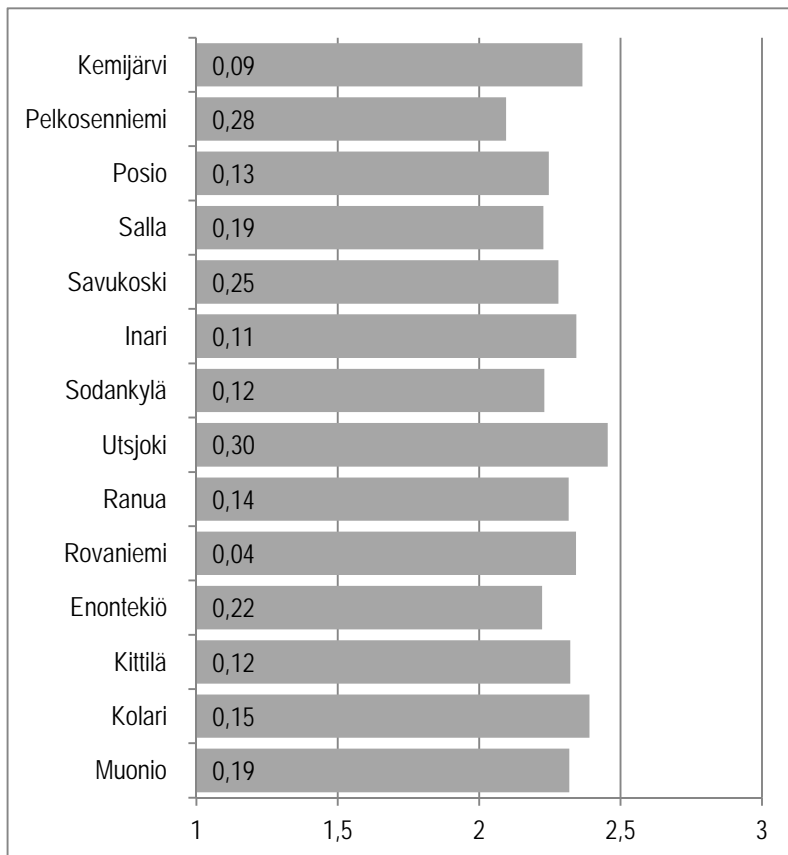
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muuniolaisista 59 % kertoi olevansa tyytyväisiä saavutuksiinsa elämässään, kun vastaavan arvi-
on antoi Enontekiöllä 47 %, Kittilässä 49 % ja Kolarissa asuvista 44 %.

Saavutuksiinsa elämässään tyytymättömiä oli Enontekiöllä ja Kolarissa 8 % vas-
taajista vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 5 ja Muoniossa 2 %. (Liitetaulukko
73.)

⁹⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitet-
tu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kum-
paankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Tyytymätön,
2=Melko tyytyväinen, 3=Tyytyväinen.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään elämäänsä kysymyksellä

”Kuinka tyytyväinen olette vapaa-aikanne sisältöön nykyisellään?”

Kuvio 74. Tyytyväisyys vapaa-ajan sisältöön.⁹⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 44 % kertoi olevansa tyytyväisiä vapaa-aikansa sisältöön, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 33 %, Kittilässä 42 % ja Muoniossa asuvista 43 %.

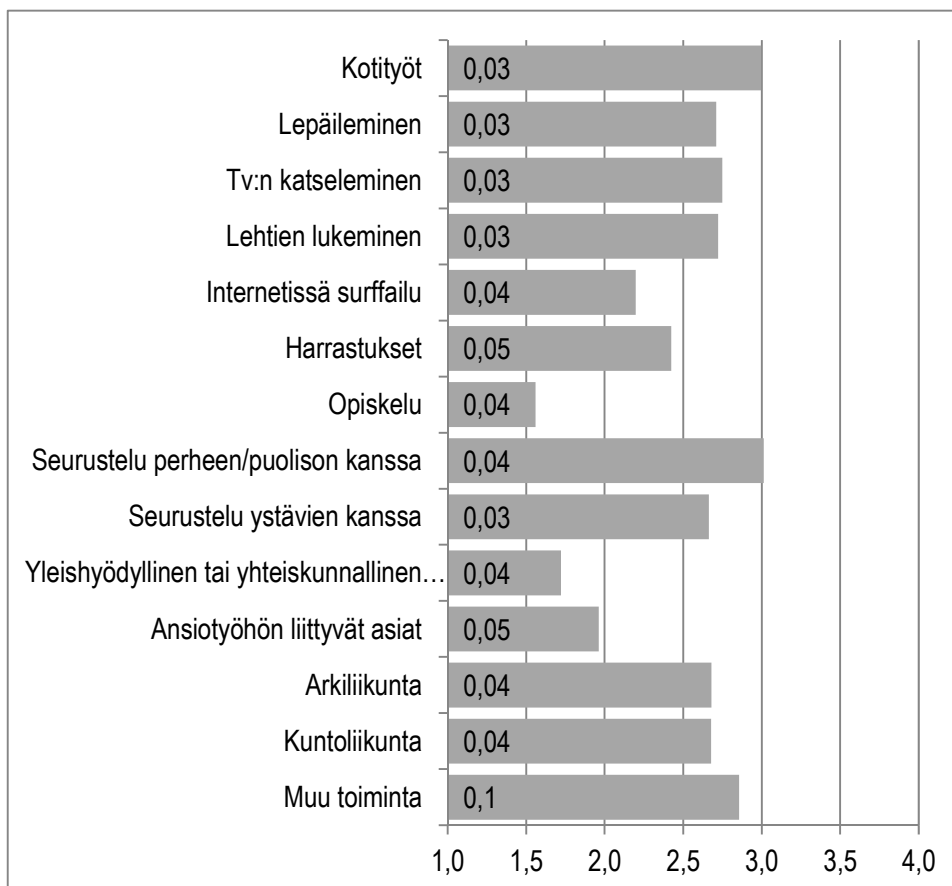
Vapaa-aikansa sisältöön tyytymättömiä oli Enontekiöllä ja Muoniossa 11 % vastaajista vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 10 % ja Kolarissa 5 %. (Liitetaulukko 74.)

⁹⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Tyytymätön, 2=Melko tyytyväinen, 3=Tyytyväinen.

3.6.2 Vapaa-ajan käyttö

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan vapaa-ajan käyttöönsä kysymyksellä

”Kuinka paljon aikaa seuraavat toimet vievät vapaa-ajastanne?”

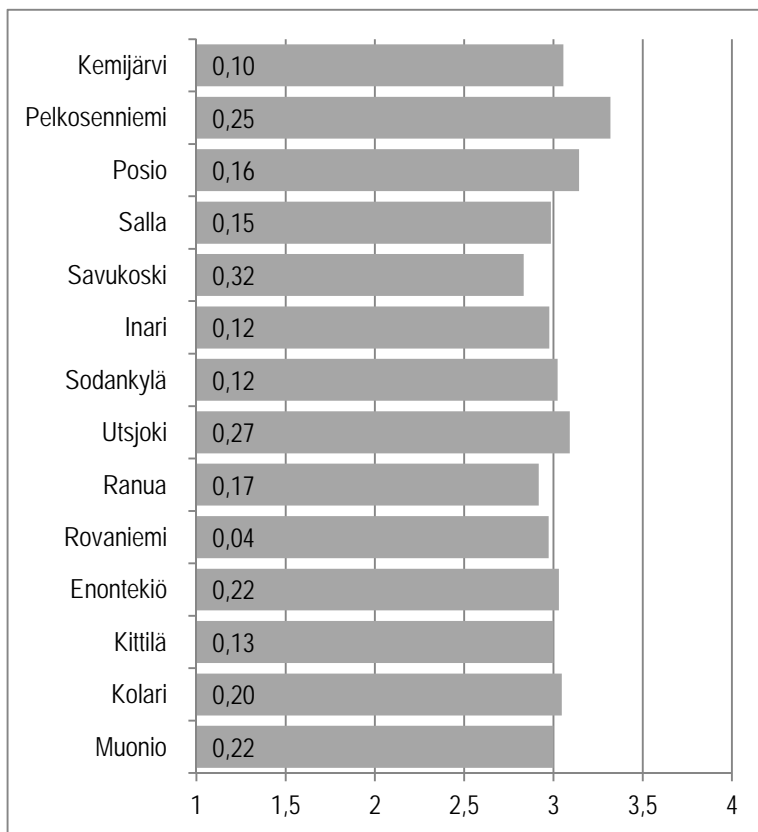

Kuvio 75. Vapaa-ajan käyttö.

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), vastaajien aikaa vievät *eniten* kotityöt ja seurustelu perheen tai puolison kanssa, muun toiminnan tullessa kolmanneksi. Myös lepäileminen, tv:n katseleminen, lehtien lukeminen, seurustelu ystävien kanssa ja arkiliikunnan sekä kuntoliikunnan harrastaminen ottavat vapaa-ajasta huomattavan osan.

Vähiten aikaa vievät opiskelu, yleishyödyllinen tai yhteiskunnallinen toiminta sekä ansiotyöhön liittyvät asiat.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita vapaa-ajan käytöstään.

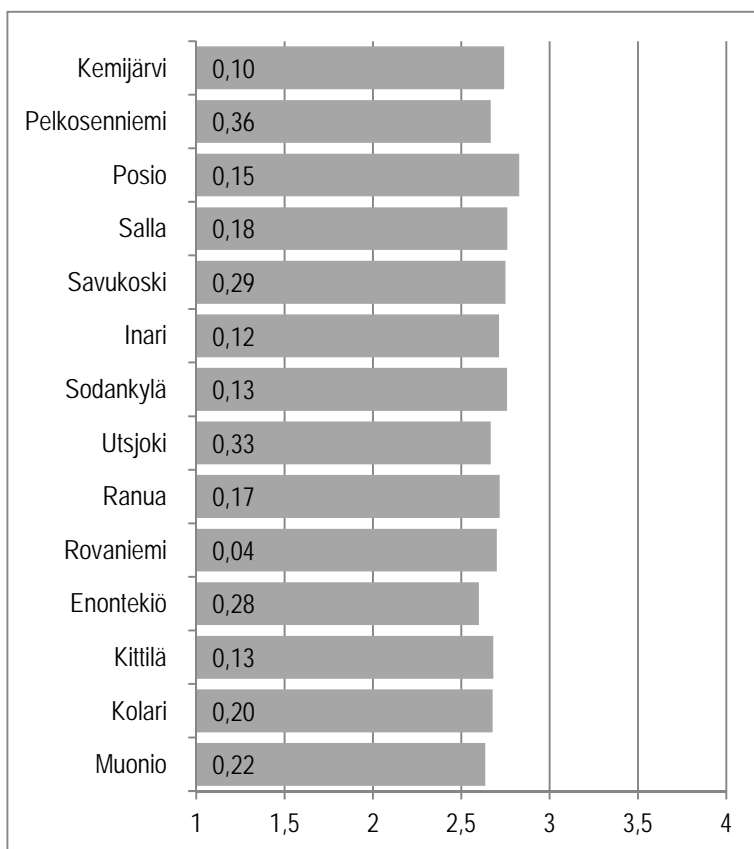

Kuvio 76. *Kotityöt.*⁹⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 30 % kertoi kotitöiden vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 21 %, Kittilässä ja Muuniossa asuvista 23 %.

Kotityöt *eivät vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 5 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 % ja Muuniossa 2 %. Sen sijaan Enontekiöllä kenelläkään vastaajalla ei kulunut kotitöiden tekemiseen lainkaan aikaa vapaa-ajastaan. (Liitetaulukko 75.)

⁹⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

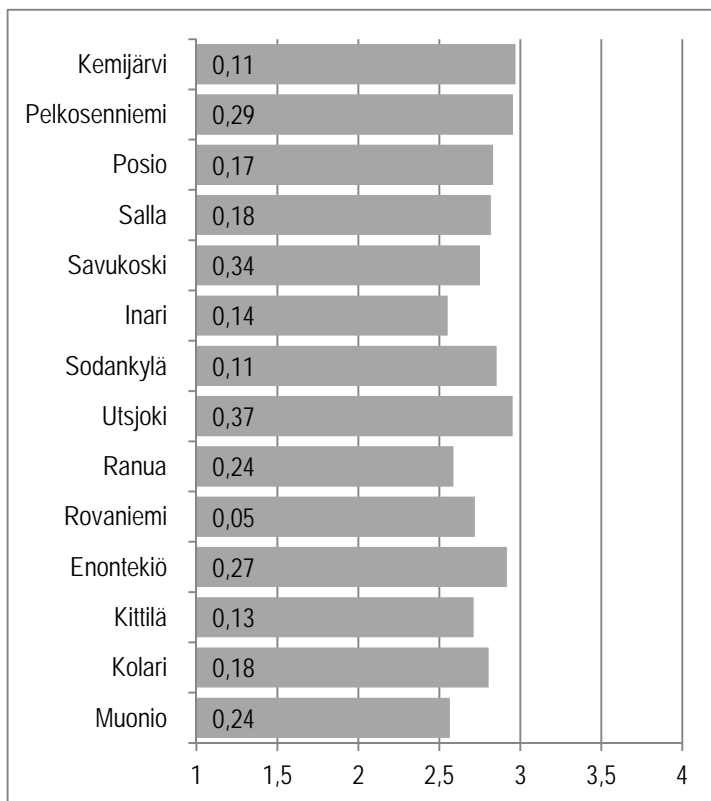

Kuvio 77. *Lepäileminen.*⁹⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 14 % kertoi lepäilemisen vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä ja Muoniossa 9 % sekä Kolarissa asuvista 12 %.

Lepäileminen *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 9 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 6 %, Kittilässä 3 % ja Muoniossa 5 %. (Liitetaulukko 76.)

⁹⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

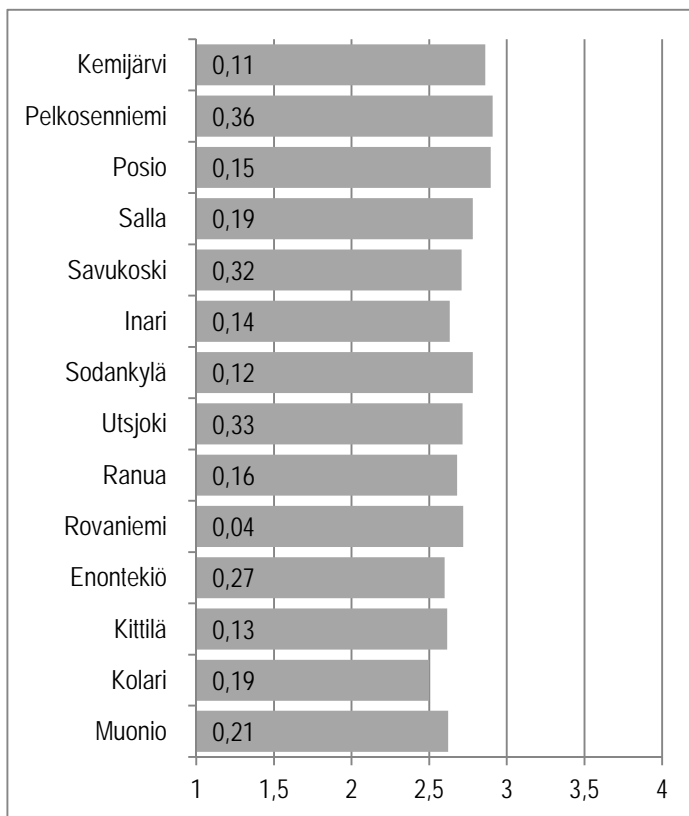

Kuvio 78. TV:n katseleminen.⁹⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 25 % kertoi TV:n katselemisen vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 8 %, Kolarissa 14 % ja Muoniossa asuvista 13 %.

TV:n katseleminen *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Muoniossa, jossa 7 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 %, Kittilässä 6 % ja Kolarissa 5 %. (Liitetaulukko 77.)

⁹⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

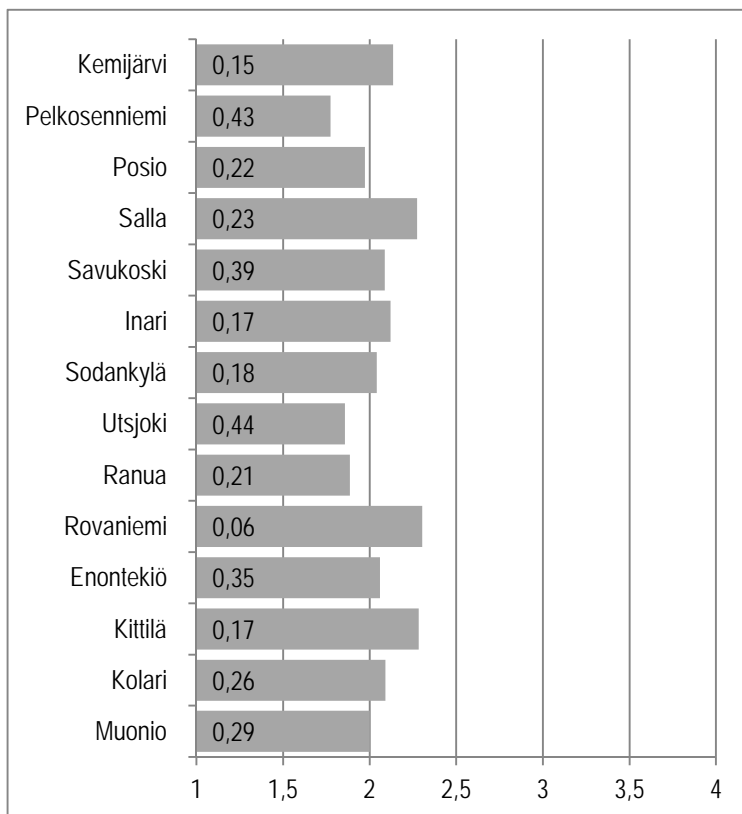

Kuvio 79. *Lehtien lukeminen.*¹⁰⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 11 % kertoi lehtien lukemisen vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Kittilässä 9 % sekä Kolarissa asuvista 8 %.

Lehtien lukeminen *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Enontekiöllä ja Kolarissa, joissa 9 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 5 %. Sen sijaan Muoniossa kenelläkään vastaajalla ei kulunut lehtien lukemiseen lainkaan aikaa vapaa-ajastaan. (Liitetaulukko 78.)

¹⁰⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

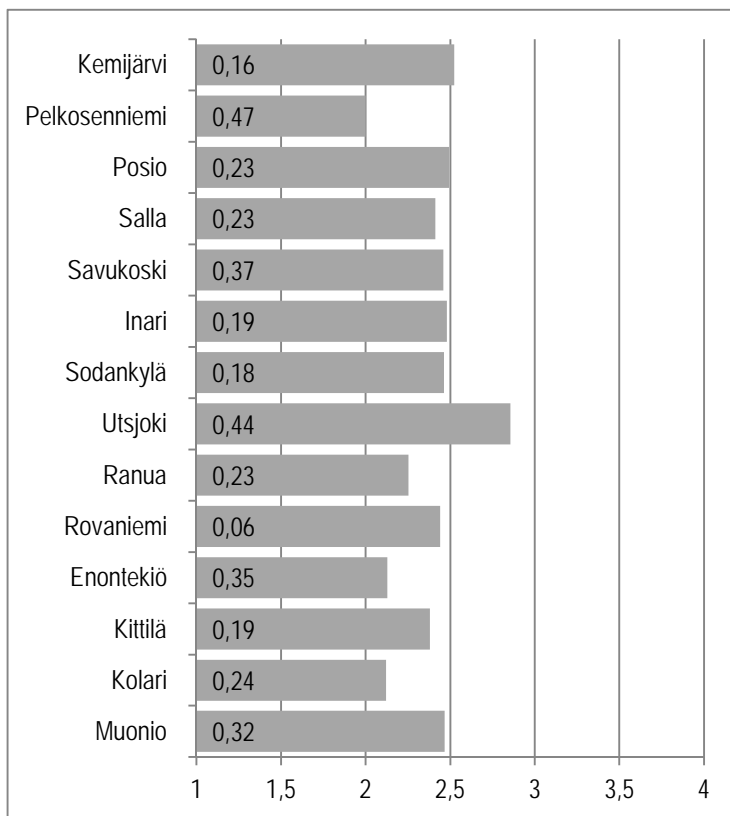

Kuvio 80. *Internetissä surffaileminen.*¹⁰¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 11 % kertoi internetissä surffailemisen vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 9 % sekä Kittilässä ja Muoniossa asuvista 7 %.

Internetissä surffaileminen *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 41 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Muoniossa 36 % ja Kittilässä 24 %. (Liitetaulukko 79.)

¹⁰¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

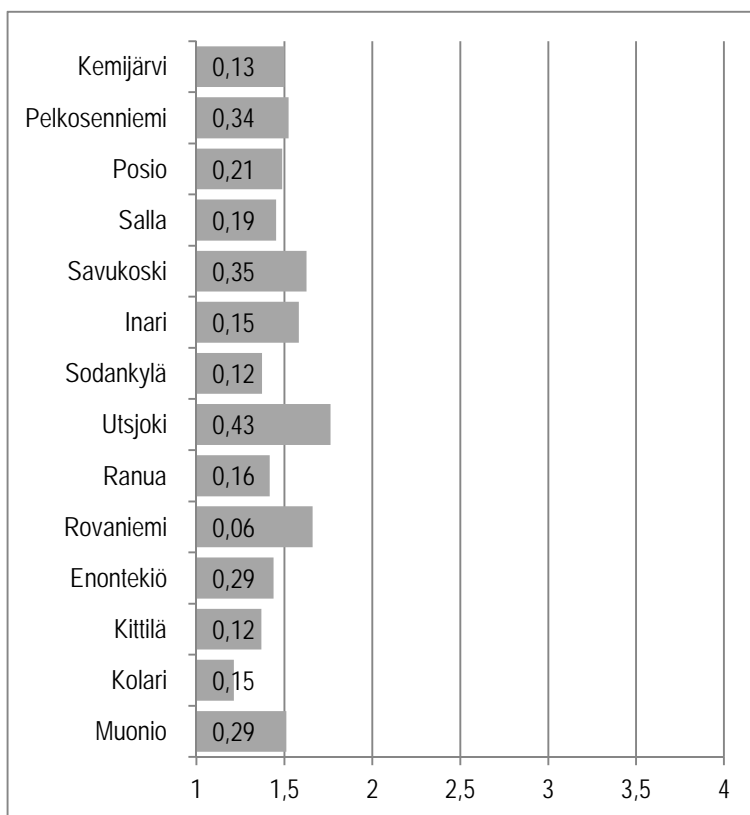

Kuvio 81. *Harrastukset (ml. kotieläimet).*¹⁰²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 20 % kertoi harrastusten (ml. kotieläimet) vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 6 %, Kittilässä 13 % ja Kolarissa asuvista 9 %.

Harrastukset (ml. kotieläimet) *eivät vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 33 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 32 %, Kittilässä 27 % ja Muoniossa 24 %. (Liitetaulukko 80.)

¹⁰² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

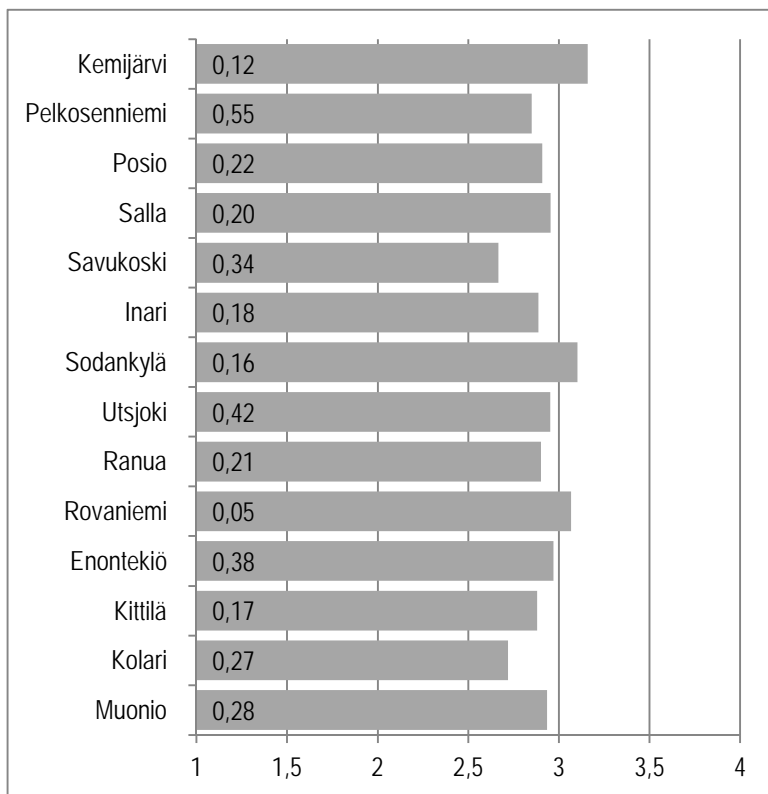

Kuvio 82. *Opiskelu.*¹⁰³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 11 % kertoi opiskelun vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 3 % sekä Kittilässä ja Kolarissa asuvista 2 %.

Opiskelu *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 86 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 72 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 71 %. (Liitetaulukko 81.)

¹⁰³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

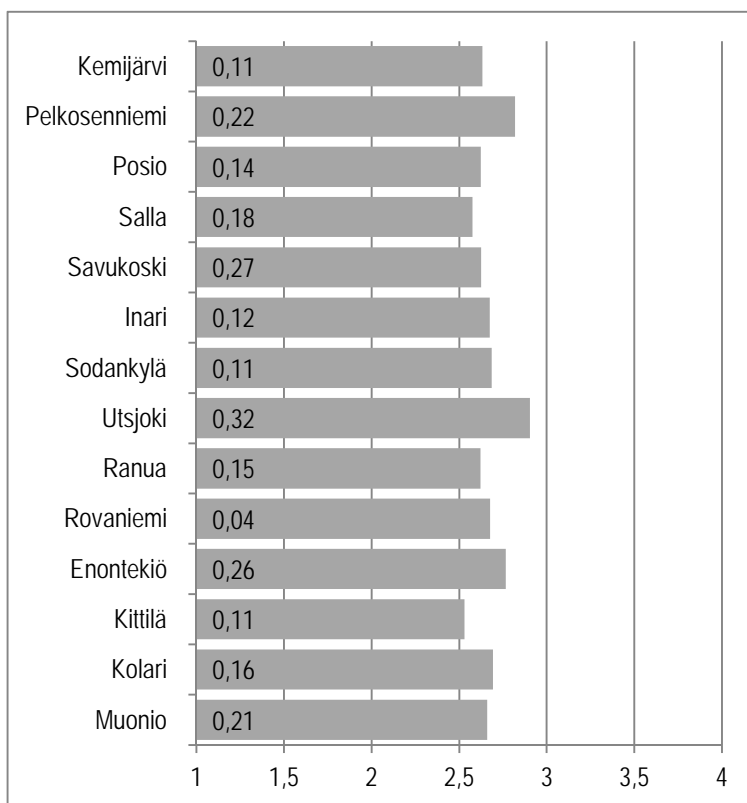

Kuvio 83. *Seurustelu perheen/puolison kanssa.*¹⁰⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 38 % kertoi seurustelun perheen/puolison kanssa vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 24 % sekä Kolarissa ja Muoniossa asuvista 28 %.

Seurustelu perheen/puolison kanssa *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 20 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 18 % sekä Kittilässä ja Muonioissa 11 %. (Liitetaulukko 82.)

¹⁰⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

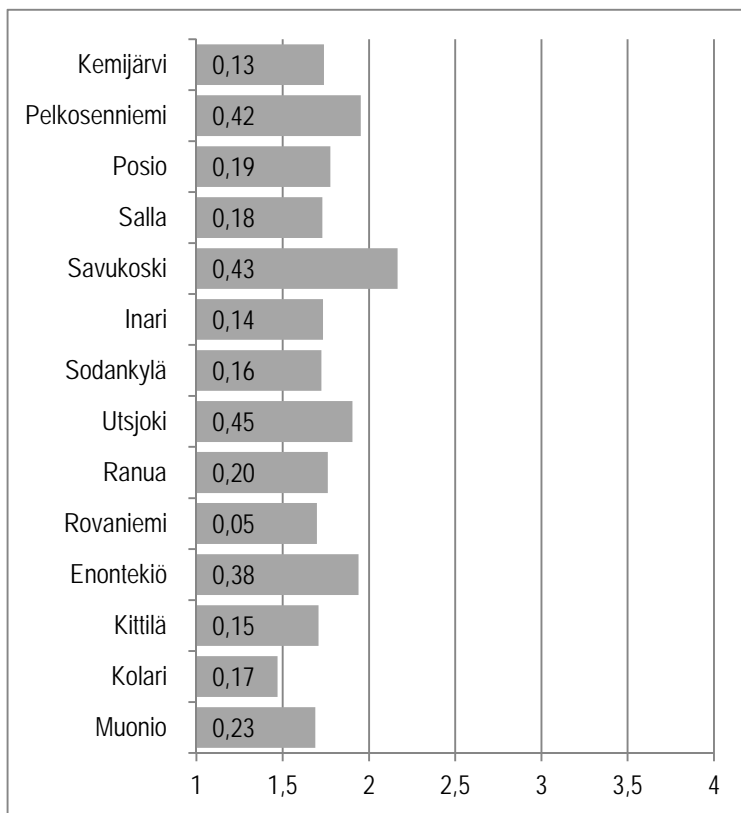

Kuvio 84. *Seurustelu ystävien kanssa.*¹⁰⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 18 % kertoi seurustelun ystävien kanssa vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 2 %, Kolarissa 8 % ja Muoniossa asuvista 11 %.

Seurustelu ystävien kanssa *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kittilässä ja Muoniossa, jossa 4 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kolarissa 3 %. Sen sijaan Enontekiöllä kenelläkään vastaajalla ei kulunut seurusteluun ystävien kanssa lainkaan aikaa vapaa-ajastaan. (Liitetaulukko 83.)

¹⁰⁵ **Kuvion tulkintaohje** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

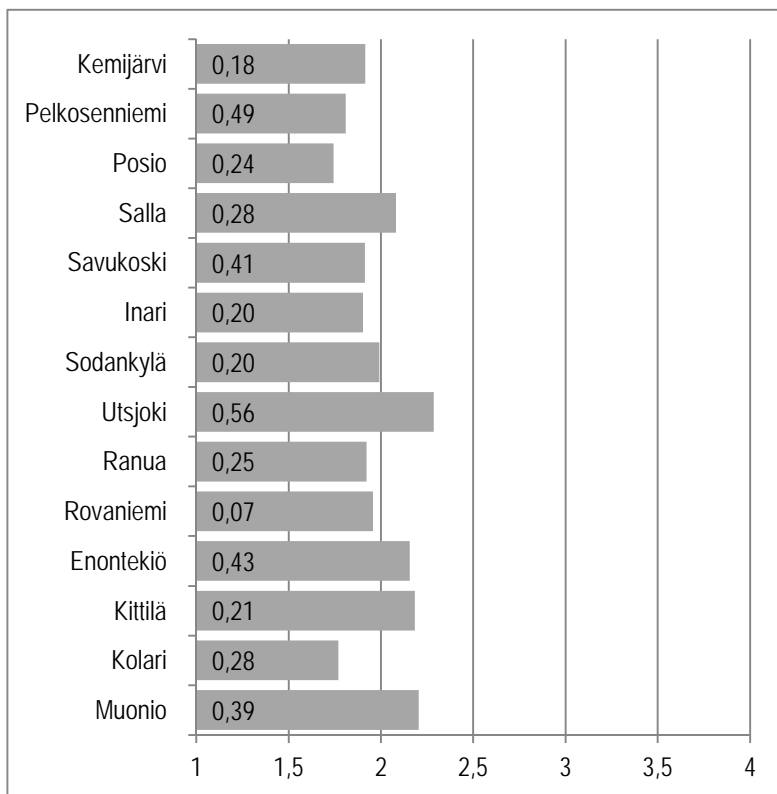

Kuvio 85. Yleishyödyllinen tai yhteiskunnallinen toiminta.¹⁰⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 12 % kertoi yleishyödylliseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä ja Kolarissa asuvista 2 %, mutta ei kukaan Muoniossa asuvista.

Yleishyödylliseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 62 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 45 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 49 %. (Liitetaulukko 84.)

¹⁰⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

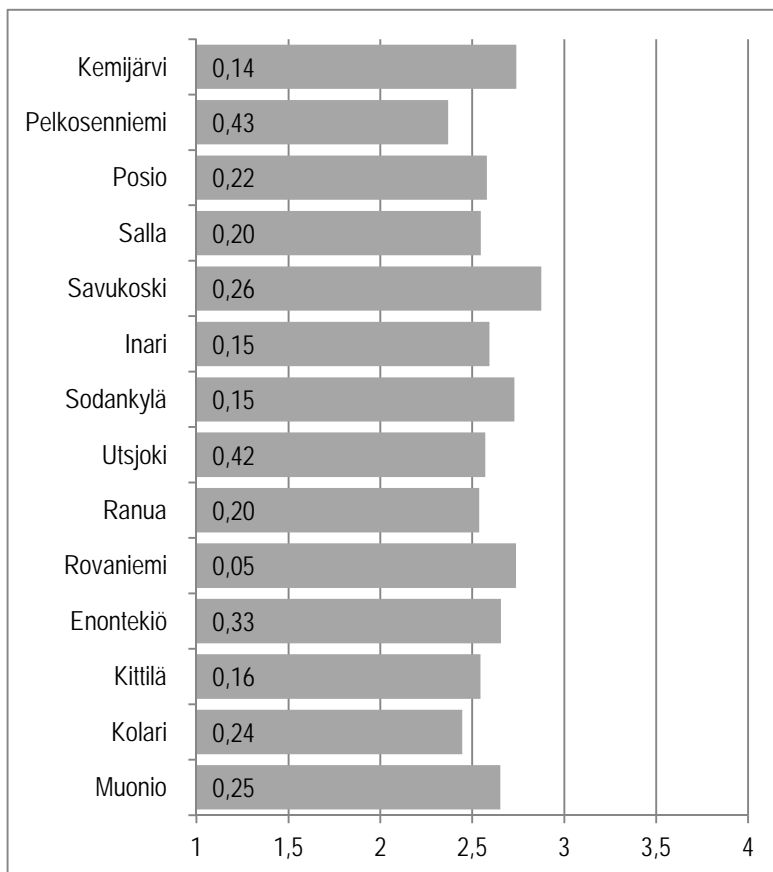

Kuvio 86. *Ansiotyöhön liittyvät asiat.*¹⁰⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 25 % kertoi ansiotyöhön liittyvien asioiden vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 19 %, Kittilässä 18 % ja Kolarissa asuvista 12 %.

Ansiotyöhön liittyvät asiat *eivät vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 63 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 44 %, Kittilässä 38 % ja Muoniossa 45 %. (Liitetaulukko 85.)

¹⁰⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

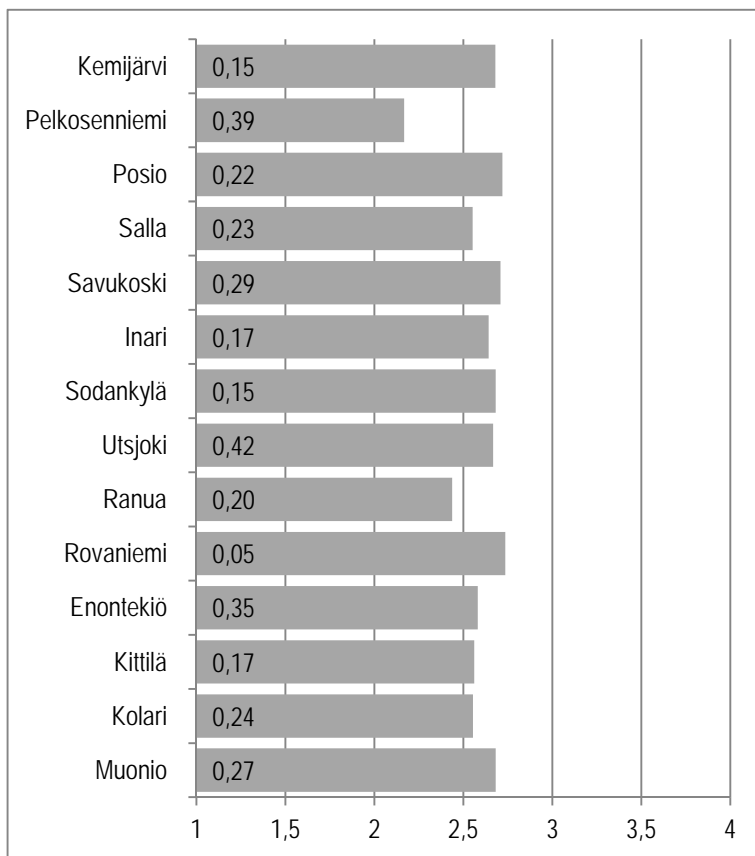

Kuvio 87. Arkiliikunta.¹⁰⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 19 % kertoi arkiliikunnan vievän *paljon aikaa* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä, Kolarissa ja Muoniossa asuvista 11 %.

Arkiliikunta *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 22 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 9 %, Kittilässä 12 % ja Muoniossa 13 %. (Liitetaulukko 86.)

¹⁰⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

Kuvio 88. Kuntoliikunta.¹⁰⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 21 % kertoi kuntoliikunnan vievän *paljon* vapaa-ajastaan, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 19 %, Kittilässä 14 % ja Kolarissa asuvista 17 %.

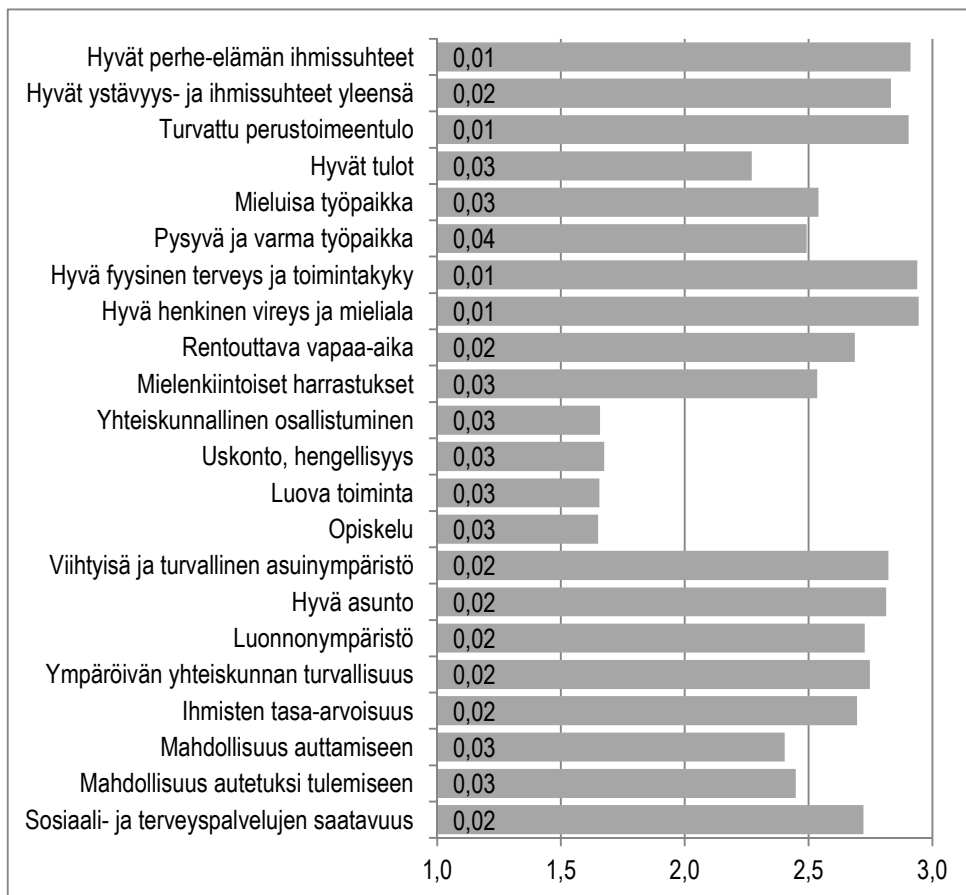
Kuntoliikunta *ei vie lainkaan* aikaa vapaa-ajasta Kolarissa, jossa 15 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 13 %, Kittilässä 14 % ja Muoniossa 11 %. (Liitetaulukko 87.)

¹⁰⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Vähän, 3=Jonkin verran, 4=Paljon.

3.6.3 Hyvän elämän mahdollistajat

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan vapaa-ajan käyttöönsä kysymyksellä

”Kuinka tärkeinä hyvän elämän mahdollistajina näette seuraavat tekijät omassa elämässänne?”

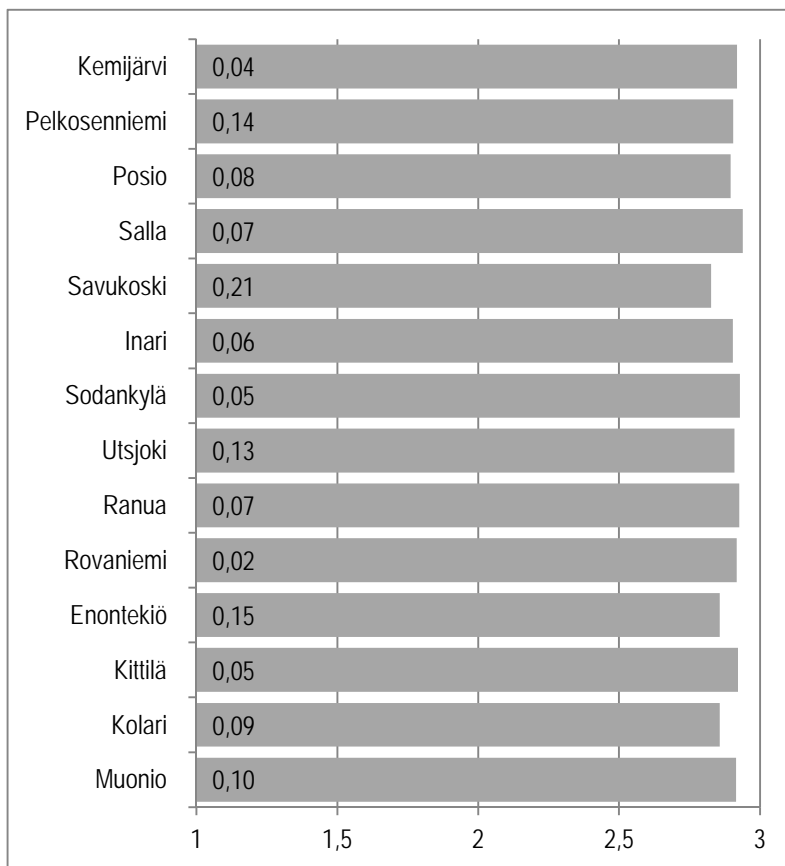

Kuvio 89. Hyvän elämän mahdollistajat.

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), nähtiin tärkeimmiksi hyvän elämän mahdollistajiksi hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, turvattu perustoimeentulo, hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky sekä hyvä henkinen vireys ja mieliala.

Hyvän elämän mahdollistajista vähiten tärkeiksi koettiin yhteiskunnallinen osallistuminen, uskonto ja hengellisyys, luova toiminta sekä opiskelu.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita hyvän elämän mahdollistajista.

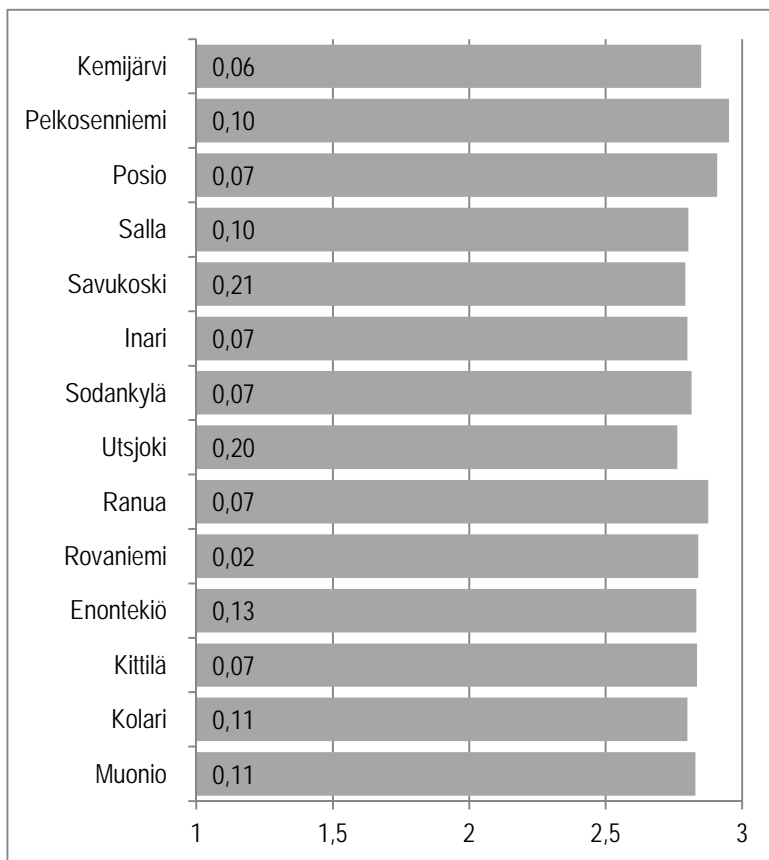

Kuvio 90. Hyvät perhe-elämän ihmissuhteet.¹¹⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 94 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 89 %, Kittilässä 92 % ja Kolarissa asuvista 86 %.

Hyvät perhe-elämän ihmissuhteet *eivät ole tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia Enontekiöllä, jossa 2 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Muoniossa 2 %. Sen sijaan Kittilässä ja Kolarissa kukaan vastaaja ei kertonut hyvien perhe-elämän ihmissuhteiden olevan *ei-tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia. (Liitetaulukko 88.)

¹¹⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

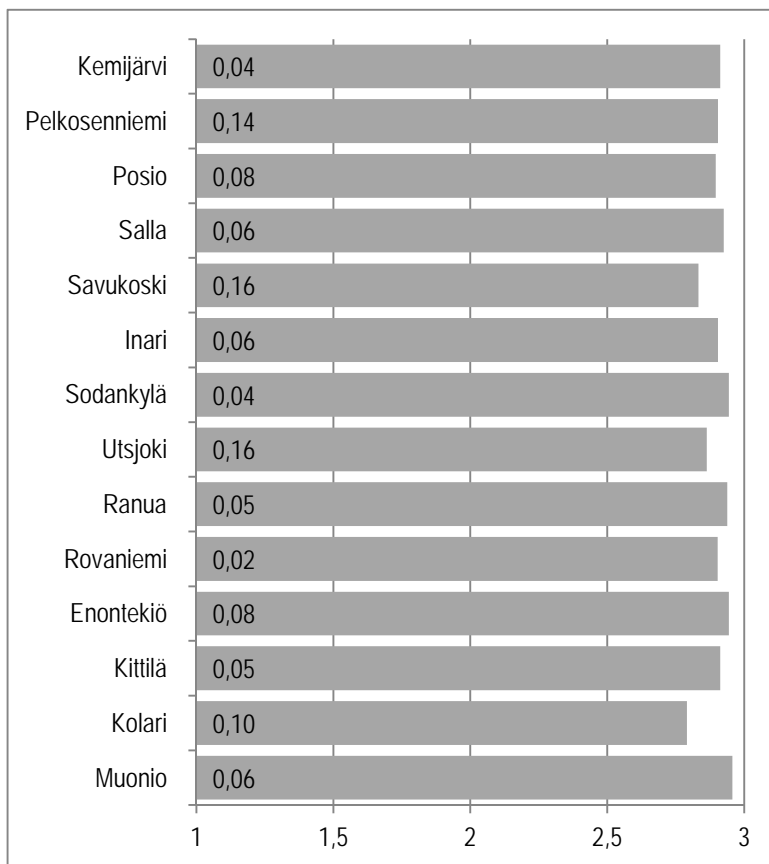

Kuvio 91. Hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä.¹¹¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä, kittiläläisistä ja muoniolaisista 83 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, kun vastaavan arvion antoi Kolarissa asuvista 82 %.

Hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä *eivät ole tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia Kolarissa, jossa 2 % vastaajista oli tätä mieltä. Sen sijaan Enontekiöllä, Kittilässä ja Muonioissa kukaan vastaaja ei kertonut hyvien ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä olevan *ei-tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia. (Liitetaulukko 89.)

¹¹¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

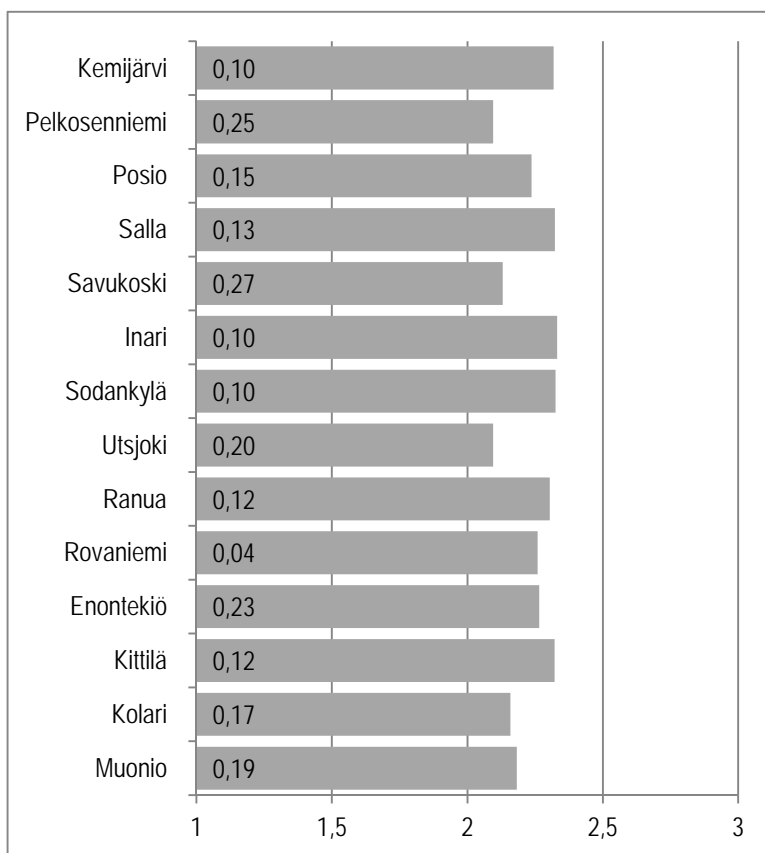

Kuvio 92. Turvattu perustoimeentulo.¹¹²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 96 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan turvattu perustoimeentulo, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 94 %, Kittilässä 91 % ja Kolariassa asuvista 79 %.

Sen sijaan yhdessäkään Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa kukaan vastaaja ei kertonut turvatun perustoimeentulon olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 90.)

¹¹² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

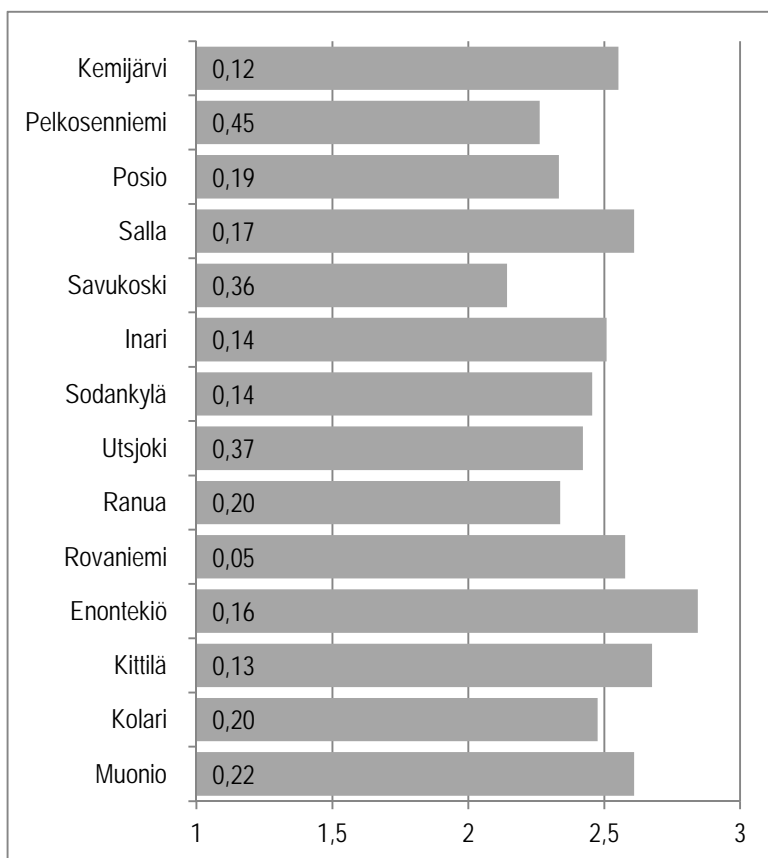

Kuvio 93. Hyvät tulot.¹¹³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 42 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvät tulot, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 38 %, Kolarissa 32 % ja Muoniossa asuvista 30 %.

Hyvät tulot *eivät ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 16 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 12 %, Kittilässä 10 % ja Muoniossa 11 %. (Liitetaulukko 91.)

¹¹³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

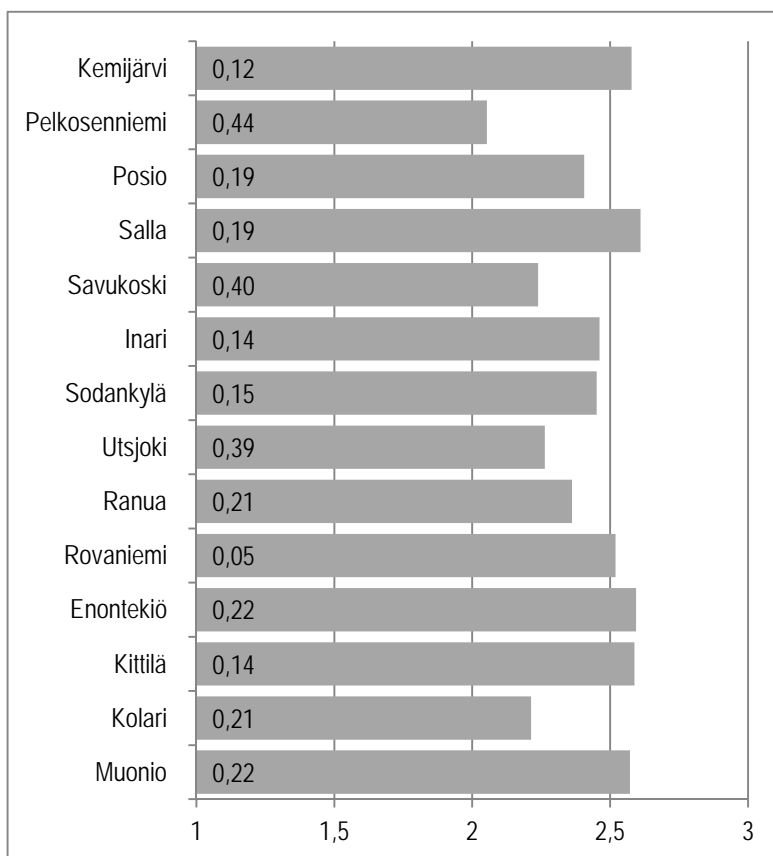

Kuvio 94. *Mieluisa työpaikka.*¹¹⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 88 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan mieluisa työpaikka, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 77 %, Kolarissa 66 % ja Muoniossa asuvista 73 %.

Mieluisa työpaikka *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 18 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 %, Kittilässä 10 % ja Muoniossa 12 %. (Liitetaulukko 92.)

¹¹⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

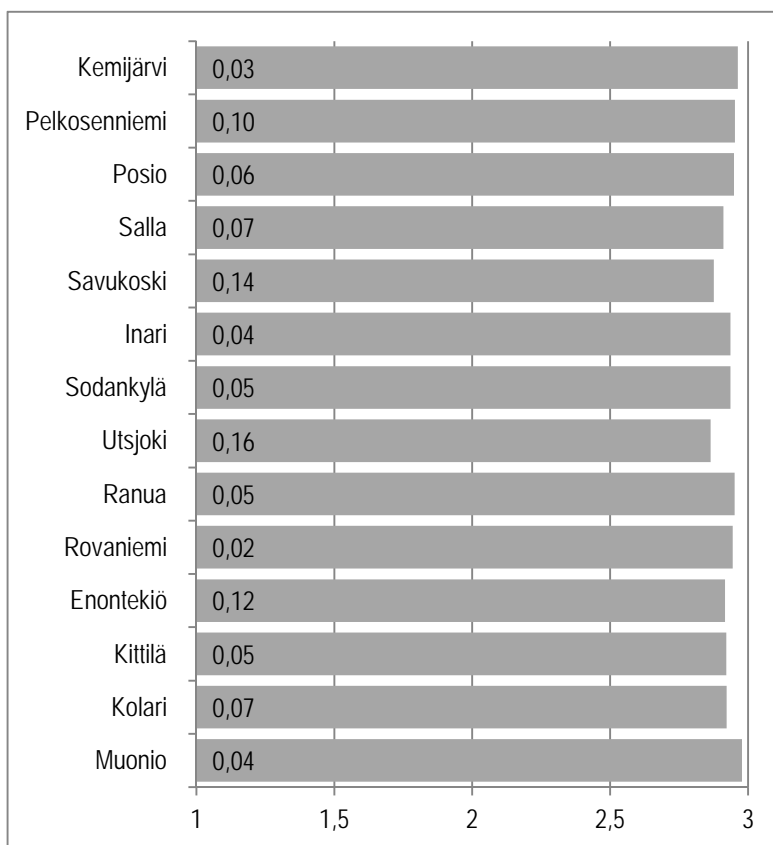

Kuvio 95. *Pysyvä ja varma työpaikka.*¹¹⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 71 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan pysyvä ja varma työpaikka, kun vastaavan arvion Enontekiöllä 66 %, Kolarissa 46 % ja Muoniossa asuvista 69 %.

Pysyvä ja varma työpaikka *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 25 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 6 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 12 %. (Liitetaulukko 93.)

¹¹⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

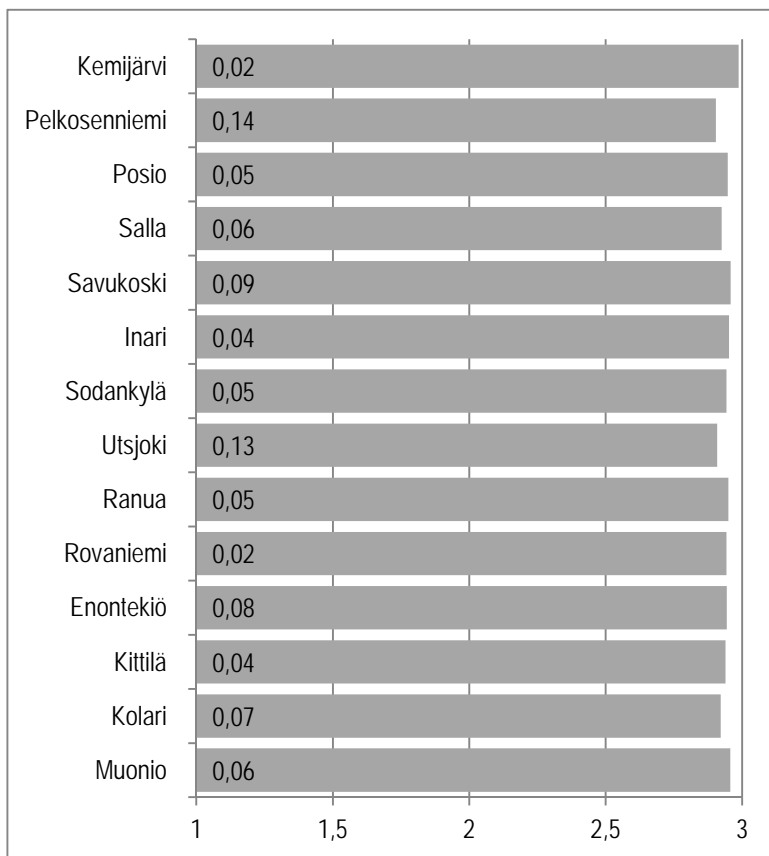

Kuvio 96. Hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky.¹¹⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin muoniolaisista 98 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 94 % sekä Kittilässä ja Kolarissa asuvista 92 %.

Hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky *eivät ole tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia Enontekiöllä, jossa 3 % vastaajista oli tätä mieltä. Sen sijaan Kittilässä, Kolarissa ja Muoniossa kukaan vastaaja ei kertonut hyvän fyysisen terveyden ja toimintakyvyn olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistajia. (Liitetaulukko 94.)

¹¹⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

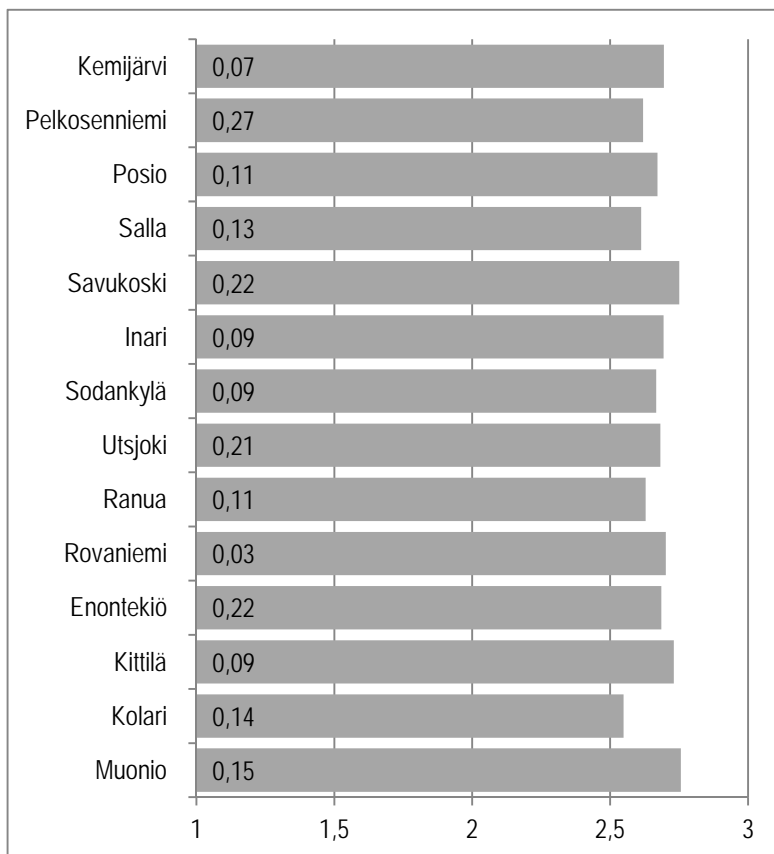

Kuvio 97. Hyvä henkinen vireys ja mieliala.¹¹⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin muoniolaisista 96 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvä henkinen vireys ja mieliala, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Kittilässä 94 % sekä Kolarissa asuvista 92 %.

Sen sijaan yhdessäkään Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa kukaan vastaaja ei kertonut hyvän henkisen vireyden ja mielialan olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 95.)

¹¹⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

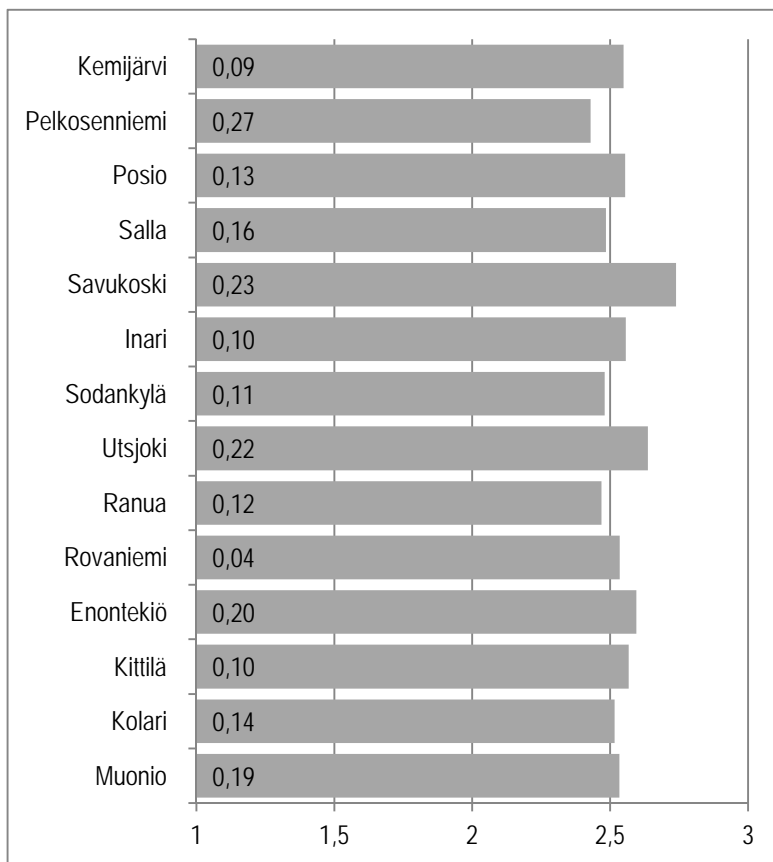

Kuvio 98. Rentouttava vapaa-aika.¹¹⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 78 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan rentouttava vapaa-aika, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 77 %, Kittilässä 74 % ja Kolarissa asuvista 56 %.

Rentouttava vapaa-aika *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Enontekiöllä, joissa 9 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 % sekä Kolarissa ja Muonioissa 2 %. (Liitetaulukko 96.)

¹¹⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

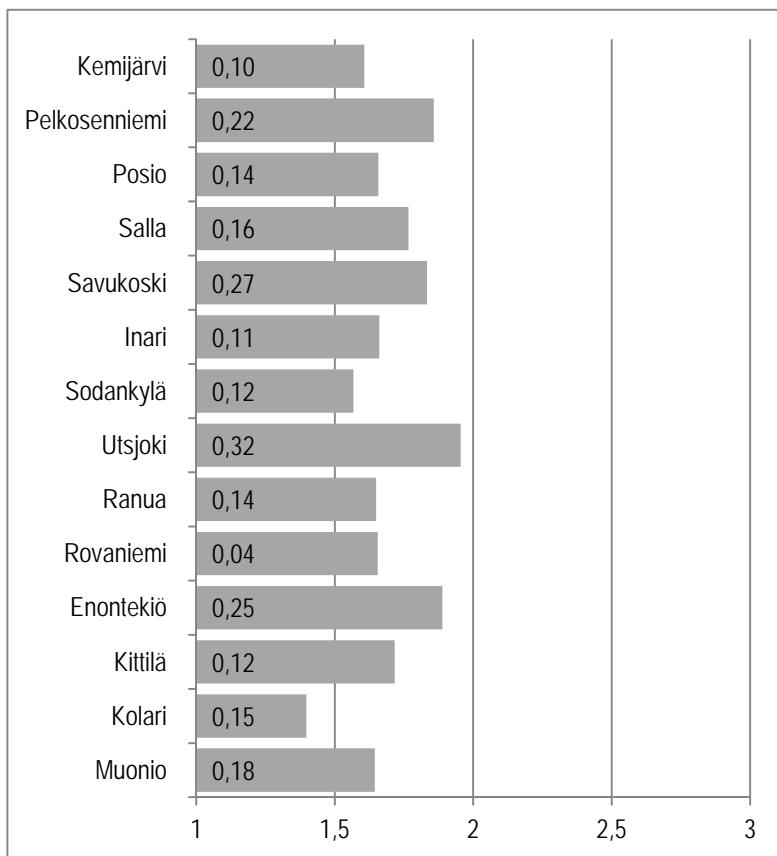

Kuvio 99. *Mielenkiintoiset harrastukset.*¹¹⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 65 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan mielenkiintoiset harrastukset, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 59 %, Kolarissa 55 % ja Muoniossa asuvista 60 %.

Mielenkiintoiset harrastukset *eivät ole tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia Muoniossa, jossa 7 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 5 % sekä Kittilässä ja Kolarissa 3 %. (Liitetaulukko 97.)

¹¹⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

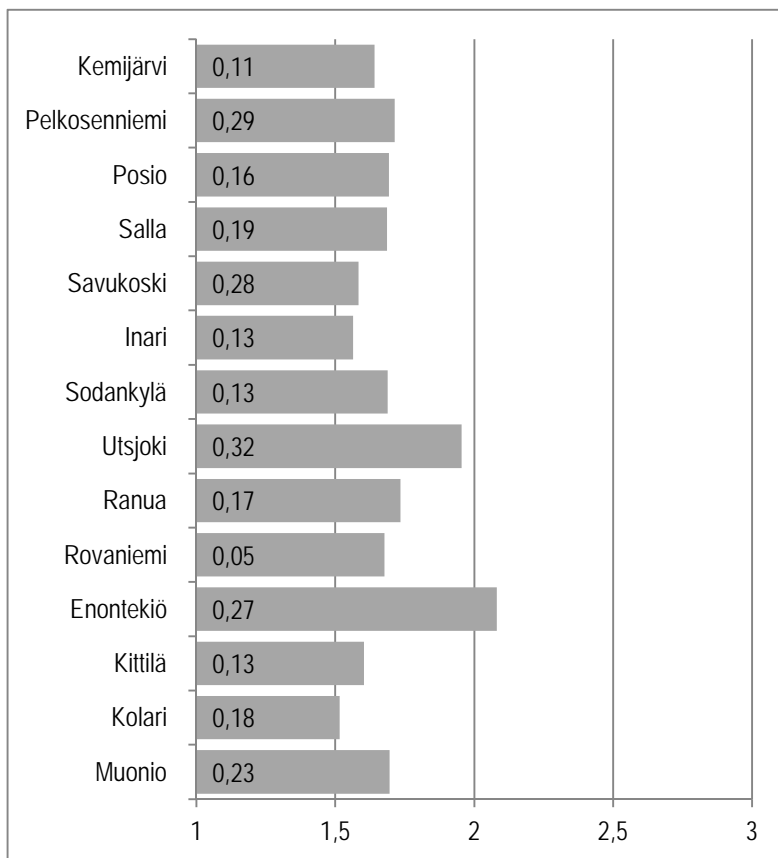

Kuvio 100. Yhteiskunnallinen osallistuminen, mahdollisuus vaikuttaa.¹²⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 22 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan yhteiskunnallisen osallistumisen, mahdollisuuden vaikuttaa, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 10 %, Kolarissa 5 % ja Muoniossa asuvista 7 %.

Yhteiskunnallinen osallistuminen, mahdollisuus vaikuttaa *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 65 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 33 %, Kittilässä 38 % ja Muoniossa 42 %. (Liitetäulukko 98.)

¹²⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

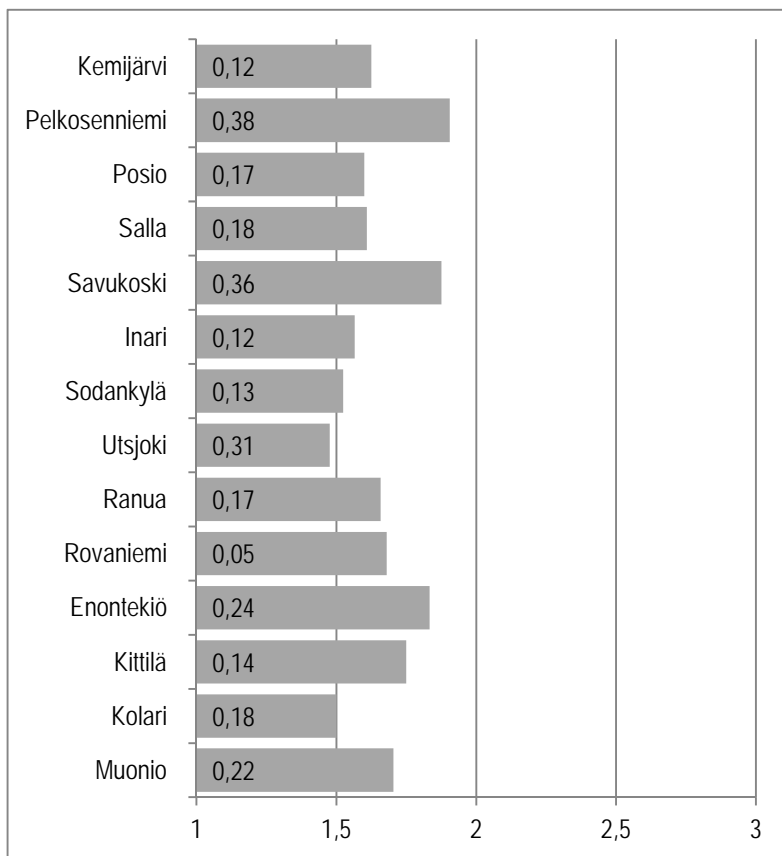

Kuvio 101. *Uskonto, hengellisyys.*¹²¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 35 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan uskonnon, hengellisyden, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 12 %, Kolarissa 14 % ja Muoniossa asuvista 20 %.

Uskonto, hengellisyys *eivät ole tärkeitä* hyvän elämän mahdollistajia Kolarissa, jossa 63 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 27 %, Kittilässä 51 % ja Muoniossa 50 %. (Liitetaulukko 99.)

¹²¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

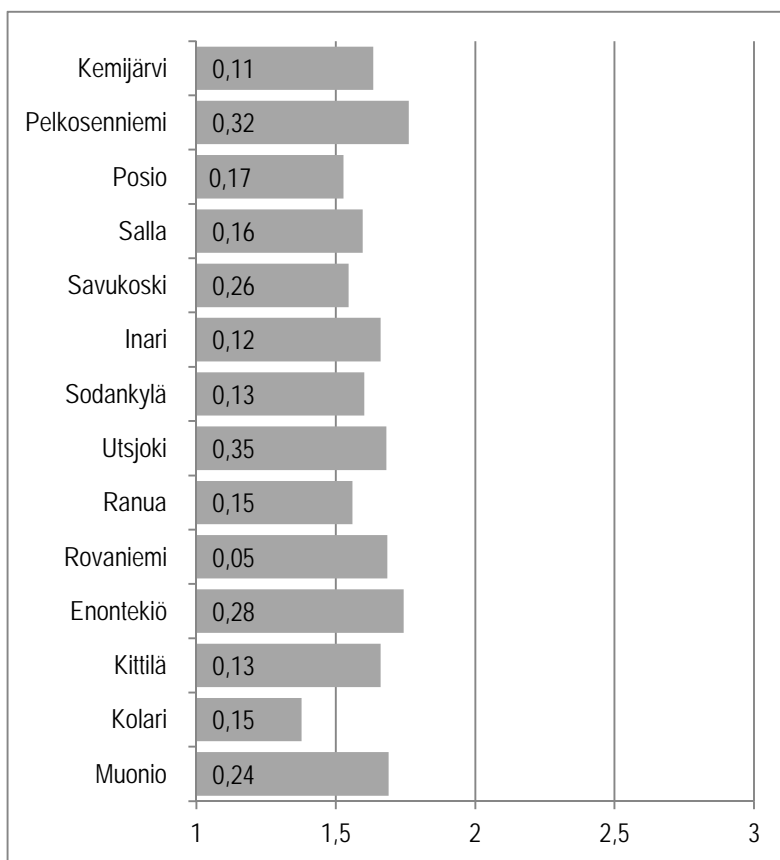

Kuvio 102. Luova toiminta (soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.).¹²²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 20 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan luovan toiminnan (soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.), kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 17 %, Kolarissa 11 % ja Muoniossa asuvista 16 %.

Luova toiminta (soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.) *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 61 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 33 % ja Kittilässä ja Muoniossa 45 %. (Liitetäulukko 100.)

¹²² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

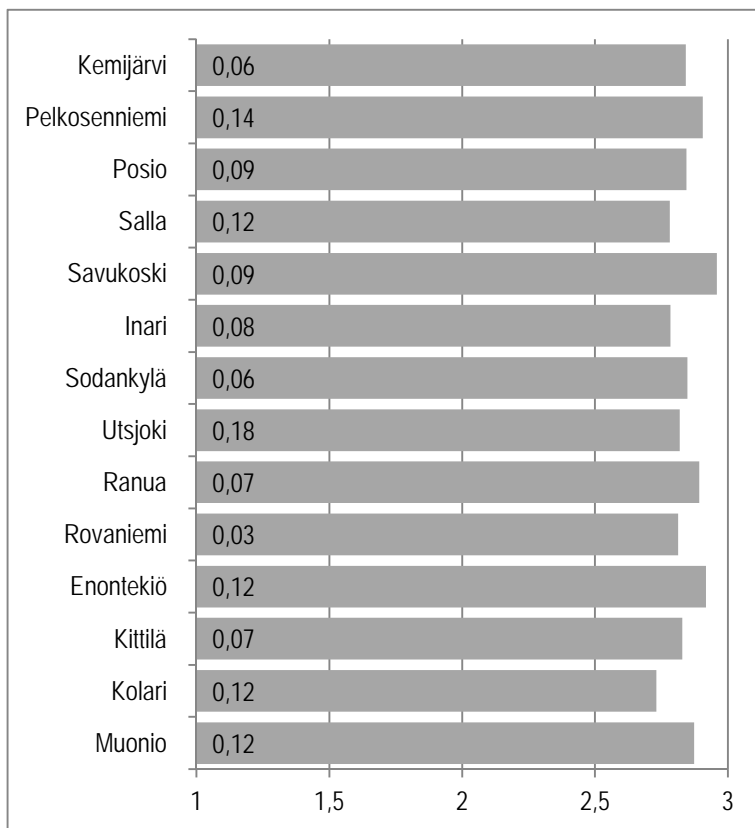

Kuvio 103. *Opiskelu.*¹²³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 23 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan opiskelun, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 12 %, Kolarissa 5 % ja Muoniossa asuvista 20 %.

Opiskelu *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 67 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 49 %, Kittilässä 46 % ja Muoniossa 51 %. (Liitetaulukko 101.)

¹²³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

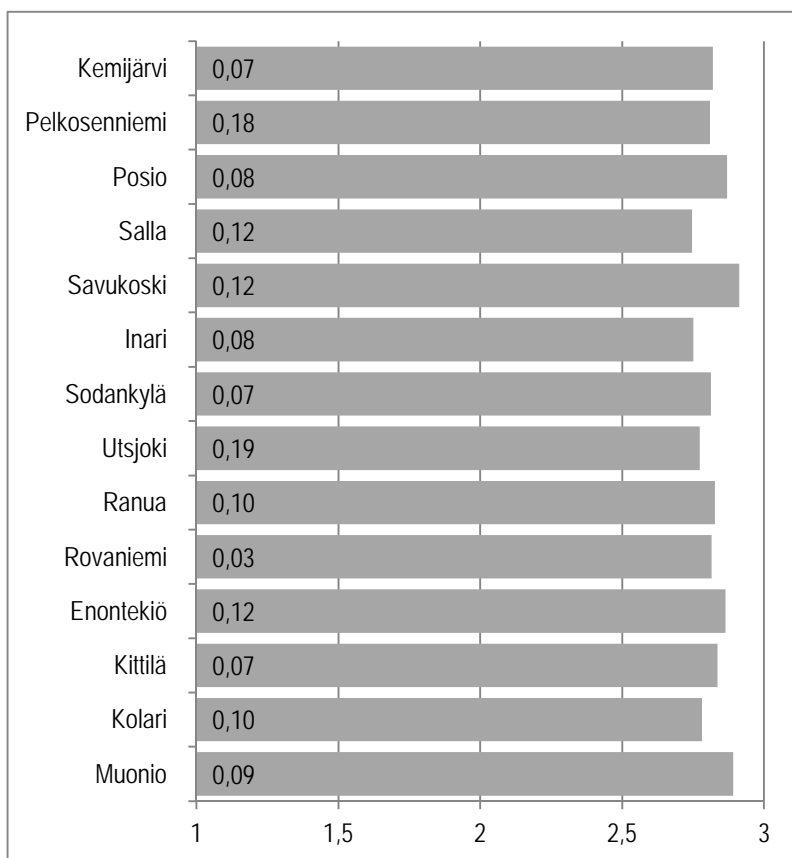

Kuvio 104. *Viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö.*¹²⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 94 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 83 %, Kolarissa 75 % ja Muoniossa asuvista 89 %.

Viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Enontekiöllä, jossa 3 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kolarissa ja Muoniossa 2 %. Sen sijaan Kittilässä kukaan vastaaja ei kertonut viihtyisän ja turvallisen asuinympäristön olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 102.)

¹²⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

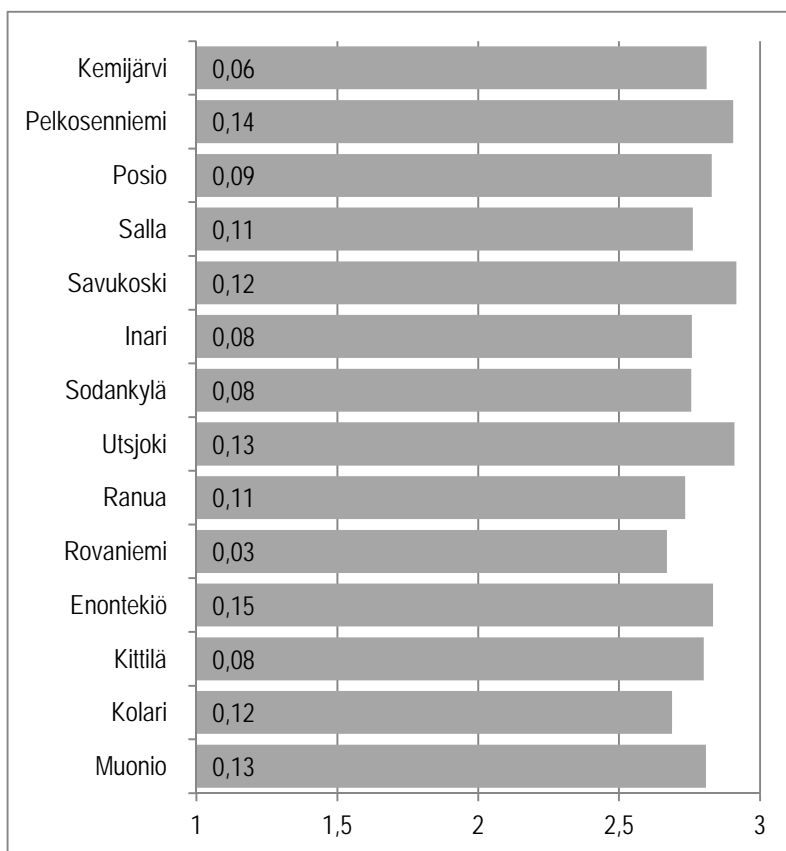

Kuvio 105. Hyvä asunto.¹²⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 89 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan hyvän asunnon, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 86 %, Kittilässä 84 % ja Kolarissa asuvista 78 %.

Sen sijaan yhdessäkään Tunturi-Lapin seutukunnassa kukaan vastaaja ei kertonut hyvän asunnon olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 103.)

¹²⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

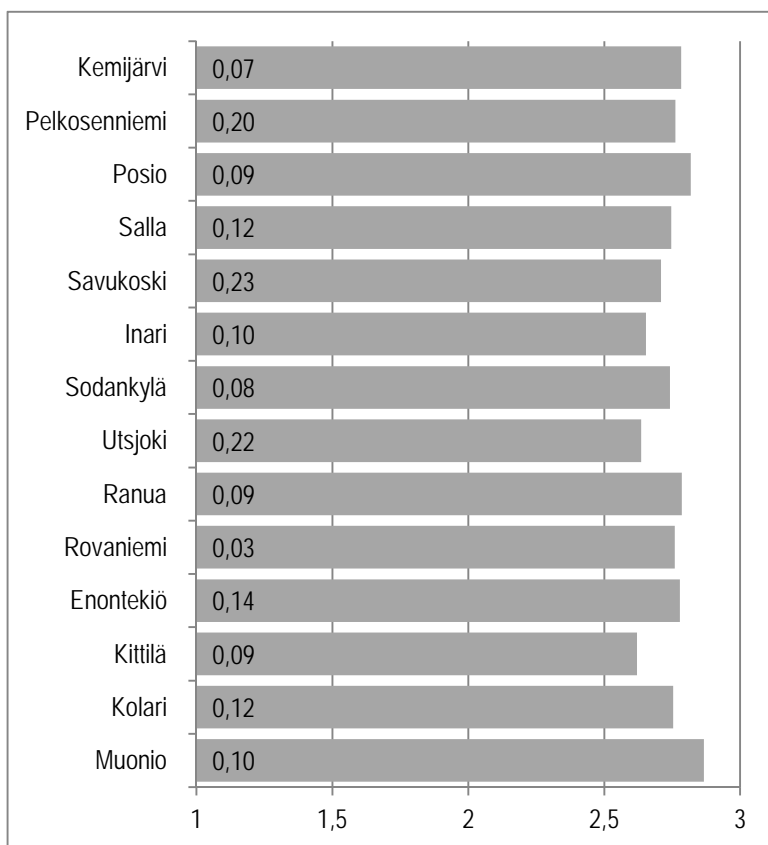

Kuvio 106. Luonnonympäristö.¹²⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 86 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan luonnonympäristön, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 81 %, Kolarissa 69 % ja Muoniossa asuvista 83 %.

Luonnonympäristö *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Enontekiöllä, jossa 3 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 % ja Muoniossa 2 %. Sen sijaan Kolarissa kukaan vastaaja ei kertonut luonnonympäristön olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 104.)

¹²⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

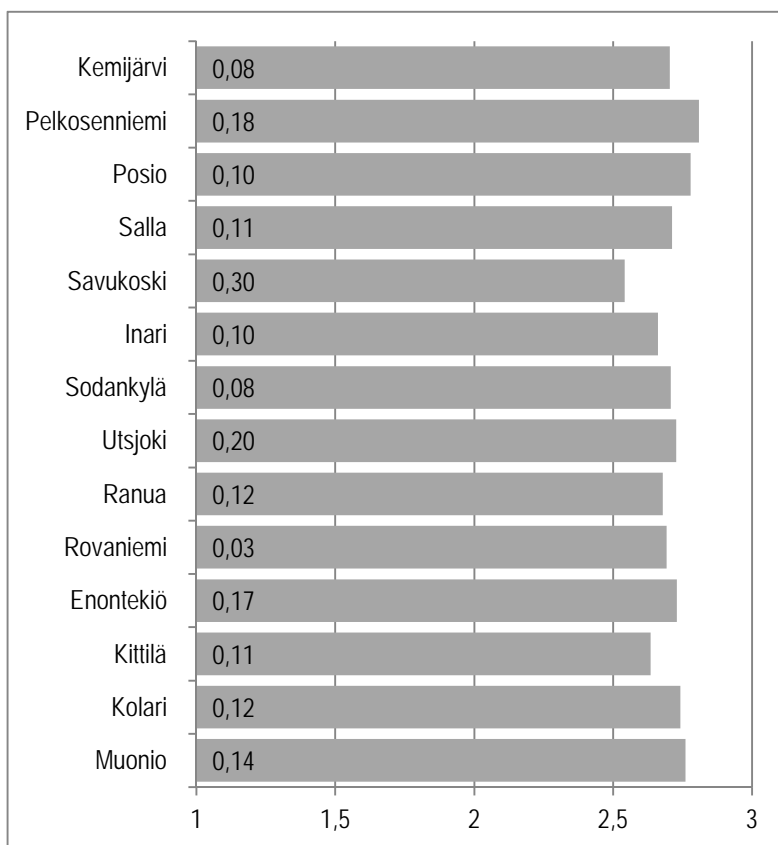

Kuvio 107. Ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus.¹²⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 87 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan ympäröivän yhteiskunnan turvallisuuden, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 78 %, Kittilässä 63 % ja Kolarissa asuvista 77 %.

Ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kolarissa, jossa 2 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 %. Sen sijaan Enontekiöllä ja Muoniossa kukaan vastaaja ei kertonut ympäröivän yhteiskunnan turvallisuuden olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liite-
taulukko 105.)

¹²⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

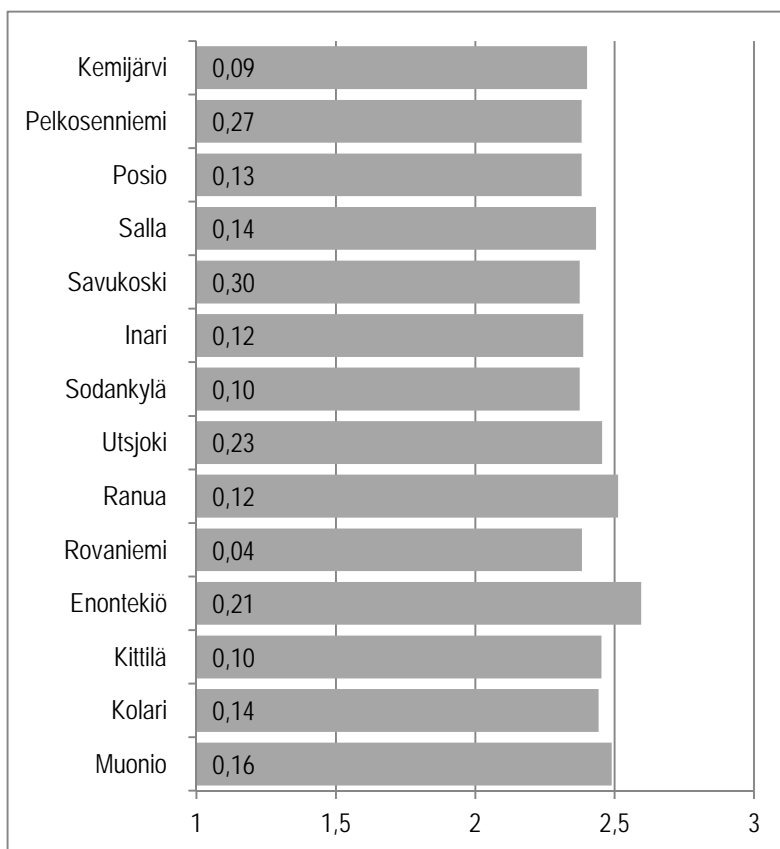

Kuvio 108. Ihmisten tasa-arvoisuus.¹²⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 78 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan ihmisten tasa-arvoisuuden, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Kolarissa 76 % sekä Kittilässä asuvista 69 %.

Ihmisten tasa-arvoisuus *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kittilässä, jossa 5 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 % sekä Kolarissa ja Muoniossa 2 %. (Liitetaulukko 106.)

¹²⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

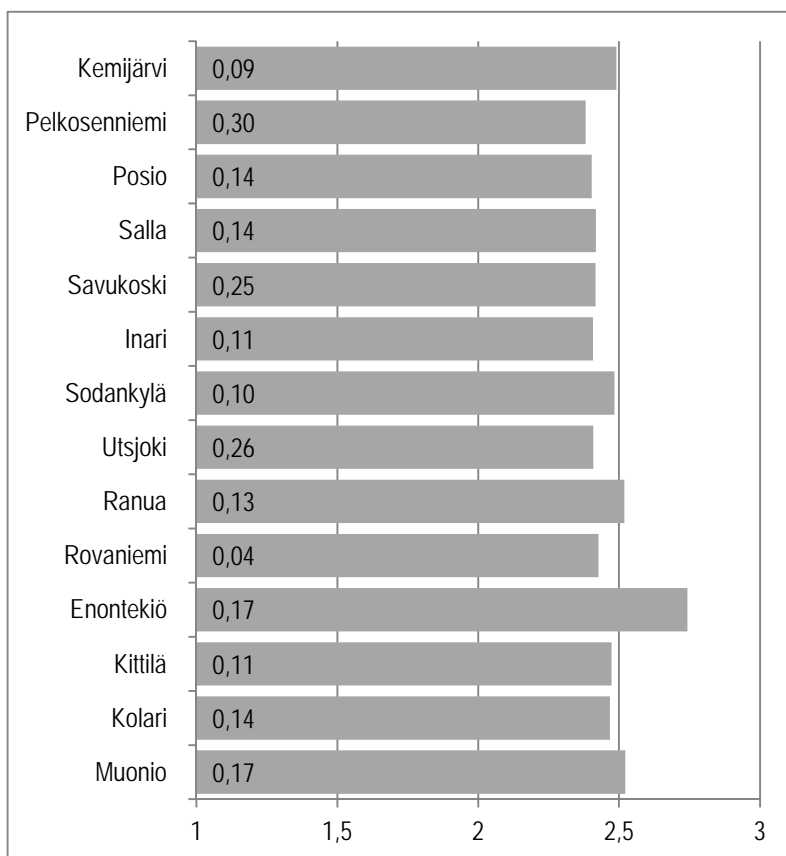

Kuvio 109. *Mahdollisuus auttamiseen.*¹²⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 68 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan mahdollisuuden auttamiseen, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 49 %, Kolarissa 48 % ja Muoniossa asuvista 51 %.

Mahdollisuus auttamiseen *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Enontekiöllä, jossa 8 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Kolarissa 3 % sekä Muoniossa 2 %. (Liitetaulukko 107.)

¹²⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

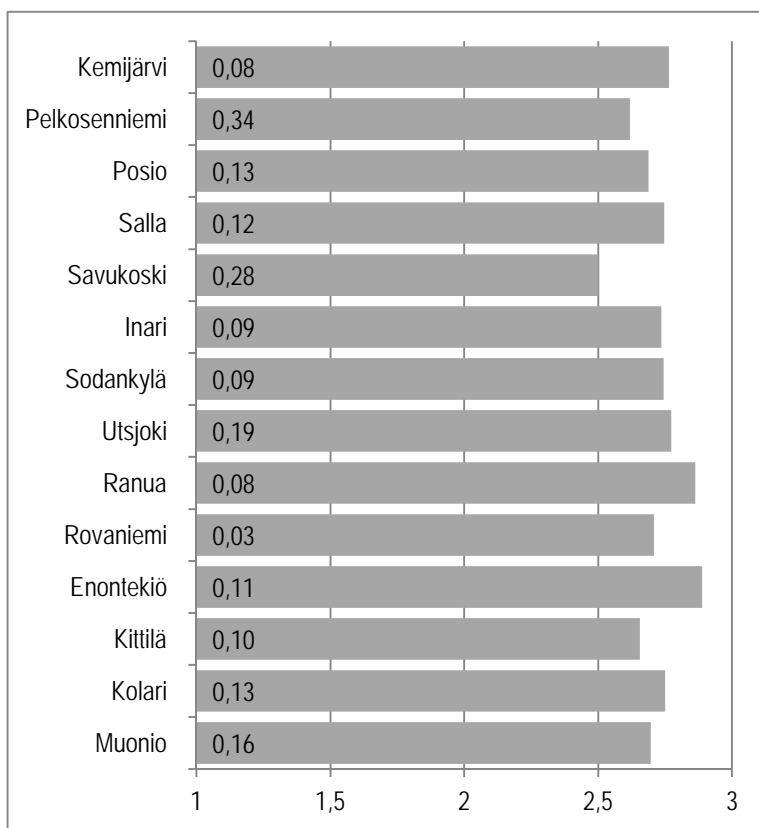

Kuvio 110. Mahdollisuus autetuksi tulemiseen.¹³⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 77 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan mahdollisuuden autetuksi tulemiseen, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 51 %, Kolarissa 50 % ja Muoniossa asuvista 57 %.

Mahdollisuus autetuksi tulemiseen *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Kittilässä ja Muoniossa, joissa 6 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 3 %. (Liitetaulukko 108.)

¹³⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

Kuvio 111. Sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus.¹³¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 89 % kertoi *tärkeänä* hyvän elämän mahdollistajana olevan sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuden, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 68 %, Kolarissa 78 % ja Muoniossa asuvista 74 %.

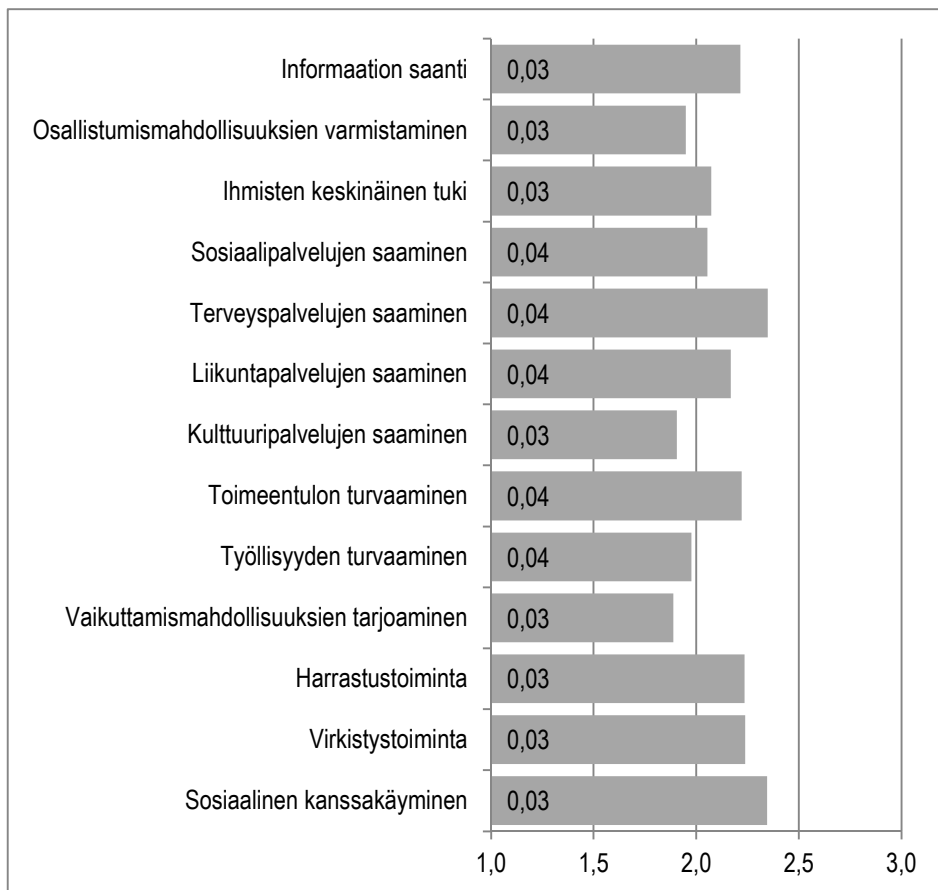
Sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuus *ei ole tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja Muoniossa, jossa 4 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Kolarissa 3 %. Sen sijaan Enontekiöllä kukaan vastaaja ei kertonut sosiaali- ja terveystalvelujen saatavuuden olevan *ei-tärkeä* hyvän elämän mahdollistaja. (Liitetaulukko 109.)

¹³¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En tärkeä, 2=Jonkin verran tärkeä, 3=Tärkeä.

3.6.4 Yhdistysten/järjestöjen merkitys

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan yhdistyksissä/järjestöissä toimimista kysymyksellä

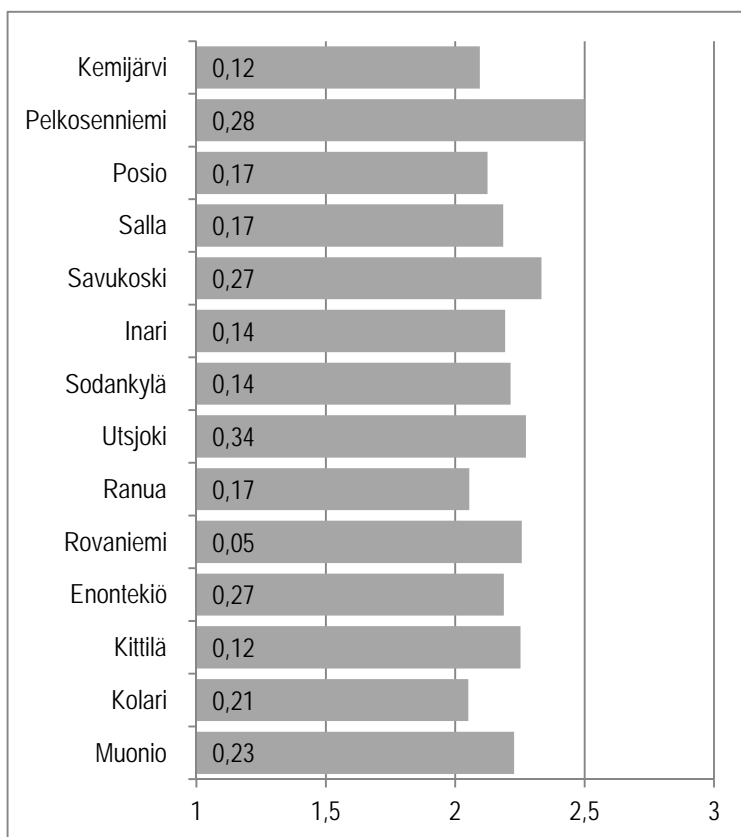
”Kuinka paljon merkitystä seuraavilla yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksilla on Teille itsellenne?”

Kuvio 112. Yhdistysten/järjestöjen merkitys.

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), nähtiin terveyspalvelujen saaminen, toimeentulon turvaaminen ja sosiaalinen kanssakäyminen merkityksellisimpinä yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksina. Vähiten merkityksellisimpinä ulottuvuuksina nähtiin osallistumismahdollisuuksien varmistaminen, kulttuuripalvelujen saaminen ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksien merkityksestä.

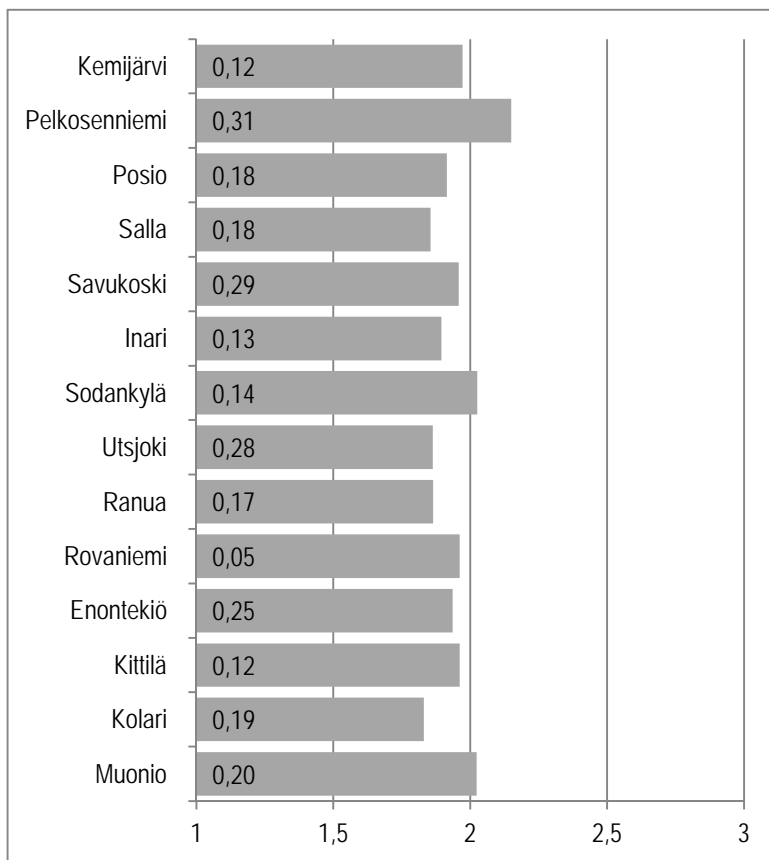

Kuvio 113. Informaation saanti.¹³²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 41 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista informaation saannilla olevan merkitystä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 38 % sekä Kittilässä ja Kolarissa 36 %.

Kolarilaisista vastaajista 31 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista informaation saannilla *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 19 %, Kittilässä 11 % ja Muoniossa 18 %. (Liitetaulukko 110.)

¹³² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

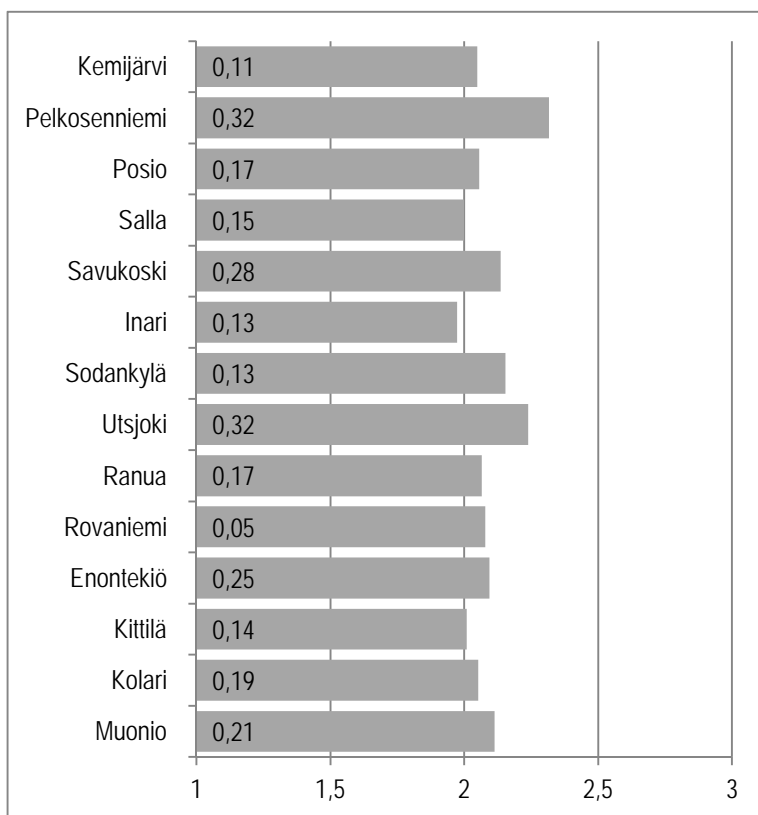

Kuvio 114. Osallistumismahdollisuuksien varmistaminen.¹³³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 23 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista osallistumismahdollisuuksien varmistamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 19 % sekä Kittilässä 18 %.

Kolarilaisista vastaajista 36 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista osallistumismahdollisuuksien varmistamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 26 %, Kittilässä 22 % ja Muoniossa 20 %. (Liitetaulukko 111.)

¹³³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

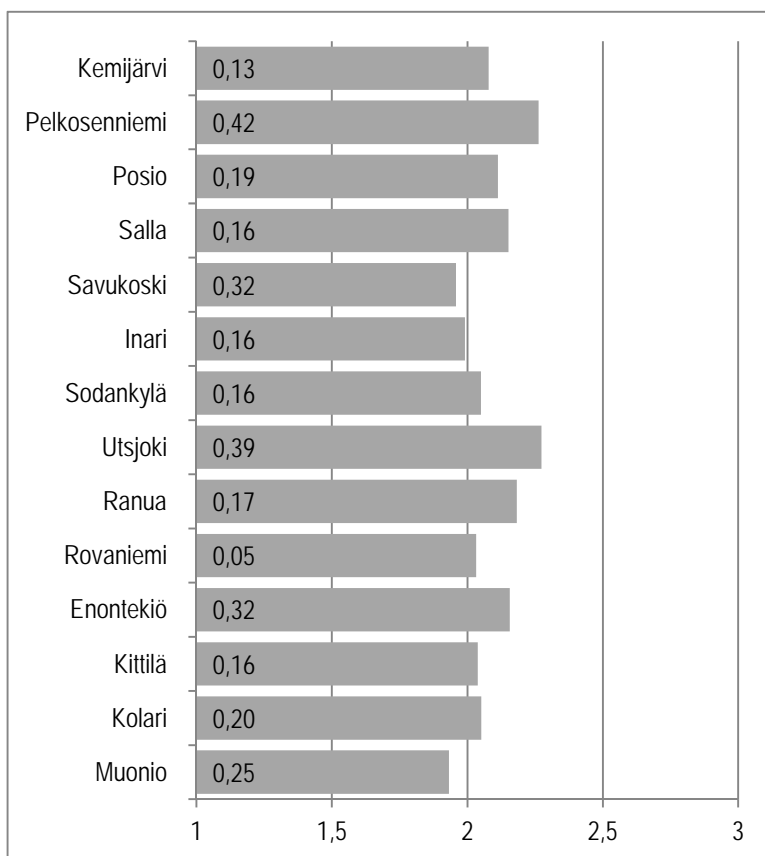

Kuvio 115. Ihmisten keskinäinen tuki.¹³⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 30 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista ihmisten keskinäisellä tuella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kolarissa 28 % sekä Kittilässä 26 %.

Kittiläläisistä vastaajista 25 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista ihmisten keskinäisellä tuella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 19 %, Kolarissa 23 % ja Muoniossa 18 %. (Liitetaulukko 112.)

¹³⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

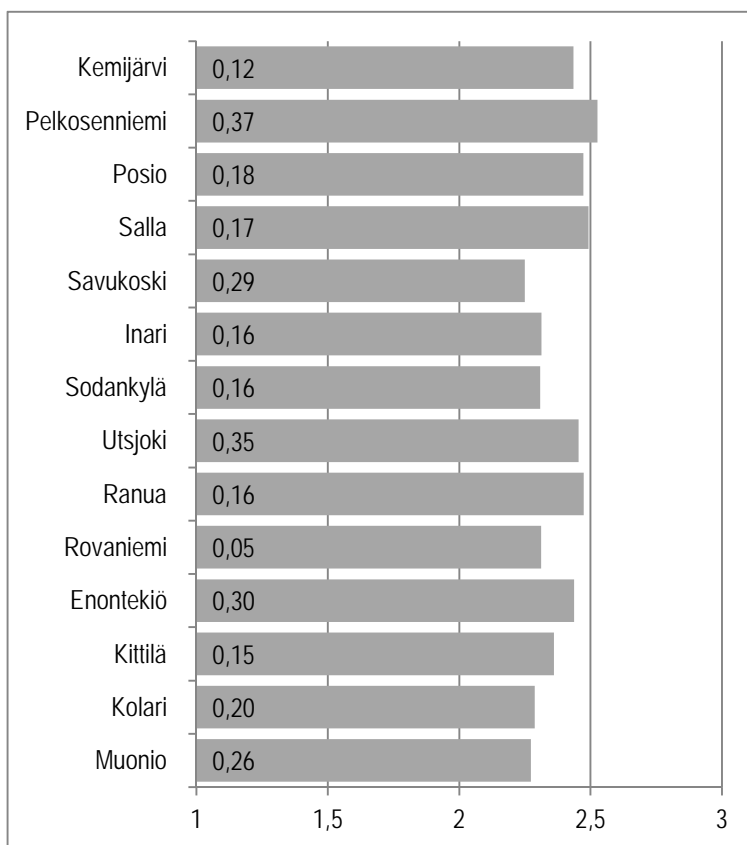

Kuvio 116. Sosiaalipalvelujen saaminen.¹³⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 47 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista sosiaalipalvelujen saamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 34 %, Kolarissa 31 % ja Muoniossa 30 %.

Muoniolaisista vastaajista 36 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista sosiaalipalvelujen saamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 31 %, Kittilässä 30 % ja Kolarissa 26 %. (Liitetaulukko 113.)

¹³⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

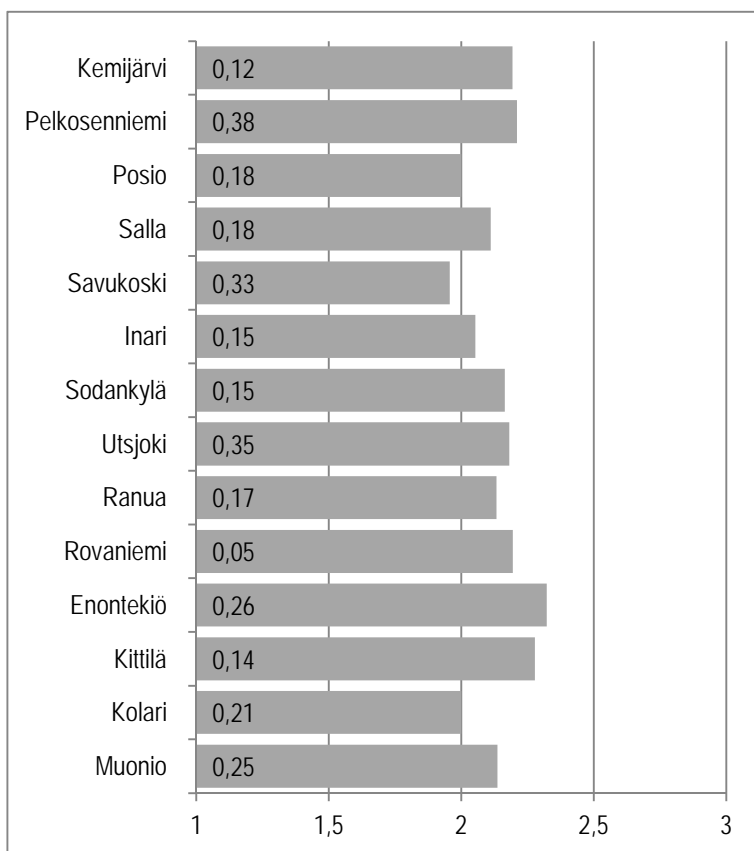

Kuvio 117. *Terveyspalvelujen saaminen.*¹³⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 66 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista terveyspalvelujen saamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 54 %, Kolarissa 47 % ja Muoniossa 52 %.

Muoniolaisista vastaajista 25 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista terveyspalvelujen saamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 22 %, Kittilässä 18 % ja Kolarissa 19 %. (Liitetaulukko 114.)

¹³⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

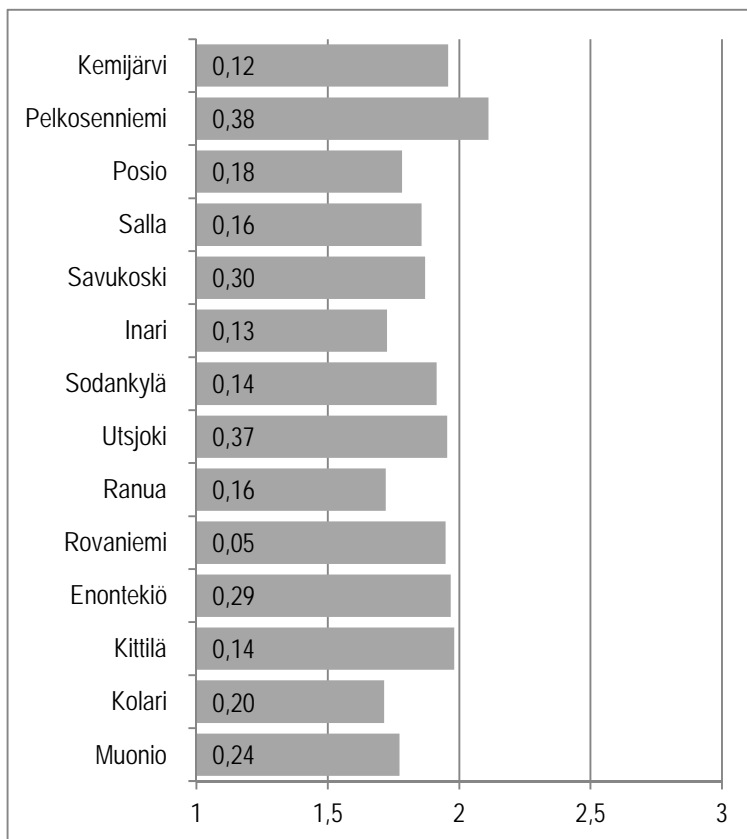

Kuvio 118. Liikuntapalvelujen saaminen.¹³⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 45 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista liikuntapalvelujen saamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 44 %, Kolarissa 31 % ja Muoniossa 41 %.

Kolarilaisista vastaajista 31 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista liikuntapalvelujen saamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 13 %, Kittilässä 16 % ja Muoniossa 27 %. (Liitetaulukko 115.)

¹³⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta **Vastausvaihtoehdot:** 1=Et ole merkitystä, 2=On jonkin verran merkitystä, 3=On merkitystä.

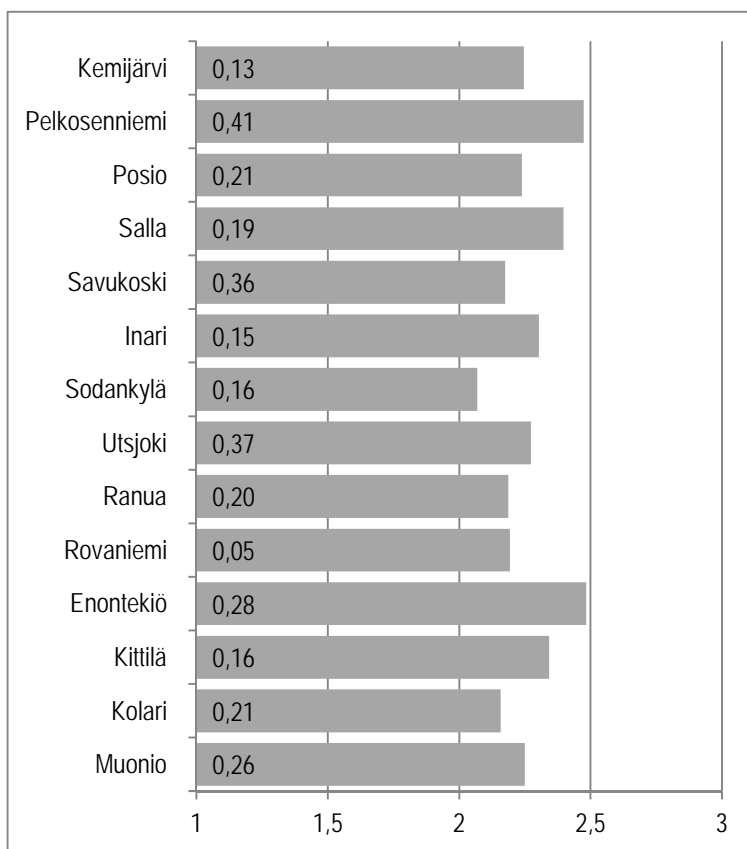

Kuvio 119. Kulttuuripalvelujen saaminen.¹³⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 29 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan oluttuvuuksista kulttuuripalvelujen saamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 26 %, Kolarissa 16 % ja Muoniossa 23 %.

Kolarilaisista ja muoniolaisista vastaajista 45 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan oluttuvuuksista kulttuuripalvelujen saamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 32 % ja Kittilässä 28 %. (Liitetaulukko 116.)

¹³⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

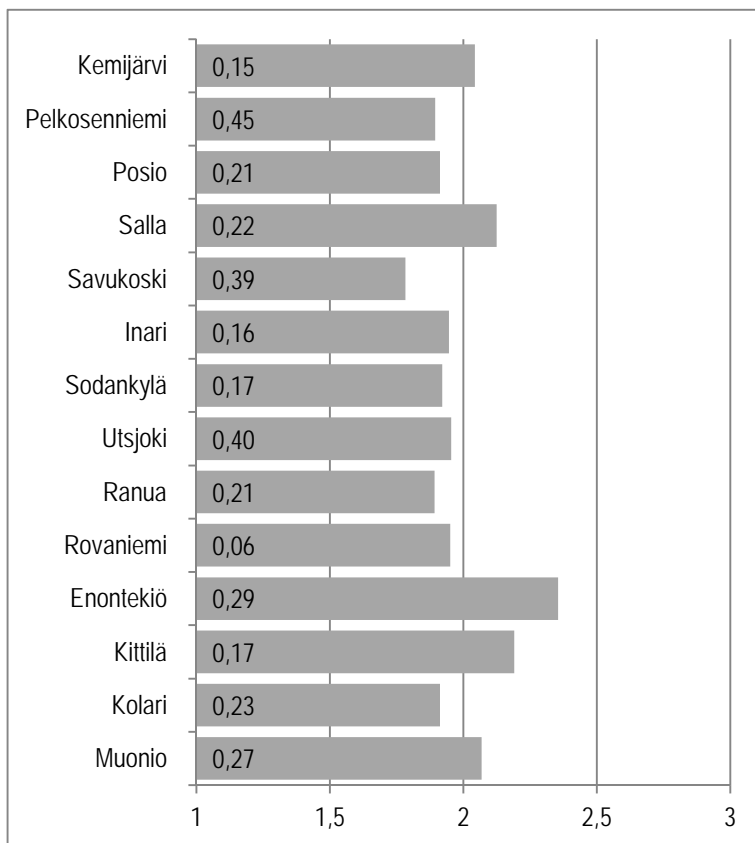

Kuvio 120. Toimeentulon turvaaminen.¹³⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 65 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista toimeentulon turvaamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 57 %, Kolarissa 40 % ja Muoniossa 50 %.

Kolarilaisista ja muoniolaisista vastaajista 25 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista toimeentulon turvaamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 16 % ja Kittilässä 23 %. (Liitetaulukko 117.)

¹³⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei ole merkitystä, 2=On jonkin verran merkitystä, 3=On merkitystä.

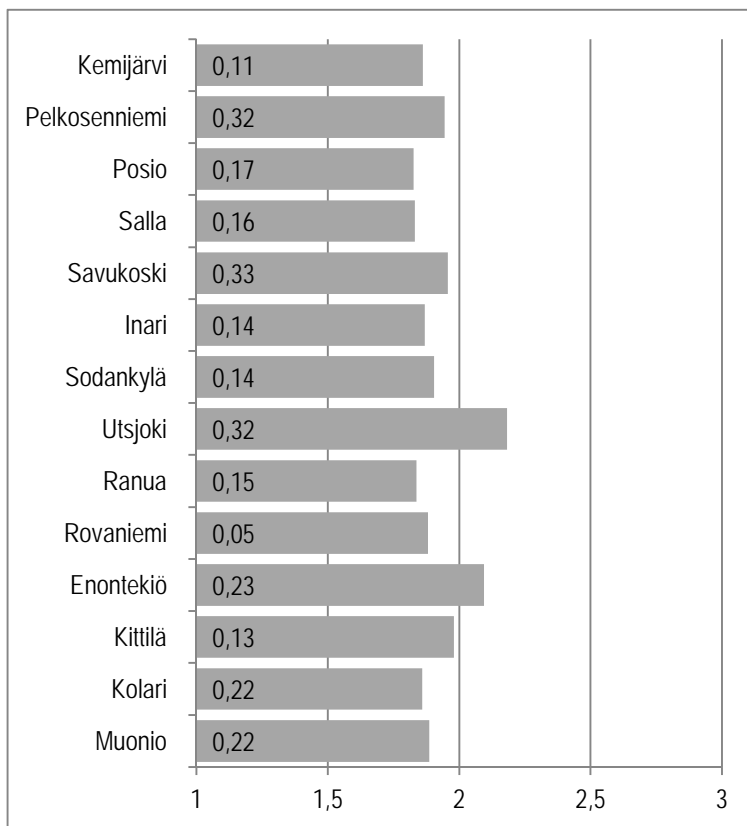

Kuvio 121. Työllisyyden turvaaminen.¹⁴⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 55 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista työllisyyden turvaamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 47 %, Kolarissa 33 % ja Muoniossa 43 %.

Kolarilaisista vastaajista 42 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista työllisyyden turvaamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 19 %, Kittilässä 28 % ja Muoniossa 36 %. (Liitetaulukko 118.)

¹⁴⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

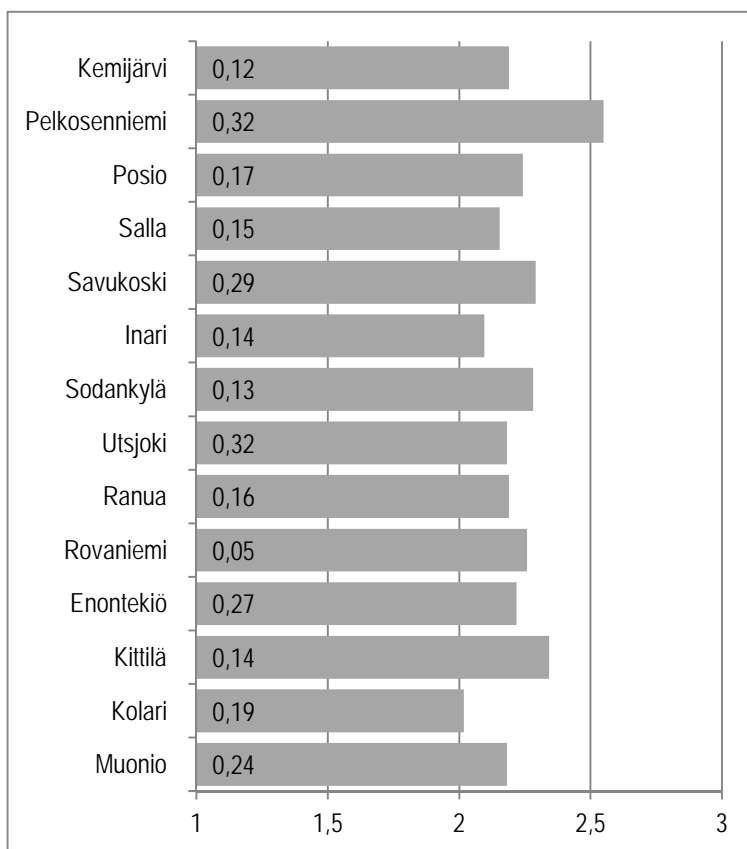

Kuvio 122. Vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen.¹⁴¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 28 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamisella *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 25 %, Kittilässä 22 % ja Muoniossa 20 %.

Kolarilaisista vastaajista 42 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamisella *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 16 %, Kittilässä 24 % ja Muoniossa 32 %. (Liite-
taulukko 119.)

¹⁴¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

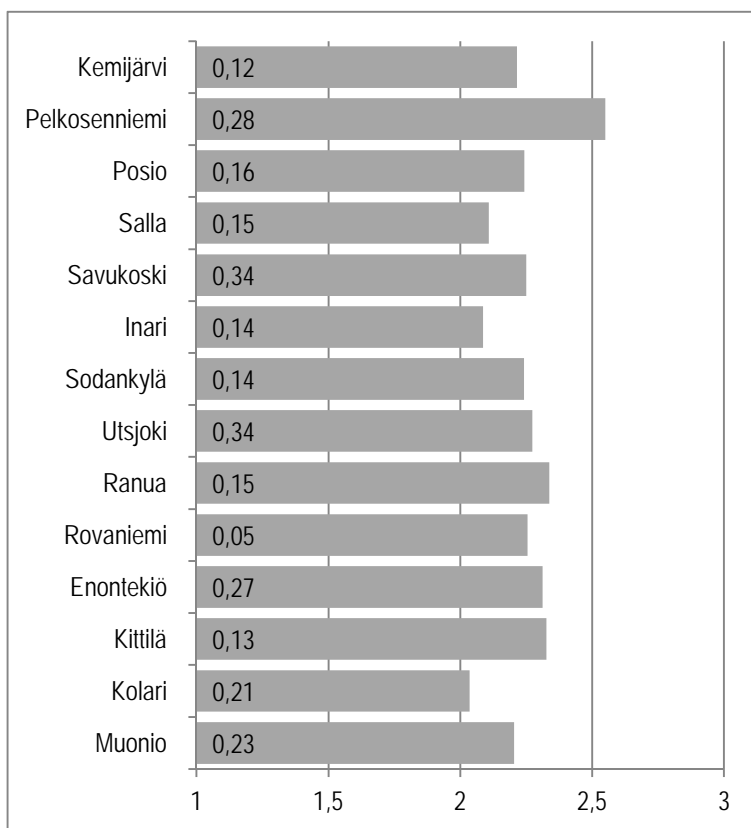

Kuvio 123. Harrastustoiminta.¹⁴²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 48 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista harrastustoiminnalla *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Muoniossa 41 % sekä Kolarissa 28 %.

Kolarilaisista vastaajista 26 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista harrastustoiminnalla *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 19 %, Kittilässä 13 % ja Muoniossa 23 %. (Liitetaulukko 120.)

¹⁴² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei ole merkitystä, 2=On jonkin verran merkitystä, 3=On merkitystä.

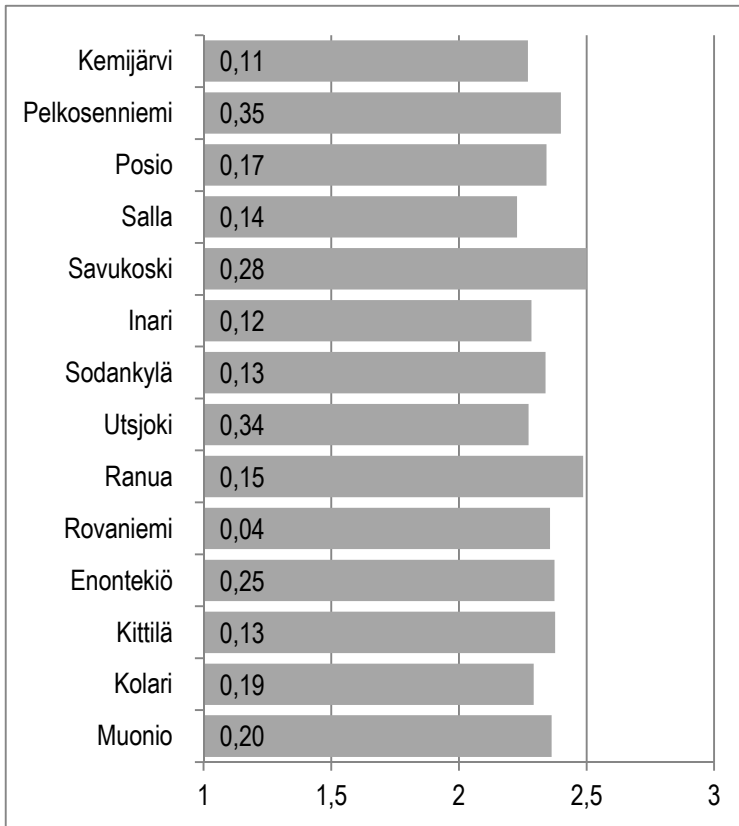

Kuvio 124. *Virkistystoiminta.*¹⁴³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 47 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista virkistystoiminnalla *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 44 %, Kolarissa 32 % ja Muoniossa 41 %.

Kolarilaisista vastaajista 28 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista virkistystoiminnalla *ole merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 16 %, Kittilässä 12 % ja Muoniossa 20 %. (Liitetaulukko 121.)

¹⁴³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

Kuvio 125. Sosiaalinen kanssakäyminen.¹⁴⁴

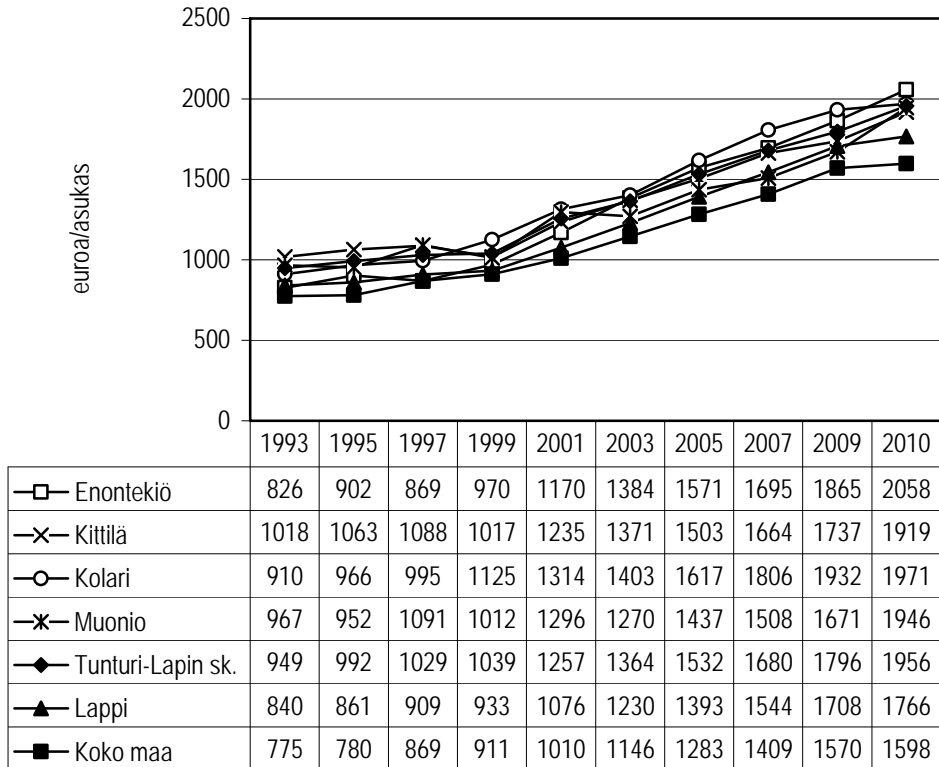
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 50 % kertoi yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista sosiaalisella kanssakäymisellä *olevan merkitystä* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 49 % sekä Kolarissa ja Muoniossa 45 %.

Kolarilaisista vastaajista 16 % kertoi, *ettei* yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksista sosiaalisella kanssakäymisellä *ole merkitystä* vastaavan osuuden Enontekiöllä 13 %, Kittilässä 11 % ja Muoniossa 9 %. (Liitetaulukko 122.)

¹⁴⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1= Ei ole merkitystä, 2= On jonkin verran merkitystä, 3= On merkitystä.

3.7 Terveydellinen hyvinvointi *Seppo Kilpiäinen & Leena Viinamäki*

3.7.1 Terveyspalveluiden kustannukset

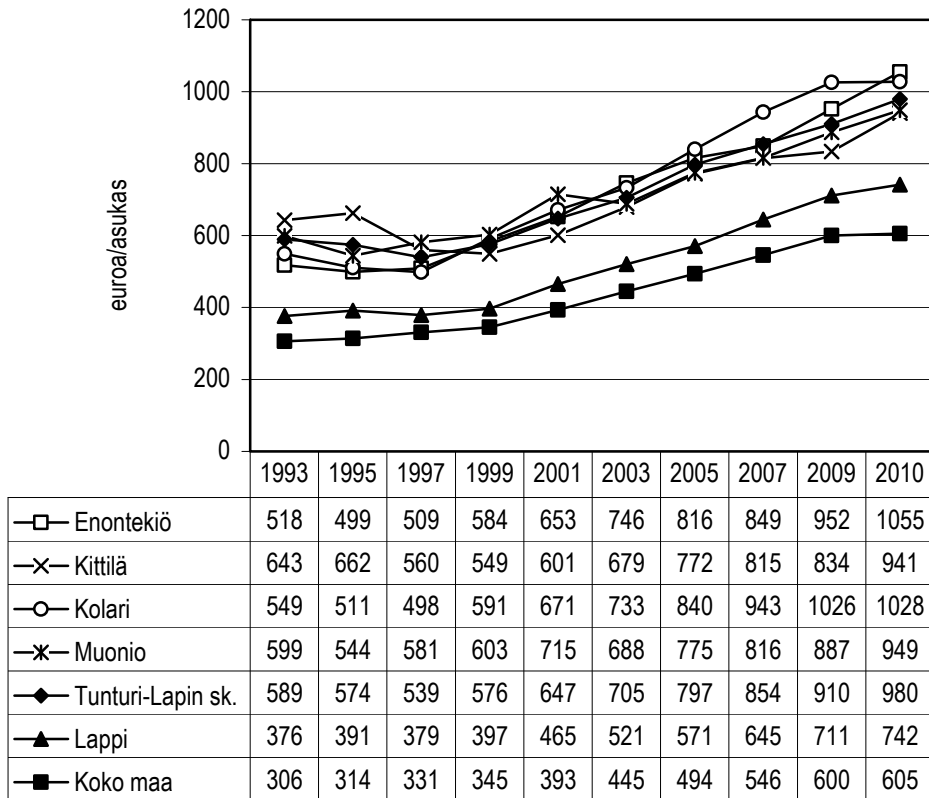

Terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas¹⁴⁵ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä terveystoimen nettokustannukset euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 1232 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 901 €, Kolarissa 1061 €, Muoniossa 979 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1007 €, Lapin maakunnassa 926 € ja koko maassa 823 €. (Liitekuvio 38.)

¹⁴⁵ (id:1291) Indikaattori ilmaisee laskennallisen kuntien terveystoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 38. osalta 25.8.2013.

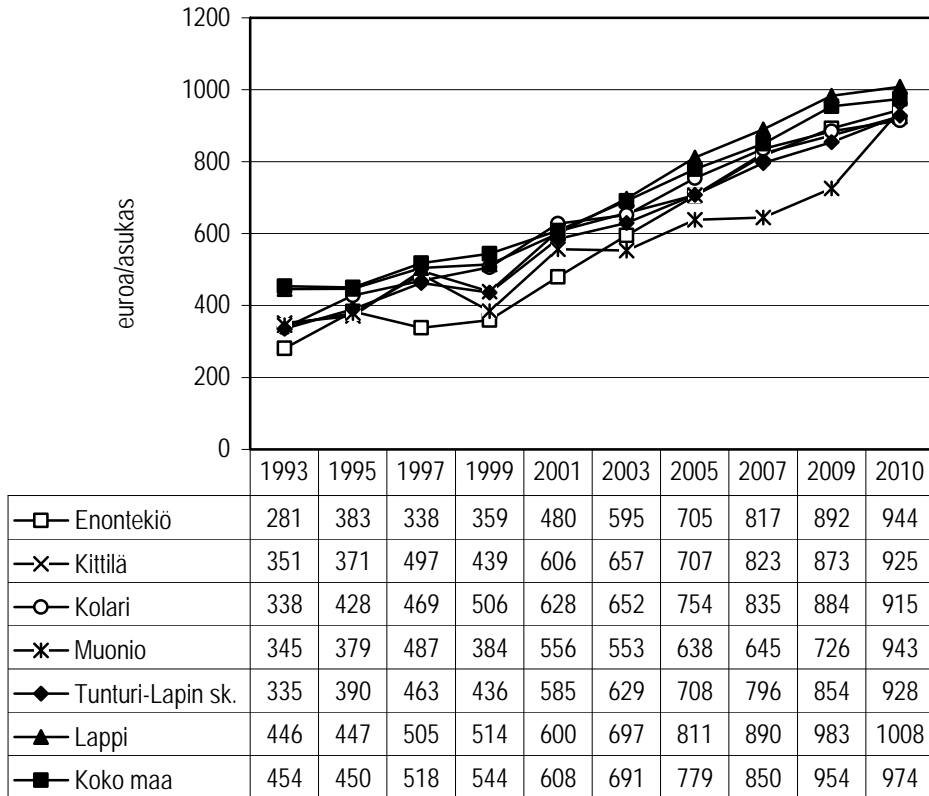

Kuvio 125. Perusterveydenhuollon (ml. hammashuolto) nettokustannukset, euroa/asukas¹⁴⁶ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna perusterveydenhuollon (ml. hammashuolto) nettokustannukset, euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä perusterveydenhuollon (ml. hammashuolto) nettokustannukset ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 537 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 298 €, Kolarissa 479 €, Muoniossa 350 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 391 €, Lapin maakunnassa 366 € ja koko maassa 299 €. (Liitekuvio 39.)

¹⁴⁶ (id:1072) Indikaattori ilmaisee kuntien perusterveydenhuollon (sisältää myös hammashuollon) nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 39. osalta 25.8.2013.

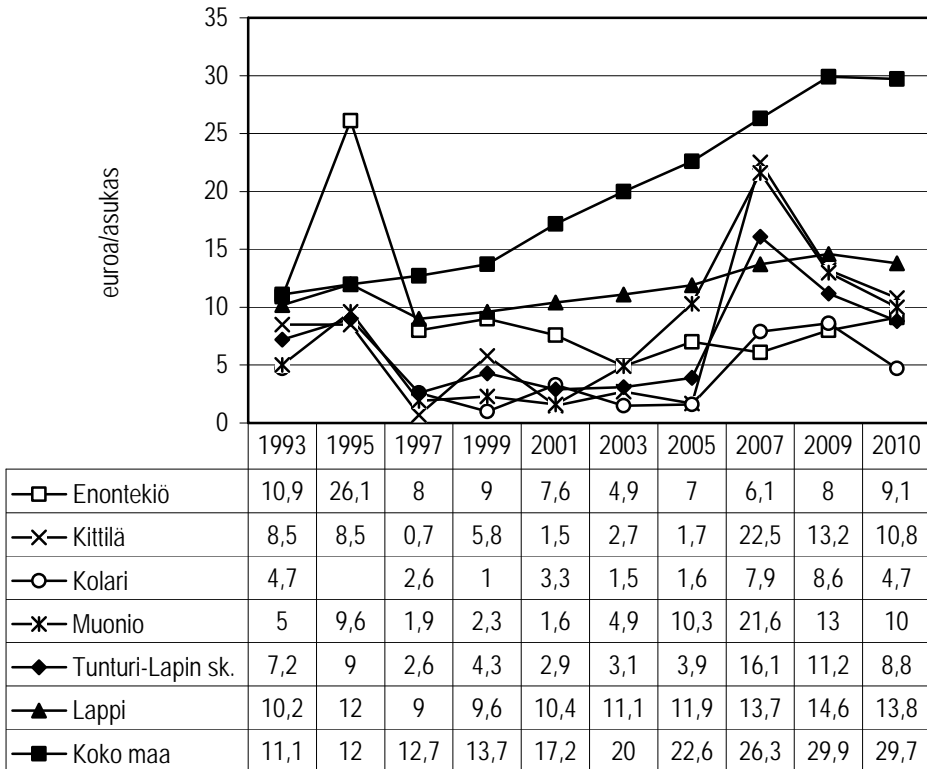

Kuvio 127. Erikoissairaanhoidon nettokustannukset, euroa/asukas¹⁴⁷ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna erikoissairaanhoidon nettokustannukset, euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä erikoissairaanhoidon nettokustannukset, euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 663 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 574 €, Kolarissa 577 €, Muoniossa 598 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 593 €, Lapin maakunnassa 562 € ja koko maassa 520 €. (Liitekuviot 40.)

¹⁴⁷ (id:1071) Indikaattori ilmaisee kuntien erikoissairaanhoidon nettokustannukset euroina asukasta kohti. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuviot 40. osalta 25.8.2013.

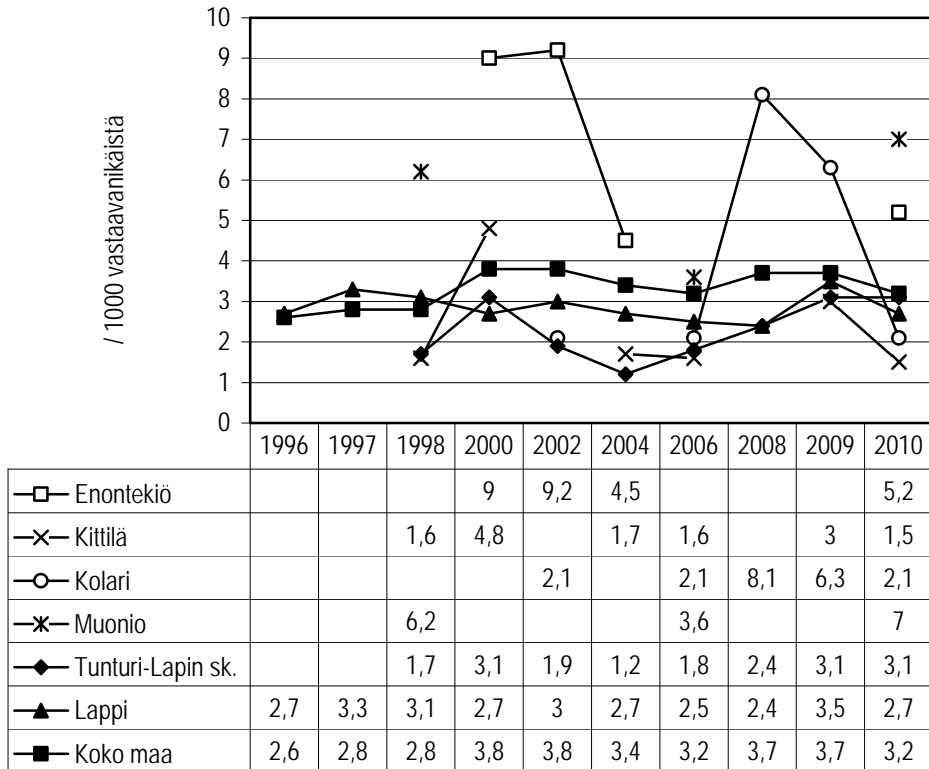

Kuvio 128. Päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas¹⁴⁸ vuosina 1993–2010.

Vuodesta 1993 vuoteen 2010 verrattuna päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas ovat nousseet jokaisella tarkastelualueella lukuun ottamatta Enontekiötä, jossa ne ovat vähentyneet 1,8 € ja Kolaria, jossa päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas ovat olleet tilastointivuosista matalimmillaan vuonna 1999 ollen 1 € ja korkeimmillaan vuonna 2009 ollen 8,6 €.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas ovat nousseet eniten vuoden 1993 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 5,0 €, kun vastaava nousu on Kittilässä 2,3 € sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 1,6 €, Lapin maakunnassa 3,6 € ja koko maassa 18,6 €. (Liitekuvio 41.)

¹⁴⁸ (id:1273) Indikaattori ilmaisee kuntien kustantamien päihdehuollon erityispalveluihin sekä raittustyöhön suunnattujen palveluiden nettokustannuksia asukasta kohden. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 26.4.2012 sekä Liitekuvion 41. osalta 25.8.2013.

Kuvio 129. Päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä¹⁴⁹ vuosina 1996–2010.

Vuodesta 1996 vuoteen 2010 verrattuna päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä ovat lisääntyneet tarkastelualueista koko maassa 0,6 -yksikköä.

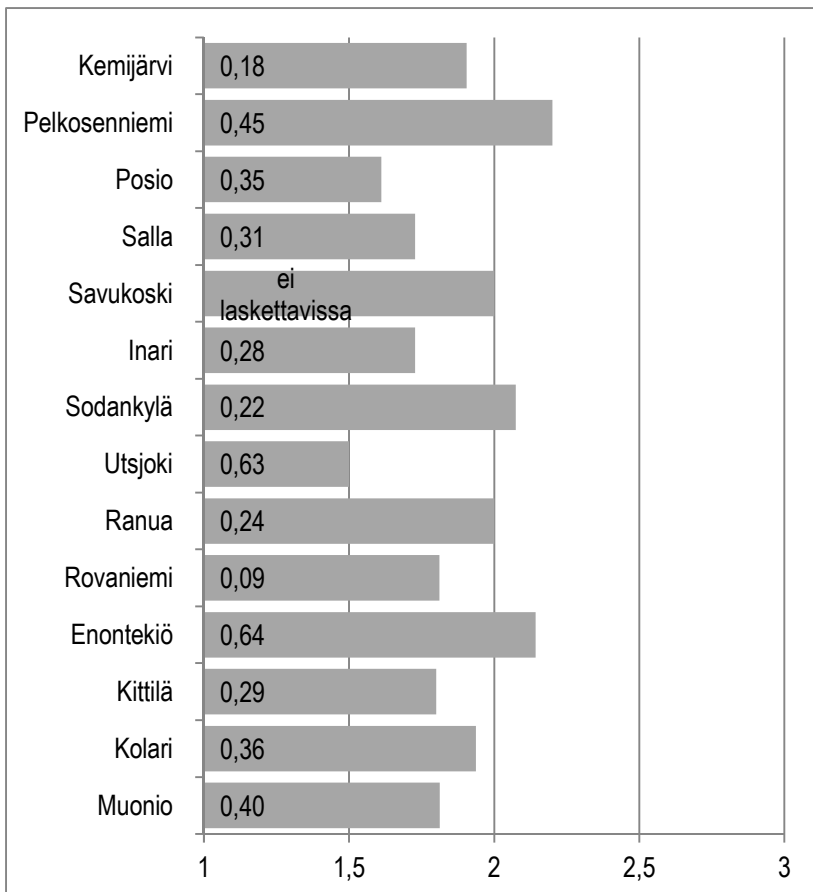
Lapin maakunnassa päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä ovat olleet tilastointivuosina matalimmillaan vuonna 2008 eli 2,4 -yksikköä ja korkeimmillaan vuonna 2009 eli 3,5 -yksikköä.

Enontekiöllä, Kittilässä, Kolarissa ja Muoniossa tilastointivuodet eivät riitä analyysin tekemiseen. (Liitekuviokuva 42.)

¹⁴⁹ (id:1279) Indikaattori ilmaisee vuoden aikana alkoholi, huumausaine, lääkeaine tai korvikkeet - päädiagnooseilla sairaaloiden vuodeosastoilla hoidossa olleiden 15–24 -vuotiaiden hoitajaksojen lukumäärän tuhatta vastaavanikäistä kohden. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 30.4.2012 sekä Liitekuviokuva 42. osalta 25.8.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kunnallisia sosiaalipalveluja kysymyksellä

”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne.”

Kuvio 130. Arvio päihdehuoltopalveluiden toimivuudesta.¹⁵⁰

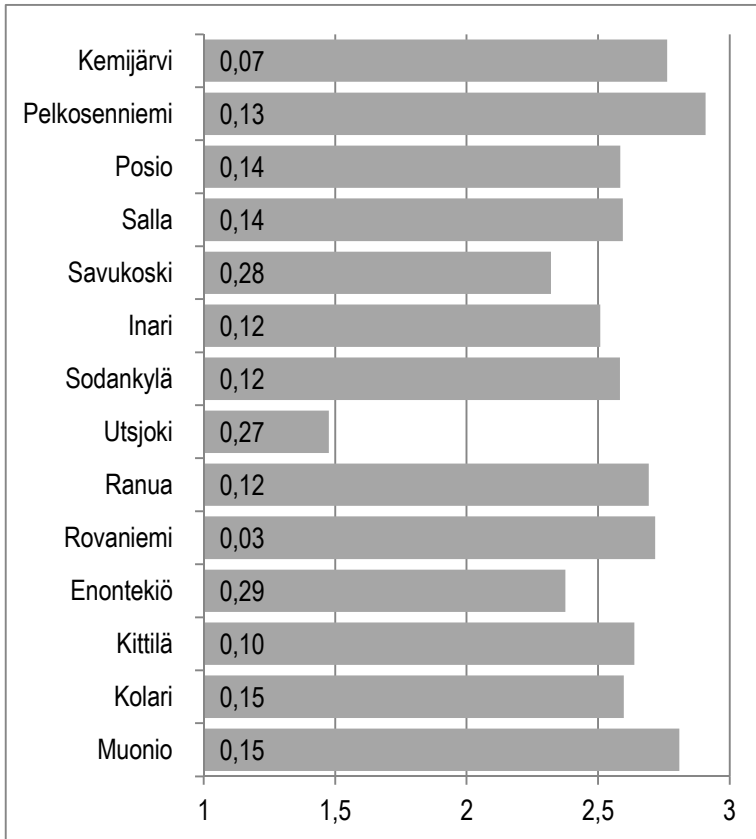
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 29 % arvioi päihdehuoltopalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 16 % sekä Kolarissa ja Muoniossa asuvista 19 %.

Päihdehuoltopalvelut toimivat *huonosti* Muoniossa, jossa 38 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 14 %, Kittilässä 36 % ja Kolarissa 25 %. (Liitetaulukko 123.)

¹⁵⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. Vastaajien vähäinen lukumäärä estää luottamusvälin laskemisen Savukosken osalta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa heidän saada 13 erilaista hyvinvoinnin ”peruspalvelua” kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 131. Arvio apteekkipalvelujen saatavuudesta.¹⁵¹

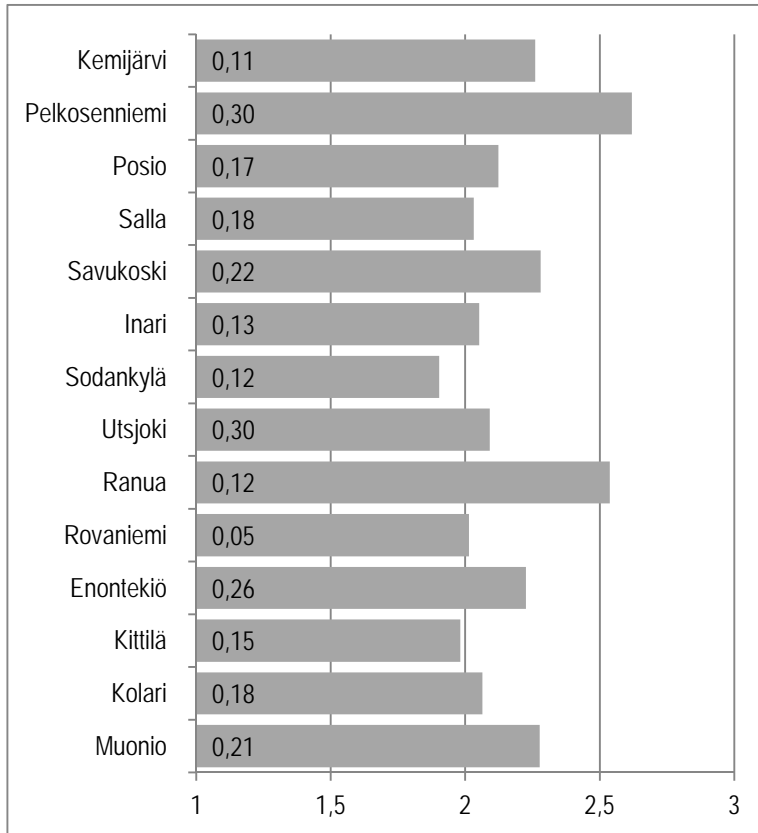
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 85 % arvioi apteekkipalveluiden olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 56 %, Kittilässä 67 % ja Kolarissa asuvista 66 %.

Apteekkipalveluiden saatavuus on vaikeaa Enontekiöllä, jossa 19 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Muoniossa 4 % sekä Kolarissa 6 %. (Liitetaulukko 124.)

¹⁵¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa on saada sosiaali- ja terveystoimen palveluja kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 132. Arvio kunnallisten terveystoimen palvelujen saatavuudesta.¹⁵²

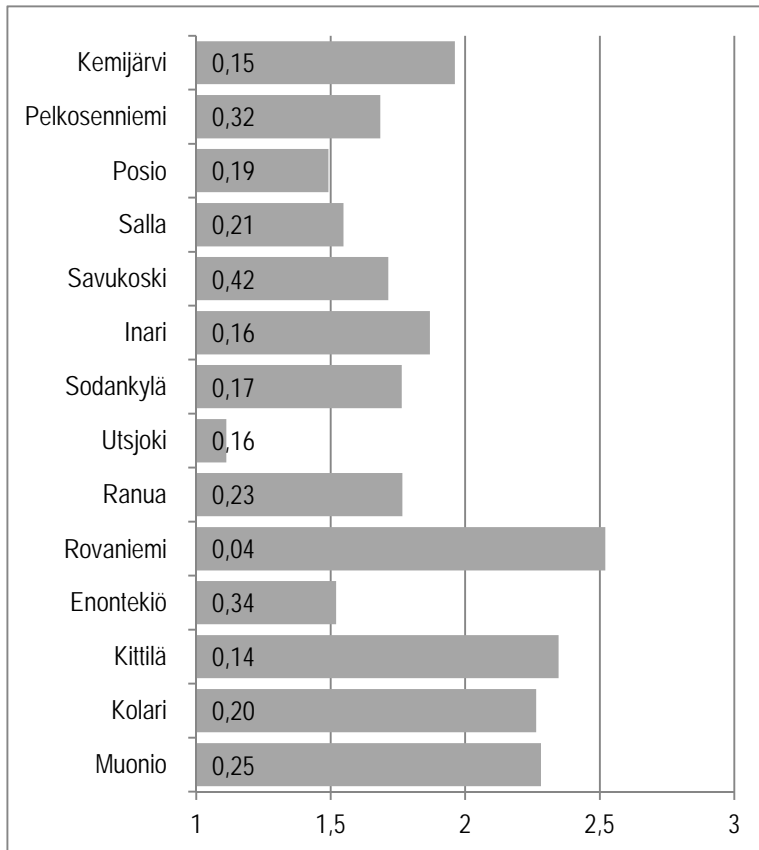
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 43 % arvioi kunnallisten terveystoimen palvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 39 %, Kittilässä ja Kolarissa asuvista 29 %.

Kunnallisten terveystoimen palvelujen saatavuus on *vaikeaa* Kittilässä, jossa 31 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 16 %, Kolarissa 22 % ja Muoniossa 15 %. (Liitetaulukko 125.)

¹⁵² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan, kuinka helppoa on saada sosiaali- ja terveys-
toimen palveluja kysymyksellä

”Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?”

Kuvio 133. Arvio yksityisten terveyspalvelujen saatavuudesta.¹⁵³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 48 % arvioi yksityisten terveyspalvelujen olevan *helposti* saatavilla, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 20 %, Kolarissa 43 % ja Muoniossa asuvista 46 %.

Yksityisten terveyspalvelujen saatavuus on vaikeaa Enontekiöllä, jossa 68 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 14 %, Kolarissa 17 % ja Muoniossa 18 %. (Liitetaulukko 126.)

¹⁵³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Vaikeaa, 2=Melko helppoa, 3=Helppoa.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan terveystalvuluista tiedottamisesta ja neuvonnasta kysymyksellä

”Miten asuinkuntanne on huolehtinut kunnallisista terveystalvuluista tiedottamisen ja neuvonnan?”

Taulukko 31. Arvio terveystalvuluista tiedottamisesta ja neuvonnasta (%)

Arvio	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Huonosti	33	17	10	15
Keskinkertaisesti	52	64	67	63
Hyvin	15	19	23	23
YHT. %	100	100	100	100
YHT. N	33	113	60	40

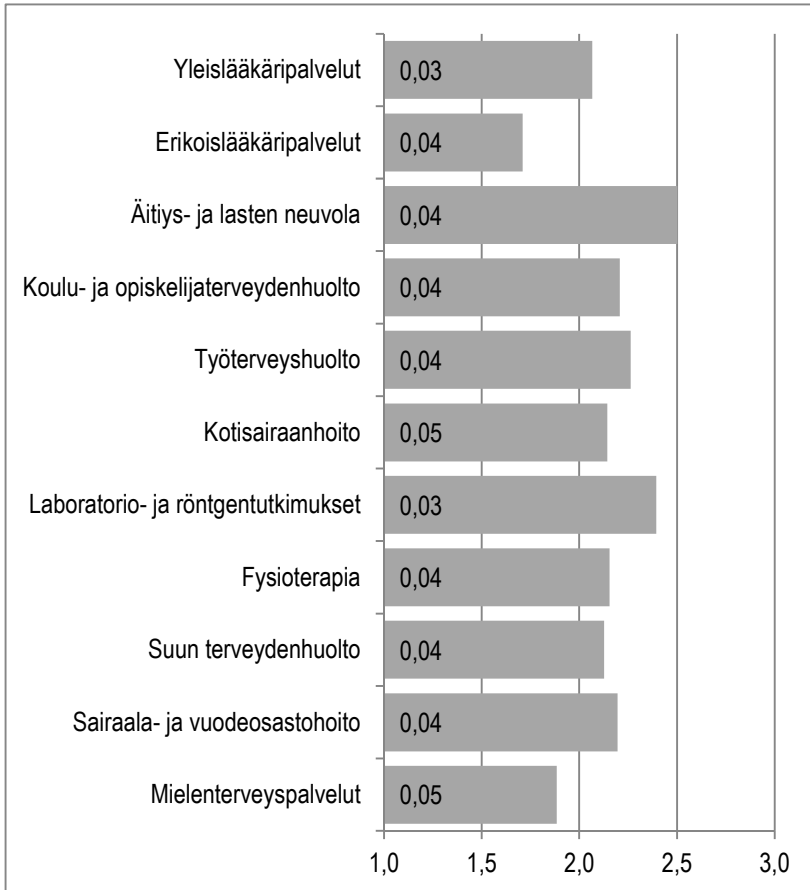
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolariilaisista ja muoniolaisista 23 % arvioi asuinkuntansa huolehtineen kunnallisista terveystalvuluista tiedottamisen ja neuvonnan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 15 % ja Kittilässä asuvista 19 %.

Kunnallisista terveystalvuluista tiedottamisen ja neuvonnan asuinkunta on huolehtinut *huonosti* Enontekiöllä, jossa 33 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 17 %, Kolarissa 10 % ja Muoniossa 15 %. (Liitetaulukko 127.)

3.7.2 Terveyspalveluiden toimivuus

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan terveystalveluja kysymyksellä

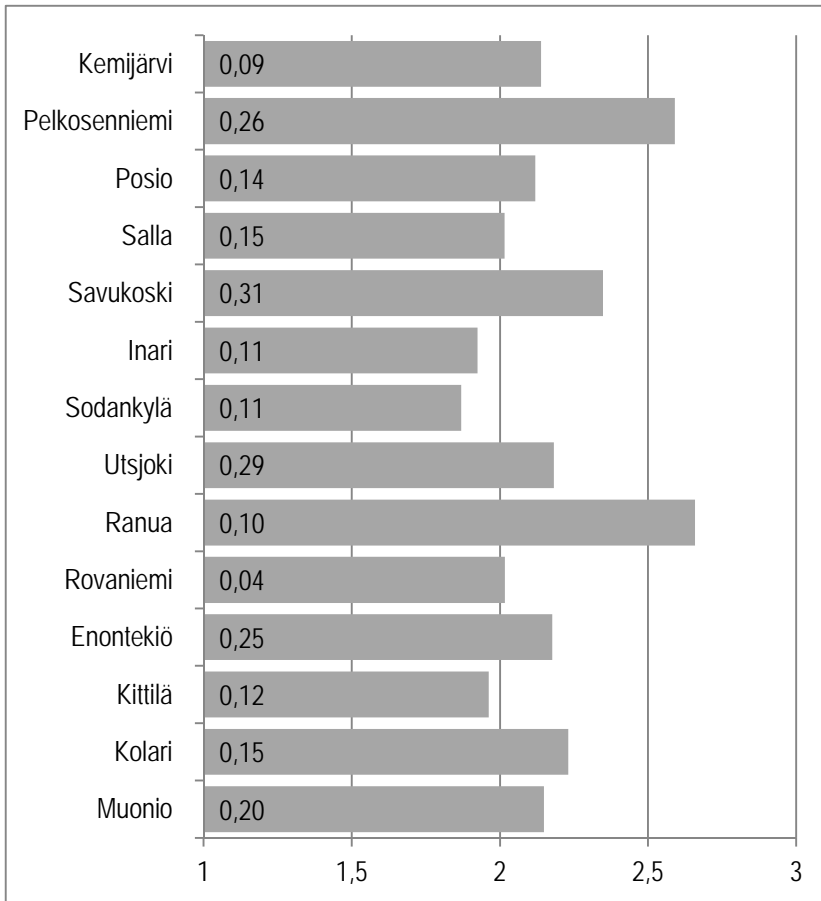
”Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia terveystalveluja. Arvioikaa palvelun toimivuutta kunnassanne?”

Kuvio 134. Terveystalveluiden toimivuus.

Kaikissa niissä kunnissa, joissa kysely toteutettiin (ks. Taulukko 4.), arvioitiin äitiys- ja lastenneuvolapalvelut toimivimmaksi kunnalliseksi terveystalveluksi. Toiseksi toimivimmaksi palveluksi arvioitiin laboratorio- ja röntgentutkimuspalvelut. Heikoiten toimivimmaksi arvioitiin erikoislääkäripalvelut ja mielen terveystalvelut.

Seuraavaksi erittelemme tarkemmin Tunturi-Lapin seutukunnan vastaajien arvioita kunnallisten terveystalvelujen toimivuudesta.

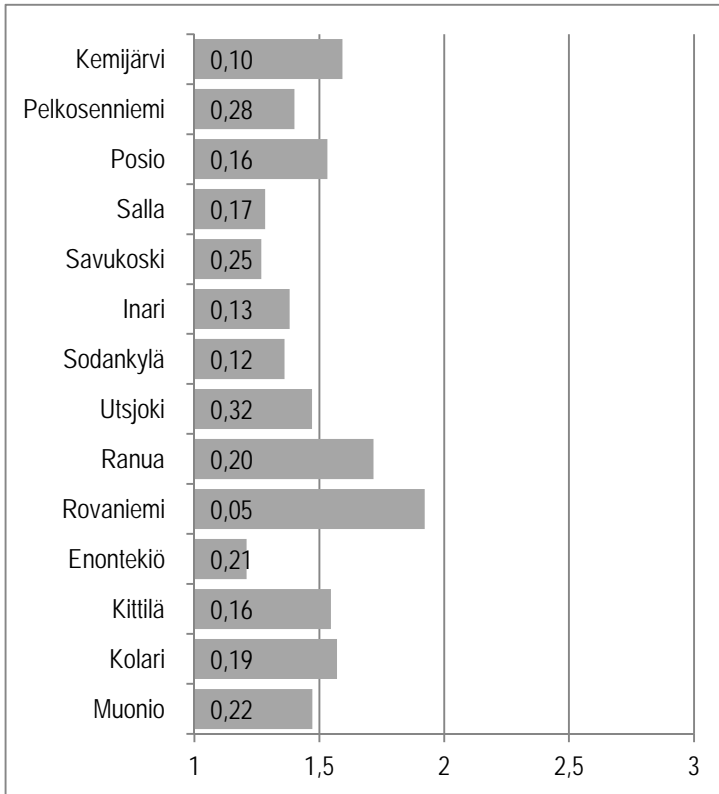

Kuvio 135. Arvio yleislääkäripalvelujen toimivuudesta.¹⁵⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 35 % arvioi yleislääkäripalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Kittilässä 19 % sekä Kolarissa ja Muoniossa asuvista 32 %.

Yleislääkäripalvelut toimivat *huonosti* Kittilässä, jossa 23 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 18 %, Kolarissa 9 % ja Muoniossa 17 %. (Liitetaulukko 128.)

¹⁵⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

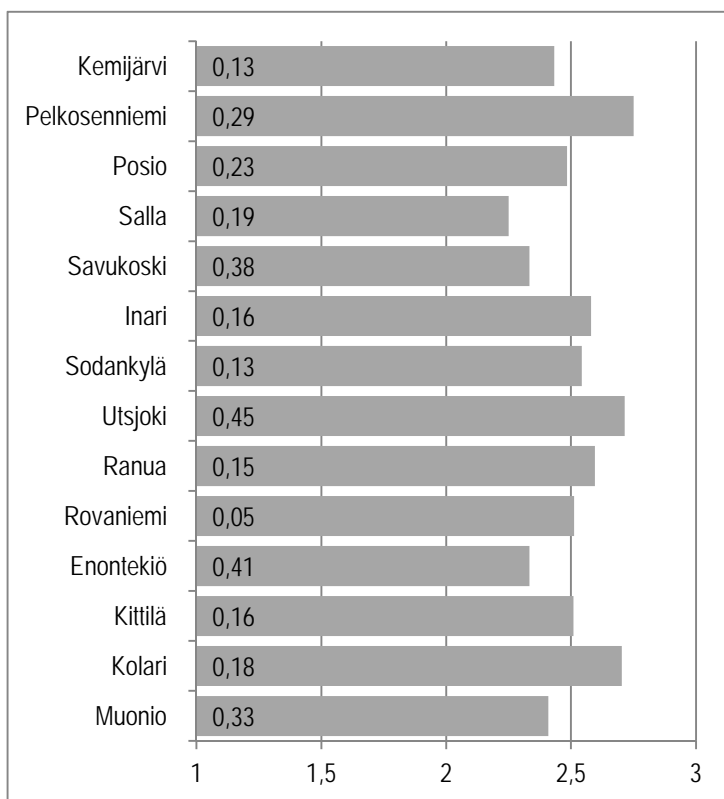

Kuvio 136. Arvio erikoislääkäripalvelujen toimivuudesta.¹⁵⁵

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 12 % arvioi erikoislääkäripalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvio antoi Enontekiöllä 4 %, Kolarissa 10 % ja Muuniossa asuvista 8 %.

Erikoislääkäripalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 83 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 57 %, Kolarissa 53 % ja Muuniossa 61 %. (Liitetaulukko 129.)

¹⁵⁵ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

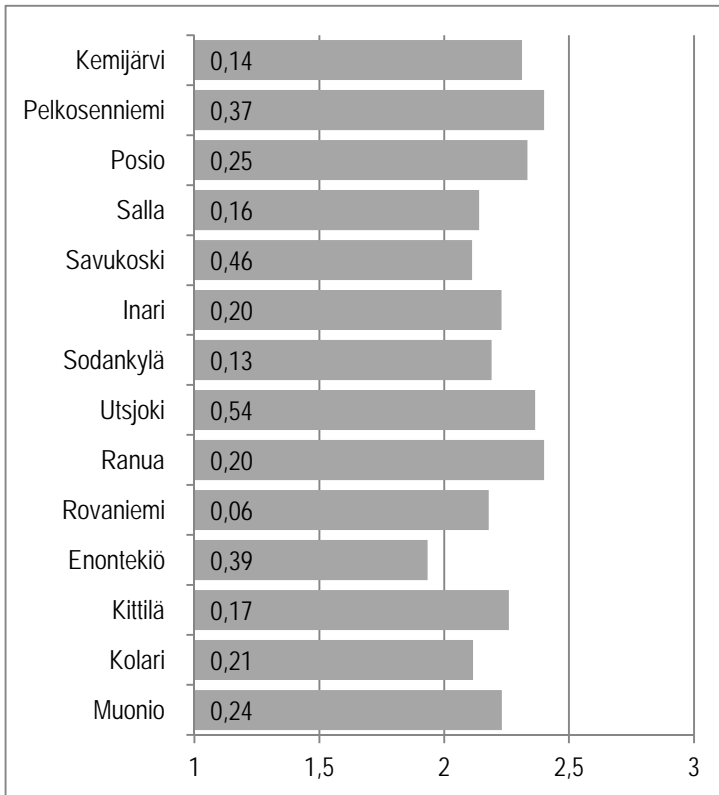

Kuvio 137. Arvio äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen toimivuudesta.¹⁵⁶

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 70 % arvioi äitiys- ja lastenneuvolapalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arviota antoi Enontekiöllä 42 % sekä Kittilässä ja Muoniossa asuvista 55 %.

Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut toimivat *huonosti* Muoniossa, jossa 14 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 8 %, Kittilässä 4 %, mutta Kolarissa kukaan kyselyyn vastanneista ei ollut tätä mieltä. (Liitetaulukko 130.)

¹⁵⁶ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

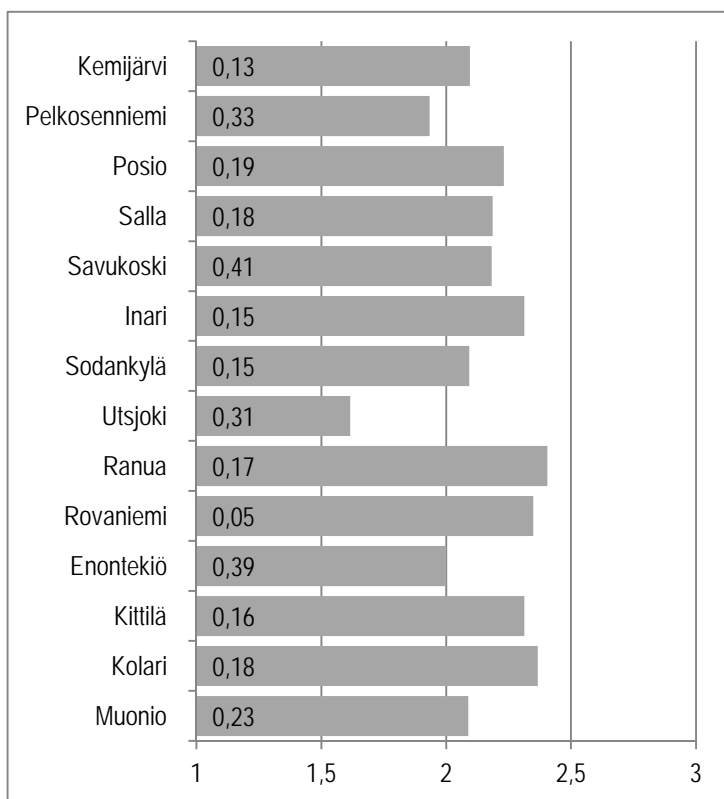

Kuvio 138. Arvio koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon toimivuudesta.¹⁵⁷

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 38 % arvioi koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 20 %, Kolarissa 19 % ja Muoniossa asuvista 31 %.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltopalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 27 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 12 % sekä Kolarissa ja Muoniossa 8 %. (Liitetaulukko 131.)

¹⁵⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

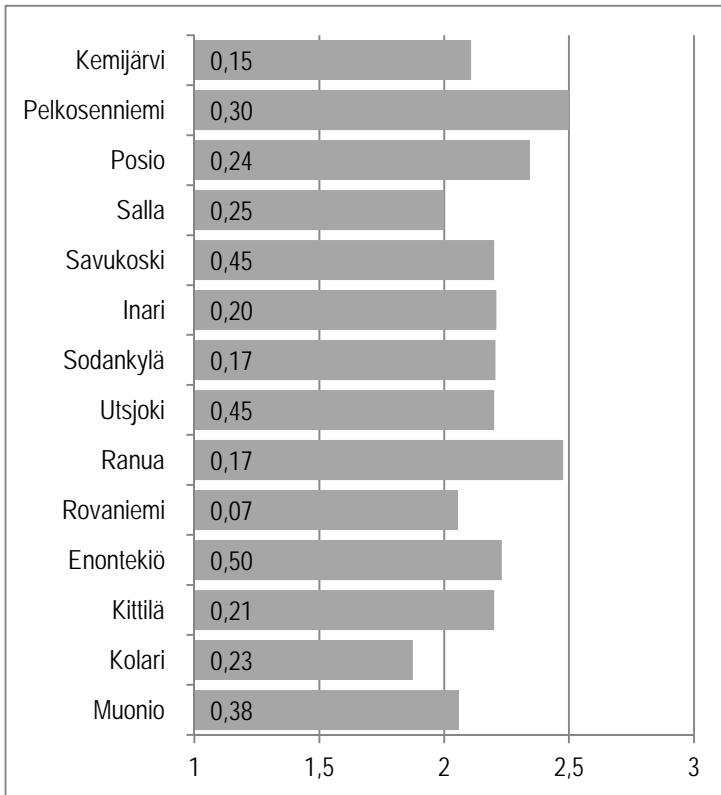

Kuvio 139. Arvio työterveyshuollon toimivuudesta.¹⁵⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 46 % arvioi työterveyshuollon toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvioon antoi Enontekiöllä 32 %, Kolarissa 41 % ja Muoniossa asuvista 26 %.

Työterveyshuollon palvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 32 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 15 %, Kolarissa 5 % ja Muoniossa 18 %. (Liitetaulukko 132.)

¹⁵⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

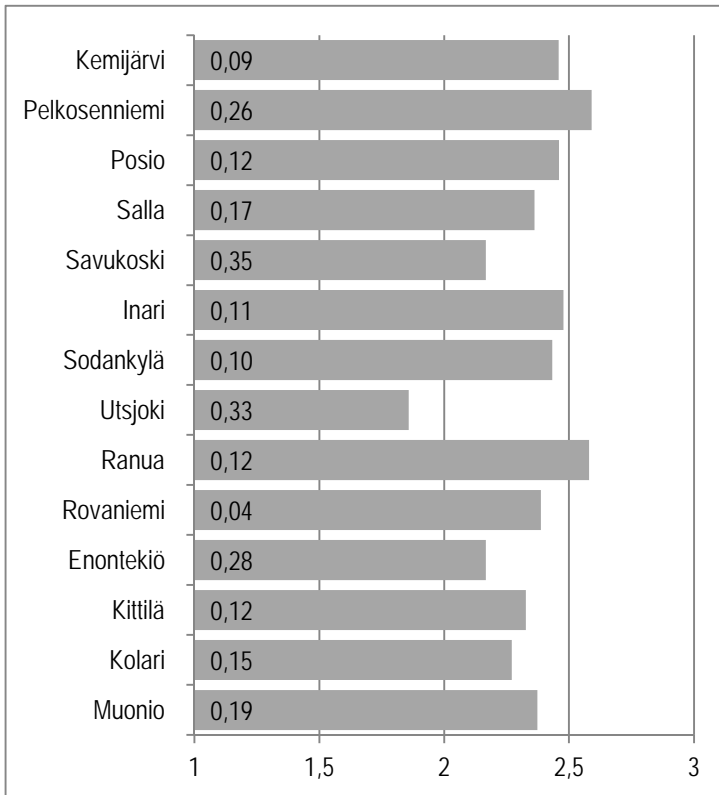

Kuvio 140. Arvio kotisairaanhoidon toimivuudesta.¹⁵⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 46 % arvioi kotisairaanhoidon toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvioin antoi Kittilässä 33 %, Kolarissa 8 % ja Muoniossa asuvista 29 %.

Kotisairaanhoidon toimii *huonosti* Muoniossa, jossa 24 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 23 %, Kolarissa 21 % ja Kittilässä 13 %. (Liitetaulukko 133.)

¹⁵⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

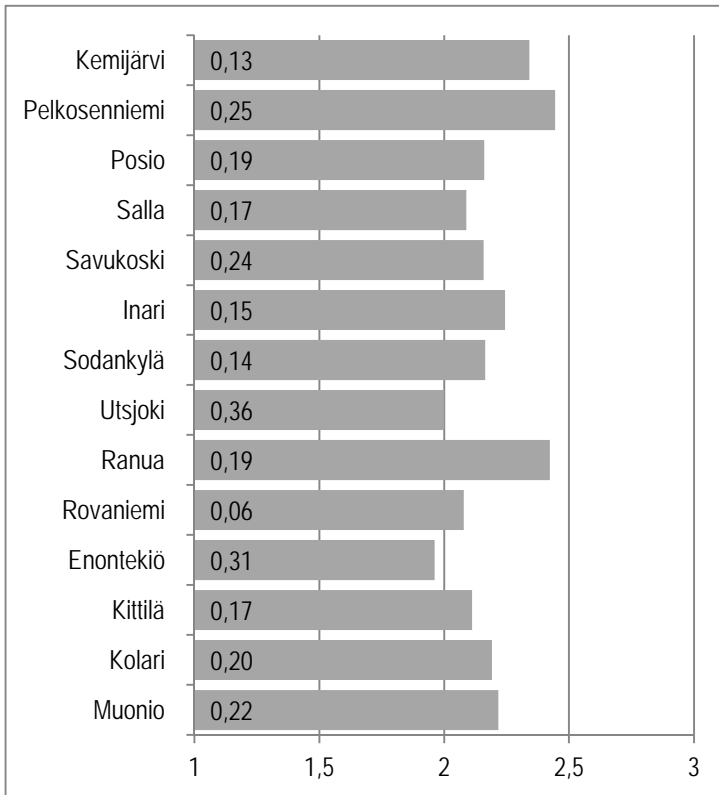

Kuvio 141. Arvio laboratorio- ja röntgentutkimuspalvelujen toimivuudesta.¹⁶⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 44 % arvioi laboratorio- ja röntgentutkimuspalvelujen toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 37 %, Kittilässä 41 % ja Kolarissa asuvista 35 %.

Laboratorio- ja röntgentutkimuspalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 20 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 9 %, Kolarissa 8 % ja Muoniossa 7 %. (Liitetaulukko 134.)

¹⁶⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

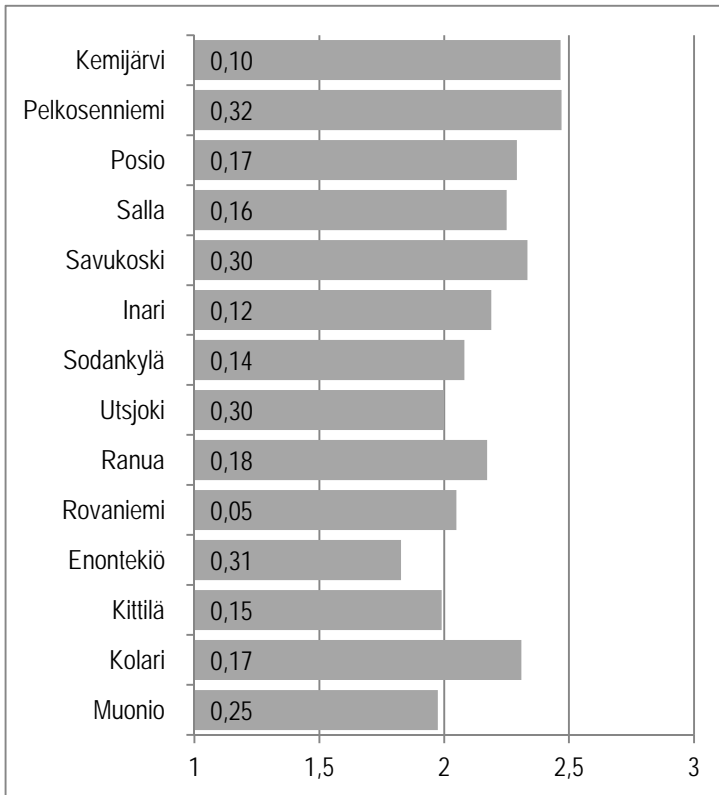

Kuvio 142. Arvio fysioterapiapalvelujen toimivuudesta.¹⁶¹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 35 % arvioi fysioterapiapalvelujen toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 27 % sekä Kittilässä ja Kolarissa asuvista 31 %.

Fysioterapiapalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 31 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 19 %, Kolarissa 12 % ja Muoniossa 14 %. (Liitetaulukko 135.)

¹⁶¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

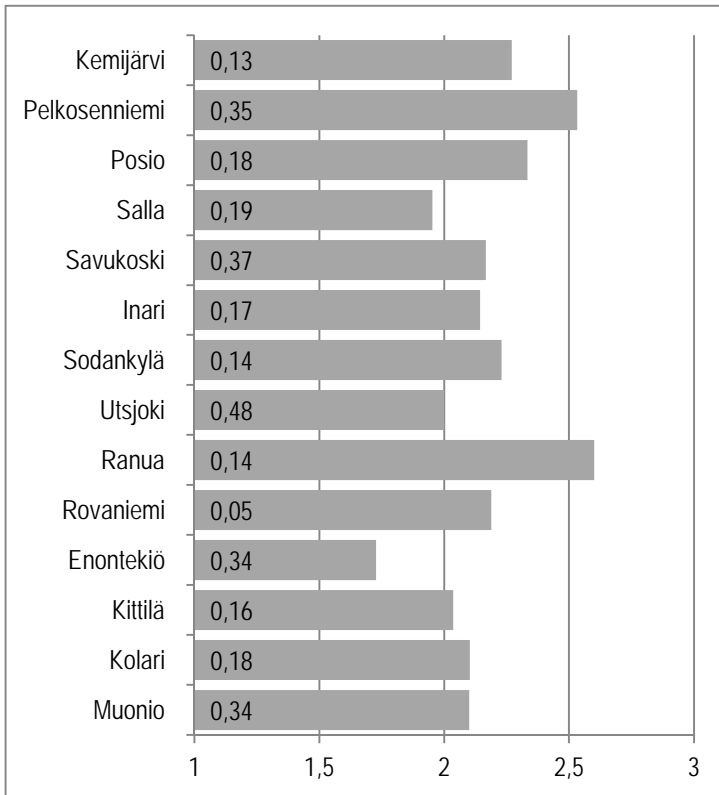

Kuvio 143. Arvio suun terveydenhuoltopalvelujen toimivuudesta.¹⁶²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 40 % arvioi suun terveydenhuoltopalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 24 % sekä Kittilässä ja Muoniossa asuvista 28 %.

Suun terveydenhuoltopalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 41 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 29 %, Kolarissa 9 % ja Muoniossa 31 %. (Liitetaulukko 136.)

¹⁶² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

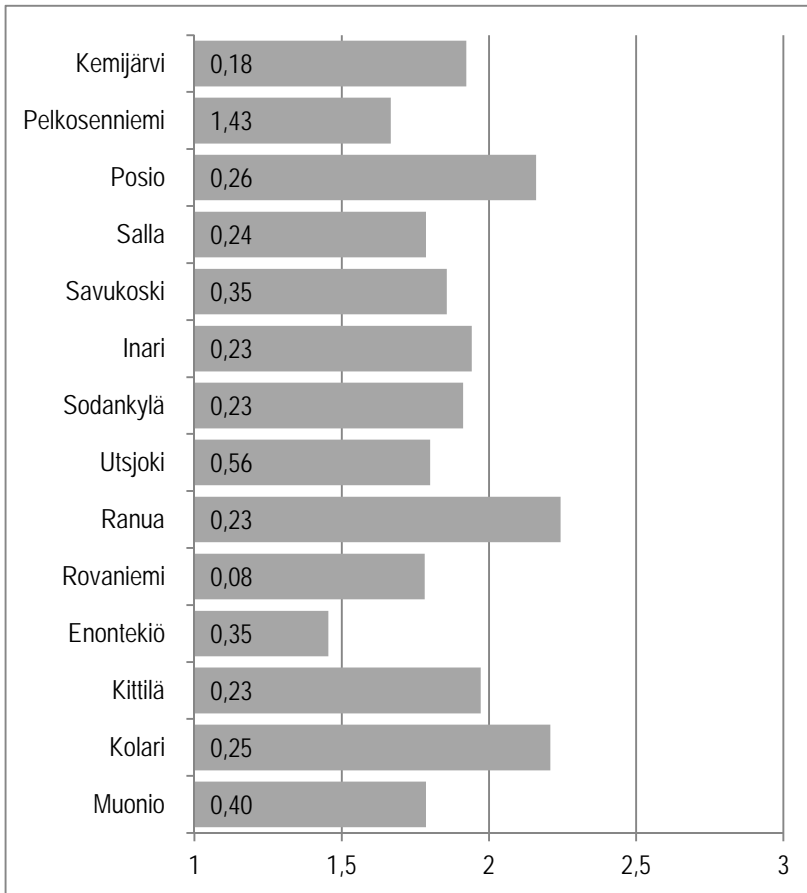

Kuvio 144. Arvio sairaala- ja vuodeosastohoidon toimivuudesta.¹⁶³

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisista 30 % arvioi sairaala- ja vuodeosastohoidon toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 18 %, Kittilässä 20 % ja Kolarissa asuvista 21 %.

Sairaala- ja vuodeosastohoito toimii *huonosti* Enontekiöllä, jossa 45 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 16 %, Kolarissa 10 % ja Muoniossa 20 %. (Liitetaulukko 137.)

¹⁶³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

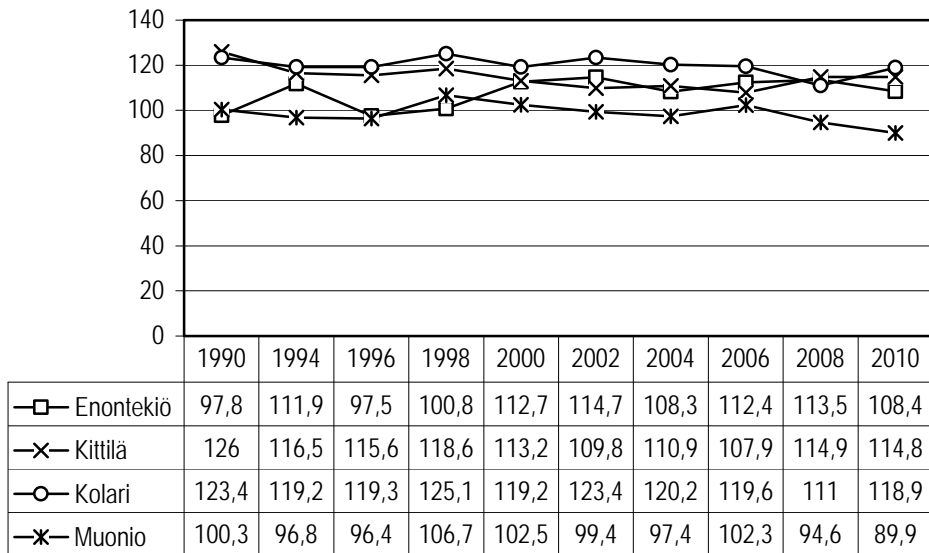
Kuvio 145. Arvio mielenterveyspalvelujen toimivuudesta.¹⁶⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisista 29 % arvioi mielenterveyspalveluiden toimivan *hyvin*, kun vastaavan arvio antoi Kittilässä 20 % ja Muoniossa asuvista 14 %, mutta Enontekiöllä kukaan kyselyyn vastanneista ei ollut tätä mieltä.

Mielenterveyspalvelut toimivat *huonosti* Enontekiöllä, jossa 55 % vastaajista oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 23 % ja Kolarissa 8 % ja Muoniossa 36 %. (Liitetaulukko 138.)

¹⁶⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

3.7.3 Sairastavuus

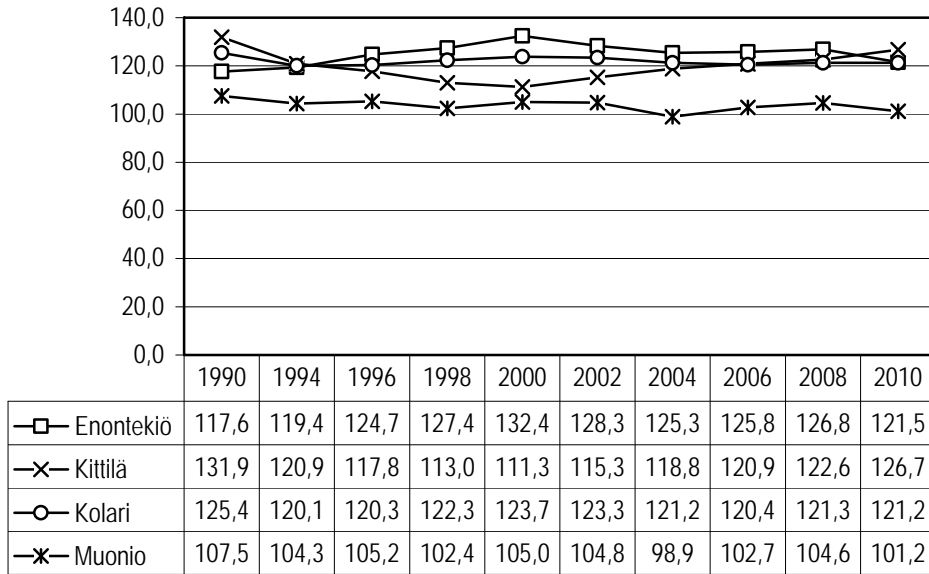

Kuvio 146. Sairastavuusindeksi, ikävakioitu¹⁶⁵ vuosina 1990–2010.

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna sairastavuusindeksi on laskenut jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa lukuun ottamatta Enontekiötä, jossa se on noussut 10,6 -yksikköä.

Tarkastelualan kunnista Kittilässä sairastavuusindeksi on laskenut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 11,2 -yksikköä, kun vastaava lasku on Kolarissa 4,5 -yksikköä ja Muoniossa 10,4 -yksikköä. (Liitekuvio 43.)

¹⁶⁵ (id:184) Indikaattori ilmaisee jokaiselle Suomen kunnalle lasketun indeksin avulla miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (=100). Luku on laskettu ikävakiointuna. Indeksi perustuu kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuteen väestöstä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOT-KAnet 2005–2012. Tiedot on poimittu 24.4.2012 sekä Liitekuvion 43. osalta 25.8.2013.

Kuvio 147. Kansantauti-indeksi, ikävakiointu¹⁶⁶ vuosina 1990–2010.

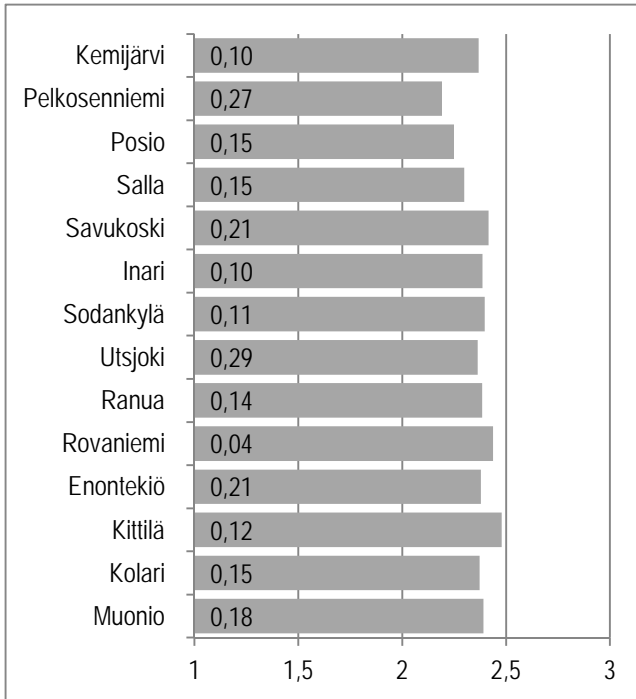
Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna kansantauti-indeksi on laskenut Tunturi-Lapin seutukunnassa lukuunottamatta Enontekiötä, jossa se on noussut 3,9 -yksikköä.

Tarkastelualan kunnista Muoniossa kansantauti-indeksi on laskenut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 6,3 -yksikköä, kun vastaava lasku on Kittilässä 5,2 -yksikköä ja Kolarissa 4,2 -yksikköä. (Liitekuviot 44. ja Liitekuviot 45.–51.)

¹⁶⁶ Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu indeksejä, jotka kuvaavat kansantautien esiintymistä alueen väestössä suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (koko maa =100). Indeksit ilmoitetaan sekä sellaisenaan että ikä- ja sukupuolivakiointuna. Vakiointilla ikä- ja sukupuolirakenteen vaikutus indeksilukuun voidaan poistaa, mikä mahdollista alueittaisen vertailun alueiden välisistä ikä- ja sukupuolirakenteen eroista huolimatta. Tarkasteltavina on seitsemän suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta, joista tässä käytetään nimitystä kansantaudit. Niille jokaiselle on laskettu indeksi ja suhteutettu se koko maan keskiarvoon. Kansantauti-indeksi on näiden seitsemän indeksin keskiarvo. Kansantaudit: astma, diabetes, nivelreuma, psykoosit, sepelvaltimotauti, sydämen vajaatoiminta, verenpaineauti. **Lähde:** Kela, Terveyspuntari. Tiedot on poimittu 25.8.2013.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan terveydentilaansa kysymyksellä

”Millaiseksi koette fyysisen terveytenne ja toimintakykynne tällä hetkellä?”

Kuvio 148. Vastaajien arvio fyysisestä terveydestään ja toimintakyvystään.¹⁶⁷

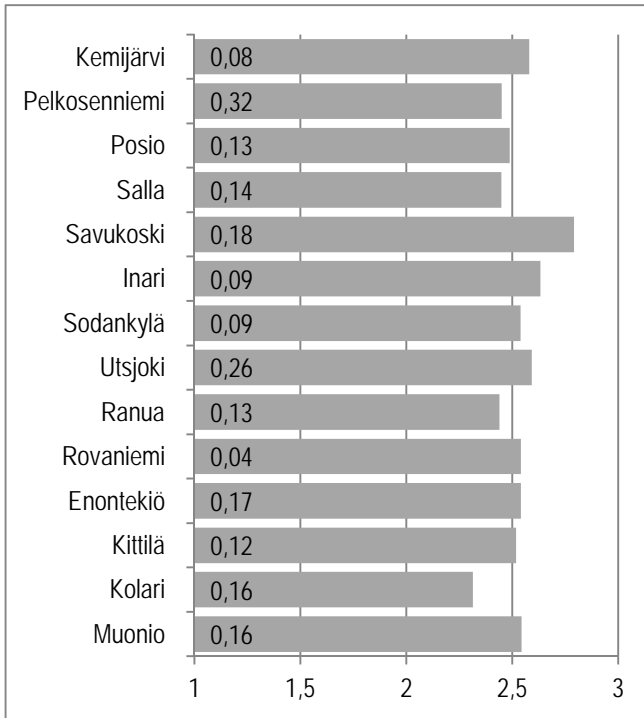
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 56 % arvioi fyysisen terveytensä ja toimintakykynsä *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä ja Muoniossa 46 % sekä Kolarissa asuvista 43 %.

Fyysisen terveytensä ja toimintakykynsä kokivat *huonoksi* enontekiöläis- ja kittiläläisvastaajat, joista molemmista 8 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kolarissa 6 % ja Muoniossa 7 %. (Liitetaulukko 139.)

¹⁶⁷ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskitasoinen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan terveydentilaansa kysymyksellä

”Millaiseksi koette henkisen vireytenne ja mielialanne tällä hetkellä?”

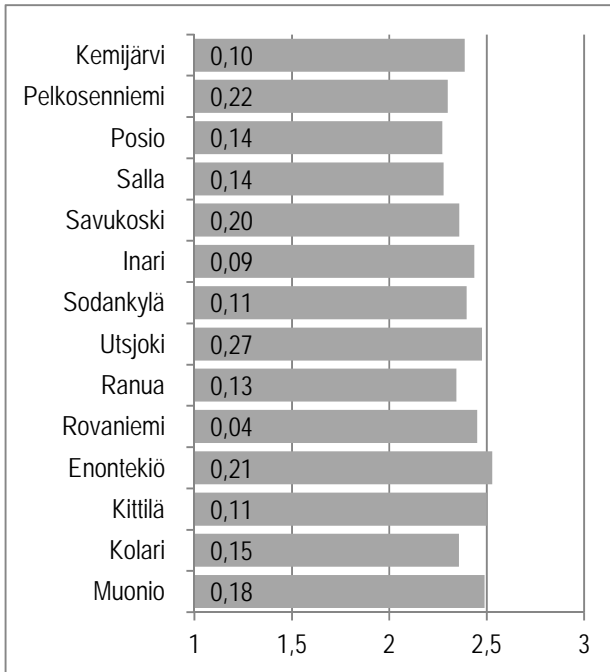
Kuvio 149. Vastaajien arvio henkisestä vireydestään ja mielialastaan.¹⁶⁸

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kittiläläisistä 59 % arvioi henkisen vireytensä ja mielialansa *hyväksi*, kun vastaavan arvion antoi Enontekiöllä 54 %, Kolarissa 42 % ja Muoniossa asuvista 57 %.

Henkisen vireytensä ja mielialansa kokivat *huonoksi* kolarilaisvastaajat, joista 10 % oli tätä mieltä vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 8 % ja Muoniossa 2 %, mutta Enontekiöllä kukaan kyselyyn vastanneista ei ollut tätä mieltä. (Liitetäulukko 140.)

¹⁶⁸ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskinkertainen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan nykyistä terveydentilaansa kysymyksellä ”Mitä mieltä olette nykyisestä terveydentilastanne? Onko se?”

Kuvio 150. Vastaajien arvio omasta terveydentilastaan.¹⁶⁹

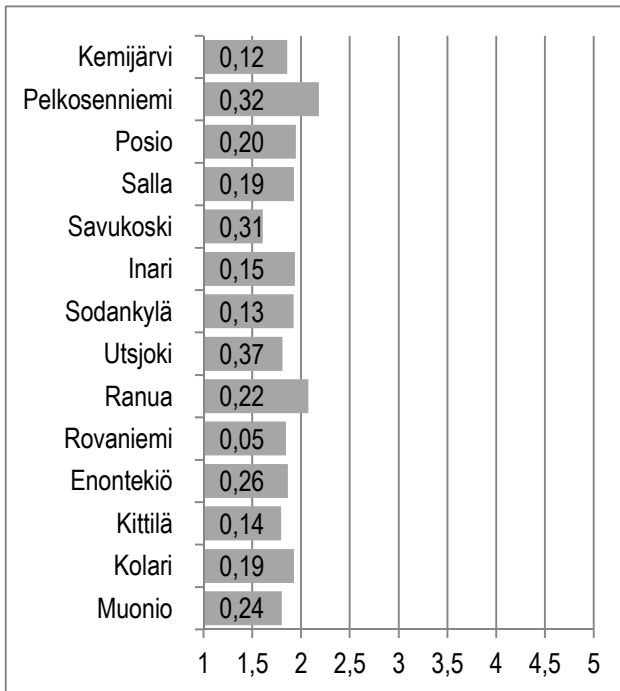
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisistä 58 % arvioi terveydentilansa *hyväksi*, kun vastaavan arvon antoi Kittilässä 56 %, Kolarissa 42 % ja Muoniossa asuvista 55 %.

Terveydentilansa koki *huonoksi* jokainen kyselyyn vastannut tunturilappilainen vastaaja (ml. enontekiöläis-, kittiläläis-, kolarilais- ja muoniolaisvastaajat), joista tätä mieltä oli 6 %. (Liitetaulukko 141.)

¹⁶⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Huono, 2=Keskinkertainen, 3=Hyvä.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan lääkärin toteamien sairauksien lukumäärän kysymyksellä

”Kuinka monta lääkärin toteamaa sairautta Teillä on?”

Kuvio 151. Lääkärin toteamien sairauksien lukumäärä.¹⁷⁰

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista 7 tai enemmän lääkärin toteamaa sairautta ei ollut kenelläkään enontekiöläis-, kittiläläis-, kolari-
lais- ja muoniolaisvastaajalla.

Ei yhtään lääkärin toteamaa sairautta oli muoniolaisvastaajista 42 %:lla, kun vastaava osuus oli Enontekiöllä 35 %, Kittilässä 37 % ja Kolarissa 31 %. (Liite-
taulukko 142.)

¹⁷⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Ei yhtään, 2=1–2, 3=3–4, 4=5–6, 5=7 tai enemmän.

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan saavatko he jonkin sairauden tai vamman vuoksi työkyvyttömyyseläkettä kysymyksellä

”Saatteko jonkin sairauden tai vamman vuoksi työkyvyttömyyseläkettä?”

Taulukko 32. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevat (%).

Eläkeläisyys	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
En	89	87	80	91
Kyllä, osaeläke	3	1	2	0
Kyllä, määräaikainen eläke	0	0	0	0
Kyllä, pysyvä eläke	8	12	18	9
YHTEENSÄ %	100	100	100	100
YHTEENSÄ N	36	117	65	45

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista *pysyvällä työkyvyttömyyseläkkeellä* oli kolarilaisvastaajista 18 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 8 %, Kittilässä 12 % ja Muoniossa 9 %.

Ei-tökyvyttömyyseläkkeellä olevia oli muoniolaisvastaajista 91 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 89 %, Kittilässä 87 % ja Kolarissa 80 %. (Liitetäulukko 143.)

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan sairaudestaan tai vammastaan, joka haittaa heidän työ- ja toimintakykyään kysymyksellä

”Onko Teillä sairaus tai vamma, joka haittaa työ- ja toimintakykyä?”

Taulukko 33. *Vastaajien työ- ja toimintakykyä haittaava sairaus tai vamma.*

Sairaus tai vamma	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Ei	72	75	69	66
Kyllä	28	25	31	34
YHTEENSÄ %	100	100	100	100
YHTEENSÄ N	36	116	67	47

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista *työ- ja toimintakykyä haittaavia sairauksia tai vammoja oli* muoniolaisvastaajista 34 %:lla vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 28 %, Kittilässä 25 % ja Kolarissa 31 %.

Työ- ja toimintakykyä haittaavia sairauksia tai vammoja ei ollut kittiläläisvastaajista 75 %:lla vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 72 %, Kolarissa 69 % ja Muoniossa 66 %. (Liitetaulukko 144.)

Kuntalaisia pyydettiin kertomaan, mitä lääkärin toteamia sairauksia heillä on ollut viimeksi kuluneen vuoden aikana kysymyksellä

”Onko Teillä viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana ollut seuraavia lääkärin toteamia tai hoitamia sairauksia?”

Taulukko 34. Lääkärin toteamat sairaudet (%).

Sairaus	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Kohonnut verenpaine, verenpainetauti				
Ei	67	69	63	70
Kyllä	33	31	38	30
Kohonnut veren kolesteroli				
Ei	62	71	60	80
Kyllä	38	29	40	20
Diabetes				
Ei	88	89	84	97
Kyllä	12	11	16	3
Sydänveritulppa, sydäninfarkti				
Ei	100	99	92	100
Kyllä	0	1	8	0
Sepelvaltimotauti, angina pectoris				
Ei	94	91	82	90
Kyllä	6	9	18	10
Syöpä				
Ei	97	99	98	95
Kyllä	3	1	2	5
Nivelreuma				
Ei	91	96	94	97
Kyllä	9	4	6	3
Selän kulumavika, muu selkäsairaus				
Ei	91	79	77	79
Kyllä	9	21	23	21
Pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus, keuhkolaajentumai				
Ei	94	96	97	95
Kyllä	6	4	3	5
Masennus, (depressio)				
Ei	94	96	90	92
Kyllä	6	4	10	8
Muu mielenterveysongelma				
Ei	100	95	98	95
Kyllä	0	5	2	5

Astma				
Ei	91	87	89	93
Kyllä	9	13	11	7
Heinänuha tai muu allerginen nuha				
Ei	85	90	87	85
Kyllä	15	10	13	15
Ruoka-aineallergia				
Ei	97	94	93	92
Kyllä	3	6	7	8
Vatsasairaus (mahakatarri, gastriitti, mahahaava)				
Ei	100	94	93	92
Kyllä	0	6	7	8

Kohonnutta verenpainetta, verenpainetauti sairasti kolarilaisvastaajista 38 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 33 %, Kittilässä 31 % ja Muoniossa 30 %. *Kohonnutta veren kolesterolia* sairasti kolarilaisvastaajista 40 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 38 %, Kittilässä 29 % ja Muoniossa 20 %. *Diabetesta* sairasti kolarilaisvastaajista 16 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 12 %, Kittilässä 11 % ja Muoniossa 3 %.

Sydänveritulppaa, sydäninfarktia sairasti kolarilaisvastaajista 8 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 1 %. Enontekiöläis- ja muoniolaisvastaajat eivät sairastaneet sydänveritulppaa, sydäninfarktia. *Sepelvaltimotautia, angina pectorista* sairasti kolarilaisvastaajista 18 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 6 %, Kittilässä 9 % ja Muoniossa 10 %.

Syöpää sairasti muoniolaisvastaajista 5 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 %, Kittilässä 1 % ja Kolarissa 2 %. *Nivelreumaa* sairasti enontekiöläisvastaajista 9 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 4 %, Kolarissa 6 % ja Muoniossa 3 %.

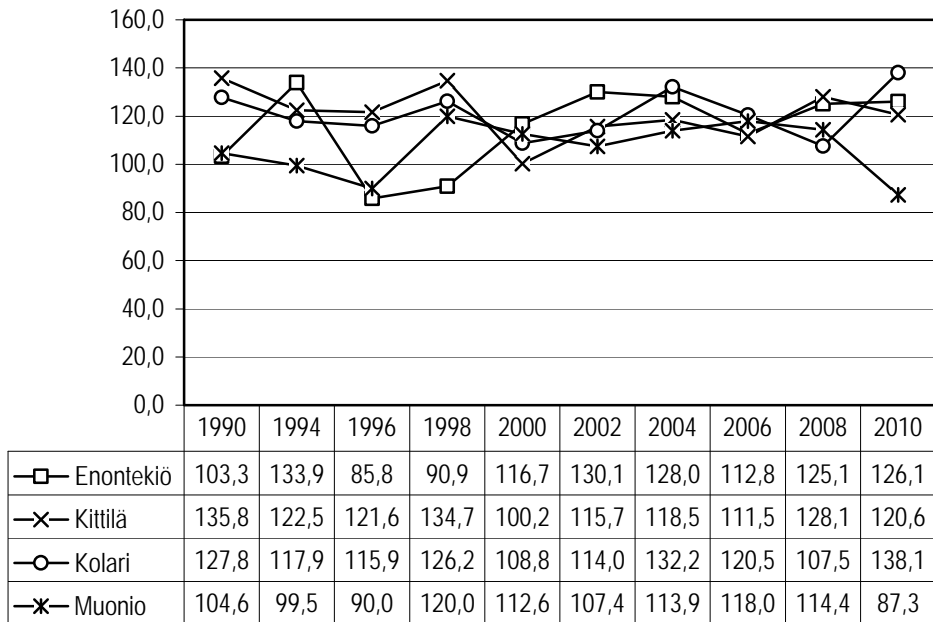
Selän kulumavikaa, muuta selkäsairautta sairasti kolarilaisvastaajista 23 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä ja Muoniossa 21 % sekä Enontekiöllä 9 %. *Pitkäaikaista keuhkoputkentulehdusta, keuhkolaajentumaa* sairasti enontekiöläisvastaajista 6 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 4 %, Kolarissa 3 % ja Muoniossa 5 %.

Masennusta, depressiota sairasti kolarilaisvastaajista 10 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 6 %, Kittilässä 4 % ja Muoniossa 8 %. *Muuta mielenterveysongelmaa* sairasti kittiläläis- ja muoniolaisvastaajista 5 % vastaavan osuuden ollessa Kolarissa 2 %. Enontekiöläisvastaajat eivät sairastaneet muuta mielenterveysongelmaa.

Astmaa sairasti kittiläläisvastaajista 13 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 9 %, Kolarissa 11 % ja Muoniossa 7 %. *Heinänuhaa tai muuta allergiaa* sai-

rasti enontekiöläis- ja muoniolaisvastaajista 15 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 10 % ja Kolarissa 13 %. *Ruoka-aineallergiaa* sairasti muoniolaisvastaajista 8 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 3 %, Kittilässä 6 % ja Kolarissa 7 %.

Vatsasairautta, (mahakatarri, gastriitti, mahahaava) sairasti muoniolaisvastaajista 8 % vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 6 % ja Kolarissa 7 %. Enontekiöläisvastaajat eivät sairastaneet vatsasairautta, (mahakatarri, gastriitti, mahahaava). (Liitetaulukot 145.–159.)

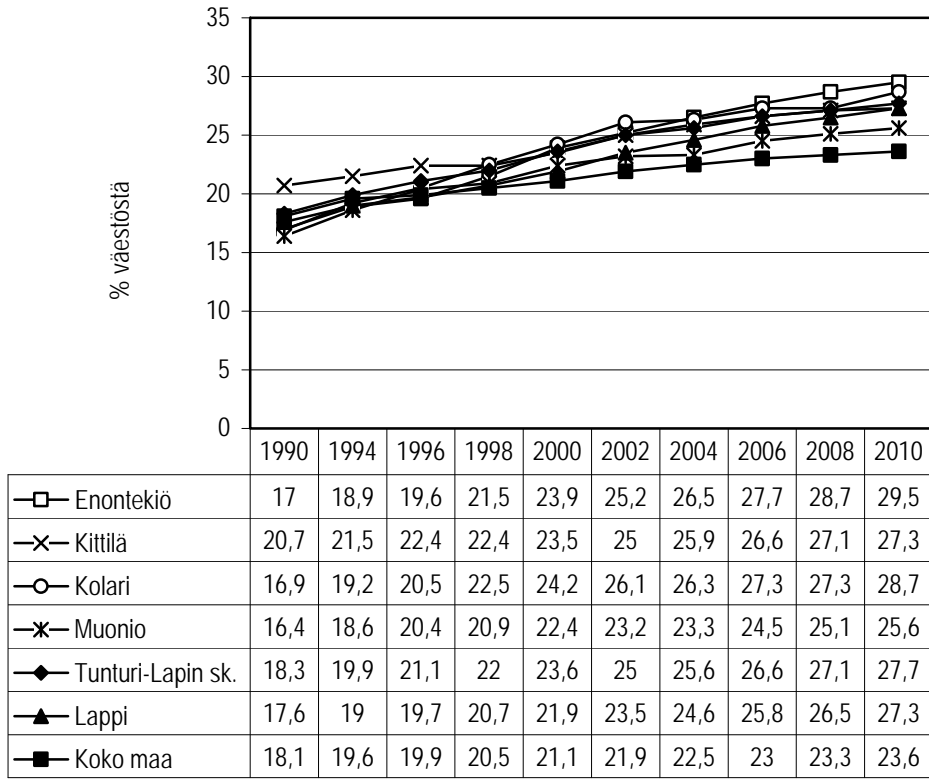

Kuvio 152. *Kuolleisuusindeksi, ikävakioitu¹⁷¹ vuosina 1990–2010.*

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna kuolleisuusindeksi on laskenut Tunturi-Lapin seutukunnassa Muoniossa eniten eli 17,3 -yksikköä vastaavan laskun ollessa Kittilässä 15,2 -yksikköä.

Tarkastelualan kunnista Enontekiöllä kuolleisuusindeksi on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 22,8 -yksikköä vastaavan nousun ollessa Kolarissa 10,3 -yksikköä. (Liitekuvio 52.)

¹⁷¹ Kuolleisuusluku saadaan laskemalla kuolleiden osuus prosentteina alueen väestömäärästä. Vuoden aikana kuolee koko maan väestöstä noin yksi prosentti. Pienissä kunnissa määrä voi vaihdella vuosittain paljonkin, vaikka kuolleisuus pitkällä aikavälillä pysyttelisi vakaana. Tämän vuoksi indeksin laskeminen perustuu kolmen peräkkäisen vuoden keskiarvoon. **Lähde:** Kela, Terveyspuntari. Tiedot on poimittu 25.8.2013.

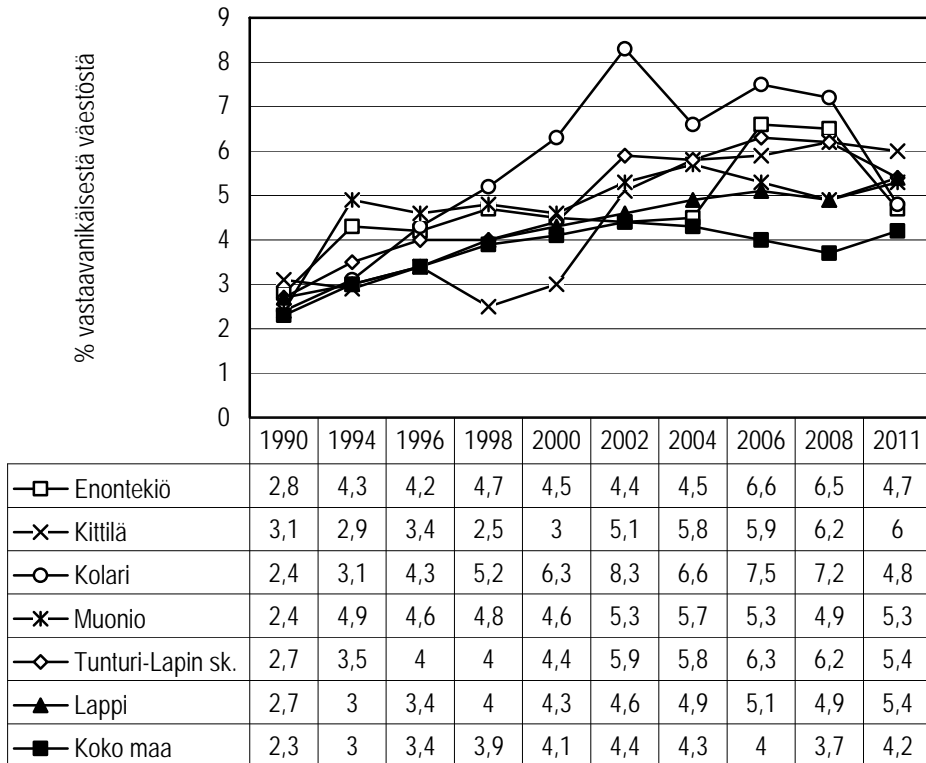

Kuvio 153. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja, % väestöstä¹⁷² vuosina 1990–2010.

Vuodesta 1990 vuoteen 2010 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus % väestöstä on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualan kunnista Enontekiöllä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus % väestöstä on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2010 tilanteeseen eli 12,5 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 6,6 % -yksikköä, Kolarissa 11,8 % -yksikköä, Muoniossa 9,2 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 9,4 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 9,7 % -yksikköä ja koko maassa 5,5 % -yksikköä. (Liitekuvio 53.)

¹⁷² (id:3223) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen henkilöiden osuuden prosentteina väestöstä. Väestösuhteutuksessa on käytetty Kelan vakuutettua väestöä. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 24.4.2012 sekä Liitekuvion 53. osalta 25.8.2013.

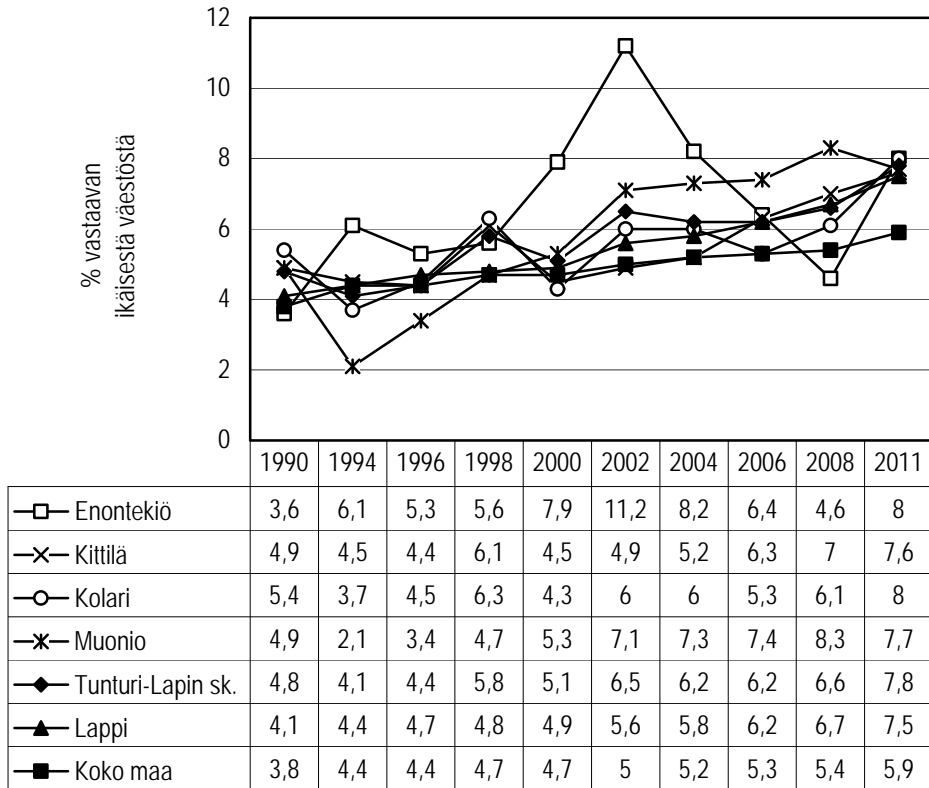

Kuvio 154. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä¹⁷³ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä ja Muoniossa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 2,9 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 1,9 % -yksikköä, Kolarissa 2,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa ja Lapin maakunnassa 2,7 % -yksikköä ja koko maassa 1,9 % -yksikköä. (Liitekuvio 54.)

¹⁷³ (id:230) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden 0–15-vuotiailla prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 54. osalta 25.8.2013.

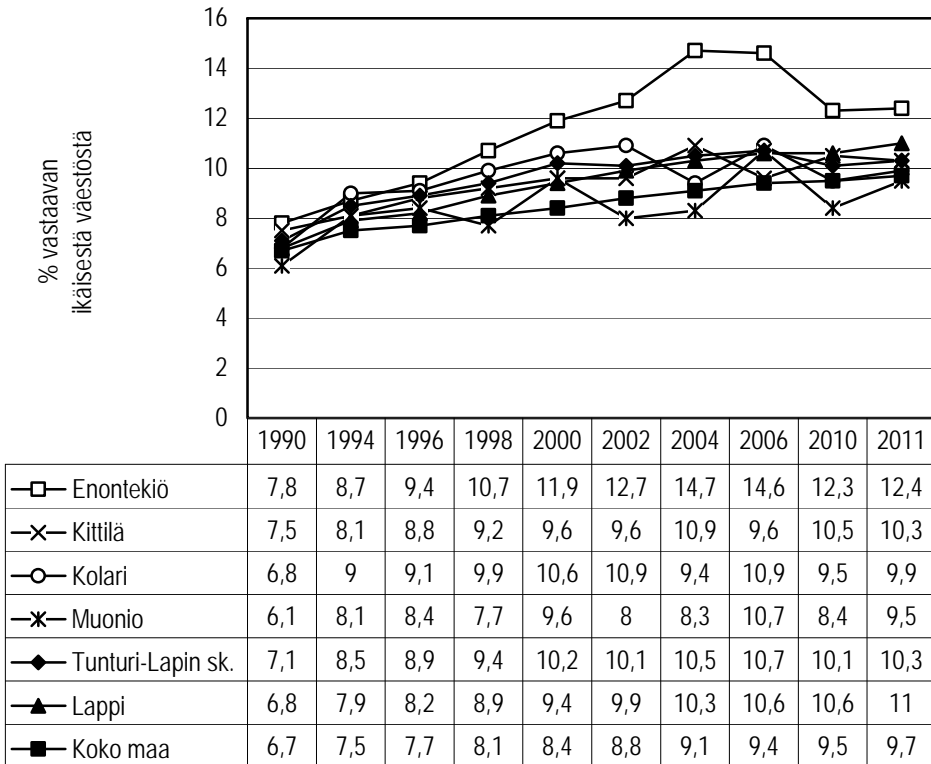

Kuvio 155. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä¹⁷⁴ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 4,4 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 2,7 % -yksikköä, Kolarissa 2,6 % -yksikköä, Muoniossa nousua 2,8 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 3,0 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 3,4 % -yksikköä ja koko maassa 2,1 % -yksikköä. (Liitekuvio 55.)

¹⁷⁴ (id:231) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden 16–24 -vuotiailla prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuviosta 55. osalta 25.8.2013.

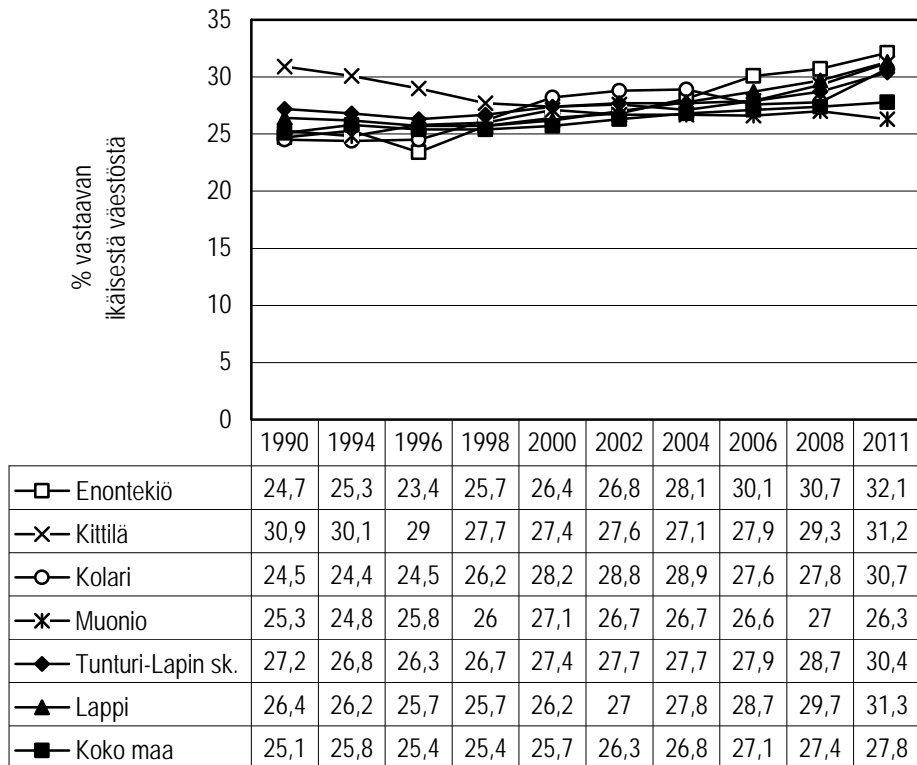

Kuvio 156. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä¹⁷⁵ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 4,6 % -yksikköä kun vastaava nousu on Kittilässä 2,8 % -yksikköä, Kolarissa 3,1 % -yksikköä, Muoniossa 3,4 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 3,2 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 4,2 % -yksikköä ja koko maassa 3,0 % -yksikköä. (Liitekuvio 56.)

¹⁷⁵ (id:1809) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden 25–39 -vuotiailla tuhanta vastaavanikäistä kohti. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 56. osalta 25.8.2013.

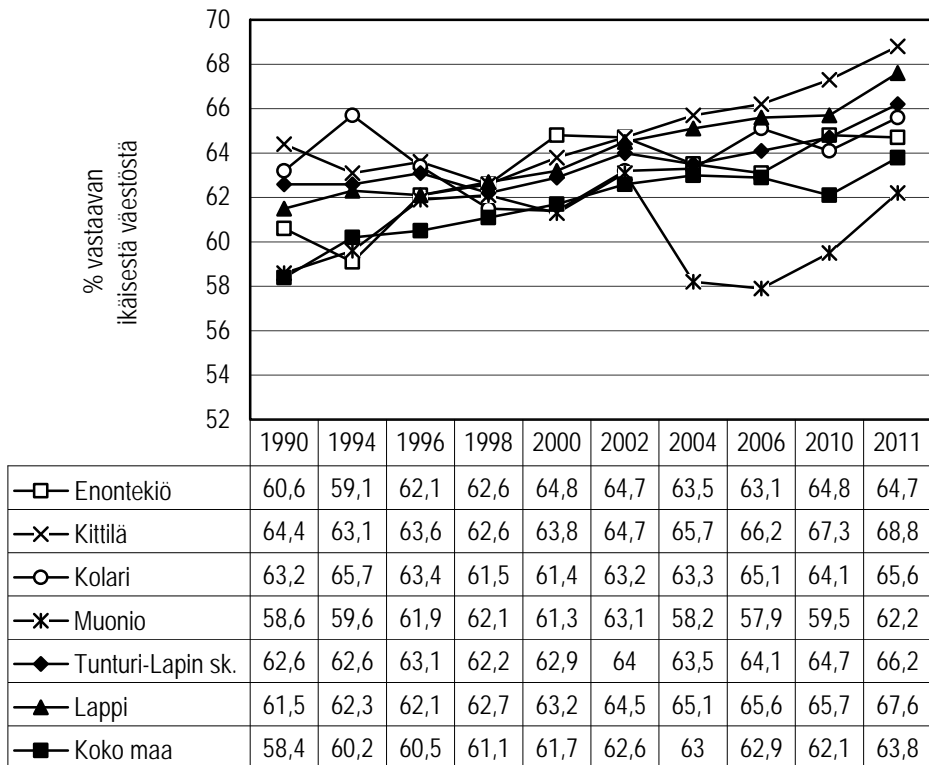

Kuvio 157. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä¹⁷⁶ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 7,4 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 0,3 % -yksikköä, Kolarissa 6,2 % -yksikköä, Muoniossa 1,0 % -yksikkö sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 3,2 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 4,9 % -yksikköä ja koko maassa 2,7 % -yksikköä. (Liitekuvio 57.)

¹⁷⁶ (id:1810) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden 40–64 -vuotiailla tuhatta vastaavanikäistä kohti. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausluokkaan yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 57. osalta 25.8.2013.

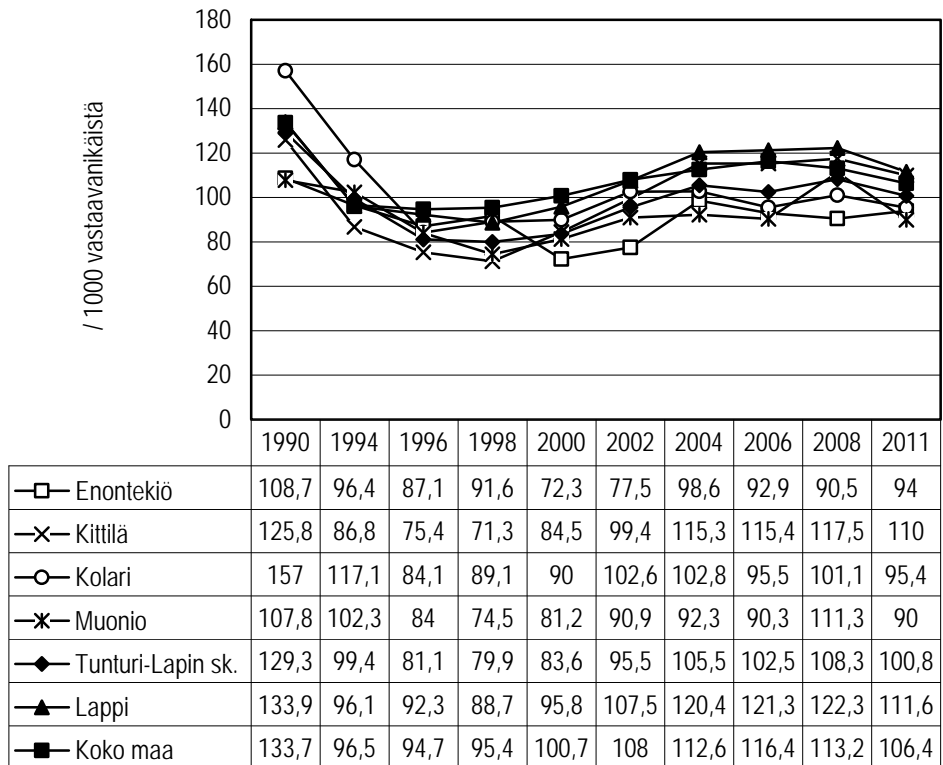

Kuvio 158. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä¹⁷⁷ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut jokaisella tarkastelualueella.

Tarkastelualueen kunnista Kittilässä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä osuus on noussut eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 4,4 % -yksikköä, kun vastaava nousu on Enontekiöllä 4,1 % -yksikköä, Kolarissa 2,4 % -yksikköä, Muoniossa 3,6 % -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 3,6 % -yksikköä, Lapin maakunnassa 6,1 % -yksikköä ja koko maassa 5,4 % -yksikköä. (Liitekuvio 58.)

¹⁷⁷ (id:236) Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään keskiväkilukua. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuviota 58. osalta 25.8.2013.

Kuvio 159. Sairauspäivärahaa saaneet 25–64 -vuotiaat/1000 vastaavanikäistä¹⁷⁸ vuosina 1990–2011.

Vuodesta 1990 vuoteen 2011 verrattuna sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat/1000 vastaavanikäistä, osuus on vähentynyt jokaisella tarkastelualueella.

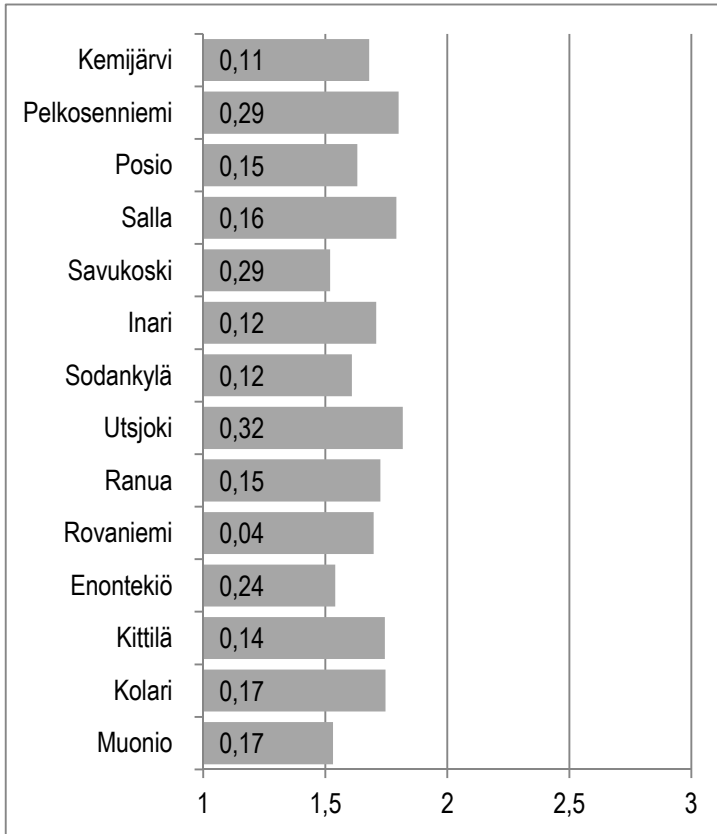
Tarkastelualueen kunnista Kolarissa sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat/1000 vastaavanikäistä osuus on vähentynyt eniten vuoden 1990 tilanteesta vuoden 2011 tilanteeseen eli 61,6 -yksikköä, kun vastaava vähentyminen on Enontekiöllä 14,7 -yksikköä, Kittilässä 15,8 -yksikköä, Muoniossa 17,8 -yksikköä sekä Tunturi-Lapin seutukunnassa 28,5 -yksikköä, Lapin maakunnassa 22,3 -yksikköä ja koko maassa 27,3 -yksikköä. (Liitekuvio 59.)

¹⁷⁸ (id:305) Indikaattori ilmaisee Sairausvakuutuslain mukaista päivärahakorvausta vuoden aikana vähintään yhdeltä päivältä saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuuden tuhatta vastaavanikäistä kohti. Mittarista on huomattava, että jakajaväestössä ovat mukana myös eläkkeensaajat, joilla yleensä ei ole mahdollisuutta saada sairauspäivärahaa. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012 sekä Liitekuvion 59. osalta 25.8.2013.

3.7.4 Elämäntavat

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan nukkumistaan kysymyksellä

”Nukutteko mielestänne tarpeeksi?”

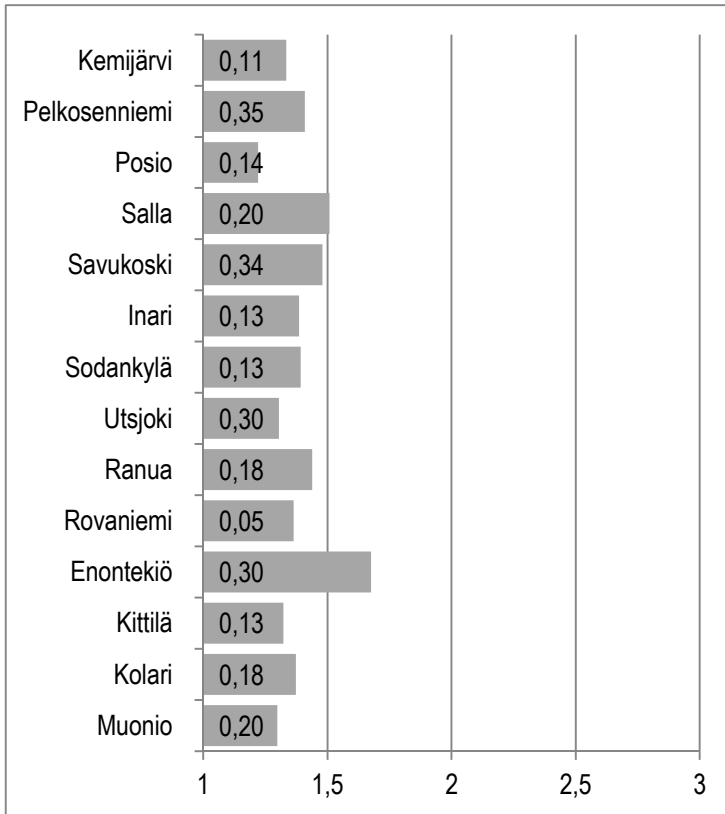
Kuvio 160. Arvio tarpeeksi nukkumisesta.¹⁷⁹

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisvastaajista nukkui *lähes aina tarpeeksi* 59 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 44 %, Kolarissa 40 % ja Muoniossa 51 %.

Harvoin tai tuskin koskaan tarpeeksi nukkui kittiläläisvastaajista 18 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 14 %, Kolarissa 15 % ja Muoniossa 4 %. (Liitettyluku 160.)

¹⁷⁹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Kyllä, lähes aina, 2=Kyllä, usein, 3=Harvoin tai tuskin koskaan.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan tupakointiaan kysymyksellä
 ”Tupakoitko (savukkeita, sikareita tai piippua)?”

Kuvio 161. *Tupakoiminen.*¹⁸⁰

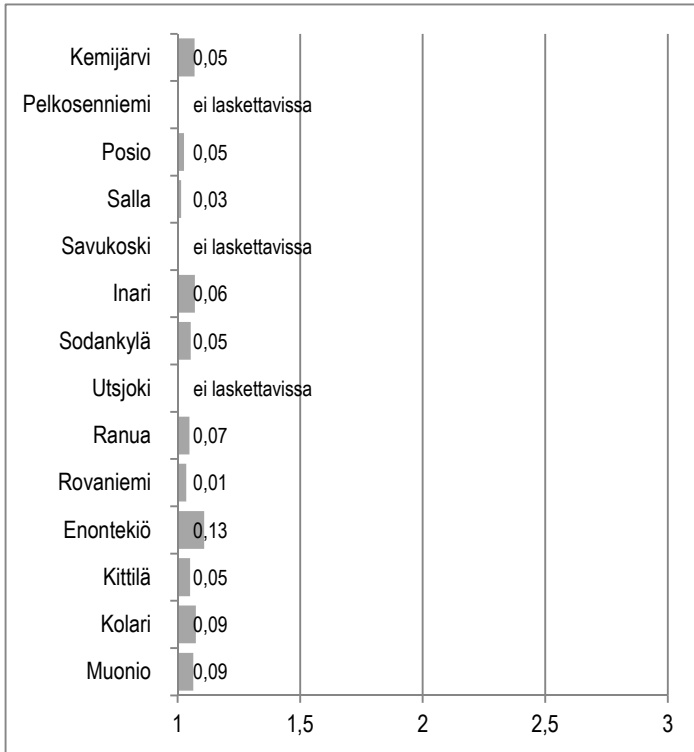
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisvastaajista *tupakoi päivittäin* 30 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä ja Muoniossa 13 % sekä Kolarissa 15 %.

Ei lainkaan tupakoivia oli muoniolaisvastaajista 83 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 62 %, Kittilässä 81 % ja Kolarissa 78 %. (Liitetaulukko 161.)

¹⁸⁰ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Satunnaisesti, 3=Päivittäin.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan nuuskaamistaan kysymyksellä

”Nuuskaatteko?”

Kuvio 162. Nuuskaaminen.¹⁸¹

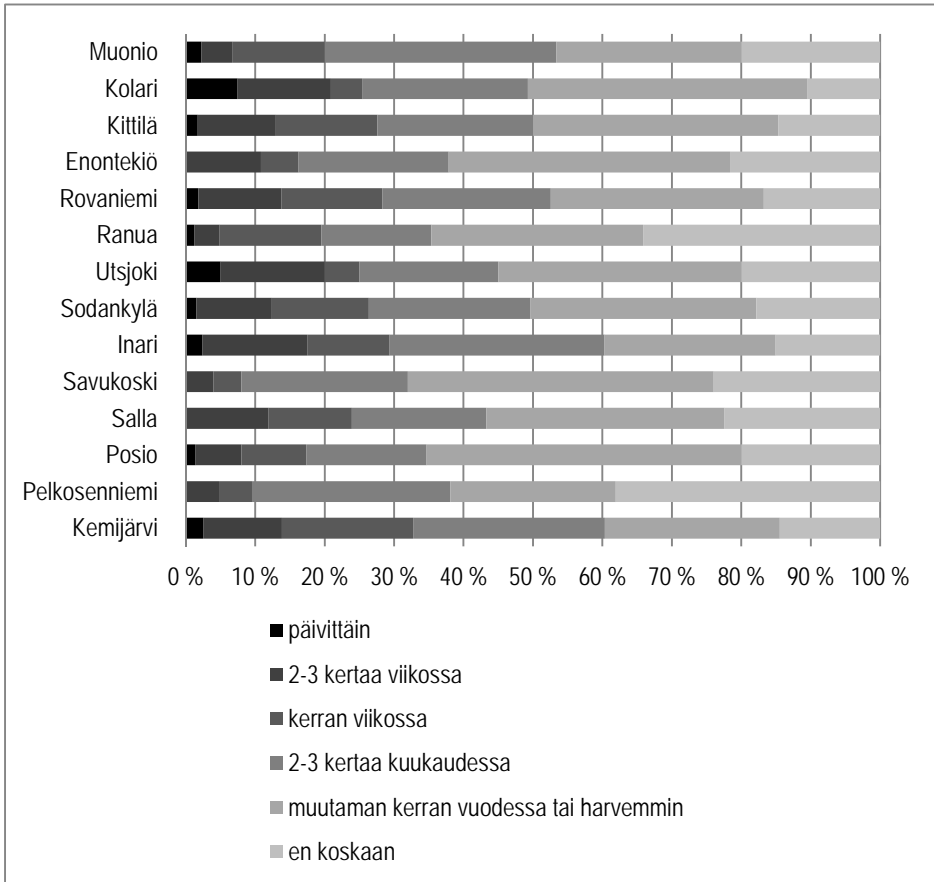
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläis- ja kolarilaisvastaajista *nuuskasi päivittäin* 3 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä ja Muoniossa 2 %.

Ei lainkaan nuuskaa käyttäviä oli kittiläläisvastaajista 97 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 92 % sekä Kolarissa ja Muoniossa 96 %. (Liitetaulukko 162.)

¹⁸¹ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. Vastaajien vähäinen lukumäärä estää luottamusvälin laskemisen Pelkosenniemen, Savukosken ja Utsjoen osalta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En lainkaan, 2=Satunnaisesti, 3=Päivittäin.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan alkoholin käyttöönsä kysymyksellä

”Käytättekö alkoholijuomia?”

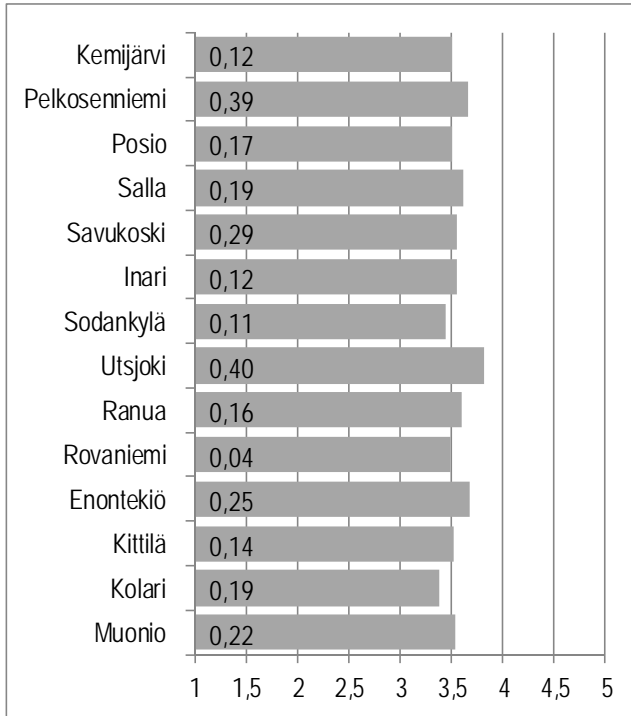
Kuvio 163. Alkoholijuomien käyttö.¹⁸²

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista kolarilaisvastaajista käytti *päivittäin* alkoholia 7 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä ja Muoniossa 2 %, mutta Enontekiöllä kukaan kyselyyn vastanneista ei käyttänyt päivittäin alkoholia.

Ei koskaan alkoholia käyttäneitä oli enontekiöläisvastaajista 22 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 15 %, Kolarissa 10 % ja Muoniossa 20 %. (Liitetaulukko 163.)

¹⁸² **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En koskaan, 2=Muuataman kerran vuodessa tai harvemmin, 3=2–3 kertaa kuukaudessa, 4=Kerran viikossa, 5=2–3 kertaa viikossa, 6=Päivittäin.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan lihavuutta/laihuutta kysymyksellä
”Pidätkö itseänne?”

Kuvio 164. Lihavuuden ja/tai laihuuden arviointi.¹⁸³

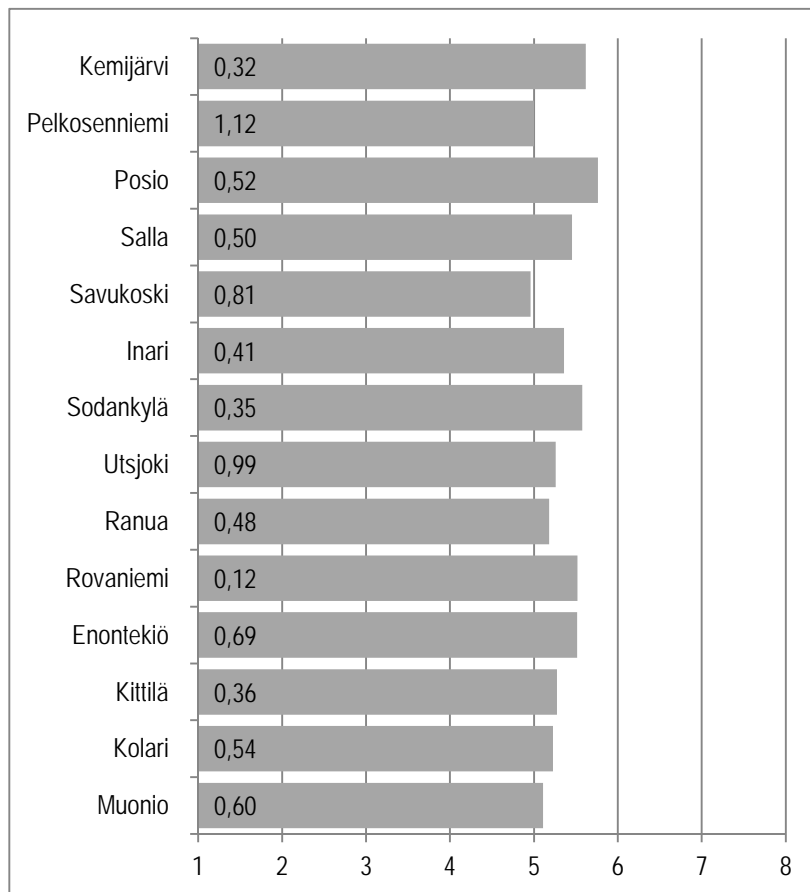
Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista muoniolaisvastaajista piti itseään *liian ylipainoisena* 9 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 8 % sekä Kittilässä ja Kolarissa 7 %.

Itseään liian laihana piti enontekiöläis- ja kolarilaisvastaajista 3 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 2 %, mutta kukaan muoniolaisvastaaja ei pitänyt itseään liian laihana. (Liitetaulukko 164.)

¹⁸³ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=Liian laihana, 2=Hieman liian laihana, 3=Sopivan painoisena, 4=Hieman ylipainoisena, 5=Aivan liian ylipainoisena.

Kuntalaisia pyydettiin arvioimaan vapaa-ajan liikuntaansa kysymyksellä

”Kuinka usein harrastatte vapaa-ajan liikuntaa (kuntoliikuntaa) vähintään puoli tuntia niin, että ainakin lievästi hengästyte ja hikoilette?”

Kuvio 165. Kuntoliikunnan harrastaminen.¹⁸⁴

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista enontekiöläisvastaajista 20 % harrasti kuntoliikuntaa *päivittäin* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 18 %, Kolarissa 17 % ja Muoniossa 4 %.

Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin harrasti vapaa-ajallaan liikuntaa kolari-laisvastaajista 12 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä 6 % sekä Kittilässä ja Muoniossa 7 %. *Liikuntaa ei voinut harrastaa vamman tai sairauden takia* muonio-laisvastaajista 7 % vastaavan osuuden ollessa Enontekiöllä ja Kittilässä 3 % sekä Kolarissa 6 %. (Liitetaulukko 165.)

¹⁸⁴ **Kuvion tulkintaohje:** Palkin pituus ilmaisee keskiarvon. Koska otoskoko vaihtelee kysymyksittäin ja kunnittain, on hyvä arvioida tulosten tarkkuutta. Palkkiin kirjoitettu luottamusväliluku ilmaisee, kuinka paljon todellinen keskiarvo voi poiketa kumpaankin suuntaan ilmoitetusta keskiarvosta. **Vastausvaihtoehdot:** 1=En voi vammaan tai sairauden vuoksi harrastaa liikuntaa, 2=Muuataman kerran vuodessa tai harvemmin, 3=2–3 kertaa kuukaudessa, 4=Kerran viikossa, 5=2 kertaa viikossa, 6=3 kertaa viikossa, 7=4–6 kertaa viikossa, 8=Päivittäin.

Kuntalaisia pyydettiin erittelemään tottumuksensa muuttamista viimeksi kuluneen vuoden aikana kysymyksellä

”Oletteko viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana muuttanut tottumuksianne terveydellisten näkökohtien vuoksi?”

Taulukko 35. *Tottumusten muuttaminen terveydellisten näkökohtien vuoksi (%).*

Tottumus	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio
Vähentänyt rasvan määrää				
Kyllä	43	37	32	28
Ei	57	63	68	72
Muuttanut rasvan laatua				
Kyllä	51	37	37	35
Ei	49	63	63	65
Lisännyt kasvisten käyttöä				
Kyllä	65	52	41	57
Ei	35	48	59	43
Vähentänyt sokerin käyttöä				
Kyllä	53	54	45	37
Ei	47	46	55	63
Vähentänyt suolan käyttöä				
Kyllä	34	30	31	11
Ei	66	70	69	89
Laihduttanut				
Kyllä	31	35	17	24
Ei	69	65	83	76
Lisännyt arkiliikuntaa				
Kyllä	32	37	34	39
Ei	68	63	66	61
Lisännyt kuntoliikuntaa				
Kyllä	43	37	42	37
Ei	57	63	58	63
Vähentänyt alkoholin käyttöä				
Kyllä	31	27	23	24
Ei	69	73	77	76

Kuntalaiskyselyyn vastanneista Tunturi-Lapin seutukuntalaisista viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana enontekiöläisvastaajista 43 % oli vähentänyt *rasvan määrää* vastaavan osuuden ollessa Kittilässä 37 %, Kolarissa 32 % ja Muoniossa

28 %. *Rasvan laatua* oli muuttanut enontekiöläisvastaajista 51 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä ja Kolarissa 37 % sekä Muoniossa 35 %.

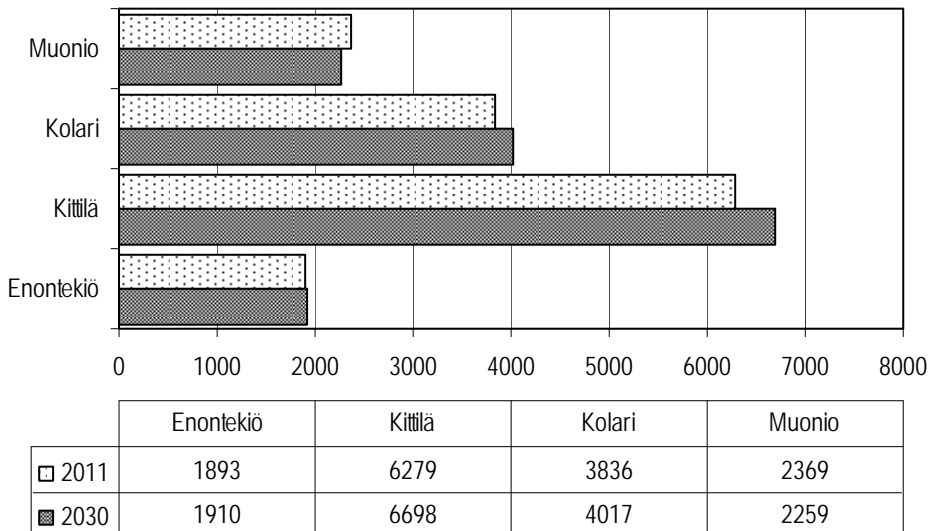
Kasvisten käyttöä oli lisännyt enontekiöläisvastaajista 65 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 52 %, Kolarissa 41 % ja Muoniossa 57 %. *Sokerin käyttöä* oli vähentänyt kittiläläisvastaajista 54 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 53 %, Kolarissa 45 % ja Muoniossa 37 %. *Suolan käyttöä* oli vähentänyt enontekiöläisvastaajista 34 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 30 %, Kolarissa 31 % ja Muoniossa 11 %.

Laihduksia oli kittiläläisvastaajista 35 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 31 %, Kolarissa 17 % ja Muoniossa 24 %. *Arkiliikuntaa* oli lisännyt muoniolaisvastaajista 39 % vastaavan *osuuden* ollessa Enontekiöllä 32 %, Kittilässä 37 % ja Kolarissa 34 %. *Kuntoliikuntaa* oli lisännyt enontekiöläisvastaajista 43 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä ja Muoniossa 37 % sekä Kolarissa 42 %.

Alkoholin käyttöä oli vähentänyt enontekiöläisvastaajista 31 % vastaavan *osuuden* ollessa Kittilässä 27 %, Kolarissa 23 % ja Muoniossa 24 %. (Liitetaulukot 166.–174.)

3.8 Arviot väestökehityksestä vuoteen 2030

Leena Viinamäki & Arto Selkälä & Asko Suikkanen

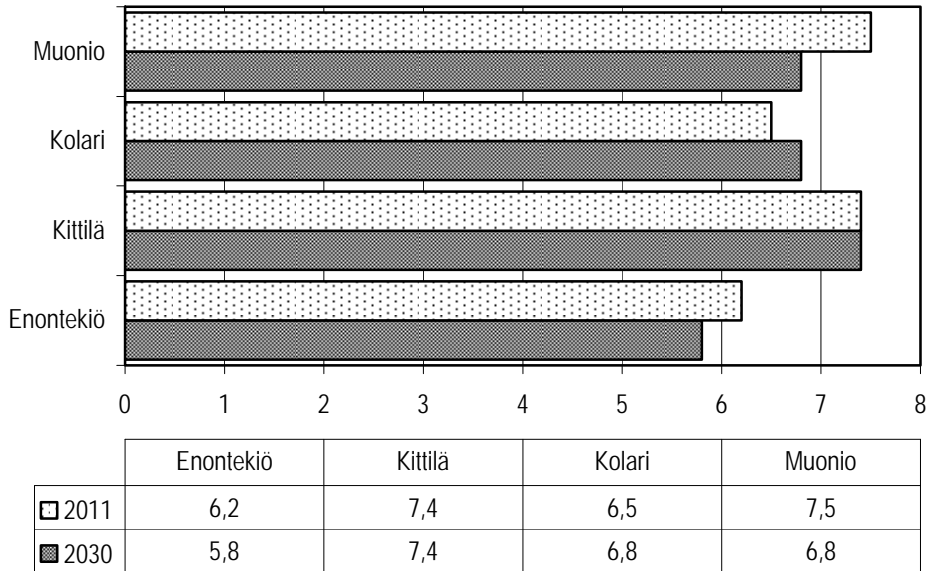

Kuvio 166. Väestöennuste¹⁸⁵ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan väestön määrän (hlöä) ennustetaan lisääntyvän eniten Tunturi-Lapin seutukunnan kunnista Kittilässä eli 419 henkilöä, kun vastaava lisääntyminen on Enontekiöllä 17 henkilöä ja Kolarissa 181 henkilöä.

Tarkastelualan kunnista ainoastaan Muoniossa väestön määrän (hlöä) ennustetaan vähenevän vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen 110 henkilön verran. (Liitekuvio 60.)

¹⁸⁵ (id: 746) Indikaattori ilmaisee ennusteen vuoden 2030 lopun väkiluvusta. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmässä väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

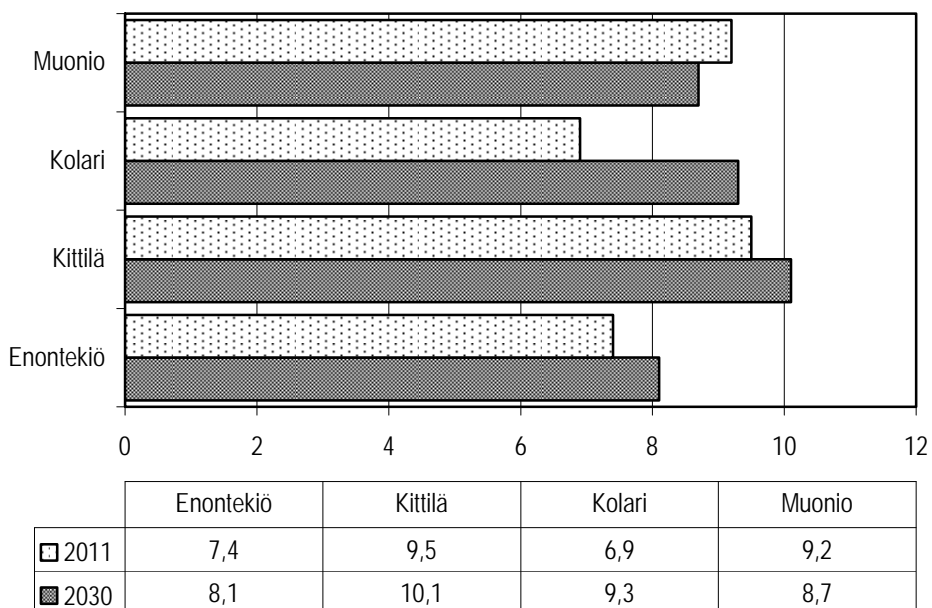

Kuvio 167. 0–6 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste¹⁸⁶ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan 0–6 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän Tunturi-Lapin seutukunnan kunnista ainoastaan Kolarissa 0,3 % -yksikön verran. Kittilässä ennustetaan mukaan 0–6 -vuotiaiden määrän (% väestöstä) pysyvän ennallaan vastaavana ajankohtana.

Tarkastelualan kunnista Muoniossa ennakointilastojen mukaan 0–6 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 0,7 % -yksikköä ja Enontekiöllä 0,4 % -yksikköä. (Liitekuvio 61.)

¹⁸⁶ (id: 740) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtöväkilukuina ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

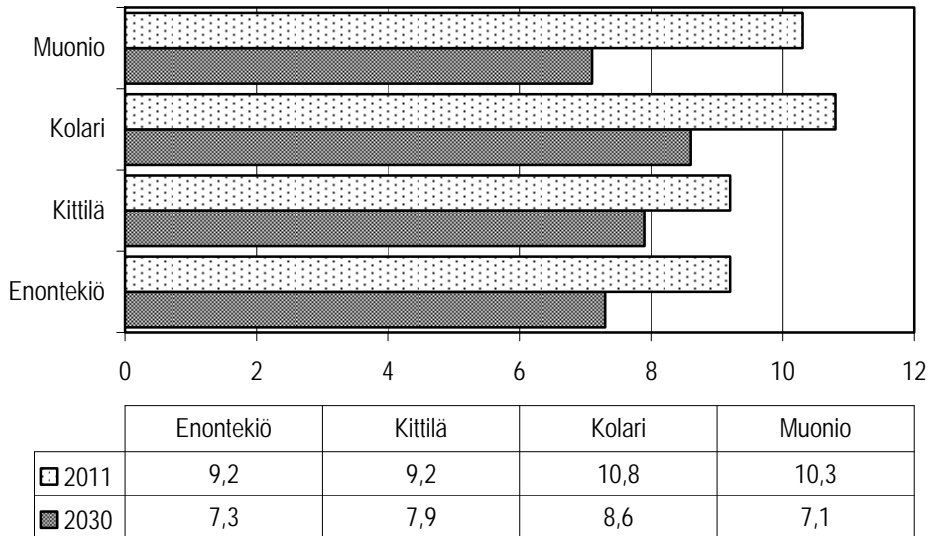

Kuvio 168. 7–15 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste¹⁸⁷ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna tarkastelualueen kunnista ennakointitilastojen mukaan 7–15 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän eniten Tunturi-Lapin seutukunnassa Kolarissa eli 2,4 % -yksikköä, kun vastaava lisääntyminen on Enontekiöllä 0,7 % -yksikköä ja Kittilässä 0,6 % -yksikköä.

Tarkastelualueen kunnista ennakointitilastojen mukaan 7–15 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän ainoastaan Muoniossa 0,5 % -yksikköä. (Liitekuvio 62.)

¹⁸⁷ (id: 741) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtöväkilukuina ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

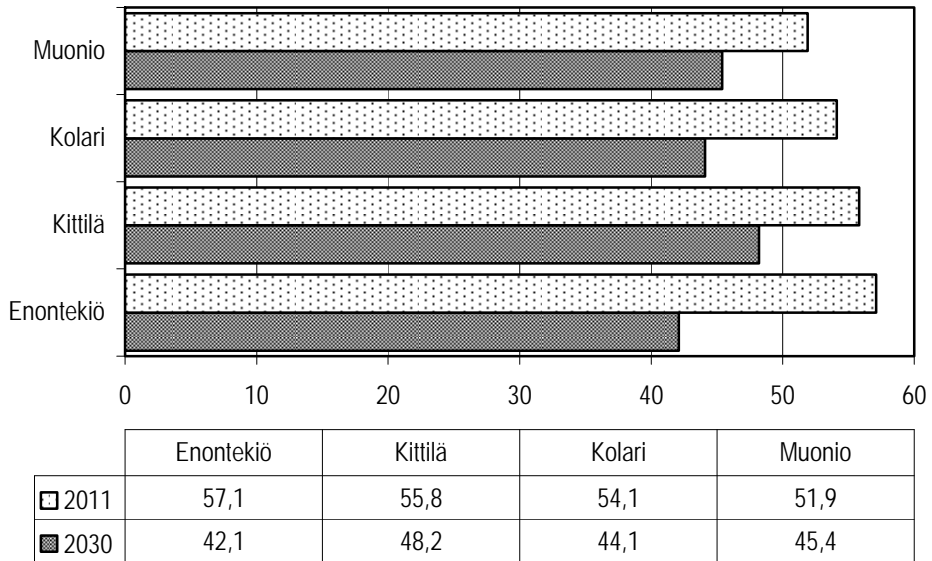

Kuvio 169. 16–24 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste¹⁸⁸ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan 16–24 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa.

Tarkastelualueen kunnista Muoniossa ennakointilastojen mukaan 16–24 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 3,2 % -yksikköä, kun vastaava väheneminen on Enontekiöllä 1,9 % -yksikköä, Kittilässä 1,3 % -yksikköä ja Kolarissa 2,2 % -yksikköä. (Liitekuvio 63.)

¹⁸⁸ (id: 742) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtöväkilukuina ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

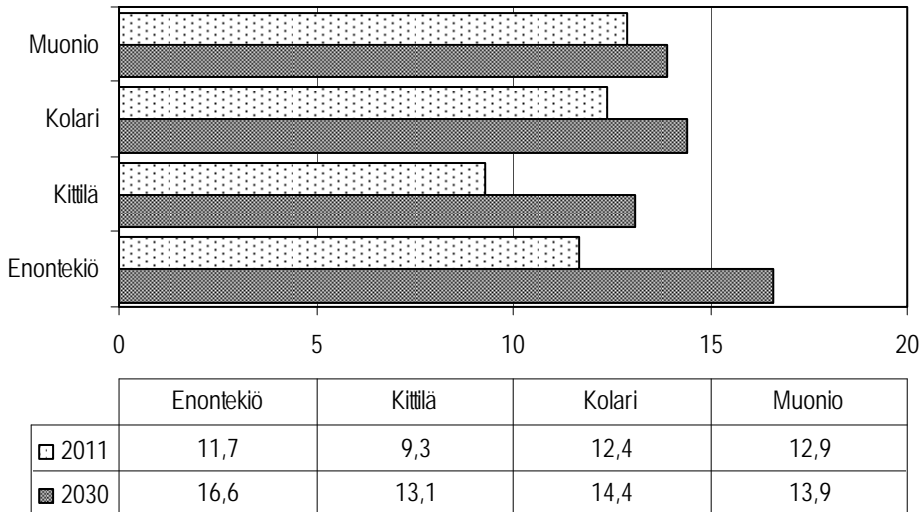

Kuvio 170. 25–64 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste¹⁸⁹ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan 25–64 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa.

Tarkastelualan kunnista Enontekiöllä ennakointilastojen mukaan 25–64 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan vähenevän eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 15 % -yksikköä, kun vastaava väheneminen Kittilässä on 7,6 % -yksikköä, Kolarissa 10 % -yksikköä ja Muoniossa 6,5 % -yksikköä. (Liitekuvio 64.)

¹⁸⁹ (id: 743) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtöväkilukuina ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

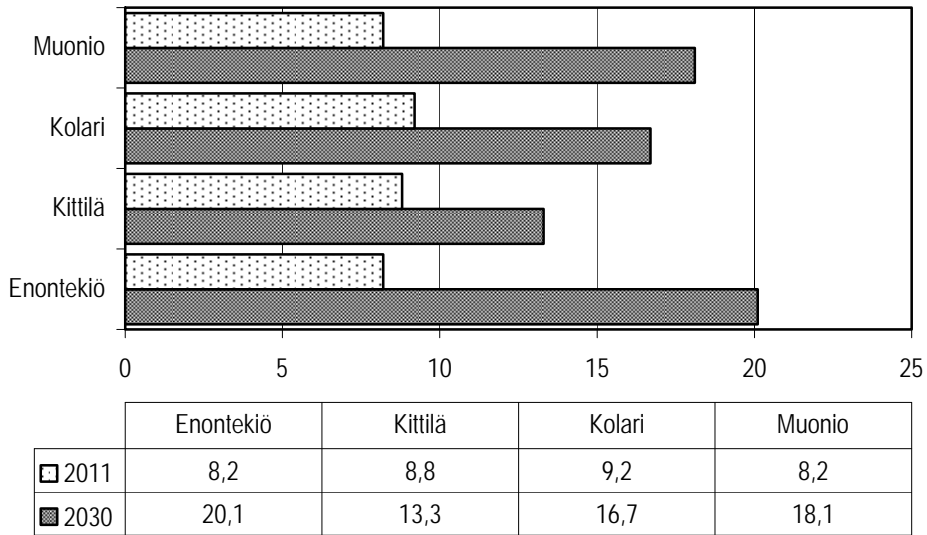

Kuvio 171. 65–74 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste¹⁹⁰ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan 65–74 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa.

Tarkastelualan kunnista Enontekiöllä ennakointilastojen mukaan 65–74 -vuotiaiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 4,9 % -yksikköä, kun vastaava lisääntyminen on Kittilässä 3,8 % -yksikköä, Kolarissa 2 % -yksikköä ja Muoniossa 1 % -yksikön verran. (Liitekuvio 65.)

¹⁹⁰ (id: 744) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtökäytännöinä ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

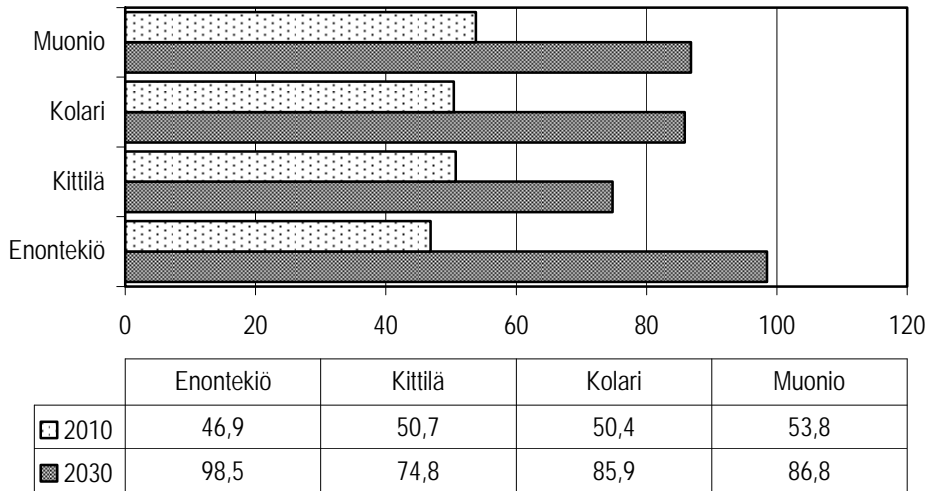

Kuvio 172. 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste¹⁹¹ 2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan 75 vuotta täyttäneiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa.

Tarkastelualueen kunnista Enontekiöllä ennakointilastojen mukaan 75 vuotta täyttäneiden osuuden (% väestöstä) ennustetaan lisääntyvän eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 11,9 % -yksikköä, kun vastaava lisääntyminen on Kittilässä 4,5 % -yksikköä, Kolarissa 7,5 % -yksikköä ja Muoniossa 9,9 % -yksikköä. (Liitekuvio 66.)

¹⁹¹ (id: 745) Indikaattori ilmaisee ennusteen ikäryhmän osuudesta prosentteina koko väestöstä (miehet ja naiset yhteensä) vuoden 2030 viimeisenä päivänä. Ennusteen lähtöväkilukuina ovat olleet vuoden 2008 lopun väkiluvut 1-vuotisikäryhmittäin sukupuolen mukaan. Tilastokeskuksen käyttämä väestöennustemenetelmä on ns. demografinen komponenttimalli, jossa väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla. Kertoimet on laskettu viime vuosien väestönkehityksen perusteella. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 21.8.2012.

Kuvio 173. Väestöllinen huoltosuhte¹⁹² kunnittain 2010–2030.

Vuodesta 2011 vuoteen 2030 verrattuna ennakointilastojen mukaan väestöllisen huoltosuhteen ennustetaan nousevan jokaisessa Tunturi-Lapin seutukunnan kunnassa.

Tarkastelualan kunnista Enontekiöllä ennakointilastojen mukaan väestöllisen huoltosuhteen ennustetaan nousevan eniten vuoden 2011 tilanteesta verrattuna vuoden 2030 tilanteeseen eli 51,6 -yksikköä, kun vastaava nousu on Kittilässä 24,1 -yksikköä, Kolarissa 35,5 -yksikköä ja Muoniossa 33 -yksikköä. (Liitekuvio 67.)

¹⁹² Väestöennuste kuvaa tulevaa väestönkehitystä. Tilastokeskuksen väestöennusteet ovat ns. demografisia trendilaskelmia, joissa lasketaan mikä olisi alueen tuleva väestö, jos viime vuosien väestönkehitys jatkuisi samanlaisena. Kunnittaisia ennusteita laskettaessa tuotetaan myös ns. omavaraislaskelma, joka kuvaa, millainen väestönkehitys olisi ilman muuttoliikettä. Kuvio kuvaa lapsia ja vanhuksia 100 työikäistä kohti: Väestöllinen (demografinen) huoltosuhte on alle 15-vuotiaiden ja 65+ vuotta täyttäneiden määrän suhde 15–64 -vuotiaiden määrään. **Lähde:** Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.8.2012]. Saantitapa: <http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/kas.html>.

4. TUNTURI-LAPIN SEUTUKUNNAN HYVINVOINNIN TILA ASiantuntija-Arvioiden MUKAAN

4.1 Enontekiön asiantuntija-arvio toimenpite-ehdotuksineen *Annikki Kallioniemi*

Arvio Enontekiön taloudellisesta nykytilasta

Tilanne kunnassa hyvin tiedossa: Väestön valtaosa on 1950-luvulla ja 1960-luvulla syntyneitä. Väestöennusteet, eikä tässäkään selvityksessä käytetyt, täysin tunnista sitä että Enontekiöllä, miehet kuolevat ennen kuin täyttävät 70-v. Väestöennusteiden toteutuvaisuus on ollut täten heikkoa vanhusväestön määrän enustamisen osalta. Nämä 1950-luvulla ja 1960-luvulla syntyneistä monet taas ovat olleet pätkätyöllisiä ikänsä. Sairastavuus ja köyhyys yleisiä heidän kohdallaan. Kyse hyvin pienistä absoluuttisista henkilömääristä, joten prosenttiluvut sinne tai tänne ovat vähemmän puhuvia kuin aivan henkilömääristä puhuminen.

Arvio Enontekiön sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta

Korkea sairastavuus ja köyhyys sekä perinnöllinen seudulla esiintyvä kuurosokeus selittävät korkeita kuluja. Viime vuosien hurjaa nousua terveydenhoidomenoissa selittää eniten se, että Muonion-Enontekiön kansanterveystyön kuntayhtymässä ei hallinto toimi sukupolven vaihdoksen seurauksena.

Arvio Enontekiön väestön hyvinvoinnin tilasta

1950-luvulla ja 1960-luvulla syntyneet ovat kokeneet suuren rakennemuutoksen: heidän nuoruudessaan luontaiselinkeinoissa vielä saatiin elanto. 1990-luvun laman seurauksena monen kiinnittyminen työelämään jäi heikoksi. Köyhyys ja ns. määrän sukupolven elämäntavat ovat tuoneet mukanaan korkean sairastavuuden, johon ei ole pystytty vaikuttamaan.

Nuorten ja lasten suhteellisen hyvän tilanne heijastaa sitä että 1990-luvun alusta alkaen on tietoisesti pyritty koko palvelujärjestelmän keinoin (neuvola, päivähoito, koulu, sosiaalityö, lastensuojelu) varhaiseen tukeen oppimisvaikeuksissa sekä muissa vaikeuksissa. Tämä on mielestäni vaikuttanut siihen, että koulutuksen ulkopuolelle jääneitä on vähän. Nuorten työttömyyslukuissa taas näkyvät kausityöttömät nuoret poromiehet, joiden poroluku on vielä niin alhainen, että he osan vuotta saavat työttömyysturvaa.

Palkkatyön vähyys näkyy Enontekiöllä. Miten voisimme paremmin ja tietoisemmin tukea niitä kuntalaisia, jotka ovat vain osan vuotta töissä?

Mihin ryhmään katsotte Enontekiön parhaimmin kuuluvan?

- a) Etenijäkuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellinen tilanne on hyvä*)
- b) Tienhaarakuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellisessa tilanteessa on ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen näyttää mahdolliselta*)
- c) Pulmakuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin on vaikeaa*)
- d) Kriisikuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin näyttää mahdottomalta*)

Jaa; Tekisi mieli vastata , että enontekiöläiset aina keinot keksivät. Vaikka uhkia näkyvissä, meillä on vahvaa yhteisöllisyyttä, omanarvon tuntoa, verkostoja ja valmiuksia joiden vuoksi emme aivan ole vailla keinoja. Sitä paitsi täällä arvos-tetaan: omaa aikaa, luonnossa liikkumista, sukua ja ystäviä, joten hyvän elämän määritelmä on hieman omanlaisensa, eikä välttämättä niin kaukainen ole sellai-sen elämän toteutuminen. Vastaan B.

4.2 Kittilän asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Anna Mäkelä

Arvio Kittilän taloudellisesta nykytilasta

Taloudellinen tilanne on kohtuullinen, Lapin kunnaksi hyvä. Työllisyystilanne on pysynyt pitkään vakaana, eikä suuria heilahduksia ole näkyvissä. Kunta on velkaantunut, mutta veroprosentti on Lapin alhaisin ja palvelutaso korkea.

Arvio Kittilän sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta

Kittilässä on tietoisesti haluttu panostaa palveluihin, eikä niihin ole tehty karsin-toja viimeisen vuosikymmenen aikana. Kunnan alueella on ollut viitisen vuotta tarjolla myös runsaasti yksityisiä lääkäripalveluita, mikä vaikuttaa tilastoihin varmaan monella tavalla.

Arvio Kittilän väestön hyvinvoinnin tilasta

Sairastavuusindeksi on aina korkea Lapin kaltaisissa kunnissa, joissa väestön koulutus- ja tulotaso on alhainen – samasta syystä Muonion väestö lienee Tunturi-Lapin terveintä. Yksinhuoltajien määrä on Kittilässä ollut aina korkea, mutta muista tilastoista päätellen se ei ole aiheuttanut samanlaista kurjistumista, joka yksinhuoltajuuteen tilastollisesti yleensä liittyy. Esimerkiksi toimeentulotukime-not ovat olleet kohtuullisen alhaiset. Yksinhuoltajuutta merkittävämpi seikka väestön hyvinvoinnille näyttääkin olevan työllisyysaste.

Päihdehuollon alhaiset kustannukset johtuvat siitä, ettei päihdehuoltoa ole vali-tettavasti järjestetty riittävän hyvin.

Lastensuojelun tilastoista on vaikea päätellä mitään, koska absoluuttiset määrät ovat niin pieniä ja heilahtelut valtavia.

Mihin ryhmään katsotte Kittilän parhaimmin kuuluvan?

- Etenijäkuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellinen tilanne on hyvä*)
- Tienhaarakuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellisessa tilanteessa on ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen näyttää mahdolliselta*)
- Pulmakuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin on vaikeaa*)
- Kriisikuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin näyttää mahdottomalta*)

Työllisyysasteen, väkiluvun kehityksen ja väestön ikärakenteen perusteella kuulumme ehdottomasti etenijäkuntaan.

4.3 Kolarin asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen *Lahja Harju*

Arvio Kolarin taloudellisesta nykytilasta

Kolarin kunnan taloustilanne on heikentymään päin, kun tarkastellaan vuosikatteen, investointi- ja väestön palvelutarpeiden kehittymistä. Kunnalle on suuri merkitys valtion toimenpiteillä mm. lainsäädännöllisillä ratkaisuilla ja maksettujen valtionosuuksien määrällä. Elinkeinojen kehittäminen, etenkin matkailuun uhratut panostukset ja tulevaisuudessa mahdolliset kaivoshankkeet tuovat onnistuessaan kipeästi tarvittavia verotuloja (myös lisäävät menoja) kuntalaisten palveluja turvaamaan. Kunnalla on ymmärtääkseni paineita vero-%:n nostamiseen lähitulevaisuudessa. Kunta on investoinut viime vuosina uuteen keskuskeittiöön, jäähalliin, uuteen päiväkotiin, palvelukodin laajennukseen, yläkoulun remontointiin ja rahoitus kesällä 2013 alkavaan 15-paikkaisen kehitysvammaisten asumisyksikön rakentamiseen on olemassa. Erikoissairaanhoidon menot ylittyivät budjetoidusta v. 2012 osalta 835 000 euroa. Uudet yksiköt aiheuttavat lisääntyvän henkilöstön myötä uusia palkkakustannuksia ja muita käyttökustannuksia, vaikkapa lisäävätkin kuntalaisten hyvinvointipalveluja.

Arvio Kolarin sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta

Viittaaan kohtaan 1. Kolarin kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon nettokustannukset tulevat nousemaan huomattavasti v. 2012 lukien johtuen aiemmin tehtyjen vanhuksia ja vammaisia koskevien strategisten linjausten toimeenpanemisesta (palvelukodin laajennus ja kehitysvammaisten yksikön uudisrakennus). Arvotus on se, että jatkaako voimakas v. 2012 tapahtunut erikoissairaanhoidon menojen kasvu samaa rataa, vai oliko v. 2012 ns. poikkeava ”piikki”. Väestö ikääntyy ja huoltosuhte heikkenee myös Kolarissa, vaikka väestön ikäjakama on paljon tasaisempi kuin monen naapurikunnan. Kuntaan ja varsinkin tunturialueille syntyy lapsia. Kuntaan syntyi v. 2011 44 lasta ja kuolleita oli 37 henkilöä. Vammaispalvelujen kysyntä on kasvanut voimakkaasti viime vuosina. Lainsäädännölliset ratkaisut vammaisten oikeuksien lisäämiseksi ovat kohottaneet erityisesti henkilökohtaisen avun kysyntää, joka näyttää alati kasvavan. Ikääntyvän väestön kasvu lisää erityisesti asunnon muutostöiden ja kuljetuspalveluiden kysyntää. Asiointiliikennettä on kehitetty ja lisätty sivukyläin asukkaiden ulottuville. Koti-

palvelujen tarve tulee kasvamaan tulevaisuudessa ja on valtakunnallisten linjausten mukaista tukea kotona asumista aina, kun siihen on riittävät edellytykset. Tällä hetkellä kysyntä ja tarjonta on aika hyvin tasapainossa. Tehostetun palveluasumisen paikat lisääntyvät syksyllä 10 ja tämä on erittäin tervetullut parannus palvelurakenteeseen. Toimeentulotuen kysyntä näyttää olevan vähentymässä. Hyvä työllisyystilanne tukee sitä. Toisaalta pitkäaikaistyöttömien määrä näyttää olevan kasvussa. Moni heistä on osatyökykyinen, ja heidän työllistymisen mahdollisuutensa ovat heikentymässä jatkuvasti.

Arvio Kolarin väestön hyvinvoinnin tilasta

Kunnassa laaditaan hyvinvointikertomusta paraikaa. Kunnan johtoryhmä on sitoutunut hyvinvointityöhön ja terveyden edistämistyötä tehdään. Painopistealueeksi valtuustokaudelle 2013–2016 on määritelty lapset, nuoret ja lapsiperheet. Kolarissa on kehitetty ja käytetään erilaisia toiminnallisia menetelmiä ed. mainitun kohderyhmän hyväksi mm. Kolarissa kohataan malli, joka on ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen malli, jonka tarkoituksena on järjestää jokaiselle ikävuodelle (0–18) kunnan toimijoiden taholta jonkinlainen tapahtuma, joka kokoaa lapsen/nuorten vanhempineen yhteen. Tutustumisen kautta uskotaan vanhempien saavan tukea vanhemmuuteensa ja kunnan palveluiden tulevan tuuksi ja lähelle yksilöä. Osallisuuden lisääntyessä yhteisöllisyys vahvistuu ja mahdollisiin huoliin puuttumisen kynnyks madaltuu elämän nivelvaiheissa. Myös toimijoiden yhteistyö pysyy tiiviinä ja oman työn mielekkyys lisääntyy verkostoituessa. Lisäksi sovelletaan lapset -puheeksi menetelmää ja yhteistyö lasten ja nuorten asioissa on hyvää.

Kolari on rauhallinen paikka elää, asua ja olla. Yksinhuoltajaperheiden kasvu on valitettavan yleistä kaikkialla ja näin myös Kolarissa. Perhetyötä tekee tällä hetkellä kaksi työntekijää ja kunnassa toimii etsivä nuorisotyöntekijä. Neuvola- ja muut peruspalvelut toimivat hyvin. Lapsiperheiden hyvinvointiin panostetaan ja mikäli jotakin erityistä ilmenee heidän palvelutarpeensa pyritään kohtaamaan. Lastensuojelun avohuollon piirissä olevien määrä on kohtuullisen suuri, mutta ehkä se kertoo osaltaan myös siitä, että avuntarvitsijat ovat palveluiden piirissä. Viimesijaisten lastensuojelutarpeiden kasvu ei ole kovinkaan suurta, vaan painotus on ennaltaehkäisevissä ja avohuollon toimenpiteissä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten määrä on kohtuullinen, tietenkin se saisi olla pienempikin. Nuorten työpaja, etsivä nuorisotyö ja hyvät peruspalvelut toimivat ennaltaehkäisevästi, jotta nuori saa ajoissa tarttumispintaa, eikä jää ns. viimesijaisten palveluiden piiriin.

Mihin ryhmään katsotte Kolarin parhaimmin kuuluvan?

- a) Etenijäkuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellinen tilanne on hyvä*)
- b) Tienhaarakuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellisessa tilanteessa on ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen näyttää mahdolliselta*)
- c) Pulmakuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin on vaikeaa*)

- d) Kriisikuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin näyttää mahdottomalta*)

Kunta on mielestäni ns. tienhaarakunta. Kunnalla on paljon haasteita ja suurimmat niistä tulevat valtion taholta. Pelkäämme valtionosuusleikkauksia ja sitä, että tulee aina uusia tehtäviä kunnalle ilman, että valtionrahoitus seuraa syntyvien tehtävien laajuutta. Jos pelot realisoituvat, tulee kunnalla olemaan erittäin suuria vaikeuksia selvittää nykyisistä palveluille annetuista vaatimuksista. Mahdollisuutena tulevat olemaan elinkeinoelämän suotuisat tuulet kuten matkailu ja kaivokset. Luonnollisesti muut elinkeinot ja niiden kehittäminen eivät saa jäädä näiden jalkoihin. Kunta joutunee säästökuurille joka tapauksessa ja selvitysmiesten esittämä sote-malli tuskin tuo apua kuntien rahoitusvaikeuksiin. Tulos saattaa olla jopa päinvastainen. Tärkeää olisi, että kuntalaiset säilyttävät nykyisen kaltaiset palvelut. Kunnassa on toiveikkuutta ja eteenpäin menemisen meininkiä, joka on merkillepantavaa.

4.4 Muonion asiantuntija-arvio toimenpide-ehdotuksineen Pirkko Kuru, Pirkko Rauhala, Päivi Vuollo-Uusisalmi & Päivi Salminen

Arvio Muonion taloudellisesta nykytilasta

Tarkastelujaksolla 2000–2010 Muonion kunnan vuosikate kehittyi myönteiseen suuntaan. Samanaikaisesti valtionosuudet kasvoivat. Kunnan nettokustannukset kasvoivat hallitulla tavalla.

Vuosina 1990–2011 alle 18 -vuotiaiden väestön osuus koko väestöstä vähentyi, kun taas 25–64 vuotiaiden osuudessa ei tapahtunut muutosta. Väestöstä 75 vuotta täyttäneiden määrä lisääntyi, kun taas 0–6 -vuotiaiden ja 7–15 -vuotiaiden osuus vähentyi. Vuoteen 2030 mennessä 16–24 -vuotiaiden osuuden väestöstä ennakoitaan vähenevän. Ikääntyvän väestön määrä kasvaa voimakkaasti vuoteen 2030 mennessä. Kunnan huoltosuhte nousi tarkastelujaksolla 1990–2011 ja väestöllisen huoltosuhteen ennakoitaan nousevan tarkastelujaksolla 2010–2013.

Arvio Muonion sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta

Muonion yhteenlasketut sosiaali- ja terveystalouden nettomenot euroa/asukas kasvoivat tarkastelujaksolla 1993–2010. Sosiaalitoimen menot euroa/asukas kasvoivat vähemmän kuin seutukunnan muissa kunnissa. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon menot euroa/asukas kasvoivat. Päihdehuollon kustannuksissa oli tarkastelujaksolla 1993–2010 melko voimakasta vuosivaihtelua.

Toimeentulotuen kustannukset laskivat tarkastelujaksolla 1993–2010, kun taas vammaispalvelulain mukaisten palveluiden ja taloudellisten tukitoimien menot kasvoivat.

Arvio Muonion väestön hyvinvoinnin tilasta

Kunnan asukkaiden verotulot kasvoivat tarkastelujaksolla 2000–2010 muita seutukunnan kuntia vähemmän. Muonion sairastavuus-indeksi vuosina 1990–2010 laski. Poliisin tietoon tullut rikollisuus kunnassa laski seutukunnan muita kuntia enemmän tarkastelujaksolla 1990–2011. Yksinhuoltajaperheiden määrässä tapahtui vuosittaista vaihtelua. Lastensuojelun avoimuollolisten tukitoimien piirissä olevien 0–17 -vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä vaihteli vuosittain mutta suunta oli kasvava tarkastelujaksolla 1998–2010. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus lapsiperheistä vähentyi vuosina 1990–2010. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24 -vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä nousi seutukunnan ainoana kuntana Muoniossa. Myös 18–24 -vuotiaiden nuoriosotyöttömien määrä kasvoi tarkastelujaksolla 1991–2010 Muoniossa, kun se muualla seutukunnassa väheni. Toimeentulotukea saaneiden 18–24 -vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä kasvoi Muoniossa vuosina 1991–2010, samoin hiukan kasvoi pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta. Toimeentulotukea saaneiden 25–64 -vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä väheni ja 65-vuotta täyttäneiden toimeentulotuen saajien osuus vastaavanikäisestä väestöstä oli nolla vuosina 1991–2010 joitakin vähäisiä poikkeusvuosia lukuun ottamatta.

Mihin ryhmään katsotte Muonion parhaimmin kuuluvan?

- a) Etenijäkuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellinen tilanne on hyvä*)
- b) Tienhaarakuntaan (*asuinkuntani sosiaalis-taloudellisessa tilanteessa on ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen näyttää mahdolliselta*)
- c) Pulmakuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin on vaikeaa*)
- d) Kriisikuntaan (*ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin näyttää mahdottomalta*)

Muonio voidaan määritellä tienhaarakunnaksi, joka on tehdyillä toimenpiteillä selviytynyt kriisikuntavaiheestaan. Kunnassa kehitetään palveluita käytössä olevilla voimavaroilla, etsimällä uusia toimimisen tapoja ja yhteistyökumppaneita.

4.5 Tutkijoiden tilannearvio Tunturi-Lapin seutukuntalaisten hyvinvoinnista *Asko Suikkanen & Leena Viinamäki & Arto Selkälä*

Tilannearvio perustuu hyvinvointibarometria varten keräämiimme tilastoihin, kuntalaiskyselyyn ja kuntien kunnanjohtajilta ja perusturvajohtajilta pyytämiimme asiantuntija-arvioihin.

Tilastotarkasteluun olemme poimineet tilastot niin pitkältä aikaviiveeltä, kuin niitä on ollut mahdollista saada ilmaisista tilastotietokannoista julkaisun ilmes-
tymispäivään mennessä (THL:n Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet & Tilastokeskuksen StatFin). Taulukossa 36. esitämme 2000-luvun keskeiset hy-
vinvointia kuvaavat trendit. Tilastoista kuvaamme muutoksen suuntaa (*lisäänty-
vä, vakaa, vähenevä*) ja luonnetta (*myönteinen, kielteinen*) kunnittain hyvinvoin-
tipalvelujen tuottajan näkökulmasta.

Kuntalaiskyselyn saldoa tarkastelemme kunnittain hyvinvointipalveluja käyttä-
vän hyvinvointiyhteiskuntakansalaisen näkökulmasta seuraavin kriteerein:

- hyvinvointipalvelujen saamisen helppouskriteeriksi (helppoa) 50 %
- kunnallisten sosiaali- ja terveystalveluiden toimivuuskriteeriksi (keski-
tasoinen) 50 %
- elämäntilanteisiin tyytyväisyyskriteeriksi (tyytyväinen) 50 %
- hyvän elämän mahdollistajakriteeriksi (tärkeä) 50 %
- vapaa-ajan jakautumiskriteeriksi (paljon) 20 %
- yhdistystoiminnan merkityskriteeriksi (on merkitystä) 20 %
- lääkärin toteamien sairauksien esiintyvyysskriteeriksi (kyllä) 20 %
- tottumusten muuttaminen terveydellisten näkökohtien vuoksi (kyllä) 20 %

kokoomataulukossa olemme määritelleet, että kyselyyn vastanneista oli tätä
mieltä. Yksityiskohtaisemmat kuntakohtaiset tiedot löytyvät Tunturi-Lapin seu-
tukunnan hyvinvointibarometrin varsinaisista tarkasteluteemojen analyysiosiois-
ta sekä liitekuvioista ja -taulukoista.

Taulukon 36. esittämistä perustuu Hyvinvoinnin tila ryhmän raportin tietoin-
ventaariomatriisiin, jossa on hyödynnetty Erik Allardtin (1976; 1999) luokitusta
ihmisen perustarpeista ja niitä vastaavista hyvinvoinnin ulottuvuuksista (*having,
elintaso; loving, yhteisyys; being, sosiaalinen identiteetti*; ks. myös Saari & Vii-
namäki 2008, 223–229) sekä sähköisen hyvinvointikertomuksen manuaaliin
(Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005, 22; Valtuustokausittaisen hy-
vinvointikertomuksen ja ... 2013). Tällainen esittämistekninen ratkaisu mahdol-
listaa tilastojen temaattisen tarkastelun sekä summaa tilastojen empiiristen tulost-
ten saldon, mitä kunnissa voidaan hyödyntää hyvinvointipoliittisessa päätöksen-
teossa priorisoitaessa promotiivisen, preventiivisen, korjaavan ja muutosta yllä-
pitävän sosiaalipolitiikan toteutumista niin budjettivuosisitasolla kuin pitemmällä-
kin 3–5 vuoden ennakoivalla tarkasteluajanjaksolla (ks. esim. ks. myös Ka-
nanaoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 110–136).

Taulukko 36. *Having (elintaso), loving (yhteisyys), being (sosiaalinen identiteetti) -hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukainen hyvinvoinnin tila tilastojen ja kuntalaiskyselyn mukaan kunnittain.*

Hyvinvoinnin osa-alue ja ulottuvuus	Tilastot	Muutossuunta ↑/↔/↓	Muutoksen luonne myönteinen/kielteinen	Kuntalaiskyselyyn vastanneista kuntalaisista suhteellisesti suurin osa...
Aluekehitys, alueidentiteetti ja elinkeinoelämä <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	Väestö 31.12. • 2000–2012	↑: Kittilä ↓: Enontekiö, Kolari, Muonio	Myönteinen: Kittilä Kielteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio	<ul style="list-style-type: none"> o Enontekiöläisistä 50 %, kittiläläisistä 67 %, kolarilaisista 78 % ja muoniolaisista 64 % arvioi asuinkuntansa huolehtineen melko hyvin elämisen yleisistä edellytyksistä ja mahdollisuuksista o Vaikutusmahdollisuutensa asuinkuntansa kehittämiseen arvioi melko hyväksi enontekiöläisistä 30 %, kittiläläisistä ja muoniolaisista 27 % sekä kolarilaisista 28 % o Muuttoa lähiaikoina suunnitteli enontekiöläisistä 12 %, kittiläläisistä 7 %, kolarilaisista 12 % ja muoniolaisista 11 % o Tärkeimpänä eriteltyä muuttosyynä oli: <u>enontekiöläisillä:</u> oma työ 50 %, muutto omistusasuntoon tai palveluasuntoon tai -taloon 17 % <u>kittiläisillä:</u> oma tai puolison työ tai muutto palveluasuntoon tai -taloon 11 % <u>kolarilaisilla:</u> oma työ 18 % tai muutto pienempään asuntoon 27 % <u>muoniolaisilla:</u> oma työ 30 % tai oma opiskelu 20 % o Muuttamista suunnittelevista: <u>enontekiöläisistä</u> suunnitteli muuttavansa kotikunnan sisällä 38 %, kotikunnan naapurikuntaan tai ulkomaille 25 % <u>kittiläläisistä</u> suunnitteli muuttavansa kotikunnan sisällä 37 % <u>kolarilaisista</u> suunnitteli muuttavansa muuhun Lapin
	0–18-vuotiaat • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	25–64-vuotiaat • 2000–2012	↔: Kittilä ↓: Enontekiö, Kolari, Muonio	Myönteinen: Kittilä Kielteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio	
	75 vuotta täyttäneet • 2000–2012	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Nettomuutto • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä ↓: Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä Kielteinen: Kolari, Muonio	
	Elatussuhde • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Huoltosuhde • 2000–2012	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Verotulot • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	

	Veronalaiset tulot, € • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<p>maakunnan kuntaan 50 %, kotikunnan sisällä tai ulkomaille 20 % <u>muoniolaisista</u> suunnitteli muuttavansa muuhun Lapin maakunnan kuntaan 44 %, muualle Suomeen 22 % tai ulkomaille 33 %</p> <p>o Enontekiöläisistä arvioi asuinkuntansa 35 % ja muoniolaisista 38 % <i>pulmakunnaksi</i> sekä kittiläläisistä 46 % ja kolarilaisista 47 % <i>tienhaarakunnaksi</i></p>
	Valtionosuudet • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Vuosikate • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Ennakointia aluekehityksestä • <i>having-elintaso</i>	Väestöennuste 2030	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari ↓: Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari Kielteinen: Muonio	Kuntalaiskyselytietoa ei saatavana
	0–6-vuotiaat 2030	↑: Kolari ↔: Kittilä ↓: Enontekiö, Muonio	Myönteinen: Kolari, Kittilä Kielteinen: Enontekiö, Muonio	
	7–15-vuotiaat 2030	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari ↓: Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari Kielteinen: Muonio	
	16–24-vuotiaat 2030	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	25–64-vuotiaat 2030	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	65–74-vuotiaat 2030	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	75 vuotta täyttäneet 2030	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Huoltosuhte 2030	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Opiskelu/	Koulutustasomittain	↑: Enontekiö, Kittilä,	Myönteinen: Enontekiö,	o Enontekiöläisistä 30 % ja kolarilaisista 46 % oli suoritta-

koulutusmarkkinat <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> • <i>being-sosiaalinen identiteetti</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	Kolari, Muonio	kiö, Kittilä, Kolari, Muonio	nut korkeimpana yleissivistävänä koulutuksenaan kansakoulun sekä kittiläläisistä 28 % joko kansakoulun tai peruskoulun ja muoniolaisista 28 % peruskoulun <ul style="list-style-type: none"> o Enontekiöläisistä 29 %, kittiläläisistä 33 %, kolarilaisista 27 % ja muoniolaisista 30 % oli suorittanut korkeimpana ammatillisena tutkintonaan ammattikoulututkinnon
	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 -vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari	
	Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, (<i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i>) <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, (<i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i>) <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Hyvinvointipalveluiden tuottamisen reunaehdot <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	Kunnan nettokustannukset <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<ul style="list-style-type: none"> o Hyvinvointipalveluista enontekiöläisillä ei ollut mitään kyselyssä lueteltua palvelua helppoa saada; hyvinvointipalveluista oli helppoa saada kittiläisillä ja kolarilaisilla: <i>kauppa- ja postipalveluja</i>; muoniolaisilla: <i>kauppa-, posti-, pankki- ja liikuntapalveluja</i> o Kunnallisista sosiaalipalveluista toimivat keskitasoisesti: <u>Enontekiöllä:</u> <i>lastensuojelutyö, nuorisotyö, vanhusten palvelut, vammaispalvelut, päihdehuoltopalvelut,</i>
	Kunnan yleinen pienituloisuusaste <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	

	Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<p><i>omaishoidon tuki</i></p> <p>Kittilässä: lastensuojelutyö, nuorisotyö, kotipalvelu, vanhusten palvelut, vammaispalvelut, toimeentulotukiasiat, omaishoidon tuki, sosiaalityöntekijän palvelut</p> <p>Kolarissa: lasten päivähoitopalvelut, lastensuojelutyö, nuorisotyö, kotipalvelu, vanhusten palvelut, vammaispalvelut, päihdehuoltopalvelut, omaishoidon tuki, sosiaalityöntekijän palvelut</p> <p>Muoniossa: lasten päivähoitopalvelut, lastensuojelutyö, nuorisotyö, vammaispalvelut, toimeentulotukiasiat, omaishoidon tuki, sosiaalityöntekijän palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> o Kunnallisista sosiaalipalveluista tiedottamisen arvioi hyvin toteutuneeksi enontekiöläisistä 11 %, kittiläläisistä 16 %, kolarilaisista 18 % ja muoniolaisista 19 % o Internetiä oli hyödyntänyt arjen enontekiöläisistä 65 %, kittiläläisistä 77 %, kolarilaisista 68 % ja muoniolaisista 73 %
	Sosiaalitoimen nettokustannukset • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi • <i>having-elintaso</i>	Toimeentulotuki, € • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<ul style="list-style-type: none"> o Tyytyväisiä elämäntilanteeseen kokonaisuutena sekä tyytyväisiä saavutuksiinsa elämässään (elämän laatu) olivat enontekiöläiset, kittiläläiset ja muoniolaiset o Hyvän elämän tärkeänä mahdollistajana olivat enontekiöläisillä: <i>hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, turvattu perustoimeentulo, mieluisa sekä pysyvä ja varma työpaikka, hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky sekä henkinen vireys ja mieliala, rentouttava vapaa-aika, mielenkiintoiset harrastukset, viihtyisä ja turvallinen asuin ympäristö, hyvä asunto, luonnon ympäristö, ympäröivän yh-</i>
	Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	

Toimeentulotukea saaneet 18–24 –vuotiaat • 2000–2011	⇓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Toimeentulotukea saaneet 25–64 –vuotiaat • 2000–2011	⇓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet • 2000–2011	⇓: Enontekiö, Kittilä, Kolari Muoniosta vain yksi tilastoitu vuosi	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari
Vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Poliisin tietoon tullut rikollisuus • 2000–2012	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Yksinhuoltajaperheet • 2000–2012	⇓: Enontekiö, Muonio ↑: Kittilä, Kolari,	Myönteinen: Enontekiö, Muonio Kielteinen: Kittilä, Kolari
Lastensuojelun avo-	⇓: Muonio	Myönteinen: Muonio

teiskunnan turvallisuus, ihmisten tasa-arvoisuus, mahdollisuus auttamiseen, mahdollisuus autetuksi tulemiseen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus
kittiläläisillä: *hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, turvattu perustoimeentulo, mieluisa sekä pysyvä ja varma työpaikka, hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky sekä henkinen vireys ja mieliala, rentouttava vapaa-aika, mielenkiintoiset harrastukset, viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö, hyvä asunto, luonnon ympäristö, ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus, ihmisten tasa-arvoisuus, mahdollisuus autetuksi tulemiseen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus*
kolarilaisilla: *hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, turvattu perustoimeentulo, mieluisa työpaikka, hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky sekä henkinen vireys ja mieliala, rentouttava vapaa-aika, mielenkiintoiset harrastukset, viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö, hyvä asunto, luonnon ympäristö, ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus, ihmisten tasa-arvoisuus, mahdollisuus autetuksi tulemiseen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus*
muoniolaisilla: *hyvät perhe-elämän ihmissuhteet, hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä, turvattu perustoimeentulo, mieluisa sekä pysyvä ja varma työpaikka, hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky sekä henkinen vireys ja mieliala, rentouttava vapaa-aika, mielenkiintoiset harrastukset, viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö, hyvä asunto, luonnon ympäristö, ympäröivän yh-*

	huollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaita vuoden aikana • 2000–2011	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari	<i>teiskunnan turvallisuus, ihmisten tasa-arvoisuus, mahdollisuus auttamiseen, mahdollisuus autetuksi tulemiseen sekä sosiaali- ja terveystalouden saatavuus</i> o Turvattomuutta asuinalueellaan ei ollut koskaan kokenut enontekiöläisistä 76 %, kittiläläisistä 72 %, kolarilaisista 76 % ja muonilaisista 78 %
	Elatustukea saaneet lapset % 0–17 -vuotiaista 2000–2012	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	Avioeroja 25–64 –vuotiailla • 2000–2012	↓: Kittilä, Muonio ↑: Enontekiö, Kolari	Myönteinen: Kittilä, Muonio Kielteinen: Enontekiö, Kolari	
	Kodinhuoltoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneitä • 2000–2012	↓: Kolari ↔: Enontekiö ↑: Kittilä, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kolari Kielteinen: Kittilä, Muonio	
	75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuinkunnat • 2000–2012	↓: Muonio ↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari	Myönteinen: Muonio Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari	
	Kodinhuoltoapua vuoden aikana saaneet 75 vuotta täyttäneiden kotitaloudet • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä	
Sosiaalinen aktiivisuus ja vapaa-aika	Tilastotietoa ei saatavana		o Vapaa-ajan jakautui toiminnoittain (vie paljon aikaa): <u>enontekiöläisillä:</u> kotityöt, TV:n katseleminen, seurustelu	

- *being-sosiaalinen identiteetti*
- *loving-yhteisyys*

perheen/puolison kanssa, kittiläläisillä: kotityöt, seurustelu perheen/puolison kanssa; kolarilaisilla: kotityöt, seurustelu perheen/puolison kanssa; muoniolaisilla: kotityöt, harrastukset (ml. kotieläimet), seurustelu perheen/puolison kanssa, ansiotyöhön liittyvät asiat, kunto liikunta

- Yhdistystoiminnan merkitys (on merkitystä):
enontekiöläisillä: informaation saanti, ihmisten keskinäinen tuki, sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuuripalvelujen saanti, toimeentulon ja työllisyyden turvaaminen, vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen, harrastus- ja virkistystoiminta sekä sosiaalinen kanssakäyminen
kittiläläisillä: informaation saanti, ihmisten keskinäinen tuki, sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuuripalvelujen saanti, toimeentulon ja työllisyyden turvaaminen, vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen, harrastus- ja virkistystoiminta sekä sosiaalinen kanssakäyminen
kolarilaisilla: informaation saanti, ihmisten keskinäinen tuki, sosiaali-, terveys- ja liikuntapalvelujen saanti, toimeentulon ja työllisyyden turvaaminen, vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen, harrastus- ja virkistystoiminta sekä sosiaalinen kanssakäyminen
muoniolaisilla: informaation saanti, osallistumismahdollisuuksien varmistaminen, ihmisten keskinäinen tuki, sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuuripalvelujen saanti, toimeentulon ja työllisyyden turvaaminen, vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen, harrastus- ja virkistystoiminta sekä sosiaalinen kanssakäyminen
- Itsensä yksinäiseksi oli kokenut toisinaan enontekiöläisistä 19 %, kittiläläisistä 22 %, kolarilaisista 21 % ja muoniolaisista 20 %

Terveystieteellinen hyvinvointi • <i>having-elintaso</i>	Sairastavuusindeksi • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<ul style="list-style-type: none"> ○ Fyysisen terveyden ja toimintakyvyn arvioi hyväksi enontekiöläisistä ja muonilaisista 46 %, kittiläläisistä 56 %, kolarilaisista 43 % ○ Henkisen vireyden ja mielialan arvioi hyväksi enontekiöläisistä 54 %, kittiläläisistä 59 %, kolarilaisista 42 % ja muonilaisista 57 % ○ 3–4 diagnosoitua sairautta oli enontekiöläisistä 16 %, kittiläläisistä 9 %, kolarilaisista ja muonilaisista 18 % ○ Lääkärin toteamia sairauksia oli <u>enontekiöläisillä: verenpainetauti; kohonnut veren kolesteroli</u> <u>kittiläläisillä, kolarilaisilla ja muonilaisilla: verenpaine-tauti; kohonnut veren kolesteroli, selän kulumavika, muu selkäsairaus</u> ○ Pysyvällä työkyvyttömyyseläkkeellä oli enontekiöläisistä 8 %, kittiläläisistä 12 %, kolarilaisista 18 % ja muonilaisista 9 % ○ Työ- ja toimintakykyä haittaava vamma oli enontekiöläisistä 28 %, kittiläläisistä 25 %, kolarilaisista 31 % ja muonilaisista 34 % ○ Kunnallisista terveyspalveluista tiedottamisen arvioi hyvin toteutuneeksi enontekiöläisistä 15 %, kittiläläisistä 19 % sekä kolarilaisista ja muonilaisista 23 % ○ Kunnallisista terveyspalveluista toimivat keskitasoisesti: <u>Enontekiöllä: äitiys- ja lastenneuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto- ja päihdehuoltopalvelut</u> <u>Kittilässä: yleislääkäri-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto-, kotisairaanhoido-, laboratorio- ja röntgentutkimus-, fysioterapia-, sairaala- ja vuodeosastohoito- ja mielen-terveyspalvelut</u> <u>Kolarissa: yleislääkäri-, koulu- ja opiskelijaterveyden-</u>
	Kansantauti-indeksi • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä	
	<i>Diabetes-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä	
	<i>Psykoosi-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Enontekiö ↑: Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö Kielteinen: Kittilä, Kolari, Muonio	
	<i>Sydämen vajaatoiminta-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä	
	<i>Nivelreuma-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä	
	<i>Astma-indeksi</i> • 2000–2012	↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
	<i>Verenpainetauti-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Enontekiö, Muonio ↑: Kittilä, Kolari	Myönteinen: Enontekiö, Muonio Kielteinen: Kittilä, Kolari	
	<i>Sepelvaltimotauti-indeksi</i> • 2000–2012	↓: Muonio ↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari	Myönteinen: Muonio Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari	
	Kuolleisuusindeksi	↓: Enontekiö, Kittilä, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Muonio	

<ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<ul style="list-style-type: none"> ↑: Kolari 	Kielteinen: Kolari
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio 	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↓: Enontekiö, Kolari, Muonio ↑: Kittilä 	Myönteinen: Enontekiö, Kolari, Muonio Kielteinen: Kittilä
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↓: Enontekiö ↑: Kittilä, Kolari, Muonio 	Myönteinen: Enontekiö Kielteinen: Kittilä, Kolari, Muonio
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio 	Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↓: Muonio ↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari 	Myönteinen: Muonio Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<ul style="list-style-type: none"> ↓: Enontekiö ↑: Kittilä, Kolari, Muonio 	Myönteinen: Enontekiö Kielteinen: Kittilä, Kolari, Muonio

huolto-, työterveyshuolto-, kotisairaanhoido-, laboratorio- ja röntgentutkimus-, fysioterapia-, suun terveydenhuolto-, sairaala- ja vuodeosastohoito-, mielenterveys- ja päihdehuoltopalvelut

- Muoniossa: yleislääkäri-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto-, työterveyshuolto-, fysioterapia-, sairaala- ja vuodeosastohoito- ja mielenterveyspalvelut
- o Lähes aina nukkui tarpeeksi enontekiöläisistä 59 %, kittiläläisistä 44 %, kolarilaisista 40 % ja muoniolaisista 51 %
 - o Päivittäin tupakoi enontekiöläisistä 30 %, kittiläläisistä ja muoniolaisista 13 % sekä kolarilaisista 15 %
 - o Alkoholia käytti kerran viikossa enontekiöläisistä 5 %, kittiläläisistä 15 %, kolarilaisista 4 % ja muoniolaisista 13 %
 - o Sopivan painoisena itseään piti enontekiöläisistä 32 %, kittiläläisistä 37 %, kolarilaisista 54 % ja muoniolaisista 43 %
 - o Vapaa-ajallaan 3 kertaa viikossa harrasti liikuntaa enontekiöläisistä 14 %, kittiläläisistä 18 %, kolarilaisista 24 % ja muoniolaisista 22 %
 - o Kaikki kyselyyn vastanneet olivat muuttaneet tottumuksiaan terveydellisten näkökohtien vuoksi vähentämällä rasvan määrää ja muuttamalla sen laatua; lisäämällä kasvien käyttöä sekä arki- ja kuntoliikuntaa; vähentämällä sokerin, suolan ja alkoholin käyttöä sekä laihduttamalla
 - o Ainoastaan kolarilaiset eivät olleet laihduttaneet, eivätkä muoniolaiset vähentäneet suolan käyttöään.

	<p>Terveystoimen nettokustannukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	
	<p>Perusterveydenhuollon (ml. hammahuolto) nettokustannukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	
	<p>Erikoissairaanhoidon nettokustannukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	
	<p>Päihdehuollon nettokustannukset</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↓: Enontekiö</p> <p>↑: Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Myönteinen: Enontekiö</p> <p>Kielteinen: Kittilä, Kolari, Muonio</p>	
	<p>Päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 –vuotiailla</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↓: Enontekiö, Kittilä</p> <p>↑: Kolari, Muonio</p>	<p>Myönteinen: Enontekiö, Kittilä</p> <p>Kielteinen: Kolari, Muonio</p>	
	<p>Sairauspäivärahaa saaneet 25–64 –vuotiaat</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2012 	<p>↑: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Kielteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	
<p>Työelämä/ työmarkkinat</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>having-elintaso</i> 	<p>Työttömät</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2000–2011 	<p>↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<p>Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio</p>	<ul style="list-style-type: none"> o Enontekiöläisistä oli työssä 41 %, työttömänä ja päätoimisena opiskelijana 5 %, eläkkeellä 38 % o Kittiläläisistä oli työssä 54 %, työttömänä 5 %, päätoimi-

Nuorisotyöttömät • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	<ul style="list-style-type: none"> o Kolarilaisista oli työssä 29 %, työttömänä 14 %, päätoimisena opiskelijana 2 %, eläkkeellä 47 % o Muoniolaisista oli työssä 49 %, ei ketään työttömänä, päätoimisena opiskelijana 4 %, eläkkeellä 42 %
Pitkäaikaistyöttömät • 2000–2011	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä • 2000–2011	↑ Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Työvoimaosuus % (<i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i>) • 2000–2012	↑: Kittilä, Kolari ↓: Enontekiö, Muonio	Myönteinen: Kittilä, Kolari Kielteinen: Enontekiö, Muonio	
Työllisyysaste %, (<i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i>) • 2000–2012	↑ Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	
Työttömyysaste %, (<i>mol. sp. yht.; miehet; naiset</i>) • 2000–2012	↓: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Myönteinen: Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	

Tunturi-Lapin seutukunnan kuntien tilanne näyttää kunnasta riippuen joko haasteelliselta tai suhteellisen valoisalta useimpien hyvinvoinnin ulottuvuuksien osalta niin hyvinvointipalvelujen tuottamisesta vastaavan kunnan kuin niitä käyttävän kuntalaisenkin näkökulmasta. Tunturi-Lapin seutukunnan kuntien erot näyttävät varsin voimakkaasti polarisoituneen. Seuraavaksi erittelemme arviomme mukaan tärkeimpiä hyvinvointipalveluiden tuottamiseen liittyviä haasteita, joihin seutukunnan ja sen eri kuntien pitäisi kiinnittää huomiota (lähi)tulevaisuuden hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossään.

Taloudellista muutosta arviotaessa Tunturi-Lapin seutukunnassa Kittilässä ja Kolarissa verotulot euroa per asukas ovat kasvaneet Enontekiötä ja Muoniota suotuisammiksi sekä matkailuelinkeinon kehityksen että 2010-luvulla samanlaisen kaivosteollisuuden laajenemisen myötä. Kittiläläisten ja kolarilaisten näkemyksissä tulevat selvästi esiin matkailuun ja kaivoksiin liittyvät odotukset ja niiden vaikutukset kuntatalouteen. Tunturi-Lapissa kuntalaiset eivät kuitenkaan anna kovinkaan myönteistä kuvaa kuntien vastuullisuudesta huolehtia heistä ja heidän yleisistä elämisen edellytyksistä. Yleissuhtautuminen on kriittistä. Seutukunnassa valtionosuudet ovat korkeita Lappiin ja koko maahan verrattuna. Varsinkin Enontekiöllä valtionosuudet ovat nousseet nopeasti 2000-luvulla. Seutukunnan kuntien vuosikatteet ovat olleet seurantakauden lopussa paremmat kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Vuosittaiset muutokset ovat kuitenkin olleet suuria kertoen kuntien nopeasti muuttuvista rahoitustilanteista. Kunnan yleinen pienituloisuusaste on lappilaiskunnista korkein Enontekiöllä, jossa joka neljäs kotitalous on pienituloinen. Kunnan yleinen taloudellinen tilanne tai kuntalaisten tulotaso eivät suoraan vaikuta kuntalaisten kokemaan tyytyväisyyteen taloudellisesta tilanteestaan. Taloudelliseen tyytyväisyyteen vaikuttavat monet tekijät moniulotteisella tavalla. Kunnan nettokustannusten nousu on ollut kaikissa seutukunnan kunnissa nopeaa 2000-luvulla ja selvästi inflaatiokehitystä nopeampaa. Samoin kuntien väliset kustannuserot ovat alkaneet kasvaa.

Tunturi-Lapin kuntien asiantuntija-arvioiden mukaan Enontekiö, Kolari ja Muonio ovat tienhaarakuntia. Ainoastaan Kittilä on etenijäkunta. Tienhaarakunta voi kehittyä kunnan talouden kannalta joko myönteiseen tai kielteiseen suuntaan eli joko pulma- tai etenijäkunnaksi, mitä määrittää keskeisesti kunnan elinkeino- ja väestörakenne lähitulevaisuuden muutosnäkyminen valtion kuntiin kohdistamien toimien lisäksi. Enontekiöllä kunnan kokonaistilanne on erityisen haasteellinen, valoisin tilanne on Kittilässä monipuolisen elinkeinorakenteen ja suotuisan väestörakenteen vuoksi myös lähitulevaisuudessa.

Sosiaalisen ja terveydellisen hyvinvoinnin osalta erityisesti terveydenhuollon kustannusten nousu 2000-luvulla on huomattavan nopeaa muodostaen selkeän hallintaongelman julkisella sektorilla. Arviot sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta eroavat sekä seutukunnan kuntien välillä että saman kunnan sisälläkin, mitä selittää osaltaan pitkät välimatkat. Niihin käytetyt kustannusosuudet eivät pelkästään selitä kuntalaisten arvioita niiden saatavuuden hyvyydestä. Myös yksityisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuusarvioissa on isoja eroja ja ne ovat suurempia kuin vastaavien julkisten palveluiden. Kunnan alueelli-

nen (elinkeino)rakenne ja etäisyydet vaikuttavat arvioihin sosiaalipalvelujen saatavuudesta. Sosiaalitoimen nettokustannukset ovat nousseet 2000-luvun alusta alkaen ja kaksinkertaistuneet reilussa kymmenessä vuodessa. Palkkakehitys ja inflaatio eivät selitä näin nopeaa kustannustason nousua. Sosiaalityöntekijöiden palvelut ovat yksilöllisiä palveluja ja ne eriytyvät työntekijöiden mukaan, minkä vuoksi on ymmärrettävää myös kuntalaisten eriytyvät näkemykset ao. palvelujen toimivuudesta. Suhtautuminen kunnallisista sosiaali- ja terveystalouksista tiedottamiseen on varsin kriittistä. Toimeentulotuen käyttö per asukas vaihtelee voimakkaasti Muonion ja Enontekiön muodostaessa Tunturi-Lapin seutukunnassa ääripäät. Kuntien erot eivät vastaa vähätuloisuuden tai työttömyyden yleisyyttä ao. kunnissa. Muoniossa vammaispalvelulain mukaiset menot ovat niiden viime vuosina tapahtuneesta kasvusta huolimatta pienet, vaikka niiden menojen nousu 2000-luvun loppupuolella on ollut selvästi nopeampaa Tunturi-Lapin seutukunnassa kuin Lapissa tai koko maassa keskimäärin ja ovat ylittäneet niiden keskimääräisen tason.

Väestökehityksen osalta ainoastaan Kittilässä Tunturi-Lapissa väestön määrä on kasvanut tarkastelukauden lopussa. Kittilässä elinkeinorakenteen uudelleenmuotoutuminen erityisesti perinteisemmän matkailuelinkeinon ja uudemman kaivos-teollisuuden kanssa ovat kääntäneet väestömuutoksen myönteiseen suuntaan niihin sisältyvän menestysoptimismin myötä. Sen sijaan muiden Tunturi-Lapin kuntien pienet väestömäärät ja niiden edelleen vähenevä väestö luovat voimakkaita paineita kuntien organisatorisiin ja taloudellisiin muutoksiin. Lasten ja nuorten osuus Kittilässä ja Muoniossa on lähes samansuuruinen kuin Lapissa jo koko maassa keskimäärin. Työikäisten väestöosuus Muoniota lukuun ottamatta on seutukunnan kunnissa korkeampi kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Viime vuosina ao. väestöosuuksien kunnittaiset erot ovat kasvaneet. Yli 75-vuotiaiden väestöosuus on noin kaksinkertaistunut viimeisten 20 vuoden aikana. Taloudellinen huoltosuhde oli Tunturi-Lapissa seurantakauden lopussa Enontekiötä lukuunottamatta parempi kuin Lapissa keskimäärin. Voidaan olettaa, että kuntakohtaiset erot alkavat voimakkaasti kasvaa 2010-luvulla ja huoltosuhde tulee heikkenemään varsinkin Muoniossa ja Enontekiöllä. Tunturi-Lapin seutukunnan muuttotase on seurantakauden lopussa positiivinen huolimatta Muonion pitkästä muuttotappiokehityksestä. Seutukunnan tilanne on parempi kuin Lapissa keskimäärin. Matkailun edelleen kehittyminen ja odotukset kaivoksista voivat merkitä muuttovoittoa alueella koko 2010-luvun ajan. Odotusarvot kunnan kehityksestä ja omista taloudellisista mahdollisuuksista vähentävät selvästi muuttoaikeita. Koulutustaso on seutukunnan alueella merkittävästi kohonnut vuoteen 2010 mennessä, mutta sen alhaisuus on selviö Lappiin ja koko maahan verrattuna. Kuntalaiset kokevat mahdollisuutensa osallistua kuntansa kehittämiseen pääsääntöisesti huonoina. Vaatimattomat osallistumismahdollisuudet pienentävät motivaatioita yleensäkin aktiiviseen kansalaisuuteen, mitä pidetään välttämättömänä nopeasti muuttuvissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Seudun kunnat koetaan edelleen hyvin turvallisina elinympäristöinä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna lapsiperheiden keskuudessa yksinhuoltajaperheiden osuuden kasvu lapsiperhetyyppinä vaikuttaa lasten kokemaan hyvinvointiin. Niiden yleistymisestä ei voida kuitenkaan tehdä yksiselitteisiä tulkintoja. Seutukunnassa yksinhuoltajaperheiden osuuden kasvu on ollut keskimääräistä nopeampaa seurantakauden lopussa Kittilässä. Vähäisistä lastensuojelun henkilöresursseista johtuen tukitoimien piirissä on suhteellisen vähän lapsia, joskin Kolarissa ja Muoniossa seurantakauden lopussa toimenpiteiden määrä on noussut selvästi. Kuntalaisten arviot päivähoitopalveluiden hyvästä toimivuudesta eroavat kunnittain suuresti, eivätkä yksiselitteisen myönteiset arviot päivähoitopalvelun laadusta ole enää yleisiä. Lastensuojelutyön toiminnan sisältö näyttäytyy arviointien perusteella kovin erilaisena samankin kunnan vastaajien mukaan. Pienituloisten perheiden lapsista huomattava osa on saanut toimeentulotukea. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuudet vaihtelevat voimakkaasti kunnittain. Kittilässä ja Muoniossa toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuudet ovat seurantakauden lopussa varsin alhaiset, mutta Kolarissa ne ovat korkeammat kuin Lapissa keskimäärin. Kokonaisuudessaan toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuudet ovat seutukunnassa keskimäärin alhaisempia kuin Lapissa keskimäärin.

Nuorten keskuudessa Enontekiöllä ja Kolarissa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten pitkään jatkunut aleneva tendenssi ja alhaisuus seurantakauden lopussa ovat merkittäviä. Nuorisotyöttömyys kävi vuonna 2008 ennen nykyisiä vaikeita taloudellisia vuosia alemmalla tasolla kuin ennen 1990-luvun taloudellista taantumaa. Kittilässä nuorisotyöttömyys on seutukunnassa vähäisintä seurantakauden päättyessä. Nuorten turvautuminen toimeentulotukeen on suhteellisesti vähäisempää kuin nuorten työttömien osuuden perusteella voisi arvioida. Samoin se on seutukunnassa vähäisempää kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Toimeentulotukeen turvautumisen vähäisyys, vaikka siihen olisi oikeus, liittyy paikallisiin kulttuurisiin ylisukupolvittaisiin toimintamalleihin.

Aikuisten keskuudessa avioerojen tiheydessä on voimakkaita kuntakohtaisia eroja ja samoin tiheysasteet vaihtelevat vuosittain eri kunnissa. 1990-luvun taloudellisen taantumien jälkeen työttömyysasteiden yleinen aleneminen seutukunnassa on ollut huomattava. Työttömyys on jäänyt Kittilää lukuun ottamatta korkealle tasolle varsinkin Enontekiöllä. Pitkäaikaistyöttömyys on pahinta rakennetyöttömyyttä yksilön kannalta. 2000-luvulla tapahtuneen selvän pitkäaikaistyöttömyyden alentumisjakson jälkeen, mitä ilmeisemmin on alkamassa sen uudelleen lisääntyminen lukuunottamatta Kittilää. Työikäisten turvautuminen toimeentulotukeen on 2000-luvulla vähentynyt selvästi edelliseen vuosikymmeneen verrattuna. Erot kuntien välillä ovat suuria, mutta työikäisten turvautuminen toimeentulotukeen on seutukunnassa alempaa kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Eläkkeelle siirtymisen keski-ikä vastaa koko maan keskiarvoa, mutta kuntakohtaiset erot ovat jopa 2 vuotta.

Ikääntyneiden keskuudessa turvautuminen erilaisiin kotipalveluihin vaihtelee sekä vuosittain eri kunnissa että kuntien välillä merkittävästi. Yli 65 -vuotiaiden turvautuminen toimeentulotukeen on selvästi vähentynyt 2000-luvulla ja on

marginaalista seurantakauden lopussa Enontekiötä lukuun ottamatta. Yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on seutukunnassa vähäisempää kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Tunturi-Lapin seutukunnassa kodinhoitoapua saaneiden määrä on viime vuosikymmenen aikana alentunut, mutta alkanut uudelleen hieman kasvaa 2010-luvun alussa.

Hyvinvointipalveluiden saatavuuden osalta palveluiden keskittyminen kunta-keskuksiin eriarvoistaa palveluiden saatavuutta ja hankaloittaa arjen sujuvuutta syrjäkylissä asuvien keskuudessa. Esimerkiksi enontekiöläisillä ei ollut mitään kyselyssä mainittua hyvinvointipalvelua helppoa saada. Myös yksityisten hyvinvointipalveluiden saaminen on eriytynyt kunnittain Tunturi-Lapin seutukunnassa väestötiheyden ja matkailukeskuskeskittymien perusteella. Koulutuspalvelujen saatavuus korostuu nuorten lisäksi aikuisväestön keskuudessa elinkeinorakenteen uudelleenmuotoutumisen myötä, mikä heijastuu välillisesti myös muuttopäätöksiin paikkakunnilta. Erityisesti yleissivistävän koulutuksen kunnittaiset erot ovat suuria.

Elämänlaadun osalta enontekiöläiset, kittiläläiset, kolarilaiset ja muoniolaiset ovat tyytyväisiä sekä elämäntilanteeseen kokonaisuutena että saavutuksiin elämässään. Vaikka enontekiöläiset ovat toisaalta melko tyytymättömiä kunnan hyvinvointipalveluihin, niin toisaalta he ovat tunturi-lappilaisista tyytyväisimpiä elämäntilanteeseensa kokonaisuutena. Tyytyväisyys elämäntilanteeseen voidaan tulkita myös tulevaisuuden mahdollisuuksien arviointina. Monista ongelmista huolimatta syrjäseuduilla asuvat ihmiset näkevät tulevaisuutensa osalta enemmän mahdollisuuksia kuin suoranaisia uhkia. Tunturi-lappilaisista muoniolaisilla vapaa-aikaa kuluu kotitöiden ja seurustelun perheen/puolison kanssa myös ansiotyöhön liittyviin asioihin kuntoliikunnan lisäksi ja enontekiöläisillä TV:n katseluun. Yksinäisyyskokemusten osalta tunturi-lappilaiset muistuttavat toisiaan, sillä keskimäärin noin viidennes kyselyyn vastanneista oli kokenut toisinaan itsensä yksinäiseksi.

Arviointierot *hyvän elämän mahdollistavien tekijöiden* vaihtelevat kunnittain. Mitä lähempänä yksilöä ja hänen kehoaan *ao. hyvinvoinnin mahdollistaja* on, sitä tärkeämpänä se koetaan. Enontekiöläiset, kittiläläiset ja muoniolaiset korostavat mieluisaa sekä pysyvää ja varmaa työpaikkaa, mutta kolarilaiset mieluisaa työpaikkaa. Enontekiöläiset ja muoniolaiset korostavat sekä mahdollisuutta auttamiseen että autetuksi tulemiseen. Tunturi-lappilaiset muiden lappilaisten tapaan korostavat hyviä ihmissuhteita, turvattua perustoimeentuloa, fyysistä ja henkistä hyvinvointia sekä asumisen olosuhteisiin liittyvää turvallisuutta asumiseen liittyvien peruseuinaehtojen (viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö sekä hyvä asunto) lisäksi. Näiden painotuserot Tunturi-Lapinkin kunnissa ovat suhteellisen pieniä, mutta niiden merkittävyys muihin hyvinvoinnin osatekijöihin verrattuna on selvä. *Yhdistykseen/järjestöihin kuulumisen* kautta tunturi-lappilaiset kokevat saavansa informaatiota, osallistumismahdollisuuksia ja keskinäistä tukea sekä sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuuripalveluja lukuunottamatta kolarilaisia, jotka eivät koe yhdistystoiminnalla olevan merkitystä kulttuuripalveluiden saamiseensa.

Taulukkoon 37. olemme summanneet kunnista pyytämiemme asiantuntija-arvioiden sekä tutkijaryhmän tilastoihin ja kuntalaiskyselyyn perustuvan analyysin tulokset siitä, mihin ryhmään kunta kuuluu sen sosiaalis-taloudellisen tilanteen mukaan.

Taulukko 37. *Tunturi-Lapin seutukunnan kunnat sosiaalis-taloudellinen tilanteen mukaan mukaan kuntalaisten, kunnan viranomaisten ja tutkijaryhmän analyysin perusteella.*

Kunta & arvioija	Etenijäkunta	Tienhaarakunta	Pulmakunta	Kriisikunta
Enontekiö				
Kuntalaiset			Enontekiö	
Viranomaiset		Enontekiö		
Tutkijat				Enontekiö
Kittilä				
Kuntalaiset		Kittilä		
Viranomaiset	Kittilä			
Tutkijat	Kittilä			
Kolari				
Kuntalaiset		Kolari		
Viranomaiset		Kolari		
Tutkijat		Kolari		
Muonio				
Kuntalaiset			Muonio	
Viranomaiset		Muonio		
Tutkijat		Muonio		

Tunturi-Lapin kuntien osalta tiivistetysti uhat ja mahdollisuudet muodostuvat valtion, kuntien ja yksityisen sektorin toimista kunnissa.

Valtion toimet kunnissa: Kuten Pohjois-Lapin seutukunnassa, myös Tunturi-Lapissa hyvinvointipalveluiden (ml. asiomisportaalit) saaminen saamen kielellä on keskeinen haaste toimivien internetyhteyksien lisäksi. Internetpohjaisten asiointipalveluiden saaminen myös saamen kielellä korostuu, koska hyvinvointipalveluiden asiointipisteet harvenevat määrällisesti ja niiden päivittäinen ja viikoittainen palveluaika vähenee. Tunturi-Lapissa kuntien yhteistyö yleissivistävän ja ammatillisen koulutustarjonnan varmistamiseksi alueella korostuu lähivuosina paikallisen työvoiman osaamistason nostamiseksi, jotta se kykenisi hyödyntämään mahdollisesti avautuvia uusia työpaikkoja alueella matkailu- ja kaivoselinkeinon piiristä.

Kuntien omat toimet: Ikääntyneimpien väestöosuuden kasvu ja toiminnallisen statuksen kehittyminen tulevat olemaan yksi merkittävä haaste kuntien palvelurakenteelle ja kustannuksille. Seutukunnan elinkeinorakenteen uudelleenmuo-

toutumiseen perustuva aikaisempaa systemaattisempi kuntien välinen yhteistyö on ratkaiseva tekijä niiden mahdollisuuksille tuottaa kuntalaisilleen hyvinvointipalvelut ottaen huomioon myös seudulle muuttavien ei-suomalaisten hyvinvointipalvelutarpeet. Myös kuntakeskusten ulkopuolella asuvien eri ikäisten kuntalaisten hyvinvointipalveluiden kysynnän ja tarjonnan kysymykseen pitäisi etsiä innovatiivisia ja ennakkoluulottomia ratkaisuja. Lisäksi rajayhteistyön (Norja ja Ruotsi) uudentyyppisiä toteuttamismahdollisuuksia pitäisi pohtia.

Yksityisen sektorin toimet: Muuttovoittokunnissa laajeneva asiakaskunta mahdollistaa myös yksityisen palvelutarjonnan lisääntymisen, mutta samaan aikaan muuttotappiokunnissa haasteelliseksi tulee julkisen sektorin tuottamien hyvinvointipalveluiden kustannus-tehokas tuottaminen kuntalaisille. Tällaisessa kokonaistilanteessa yksi relevantti mahdollisuus on tuottaa hyvinvointipalveluja well-färe mix –mallin pohjalta ns. rattailla periaatteella, jolloin palvelujen tarjoajat jalkautuvat niitä tarvitsevien luo, eikä päinvastoin toiminta-alueenaan koko Tunturi-Lapin seutukunta.

Väestö: Myönteiset tulevaisuuden odotukset ja luottamus paikallisiin pärjäämisen taitoihin muodostavat myönteisen kumuloituvan kehän, mitä kuntien pitäisi tukea mm. lisäämällä kuntalaisten realistista luottamusta tulevaisuuteen yleisen hyvinvointitietoisuuden lisäksi sekä pyrkiä aikaansaamaan uudentyyppistä yhteisöllisyyttä vastaamaan uudelleenmuotoutuvien elinkeino- ja väestörakenteiden tarpeisiin.

5. ALUEHALLINNON NÄKEMYKSIÄ LAPPILAISTEN HYVINVOINNISTA

5.1 Lapin aluehallintoviraston asiantuntija-arvio *Tuula Kokkonen, Tiina Piirilä-Laiho & Heini Sankala*

Lapin aluehallintovirasto on laatinut asiantuntija-arvion Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen pyynnöstä Lapin maakunnan asukkaiden hyvinvointia ja hyvinvointipalvelujen riittävyyttä kartoittavaan hyvinvointibarometriin ja -selontekoon. Lapin aluehallintoviraston asiantuntija-arvio perustuu Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen asiantuntija-arviopyynnön mukana toimitamiin indikaattoreihin.

Taustaa

Lapin väkiluku oli 31.12.2012 yhteensä 182 844 henkilöä. Huoltosuhde¹⁹³. Lapissa oli vuonna 2012 55,8, kun se koko maassa oli 54,3. Alhaisin huoltosuhde oli Rovaniemellä 49,3 ja korkein Ylitorniolla 70,2. Ennusteen mukaan huoltosuhteet lappilaiskunnissa kasvavat merkittävästi vuoteen 2030 mennessä. Ennusteen mukaan vuonna 2030 alhaisin huoltosuhde olisi Kittilässä 65,2 ja korkein Pellossa 140,7. Erot huoltosuhteissa ovat jo tällä hetkellä Lapin kuntien välillä suuret ja kasvavat edelleen ennusteen mukaan mentäessä vuoteen 2030. Kuntien yleinen pienituloisuusaste Lapissa (17,5 %) oli vuonna 2011 jonkin verran koko maata (15 %) korkeampaa. Lapin kunnista Simon ja Sodankylän kunnan yleinen pienituloisuusaste oli koko maata alhaisempia vuonna 2011. Korkein kunnan yleinen pienituloisuusaste oli Enontekiöllä 24,7 %.

Koulutustasomittain -indikaattorin mukaan Lapin väestö ei ole niin koulutettua kuin maassa keskimäärin. Indikaattorin mukaan Lapin väestöllä oli koulutusta vuonna 2011 keskimäärin 3 vuotta, kun vastaava luku koko maassa oli 3,4 vuotta. Lapin kuntien välillä on koulutustasossa suuria eroja. Lapin kunnista korkein koulutustaso vuonna 2011 oli Rovaniemellä, joka ainoana Lapin kuntana ylitti maan keskiarvon ja jossa väestöllä oli koulutusta peruskoulun jälkeen keskimäärin 3,6 vuotta. Alhaisin koulutustaso oli Lapin kunnista Posiolla ja Sallassa, joissa koulutusta peruskoulun jälkeen väestöllä oli keskimäärin 2,3 vuotta.

Lapissa työttömien osuus työvoimasta on pysytellyt tasaisesti koko 2000-luvun koko maan keskiarvon yläpuolella. Ero on kuitenkin pienentynyt (7,8 % v. 2000 ja 3,6 % v. 2012). Vuonna 2012 Lapissa oli työttömänä 13,4 %:a työvoimasta. Koko maan vastaava luku oli 9,8 %:a. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli Lapissa vuonna 2012 alhaisempi (20,1%) kuin koko maassa (24,2 %). Huolestuttavaa Lapin tilanteessa on nuorisotyöttömien (18–24-vuotiaat) osuus työvoimasta, joka on selkeästi koko maan keskiarvoa korkeampaa. Vuonna 2012 nuorisotyöttömien osuus työvoimasta oli Lapissa 19,2 %:a ja koko maassa 12,4

¹⁹³ Ks. indikaattorien kuvaukset taulukosta 38.

%.a. Kehityssuunta Lapissa on kuitenkin ollut positiivinen ja nuorisotyöttömien osuus on alentunut.

Lapissa koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten (17–24 v.) määrä on pysytellyt selvästi valtakunnan keskiarvoa alempana. Viime vuosina on tämän ikäisten koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus Lapissakin vuosien alenemisen jälkeen hiljalleen alkanut kasvaa ja oli vuonna 2011 vuoden 2002 tasolla (9,9 %, koko maa 11,2 %). Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten (17–24 v) määrä oli vuonna 2011 korkein Utsjoella (14,4 %) ja alhaisin Kolarissa (7,9 %).

Lapin väestön terveystilanne ikävakioidulla sairastavuusindeksillä mitattuna on huonompi kuin koko maassa. Vuonna 2011 Lapin kunnista vain Muonion ja Utsjoen sairastavuusindeksi oli alle koko maan väestön keskiarvon (=100) ja Keminmaassa indeksi oli 100. Lapin kunnista korkein sairastavuusindeksi oli Posiolla (134). Yli 130 sairastavuusindeksi oli myös Kemissä ja Pelkosenniellä.

Kansantauti-indeksi, jossa tarkastellaan seitsemää suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta, on Lapissa maan keski-arvoa (=100) korkeampi. Lapin kansantauti-indeksi oli 121 vuonna 2012 ja se on viidenneksi huonoin Suomen maakunnista. Myös kansantauti-indeksin kohdalla ovat ääripäät kunnista hyvin kaukana toisistaan. Alle maan keskiarvon pääsevät Lapin kunnista vain Muonio (97) ja Utsjoki (99). Korkein kansantauti-indeksi on Posiolla (146) ja se on selkeästi korkeampi kuin kaikissa muissa Lapin kunnissa. Yli 130 pääsevät kansantauti-indeksissä Salla, Kemijärvi ja Ylitornio. Lapin yleisimmät kansantaudit ovat sydämen vajaatoiminta (161), sepelvaltimotauti (129) ja astma (127).

Eryiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä on noussut niin Lapissa kuin koko maassakin, tosin Lapissa nousu on ollut koko maata jyrkempää. Lapissa luku on noussut vuoden 2003 24 %:sta vuoden 2012 29 %:iin, kun vastaavat luvut koko maassa ovat 22 % ja 24 %. Lapin kuntien välillä on suuria eroavaisuuksia erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrissä. Pienin prosenttiosuus oli vuonna 2012 Lapin kunnista Torniossa (25 %) ja suurin Sallassa (39 %). Muita Lapin kuntia, joissa lukema oli lähellä Tornion pienintä lukemaa, olivat Rovaniemi, Muonio ja Keminmaa. Kuntia, joissa yli kolmannes väestöstä oli oikeutettuja erityiskorvattaviin lääkkeisiin, olivat Sallan lisäksi Posio, Kemijärvi, Ylitornio, Pello ja Pelkosenniemi.

Kun erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja osuutta tarkastellaan ikäryhmittäin, huomataan, että myös kaikissa ikäryhmissä on tapahtunut kasvua niin Lapissa kuin koko maassakin. Lapissa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus vastaavanikäisestä väestöstä on kaikissa ikäryhmissä suurempaa kuin koko maassa. Lapissa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrät vastaavanikäisestä väestöstä ikäryhmittäin vuonna 2012 olivat seuraavat: 0–15 -vuotiaat 5,5 %, 16–24 -vuotiaat 8 %, 25–64 -vuotiaat 25 % ja 65 vuotta täyttäneet 67 %.

Terveyspalvelujen tuottamisesta ja saatavuudesta

Lapin alueella on 16 terveyskeskusta ja kaksi kansanterveystyön kuntayhtymää, Muonion-Enontekiön sekä Pelkosenniemen-Savukosken kansanterveystyön kuntayhtymät. Simon kunta kuuluu Oulunkaaren kuntayhtymään. Terveyskeskusten vuodeosastoja Lapissa on yhteensä 27. Lapissa on kaksi sairaanhoitopiiriä, Lapin sairaanhoitopiiri, johon kuuluu 15 kuntaa ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri, johon kuuluu 6 kuntaa.

Terveydenhuoltolain 51 §:n mukaan kunnan on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveyskeskukseen tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön. Terveydenhuollon ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden terveyskeskukseen, jollei arvioita ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut toimintayksikköön.

Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen maaliskuussa 2013 keräämien tietojen mukaan välittömässä yhteydensaannissa terveyskeskukseen oli jatkuvia ongelmia Sallassa. Ajoittain ongelmia oli Muonion-Enontekiön, Posion ja Ylitornion terveyskeskuksissa. Muualla välitön yhteydensaanti toteutui. Hoidon tarpeen arviointi kolmessa arkipäivässä toteutui kaikissa Lapin terveyskeskuksissa.

Jonotusaika hoitajan vastaanotolle oli 4–7 päivää Keminmaassa ja Sodankylässä. Muualla hoitajan vastaanotolle pääsi 0–3 päivässä. Lääkärin vastaanotolle pääsyä sai odottaa 5–12 viikkoa Kemissä, Posiolla, Rovaniemellä, Sodankylässä, Torniossa ja Ylitorniolla. 2–4 viikon jonotusaika oli Inarin, Kemijärven, Keminmaan, Kittilän, Muonion-Enontekiön, Ranuan, Sallan ja Utsjoen terveyskeskuksissa. Vain Kolarissa, Pellossa ja Tervolassa pääsi lääkärille alle kahden viikon sisällä.

Kemissä oli päivittäin tilanne, jossa perusterveydenhuollon asiakkaalle ei ollut antaa vastaanottoaikaa lääkärille, vaikka asiakkaan hoidontarve oli todettu. Keminmaassa, Posiolla, Sodankylässä, Torniossa ja Ylitorniolla tilanne toistui viikoittain. Muualla tilanne toistui kuukausittain, harvemmin tai ei koskaan.

Täyttämättömiä lääkärinvirkoja oli yli 20 % Posiolla, Ranualla ja Sallassa, 10–20 % Keminmaassa, Rovaniemellä ja Torniossa sekä alle 10 % Kemissä. Muualla täyttämättömiä virkoja ei ollut.

Julkisen sektorin lisäksi terveyden- ja sairaanhoidon palveluita tuottavat myös yksityiset terveydenhuollon palvelujen tuottajat. Lapin aluehallintoviraston toimiluvalla toimii 186 palvelujen tuottajaa, joilla on 279 toimipaikkaa. Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston, Valviran, myöntämällä valtakunnallisella toimiluvalla toimii Lapissa 51 palvelujen tuottajaa, joilla on 116 toimipaikkaa. Lisäksi yksityisiä terveyden- ja sairaanhoidon palveluita tuottavat terveydenhuollon itsenäiset ammatinharjoittajat, joita on Lapin aluehallintoviraston alueella 239 ja joilla toimitiloja on yhteensä 297.¹⁹⁴

Sosiaalipalvelujen tuottamisesta ja saatavuudesta

Lapissa on 21 kuntaa, joiden vastuulla on sosiaalihuoltolain mukaisten sosiaalipalvelujen järjestäminen. Kunnat voivat tuottaa palvelut itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan tai kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä, hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta taikka antamalla palvelun käyttäjälle palvelusetelin. Lapin kunnista Simon sosiaalihuollon palvelut tuottaa Oulunkaaren kuntayhtymä. Muilta osin kunnat tuottavat pääsääntöisesti palvelut itse tai ostopalveluna. Palvelusetelin käyttöön otto on Lapin kunnissa ollut vähäistä. Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä toimii kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettuna, Lapin maakunnan rajoja noudattavana erityishuoltopiirinä, joka vastaa po. laissa määrätyistä palveluista, mikäli kunnat eivät voi niitä järjestää. Lapissa on noin 90 julkista sosiaalihuollon ympärivuorokautista yksikköä, joista valtaosa on vanhustenhuollon yksiköitä.

Yksityisiä sosiaalipalvelujen tuottajia Lapissa on noin 110, jotka toimivat 149 toimintayksikössä¹⁹⁵. Näistä palvelujen tuottajista 60 on luvanvaraisia toimijoita, joista vanhusten tehostettua palveluasumista tarjoaa 26 palveluntuottajaa 30 toimintayksikössä ja lastensuojelun ammatillista perhehoitoa tai laitoshoidon 23 palveluntuottajaa 26 toimintayksikössä. Ilmoituksenvaraisia sosiaalipalveluja tuottaa noin 50 palvelujen tuottajaa, joista valtaosa tarjoaa kotipalveluja vanhuk- sille. Yksityisten palvelujen tuottajien määrä on hitaasti kasvanut viime vuosina.

Lapissa oli vuonna 2012 säännöllisen kotihoidon piirissä 13,5 %:a 75 vuotta täyttäneitä vastaavanikäisestä väestöstä ja omaishoidontuen piirissä 6,3 %:a. Vanhainkoteissa ja terveyskeskusten vuodeosastoilla heitä oli 3,3 %:a ja tehostetussa palveluasumisessa 7,1 %:a vuonna 2011. Valtakunnalliset tavoitteet vuoteen 2017 ovat säännöllisen kotihoidon osalta 13–14 %, omaishoidontuen osalta 6–7 %, tehostetun palveluasumisen osalta 6–7 % ja laitoshoidon osalta 2–3 %. Palvelurakenne koko Lapin osalta vastaa hyvin valtakunnallisesti asetettuja tavoitteita. Erot Lapin kuntien välillä ovat palvelurakenteessa edellä esitetyillä indikaattoreilla mitattuna kuitenkin suuria. Palvelurakenteen laitospainotteisuus-

¹⁹⁴ Tiedot on kerätty 4.10.2013 Yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien rekisteristä, Valverista.

¹⁹⁵ Tiedot on kerätty 7.10.2013 Yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien rekisteristä, Valverista.

ta on kuitenkin viime vuosina purettu ja painopiste palveluissa on siirtynyt entistä enemmän avohuollon palveluihin.

Lastensuojelun avohuollollisia tukitoimia sai Lapissa vuoden 2011 aikana 5,1 %:a 0–17-vuotiaista, kun koko maan luku oli 6,7 %:a. Vastaavasta ikäryhmästä oli huostaan otettuja 1 % ja kodin ulkopuolelle sijoitettuja 1,4 %:a. Lapin luvut vastaavat koko maan tilannetta. Lapissa kodin ulkopuolelle sijoitetuista 0–17-vuotiaista lapsista ja nuorista oli 21,8 %:a sijoitettu laitoksiin, mikä on alhaisempi kuin koko maan luku (34 %). Laitossijoitusten määrä on Lapissa kääntynyt viime vuosina hienoiseen nousuun.

Toimeentulotuen ja lastensuojelun lakisääteisten käsittelyaikojen seuranta on kehitetty ja THL kerää jatkossa kaksi kertaa vuodessa tiedot niiden toteutumisesta.

Lapin sosiaali- ja terveystoimen kustannuksista

Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset ovat Lapissa olleet 3492 euroa asukasta kohden vuonna 2011, kun vastaava luku koko maassa oli 3272 euroa. Luku on koko 2000-luvun sekä koko maassa että Lapissa kasvanut ja ero Lapin ja koko maan välillä on lisääntynyt. Lapissa kuntien nettokustannuksista 64 % oli sosiaali- ja terveystoimen nettokustannuksia vuonna 2011.

Sosiaalitoimen nettokustannukset ovat koko 2000-luvun nousseet Lapissa tasaisesti ja olivat vuonna 2011 koko Lapin osalta hieman korkeammat (1619 €/as) kuin koko maan nettokustannukset (1589 €/as). Savukosken, Inarin, Muonion, Kemin, Simon, Tervolan ja Tornion nettokustannukset ovat maan keskiarvokustannusten alapuolella. Korkeimmat sosiaalitoimen nettokustannukset vuonna 2011 olivat Posiolla (2125 €/as) ja alhaisimmat Simossa (1150 €/as).

Vanhusten laitospalveluiden osalta suurimmat nettokustannukset vuonna 2011 olivat Lapissa Pellossa (472 €/as.) ja Savukoskella (412 €/as.). Yhdeksässä Lapin kunnassa ei ollut laitospalveluiden kustannuksia ollenkaan. Koko maan (pl. Kainuu) nettokustannukset olivat 133 €/asukas.

Vanhusten ja vammaisten muiden palvelujen suurimmat nettokustannukset vuonna 2011 olivat Lapissa Pelkosenniellä (955 €/as.) ja Posiolla (842 €/as.). Alhaisimmat kustannukset puolestaan olivat Tervolassa (301 €/as) ja Torniossa (387 €/as.). Koko maan (pl. Kainuu) nettokustannukset olivat keskimäärin 412 €/asukas.

Lasten päivähoidon suurimmat nettokustannukset olivat vuonna 2011 Kittilässä (7351 €/0–6 v.), Rovaniemellä (7117 €/0–6 v.), Pellossa (6418 €/0–6 v.) ja Pelkosenniellä (5882 €/0–6 v.). Alhaisimmat kustannukset olivat Simossa (3249 €/0–6 v.) ja Ranualla (4120 €/0–6 v.). Koko maan (pl. Kainuu) nettokustannukset olivat 5805 €/0–6 v.

Toimeentulotuen määrä Lapissa oli 121 €/asukas vuonna 2012. Koko maan vastaava luku oli 130 €/asukas. Toimeentulotuen määrä mitattuna €/asukas on Lapissa alentunut tasaisesti vuoteen 2006 saakka, jonka jälkeen se on kääntynyt

kasvuun. Eniten toimeentulotukea asukasta kohden vuonna 2012 maksettiin Kemissä (190 €/asukas) ja vähiten Simossa (14 €/asukas). Erot Lapin kuntien välillä ovat suuret. Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus lapsiperheistä oli vuonna 2012 Lapissa 10,4 %:a ja koko maassa 8,6 %:a. Merkittävin ero toimeentulotukea saaneiden osalta Lapin ja koko maan välillä oli toimeentulotukea saaneiden 18–24 -vuotiaiden osalta vastaavasta väestöstä. Lapissa vuonna 2012 sai 18–24 -vuotiaista 17,8 %:a toimeentulotukea ja vastaava luku koko maan osalta oli 14,1 %:a. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien osalta ei ikäryhmittäin tehdyssä vertailussa esiintynyt suuria eroavaisuuksia Lapin ja koko maan välillä.

Terveystoimen nettokustannukset ovat Lapissa olleet keskimäärin 1873 euroa asukasta kohden vuonna 2011, kun vastaava luku koko maassa on 1683 euroa. Luku on koko 2000-luvun sekä koko maassa että Lapissa kasvanut ja ero Lapin ja koko maan välillä on lisääntynyt. Esimerkiksi vuonna 2006 vastaavat luvut olivat Lapissa 1464 euroa ja koko maassa 1340 euroa.

Kun tarkastellaan Lapin kuntien terveystoimen nettokustannuksia, niin luvuissa huomataan suuria eroja. Suurimmat terveystoimen nettokustannukset asukasta kohden vuonna 2011 olivat Pelkosenniellä 2956 euroa ja pienimmät Torniossa 1589 euroa. Muita Lapin kuntia, joissa terveystoimen nettokustannukset asukasta kohden olivat suuria (yli 2600 €) olivat Utsjoki, Savukoski ja Salla. Pienimpiä terveystoimen nettokustannuksia Lapin kunnissa (alle 2000 €) oli Tornion lisäksi Rovaniemellä, Keminmaassa, Kittilässä, Kemissä ja Pellossa.

Perusterveydenhuollon nettokustannukset hammashuolto mukaan lukien ovat olleet Lapissa 778 euroa asukasta kohden vuonna 2011, kun vastaava luku koko maassa oli 631 euroa. Myös tämä luku on ollut niin koko maassa kuin Lapissakin 2000-luvun ajan kasvava ja ero Lapin ja koko maan välillä on kasvanut. Perusterveydenhuollon nettokustannukset olivat vuonna 2011 Lapin sairaanhoitopiirin alueella 823 euroa asukasta kohden, kun vastaava luku Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella oli 697 euroa.

Kun tilannetta tarkastellaan Lapissa kunnittain, huomataan selkeästi kolme kuntaa, joissa perusterveydenhuollon nettokustannukset asukasta kohden olivat korkeimmat ja neljä kuntaa, joissa ne olivat matalimmat. Muut kunnat sijoittuvat keskikastiin, hieman yli 800 euron ja 1200 euron välille. Suurimmat perusterveydenhuollon nettokustannukset vuonna 2011 oli Lapin kunnista Utsjoella, jossa ne olivat 1721 euroa asukasta kohden. Toiseksi suurimmat ne olivat Pelkosenniellä (1546 euroa) ja kolmanneksi suurimmat Savukoskella (1420 euroa). Pienimmät perusterveydenhuollon nettokustannukset olivat Lapin kunnista Torniossa (573 euroa), Rovaniemellä (584 euroa), Keminmaassa (650 euroa) ja Kemissä (708 euroa).

Erikoissairaanhoidon nettokustannukset ovat Lapissa olleet 1077 euroa asukasta kohden vuonna 2011, kun vastaava luku koko maassa on 1028 euroa. Luku on koko 2000-luvun sekä koko maassa että Lapissa kasvanut ja ero Lapin ja koko maan välillä on hieman lisääntynyt. Lapin sairaanhoitopiirin alueella erikoissai-

raanhoidon nettokustannukset olivat vuonna 2011 1043 euroa asukasta kohden, kun vastaava luku Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella oli 1139 euroa.

Tarkasteltaessa tilannetta Lapissa kunnittain, huomataan selkeästi viisi kuntaa, joissa erikoissairaanhoidon nettokustannukset asukasta kohden olivat korkeimmat ja ylittivät 1200 euroa. Nämä kunnat ovat Salla (1429 euroa), Savukoski (1358 euroa), Pelkosenniemi (1325 euroa), Kemi (1284 euroa) ja Tervola (1247 euroa). Pienimmät, alle 1000 euron jäävät erikoissairaanhoidon nettokustannukset olivat Lapin kunnista Kittilässä (938 euroa), Kolarissa (961 euroa) ja Ranualla (963 euroa).

On huomattava, että kuntien nettokustannukset terveystoimeen ovat vain osa terveydenhuollon menoista. Työterveyshuolto ja yksityissektori tuottavat sairaanhoidon palveluja sairastuneille ja sairastaville eri kunnissa erisuuruisia osuuksia väestön käyttämistä palveluista. Kotitaloudet, Kela, työnantajat, vakuutusyhtiöt ja yritykset maksavat nämä kustannukset. Tämän vuoksi kuntien nettokustannuksia ei pidä tulkita terveydenhuollon kokonaiskustannuksiksi.

Pohdintaa

Sosiaali- ja terveydenhuolto ovat kuntien laajimmat toimialat. Lapissa kuntien nettokustannuksista keskimäärin 64 %:a muodostui sosiaali- ja terveystoimen nettokustannuksista vuonna 2011. Sosiaali- ja terveystoimen kustannuskehityksellä on merkittävä osuus kuntien taloudessa. Oman haasteensa kuntataloudelle tuo väestön ikääntyminen ja väestörakenteen vinoutuminen. Kuntien palvelurakenteita on muutettu hiljalleen entistä enemmän avohuoltopainoisiksi ja laitospainotteisuutta on purettu. Lisäksi ennalta ehkäiseviä palveluja ja etäpalveluja on kehitetty. Kustannukset ovat kuitenkin koko ajan kasvaneet. Kuntien kykyä sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen vaikeuttaa alati kiristyvä kuntatalous ja jatkuvat muutospaineet. Kunta- ja palvelurakennemuutos on ollut vireillä 2000-luvun puolivälistä saakka ja erityisesti sillä katsotaan olevan vaikutusta sosiaali- ja terveystalouteen. Väestörakenteen vinoutumisen ja ikääntymisen lisäksi erityisenä haasteena on Lapin kuuluminen miesten syrjäytymisessä maan kärkialueisiin, kun tarkastelussa ovat työttömyys, koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat miehet ja päihteiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten määrä.

Lapissa sairastavuus on suurempaa kuin maassa keskimäärin. Varsin suuri osa kansantaudeistamme olisi ehkäistävissä terveillä elintavoilla. Lapissa on perinteisesti tupakoitu muuta maata enemmän ja alkoholin myynti on ollut muuta maata suurempaa, vaikka siitä onkin ollut vaikea erotella matkailijoiden ostaman alkoholin osuutta. Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2010 lappilaisista 8.- ja 9. -luokan oppilaista 16 %:a ilmoitti tupakoivansa päivittäin, jossakin Lapin kunnassa jopa 45 %:a. Myös ammatillisten oppilaitosten 1.–2. vuoden opiskelijoista 45 %:a Lapissa ilmoitti tupakoivansa päivittäin. Lukiolaisista niin Lapissa kuin koko maassa tupakoi noin joka kymmenes. Tosi humalaan 8. ja 9. luokan oppilaista ilmoitti juovansa itsensä kerran kuukaudessa Lapissa noin 15 %:a, 1.

ja 2. luokan lukiolaisista 21 %:a ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 40 %:a.

Positiivista on, että tuoreimman, vuonna 2013 tehdyn kouluterveyskyselyn mukaan edelleen yhä harvempi suomalaisnuori tupakoi tai käyttää alkoholia, mutta haasteena on edelleenkin nuorison kahtia jakautuminen. Lukiolaiset pitävät entistä paremmin huolta terveydestään, kun taas ammattikoululaisten keskuudessa tupakka, huumeet ja alkoholi maistuvat huomattavasti useammalle. Koti vaikuttaa tottumuksiin, sillä ammattikoululaisten vanhemmat esimerkiksi tupakoivat lukiolaisten vanhempia enemmän.

Suuret hyvinvointi- ja terveyserot väestöryhmien välillä ovat vakava ongelma koko yhteiskunnalle. Suomalaisten eriarvoisuus ja väestöryhmien väliset terveyserot ovat kasvaneet koko 2000-luvun ajan, vaikka terveyseroihin on samanaikaisesti kiinnitetty runsaasti huomiota. Vaikkakin suuri osa hyvinvointi- ja terveyseroista selittyy elämäntavoilla, niin kysymys on kuitenkin hyvin laajasta ilmiöstä, johon vaikuttaa myös perimä, koulutus, elinolot, työolot, tuloerot, asuminen ja yhteisöllisyys. Hyvinvointi kasautuu; koulutustaso, tulotaso ja sairastavuus kulkevat käsi kädessä. Pelkällä terveysvalistuksella ei voida terveyseroja vähentää, vaan on kyse laajasta yhteiskuntapoliittisesta kysymyksestä, jossa on keskeisessä asemassa myös poliittinen päätöksenteko.

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi on tärkeää, että sosiaali- ja terveyspalvelut ovat tasavertaisesti kaikkien saatavilla ja käytössä ja että ennaltaehkäiseviin palveluihin panostetaan. Sosiaali- ja terveyspalvelujen laadussa ja saatavuudessa on kuitenkin eroja Lapin alueen kuntien välillä jopa lakisääteisissä palveluissa. Eriarvoisuus lisääntyy kuntien välillä riippuen siitä mitä harkinnanvaraisemmasta palvelusta on kyse. Palvelujen laatuun ja saatavuuteen vaikuttavat mm. kuntien taloudellinen tilanne, henkilöstöresurssit, väestörakenne, rakenteellinen työttömyys sekä palvelujen saavutettavuus. Palvelujen saatavuuteen ja laatuun asettavat paineita myös Lapin alueelle tyypillinen opiskelijoiden ja ikääntyvien muutto kuntakeskuksiin. Opiskelijoiden osalta keskittyminen tietyille alueille näkyy erityisesti kesäaikaisin toimeentuloturvan osalta ja ikääntyneiden osalta muutto näkyy ennakoimattomana vanhustenhuollon palveluiden - sekä sosiaali- että terveyspalvelujen - kysyntänä.

Kuntien peruspalveluiden saatavuuteen ja laatuun on joissakin kunnissa vaikuttanut työntekijöiden rekrytoinnin vaikeus. Tämä näkyy erityisesti siinä, että lakisääteisiä määräaikoja toimeentulotuen tai hoitoon pääsyn osalta ei ole pystytty noudattamaan kaikilta osin kaikissa Lapin alueen kunnissa johtuen mm. siitä, ettei toimiin ja virkoihin ole aina saatu rekrytoitua koulutettua henkilöstöä. Myös pitkät etäisyydet vaikuttavat sosiaali- ja terveyspalveluiden yhdenvertaiseen saatavuuteen, samoin kuin yksityisten palvelutuottajien toiminnan keskittyminen erityisesti yksityisessä terveydenhuollossa kaupunkikeskuksiin.

Tilastot ja indikaattorit saattavat antaa Lapista melko synkeän kuvan – Lapissa asuu alhaisen koulutustason ja varallisuuden omaavia ihmisiä kaukana toisistaan, heillä on epäterveelliset elintavat ja he sairastavat enemmän. Mutta miten lappi-

laiset ihmiset itse kokevat hyvinvointinsa? Tulos ei välttämättä täsmää tilastojen ja indikaattoreiden kanssa. Sen vuoksi onkin tärkeää kysyä ihmisiltä itseltään, miten he kokevat terveytensä ja hyvinvointinsa ja minkälaisia palveluja he haluaisivat hyvinvointinsa tukemiseksi ja kohentamiseksi. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke on ansiokkaasti kerännyt lappilaisten ihmisten kokemuksia hyvinvoinnistaan ja hyvinvointipalveluiden kehittämisestä tilasto- ja indikaattoritiedon täydentäjäksi.

Taulukko 38. *Lapin aluehallintoviraston asiantuntija-arvion hyvinvointi-indikaattorit kuvauksineen.*

HYVINVOINTI-INDIKAATTORI & KUVAUS
Huoltosuhte, (id: 761): Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttynyttä on sataa 15-64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.
Kunnan yleinen pienituloisuusaste, (id: 3099): Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna.
Koulutustasomittain, (id: 180): Indikaattori ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettun korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspuutudella. Esimerkiksi koulutustasoluku 246 osoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on 2,5 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Väestön koulutustasoa mitattaessa perusjoukkona käytetään tavallisesti 20 vuotta täyttänyttä väestöä. Näin siksi, että alle 20 -vuotiaat ovat pääsääntöisesti vielä koulussa eivätkä näin ollen ole ehtineet suorittaa tutkintoa. Tutkinnon suorittaneella väestöllä tarkoitetaan lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja korkeakouluissa tutkinnon suorittaneita sekä näyttötutkintona ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneita. Pelkästään peruskoulun, keskkoulun ja kansakoulun käyneet eivät kuulu tutkinnon suorittaneeseen väestöön. Tutkinnot on luokiteltu henkilön korkeimman, viimeksi suoritettun ammatillisen tutkinnon mukaan. Mittaamisen avulla voidaan helposti vertailla eri alueiden välisiä koulutustasoeroja sekä seurata ajassa tapahtuvia muutoksia.
Työttömien osuus työvoimasta, (id: 181): Indikaattori ilmaisee työttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Työttömään työvoimaan luetaan 15-74-vuotiaat työttömät. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös henkilökohtaisesti lomautetut lasketaan työttömiksi. Työttömyyseläkkeen saajia ei lasketa työttömiksi.
Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä, (id: 326): Indikaattori ilmaisee pitkäaikaistyöttömien osuuden prosentteina työttömistä. Työttömään työvoimaan luetaan 15-74-vuotiaat työttömät. Pitkäaikaistyötön on työtön työnhakija, joka on ollut työttömänä vähintään 12 kuukautta. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös lomautetut lasketaan työttömiksi. Työttömyyseläkkeen saajia ei lasketa työttömiksi. Prosenttiosuuden laskennassa käytetyt alkuperäiset luvut ovat vuosikeskiarvoja, jotka perustuvat ko. vuoden eri kuukausien tietoihin.
Nuorisotyöttömien (18–24-vuotiaat) osuus työvoimasta, (id: 189): Indikaattori ilmaisee 15-24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18-24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15-24-vuotias työtön. Työtön työnhakija on henkilö, joka on ilman työtä ja kokopäivätyöhön käytettävissä tai joka odottaa sovitun työsuhteen alkamista, myös henkilökohtaisesti lomautetut lasketaan työttömiksi. Työttömyyseläkkeen saajia ei lasketa työttömiksi.
Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten, (id: 3219): Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ko. vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole tutkintokoodia eli ei perusasteen jälkeistä koulutusta.
Ikävakioto sairastavuusindeksi, (id: 184): Indikaattori ilmaisee jokaiselle Suomen kunnalle lasketun in-

<p>deksin avulla miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Luku on laskettu ikävakiointuna. Indeksit perustuu kolmeen rekisterimuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työkäisistä ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuteen väestöstä. Kukin muuttujista on suhteutettu erikseen maan väestön keskiarvoon. Lopullinen indeksi on kolmen osaindeksin keskiarvo.</p>
<p>Kansantauti-indeksi: Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu indeksejä, jotka kuvaavat kansantautien esiintymistä alueen väestössä suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (=100). Vakioinnilla ikä- ja sukupuolirakenteen vaikutus indeksilukuun voidaan poistaa, mikä mahdollistaa alueittaisen vertailun alueiden välisistä ikä- ja sukupuolirakenteen eroista huolimatta. Tarkasteltavina on seitsemän suurinta erityiskorvattavaan lääkehoitoon oikeuttavaa sairautta (astma, diabetes, nivelreuma, psykoosit, sepelvaltimotauti, sydämen vajaatoiminta, verenpainetauti), joista tässä käytetään nimitystä kansantaudit. Niille jokaiselle on laskettu indeksi ja suhteutettu se koko maan keskiarvoon. Kansantauti-indeksi on näiden seitsemän indeksin keskiarvo. Lähde Kelan terveyspuntari.</p>
<p>Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä, (id: 3223): Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen henkilöiden osuuden prosentteina väestöstä. Väestöosuuteen käytetty Kelan vakuutettua väestöä. Yksi henkilö on voinut olla oikeutettu yhteen tai useampaan erityiskorvausoikeuteen yhdessä tai useammassa eri korvausluokassa. Oikeus erityiskorvaukseen tarkoittaa, että kyseisellä henkilöllä on jokin vakava ja pitkäaikaista lääkitystä vaativa sairaus. Kullekin sairaudelle on laadittu yhtenäiset kriteerit, joiden perusteella oikeus voidaan myöntää. Hakemus edellyttää yleensä erikoislääkärin lausuntoa.</p>
<p>75 vuotta täyttäneitä vastaavanikäisestä väestöstä ja omaishoidontuen piirissä, (id: 3262): Indikaattori ilmaisee vuoden aikana omaishoidon tukea saaneiden 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietoina käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Omaishoidolla tarkoitetaan ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista, hänen tarvitsemistaan palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitona tukevista palveluista. Kunta ja hoitaja tekevät omaishoidon järjestämisestä toimikäsiantosopimuksen.</p>
<p>Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 75 vuotta täyttäneet 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä, (id: 3367): Indikaattori ilmaisee kaikkien vanhainkodeissa laskentapäivänä (31.12.) hoidossa olleiden 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden sekä terveyskeskusten vuodeosastoilla laskentapäivänä (31.12.) olleiden 75 vuotta täyttäneiden pitkäaikaisasiakkaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Vanhainkotihoito: ikääntyneiden laitoshoidon sosiaalitoimessa (Kela on määritellyt yksikön laitokseksi). Terveyskeskusten pitkäaikaishoito: Terveyskeskusten laitoshoidon lasketaan terveyskeskusten yleislääkärinhoitoisilla osastoilla annettu hoito. Kunnallisten terveyskeskusten lisäksi mukaan lasketaan myös joitakin muita kunnallisia tai yksityisiä palveluntuottajia, jotka vastaavat terveyskeskustoiminnasta tietyllä alueella. Pitkäaikaista hoito on silloin, kun asiakkaalle on tehty pitkäaikaishoitopäätös tai kun asiakas on ollut hoidossa yli 90 vuorokautta.</p>
<p>Lastensuojelun avoimuuslupien tukitoimia, (id: 1245): Indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avoimuuslupien tukitoimien piirissä olevien 0-17-vuotiaiden lasten ja nuorten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietoina käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Avoimuuslupien tukitoimet käsittävät lapsen ja nuoren tukiasumisen, toimeentulon, koulunkäynnin ja harrastamisen turvaamisen sekä muut tarpeen vaatimat tukitoimet. Avoimuuslupien tukitoimiin kuuluvat myös perheen tuki ja kuntoutus.</p>
<p>0-17-vuotiaista oli huostaan otettuja, (id: 1244): Indikaattori ilmaisee huostassa viimeisimmän sijoitustiedon mukaan olleiden 0-17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietoina käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Sisältää kiireellisesti sijoitetut, huostaan otetut, sekä tahdonvastaisesti huostaan otetut lapset.</p>
<p>0-17-vuotiaita kodin ulkopuolelle sijoitettuja, (id: 191): Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Väestötietoina käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henki-</p>

<p>lää, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Sisältää kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena sijoitetut, kiireellisesti sijoitetut, huostaan otetut, tahdonvastaisesti huostaan otetut, jälkihuollossa olevat lapset.</p>
<p>Kodin ulkopuolelle sijoituista 0–17-vuotiaista lapsista ja nuorista sijoitettu laitoksiin, (id: 419): Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodin ulkopuolelle laitoksiin sijoitettujen 0-17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina kaikista kodin ulkopuolelle sijoituista lapsista ja nuorista (0-20-vuotiaat). Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Sisältää kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena sijoitetut, kiireellisesti sijoitetut, huostaan otetut, tahdonvastaisesti huostaan otetut sekä jälkihuollossa olevat 0-17-vuotiaat lapset. Laitoshuolto merkitsee lapsen hoidon järjestämistä lastensuojelulaitoksessa, perhekuntoutusyksikössä, koulukodissa, päihdehuoltolaitoksessa tai kehitysvammalaitoksessa.</p>
<p>Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, (id: 1073): Indikaattori ilmaisee kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti. Käyttökustannuksiin lasketaan toimintamenot ja poistot sekä arvonalentumiset ja vyörytyserät. Käyttötuottoihin lasketaan toimintatulot ja vyörytyserät. Nettokustannukset saadaan vähentämällä käyttökustannuksista käyttötuotot.</p>
<p>Sosiaalitoimen nettokustannukset, (id: 1290): Indikaattori ilmaisee laskennallisen kuntien sosiaalitoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti.</p>
<p>Vanhusten ja vammaisten muiden palvelujen nettokustannukset, (id: 1369) Vanhusten ja vammaisten palvelut: mm. vanhusten ja vammaisten päivähoito, päivä- ja palvelukeskustoiminta, palvelutalot ja muut asumispalvelut, vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja taloudelliset tukitoimet, omaishoidontuki.</p>
<p>Toimeentulotuen määrä, (id: 451): Indikaattori kertoo toimeentulotuen kustannukset tarkasteltavan alueen yhtä asukasta kohti. Toimeentulotuen bruttomenot asukasta kohti vaihtelevat kunnittain erittäin paljon. Kuntien työttömyysasteella ei tunnu olevan suurta vaikutusta toimeentulotuen menojen määrään. Sen sijaan kuntien kaupunkimaisuus nostaa toimeentulotuen kustannuksia. Myös kuntien toimeentulotuen myöntämiskäytännöt vaikuttavat maksetun toimeentulotuen määrään.</p>
<p>Toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus lapsiperheistä, (id: 423): Indikaattori kertoo toimeentulotuen piirissä olevien lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Yksinhuoltajaperheillä on huomattavasti suurempi riski joutua turvautumaan toimeentulotukeen kuin kahden huoltajan perheillä. Osa yksinhuoltajaperheistä on jatkuvaa tukea tarvitsevia köyhinä pidettäviä lapsiperheitä. Osa tarvitsee tukea elämäntilanteensa takia lyhytaikaisesti varsinkin yksinhuoltajuuden alussa.</p>
<p>Toimeentulotukea saaneiden 18–24-vuotiaiden osalta vastaavasta väestöstä, (id: 405): Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden 18-24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavankäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa.</p>
<p>Terveystoimen nettokustannukset, (id: 1291): Indikaattori ilmaisee laskennallisen kuntien terveystoimen nettokustannukset euroina asukasta kohti. Kuntien taloustilastossa ei kaikkia toimintoja ole eritelty selkeästi sosiaali- tai terveystoimeen, näitä ovat sosiaali- ja terveystoimen hallinto sekä muu sosiaali- ja terveystoimi. THL:ssa on laskennallisesti tehty jako seuraavasti: Sosiaali- ja terveystoimen hallinto on laskettu sosiaalitoimen käyttökustannuksiin. Pääryhmän "Muu sosiaali- ja terveystoimi" käyttökustannukset on jaettu sosiaali- ja terveystoimen kesken siten, että sosiaalitoimen menoihin on muista menoista laskettu avustukset, elatustuet ja, toimeentulotuet sekä puolet ylitse jäävästä osuudesta. Toinen puoli on laskettu terveydenhuollon kustannuksiin. Käyttökustannuksiin lasketaan toimintamenot ja poistot sekä arvonalentumiset ja vyörytyserät. Käyttötuottoihin lasketaan toimintatulot ja vyörytyserät. Nettokustannukset saadaan vähentämällä käyttökustannuksista käyttötuotot</p>
<p>Perusterveydenhuollon nettokustannukset, (id: 1072): Indikaattori ilmaisee kuntien perusterveydenhuollon (sisältää myös hammashuollon) nettokustannukset euroina asukasta kohti. Tehtäväluokkaan "Perusterveydenhuolto" sisältyy perusterveydenhuollon vuodeosastohoito ja avohoito ml. hammashuolto, kouluterveydenhuolto ja koulupsykologin toiminta, perusterveydenhuollon ylläpitämät mielenterveystoimintot tai vastaava toiminta. Jos terveyskeskuksessa toimii erikoissairaanhoidon yksiköitä, niin nämä toiminnot kuuluvat tehtäväluokkaan erikoissairaanhoidon, samoin psykiatrian puoliavoimet hoitomuodot.</p>
<p>Erikoissairaanhoidon nettokustannukset, (id: 1072): Indikaattori ilmaisee kuntien erikoissairaanhoidon nettokustannukset euroina asukasta kohti. Tehtäväluokkaan "Erikoissairaanhoidon" sisältyy erikoissairaanhoidon vuodeosastohoito mukaan lukien terveyskeskusten erikoissairaanhoidon yksiköiden vuodeosasto-</p>

toiminta, erikoissairaanhoidon avosairaanhoido mukaan lukien myös terveyskeskusten erikoissairaanhoidon avosairaanhoidotoiminta, erikoissairaanhoidon päivä- ja yösairaanhoido (kun läsnäoloaika enintään 15 h/vrk.), psykiatrian puoliavoimet hoitomuodot (asuntolat, kuntoutuskodit, pienkodit, perhehoito jne.). Muukaan lukeutuu myös erikoissairaanhoidon palvelujen osto kuntayhtymiltä.

5.2 Saamelaiskäräjien asiantuntija-arvio Pohjois- ja Tunturi-Lapin seutukunnista *Sari Guttorm*

Saamelaisten sosiaali- ja terveystalvelujen nykytila ja kehittäminen

Saamelaiset alkuperäiskansana

Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma historia, kieli, kulttuuri, elinkeinot, elämäntapa ja identiteetti. Suomessa oli Saamelaiskäräjien vuonna 2011 keräämien tietojen 9266 saamelaista, joista 3459 (34,9 %) asui saamelaisten kotiseutualueella, joka käsittää Enontekiön, Inarin, ja Utsjoen kuntien alueen sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alueen. Alue on laajuudeltaan 35 000 neliökilometriä. Suomen saamelaisista jo noin 65,1 % asuu saamelaisalueen ulkopuolella ja 6,6 % ulkomailla. Alle 10 -vuotiaista lapsista jo 74,9 % asuu kotiseutualueen ulkopuolella. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea.

Suomen perustuslain mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17.3 §). Julkisen vallan velvollisuutena on perustuslain 22 §:n mukaan turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Saamelaisten perusoikeussäännös yhdessä 22 §:n kanssa velvoittaa julkista valtaa tukemaan saamelaisen alkuperäiskansan oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Perustuslaki turvaa saamelaisille heidän kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon sen mukaan kuin lailla säädetään (PL 121.4 §).

Saamelaisten kielellisten oikeuksien asemaa on vahvistettu saamen kielilailla (1086/2003), jonka tavoitteena on yhdessä Suomen perustuslain 17 § 3 momentin kanssa turvata saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielilaissa säädetään toisaalta saamelaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa ja toisaalta julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia (1 §). Sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000), potilaslain (782/92) ja erikoissairaanhoidonlain rinnalla sovelletaan saamen kielilakia.

Kansainväliset yleissopimukset, Suomen perustuslaki, saamen kielilaki ja useat muut lait asettavat velvoitteita julkiselle vallalle ja viranomaisille turvata saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet. Yhdenvertaisuuden lain 6.1 § mukaan ketään ei saa syrjiä etnisen alkuperän perusteella. Saamelaisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi viranomaisten tulee laatia suunnitelma siinä laajuudessa kuin kunkin viranomaisen toiminnan luonne sitä vaatii. Viranomaisten tulee kaikessa

toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä toteuttaa ja edistää kielellisiä oikeuksia käytännössä.

Suomen ratifioiman vähemmistökieliperuskirjan täytäntöönpanoa valvova Euroopan neuvoston ministerikomitea on suosittanut 2012 Suomea toteuttamaan lisätoimia saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden varmistamiseksi.

Saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvet

Saamenkielisten sosiaali- terveystalvet saamelaisten kotiseutualueella perustuu pääasiassa valtion talousarviossa vuodesta 2002 lähtien myönnettyyn valtionavustukseen. Avustus kattaa 46 % saamelaisten kotiseutualueen kuntien Saamelaiskäräjille esittämistä tarpeista saamenkielisiksi sosiaali- ja terveystalvetuiksi. Määräraha jaetaan Saamelaiskäräjien kautta saamelaisten kotiseutualueella. Erillismääräraha on tärkeä osa saamelaisten perustuslaillista itsehallintoa saamelaisten kotiseutualueella, jonka kautta saamelaiset voivat keskeisesti vaikuttaa heille suunnattujen talvetujen toteuttamiseen. Määräraha myönnetään vuodeksi kerrallaan, mikä hankaloittaa talvetujen pitempiaikaista suunnittelua ja saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämistä.

Lapin yliopiston julkaiseman Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointitalvet - tutkimuksen (Heikkilä & Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013) mukaan saamelaisten talvetutytyväisyys ja talvetujen saatavuus ovat yleistasoltaan selvästi Suomen keskimääräistä tasoa alhaisempia. Etäisyys talvetuista on yksi tärkeimmistä talvetujen saatavuuteen vaikuttavista tekijöistä. Kuntakohtaiset erot ovat suuret, mutta myös kuntien eri osissa asuvat saamelaiset ovat eriarvoisessa asemassa talvetujen saatavuuden suhteen. Internetin käyttö parantaa vain pankkipalvetujen saatavuutta, eivätkä ikäihmiset useinkaan voi hyötyä siitä. Asioinnin muuttuminen puhelinperustaisiksi vaikeuttaa talvetujen saavutettavuutta, koska saamenkielisten on vaikea asioida niiden välityksellä. Äidinkieli ja arkikieli vaikuttavat talvetutytyväisyyteen siten, että vastaajat, joilla oli suomen kieli arkikielenä, kokivat talvetujen saatavuuden selvästi helpommaksi kuin muut kieliryhmät.

Saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat heikosti sote-huollossa. Saamenkielisten talvetujen saatavuus on edelleen vähäistä. Parhaiten on tarjolla saamenkielistä päivähoitoa ja kielipesätoimintaa sekä vanhusten kotiapua. Lisäksi Utsjoen saamenkielinen yleislääkäritalvetu on tärkeässä asemassa. Kunnilla on vain vähän suunnitelmallista toimintaa saamenkielisten talvetutason parantamiseksi. Saamenkielen taitoa ei nähdä erityisosaamisena, eikä sitä huomioida palkkauksessa. STM:n erityismäärärahalla on suuri merkitys saamenkielisten talvetujen tuotannossa. Saamelaisjärjestöjen rooli on merkittävin saamen kielen ja kulttuurin vahvistamisessa. Tulkkitalvetlua on tarpeen kehittää edelleen, jotta asiakkaat voisivat hyödyntää sitä. Koska saamenkieliset talvetut ovat uusia ja usein määraaikaisia, toivotaan parempaa tiedottamista niistä.

Talvetujen saamenkielisyyden ohella on tärkeä turvata myös niiden kulttuurilähtöisyys. Talvetutuotannossa tulisi pystyä entistä paremmin räätälöimään talvetu-

ja käyttäjäryhmien tarpeita vastaaviksi niin, että ne huomioivat asiakkaiden elämäntilanteet. Esimerkiksi perinteisten elinkeinojen harjoittajien epäsäännölliset työajat ja työhuiput edellyttävät joustavia palveluratkaisuja. Saamelaisen palvelutuotannon suurena haasteena onkin pystyä tuottamaan palveluja, jotka tukevat yhteisöllisyyttä sekä kielen ja kulttuurin elinvoimaisena säilymistä. Hyvinvointipalvelut ovat yhtenä tärkeänä tekijänä luomassa monipuolisia kieliympäristöjä, jotka turvaavat osaltaan kielen kehittymismahdollisuudet. Tämä on erityinen haaste Inarissa, jossa palvelut tulee turvata kolmella saamen kielellä hajallaan asuvalle väestölle. Näihin haasteisiin eivät pohjoisten pienten kuntien mahdollisuudet yksinään riitä, vaan on pohdittava kattavaa, saamelaisia palvelunkäyttäjiä osallistavaa palveluiden taloudellista turvaamista. (Heikkilä & Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013, 155–156.)

Toisaalta palvelurakennemuutoksen suurena haasteena on, miten saamelaisalueella turvataan tulevaisuudessa lähipalvelut. Kun etäisyydet palveluihin ovat jo nykyisellään pitkiä, palvelujen mahdollinen keskittäminen suurempiin keskuksiin tulisi moninkertaistamaan matkoja ja vaikeuttamaan entisestään palvelujen saatavuutta. Saamenkielisten ja kulttuurilähtöisten palvelujen tason parantamiseksi on tärkeä turvata myös henkilöstön riittävä koulutus sekä saamenkielisen ja kulttuurisen osaamisen välittyminen kaikilla palveluntuotantotasolla. (Heikkilä, Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013, 155–156.)

Hyvinvointipalvelut tukevat osaltaan kielen ja kulttuurin elinvoimaisena säilymistä sekä takaavat monipuolisten kielenkäyttöympäristöjen kehittymistä. Hyvinvointipalvelujen rooli osallisuuden lisäämisessä ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa onkin tärkeä näkökulma, joka tulee nostaa paremmin esiin saamelaisien palveluja suunniteltaessa. Omakieliset ja kulttuurilähtöiset palvelut ovat laadukkaan asiakaspalvelun lähtökohta. Kieli voi joissakin tapauksessa olla jopa kriittinen tekijä palvelun onnistumiselle, esimerkiksi kun on kyse vakavasti sairaasta (ensiapu, tehohoito), psykososiaalisista palveluista, erilaisista terapioista tai muistisairaista. (Heikkilä & Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013, 155–156.)

Saamenkielisten palvelujen järjestäminen on kunnan lakisääteinen velvollisuus. Saamelaisien kotiseutualueella kunnalla on saamen kielilain mukaan erityisen korostunut velvollisuus huolehtia julkisten palvelujen saatavuudesta saamen kielellä ja siten velvollisuus ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin riittävän ajoissa saamenkielisten palvelujen asianmukaiseksi turvaamiseksi. Saamelaisilla on oikeus ilman eri vaatimusta käyttää saamen kieltä asioidessaan saamelaisien kotiseutualueella sijaitsevissa valtion ja kuntien virastoissa, liikelaitoksissa ja toimipisteissä sekä sellaisten kuntayhtymien toimielimissä, joissa jokin saamelaisien kotiseutualueen kunta on jäsenenä.

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystalvet pyritään tarjoamaan saamen kielellä kulttuuritausta huomioiden. Saamenkielentaitoista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä on saamelaisalueella vähän. Viranomaisen on ensisijaisesti palkattava saamenkielentaitoista henkilökuntaa ja toissijaisesti järjestettävä asianmukainen tulkkaus asiakastilanteisiin. Erikoissairaanhoidon palveluita on saatavilla Pohjois-Norjasta. Lapin sairaanhoitopiiristä voi saada maksusitoumuksen näihin

palveluihin. Inarin ja koltan kielistä erikoissairaanhoidon palvelua ei ole saatavilla.

Saamelaisten kielelliset oikeudet ovat paremmin turvattu saamelaisten kotiseutualueella, mutta sen lisäksi saamelaisen kieli- ja kulttuuritausta on huomioitava sosiaali- ja terveyspalveluissa myös kotiseutualueen ulkopuolella. Saamelaisten poismuutto saamelaisten kotiseutualueelta on lisääntynyt viimeisen viidentoista vuoden aikana. Tilastot osoittavat, että muuttajat ovat työiässä olevia henkilöitä ja lapsiperheitä. Tulevaisuuden haasteena on toteuttaa myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella saamelaisille lapsiperheille, aikuisväestölle ja vanhuk-sille saamenkielisiä palveluita. Palvelujen saatavuuden ohella jatkossa on tarpeen panostaa myös niiden laatuun, sisältöön ja vaikuttavuuteen sekä lisäksi palvelutuotantoon tulisi saada lisää suunnitelmallisuutta. Tärkeätä on myös varmistaa, että saamelaiset voivat riittävästi vaikuttaa palvelutuotantotapoihin ja -sisältöihin.

Saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistyö

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle (Poske) määriteltiin vuonna 2002 valtakunnalliseksi erityistehtäväksi saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottaminen tarpeellisissa tehtävissä. Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva Posken Saamelaisyksikkö toteuttaa sosiaalialan osaamiskeskuksen lakisääteistä erityistehtävää Saamelaiskäräjien asettamien tavoitteiden pohjalta. Saamelaisyksikön keskeisenä tavoitteena on saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden parantaminen, sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen sekä näihin liittyviin tutkimus- ja koulutustarpeisiin vastaaminen.

Toiminta-alueena on lähinnä saamelaisten kotiseutualue ja yhteistoimintaverkostoon kuuluvat Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen muiden toimintayksiköiden lisäksi saamelaisten kotiseutualueen kunnat, järjestöt, yliopistot ja oppilaitokset sekä saamenkielisiä alan palveluja tuottavat ja kehittävät tahot Norjassa ja Ruotsissa.

Saamenkielisten palvelujen kehittämisen näkökulmasta Posken valtakunnallinen erityistehtävä ja siihen osoitettu valtionavustus on ollut merkittävä. Saamelaisten sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen erityistarpeet tulisi huomioida tulevissa ratkaisuissa lähipalvelu-, sotealue- ja erva- aluetasoilla sekä myös valtakunnallisen tason erityiskysymyksenä.

Saamenkielisten palvelujen kehittämistä varten tarvitaan oma, osaava henkilöstö ja organisaatiomuodossa pitää turvata saamelaisten kulttuuri-itsehallinto ja päätösvallan toteutuminen. Saamenkielisten palveluiden turvaamisessa ja laadun kehittämisessä rajat ylittävää yhteistyötä Norjaan ja Ruotsiin tarvitaan kulttuurinmukaisten hyvien käytäntöjen ja osaamisen vaihtamisessa. Seminaarit, yhteistyö ja verkostoituminen ovat lisänneet tietoa Norjan kulttuurisensitiivisistä työtavoista ja palveluista sekä tuoneet vertailevaa reflektiota (Salminen 2012, 29).

Kansallinen sosiaali- ja terveystalouden kehittämissuunnitelma (Kaste) 2 -ohjelmaan on kirjattu saamenkielisten palvelujen kehittäminen. Pohjois-Suomen Kaste -aluejohtoryhmässä suunnitellaan ja tehdään valintoja koko aluetta koskevasta sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä. Kaste-ohjelman Pohjois-Suomen aluejohtoryhmässä on ollut Saamelaiskäräjien edustus, joka on osoittautunut hyväksi toimintatavaksi. Aluejohtoryhmän toimintatapa riippumattomana toimielimenä on mahdollistanut erilliskysymysten ja pienten kuntien asioiden esille nostamisen. Kaste -ohjelma ja sen toimeenpanosuunnitelma tulee laatia niin, että siinä varmistetaan erikseen saamenkielisten palvelujen kehittäminen ja pohjoismaisen yhteistyön tarve.

Saamelaisten sosiaali- ja terveyspalveluita on kehitetty osana Pohjoisen alueen kaste -hanketta. SaKaste -hanke (2011–2013) on vahvistanut saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisrakennetta. SaKaste -hankkeen tavoitteena oli parantaa saamenkielisten sekä kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatua, vaikuttavuutta, saatavuutta sekä kaventaa alueellisia eroja. Hankkeen aikana luotiin saamelaisen varhaiskasvatukseen ja vanhustyöhön eheitä saamenkielisiä, kulttuurinmukaisia toimintamalleja sekä vahvistettiin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaamista saamelaiskulttuurin erityispiirteistä. Kehittämishankkeet ovat vahvistaneet saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden käytännön kehittämistyötä. (Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen 2013.)

Saamenkielistä sosiaali- ja terveystalouden ammattihenkilöstöä ei ole riittävästi. Saamenkielisen henkilöstön saatavuuteen on panostettava lisäämällä saamenkielisen väestön koulutautumismahdollisuuksia saamelaisten kotiseutualueella ja järjestämällä kielikoulutusta. Koulutus luo perustan saamenkielisen sosiaali- ja terveystalouden henkilöstön osaamiselle ja riittävyydelle sekä saamenkielisten palvelujen laadulle ja vaikuttavuudelle. Erityisesti Inarin- ja koltansaamenkielisten palvelujen kehittäminen vaativat erityistoimenpiteitä.

Ajantasaista tietoa tarvitaan saamelaisten terveydestä, hyvinvoinnista ja elinoloista. Yhteistyötä tehdään ajankohtaisen tiedon tuottamiseksi yhteistyössä mm. THL, Lapin yliopiston, ammattikorkeakoulujen, muiden oppilaitosten sekä sosiaali- ja terveystalouden järjestöjen kanssa. Laajapohjaisen ja kokonaisvaltaisen tiedon tuottaminen saamelaisten terveydestä, hyvinvoinnista ja elinoloista edellyttää kulttuurinmukaisten tiedonkeruumenetelmien kehittämistä ja pohjoismaista yhteistyötä.

Saamelaisten aseman, saamenkielisten palvelujen saatavuuden ja kehittämisen sekä osaamisen vahvistamiseksi on turvattava riittävä resurssipohja ja varmistettava saamelaisten vaikutusmahdollisuudet palvelujen tuotantoon ja kehittämiseen.

Lopuksi

Saamelaisten oman kielen ja kulttuurin huomioivilla sosiaali- ja terveyspalveluilla on saamelaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäksi suuri merkitys myös koko saamelaiskulttuurin ja kielten säilymiselle ja kehittymiselle.

Saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulee tarjota saamen kielellä, suunnitella saamelaisista lähtökohdista, saamelainen kulttuuritausta, perinteiset arvot ja elämänmuoto ja ajattelutapa huomioon ottaen.

Tulisi kehittää innovatiivisia ratkaisumalleja pyrkimällä kokonaisvaltaisiin, asiakaslähtöisiin palvelumalleihin, jotka tukevat ja ylläpitävät saamen kielen ja kulttuurin säilymistä sekä kehittymistä, saamelaisten yhteisöllisyyttä ja yhteisöjen elinvoimaisena säilymistä sekä mahdollistavat perinteisen tietämyksen, elintapojen ja arvojen huomioonottamisen ja siirtämisen tuleville sukupolville.

Saamelaisten aseman, saamenkielisten palvelujen saatavuuden ja kehittämisen sekä osaamisen vahvistamiseksi on turvattava riittävä resurssipohja ja varmistettava saamelaisten vaikutusmahdollisuudet palvelujen tuotantoon ja kehittämiseen. Saamenkielisen väestön tarvitsemat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut omalla äidinkielellään ja kulttuuri huomioiden edellyttää riittävän resurssipohjan, vahvan yhteistyön kuntien, yli rajojen Pohjoismaihin ja muiden toimijoiden kanssa.

Referenssilähteet

- Heikkilä, Lydia & Laiti-Hedemäki, Elsa & Pohjola Anneli 2012. Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut. Lapin yliopisto, Rovaniemi. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-660-8>.
- Laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 2001. 13.12.2001/(1230/2001).
- Lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain valmisteluryhmän väliraportista 15:2013. Saamelaiskäräjät 1.11.2013. URL: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=218&Itemid=165
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Saamelaisyksikkö, Saamelaiskäräjät 2014. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisyksikön toimintakertomus 2013.
- Saamen kielilaki 15.12.2003/1086.
- Suomen perustuslaki 11.6.1997/731.
- Saamelaiskäräjät 2006. Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma 2006.
- Saamelaiskäräjät 2011. Saamelaisten lukumäärä vuoden 2011 Saamelaiskäräjienvaaleissa.
- Saamelaiskäräjät 2012. Saamelaisten sosiaali- ja terveystalouden kehittämisohjelman arviointi 2008–2011.
- Saamelaiskäräjät 2013. Saamelaisten sosiaali- ja terveystalouden kehittämisohjelma 2012–2015.
- Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen 2013. Teoksessa Herkkuja pakasteesta -työkalukirja. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 36. Rovaniemi. URL:

http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu_36_herkkuja_pakasteesta

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuohjelma 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2012.

Salminen, Päivi 2012. Tenonlaakson sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämishanke. Loppuraportti. Utsjoki. URL:

[http://www.utsjoki.fi/media/Sosiaali/Rajaton%20Tenonlaakso/Loppuraportti%20suomeksi\(1\).pdf](http://www.utsjoki.fi/media/Sosiaali/Rajaton%20Tenonlaakso/Loppuraportti%20suomeksi(1).pdf)

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Hyvinvointibarometrien ja –selontekojen metodologia *Arto Selkälä, Leena Viinamäki & Asko Suikkanen*

Kunnissa lakisääteiset vuosittain toteutettavat ja laajemmat valtuustokausittain toteutettavat hyvinvointikertomukset muodostavat keskeisen paikallisen hyvinvointipolitiikan kehittämistyökalun. Hyvinvointikertomuksen laatimisesta vastaa kunnan nimeämä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen poikkihallinnollinen vastuutaho. Hyvinvointikertomukset sisältävät sekä tilasto-osion että kerran valtuustokaudessa kuntalaisilta kerättävän palautteen kunnan väestön sosiaalisen hyvinvoinnin tilasta ja sosiaalihuollon toimivuudesta kunnassa. Paikallisessa hyvinvointipoliittisessa tiedontuotannossa korostuu toisaalta kuntalaiskyselyjen tulosten huomioiminen sekä toisaalta riittävä paikallistuntemus relevanttien johtopäätösten ja suositusten tekemiseksi. Kansalaisten antamien signaalien tunnistaminen sekä asianmukainen reagointi niihin turvaa hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittämisen ja legimiteetin myös tulevaisuudessa (Muuri & Manderbacka 2010, 96–105; ks. myös Selkälä 2013, 71–101).

Kattavan käsityksen saaminen kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta edellyttää kokonaisvaltaisen tutkimusasetelman muodostamista, jossa yhdistyy tilastoihin ja rekistereihin perustuva indikaattoritieto kansalaisten omiin arvioihin perustuvaan tietoon sekä hyvinvointipalveluja tuottavien toimijoiden asiantuntijatietoon (Vaarama & Siljander & Luoma & Meriläinen 2010, 126–130). Tällainen tutkimusasetelma mahdollistaa kansalaisten kokeman hyvinvoinnin tarkastelun paikallisesti määrittävässä kulttuurispesifissä kontekstissa, jota voidaan hyödyntää mm. paikallisten hyvinvointistrategioiden laatimisessa (Heikkilä & Laiti-Hedemäki & Pohjola 2013).

Hyvinvointibarometrin toteutuksessa on hyödynnetty monitasoisesti kuntalaiskyselyn tuloksia, tilastoja sekä paikallisia ja alueellisia asiantuntija-arvioita. Lähestymistapa perustuu triangulatiiviseen tutkimusasetelmaan (esim. Denzin 1978). Tällainen tutkimusote lisää kuntien mahdollisuuksia arvioida alueensa väestön hyvinvoinnin tilaa useasta eri näkökulmasta. Lisäksi se tuottaa monipuolista materiaalia kuntakohtaisen hyvinvointikertomuksen laatimiseen (Taulukko 39.).

Taulukko 39. Hyvinvointibarometrien ja hyvinvointiselontekojen aineistot analysointivaiheeseen ja analysoijineen.

1. aineistonkeruu- ja analysointivaihe:		
<p><u>Kuntalaiskysely</u> tarkastelu- ulottuvuuksineen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tammikuu 2012 • $N=4\ 419, n=2031 \rightarrow 46\ %$ <ol style="list-style-type: none"> 1. Vastaajaprofiili 2. Kuntalaisten arviot hyvinvointipalveluista ja eri tukimuodoista 3. Kuntalaisten arviot sosiaalisesta hyvinvoinnista 4. Kuntalaisten arviot terveydellisestä hyvinvoinnista ja terveyskäyttämisestä 5. Kuntalaisten arviot asuin-kunnasta 	<p><u>Tilastot</u> tarkastelu- ulottuvuuksineen</p> <ul style="list-style-type: none"> • huhtikuu 2012–tammikuu 2014 • $N=82$ <ol style="list-style-type: none"> 1. Hyvinvointipalveluiden tuottamisen talous 2. Perustietoja väestöstä ja elinoloista 3. Lasten elinot ja hyvinvointi 4. Nuorten elinot ja hyvinvointi 5. Aikuisten elinot ja hyvinvointi 6. Ikääntyneiden elinot ja hyvinvointi 7. Ennakointeja väestökehityksestä vuoteen 2030 	<p><u>Asiantuntija-arviot</u> pyydetty osasta tutkijoiden analysoimista tilastoista</p> <p><u>Kuntakohtaiset, paikallisarviot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • helmikuu 2013–joulukuu 2013 • $N \& n=21$ <ol style="list-style-type: none"> 1. Lappilaiskuntien perusturva-johtajien kuntakohtaiset asiantuntija-arviot <p><u>Aluekohtaiset, maakunta-arviot:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • syyskuu 2013–maaliskuu 2014 • $N=4, n=2$ <ol style="list-style-type: none"> 1. Saamelaiskäräjien asiantuntija-arvio Pohjois- ja Tunturi-Lapin seutukunnista 2. Lapin aluehallintoviraston sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija-arvio
2. analysointivaihe:		
<p><u>Tutkijoiden analyysi</u> tilasto-, kuntalaiskysely- ja asiantuntija-arvioiden sekä seutukuntafoorumien pohjalta</p>		
<p>MONIVAIHEISESTI HANKITTUA JA ANALYSOITUA TIETOA</p> <p>PAIKALLISEEN HYVINVOINTIPOLIITTISEEN PÄÄTÖKSENTEKOON KUNTALAISTEN SOSIAALISESTA, TERVEYDELLISESTÄ JA YHTEISÖLLISESTÄ HYVINVOINNISTA</p>		

Triangulatiiviset tutkimusasetelmat jaetaan neljään tyyppiin (Downward & Mearman 2007, 81): aineistotriangulaatio, tutkijatriangulaatio, teoreettinen triangulaatio ja metodologinen triangulaatio. Aineistotriangulaatiolla viitataan tutkimusasetelmaan, missä käytetään eri aikoina tai erilaisissa tilanteissa erilaisilta tutkimuskohteilta kerättyjä aineistoja. Tutkijatriangulaatiolla viitataan useiden tutkijoiden käyttöön aineiston analyysissä. Teoreettinen triangulaatio tarkoittaa useisiin teoreettisiin perinteisiin tukeutumista aineiston analyysissä. Metodologinen triangulaatio jakautuu kahdentyyppiseen lähestymistapaan; metodinsisäiseen triangulaatioon (within method) ja metodien väliseen triangulaatioon (between method). Metodin sisäinen triangulaatio tarkoittaa saman menetelmän eri versioi-

den soveltamista samassa tutkimuksessa kun taas metodien välisellä triangulaatiolla viitataan eri menetelmien, kuten määrällisten ja laadullisten menetelmien yhdistämiseen aineiston analyysissä. (Downward & Mearman 2007, 81.)

Tässä tutkimuksessa on keskitytty pääasiassa metodinsisäiseen triangulaatioon käyttämällä sekä tilastoja että kyselyaineistoa kuntalaisten hyvinvoinnin analyysissä. Molemmat aineistotyytit on luotu määrällisin menetelmin, vaikka osa tilastokeskuksen hyvinvointitilastoista onkin muodostettu käyntihaastattelujen avulla. Yleensä myös käyntihaastattelu strukturoidussa muodossaan liitetään määrällisiin menetelmiin. Asiantuntija-arvioiden käyttäminen tuo asetelmaan mukaan vielä ripauksen metodien välisen triangulaation hyödyntämistä. Myös teoreettinen triangulaatio on tutkimuksessamme ahkerassa käytössä. Tutkimuksen johtopäätökset eivät perustu vain yhden teoreettisen perinteen mukaiseen ajattelutapaan, kuten hypoteettis-deduktiivisessa lähestymistavassa helposti tapahtuu, vaan useita teorioita on käytetty niiden konstruointiin. Tällainen teoriakäsitys palautuu muun muassa Max Weberin (1949, 90) ajatuksiin teoriasta ideaalittyyppisenä konstruktiona, jonka tehtävänä on heuristisesti enemmänkin ohjata tutkimusta, kuin olla tutkimuksen päämäärä. Teoreettinen ideaalittyyppi ei kuvaa todellisuutta sellaisenaan, eikä ole hypoteesi, vaan tarjoaa apua hypoteesien muodostamiseen. Ideaalittyyppi muodostetaan korostamalla jotakin teoreettista näkökulmaa suhteessa konkreettisiin yksilöllisiin ilmiöihin. Tällöin korostetaan yksipuolisesti yhtä tai muutamaa näkökulmaa, riippumatta siitä, esiintyykö sen edustamia konkreettisia ilmiöitä kaikissa tutkituissa tapauksissa vai ei. Ideaalittyyppistä konstruktiota ei sellaisenaan esiinny todellisuudessa. (Weber 1949, 90; Turner 1986, 198–199; Gronow & Töttö 1996, 278.)

Ideaalittyyppinen teorian hyödyntäminen sopii hypoteettis-deduktiivista lähestymistapaa paremmin yhteiskuntatieteisiin, koska sosiaalinen todellisuus ei palaudu koskaan yhden tai kahden teorian muodostamaan kuvaan todellisuudesta. Teorian ymmärtäminen ideaalittyyppinä mahdollistaa useiden teorioiden samanaikaisen käyttämisen aineistotulosten tulkinnassa (Ronkainen 1999). Usein näin muodostunut kuva todellisuudesta on rikkaampi, monimuotoisempi ja lähempänä sosiaalisen todellisuuden perimmäistä luonnetta, kuin luonnontieteellisen hypoteettis-deduktiivisen lähestymistavan avulla muodostettu kuva, missä teoriaa testataan aineistolla ja teoria ajatellaan yhtäpitäväksi todellisuuden kanssa.

Teoreettinen tai menetelmällinen triangulaatio ei yhteiskuntatieteissä suoraan paranna tulosten reliabiliteettia tai validiteettia, koska ei ole olemassa menetelmää, jonka avulla erilaisten lähestymistapojen tuottaman kokonais kuvan tarkkuus voitaisiin määritellä (Downward & Mearman 2007, 82). Jos tutkija sitoutuu käsitykseen, missä eri menetelmien taustalla nähdään vaikuttavan erilaisia todellisuuskäsityksiä (esim. Silverman 1993), johtaa tämä loogisesti myös siihen, ettei määrällisellä aineistolla voida tutkia merkityksiä. Tällöin myös triangulaation käytännöllisen soveltamisen mahdollisuudet katoavat (Downward & Mearman 2007, 85). Menetelmät tulisikin mieluummin ymmärtää teorioiden tapaan apukeinoina, joiden avulla monitasoisesta todellisuudesta kyetään nostamaan esiin erilaisia puolia ja ulottuvuuksia (Downward & Mearman 2007, 91–92). Näiden ulot-

tuvuuksien samanaikainen tarkastelu tuottaa todellisuudesta rikkaamman ja yhteiskuntatieteellisessä mielessä uskottavamman kuvan.

Triangulatiivisen tutkimusasetelman taustalla vaikuttaa holistinen yhteiskuntakäsitys. Muun muassa Lee Harvey (1990) korostaa sosiaalisten ilmiöiden keskinäisriippuvuutta, jossa yksittäistä sosiaalista ilmiötä pitäisi tarkastella vain laajemman sosiaalisen kontekstin osana. Kokonaisuuden periaate olettaa, että osat esiintyvät vain yhtenäisen rakenteen sisällä keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja saavat merkityksensä vain tälle rakenteelle ominaisten merkitysten kautta. Toisaalta tämä rakenne on olemassa vain osiensa kautta. Tällainen lähestymistapa tarkastelee empiirisiä yksityiskohtia rakenteellisesti ja historiallisesti paikantuneina ilmiöinä. (Harvey 1990, 21–22.)

Norman Fairclough (2001, 30) puolestaan korostaa sosiaalisten rakenteiden esiintyvän dialektisessa suhteessa toisiinsa. Faircloughin (2001, 31) käsityksen mukaan sosiaaliset rakenteet eivät pelkästään määrittele sosiaalisia käytäntöjä, vaan käytännöt osallistuvat aktiivisesti sosiaalisten rakenteiden ja sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen. Sosiaalista todellisuutta tulisikin tutkia kokonaisuudessaan samanaikaisesti useilla tasoilla. Analyysissä tulisi ottaa huomioon yksilötason jatkuva vuorovaikutus sosiaalisen ja luonnollisen todellisuuden välillä, joka ilmenee sosiaalisen rakenteen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen monissa konteksteissa (Byrne 2004, 51, 63–64).

Kansalaisten hyvinvoinnin tutkiminen mielipiteiden avulla kyselylomakkeiden välityksellä korostaa hyvinvoinnin subjektiivista puolta. Vastajien kokemusta hyvinvoinnistaan ei voida pitää pelkästään psykologisena ilmiönä, vaan se rakentuu myös sosiaalisen vertailun kautta suhteessa lähiympäristöön, siinä vallitsevaan elämäntapaan ja jopa suhteessa paikkakunnan yleiseen julkisuuskuvaan. Voidaan sanoa, että kuntalaisilta saatua kokemustietoa rakenteistaa ”*paikallis-spesifi kalibrointi*” (Karvonen & Kauppinen & Ilmarinen 2010, 227–231; Kainulainen & Saari 2013, 22–43; ks. myös Draper 1988).

Kokemuksellisen hyvinvointitiedon analysointi edellyttää suhtautumista hyvinvointiin subjektiivisena ilmiönä. Tällöin myös sellaisia hyvinvoinnin objektiivisia reunaehtoja, kuten vaikkapa työllisyyttä tai taloudellista toimeentuloa tarkastellaan siitä näkökulmasta, miten ne muovaavat vastaajan käsitystä omasta itsestään. Tällainen lähestymistapa perustuu sosiologiselle subjektikäsitteelle, joka puolestaan perustuu C.H. Cooleyn ja G.H. Meadin näkemyksiin (Hall 1999, 21–22). Cooleyn mukaan (1994, 289) yksilöt eivät ole toisistaan riippumattomia sosiaalisia faktoja, vaan riippuvaisia toisistaan siinä mielessä, että yhteisö kokonaisuudessaan on edustettuna ajatuksissamme. Meadin mukaan (1994, 292) yksilö omaksuu hänen kanssaan samassa sosiaalisessa ympäristössä toimivien muiden yksilöiden häntä kohtaan osoittamat asenteet. Keskeistä tässä prosessissa on se, että ympäristön suhtautuminen yksilöön vaikuttaa voimakkaasti hänen omaan suhtautumiseen itseensä. Näin yhteisö on edustettuna oman minämme olemuksessa ja suhteessa itseemme (ks. myös Foucault 1980; 2011).

Sosiologiseen subjektikäsitteeseen pohjautuen on mahdollista perustella, miten kansalaisten vastaukset kyselylomakkeeseen heijastavat koko sitä sosiaalista jär-

jestystä, josta he ovat osallisia. Yksilön subjektiviteetin tai identiteetin keskeinen osa rakentuu sen kautta, miten hän näkee itsensä suhteessa siihen tilanteeseen ja sosiaaliseen asemaan, jossa hän on ja elää. Näin yksilön psyykkisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta tulee oleelliseksi, millaisia tilanteita, olosuhteita ja niihin kytkeytyviä määrittelyjä yhteiskunnallinen todellisuus heille tarjoaa. Toisaalta mikään identiteetissä ei automaattisesti, eikä väistämättä muodostu ulkoisten olosuhteiden perusteella tietynkaltaiseksi. Yksilön minäkokemuksen kannalta oleellisia ovat vain ne ulkoa annetut määritelmät, jotka sisäistetään käsitykseksi omasta itsestä. Charles Taylor toteaaakin (1995, 78), että vähäarvoiseksi tai huonommaksi leimaaminen voi vahingoittaa ja lannistaa, mutta vain siinä tapauksessa, että leima sisäistetään.

Kyselyillä kerätyn kokemustiedon tulkinta edellyttää siis tilastomenetelmien hallinnan lisäksi laajaa teoreettista ymmärrystä hyvinvoinnista sosiaalisena, taloudellisena ja psykologisena ilmiönä, jota on pyritty tulkitsemaan suhteessa kuntien tilanteisiin (tilastot) ja kuntien tuottamiin asiantuntija-arvioihin. Kyselyn suunnittelussa ja aineiston analyysissä olemme soveltaneet myös psykologista tietoa vastausten rakentumistavasta. Silloin, kun tilastollinen tiedonkeruu toteutetaan kyselytutkimuksen keinoin, kysymykset yleensä standardisoidaan. Tällä pyritään siihen, että vastaukset voitaisiin tulkita selvästi ja yhtenäisesti. Kysymysten standardisointi edellyttää kysymysten esittämistä esimerkiksi haastattelutilanteessa vain lomakkeella esiintyvien sanamuotojen mukaisesti. Haastattelija ei saa missään vaiheessa auttaa vastaajaa kysymysten ymmärtämisessä. Kysymysten sanamuotojen tulkinta jää vastaajalle. Pyrkimyksenä on varmistua siitä, että vastaaja pääsee antamaan todellisen ja ainoana oikeana pidetyn vastauksensa ilman häiritsevien tekijöiden vaikutusta. (Mishler 1991, 15; Ahola 2000, 65; Houtkoop-Steenstra 2000, 8–9.)

Tällaisen tutkimustavan tavoitteena on mahdollisimman tarkkojen tosiasiatietojen kerääminen (Houtkoop-Steenstra 2000, 1–2). Mittausvirheen välttämiseksi on ollut tärkeää varmistua siitä, että sama tutkimusmenettely kohdistetaan samalla tavalla jokaiselle vastaajalle. Erot mittauksissa eivät saa johtua mittavälineestä tai mittausmenetelmästä. (Houtkoop-Steenstra 2000, 1–2). Mittausvirheen minimointi tuleekin tärkeäksi tosiasiakysymyksissä, joihin vastaaja voi vastata yksiselitteisesti. Tällöin on perusteltua ajatella, että esitettyyn kysymykseen on olemassa oikea vastaus, joka tietyllä tavalla kysymällä voidaan saada esiin (Kahn & Cannell 1983, 172; Tourangeau & Rips & Rasinski 2005, 165).

Asenne- ja mielipideväittämissä kysymysten standardisointi ei kuitenkaan toimi samalla tavalla kuin tosiasiakysymyksissä. Ensinnäkin asenteet muuttuvat ajassa. Tästä syystä kysymykset tulee suunnitella siten, että ne heijastavat kyselyn toteuttamisen ajankohtaa. Toiseksi asenne- ja mielipidekysymyksiin ei ole olemassa oikeaa vastausta samalla tavoin kuin tosiasiakysymyksiin. Mielipiteet perustuvat psykologisesti laajaan ja sisäisesti ristiriitaiseen muistivarastoon, johon nojautuen vastaajat arvioivat heille esitettyä kysymystä (Tourangeau, Rips & Rasinski 2005). Vastaaminen mielipidekysymykseen ei ole pelkästään vastauksen poimimista tuosta muistivarastosta, vaan muistissa oleva aines ja esitetty kysymys vuo-

rovaikuttavat toisiinsa vastaushetkellä siten, että vastaus voi myös muotoutua vastaamisen hetkellä toisenlaiseksi kuin mitä vastaaja itse olisi ajatellut ilman hänelle esitettyä vastausta (Tourangeau & Rips & Rasinski 2005). Vastaamiseen usein eniten vaikuttava psykologinen tekijä perustuu muistissa olevan aineiston saatavuuteen. Mitä saatavampana muistissa oleva aineisto on, sitä enemmän se yleensä vaikuttaa vastauksen muotoilemiseen (Sudman & Bradburn & Schwarz 1996, 126). Usein voimakkaat asenteet ja vastaajalle tutut aiheet ovat vastaajan muistissa saatavimpana ja tällöin ne myös vaikuttavat eniten vastauksen muotoilemiseen (Young & Fazio 2013, 405). Tästä syystä kysely on suunniteltava ottaen huomioon ensisijaisesti aiheen tutuus vastaajalle ja käytettyjen kysymysmuotojen suunnittelu siitä näkökulmasta, että vastaaja tunnistaa käytetyn kielen ja käsitteet.

Myös kysymysten sisällön pienetkin muutokset, edeltävät kysymykset ja kysymysten järjestyksen muuttaminen lomakkeella voivat aiheuttaa muutoksia vastausjakaumiin (Sudman & Bradburn 1986, 1; Ahola 2002, 71; Ronkainen 2004, 53; Selkälä 2008; 2011; 2013; Tourangeau, Rips & Rasinski 2005, 13). Osaltaan tämä perustuu juuri edeltävien kysymysten tai niiden järjestyksen muuttamisen aiheuttamaan muutokseen informaation saatavuudessa. Jos edeltävä kysymys käsittelee vastaajan taloudellista toimeentuloa ja seuraava kysymys käsittelee hänen viihtymistään työssä, on melko varmaa, että vastaaja tulkitsee työhyvinvointia käsittelevän kysymyksen taloudelliseksi työhyvinvoinniksi ja antaa vastauksensa tästä näkökulmasta. Näin vastaaja itse asiassa vastaa eri kysymykseen kuin tutkija on oletanut (Foddy 1999). Vastaaja ei yleensä itse tule tietoiseksi tällaisesta vastaajan työmuistissa tapahtuvasta aktivaation automaattiseen leviämiseen perustuvasta kontekstivaikutuksesta (Gardiner 1988, 495; Klauer, Robnagel & Musch 1997, 246, 249; Tourangeau & Rips & Rasinski 2005, 77).

Mielipide- ja asennekyselyihin tulisi suhtautua kokonaisvaltaisemmin kuin tosiasioiden selvittäviin kyselyihin. Mielipidekyselyä on tarkasteltava siitä näkökulmasta, miten vastaajat hahmottavat yksittäisten kysymysten merkitystä suhteessa lomakkeen kaikkien kysymysten tuottamaan kokonaiskuvaan. Hyvinvointibarometrikysely on suunniteltu tästä näkökulmasta ottaen huomioon vastausten rakentumisen psykologiset periaatteet. Myös aineiston analyysissä vastauspsykologiset periaatteet on pyrittävä huomioimaan (ks. Selkälä 2008; 2013).

Tutkimushankkeessa pohdittiin myös mahdollisuutta toteuttaa barometrikyselyä vastaava hyvinvointikysely non-stop- verkkokyselynä, joka olisi auki kuntalaisille jatkuvasti esimerkiksi kunnan verkkosivuilla ja josta saataisiin raportit tulostettua aina tarvittaessa. Verkkokyselyn toteuttamisen haasteet koko kunnan väestöä edustavana otantatutkimuksena ovat kuitenkin mittavat. Kun otantatutkimus pyritään toteuttamaan web-kyselynä, ei kehikkoperusjoukkoa kyetä määrittelemään, koska sähköpostiosoitteista ei ole koko maan kattavaa rekisteriä (Miettinen & Vehkalahti 2013, 85). Myöskään kuntatasolla tällaisia rekistereitä ei ole olemassa. Tästä syystä kunnittain toteutettavaa kunnan väestöä kokonaisuudessaan edustavaa hyvinvointikyselyä ei voida suorittaa web-kyselynä, vaikka se olisikin kustannuksiltaan ylivoimaisesti edullisin verrattuna postikyselyyn tai puhelinhaastatteluun. Tutkimushankkeessa luotiin kuitenkin malli hyvinvointitiedon keruulle

kuntien verkkosivuilta. Tällainen tiedonkeruu on kustannuksiltaan edullinen toteuttaa, kunhan kunnassa vain on tiedonkeruuseen vaadittava ohjelmisto käytössä (esim. Webropol tai ZEF). Tällaisesta kyselystä saatava informaatio on hyvin nopea päivittää. Vastausraportit saadaan siitä ulos milloin halutaan, esimerkiksi 3 kuukauden välein. Raportit saadaan myös muutamalla hiiren klikkauksella siirrettyä PDF- muotoon ja edelleen kunnan päätöksentekijöille sähköpostilla lähetettyä.

Kunnan verkkosivuilla toteutettavaan verkkokyselyyn vastaajat ovat todennäköisesti valikoituneet ainakin iän ja koulutustason suhteen. Vastaajaryhmän vinoutumista voidaan osittain korjata hyvällä tiedotuksella ja erilaisten taustakysymysten huolellisella suunnittelulla, jolloin ajan myötä saadaan mahdollisesti kertymään edustava joukko vastaajia. Ajantasaiseen koko kunnan väestöä edustavaan hyvinvoinnin seurantaan on silti tällaisin keinoin vaikea päästä, koska edustavien vastaajien kertyminen ottaa aikansa. Tämä johtaa vastausten vertailukelpoisuuden heikkenemiseen ajankohtaisen hyvinvoinnin tarkastelun kannalta.

Suomessa on käytössä maksullisten tilastopalveluiden lisäksi myös lukuisia ilmaisia tilastotietokantoja (esim. Kelasto; SOTKANet; StatFin; Vipunen), joita voidaan hyödyntää paikallisessa hyvinvointipoliittisessa päätöksentekoprosessissa kuntalaiskyselyjen lisäksi. Tilastojen hankinnassa voidaan hyödyntää erilaisia alueluokituksia. 17.11.2009 avattu Patio on kaikille avoin paikkatietopohjainen palveluportaali, joka tarjoaa tietoa peruspalvelujen saatavuudesta, saavutettavuudesta ja sijainnista (PATIO-portaalista tietoa ... 2009; PATIO peruspalvelujen paikkatietoportaali n.d.). Kunnat, seutukunnat, maakunnat ja tilastollinen kuntaryhmitys ovat ensisijaiset alueluokitukset, joita käytetään Suomen tilastotoimessa (Kunnat ja kuntapohjaiset aluejaot 2013; ks. myös Tilastokeskus 2007). Alueluokituksia valittaessa on tärkeää miettiä, arvioidaanko tarkastelun kohteena olevaa asiaa esimerkiksi seutukunnittain vai kuntatasolla. Esimerkiksi seutukunta-kohtaisessa tarkastelussa menetetään yksittäisiin kuntiin liittyvää vaihtelua, koska samassa seutukunnassa voi olla hyvinkin erilaisia kuntia – jopa naapurikuntia. Vuonna 1994 käyttöön otetun seutukuntajaon muodostamisen kriteereinä on käytetty kuntien välistä yhteistyötä, työssäkäyntiä ja liikenneyhteyksiä. Seutukunnilla ei myöskään ole juridista asemaa samalla tavalla kuin siihen kuuluvilla kunnilla, vaan ne ovat kahden tai useamman kunnan muodostamia aluekokonaisuuksia, jotka on määritelty aluepoliittisen tukialuejaon perusalueiksi. Näistä syistä johtuen olemme tutkimuksessa tarkastelleet tilastotietoja kuntatasolla ja käyttäneet muita aluetasoja kontekstoimaan kuntatason tilastotietoja.

Tutkimuksen kuluessa osoittautui, että tilastointikäytännöt vaihtelevat jossain määrin kunnittain. Joissakin lappilaiskunnissa esiintyi tilastojen osalta tilastoimattomia vuosia ja seutukuntafoorumikierroksen aikana ilmeni tilastointikäytännöissä kuntien kertomana virheellisyyksiä, joita kunnissa pyritään korjaamaan mahdollisuuksien mukaan. Myös kunnissa käytettävien ATK -ohjelmistojen heterogeenisuus ja erivuotisuus asettaa omat reunaehdonsa vuotuisille tilastojen päivittämiselle. Lisäksi niiden kuntien osalta, joissa talous oli kehittynyt odotettua paremmin ja negatiivinen väestönkehitys kääntynyt positiiviseksi, eivät ennakointi-tilastot vastanneet todellista tilannetta. Tämä johtuu siitä, että Tilastokeskuksen

ennakointitilastot perustuvat demografiseen komponenttimalliin, jossa väestönkehityksen on oletettu jatkuvan viime vuosien kaltaisena.

Tutkimuksen tilastot on hankittu kahdessa eri vaiheessa. Keväällä 2012 hankittiin tutkimuksen perustilastot, joiden *tarkastelualueena* on koko maa, Lapin maakunta, seutukunta ja seutukunnan kunnat ja *tarkasteluajanjaksona* se ajanjakso, miltä ajalta kutakin tilastoa on ollut ilmaiseksi saatavana. Näitä perustilastoja päivitetiin syksyllä 2013 kuntakohtaisilla tiedoilla ja niistä laadittiin kaikki lappilaiskunnat käsittävät liitekokoomakuviot 2000-luvulta viimeisimpään tilastointivuoteen. Näissä kokoomakuvioissa lappilaiskunnat asemoituvat suhteessa toisiinsa, mikä konkretisoi saman seutukunnan eri kuntien erilaisia tilanteita. Kokoomakuvioiden avulla kunnissa voidaan tehdä tarvittavia johtopäätöksiä ja toimenpidesuunnitelmia hyvinvointistrategioihin niin lyhyellä kuin pitemmälläkin aikaviiiveellä. Toisaalta esimerkiksi matkailupaikkakunnilla mm. rikollisuustilastojen ja alkoholin käyttöä kuvaavien tilastojen tulkinta on ongelmallista, koska väestömäärät vaihtelevat matkailusesonkien mukaan pienissä kunnissa.

Paikallisen hyvinvointitiedon tuottamisessa hyvinvointipoliittisen päätöksenteon tueksi on tärkeää miettiä hankittavien aineistojen käyttötarkoitus. Esimerkiksi tilastot kuvaavat pitkän aikavälin kehitystrendejä, kuntalaisille kohdennetut kyselyt tilastoja enemmän poikkileikkaustietoa ja asiantuntijoiden asiantuntija-arviot sekä kehitystrendejä että työtehtäväperustaista analyysiä. Tällöin tulee keskeiseksi haasteeksi relevantin tutkimusasetelman rakentaminen, jossa tiedon tuottajina ovat tutkijat, viranomaiset ja kuntalaiset. Tällöin on tärkeää mm. miettiä, mihin tarkoituksiin eri tahoilta kerättyä tietoa tarvitaan ja millaiset ovat käytettävissä olevat resurssit (*aikataulu, budjetti*) tarvittavan analyysin tekemiselle ja raportoinnille. Hyvinvointipalveluiden kehittämisessä on alettu enenevässä määrin myös soveltaa monitahoarviointiin perustuvia tutkimusasetelmia, joissa niin hyvinvointipalveluja tarvitsevat kuin niitä tarjoavatkin osallistuvat tiedon tuottamiseen omista intressi- ja kokemuslähtökohdistaan käsin (Vartiainen 2007, 152–172). Lisäksi on alettu puhua kokemusasiantuntijoista, tutkivasta työotteesta, tutkijakehittäjistä, kehittäjäasiakkaista, sosiaalityön käytäntötutkimuksesta (Satka & Karvinen-Niirikoski & Nylund & Hoikkala 2005; Hänninen & Julkunen & Hirsikoski & Högnabba & Paananen & Romo & Thomasén 2007; Kehittäjäasiakastoiminta sosiaali- ja terveystalvelujen n.d.; Kokemusasiantuntijan avulla parempia ... n.d.).

Myös tiedon käyttö vaihtelee sen mukaan käytetäänkö, sitä paikallisessa hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossa promotiiviseen, edellytyksiä luovaan vai preventiiviseen riskien toteutumista ennalta ehkäisevään vai korjaavaan, ongelmia vähentävään vai saatua muutosta ylläpitävään, jälkihuoltoon (Kananoja & Niiranen & Jokiranta 2008, 110–136). Kaiken kaikkiaan on hyvä tiedostaa se, että tilastot kuvaavat pitkän aikavälin kehitystä, kuntalaiskyselyt kuvaavat kokemuslisuuteen pohjautuvaa poikkileikkaustietoa ja asiantuntija-arviot perustuvat pääosin nykyisyyteen, mitä asiantuntijat suhteuttavat ohuelti menneisyyteen sekä kurkistavat aavistuksen verran myös tulevaisuuteen hahmottamalla nykyisyyttä menneisyyden kautta.

6.2 Hyvinvointibarometrien ja –selontekojen tuloksia hyvinvointipoliittisesta näkökulmasta *Asko Suikkanen, Leena Viinamäki & Arto Selkälä*

2000-luvulla Lapin kehitykselle on ollut tyypillistä, että taloudellinen kasvu tai uusi teknologinen kehitys tai uusi taloudellinen toiminto ei ole kohdistunut laajasti koko maakuntaan, vaan niiden vaikutukset näkyvät hyvin paikallisina, pistemäisinä. Yksittäisistä Lapin kunnista tämä näkyy parhaiten Kittilän kehityksestä, jonka monet talouden ja työmarkkinoiden kehittymisen indikaattorit ylittävät selvästi maan keskiarvon. Tämä on seurausta matkailun ja kaivostoiminnan aikaansaamasta yksityisen talouden myönteisestä kierteestä. Lapin väestöllinen ja taloudellinen kehitys on merkittävien uhkien alainen ja väestön väheneminen voi nykyisestä hitaasti alenevan väestökehityksen kaudesta muuttua uudestaan jopa väestöromahduksen kaudeksi, mikäli monissa lappilaiskunnissa jatkuva yleinen työvoimaosuusien aleneminen jatkuu. Lappi on kestänyt ja kestäää aikaisempien kokemusten mukaan suhteellisen korkeitakin työttömyyslukuja, mutta alenevat työvoimaosuudet ja myös miesten työvoimaosuudet voivat jatkossa koitua kohtalokkaiksi.

Yksi olennainen osa Lapin tulevaisuuden tulkintaa ovat johtopäätökset paikallisten työmarkkinoiden kehityksestä. Emme luo tehtyihin strategioihin tai visioihin perustuvaa tulkintaa työmarkkinoiden kehityksestä, vaan perustamme arviomme toteutuneeseen kehitykseen perustuvista kehityssuunnista, trendeistä (vrt. Lapin hyvinvointistrategia n.d.; Lapin hyvinvointiohjelma 2010–2015. 2009; Lapin toimintaympäristön nykytilanne... 2011). Asukasluvun, työvoimaosuusien, työllisyysasteiden ja työttömyysasteiden sekä koulutustason kehitys ovat keskeisiä indikaattoreita tehtäessä tulkintaa lähitulevaisuuden työmarkkinoiden tilasta ja kehityksestä ja siten myös alueellisesta ja paikallisesta hyvinvointipoliitiikasta ja kansalaisten hyvinvoinnista sekä hyvinvointipalveluiden kysynnän ja tarjonnan kohtaantotilanteesta lähitulevaisuuden osalta (Taulukot 40.–41.).

Taulukko 40. Väestö, työvoimaosuus, työllisyysaste ja työttömyysaste yhteensä ja sukupuolen mukaan koko maassa 2000–2012.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Väestö 31.12. ¹⁹⁶ , yht.	5181115	5194901	5206297	5219732	5236611	5255580	5276955	5300484	5326314	5351427	5375276	5401267	5426674
Miehet	2529341	2537597	2544917	2552893	2562077	2572350	2583742	2596787	2611653	2625067	2638416	2652534	2666622
Naiset	2651774	2657304	2661380	2666839	2674534	2683230	2693213	2703697	2714661	2726360	2736860	2748733	2760052
Työvoimaosuus % ¹⁹⁷ , yht.	68,1	67,9	67,6	67,6	67,8	67,8	67,9	68,2	68,4	67,5	67,3	67,4	67,3
Miehet	70,6	70,3	69,8	69,6	69,7	69,6	69,6	69,9	69,8	68,5	68,2	68,2	68,1
Naiset	65,6	65,6	65,4	65,5	65,8	66	66,1	66,6	67	66,5	66,3	66,5	66,5
Työllisyysaste %, yht.	67,2	67,2	67,3	67,3	67,8	68,2	69,6	70,8	70,7	67,9	68,9	69,9	69,6
Miehet	68,8	68,3	68,0	67,9	68,4	69,0	70,4	71,5	70,5	66,5	67,9	69,0	68,3
Naiset	65,6	66,1	66,6	66,7	67,1	67,4	68,8	70,1	70,9	69,3	69,9	70,8	70,9
Työttömyysaste %, yht.	12,6	12,4	12	12	11,8	11,1	9,7	8,4	8,9	11,6	10,3	9,8	10,7
Miehet	12,4	12,7	12,6	12,6	12,2	11,4	9,8	8,6	10	13,7	11,8	11,1	12,4
Naiset	12,8	12,1	11,3	11,3	11,2	10,8	9,5	8,2	7,8	9,4	8,8	8,5	9,0
Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, yht.	23,3	23,7	24,2	24,6	25	25,4	25,8	26,2	26,9	27,3	27,8	28,2	28,7
Miehet	21,7	22	22,4	22,7	22,9	23,2	23,4	23,7	24,1	24,3	24,7	25	25,3
Naiset	24,8	25,3	25,9	26,5	27	27,5	28,1	28,7	29,6	30,1	30,7	31,3	31,9
Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, yht.	36,1	36,5	36,8	37,2	37,7	38	38,3	38,5	38,6	38,9	39,2	39,5	39,9
Miehet	38,2	38,6	38,9	39,4	39,8	40,2	40,6	40,9	41	41,4	41,7	42,2	42,6
Naiset	34,1	34,5	34,9	35,3	35,6	35,9	36,2	36,3	36,2	36,5	36,7	37	37,3

¹⁹⁶ **Lähde:** Väestön 31.12., korkea- ja keskiasteen koulutuksen osalta: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 11.1.2014.

¹⁹⁷ **Lähde:** Työvoimaosuuden, työllisyysasteen ja työttömyysasteen osalta: Tilastokeskus, Työssäkäyntiaikasarja 2000-2012* (2012* ennakkotieto).

Taulukko 41. Väestö, työvoimaosuus, työllisyysaste ja työttömyysaste yhteensä ja sukupuolen mukaan Lapin maakunnassa 2000–2012.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Väestö 31.12. ¹⁹⁸ , yht.	191768	189288	187778	186917	186443	185800	184935	184390	183963	183748	183488	183330	182844
Miehet	96360	95206	94261	93832	93594	93281	92731	92361	92174	92076	92025	91982	91729
Naiset	95408	94082	93517	93085	92849	92519	92204	92029	91789	91672	91463	91348	91115
Työvoimaosuus % ¹⁹⁹ , yht.	63,8	63,7	63,2	63	63,1	63,2	63,3	63,2	63,2	62,7	62,7	62,7	62,9
Miehet	65,4	64,8	64,4	64,1	64,1	64,3	64,4	64,3	64,1	63,2	63,3	63,3	63,3
Naiset	62,2	62,6	61,9	61,8	62,1	62	62,2	62,1	62,4	62,1	62	62,1	62,5
Työllisyysaste %, yht.	57,4	57,9	59,0	59,6	59,7	60,1	61,8	63,2	63,1	61,0	62,4	63,3	63,0
Miehet	57,2	57,1	58,0	58,7	59,0	59,7	61,6	63,1	61,8	58,8	60,7	61,6	60,5
Naiset	57,7	58,7	60,2	60,5	60,6	60,6	62,1	63,4	64,5	63,4	64,3	65,2	65,8
Työttömyysaste %, yht.	21,2	20,9	18,9	18	18	17,5	15,6	13,4	13,7	15,6	13,8	13,3	14,4
Miehet	22,4	22,1	20,7	19,5	19,1	18,4	16,2	14	15,7	18,6	16,2	15,6	17,5
Naiset	19,9	19,5	16,8	16,3	16,7	16,4	14,8	12,7	11,5	12,5	11,3	10,8	11
Korkea-asteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, yht.	19,4	19,6	20,1	20,4	20,7	21	21,3	21,6	22	22,4	22,8	23,3	23,7
Miehet	16,8	17	17,4	17,6	17,8	18	18,2	18,3	18,5	18,8	19	19,3	19,5
Naiset	22,1	22,4	22,8	23,1	23,6	23,9	24,4	24,8	25,5	26	26,6	27,3	27,9
Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, yht.	38,3	38,7	39,1	39,8	40,4	41	41,5	41,9	42,3	42,8	43,3	43,8	44,3
Miehet	40,2	40,7	41	41,7	42,4	43	43,7	44,2	44,7	45,4	46,1	46,8	47,3
Naiset	36,4	36,8	37,3	37,9	38,4	38,9	39,3	39,7	39,9	40,2	40,5	40,7	41,2

¹⁹⁸ **Lähde:** Väestön 31.12., korkea- ja keskiasteen koulutuksen osalta: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 11.1.2014.

¹⁹⁹ **Lähde:** Työvoimaosuuden, työllisyysasteen ja työttömyysasteen osalta: Tilastokeskus, Työssäkäyntiaikasarja 2000-2012* (2012* ennakkotieto).

Alueen elinvoimaisuus perustuu pitkälti **väestökehitykseen**, mikä ilmentää alueen positiivista tai negatiivista kehityskierrettä. Muuttoliikkeen suunta ei käänny hetkessä. Tilastokeskuksen laatiman Seutukunta- ja maakuntakatsauksen 2013 mukaan suhteellisesti eniten vuonna 2012 muuttovoittoa sai lappilais-seutukunnista Tunturi-Lapin seutukunta (Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2013, 31). Ennen kuin pendelöijä eli henkilö, joka käy töissä oman asuinkuntansa ulkopuolella, päättää asettautua jollekin paikkakunnalle, hän tekee perhepiireineen hyvinkin perusteellista asuinpaikkakuntavertailua ja analyysiä. Kemi-Tornion seutukunta puolestaan kuuluu alhaisen ulospendelöinnin lappilaisseutukuntiin (emt., 127). Kuitenkin esimerkiksi viimeisimmän Sosiaalibarometrin (Eronen ym. 2013, 134–135) mukaan kunnissa mielletään sosiaali- ja terveyspalvelut kunnan elinvoimaisuuteen vaikuttavana tekijänä heikosti. Sosiaalijohdosta ainoastaan neljäsosa ja terveyskeskusjohtajista kolmannes arvioi, että heidän alueellaan mielletään toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut investointina tulevaisuuteen. Sen sijaan valtakunnallisten kansalaisykselyjen tulosten mukaan hyvät ja toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat kunnan vetovoimaan ja muuttoaikeisiin selvästi vaikuttava tekijä. Tämä tulos pitäisi ottaa käsityksemme mukaan erityisen vakavasti matkailu- ja kaivosteollisuuden myötä positiivisen kehityskierteen aikaa elävissä lappilaiskunnissa.

Tutkijoiden mukaan (Haveri & Suikkanen 2003, 160–182; Suikkanen & Syväjärvi & Haveri 2009, 52–72) Lapin väestökehityksessä modernina aikana on ollut useita vaiheita (*Nopeasti kasvavan väestökehityksen jakso* 1945–1963; *Tasaisen kehityksen vaihe* 1964–1967; *Väestöromahduksen jakso* 1968–1970; *Lievästi aleneva jakso* 1971–1980; *Lievästi kasvava jakso* 1981–1992). Jaksollisen kehityksen nykyvaihetta tutkijat nimittävät ”*alenevan väestökehityksen jaksoksi*”, joka alkoi vuonna 1993. Myös 2010-luvulla Lapin väestö on vähentynyt ja se oli viimeisimmän saatavilla olevan ennakkotilaston mukaan 30.11.2013 yhteensä 182 472 henkilöä (Ennakkoväkiluku Lapin kunnissa... 2013). Tilastokeskuksen laatiman seutukunta- ja maakuntakatsauksen 2013 mukaan suhteellisesti eniten lappilais-seutukunnista väestöä menettivät vuonna 2012 Torniolaakson ja Itä-Lapin seutukunnat, joissa oli tuolloin myös suhteellisesti vähiten lapsia ja nuoria sekä väestön keski-ikä korkein, yli 50 vuotta. Yleisesti eniten miehiä suhteessa naisiin on Pohjois-Suomen seutukunnissa. (Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2013, 11–17; ks. myös Liitekuviot 8.–9.).

Työvoimaosuudella tarkoitetaan työvoimaan kuuluvien prosenttiosuutta työikäisestä eli 15–74 -vuotiaasta väestöstä. Se kertoo työikäisen väestön työvoimaan osallistumisen laajuudesta ja toisaalta taloudellisen huoltosuhteen olennaisen osatekijän kehittymisestä. 1960-luvulla työvoimaosuus Pohjoismaissa ylitti selvästi 70 %:n tason – jopa 80 %:a. Suomessa naisten työvoimaosuus on ollut 1990-luvulle asti nouseva, mutta miesten viime vuosikymmeninä laskeva. Vuonna 2012 Lapissa työvoimaosuus oli 62,9 %, kun se oli koko maassa 67,3 %. Nykyisin yli 65 % työvoimaosuutta voidaan pitää kohtuullisena, joskaan ei hyvänä. Lapissa tämän ylitti kolme kuntaa vuonna 2012 eli Kittilä (69,6 %), Rovaniemi (66,6 %) ja Keminmaa (66,1 %). Kittilä ylitti ainoana Lapin kuntana

koko maan työvoimaosuuden keskiarvon sekä sukupuolen mukaan eriteltynä että yhteenlaskettuna vuonna 2012. Työvoimaosuus laski Lapissa monessa kunnassa 2000-luvulla aina vuoteen 2009 asti, mutta on sen jälkeen useassa kunnassa noussut. Miesten työvoimaosuus on laskenut useimmissa lappilaiskunnissa. Sen sijaan naisten työvoimaosuus on noussut erityisesti vuoden 2010 jälkeen ylittäen selvästi miesten työvoimaosuuden monessa kunnassa. Alle 60 %:n työvoimaosuutta voidaan pitää nykytilanteessa ongelmallisena varsinkin taloudellisen huoltosuhteen kehityksen kannalta. Erityinen huomio tulisikin kiinnittää alaisimpien työvoimaosuuksien kuntiin (alle 56 %) eli Utsjokeen, Pelloon, Ylitornioon ja Posioon. Toisena suurena kysymyksenä ovat toimet miesten työvoimaosuuksien kohottamismahdollisuuksiin. (Ks. myös Liitekuviot 68.–70.)

Työllisyysaste kuvaa työllisten prosenttiosuutta samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15–64 -vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä. Sekä koko maan että Lapin osalta työllisyysaste (mol. sukupuolet yht.) on noussut vuodesta 2000 vuoteen 2012 lukuunottamatta Kemijärveä. Vuonna 2012 Lapissa työllisyysaste oli 63,0 %, kun se oli koko maassa 69,6 %. Lappilaiskunnista työllisyysaste ylitti ainoastaan Kittilässä (71,9 %) koko maan työllisyysasteen keskiarvon vuonna 2012. Koko maan osalta sukupuolten väliset työllisyysaste-erot ovat suhteellisen pieniä, mutta Lapissa ne ovat suhteellisen suuria. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna ainoastaan keminmaalaismiesten työllisyysaste oli vuonna 2012 koko maata hieman korkeampi ollen 68,5 %, kun se oli koko maassa 68,3 %. Naisilla ainoastaan Kittilässä se oli koko maata korkeampi ollen 77 % vastaavan osuuden ollessa koko maassa 70,9 %. Lappilaiskunnissa naisten työllisyysaste on miehiä huomattavasti parempi. Esimerkiksi vuonna 2012 naisten työllisyysaste oli yli 70 % Pelkosenniemiellä (70,6%), Inarissa (70,7 %), Kittilässä (77 %) ja Muoniossa 70,8 %. Sen sijaan yhdessäkään lappilaiskunnassa miesten työllisyysaste ei ollut yli 70 % vuonna 2012. (Ks. myös Liitekuviot 71.–73.)

Työttömyysaste on työttömien prosenttiosuus saman ikäisestä työvoimaan kuuluvasta väestöstä. Koko väestön työttömyysaste lasketaan 15–74 -vuotiaiden työttömien prosenttiosuutena saman ikäisestä työvoimasta. Suomessa alueiden väliset työttömyyserot ovat suuret. Sekä koko maan että Lapin osalta työttömyysaste (mol. sukupuolet yht.) on laskenut vuodesta 2000 vuoteen 2012. Vuonna 2012 Lapissa työttömyysaste oli 14,4 % ja koko maassa 10,7 %. Tästä huolimatta alueelliset ja paikalliset erot sukupuolittaisten erojen lisäksi ovat suuria. Maaliskuussa 2013 seutukuntien työttömyysaste vaihteli Itä-Lapin 19,3 prosentista Ålands skärgårdin 2,2 prosenttiin (Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2013, 138). Lappilaiskunnista Sodankylässä, Utsjoella, Kittilässä ja Muoniossa työttömyysaste oli vuonna 2012 koko maata matalampi. Lappilaismiesten työttömyysaste oli 17,5 % ja koko maassa 12,4 % vuonna 2012. Lappilaismiesten työttömyysaste oli vuonna 2012 koko maata matalampi Sodankylässä, Muoniossa ja Keminmaassa. Vastaavasti lappilaisnaisten työttömyysaste 11 % ja koko maassa 9,0 %. Lappilaisnaisten työttömyysaste oli vuonna 2012 koko maata

matalampi Pelkosenniellä, Inarissa, Sodankylässä, Utsjoella, Kittilässä ja Muoniossa. (Ks. myös Liitekuviot 74.–76.)

Suomalaisten **koulutusaste** nousee tasaisesti sekä korkea-asteen että keskiasteen tutkinnon suorittaneiden keskuudessa. Koulutusasteen mukaan tarkasteltuna lappilaiset ovat suorittaneet korkea-asteen tutkinnon harvemmin kuin koko maassa, mutta koko maata useammin keskiasteen tutkinnon. Vuonna 2012 lappilaisista oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon (mol. sukupuoli yht.) 23,7 % koko maassa vastaavan osuuden ollessa 28,7 %, lappilaismiehistä sen oli suorittanut 19,5 % ja koko maassa miehistä 25,3 % sekä lappilaisnaisista 27,9 % ja koko maassa naisista 31,9 %. Vuonna 2012 Rovaniemi ylitti ainoana lappilaiskuntana koko maan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden sekä sukupuolen mukaan eriteltynä että yhteenlaskettuna. Vuonna 2012 lappilaisista oli suorittanut keskiasteen tutkinnon (mol. sukupuoli yht.) 44,3 % koko maassa vastaavan osuuden ollessa 39,9 %, lappilaismiehistä sen oli suorittanut 47,3 % ja koko maassa miehistä 42,6 % sekä lappilaisnaisista 41,2 % ja koko maassa naisista 37,3 %. Vuonna 2012 keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus ylittyi sekä yhteenlaskettuna että naisten osalta jokaisessa lappilaiskunnassa verrattuna koko maan vastaaviin osuuksiin ja ainoastaan utsjokelaismiehet olivat suorittaneet keskiasteen tutkinnon koko maan osuuteen verrattuna harvemmin.

Kuten työvoimaosuuden sekä työllisyys- ja työttömyysasteen osalta Lapin maakunta on eriytynyt myös koulutusasteen osalta varsin voimakkaasti sukupuolen mukaan, mikä antaa omat reunaehdonsa sekä naisten että miesten työssäkäyntimahdollisuuksille sekä heidän muuttoalttiudelleen. Lappilaismiehet ovat suorittaneet naisia useammin keskiasteen koulutuksen, mutta naiset miehiä useammin korkea-asteen koulutuksen²⁰⁰. Naiset työllistyvät väestörakenteeltaan seniorikan-salaisiin painottuvissa kunnissa erityisesti hoivapalveluiden piiriin, mutta nykyisen kaltaisessa lappilaisessa elinkeinoranteen uudelleenmuotoutumisprosessissa miesten työllistymismahdollisuudet ovat naisia heikommät, koska perinteisiltä miesten aloilta kaivosteollisuutta lukuunottamatta vähenee työpaikkoja. (Ks. myös Liitekuviot 77.–82.) Kaiken kaikkiaan lappilaismiehet näyttävät tarvitsevan erityisiä täsmäkohdennettuja tukitoimia sekä koulutus- että työmarkkinoilla pärjätäkseen lappilaisessa elinkeinorakenteen 2010-luvun murroksessa.

Hyvinvointipalvelujen tuottamisen taloudellisia reunaehtoja: Kuntien saamat valtio-osuudet ovat kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa kaikilla ta-soilla. Nousu on huomattava, mutta sen tulkinta monimutkainen. Se kertoo yh-

²⁰⁰ **Keskiasteen koulutuksen saaneita** ovat ylioppilastutkinnon suorittaneet ja ammatillisissa oppilaitoksissa enintään 3-vuotisen koulutusammatin tai tutkinnon suorittaneet. Indikaattori ilmaisee keskiasteen koulutuksen saaneiden 15 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. **Korkea-asteen koulutuksen saaneita** ovat ammatillisissa oppilaitoksissa yli 3-vuotisen koulutusammatin tai tutkinnon suorittaneet, ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneet. Indikaattori ilmaisee korkea-asteen koulutuksen saaneiden 15 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina 15 - 64-vuotiaasta väestöstä. **Lähde:** THL, Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005–2012. Tiedot on poimittu 11.1.2014.

täältä kuntien tehtävien määrän kasvusta edellisen vuosikymmenen aikana, mutta samalla valtion huomattavista panostuksista huonossa taloudellisessa asemassa oleviin kuntiin. Lappilaiskuntien keskimääräiset vuosikatteet ovat olleet suhteellisen stabiileja koko maassa ja viime vuosina lievästi paranevia. Lapissa kuntien keskimääräiset vuosikatteet ovat voimakkaasti vaihdelleet vuoteen 2006 asti, mutta ovat sen jälkeen olleet yhteneviä koko maan kehityksen kanssa. Näkemuserot terveystalouden saatavuudesta niin kuntien välillä kuin seutukuntien sisälläkin ovat suuria. Myös asukkaiden tulkinnat kuntiensa taloudellista tilanteista vaihtelevat suuresti ja ne ovat osin yhtenevät esimerkiksi verotulojen kuntakohtaisen kehityksen kanssa. Ne kuitenkin poikkeavat kuntalaisten näkemyksistä asuinkuntansa mahdollisuuksista huolehtia elämisen yleisistä edellytyksistä. Viimemainittuihin suhtaudutaan lievän pessimistisesti ja yhtenevämmän.

Kuntalaisten hyvinvointipalveluiden kysynnän reunaehtoja: 1990-luvun laman vaikutus näkyy voimakkaana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrissä. Laman jälkeen vuodesta 1996 toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus on alentunut muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Kuntien väliset erot ovat suuret, mikä johtunee sekä toimintakäytäntöjen eroavuudesta eri kunnissa että lastensuojelutarpeiden eroista. Toisaalta lukumäärät ovat pieniä, jolloin vuosittaiset vaihtelut korostuvat.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä kuvaa niiden nuorten osuutta, joiden koulutus jää peruskouluun ja jotka eivät suorita mitään ammatillista koulutusta. Eri tutkimuksissa (esim. Ek ym. 2004; Suikkanen & Martti & Huilaja 2006) on todettu, että puuttuva ammattikoulutus nykyajan työmarkkinoilla on este nuorten selviytymiselle. Ongelma on kansallinen ja lähes 12 % ikäluokasta on tässä tilanteessa. 2000-luvulla pelkkään perusasteen koulutuksensa jättävien määrä ei ole enää alentunut. Kuntakeskusten ulkopuolella asuvien nuorten vastauksissa näkyy koulutustarjonnan supistuminen, millä tulevaisuudessa voi olla merkittävä vaikutus ammatillisen koulutuksen hankkimiseen. Koulutuspalvelut ovat osa strategisia hyvinvointipalveluita erotuksena päivittäisistä arjen palveluista. Niiden korvaaminen muilla palveluilla verrattuna arjen palveluihin on mahdotonta. Koulutuspalvelujen vähentäminen on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan väestön asuinpaikkapäätöksiin ja nuorten muuttopäätöksiin.

Kotipalveluiden käytön kokemukset eriytyvät merkittävästi, joskin kritiikki niitä kohtaan on huomattavan yleistä. 2000-luvulla kotonaan osuvien, mutta tuetun hoidan tai palvelujen avulla selviävien yli 65-vuotiaiden osuus on ollut suhteellisen vakio. Joka neljäs vanhuuseläkeläinen selviää institutionaalisen tuen avulla kotonaan. Suurin osa selviytyy yksin tai /tai omaisten, sukulaisten ja ystävien avulla. Määrällisesti tällaisen tuen volyyymi on kasvanut vanhuusväestön osuuden kasvaessa. Ihmiset arvottavat tietoisesti eri yhdistys- ja järjestötoiminnan ulottuvuuksia ja sisältöjä. Ne alueet, jotka ihmiset kokevat hyvinvoinnin kannalta merkittäviksi ja joista he arvioivat saavansa eniten erilaista hyötyä, niihin osallistuminen koetaan merkittävänä suhteessa muihin.

Taulukkoon 42. olemme summanneet, miten ja millaisiin lappilaisiin hyvinvoinnin kysymyksiin voitaisiin etsiä vastauksia erilaisin strategisoin keinoin huomoiden jo realisoituneita ja lähitulevaisuudessa realisoituvia hyvinvointipoliittisia haasteita ja ratkaisuvaihtoehtoja käytettävissä olevien resurssien puitteissa joko kuntakohtaisesti tai yhteistoiminta-alueittain (vrt. Viinamäki 2007, 274; ks. myös Junttunen 2004; Palmgrén 2006). Summatiivisessa kokoomataulukossa esitämme asiantuntija-arvioita ja relevanttia referenssimateriaalia hyödyntäen, miten nykyisistä lappilaisista vahvuuksista ja lähitulevaisuuden mahdollisuuksista saadaan rakennettua lappilainen **menestymisstrategia**, miten nykyiset heikkoudet saadaan minimoitua lähitulevaisuuden mahdollisuuksien kanssa **kehittämisstrategiaksi**, miten lähitulevaisuuden tulevaisuuden uhkatekijät voidaan eliminoida minimiin nykyisten vahvuuksien kautta **varautumisstrategisin** keinoin sekä miten nykyisistä heikkouksista ja lähitulevaisuuden uhkatekijöistä saadaan luotua realistinen lappilainen **selviytymisstrategia**.

Taulukko 42. Lapin strategisia vaihtoehtoja hyvinvointipoliittiseen päätöksentekoon.

		LÄHITULEVAISUUS	
		Mahdollisuudet	Uhat
NYKYISYYS	Vahvuudet	<p>Menestymistrategia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alueellisesti ja paikallisesti eriytynyt yhteiskuntapolitiikka (<i>esim. verotus</i>) • EU:n aluepolitiikan mahdollisuuksien määrätietoinen hyödyntäminen • Virtuaalisten toimintaympäristöjen optimaalinen hyödyntäminen (<i>esim. asiointiportaali</i>) • Paikkakuntaakohtaiset kokeilut ja menestysympäristöjen luominen (<i>esim. kunnan hankkimana tietokone internetyhteyksineen joka talouteen</i>), jotteivät kuntalaiset syrjäydy tietoyhteiskunnasta ja sen internet-perustaisista palveluista 	<p>Varautumisstrategia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toimintaohjelman laatiminen ammattitaitoisen henkilöstön saamiseksi hyvinvointipalvelujen tuottamisorganisaatioihin • Valtion toimien seurauksena jatkuvasti lisääntyvien kuntien tehtävien hoitaminen yhteistoiminnallisesti • Wellfare mix –mallin optimaalinen hyödyntäminen
	Hekkoudet	<p>Kehittämisstrategia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aikaisempaa aktiivisempi elinkeinopolitiikka • Toimintaohjelman laatiminen työllisyysasteen nostamiseksi • Toimintaohjelman laatiminen kuntien muuttotappiokierteen nujertamiseksi (<i>esim. etätyömahdollisuudet</i>) • Toimintaohjelman laatiminen kuntalaisten nettipalveluiden optimaalisen hyödyntämisen mahdollistamiseksi (<i>esim. tietokoneiden kustantaminen joka talouteen lappialkunnissa internetyhteyksineen</i>) hyvinvointipalveluiden siirtymässä enenevässä määrin sähköisiin asiointiportaaleihin 	<p>Selviytymisstrategia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuntien vapaaehtoinen lisääntyvä yhteistyö • Hyvinvointipalveluiden tuottaminen ns. rattailla liikkuen kuntalaisten luonut welfare mix –mallin ideaa soveltamalla • Sosiaalisen pääoman optimaalinen hyödyntäminen hyvinvointipoliittisessa päätöksenteossa • Kuntalaisten hyvinvointitietoisuuden lisääminen ja uudenlaisten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen • Lappilaiskuntiin ja –kyliin monialaisia hyvinvointikeskuksia

Lapin lähitulevaisuutta rakenteistavat suuruuden ekonomiaa korostavat kansalliset rakenneuudistukset, jotka välillisesti tai välittömästi uudellenrakenteistavat ja murtavat perinteistä lappilaista kuntakarttaa ja hyvinvointipalvelujen tuottamisen mallia. Kunta- ja valtionosuusjärjestelmien uudistamiseen liittyvät haasteet kuntataloudelle sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksen mukanaan tuomat haasteet edellyttävät lappilaisia hyvinvointipalveluiden tuottamisesta vastuussa olevia viranomaisia ja poliittisia päättäjiä uudentyypisten ja ennakkoluulottomien ratkaisuvaihtoehtojen etsimiseen sekä käytännön alueelliseen ja paikalliseen toteuttamiseen.

Tutkimustulostemme mukaan Lapin kuntiin kohdistuu tällä hetkellä voimakas eriytymis- ja polarisoitumiskehitys suhdanneherkkien toimialojen (kaivos- ja matkailualat) strategisesta asemasta johtuen, mikä heijastuu myös väestökehitykseen ja hyvinvointipalveluiden tuottamiseen. Julkisen sektorin kehitys ja toisaalta siinä tapahtuvat palveluinnovaatiot sekä kuntien eriytymiskehityksen hallinta tulevat olemaan Lapin elinvoimaisen kehittymisen avainkysymyksiä, joista tärkeimpänä tulee olemaan parhaillaan voimakkaassa muutosvaiheessa oleva valtion ja kuntien tehtäväjakojen konkreettiset vaikutukset Lapissa 2020-luvulla. Lapin väestökehitys on mitä ilmeisemmin tienhaarassa: edessä on joko hidas tai varsin nopeasti aleneva väestökehitys. Molemmille kehitystendensseille on perusteita ja heikkoja signaaleja. Työvoimaosuuksien aleneminen, ikäryhmien suhteiden muutokset, palvelurakenteiden keskittyminen suuriin keskuksiin, väestön ikääntyminen sekä valtion roolin ohenemisen jatkuminen Lapissa voivat yhdessä synnyttää kiihtyvän väestön alenemisen jakson. Toisaalta taloudellisten mahdollisuuksien onnistuneempi hyödyntäminen voi houkutellessa alueelle uutta elinkeinotoimintaa ja maahan muuttoa.

KIRJALLISUUS

- Ahola, Anja 2000. Surveykysymyksen tarkoitus ja haastattelutavan valinta. Hyvinvointikatsaus 2000/4. Tilastokeskus. Helsinki, 64–70.
- Ahola, Anja 2002. Surveytiedon kontekstuaalisuus surveylaboratorion haasteena. Teoksessa Ahola, Anja & Godenhjelm, Petri & Lehtinen, Marjaana (toim.) Kysymisen taito. Surveylaboratorio lomaketutkimusten kehittämisessä. Tilastokeskuksen katsauksia 2002/2. Tilastokeskus. Helsinki, 53–64.
- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Porvoo.
- Allardt, Erik 1989. An updated indicator system: having, loving, being. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen työselostuksia 48. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH), 2012–2014. Hakupäivä 24.4.2014. URL: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/ath.
- Alueen ja työn sukupuoli, 2009–2013. Hakupäivä 24.4.2014. URL: <http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Alueen-ja-tyon-sukupuoli?responsive=false>.
- Bkt ja kestävä hyvinvointi. Yksi luku ei riitä suomalaisen yhteiskunnan tilan kuvaamiseen 2011. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 12/2011. Hakupäivä 24.6.2012. URL: http://vnk.fi/julkaisukansio/2011/r1211_bkt/PDF/fi.pdf.
- Borodulin, Katja 2012. Valtimotautien riskitekijöiden muutokset Suomessa: kansallisen FINRISKI 2012 -terveystutkimuksen tuloksia 24.11.2012. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos 2012. Hakupäivä 19.2.2014. URL: <http://www.videonet.fi/THL/20121123/10/>.
- Byrne, David 2004. Complex and contingent causation- the implications of complex realism for quantitative modelling. The case of housing and health. Teoksessa Carter, Bob & New, Caroline (toim.) Making realism work. Realist social theory and empirical research. Routledge. Oxfordshire. New York, 50–66.
- Cooley, Charles, H. 1994. Society is in the mind. Teoksessa Collins, Randall (toim.) Four sociological traditions. Selected readings. Oxford University Press. New York, Oxford, 283–289.
- DILACOMI - Kaivokset, maankäyttö ja paikallisyhteisöt, 2011–2013. Hakupäivä 24.6.2012. URL: <http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Dilacom-i-kaivokset,-maankaytto-ja-paikallisyhteisot>.
- Denzin, Norman K. 1978. The research act. A theoretical introduction to sociological methods. Second edition. McGraw-Hill. New York.

- Draper, Stephen W. 1988. What's going on in everyday explanation? Teoksessa Antaki, Charles (toim.) *Analysing everyday explanation. A Casebook of Methods*. Newbury Park. Sage, 15–31.
- Downward, Paul & Mearman, Andrew 2007. Retrodution as mixed-methods triangulation in economic research: reorienting economics into social science. *Cambridge Journal of Economics* 2007: 31, 77–99.
- Ek, Ellen & Saari, Erkki & Viinamäki, Leena & Sovio, Ulla & Järvelin, Marjo-Riitta 2004. Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. *Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 76, 2004. Helsinki.
- Ennakkoväkiluku Lapin kunnissa ja seutukunnissa kuukausittain vuonna 2013. Tilastokeskus. Lapin liitto 20.12.2013. Hakupäivä 12.1.2014. URL: http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=52584&name=DLFE-18211.pdf.
- Eronen, Anne & Kinnunen, Petri & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta 2002. *Sosiaalibarometri 2002. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Eronen, Anne & Kinnunen, Petri & Londén, Pia & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta & Urponen, Kyösti 2003. *Sosiaalibarometri 2003. hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Eronen, Anne & Hakkarainen, Tyyne & Londén, Pia & Nykyri, Päivi & Peltonen, Juha & Särkelä, Riitta 2013. *Sosiaalibarometri 2013*. Hakupäivä 24.6.2012. URL: <http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/sosiaalibarometri2013.pdf>.
- Ervasti, Heikki & Saari, Juho 2011. *Onnellisuus hyvinvointivaltiossa*. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Gaudemus. Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 2. painos. Tampere. Vastapaino.
- Eurostatin portaali elämän laadun mittaamisesta. Viitattu 13.10.2013. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/quality_life/introduction.
- Fairclough, Norman 2001. *Language and power*. Second edition. Pearson Education Limited. Edinburgh Gate. Harlow.
- Findikaattori.fi - yhteiskunnan kehityksen kuva. Viitattu 1.9.2013. <http://findikaattori.fi/fi>.
- Foddy, William 1999. *Constructing questions for interviews and questionnaires. Theory and practice in social research*. Cambridge University Press. Cambridge.

- Forss, Anne 2014. VS: Tiedustelua tilastoista. Tulostettu osoitteesta ane.forss@thl.fi.
- Foucault, Michel 1980. Tarkkailla ja rangaista. Otava. Helsinki.
- Foucault, Michel 2011. Sanat ja asiat. Eräs ihmistieteiden arkeologia. Gaudeamus. Helsinki.
- Gardiner, John, M. 1988. Generation and priming effects in word-fragment completion. *Journal of experimental psychology: Learning, Memory and Cognition* 14:3, 495–501.
- Gronow, Jukka & Töttö, Pertti 1996. Max Weber - kapitalismi, byrokraatia ja länsimainen rationaalisuus. Teoksessa Gronow, Jukka & Noro, Arto & Töttö, Pertti (toim.) *Sosiologian klassikot*, Gaudeamus. Helsinki, 262–329.
- Hall, Stuart 1999. Identiteetti. Vastapaino. Tampere.
- Harvey, Lee 1990. *Critical social research*. Unwin Hyman Ltd. London.
- Haveri, Arto & Suikkanen, Asko 2003. Lapin aluekehitys ja sen tulevaisuus. Teoksessa Massa, Ilmo & Snellman, Hanna (toim.) *Lappi - Maa, kansat, kulttuurit*. Suomen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 160–182.
- Heikkilä, Lyydia & Laiti-Hedemäki, Elsa & Pohjola, Anneli 2013. Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut = Sámiid buorre eallin ja buresveadjinbálvalusat = Sämmlilj šiev eellim já pyereestvaijeempalvâlusah = Saa mi šioġġ jie llem da pue rjie llemkääzzkõõzz. Hakupäivä 22.12.2013 URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-660-8>.
- Helakorpi, Satu & Laitalainen, Elina & Uutela, Antti 2010. Suomalaisen aikuisväestön terveystyötyminen ja terveys, kevät 2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 7/2010. Helsinki. Hakupäivä 20.3.2011. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/ce5ee5c1-6df4-44c2-bcd7-c3b735019570>.
- Helakorpi, Satu & Holstila, Anna-Leena & Virtanen, Suvi & Uutela, Antti 2012. Suomalaisen aikuisväestön terveystyötyminen ja terveys, kevät 2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 45/2012. Helsinki. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80461/URN_ISBN_978-952-245-566-6.pdf.
- Helne, Tuula & Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Hakupäivä 27.12.2013. URL: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf?sequence=4.
- Hoffrén, Jukka & Lemmetyinen, Inka & Pitkä, Leeni 2010. Esiselvitys hyvinvointiindikaattoreista. Mittareiden vertailu ja kehittämiskohteet. Sitran selvityksiä 32. Hakupäivä 1.9.2012. URL: <http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksiä-sarja/Selvityksiä%2032.pdf>.
- Houtkoop-Steenstra, Hanneke 2000. *Interaction and the standardized survey interview. The living questionnaire*. Cambridge university press. Cambridge.

- Hyvinvointi hakusessa – riippuvuus riskinä” -hanke. Hakupäivä 24.4.2014.
URL: <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/hyvinvointi-hakusessa/hankeinfo>.
- Hyvinvointikertomus n.d. Hakupäivä 11.11.2007. URL:
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/hyvinvointikertomus.
- Hyvinvoinnin maakunnalliset ja väestöryhmien väliset erot Suomessa 2013 – ATH:n tutkimuksen tuloksia. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2013. Tutkimuksesta tiiviisti 2/2014. Hakupäivä 19.2.2014. URL:
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114627/URN_ISBN_978-952-302-136-5.pdf?sequence=1.
- Hyypä, Markku T. 2013. KULTTUURI PIDENTÄÄ IKÄÄ. PerSona. Duodecim. Helsinki.
- Hyötyläinen, Raimo 2007. Tutkimusavusteisen kehittämisen metodologinen kaksoisluonne. Teoksessa Ramstad, Elise & Alasoini, Tuomo (toim.) Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa. Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. tykes. Raportteja 53. Helsinki, 152–170.
- Hämäläinen, Timo 2009. Yhteiskunnallinen murros ja henkinen hyvinvointi. Sitran selvityksiä 8. Helsinki.
- Hänninen, Kaija & Julkunen, Ilse & Hirsikoski, Riitta & Högnabba, Stina & Paananen, Ilkka & Romo, Henna & Thomasén, Tarya 2007. Asiakkaat oppimisen käynnistäjinä. Raportti BIGVA-arviointimenetelmän oppimisen kehittä. Hakupäivä 27.12.2013. URL: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193605>.
- Hänninen, Sakari & Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija 2010. Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Hakupäivä 27.12.2013. URL:
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085196>.
- IKÄEHYTY – Ikäihmisten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin tukeminen, 2011–2013. Hakupäivä 24.4.2014. URL:
<http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/IKAEHYT---Ikaihmisten-elamanhallinnan-ja-hyvinvoinnin-tukeminen>.
- Johansson, Sten 1974. Marknaden, politiken och privatsfären. Några teoriansatser för välfärdsforskningen. Sociologisk Forskning XI (4), 3–13.
- Junttanen, Pasi 2004. Swot analyysi. Oppiminen Turun ammattikorkeakoulussa. Hops työn perustaksi. Hakupäivä 15.2.2004. URL:
<http://hyvinvointipalvelut.turkuamk.fi/kauneudenhoitoalankoulutusohjelma/liitteet/1>.
- Kahn, Robert, L. & Cannell, Charles, F. 1983. The dynamics of interviewing. Theory, technique and cases. Robert E. Krieger publishing company. Malabar. Florida.

- Kainulainen, Sakari & Saari, Juho 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa Niemelä, Mikko & Saari, Juho (toim.) 2013. Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Hakupäivä 27.12.2013. URL: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40230/Huono-osaisten_hyvinvointi.pdf?sequence=1, 22–43.
- Kananoja, Aulikki & Niiranen, Vuokka & Jokiranta, Harri 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. PS-kustannus ja Huoltajasäätiö. Jyväskylä.
- Kartta: Lapin liitto n.d. Hakupäivä 7.6.2011. URL: http://www.lapinliitto.fi/lapin_liitto/esittely/skunnat.
- Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo, M. & Ilmarinen, Katja 2010. Koetun hyvinvoinnin erot ja kehitys asuinpaikan mukaan. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pari & Karvonen, Sakari (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Hakupäivä 21.3.2011. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>, 216–232.
- Katajamäki, Hannu 1998. Alueellisen työnjaon muotoutuminen Suomessa. Turun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja 121. Turku.
- Kehittäjäasiakastoiminta sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Hakupäivä 10.10.2013. URL: <http://www.sosiaalikallega.fi/kansalaistoiminta/kehittajaasiakastoiminta/esite-kehittajaasiakastoiminnasta>.
- Kelasto. Hakupäivä 28.10.2013. <http://www.kela.fi/kelasto>.
- Klauer, Karl, C. & Robnagel, Christian & Musch, Jochen 1997. List-Context Effects in Evaluative Priming. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 23:1, 246–255.
- Kokemusasiantuntijan avulla parempia mielenterveys- ja päihdepalveluja n.d. Hakupäivä 10.10.2013. URL: http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/kokemusasiantuntijan-avulla-parempia-mielenterveys-ja-paihdepalveluja.
- Kurkinen, Jorma 2004. Raahen seudun hyvinvointi. Kansalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja palveluista. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 11. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Oulu. Tulostettu 19.9.2005. URL: http://www.sosiaalikallega.fi/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_11.pdf.
- Kunnari, Marika & Keränen, Anne & Suikkanen, Asko 2013. 25–50 -vuotiaiden kokemuksellinen hyvinvointi. Teoksessa Kokko, Riitta-Liisa & Nenonen, Tellervo (toim.) Työllisyys, terveys ja hyvinvointi. Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus 2009–2013. Hankkeen loppuraportti. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-980-0>.
- Kunnari, Marika & Suikkanen, Asko 2014. Kuntalaisten hyvinvointikokemukset Lapissa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusra-

- portteja ja selvityksiä 62. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Hakupäivä 2.2.2014. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-702-5>.
- Kunnat ja kuntapohjaiset aluejaot 2013. Tilastokeskus. Käsikirja 28. Hakupäivä 28.10.2013. URL: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yksk28_201300_2013_9942_net.pdf.
- Kuntien hyvinvointijohtamisen menetelmiä ja työvälineitä 2005. Ideakortti 1/05. Hakupäivä 11.11.2007. URL: http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/0364F7B1-8AFA-411C-95E0-CF9E653FC320/0/Idea1_05.pdf.
- Kuusela, Pekka, Pakarinen, Terttu & Sädevirta, Jukka 2007. Tutkimusavusteinen kehittäminen realismin perinteen näkökulmasta. Teoksessa Ramstad, Elise & Alasoini, Tuomo (toim.) Työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen Suomessa. Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. tykes. Raportteja 53. Helsinki, 152–170.
- Lapin hyvinvointiohjelma, 2010–2015. Hakupäivä 7.1.2014. URL: http://www.lappi.fi/lapinliitto/fi/lapin_kehittaminen/strategiat/lapin_hyvinvointiohjelma.
- Lapin hyvinvointistrategia n.d. Hakupäivä 1.5.2012. URL: http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=53864&name=DLFE-3204.pdf.
- Lapin toimintaympäristön nykytilanne ja kehitysnäkymät vuoteen 2015. 2011. Hakupäivä 7.1.2014. URL: http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=60433&name=DLFE-10349.pdf.
- Lehto, Markku 1971. Vähittäiskauppa ja kunnan kehittyneisyys. Tutkimus vähittäiskaupan kunnittaisesta keskittyneisyydestä ja asemasta kuntien välisessä erilaistuneisuudessa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 18. WSOY. Porvoo.
- Lindenberg, Siegwart 2002. Social Rationality versus Rational Egoism. Teoksessa The Handbook of Sociological Theory. Turner, Jonathan, H. (toim.) Kluwer/Plenum. New York.
- Londén, Pia & Perälähti, Enne & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta 2004. Sosiaalibarometri 2004. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. Sosiaali- ja terveyturvan keskusliitto ry. Helsinki.
- Mattila, Yrjö 2011. Suuria käännekohtia vai tasaista kehitystä? Tutkimus Suomen terveydenhuollon suuntaviivoista. Turun yliopisto. Turku. Hakupäivä 19.2.2014. URL: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26343/Tutkimuksia116.pdf?sequence=1>.

- Mead, George Herbert 1994. Thought is internalized conversation. Teoksessa Collins, Randall (toim.) *Four sociological traditions. Selected readings*. Oxford University Press. New York, Oxford, 290–303.
- Miettinen, Jani & Vehkalahti, Kimmo 2013. Verkkokyselytutkimuksen otoksen valinta. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Vastapaino. Tampere, 84–104.
- Mishler, Elliot, G. 1991. *Research interviewing. Context and narrative*. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts and London.
- Muuri, Anu & Manderbacka, Kristiina 2010. Hyvinvointivaltion kannatusperusta. Teoksessa Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Hakupäivä 21.3.2011. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>, 96–110.
- Nuoret kokemusasiantuntijoina – tarinasta totta --kehittämishanke, 2014. Hakupäivä 24.4.2014. URL: <http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Nuoret-kokemusasiantuntijoina---tarinasta-totta>.
- Ojanen, Markku 2009. *Hyvinvoinnin käsikirja*. Kirjapaja. Helsinki.
- Ormel, Johan & Lindenberg, Siegwart & Steverink, Nardi & Verbrugge, Lois 1999. Subjective Well-Being and Social Production Functions. *Social Indicators Research* 46, 61–90.
- Palmgrén, Marko 2006. Opiskelijoiden syrjäytymisen arvoitus? -kansalais- ja aluelähtöinen kehittämishanke Kemi-Tornion ammattiopistossa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2006. Kemi.
- PaKaste 2: Pohjoisen alueen Kaste, Lapin osahanke, 2011–2013. Hakupäivä 24.4.2014. URL: http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lappi/main_page/view.
- Palosuo, Hannele & Lahelma, Eero 2013. Terveiden sosiaaliset määrittäjät. Teoksessa Sihto, Marita & Palosuo, Hannele & Topo, Päivi & Vuorenkoski, Lauri & Leppo, Kimmo (toim.) *Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. Teema 17/2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104409/URN_ISBN_978-952-245-814-8.pdf?sequence=1, 39–55.
- Palosuo, Hannele & Sihto, Marita & Lahelma, Eero & Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari 2013. *Sosiaaliset määrittäjät WHO:n ja Suomen terveyspolitiikassa 2013*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. RAPORTTI 14/2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL:

- http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110333/URN_ISBN_978-952-245-909-1.pdf?sequence=1.
- Paras-arviointitutkimusohjelma (ARTTU), 2008–2012. Hakupäivä 24.4.2014.
URL:
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/arttu/Sivut/default.aspx>.
- PATIO peruspalvelujen paikkatietoportaali n.d. Hakupäivä 28.10.2013. URL:
<http://www.patio.fi/PatioWeb/facelets/suomenaluejaot/suomenaluejaot.faces>.
- PATIO-portaalista tietoa kansalaisten peruspalveluista 17.11.2009. Tiedote 151/2009. Valtiovarainministeriö. Hakupäivä 28.10.2013. URL:
http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20091117PATIOp/name.jsp.
- Pekola-Sjöblom, Marianne 2012. Kuntalaiset kunnallisten palvelujen arvioitsijoina. Tutkimus kuntalaisten mielipiteistä kunnallisista palveluista ARTTU-tutkimuskunnissa vuosina 2008 ja 2011. Hakupäivä 27.12.2013. URL:
<http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2012/04/Documents/Kuntalaistutkimus%20raportti.pdf>.
- Peltonen, Markku & Harald, Kennet & Männistö, Satu & Saarikoski, Liisa & Peltomäki, Päivi & Lund, Laura & Sundvall, Jouko & Juolevi, Anne & Laatikainen, Tiina & Aldén-Nieminen, Helena & Luoto, Riitta & Jousilahti, Pekka & Salomaa, Veikko & Taimi, Marketta & Vartiainen, Erkki 2008. Kansallinen FINRISKI 2007 -terveystudkimus. Tutkimuksen toteutus ja tulokset. Kansanterveyslaitoksen julkaisu B 34/2008. Hakupäivä 14.9.2011. URL:
<http://www.ktl.fi/attachments/finriski/2008b34.pdf>.
- Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka. Käyttäjälähtöisen ja päätöksentekoa tukevan hyvinvointitiedon kerääminen, tulkinta ja käyttö. Hankesuunnitelma vuosille 2011–2013.
- Pohjois-Suomen kohortti 66 –kysely, 2012–2013. Hakupäivä 24.4.2014. URL:
<http://kelo.oulu.fi/NFBC/uutiset.html>.
- Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystaloudet - kehittämisrakenne ja toimintamalli, 1.3.2009–31.10.2011. Hakupäivä 24.4.2014. URL:
<http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pakaste-loppuraportti-2009-2011-111111.pdf>.
- Poroperheiden sosiaalinen ja taloudellinen selviytyminen, 2012–2013. Hakupäivä 24.4.2014. URL:
<http://www.ulapland.fi/Suomeksi/Yksikot/Yhteiskuntatieteiden-tiedekunta/Tutkimus/LAPPEAn-hanketoiminta/Tutkimushankkeet/Porotalouden-taloudelliset-ja-tyollistavat-vaikutukset>.
- Puska, Pekka 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin tulevaisuuksia 2012. THL:n vuosittainen ennakoitiraportti. Toukokuu 2012. Hakupäivä 19.2.2014. URL:
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/230514f2-fc31-4bbf-839d-df1173333d22>.

- Pyykkönen, Topias 2012. YKSI KÄSITE, MONTA MERKITYS – Käsitetutkimus 2000-luvun hyvinvointitutkimuksesta. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Rovaniemi.
- Raijas, Anu 2008. Arjen hyvinvointi ja mahdollisuudet sen mittaamiseen. Työselosteita ja esitelmää 110. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki.
- Riihinen, Olavi 2002. Kyvyt, hyvinvointiteoria ja yhteiskunnalliset jaot. Teoksessa Piirainen, Timo & Saari, Juho (toim.) Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö? Gaudeamus. Helsinki.
- Ronkainen, Suvi 1999. Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Gaudeamus. Helsinki.
- Ronkainen, Suvi 2004. Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Vastapaino. Tampere.
- Rotko, Tuulia & Aho, Timo & Mustonen, Niina & Linnanmäki, Eila 2011. Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007–2010. Hakupäivä 19.2.2014. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/9073dc45-9012-4b48-8110-d0f5160a23ef>.
- Rotko, Tuulia & Kauppinen, Tapani & Mustonen, Niina & Linnanmäki, Eila 2012. Kuilun kaventajat. Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008–2011. Loppuraportti. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 41/2012. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90863/URN_ISBN_978-952-245-671-7.pdf?sequence=1.
- Saari, Erkki 2007. Pohjois-Lapin hyvinvointibarometrin saldo, Johdanto. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Tulostettu 10.10.2011. URL: http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf, 220–223.
- Saari, Erkki & Viinamäki, Leena 2006. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometri 2005. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 4/2006. Kemi. Tulostettu 10.10.2011. URL: http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Saari_Viinamaki_4_2006.pdf.
- Saari, Erkki & Viinamäki, Leena 2007. Sosiaalinen näkökulma barometrin tuloksiin. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Tulostettu 10.10.2011. URL: http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf, 223–229.
- Saari, Erkki & Viinamäki, Leena & Antikainen, Jaakko 2014. Miten tuotamme luotettavaa kokemustietoa? Teoksessa Nieminen, Ari & Vuorio, Elina (toim.) Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus. Turun ammattikorkeakoulun Raportteja 177, 54–71. Hakupäivä 25.1.2014. URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164353.pdf>
- Saari, Juho 2009. Yksinäisten yhteiskunta. WSOYpro OY. Helsinki.

- Saari Juho (toim.) 2011. Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. *Gaudeamus*. Helsinki.
- Salavuo, Kari 1969. Taloudellisen tason asteikko elintason mittarina. Tutkimus taloudellisen tason asteikon soveltuvuudesta palkansaajien ja pienviljelijöiden elintason mittaamiseen ja vertailuun. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 17. WSOY. Porvoo.
- Savikuja, Jari & Tissari, Jukka 2004. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvoinnin tila. HumanNet – Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointipalvelujen osaamisverkosto, Hyvinvointiosaamisen kehittäminen -projekti. Kemi.
- Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnove & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.) 2005. Sosiaalityön käytäntötutkimus. *Palmenia*. Helsinki.
- Selkälä, Arto 2008. Lomaketutkimuksen haasteet ja verkkolomakkeiden mahdollisuudet niihin vastaamisessa. *Sosiologia* 45: 2, 119–134.
- Selkälä, Arto 2011. Puolueiden puheenjohtajien kannatustutkimuksen vastaajapsykologinen arviointi. *Hyvinvointikatsaus* 2011/1. Tilastokeskus, 17–21.
- Selkälä, Arto 2013. Kansalaisuuden hallinta suomalaisessa sosiaali- ja terveyspolitiikassa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 248. URL: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-613-4>.
- Siltaniemi, Aki & Perälähti, Anne & Eronen, Anne & Londen, Pia 2007. Hyvinvoinnin palvelut ja elämänlaatu Keski-Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki.
- Simpura, Jussi & Uusitalo, Hannu 2011. Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta*. *Gaudeamus*, Helsinki, 106–139.
- Silverman, David 1993. *Interpreting Qualitative Data*. Sage. London.
- Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2013. Tilastokeskus. Hakupäivä 11.11.2013. URL: http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_skat_201300_2013_8984_net.pdf.
- Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Hakupäivä 11.11.2013. URL: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005. Hyvinvoinnin tila -ryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:34. Helsinki.
- SOTKANet. THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2013. Hakupäivä 28.10.2013. URL: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>.
- Suominen, Sakari & Lintula, Hanna 2013. Aluetason terveyspolitiikka. Teoksessa Sihto, Marita & Palosuo, Hannele & Topo, Päivi & Vuorenkoski, Lauri &

- Leppo, Kimmo (toim.) Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Teema 17/2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104409/URN_ISBN_978-952-245-814-8.pdf?sequence=1, 109–113.
- StatFin. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Hakupäivä 28.10.2013. URL: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/databasetree_fi.asp.
- Sudman, Seymour & Bradburn, Norman, M. & Schwarz, Norbert 1996. Thinking about answers. The application of cognitive processes to survey methodology. Jossey-Bass Publishers. San Francisco.
- Suikkanen, Asko & Martti, Sirpa & Huilaja, Heikki 2006. Nuorten aikuisten elämäntilanne ja sosiaaliset valinnat. Teoksessa Mäkinen, Jarkko & Olkinuora, Erkki & Rinne, Risto & Suikkanen, Asko (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. PS kustannus. Keuruu, 103–120.
- Suikkanen, Asko & Syväjärvi, Antti & Haveri, Arto 2009. Aluekehitystä ja muutosta etsimässä – pohjoisen alueen haasteita. Teoksessa Hirvonen, Timo & Suikkanen, Asko (toim.) ESPON Pohjoisessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 55/2009. Hakupäivä 13.11.2013. URL: http://www.tem.fi/files/24824/TEM_55_2009_alueidenkehittaminen.pdf, 52–72.
- Stiglitz, Joseph & Sen, Amartya & Fitoussi, Jean-Paul 2009. Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Hakupäivä 13.3.2013. URL: http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf.
- Taatusti turvassa - huolehtiva kyläyhteisö, 2009–2012. Hakupäivä 24.4.2014. URL: <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/taatusti-turvassa-huolehtiva-kylayhteiso-hanke>.
- Taylor, Charles 1995. Autenttisuuden etiikka. Gaudeamus. Helsinki.
- Terveempi Pohjois-Suomi, TerPS-käyttöönottohanke (TerPS2), 2012-2014. Hakupäivä 24.4.2014. URL: <http://www.ppshp.fi/pth/prime102/prime108/prime101.aspx>.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 30.12.2010/1326. Hakupäivä 1.9.2011. URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 2015 -kansanterveysohjelman väliarviointi 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2012:4. Helsinki. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26108.pdf.
- THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2011. Hakupäivä 28.10.2013. URL: <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu>.
- Tilastokeskus. Laatu tilastoissa. 2. uudistettu painos 2007. Hakupäivä 28.10.2013. http://www.stat.fi/meta/qg_2ed.pdf.

- Tourangeau, Roger & Rips, Lance J. & Rasinski, Kenneth 2005. The psychology of survey response. Cambridge University Press. Cambridge.
- Tomperi, Johanna 2012. Sosiaalinen hyvinvointi ja kunta hyvinvoinnin tukijana. Kemi terveeksi 2015 -kuntalaiskyselyn tuloksia sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tulostettu 1.10.2013.
http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Tomperi_B_5_2012.pdf.
- Turner, Stephen, P. 1986. The search for a methodology of social science. Reidel. Dordrecht, Boston, Lancaster, Tokyo.
- Vaarama, Marja & Siljander, Eero & Luoma, Minna-Liisa & Meriläinen, Satu 2010. Suomalaisten kokema elämänlaatu nuoruudesta vanhuuteen. Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Hakupäivä 21.3.2011. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>, 126–149.
- Vaarama, Marja & Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Hakupäivä 21.3.2011. URL: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d>.
- Vaarama, Marja 2013a. Saatteeksi. Teoksessa Sihto, Marita & Palosuo, Hannele & Topo, Päivi & Vuorenkoski, Lauri & Leppo, Kimmo (toim.) Terveyspolitiikan perusta ja käytännöt. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Teema 17/2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104409/URN_ISBN_978-952-245-814-8.pdf?sequence=1, 3–4.
- Vaarama, Marja 2013b. Kaikenikäisille hyvä Suomi. Sukupolvipolitiikalla sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään hyvinvointiyhteiskuntaan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpäpaperi 18/2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110167/THL_TY%c3%966018_2013web.pdf?sequence=1.
- Valtioneuvoston kanslia 2010. Pääministeri Mari Kiviniemen hallituksen ohjelma 22.6.2010. Hakupäivä 15.4.2013. URL: http://valtioneuvosto.fi/tietoarquivo/aiemmat_hallitukset/kiviniemi/hallitusohjelma.
- Valtuustokausittaisen hyvinvointikertomuksen ja vuosittaisen raportin valmistelu kunnassa. Ohjeita sähköisen hyvinvointikertomuksen käyttöön. Terveempi Pohjois-Suomi 2 (TerPS2) -hanke/Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri. Hakupäivä 4.10.2013. URL: http://164.215.37.52/ci/files/fin/Sahkoinen%20hvk_Ohjekirja_%2019092013.pdf.
- Vartiainen, Pirkko 2007. Monitahoarvioinnin periaatteet ja prosessit. Teoksessa Viinämäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Tammi. Helsinki, 152–172.
- Veenhoven, R. 2000. WELLBEING IN THE WELFARE STATE. Level not higher, distribution not more equitable. Journal of Comparative Policy Anal-

- ysis, 2000, vol 2. Viitattu 1.10.2013. URL:
<http://www2.eur.nl/fsw/research/veenhoven/Pub2000s/2000b-full.pdf>, 91–125.
- Veenhoven, R. 2002. WHY SOCIAL POLICY NEEDS SUBJECTIVE INDICATORS. *Social Indicators Research*, 2002, vol 58. Viitattu 1.10.2013. URL: <http://www2.eur.nl/fsw/research/veenhoven/Pub2000s/2002f-full.pdf>, 33–45.
- Viinamäki, Leena (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 6/2007. Kemi. Tulostettu 10.10.2011. URL:
http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf.
- Viinamäki, Leena & Saari, Erkki 2007. Hyvinvointibarometrin laatimisen lähtökohdat ja puitteet. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) 2007. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 6/2007. Kemi. Tulostettu 10.10.2011. URL:
http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf, 19–37.
- Viinamäki, Leena 2007. Barometrin laatimisprosessin arviointi ja kehittäminen. Teoksessa Viinamäki, Leena (toim.) Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 6/2007. Kemi. Tulostettu 10.10.2011. URL:
http://www.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf, 232–238.
- Viinamäki, Leena (toim.) 2011. Utsjoen kunnan hyvinvointiselonteko 2011. Hakupäivä 1.10.2012. URL:
http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2011.pdf
- Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu n.d. Hakupäivä 6.11.2013. URL:
<http://vipunen.csc.fi/fi-fi/ohjeet/Pages/default.aspx>.
- Vohlonen, Ilkka 2013. PYLL-indeksi naisten ja miesten terveyserojen ja hyvinvoinnin mittarina. Kuntatalo.11.1.2013. Hakupäivä 19.2.2014. URL:
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tapahtumat/aineisto/2013/fakta-hommata-tasa-arvoa-tiedolla/Documents/11.1.2013%20Ilkka%20Vohlonen.pdf>.
- Weber, Max 1949. “Objectivity” in social science and social policy. Teoksessa Shils, Edward A. & Finch, Henry A. (toim.) *The methodology of the social sciences*. Max Weber. The Free Press. New York, 49–112.
- Wuori, Olli & Mikkonen, Kauko 2007. Suomen aluerakenne vuonna 2040. Tutkimusraportti. Vaasan yliopisto. Levón-instituutti. Palvelututkimus No 1/2007. Vaasa. Tulostettu 1.9.2008. URL: http://www.uwasa.fi/midcom-admin/ais/midcom-serveattachment-4364/Aluerakenneteksti_16032007.pdf.
- Young, Alison I. & Fazio, Russell H. 2013. Attitude accessibility as a determinant of object construal and evaluation. *Journal of experimental social psychology* 49, 404–418.

LIITTEET

Liite 1. Kommentointipyyntö Lapin perusturvajohtajille Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka –hankkeesta.

Hyvä perusturvajohtaja,

Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen yhteinen, 1.9.2011 käynnistynyt **Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke** on yksi Hyvinvoinnin Lappi -ohjelman kärkihankkeesta. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanke tuottaa uutta ja monitasoista (kunta-, seutukunta-, yksilö-, organisaatiotaso) hyvinvointitietoa päätöksentekoon, hyvinvointipalvelujen kehittämiseen, tietotarpeen tunnistamiseen sekä hyvinvointiin kohdistuvien uhkien ennakoimiseen liittyen.

Hyvinvointibarometrillä kehitetään **Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa** työkalu, joka ottaa huomioon ihmisten koetun hyvinvoinnin muutokset sekä ennakoii ja arvioi ihmisten ja alueiden hyvinvoinnin tilaa myös lähitulevaisuudessa. **Lapin hyvinvointibarometrin** tavoitteena on tuottaa ajankohtaista tietoa eri-ikäisten ihmisten hyvinvointitarpeista sekä hyvinvointia ylläpitävistä ja uhkaavista tekijöistä. Hyvinvointibarometri mahdollistaa myös sen, että kunnissa voidaan seurata väestön hyvinvoinnin kehitystä ja vertailla esimerkiksi eri (seutu)kuntien hyvinvointimuutoksia toisiinsa ja kansallisiin vastaaviin tilastoihin. Hyvinvointibarometri sisältää laajan tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista, kuntalaiskyselyn sekä asiantuntija-arvioita. Hyvinvointibarometri osaltaan tukee kuntien lakisääteisiä tehtäviä kuntalaistensa hyvinvointikehityksen ennakoinnissa ja edistämisessä. Hyvinvointibarometrin tulokset ovat kuntalaisten, julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden hyödynnettävissä.

Hyvinvointibarometrin kuntalaiskyselyä ei valitettavasti voida toteuttaa hanketta varten saadun rahoituksen pienuuden vuoksi jokaisessa Lapin kunnassa (ks. tark. tämän viestin Liite 1.), minkä vuoksi hyvinvointibarometrillä rajautui pois **ns. Länsirajan Lappi**, koska Kemi-Tornion seutukunnassa on jo toteutettu kaksi hyvinvointibarometri-kyselyä (2004; 2006) ja Pello on Kuntaliiton ns. ARTTU-hankkeessa tutkimuskuntana (2008; 2011). Länsirajan Lapin osalta toteutuu kuitenkin tilastokatsaus Utsjoen hyvinvointiselonteon 2011 ideaa mukaillen.

Jotta Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen käyttäjälähtöisyys toteutuisi pyydän Teiltä

- *xx*²⁰¹, *xx*, *xx* (Pohjois-Lapin seutukunta),
- *xx*, *xx*, *xx*, *xx*, *xx* (Itä-Lapin seutukunta),
- *xx ja xx* (Rovaniemen seutukunta)
- *sekä xx, xx, xx ja xx* (Tunturi-Lapin seutukunta) kommentteja sekä hyvinvointibarometrin kuntalaiskyselyyn (tämän viestin Liite 2.) että tilasto-osioon (tämän viestin Liite 3.).

Lisäksi pyydän kommentteja Teiltä

- *xx, xx, xx, xx, xx* (Kemi-Tornion seutukunta) ja
- *xx ja xx* (Tornionlaakson seutukunta) erityisesti tilasto-osioon (tämän viestin Liite 3.).
- **Lähetäkää kommenttinne kuntalaiskyselystä ja tilastokatsauksesta sähköpostitse minulle 4.11.2011 mennessä.**
- Varatkaa myös alustavasti kalenteriinne 30.11.2011 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen kommentointipalaveripäiväksi (on myös video- ja puhelinneuvottelumahdollisuus).

Vaivannäöstänne jo etukäteen kiittäen, **Leena Viinamäki**
 Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen vastuullinen tutkija
 yliopettaja (YTT), sosiaalialan koulutusohjelma
 Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala
 Puhelin: 0400 142 445
 Sähköposti: leena.viinamaki@tokem.fi

Tämän viestin liite-erittely:

Liite 1. Hyvinvointibarometrien ja tilastonselontekojen aineistokartta

Liite 2. Hyvinvointikysely kuntalaisille

Liite 3. Tilastokatsauserittelykartta

Liite 4. Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometri 2005

Liite 5. Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2008

Liite 6. Utsjoen hyvinvointiselonteko.

²⁰¹ Perusturvajohtajien nimet on poistettu tästä liitteestä.

Liite 2. Hyvinvointikyselyn 30.12.2011 kyselykerran saatekirje.

30.12.2011

Arvoisa kuntalainen!

Lähetämme Teille hyvinvointibarometriin liittyvän kuntalaiskyselyn, jossa kartoitetaan kuntalaisten sosiaalista ja terveydellistä hyvinvointia sekä hyvinvointipalveluiden saatavuutta. Kyselyyn saa 5 % kunnan asukkaista.

Kysely on osa Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen toteuttamaa Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanketta. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori Asko Suikkanen Lapin yliopistosta, vastuullisena tutkijana yliopettaja Leena Viinämäki Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sekä tutkijakehittäjinä Arto Selkälä ja Marika Kunnari Lapin yliopistosta ja projektityöntekijänä Sirpa Kaukiainen Rovaniemen ammattikorkeakoulusta.

Olemme saaneet osoitetietonne Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien ylläpitämästä väestötietojärjestelmästä. Hyvinvointibarometrin teossa noudatetaan tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita ja tietosuojalakia sekä maistraatin antamia ohjeita osoitetietojen säilyttämisestä ja tuhoamisesta. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa käsitellään kuntalais-kyselyn vastauksia siten, ettei vastauksia voida yhdistää vastaajan nimeen.

Pyydämme Teitä vastaamaan kyselyyn 16.1.2012 mennessä. Kyselyn voitte palauttaa oheisessa, jo valmiiksi postimaketussa palautuskuoressa.

Mikäli haluatte lisätietoja kuntalaiskyselystä tai hyvinvointibarometristä yleisemminkin, ottakaa yhteyttä allekirjoittaneisiin.

Kiitämme kyselyyn vastaamisesta jo ennakoon ja toivotamme Teille mukavaa talven aikaa.

Leena Viinämäki	Asko Suikkanen	Arto Selkälä	Sirpa Kaukiainen	Marika Kunnari
yliopettaja, YTT	professori, YTT	tutkijakehittäjä, YTM	projektityöntekijä, TtM	tutkijakehittäjä, YTM
Kemi-Tornion amk	Lapin yo	Lapin yo	Rovaniemen amk	Lapin yo
Puh. 0400 142 445	Puh. 040 5442 744	Puh. 045 6351 256	Puh. 020 7985 625	Puh. 040 5596 672

Liite 3. Hyvinvointikyselyn 13.1.2012 kyselykerran saatekirje.

13.1.2012

Arvoisa kuntalainen!

Lähetimme Teille 30.12.2011 hyvinvointibarometriin liittyvän kuntalaiskyselyn, jossa kartoitetaan kuntalaisten sosiaalista ja terveydellistä sekä hyvinvointipalveluiden saatavuutta. Kyselyn sai 5 % kunnan asukkaista.

Kysely on osa Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen toteuttamaa Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanketta. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori Asko Suikkanen Lapin yliopistosta, vastuullisena tutkijana yliopettaja Leena Viinämäki Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sekä tutkijakehittäjinä Arto Selkälä ja Marika Kunnari Lapin yliopistosta ja projektityöntekijänä Sirpa Kaukiainen Rovaniemen ammattikorkeakoulusta.

Olemme saaneet osoitetietonne Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien ylläpitämästä väestötietojärjestelmästä. Hyvinvointibarometrin teossa noudatetaan tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita ja tietosuojalakeja sekä maistraatin antamia ohjeita osoitetietojen säilyttämisestä ja tuhoamisesta.

Jos olette jo vastannut kyselyyn, tämä pyyntö on aiheeton. Mikäli ette vielä ole vastannut kyselyyn, pyydämme Teitä vastaamaan siihen tällä lomakkeella 30.1.2012 mennessä. Kyselyn voitte palauttaa oheisessa, jo valmiiksi postimaketussa palautuskuoressa.

Mikäli haluatte lisätietoja kuntalaiskyselystä tai hyvinvointibarometristä yleisemminkin, ottakaa yhteyttä allekirjoittaneisiin.

Kiitämme kyselyyn vastaamisesta jo ennakoon ja toivotamme Teille mukavaa talven aikaa.

Leena Viinämäki	Asko Suikkanen	Arto Selkälä	Sirpa Kaukiainen	Marika Kunnari
yliopettaja, YTT	professori, YTT	tutkijakehittäjä, YTM	projektityöntekijä, TtM	tutkijakehittäjä, YTM
Kemi-Tornion amk	Lapin yo	Lapin yo	Rovaniemen amk	Lapin yo
Puh. 0400 142 445	Puh. 040 5442 744	Puh. 045 6351 256	Puh. 020 7985 625	Puh. 040 5596 672

Liite 4. Hyvinvointikysely.**HYVINVOINTIKYSELY**

Vastausohje: Ympyröikää mielipidettänne parhaimmin vastaavaa vaihtoehtoa osoittava numero **tai** kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan **tai** noudattakaa kysymyskohtaista ohjetta.

1. Taustatiedot**1. Mikä on asuinkuntanne?**

Kunta	Seutukunta
1 Kemijärvi	
2 Pelkosenniemi	
3 Posio	<i>Itä-Lapin seutukunta</i>
4 Salla	
5 Savukoski	
6 Inari	
7 Sodankylä	<i>Pohjois-Lapin seutukunta</i>
8 Utsjoki	
9 Ranua	
10 Rovaniemi	<i>Rovaniemen seutukunta</i>
11 Enontekiö	
12 Kittilä	
13 Kolari	<i>Tunturi-Lapin seutukunta</i>
14 Muonio	

2. Mikä on sukupuolenne?

1. nainen
2. mies

3. Mikä on syntymävuotenne? _____**4. Kuinka pitkä matka Teillä on asuinkuntanne keskustaant? _____ km****5. Kun Teillä on tarvetta asioida kuntakeskuksessa, käytättekö?**

- 1 omaa autoa
- 2 sukulaisten tai tuttavien autoa
- 3 julkisia kulkuvälineitä
- 4 kuljetuspalveluita
- 5 polkupyörää, kävelen jne.

6. Mikä on äidinkielenne?

- 1 suomi
- 2 koltansaame
- 3 inarinsaame
- 4 pohjoissaame
- 5 norja
- 6 venäjä
- 7 muu, mikä kieli? _____

7. Mikä on arkikielenne (päivittäisiä asioita hoitaessanne pääasiallisesti käyttämäanne kieli)?

- 1 suomi
- 2 koltansaame
- 3 inarinsaame
- 4 pohjoissaame
- 5 norja
- 6 venäjä
- 7 muu, mikä kieli? _____

8. Miten asutte?

- 1 yksin
- 2 avio-/avopuolison kanssa
- 3 avio-/avopuolison ja lapsen/lasten kanssa
- 4 vanhempien kanssa
- 5 lapsen tai lasten kanssa
- 6 jonkun muun/muiden kanssa

9. Onko asuntonne?

- 1 omistusasunto
- 2 vuokra-asunto
- 3 palvelutalo
- 4 joku muu, mikä? _____

10. Mikä on korkein yleissivistävä koulutuksenne?

- 1 apukoulu tai peruskoulu mukautetusti
- 2 kansakoulu
- 3 kansalaiskoulu
- 4 oppikoulu
- 5 peruskoulu
- 6 lukio
- 7 ylioppilastutkinto

11. Mikä on korkein ammatillinen koulutuksenne?

- 1 ei ammatillista koulutusta
- 2 ammatillinen kurssi
- 3 kansanopistotutkinto
- 4 ammattikoulututkinto (*ml. oppisopimuskoulutus, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot*)
- 5 opistoasteen tutkinto
- 6 ammattikorkeakoulututkinto
- 7 yliopistotutkinto

12. Oletteko tällä hetkellä?

- 1 työssä
- 2 työtön (*ml. työvoimapolitiittiset toimenpiteet*)
- 3 lomautettu
- 4 äitiys- tai vanhempainvapaalla tai hoitovapaalla
- 5 päätoiminen opiskelija
- 6 ei-päätoiminen opiskelija (*esim. työn ohessa*)
- 7 pitkäaikaisella (*yli 6 kk*) sairauslomalla
- 8 eläkkeellä
- 9 osa-aikaeläkkeellä
- 10 muu tilanne

2. Arviot hyvinvointipalveluista ja eri tukimuodoista**13. Kuinka helppoa Teidän on saada seuraavia palveluja?**

Palvelutyyppi	Helppoa	Melko helppoa	Vaikeaa	Ei kokemusta palvelusta
1. kauppapalvelut	1	2	3	4
2. pankkipalvelut	1	2	3	4
3. postipalvelut	1	2	3	4
4. koulutuspalvelut	1	2	3	4
5. kulttuuripalvelut	1	2	3	4
6. liikuntapalvelut	1	2	3	4
7. kunnalliset terveystalvelut	1	2	3	4
8. yksityiset terveystalvelut	1	2	3	4
9. apteekkipalvelut	1	2	3	4
10. työ- ja elinkeinotoimiston palvelut	1	2	3	4
11. Kelan palvelut	1	2	3	4
12. kunnalliset sosiaalipalvelut	1	2	3	4
13. yksityiset sosiaalipalvelut	1	2	3	4
14. muut harrastejärjestöt	1	2	3	4

14. Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia sosiaalipalveluja. Arvioi palvelun toimivuutta kunnassanne.

Palvelutyyppi	Hyvä	Keskitasoinen	Huono	Ei kokemusta palvelusta
1. lasten päivähoitopalvelut	1	2	3	4
2. lastensuojelutyö	1	2	3	4
3. nuorisotyö	1	2	3	4
4. kotipalvelu	1	2	3	4
5. vanhusten palvelut	1	2	3	4
6. vammaispalvelut	1	2	3	4
7. päihdehuoltopalvelut	1	2	3	4
8. toimeentulotukiasiat	1	2	3	4
9. omaishoidon tuki	1	2	3	4
10. sosiaalityöntekijän palvelut	1	2	3	4

15. Miten asuinkuntanne on huolehtinut kunnallisista sosiaalipalveluista tiedottamisen ja neuvonnan?

- 1 hyvin
- 2 keskinkertaisesti
- 3 huonosti

16. Seuraavassa on lueteltu joukko kunnallisia terveyspalveluja. Arvioi palvelun toimivuutta kunnassanne.

Palvelutyyppi	Hyvä	Keskitasoinen	Huono	Ei kokemusta palvelusta
1. yleislääkäripalvelut	1	2	3	4
2. erikoislääkäripalvelut	1	2	3	4
3. äitiys- ja lastenneuvola	1	2	3	4
4. koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto	1	2	3	4
5. työterveyshuolto	1	2	3	4
6. kotisairaanhoido	1	2	3	4
7. laboratorio- ja röntgentutkimukset	1	2	3	4
8. fysioterapia	1	2	3	4
9. suun terveydenhuolto	1	2	3	4
10. sairaala- ja vuodeosastohoito	1	2	3	4
11. mielenterveyspalvelut	1	2	3	4

17. Miten asuinkuntanne on huolehtinut kunnallisista terveyspalveluista tiedottamisen ja neuvonnan?

- 1 hyvin
- 2 keskimertaisesti
- 3 huonosti

18. Jos tarvitsette luettelossa mainittuja palveluja muulla arkikielellä (päivittäisiä asioita hoitaessanne pääasiallisesti käyttämänne kieli) kuin suomenkielellä, vastatkaa seuraaviin kysymyksiin.

Saatteko seuraavia palveluja arkikielellänne?			Rastittakaa palvelut, joiden saamista arkikielellänne pidätte tärkeänä.
Palvelu	Kyllä	Ei	Palvelu
kauppapalvelut	1	2	kauppapalvelut ☐
pankkipalvelut	1	2	pankkipalvelut ☐
postipalvelut	1	2	postipalvelut ☐
koulutuspalvelut	1	2	koulutuspalvelut ☐
kulttuuripalvelut	1	2	kulttuuripalvelut ☐
liikuntapalvelut	1	2	liikuntapalvelut ☐
kunnalliset terveyspalvelut	1	2	kunnalliset terveyspalvelut ☐
yksityiset terveyspalvelut	1	2	yksityiset terveyspalvelut ☐
apteekkipalvelut	1	2	apteekkipalvelut ☐
työ- ja elinkeinotoimiston palvelut	1	2	työ- ja elinkeinotoimiston palvelut ☐
Kelan palvelut	1	2	Kelan palvelut ☐
kunnalliset sosiaalipalvelut	1	2	kunnalliset sosiaalipalvelut ☐
yksityiset sosiaalipalvelut	1	2	yksityiset sosiaalipalvelut ☐
julkinen liikenne	1	2	julkinen liikenne ☐

19. Hyödynnättekö internetiä arjen asioiden asioiden (esim. sähköistä ajanvarausmahdollisuutta, pankkipalveluja laskujen maksamisessa tai viranomaisasioiden asioiden)

- 1 kyllä
- 2 ei

3. Arviot sosiaalisesta hyvinvoinnista

20. Kuinka tyytyväinen olette seuraaviin elämäalueisiin?

Elämäalue	Tyytyväinen	Melko tyytyväinen	Tyytymätön
1. Kuinka tyytyväinen olette nykyiseen elämäntilanteeseenne kokonaisuutena (<i>elämänlaatu</i>)?	1	2	3
2. Kuinka tyytyväinen olette siihen, mitä olette saavuttanut elämässänne?	1	2	3
3. Kuinka tyytyväinen olette taloudelliseen tilanteeseenne?	1	2	3
4. Kuinka tyytyväinen olette vapaa-aikanne sisältöön nykyisellään	1	2	3

21. Kuinka paljon aikaa seuraavat toimet vievät vapaa-ajastanne?

Vapaa-ajan sisältö	Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan
1. kotityöt (<i>esim. siivoaminen, lumen luonti, haravointi</i>)	1	2	3	4
2. lepäileminen	1	2	3	4
3. tv:n katseleminen	1	2	3	4
4. lehtien lukeminen	1	2	3	4
5. internetissä surffailu	1	2	3	4
6. harrastukset (<i>ml. kotieläimet</i>)	1	2	3	4
7. opiskelu	1	2	3	4
8. seurustelu perheen/puolison kanssa	1	2	3	4
9. seurustelu ystävien kanssa	1	2	3	4
10. yleishyödyllinen tai yhteiskunnallinen toiminta	1	2	3	4
11. ansiotyöhön liittyvät asiat	1	2	3	4
12. arkiliikunta (<i>esim. työmatkakävely ja -pyöräily, portaiden kävely, lapsen kanssa leikkiminen</i>)	1	2	3	4
13. kuntoliikunta (<i>esim. hiihto, kuntouinti, pyöräily, sauvakävely</i>)	1	2	3	4
14. jokin muu toiminta, mikä? _____ _____	1	2	3	4

22. Kuinka tärkeinä hyvän elämän mahdollistajina näette seuraavat tekijät omassa elämässänne?

Hyvän elämän mahdollistaja	Tärkeä	Jonkin verran tärkeä	Ei tärkeä
1. hyvät perhe-elämän ihmissuhteet	1	2	3
2. hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä	1	2	3
3. turvattu perustoimeentulo	1	2	3
4. hyvät tulot	1	2	3
5. mieluisa työpaikka	1	2	3
6. pysyvä ja varma työpaikka	1	2	3
7. hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky	1	2	3
8. hyvä henkinen vireys ja mieliala	1	2	3
9. rentouttava vapaa-aika	1	2	3
10. mielenkiintoiset harrastukset	1	2	3
11. yhteiskunnallinen osallistuminen, mahdollisuus vaikuttaa	1	2	3
12. uskonto, hengellisyys	1	2	3
13. luova toiminta (<i>soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.</i>)	1	2	3
14. opiskelu	1	2	3
15. viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö	1	2	3
16. hyvä asunto	1	2	3
17. luonnonympäristö	1	2	3
18. ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus	1	2	3
19. ihmisten tasa-arvoisuus	1	2	3
20. mahdollisuus auttamiseen	1	2	3
21. mahdollisuus autetuksi tulemiseen	1	2	3
22. sosiaali- ja terveysten palvelujen saatavuus	1	2	3

23. Kuulutteko joihinkin seuraaviin yhdistyksiin/järjestöihin ja jos kuulutte, missä roolissa toimitte?

Voitte valita useita vaihtoehtoja.

- Luottamustehtävissä toimivilla tarkoitetaan esim. yhdistyksen hallituksen tai johtokunnan jäseniä ja
- vapaaehtoistyöntekijöiksi katsotaan esim. lasten harrastuksiin liittyviin toimintoihin osallistuminen ja erilaiset talkootyöt.
- **HUOM! Vastatkaa jokaiseen kohtaan!**

Järjestötyyppi	Olen aktiivijäsen (Toimin luottamustehtävissä tai vapaaehtoistyöntekijänä)	Olen passiivijäsen (Maksan vain kannatus- tai jäsenmaksun)	En ole jäsen
1. ammatillinen yhdistys/järjestö	1	2	3
2. poliittinen yhdistys/järjestö	1	2	3
3. urheilu- ja liikuntajärjestö	1	2	3
4. kylätoimikunta/asukas yhdistys	1	2	3
5. uskonnollinen yhdistys/järjestö	1	2	3
6. Suomen Punainen Risti	1	2	3
7. lapsi- ja nuorisojärjestö	1	2	3
8. opiskelijajärjestö	1	2	3
9. eläkeläisjärjestö	1	2	3
10. veteraanijärjestö	1	2	3
11. vammaisjärjestö	1	2	3
12. potilasjärjestö	1	2	3
13. työttömien yhdistys	1	2	3
14. raittiusjärjestö	1	2	3
15. kulttuuri- ja taidejärjestö	1	2	3
16. metsästys- ja kalastusseura	1	2	3
17. maa- ja kotitalousyhdistys (esim. Martat, Maamiesseura)	1	2	3
18. ympäristöjärjestöt	1	2	3
19. muut harrastejärjestöt	1	2	3

24. Kuinka paljon merkitystä seuraavilla yhdistys- tai järjestötoiminnan ulottuvuuksilla on Teille itsellenne?

Rooli/perustehtävä	On merkitystä	On jonkin verran merkitystä	Ei ole merkitystä
1. informaation saanti	1	2	3
2. osallistumismahdollisuuksien varmistaminen	1	2	3
3. ihmisten keskinäinen tuki (<i>vertaistuki</i>)	1	2	3
4. sosiaalipalvelujen saaminen	1	2	3
5. terveyspalvelujen saaminen	1	2	3
6. liikuntapalvelujen saaminen	1	2	3
7. kulttuuripalvelujen saaminen	1	2	3
8. toimeentulon turvaaminen	1	2	3
9. työllisyyden turvaaminen	1	2	3
10. vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen	1	2	3
11. harrastustoiminta	1	2	3
12. virkistystoiminta	1	2	3
13. sosiaalinen kanssakäyminen	1	2	3

25. Tunnetteko itsenne yksinäiseksi?

- 1 en koskaan
- 2 harvoin
- 3 toisinaan
- 4 usein

26. Tunnetteko asuinalueellanne turvattomuutta?

- 1 en koskaan
- 2 harvoin
- 3 toisinaan
- 4 usein

4. Arviot terveydellisestä hyvinvoinnista

27. Millaiseksi koette fyysisen terveyttenne ja toimintakykynne tällä hetkellä?

- 1 hyväksi
- 2 keskinkertaiseksi
- 3 huonoksi

28. Millaiseksi koette henkisen vireytenne ja mielialanne tällä hetkellä?

- 1 hyväksi
- 2 keskinkertaiseksi
- 3 huonoksi

29. Kuinka monta lääkärin toteamaa sairautta Teillä on?

- 1 ei yhtään
- 2 1–2
- 3 3–4
- 4 5–6
- 5 7 tai enemmän

30. Saatteko jonkin sairauden tai vamman vuoksi työkyvyttömyyseläkettä?

- 1 en
- 2 kyllä, osaeläke
- 3 kyllä, määräaikainen eläke
- 4 kyllä, pysyvä eläke

31. Onko Teillä viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana ollut seuraavia lääkärin toteamia tai hoitamia sairauksia?

Lääkärin toteama tai hoitama sairaus	Ei	Kyllä
1. kohonnut verenpaine, verenpainetauti	1	2
2. kohonnut veren kolesteroli	1	2
3. diabetes (<i>sokeritauti</i>)	1	2
4. sydänveritulppa, sydäninfarkti	1	2
5. sepelvaltimotauti, angina pectoris (<i>rintakipua rasituksessa</i>)	1	2
6. syöpä	1	2
7. nivelreuma	1	2
8. selän kulumavika, muu selkäsairaus	1	2
9. pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus, keuhkolaajentuma	1	2
10. masennus (<i>depressio</i>)	1	2
11. muu mielenterveysongelma	1	2
12. astma	1	2
13. heinänuha tai muu allerginen nuha	1	2
14. ruoka-aineallergia	1	2
15. vatsasairaus (<i>mahakatarri, gastriitti, mahahaava</i>)	1	2

32. Onko Teillä sairaus tai vamma, joka haittaa työ- ja toimintakykyä?

- 1 ei
- 2 kyllä

Mitä mieltä olette nykyisestä terveydentilastanne? Onko se

- 3 hyvä
- 4 keskinkertainen
- 5 huono

5. ELÄMÄNTAPAAN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

33. Nukutteko mielestänne tarpeeksi?

- 1 kyllä, lähes aina
- 2 kyllä, usein
- 3 harvoin tai tuskin koskaan

34. Tupakoitko (savukkeita, sikareita tai piippua)?

- 1 päivittäin
- 2 satunnaisesti
- 3 en lainkaan

35. Nuuskaatteko?

- 1 päivittäin
- 2 satunnaisesti
- 3 en lainkaan

36. Käytättekö huumeita?

- 1 päivittäin
- 2 satunnaisesti
- 3 en lainkaan

37. Käytättekö alkoholijuomia

- 1 päivittäin
- 2 2–3 kertaa viikossa
- 3 kerran viikossa
- 4 2–3 kertaa kuukaudessa
- 5 muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
- 6 en koskaan

38. Pidättekö itseänne

- 1 liian laihana
- 2 hieman liian laihana
- 3 sopivan painoisena
- 4 hieman ylipainoisena
- 5 aivan liian ylipainoisena

39. Oletteko viimeksi kuluneen vuoden (12 kk) aikana muuttanut tottumuksianne terveydellisten näkökohtien vuoksi?

Tottumuksen kohde	Kyllä	Ei
1. vähentänyt rasvan määrää	1	2
2. muuttanut rasvan laatua	1	2
3. lisännyt kasvisten käyttöä	1	2
4. vähentänyt sokerin käyttöä	1	2
5. vähentänyt suolan käyttöä	1	2
6. laihduttanut	1	2
7. lisännyt arkiliikuntaa (esim. työmatkakävely ja -pyöräily, portaiden kävely, lapsen kanssa leikkiminen)	1	2
8. lisännyt kuntoliikuntaa (esim. hiihto, kuntouinti, pyöräily, sauvakävely)	1	2
9. vähentänyt alkoholin käyttöä	1	2

40. Kuinka usein harrastatte vapaa-ajan liikuntaa (kuntoliikuntaa) vähintään puoli tuntia niin, että ainakin lievästi hengästytte ja hikoilette?

- 1 päivittäin
- 2 kerran viikossa
- 3 2 kertaa viikossa
- 4 3 kertaa viikossa
- 5 4–6 kertaa viikossa
- 6 2–3 kertaa kuukaudessa
- 7 muutaman kerran vuodessa tai harvemmin
- 8 en voi vammaan tai sairauden vuoksi harrastaa liikuntaa

6. Arviot asuinkunnasta

41. Miten asuinkuntanne on mielestänne huolehtinut kuntalaisten yleisistä elämisen edellytyksistä ja mahdollisuuksista?

- 1 hyvin
- 2 melko hyvin
- 3 huonosti
- 4 en osaa sanoa

42. Millaiset ovat mielestänne mahdollisuutenne vaikuttaa kuntanne kehittämiseen?

- 1 hyvät
- 2 melko hyvät
- 3 huonot
- 4 en osaa sanoa

43. Oletteko aikeissa muuttaa kunnasta toiseen kuntaan lähiaikoina?

- 1 en
- 2 olen harkinnut muuttamista
- 3 kyllä

44. Jos olette aikeissa muuttaa kunnasta toiseen kuntaan, mikä on pääasiallinen syy muuttoonne?

- 1 oma työ
- 2 puolison työ
- 3 oma opiskelu
- 4 puolison opiskelu
- 5 muutto pienempään asuntoon
- 6 muutto isompaan asuntoon
- 7 muutto omistusasuntoon
- 8 muutto vuokra-asuntoon
- 9 muutto palveluasuntoon tai -taloon
- 10 muu syy, mikä _____

45. Jos olette aikeissa muuttaa, minne suunnittelette muuttavanne?

- 1 kotikuntani sisällä
- 2 kotikuntani naapurikuntaan
- 3 muuhun entisen Lapin läänin²⁰² kuntaan, minne?

- 4 muualle Suomeen, minne? _____
- 5 ulkomaille, minne? _____

46. Mihin ryhmään katsotte asuinkuntanne parhaimmin kuuluvan?

- 1 Etenijäkuntaan (asuinkuntani sosiaalis-taloudellinen tilanne on hyvä)
- 2 Tienhaarakuntaan (asuinkuntani sosiaalis-taloudellisessa tilanteessa on ongelmia, mutta niiden ratkaiseminen näyttää mahdolliselta)
- 3 Pulmakuntaan (ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin on vaikeaa)
- 4 Kriisikuntaan (ratkaisujen löytäminen asuinkuntani sosiaalis-taloudellisiin ongelmiin näyttää mahdottomalta)
- 5 en osaa sanoa

KIITOS VASTAUKSESTANNE !

²⁰² 31.12.2009 saakka olleen läänijaon mukaan.

Liite 5. Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö hyvinvointibarometristä lappilaisille perusturvajohtajille ja kunnanjohtajille Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin.

20.2.2013

Jakelu: Lapin maakunnan kuntien kunnanjohtajat ja perusturvajohtajat

Arvoisa asiantuntija!

Lähetämme Teille asiantuntija-arvion kirjoittamispyynnön, joka liittyy Itä-Lapin seutukunnan asukkaiden hyvinvointia ja hyvinvointipalvelujen riittävyttä kartoittavaan hyvinvointibarometriin.

Hyvinvointibarometri on osa Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen toteuttamaa Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanketta. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori *Asko Suikkanen* Lapin yliopistosta, hyvinvointibarometriosion vastuullisena tutkijana yliopettaja *Leena Viinamäki* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta ja tutkijakehittäjänä lehtori *Arto Selkälä* Lapin yliopistosta.

Hyvinvointibarometri koostuu tilastokatsauksesta, kuntalaiskyselystä sekä kuntakohtaisista ja alueellisista asiantuntija-arvioista, joiden pohjalta Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen tutkijaryhmä laatii (seutu)kunnittaiset johtopäätökset hyvinvointibarometreihin.

Asiantuntija-arvion kirjoittamiseen orientoitumistanne varten lähetämme Teille tämän sähköpostikirjeen mukana osan hyvinvointibarometriin analysoimastamme tilastokatsauksesta (*Liite 1.*) ja asiantuntija-arvion kirjoittamisohjeen (*Liite 2.*), jota voitte hyödyntää kirjoittaessanne pyytämäämme kuntakohtaista asiantuntija-arviotanne. Voitte halutessanne kirjoittaa myös vapaa muotoisen asiantuntija-arvionne Liitteen 2. teemoista. **Pyydämme Teitä lähettämään asiantuntija-arvionne 28.3.2013 mennessä** sähköpostiosoitteeseen leena.viinamaki@tokem.fi Leena Viinamäelle, jolta voitte myös halutessanne tiedustella tarkemmin hyvinvointibarometristä ja asiantuntija-arvion laatimisesta.

Julkaisemme kirjoittamanne asiantuntija-arviot kirjoittajineen Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri -raportissa samalla tavoin kuin on teh-

ty Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometrissä (*URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf*) ja Utsjoen hyvinvointiselonteossa (*URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2011.pdf*), joissa molemmissa on vastaavantyyppiset asiantuntija-arviot.

Toivomme loppuvuodesta 2013 julkaistavan Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometrin tulosten edistävän alueen väestön hyvinvointipalveluiden entistä paremmiksi kehittämistä sekä helpottavan lakisääteisten kuntakohtaisten hyvinvointikertomusten laatimista. Näin ollen asiantuntijanäkemyksenne kuntanne asukkaiden hyvinvoinnin tilasta ovat avainasemassa ja keskeinen osa laatimaamme hyvinvointibarometriä.

Kiitämme asiantuntija-arvioistanne jo ennakkoon ja toivotamme Teille mukavaa kevättalven aikaa.

Leena Viinamäki
yliopettaja, YTT
Kemi-Tornion amk
Puh. 0400 142 445

Asko Suikkanen
professori, YTT
Lapin yo
Puh. 040 5442 744

Arto Selkälä
tutkijakehittäjä, lehtori oa, YTM
Lapin yo
Puh. 045 6351 256

Liite 6. Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö hyvinvointiselonteosta lappilaisille perusturvajohtajille ja kunnanjohtajille Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin.

20.2.2013

Jakelu: Lapin maakunnan kuntien kunnanjohtajat ja perusturvajohtajat

Arvoisa asiantuntija!

Lähetämme Teille asiantuntija-arvion kirjoittamispyynnön, joka liittyy Kemi-Tornion seutukunnan asukkaiden hyvinvointia ja hyvinvointipalvelujen riittävyttä kartoittavaan hyvinvointiselontekoon.

Hyvinvointiselonteko on osa Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen toteuttamaa Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanketta. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori *Asko Suikkanen* Lapin yliopistosta, hyvinvointiselonteko-osion vastuullisena tutkijana yliopettaja *Leena Viinamäki* Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta ja tutkijakehittäjänä lehtori *Arto Selkälä* Lapin yliopistosta.

Hyvinvointiselonteko koostuu tilastokatsauksesta sekä kuntakohtaisista ja alueellisista asiantuntija-arvioista, joiden pohjalta Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeen tutkijaryhmä laatii (seutu)kunnittaiset johtopäätökset hyvinvointiselontekoihin.

Asiantuntija-arvion kirjoittamiseen orientoitumistanne varten lähetämme Teille tämän sähköpostikirjeen mukana osan Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointiselontekoon analysoimastamme tilastokatsauksesta (Liite 2.) ja asiantuntija-arvion kirjoittamisohjeen (Liite 1.), jota voitte hyödyntää kirjoittaessanne pyytämäämme kuntakohtaista asiantuntija-arviotanne. Voitte halutessanne kirjoittaa myös vapaa muotoisen asiantuntija-arvionne Liitteen 1. teemoista. **Pyydämme Teitä lähettämään asiantuntija-arvionne 28.3.2013 mennessä** sähköpostiosoitteeseen leena.viinamaki@tokem.fi Leena Viinamäelle, jolta voitte myös halutessanne tiedustella tarkemmin hyvinvointiselonteosta ja asiantuntija-arvion laatimisesta.

Julkaisemme kirjoittamanne asiantuntija-arviot kirjoittajineen Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointiselonteko -raportissa samalla tavoin kuin on tehty Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometrissä (*URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf*) ja Utsjoen hyvinvointiselonteossa (*URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2011.pdf*), joissa molemmissa on vastaavantyyppiset asiantuntija-arviot.

Toivomme loppuvuodesta 2013 julkaistavan Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointiselonteon tulosten edistävän Kemi-Tornion seutukunnan väestön hyvinvointipalveluiden entistä paremmiksi kehittämistä sekä helpottavan lakisääteisten kuntakohtaisten hyvinvointikertomusten laatimista. Näin ollen asiantuntijanäkemyksenne kuntanne asukkaiden hyvinvoinnin tilasta ovat avainasemassa ja keskeinen osa laatimaamme hyvinvointiselontekoa.

Kiitämme asiantuntija-arvioistanne jo ennakoon ja toivotamme Teille mukavaa talven aikaa.

Leena Viinamäki
yliopettaja, YTT
Kemi-Tornion amk
Puh. 0400 142 445

Asko Suikkanen
professori, YTT
Lapin yo
Puh. 040 5442 744

Arto Selkälä
tutkijakehittäjä, lehtori oa, YTM
Lapin yo
Puh. 045 6351 256

Liite 7. Asiantuntija-arvioiden kirjoittamispyyntö lappilaisille aluehallintoviranomaisille

3.9.2013

Jakelu:

Lapin aluehallintovirasto:	<i>xx</i> ²⁰³ ,
Lapin Liitto:	<i>Xx</i>
Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus:	<i>Xx</i>
Saamelaiskäräjät:	<i>Xx</i>

Arvoisa asiantuntija!

Lähetämme Teille asiantuntija-arvion kirjoittamispyynnön, joka liittyy Lapin maakunnan asukkaiden hyvinvointia ja hyvinvointipalvelujen riittävyyttä kartoittavaan hyvinvointibarometriin ja -selontekoon.

Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin kohdentuva hyvinvointibarometri sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista, kuntalaiskyselyn, kuntalaisten kokemuksellista hyvinvointia kuvaavan osion sekä asiantuntija-arvio-osion. Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin kohdentuva hyvinvointiselonteko sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista sekä asiantuntija-arvio-osion.

Hyvinvointibarometri ja -selonteko ovat osa Lapin yliopiston, Kemi-Tornion ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen toteuttamaa Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hanketta. Hankkeessa vastuullisena johtajana toimii professori Asko Suikkanen Lapin yliopistosta, hyvinvointibarometrin ja -selonteko-osioden vastuullisena tutkijana yliopettaja Leena Viinamäki Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sekä tutkijakehittäjänä tutkijatohtori Arto Selkälä Lapin yliopistosta.

Asiantuntija-arvion kirjoittamiseen orientoitumistanne varten lähetämme Teille tämän sähköpostikirjeen mukana osan hyvinvointibarometrin ja -selonteon tilastokatsauksesta (Liite 1.) ja asiantuntija-arvion kirjoittamis-

²⁰³ Aluehallintoviranomaisten nimet on poistettu tästä liitteestä.

pohjan (Taulukko 1.), jota voitte hyödyntää kirjoittaessanne pyytämäämme asiantuntija-arviotanne toiminta-alueenne näkökulmasta. Voitte halutessanne kirjoittaa myös vapaa muotoisen asiantuntija-arvionne Taulukon 1. teemoista. Pyydämme Teitä lähettämään asiantuntija-arvionne 30.9.2013 mennessä sähköpostiosoitteeseen leena.viinamaki@tokem.fi Leena Viinamäelle, jolta voitte myös halutessanne tiedustella tarkemmin hyvinvointiselonteosta ja asiantuntija-arvion laatimisesta.

Asiantuntija-arvio lappilaiskuntien hyvinvointipalveluiden tuottamisen reunaehdoista ja hyvinvoinnin tilasta.

<p>1. Lappilaiskuntien hyvinvointipalveluiden tuottamisen tilannekatsaus</p> <p><i>Tilannearvio:</i></p>
<p>2. Lappilaiskuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisen tilannekatsaus</p> <p><i>Tilannearvio:</i></p>
<p>3. Asiantuntija-arvion laatija(t) ammatti- ja tutkintonimikkeineen:</p>

Julkaisemme kirjoittamanne asiantuntija-arviot kirjoittajineen hyvinvointi-barometri- ja selonteko -raporteissa samalla tavoin kuin on tehty Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometrissä (URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_6_2007.pdf) ja Utsjon hyvinvointiselon-teossa (URL: http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2011.pdf), joissa molemmissa on vastaavatyypiset asiantuntija-arviot.

Toivomme loppuvuodesta 2013 julkaistavien hyvinvointibarometrien ja -selontekojen tulosten edistävän lappilaisväestön hyvinvointipalveluiden entistä paremmiksi kehittämistä sekä helpottavan lakisääteisten kunta-kohtaisten hyvinvointikertomusten laatimista. Näin ollen asiantuntijanäkemyksenne toiminta-alueenne asukkaiden hyvinvoinnin tilasta ovat avainasemassa ja keskeinen osa laatimiamme hyvinvointibarometrien ja -selontekoja.

Kiitämme asiantuntija-arvioistanne jo ennakoon ja toivotamme Teille mukavaa syksyn aikaa.

Leena Viinamäki
yliopettaja, YTT
Kemi-Tornion amk
Puh. 0400 142 445

Asko Suiikkanen
professori, YTT
Lapin yo
Puh. 040 5442 744

Arto Selkälä
tutkijatohtori/tilastotieteen lehtori, YTT
Lapin yo
Puh. 045 6351 256

Liite 8. Onks tietoo? – kohti alueellista hyvinvointia –seminaari, Rovaniemi, 8.6.2012.

Lapin korkeakoulukonsernin Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka- tutkimushanke järjestää yhdessä Rovaniemen kaupungin kanssa seuraavan avoimen seminaarin, johon on yleisöllä vapaa pääsy:

Onks tietoo? - kohti alueellista hyvinvointia

Aika: Perjantaina 8.6.2012 Paikka: Eelin-sali (Is 19) Lapin yliopisto A- siipi

Ohjelma

klo 9.30- 10.00	Aamukahvit Eelin- salin edessä
klo 10.00- 10.30	Professori Asko Suikkanen Lapin yliopisto: Mitä uutta suomalaisessa hyvinvointi-tutkimuksessa?
klo 10.30- 11.00	Kehittämispäällikkö Risto Kaikkonen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Terveys ja hyvinvointierojen seuranta Suomessa -THL:n uusi Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, ATH
klo 11.00- 12.00	Lounas
klo 12.00- 12.30	Tietopalvelupäällikkö Seija Öörni Tilastokeskus: Tilastokeskuksen tietokantapohjaiset palveluratkaisut
klo 12.30- 13.00	Erytisasiantuntija Soile Paahtama Suomen Kuntaliitto: Kuntaliitto tukemassa kuntien poikkialinnollista hyvinvoinnin tietojohdantamista
klo 13.00- 13.20	Kehittäjä-sosiaalityöntekijä Pekka Ojaniemi POSKE: Asiakasprosessit ja hyvinvointitiedon tuottaminen
klo 13.20- 13.50	Kahvitauko Eelin- salin edessä
klo 13.50- 14.10	Yliääkäri Markku Oinaala ja Suunnittelija Sampa Määttä Rovaniemen kaupunki: Hyvinvointitiedon tarpeet kaupungin näkökulmasta
klo 14.10- 14.30	Yliopettaja Leena Viinämäki Kemi- Tornion ammattikorkeakoulu ja Tutkija Arto Selkälä Lapin yliopisto: Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka- hankkeen tavoitteet
klo 14.30- 14.40	Professori Asko Suikkanen Lapin yliopisto: Seminaarin päätössanat

Liite 9. Tiedon avulla parempaa hyvinvointia – kuinka hyödyntää tutkimustietoa kuntalaisten hyvinvoinnin kehittämisessä – seminaari, Rovaniemi 31.1.2014.

Hyvinvointipalvelujen kehittäminen vaatii uudenlaista subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimusta, joka huomioi muutokset arkielämän luonteessa, ihmisten tarpeissa, osaamisessa ja muissa hyvinvoinnin tekijöissä. Lapin korkeakoulut tarttuivat haasteeseen Lapin korkeakoulukonsernin innovaatio-ohjelman kärkihankkeella **Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka**, joka kokoaa yhteen paikkaan käyttäjälähtöistä, vuorovaikutteista ja monitasoista hyvinvointitietoa. Korkeakouluysteistyö (mm. opinnäytetyöt, opintoihin liittyvä harjoittelu) tarjoaa lisäresursseja kuntien tiedontuotannon ylläpidolle ja kehittämiselle. Hankkeelle saatiin osarahitus Euroopan sosiaalirahastolta ja Lapin Ely -keskukselta.

Hankkeen loppuseminaarissa lähestytään hyvinvointia kuntalaisten, päättäjien, palveluntuottajien ja tutkijoiden näkökulmista. Yhteiskunnallisen muutoksen monimutkaistuminen hankaloittaa kuntien mahdollisuuksia havainnoida ja ymmärtää asukkaiden hyvinvoinnissa tapahtuvia tilanteita. Hyvinvointipalvelujen kehittäminen vaatii uudenlaista subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimusta, joka huomioi muutokset arkielämän luonteessa, ihmisten tarpeissa, osaamisessa ja muissa hyvinvoinnin tekijöissä.

Hankkeen tuloksena syntynyt toimintamalli tarjoaa keinon hankkia analysoitua tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin tietopaikasta kehittyvä väline, joka huomioi ihmisten koetun hyvinvoinnin muutokset, ennakoii ja arvioi kuntakohtaisesti sekä seutukunnittain hyvinvoinnin tilaa tilastojen, kuntalaiskyselyjen ja asiantuntijalausuntojen avulla. Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka kokoaa kunnissa tällä hetkellä käytössä olevia hyvinvointitiedon keruun ja tilastoaineistojen hyödyntämisen käytäntöjä systemaattiseksi ja monitahoiseksi kokonaisuudeksi.

Perjantai 31.1.2014**klo 9-16**

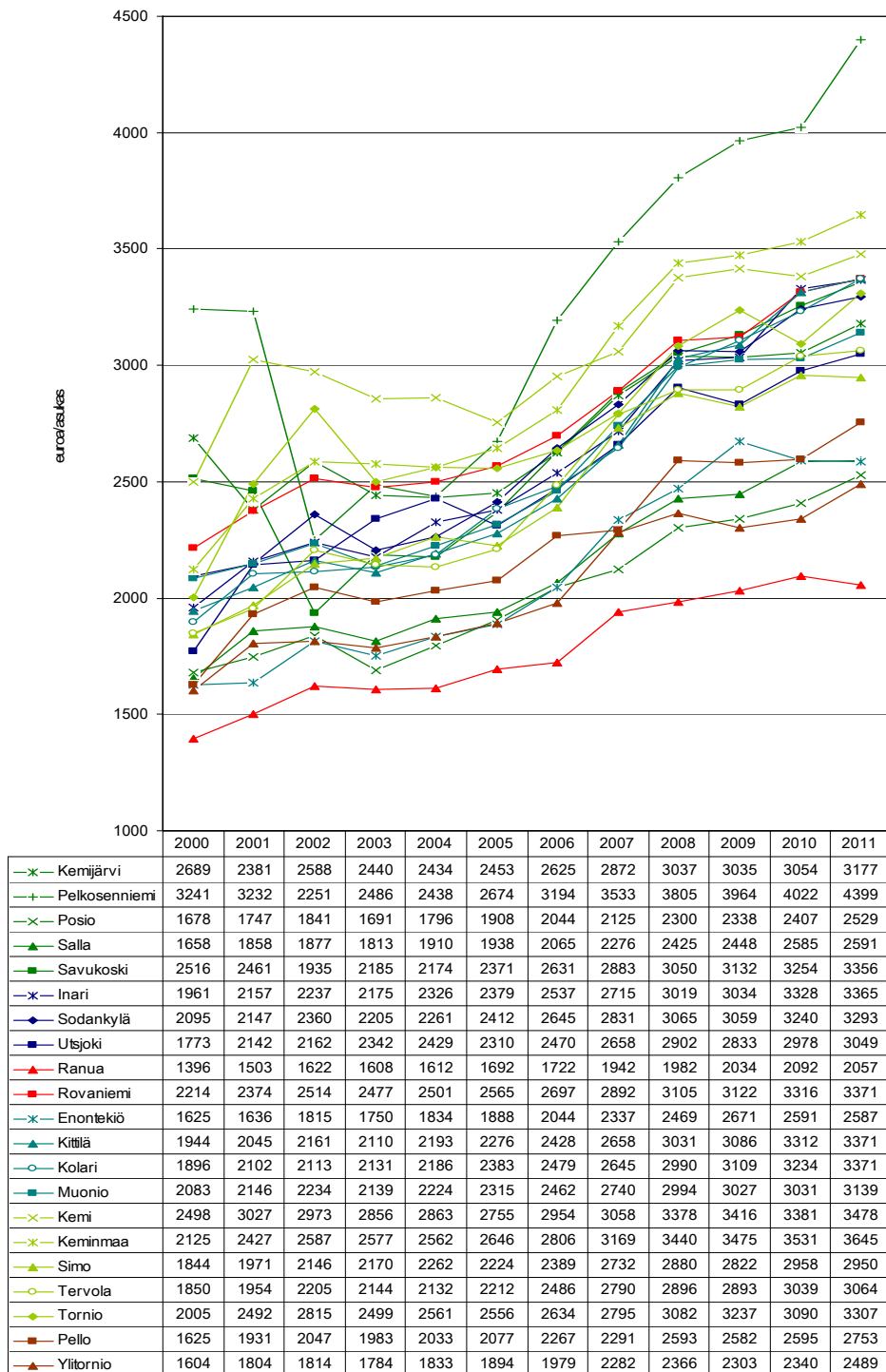
LAPIN YLIOPISTO

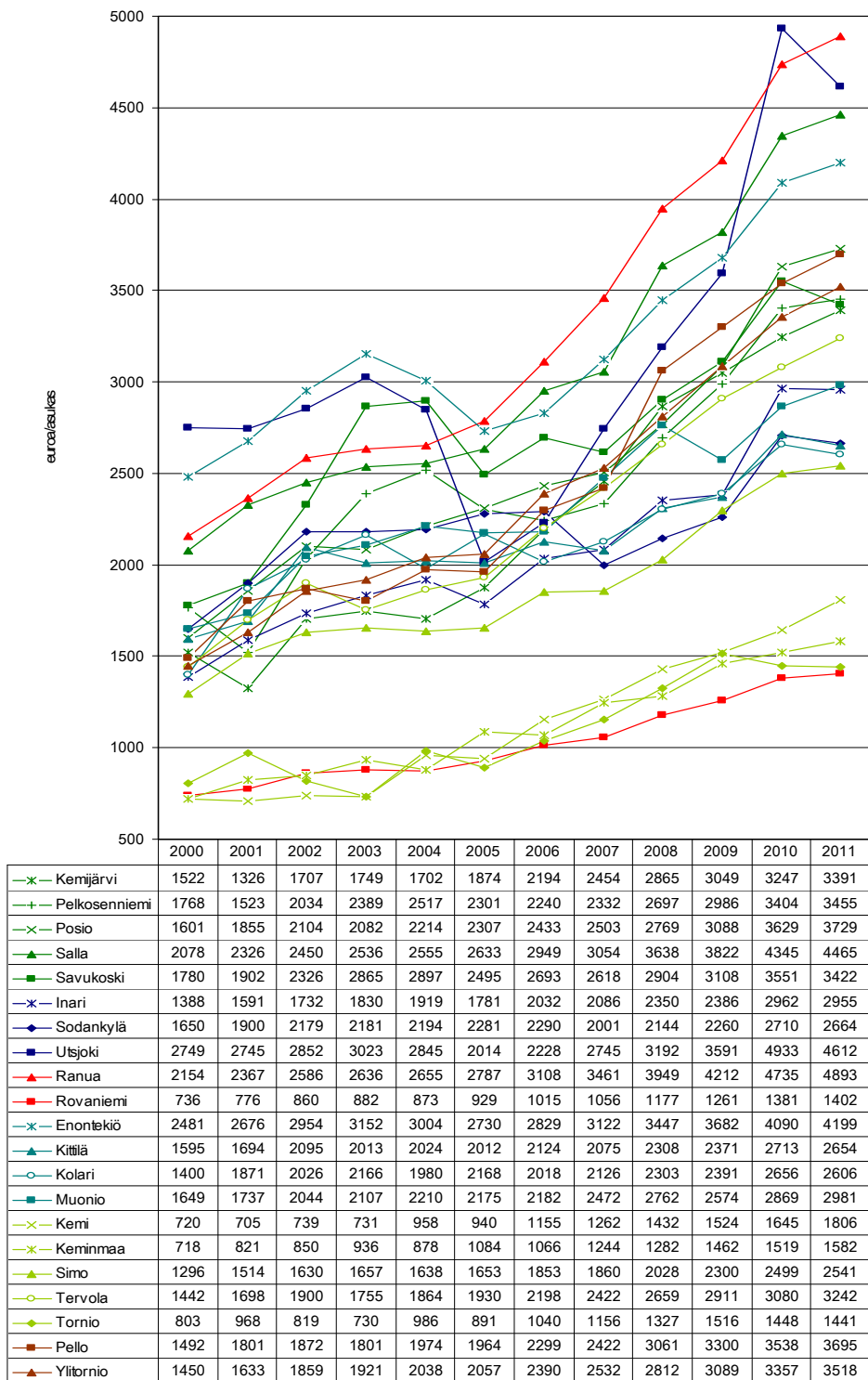
Castren-sali (D-siipi)

- 8.30 Ilmoittautuminen ja kahvi
- 9.00 Avaus
Asko Suikkanen, emeritusprofessori, Lapin yliopisto
- Seminaarin puheenjohtaja
Suvi Ronkainen, professori, Lapin yliopisto
- 9.10 Suomalaisten hyvinvointi – kolmen kerroksen väkeä?
Marja Vaarama, ylijohtaja, THL
- 10.00 Sähköisen hyvinvointikertomuksen seuraava vaihe
Veikko Kujala, asiantuntijalääkäri, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
- 11.00 Keskustelu aamupäivän teemoista ja johdatus iltapäivään
- 11.30 Lounas ravintola Fellissä (omakustanteinen)
- 12.30 Kokemuksellinen hyvinvointi
Marika Kunnari, tutkija, Lapin yliopisto ja Asko Suikkanen
- 13.30 Muoniossa voidaan hyvin
Päivi Salminen, perusturvajohtaja
- 13.45 Kahvi
- 14.15 Hyvinvointibarometri lappilaisten hyvinvoinnin kuvaajana
Leena Viinamäki, yliopettaja, Lapin AMK ja Arto Selkälä, lehtori, Lapin yliopisto
- 15.15 Paneeli toimintamallista
Mukana mm. Harri Tiuraniemi, perusturvajohtaja, Sodankylä
Ritva Kauhanen, kehittämisspäälikkö, Lapin Liitto
Sirpa Kaukiainen, lehtori, Lapin AMK
- 16.00 Seminaarin päätös

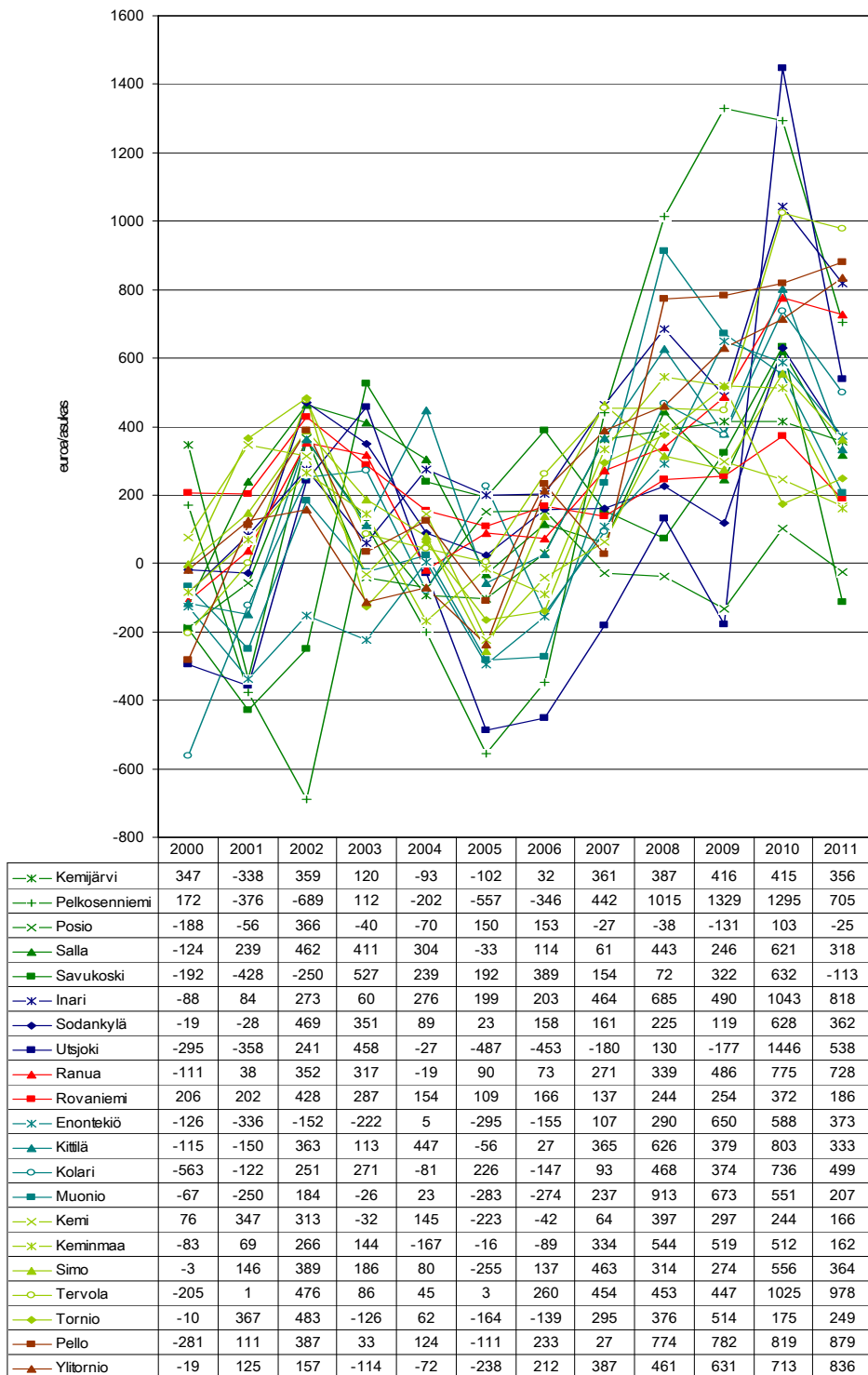
Liite 10. Liitekuviot

1. Liitekuvio Verotulot, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.

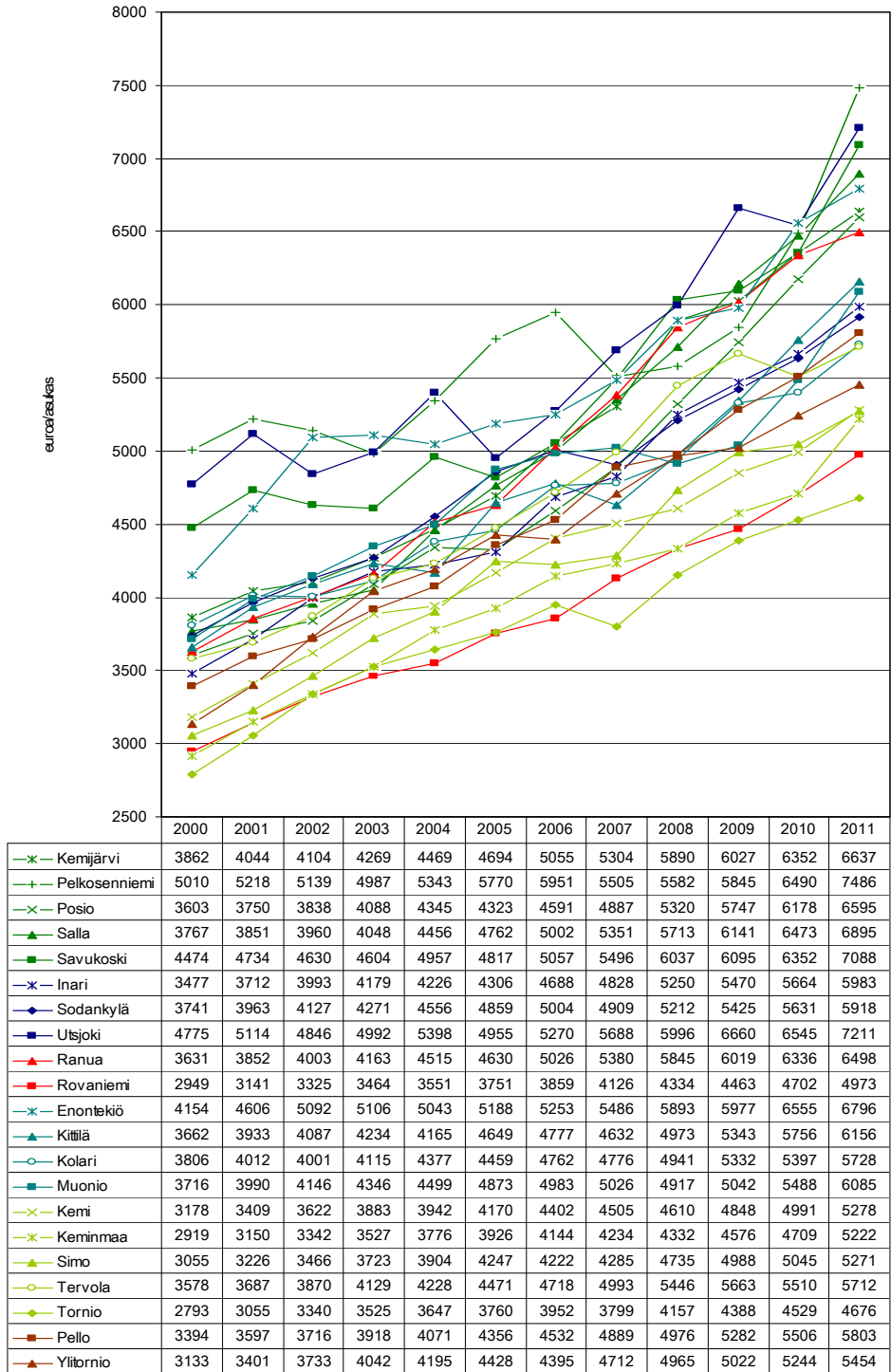

2. Liitekuvio *Valtionosuudet, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

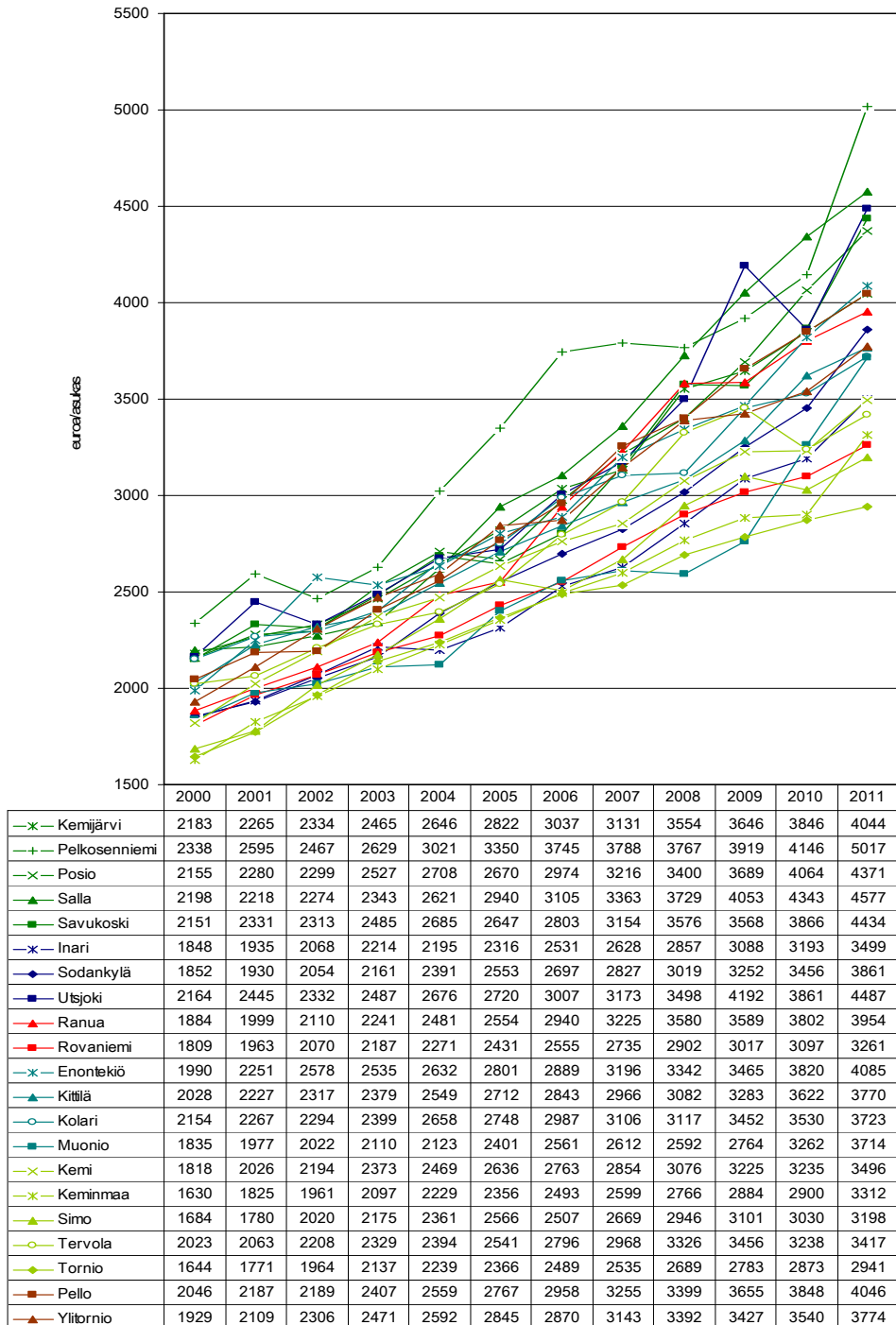
3. Liitekuvio Vuosikate, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.

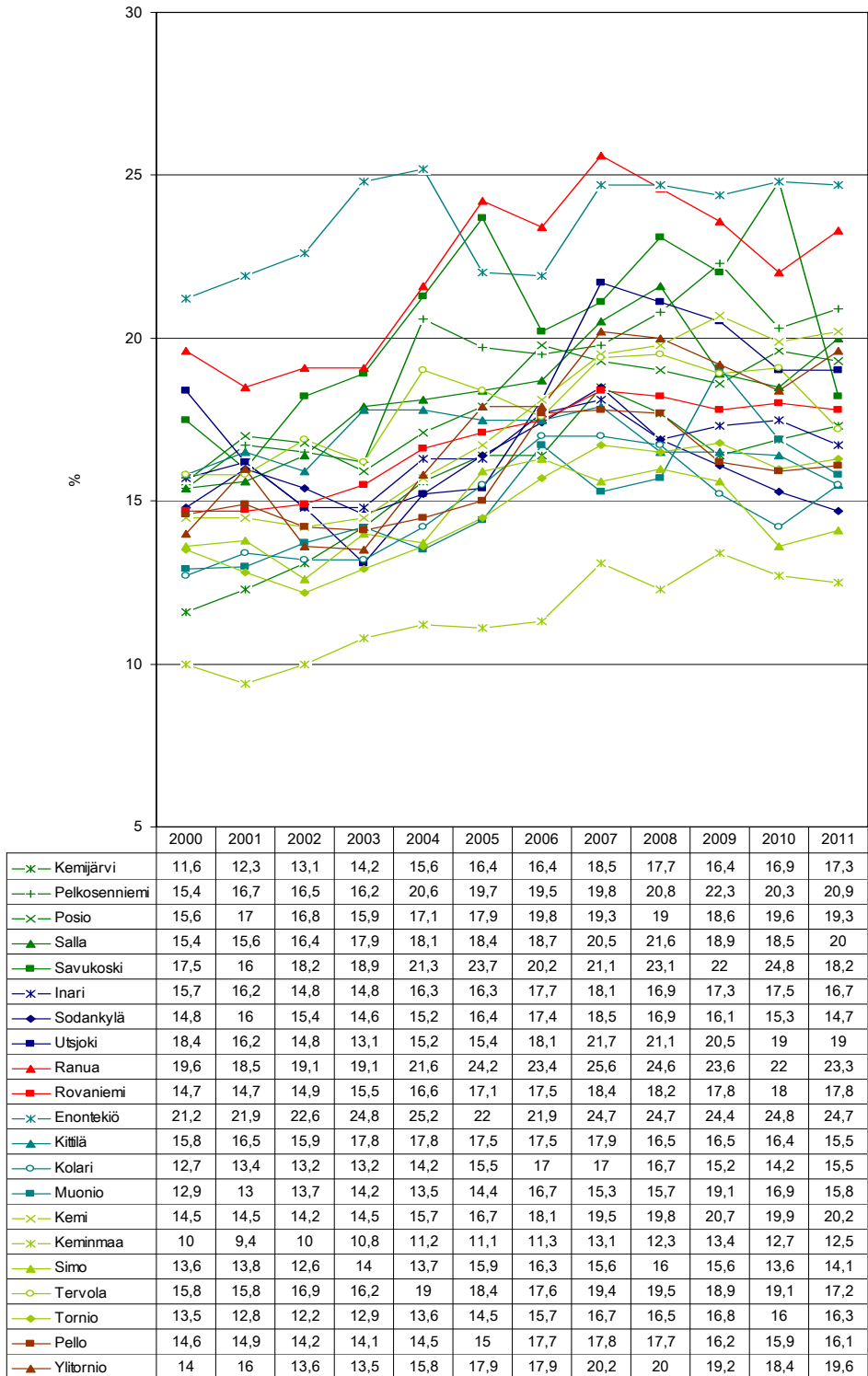

4. Liitekuvio *Kunnan nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

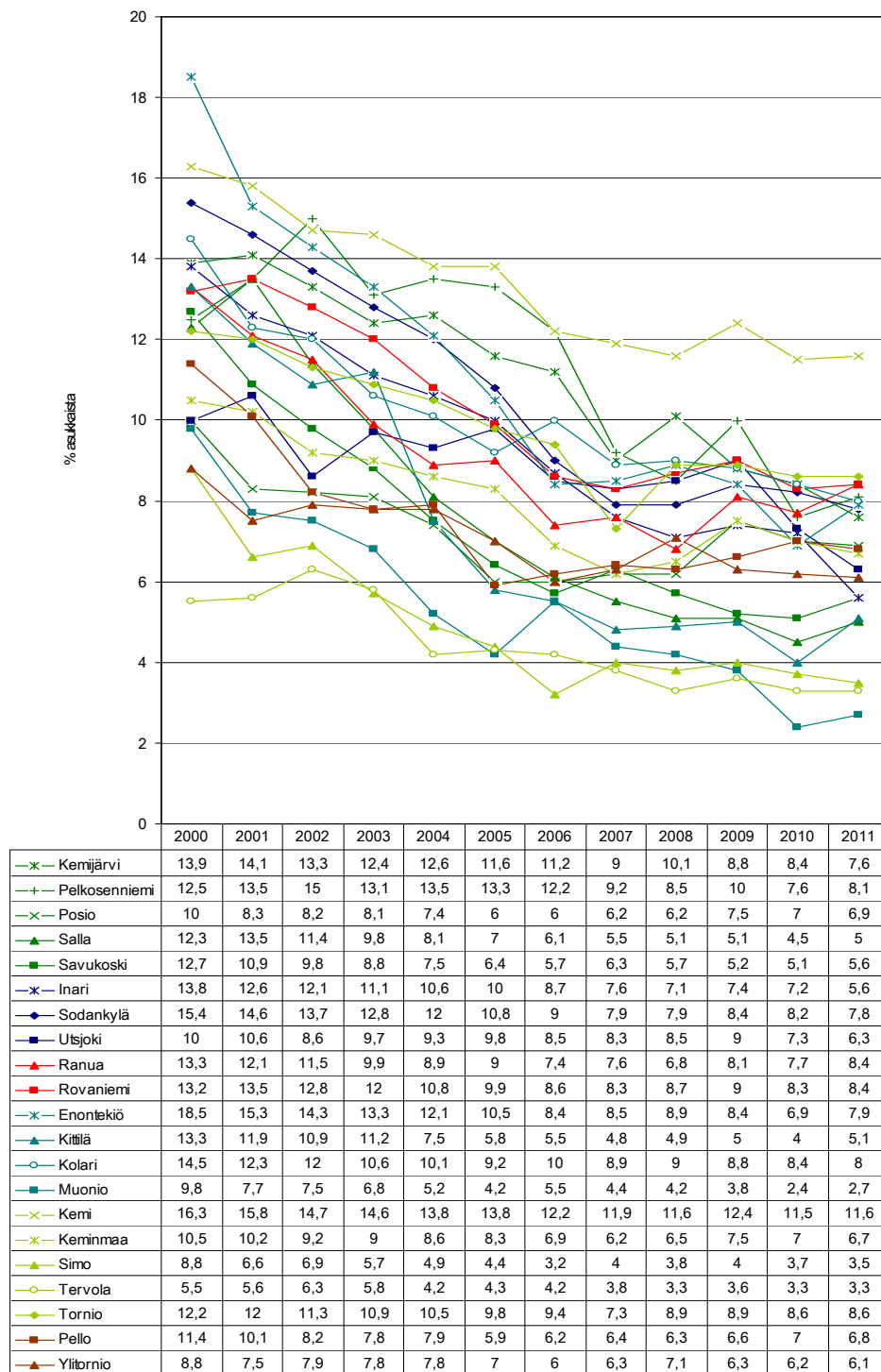

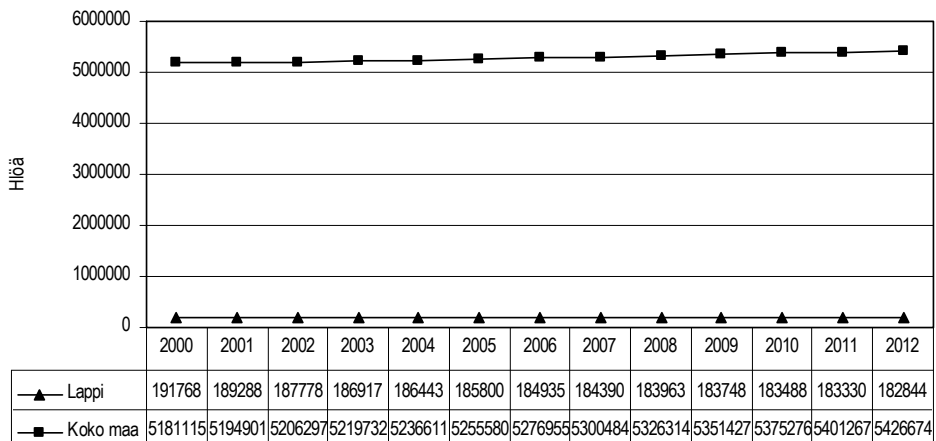
5. Liitekuvio *Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

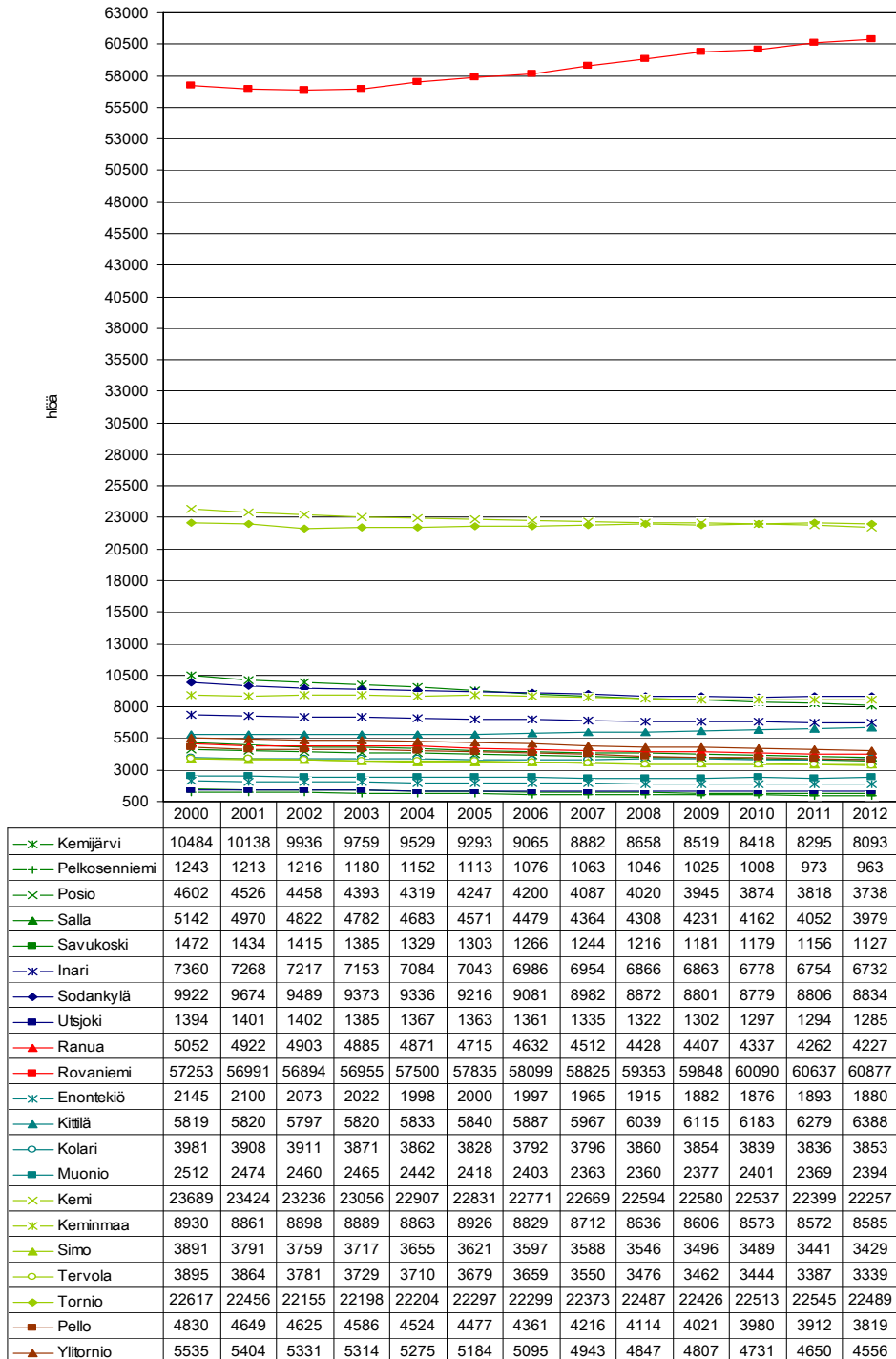
6. Liitekuvio *Kunnan yleinen pienituloisuusaste lappilaiskunnissa 2000–2011.*

7. Liitekuvio *Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista lappilaiskunnissa 2000–2011.*

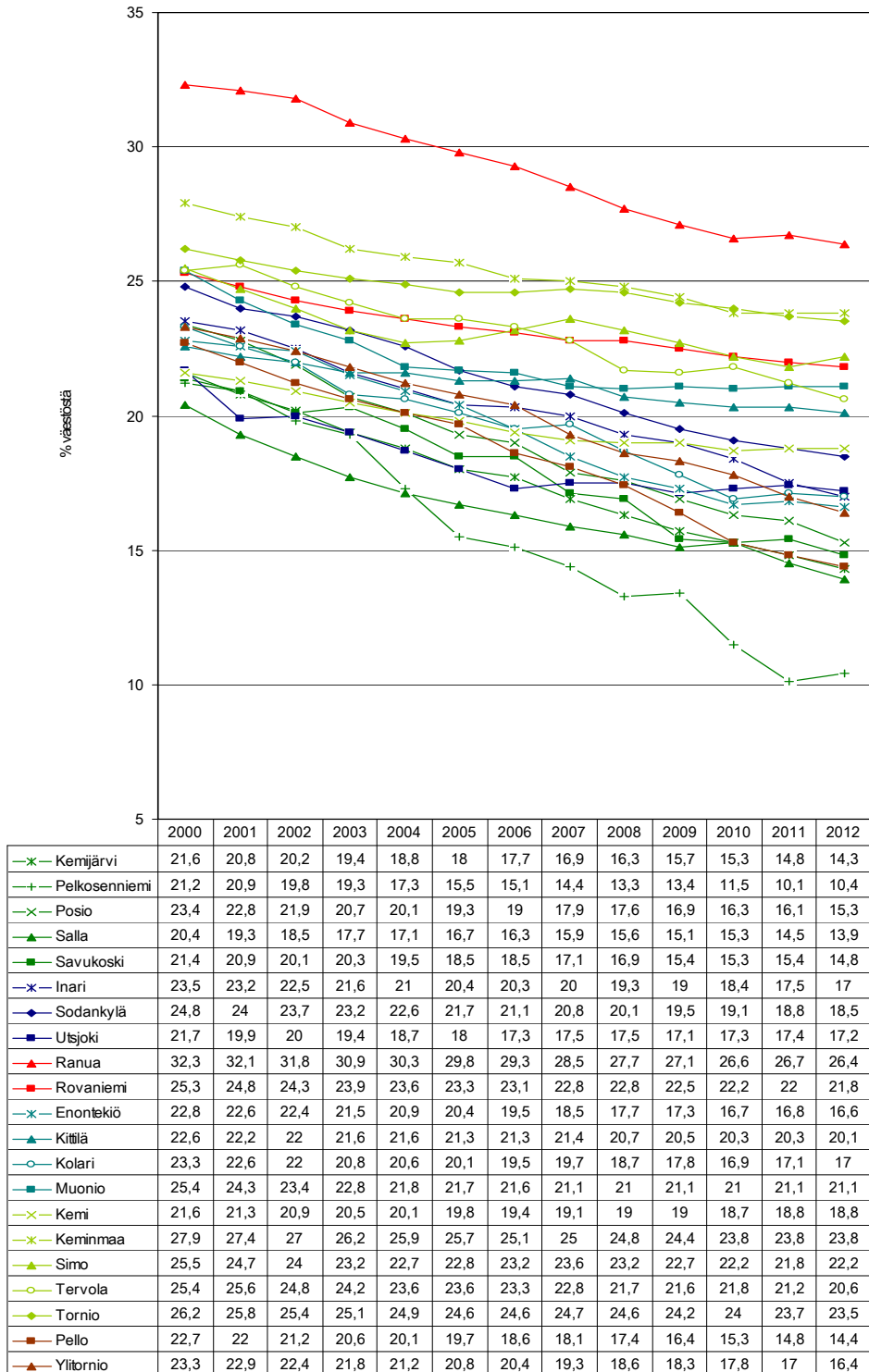

8. Liitekuvio *Väestö 31.12. Lapin maakunnassa ja koko maassa 2000–2012.*

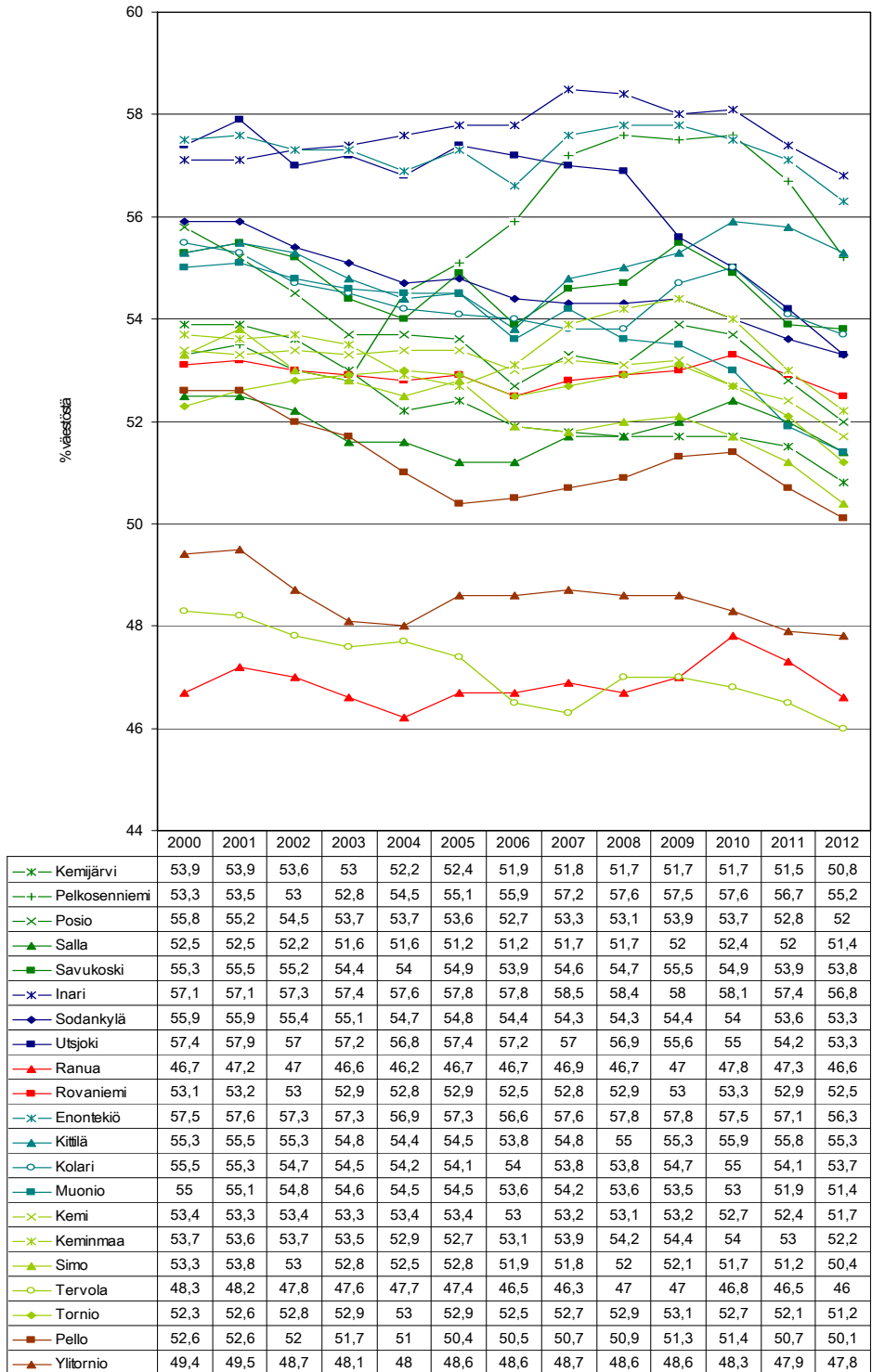
9. Liitekuvio Väestö 31.12. lappilaiskunnissa 2000–2012.

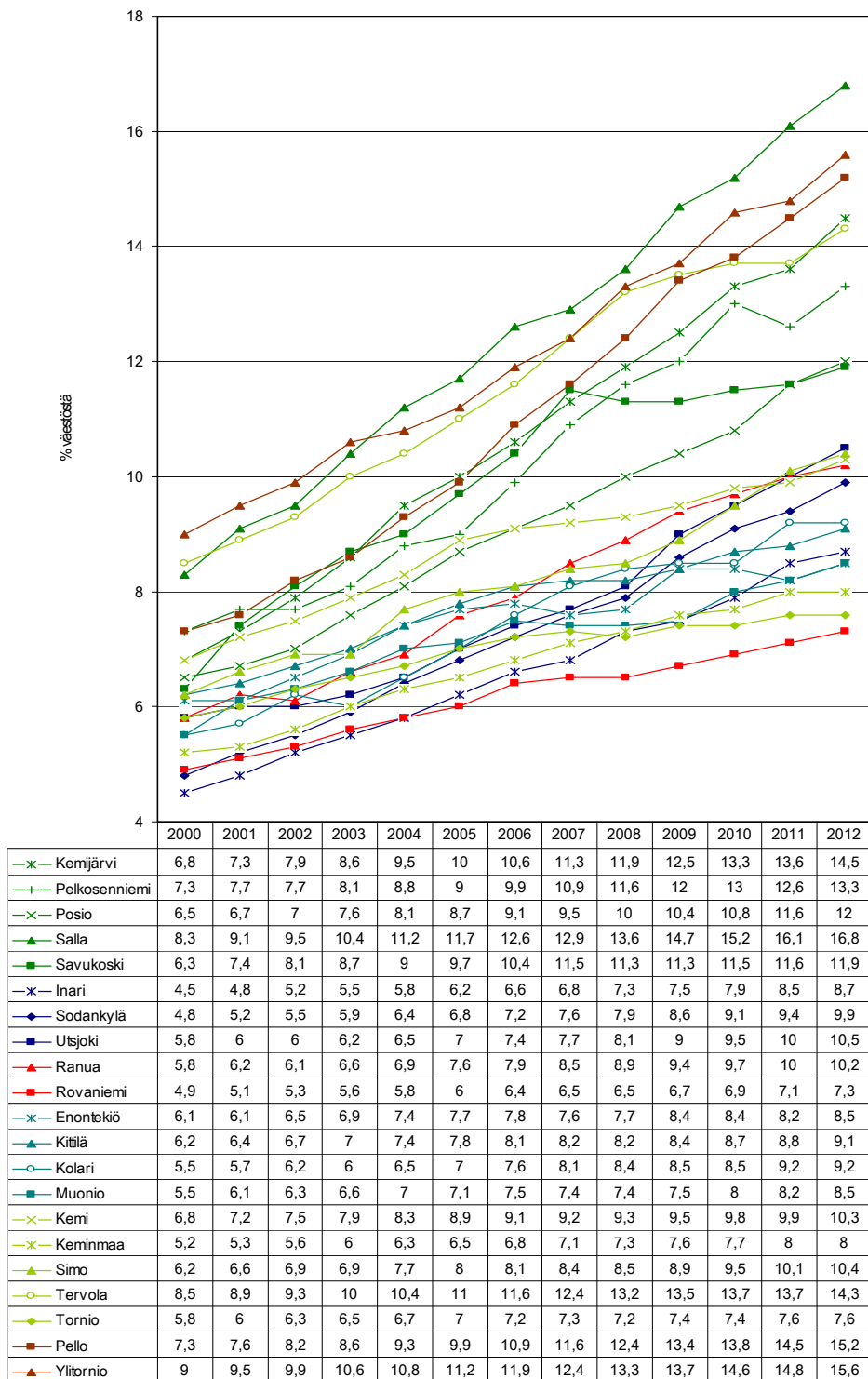
10. Liitekuvio 0–18 -vuotiaat, % väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.

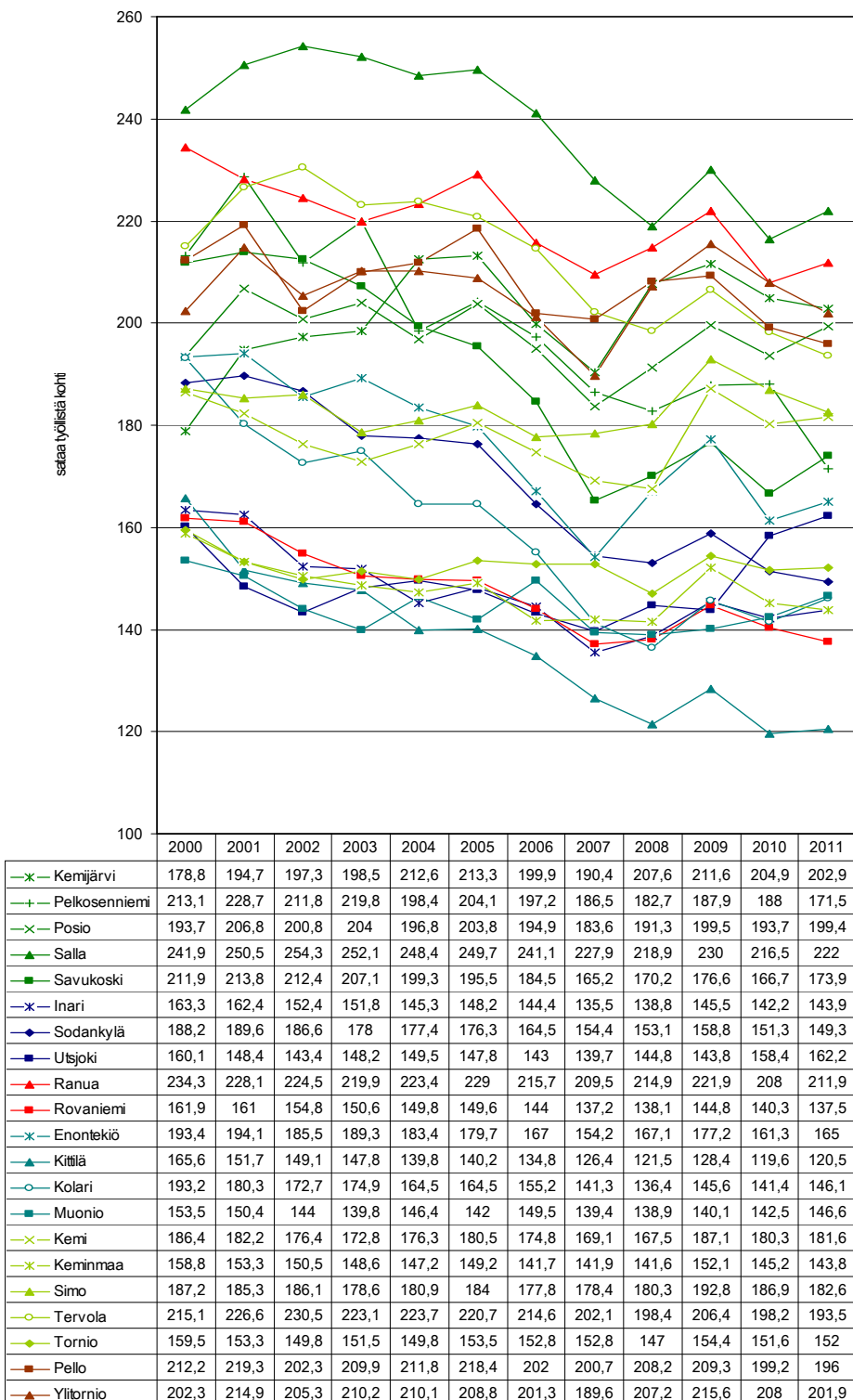

11. Liitekuvio 25–64 –vuotiaat, % väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.

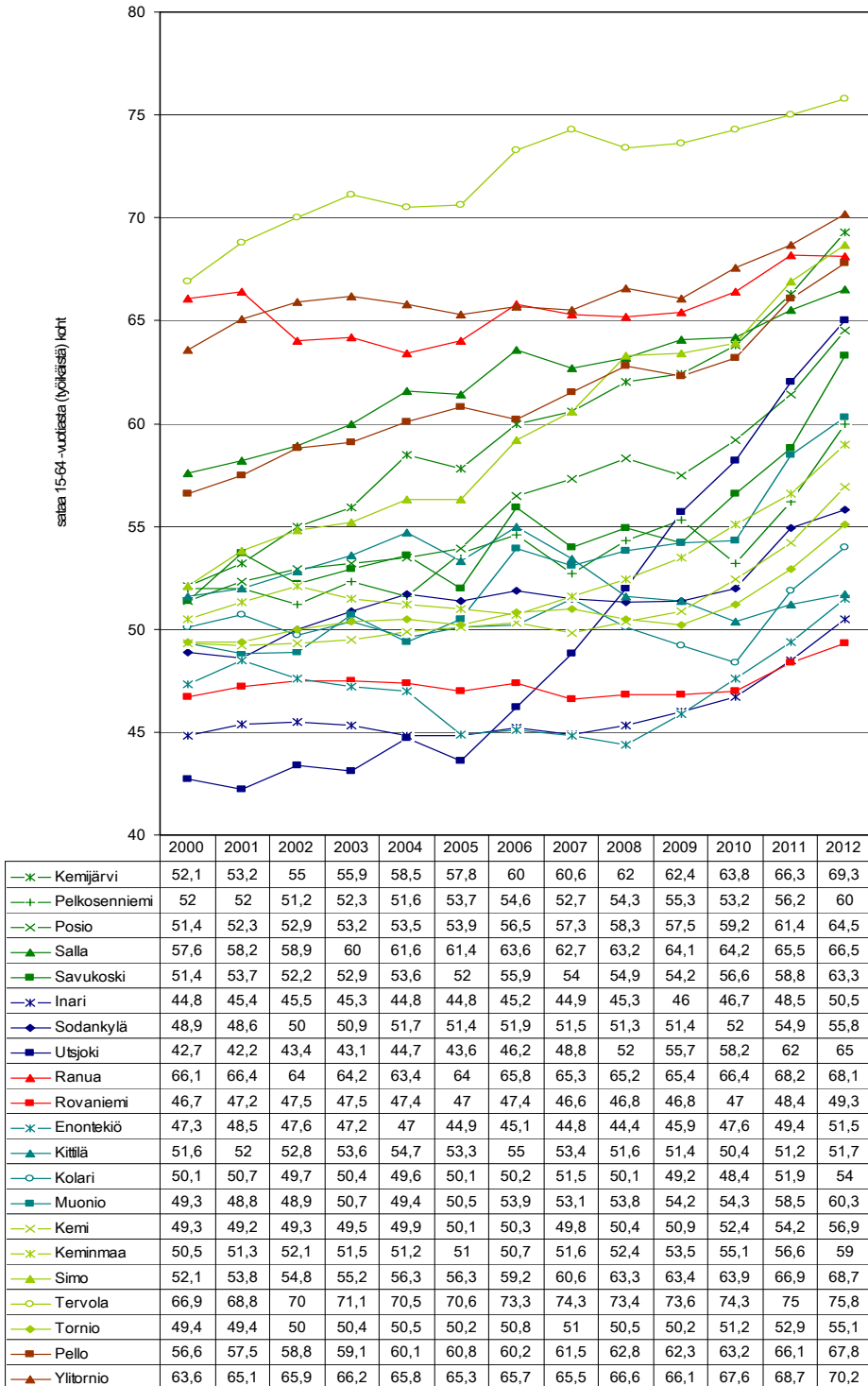

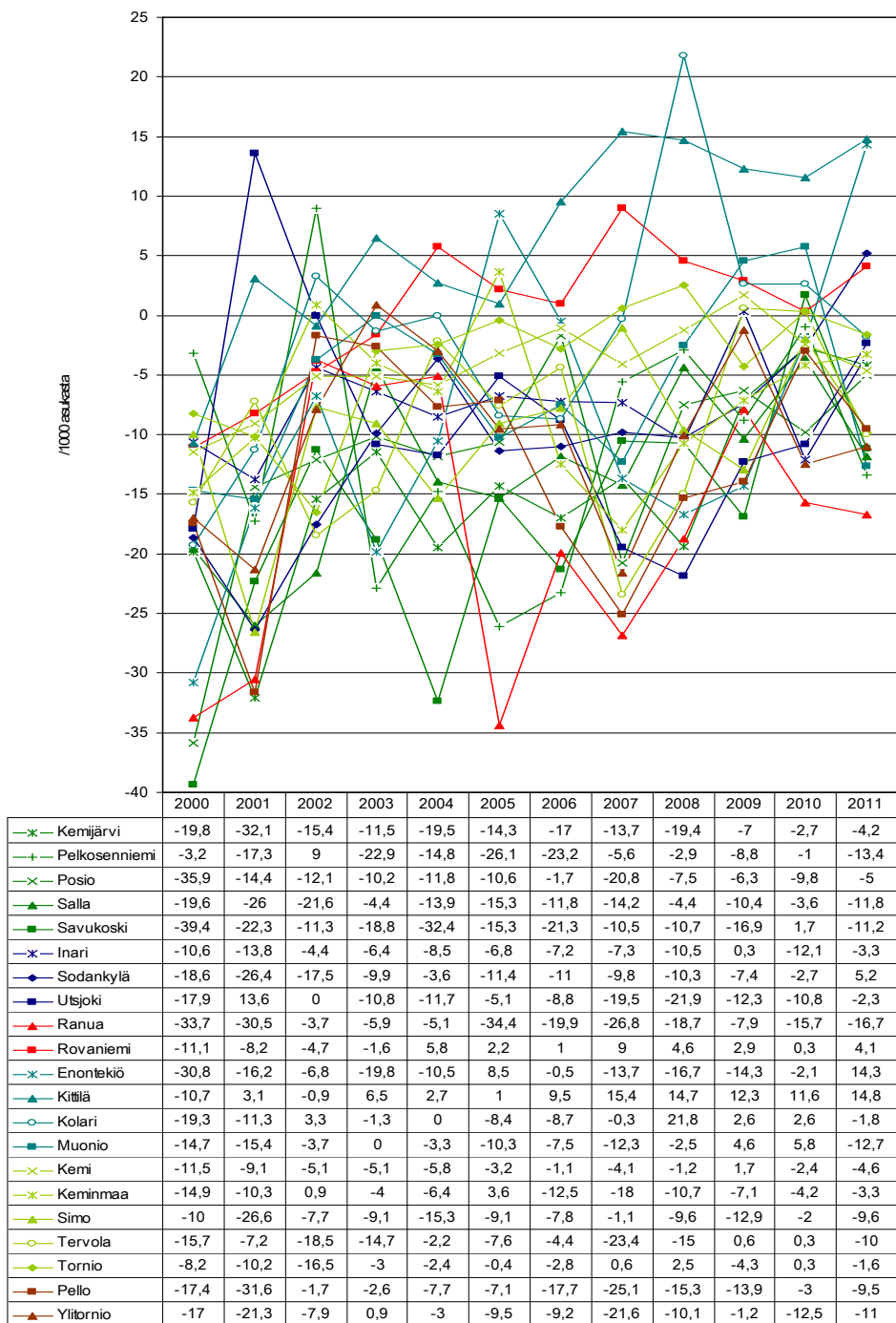
12. Liitekuvio 75 vuotta täyttäneet, % väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.

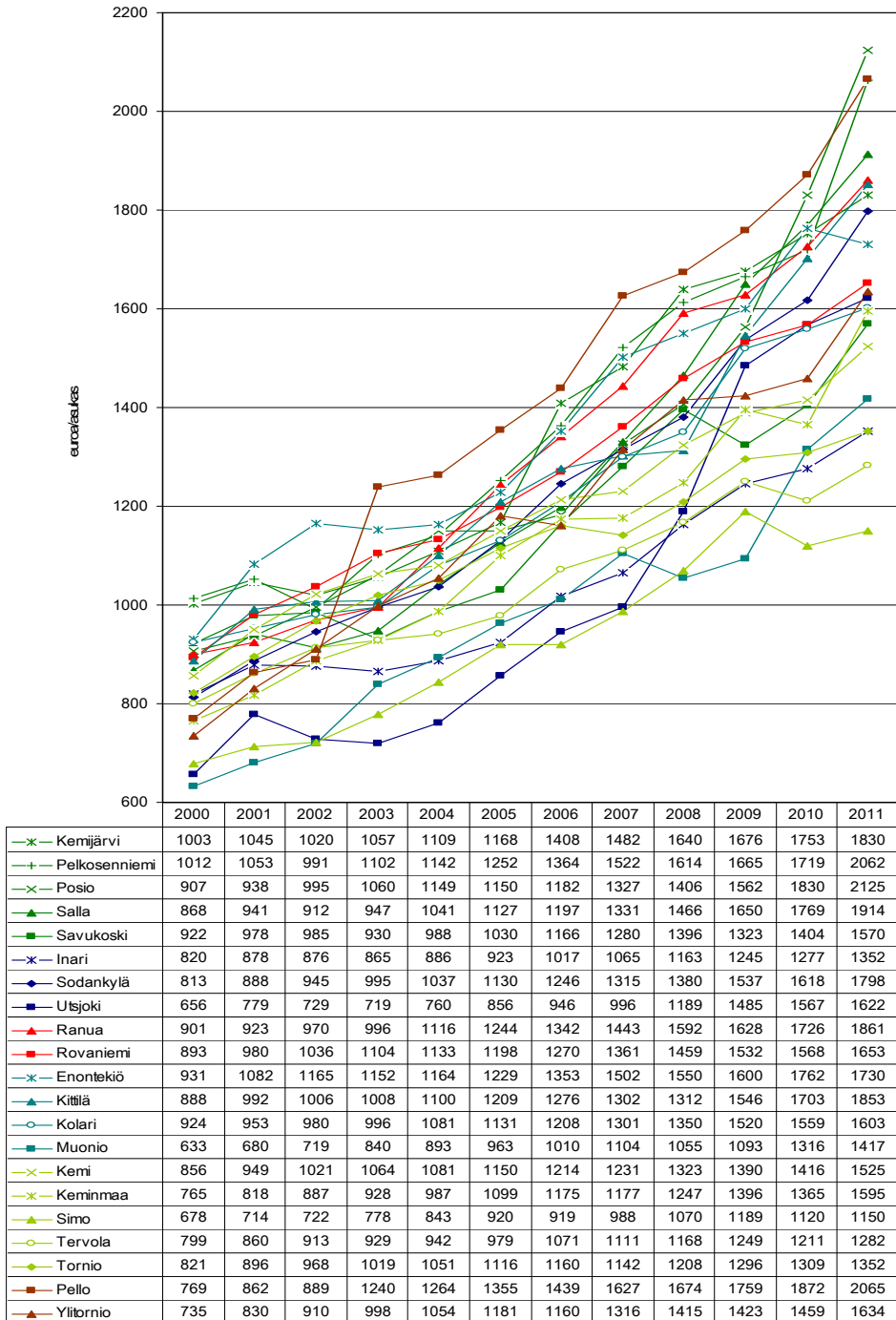
13. Liitekuvio *Elatussuhde, sataa työllistä kohti lappilaiskunnissa 2000–2011.*

14. Liitekuvio *Huoltosuhte, sataa 15–64 –vuotiasta (työikäistä) kohti lappilaiskunnissa 2000–2012.*

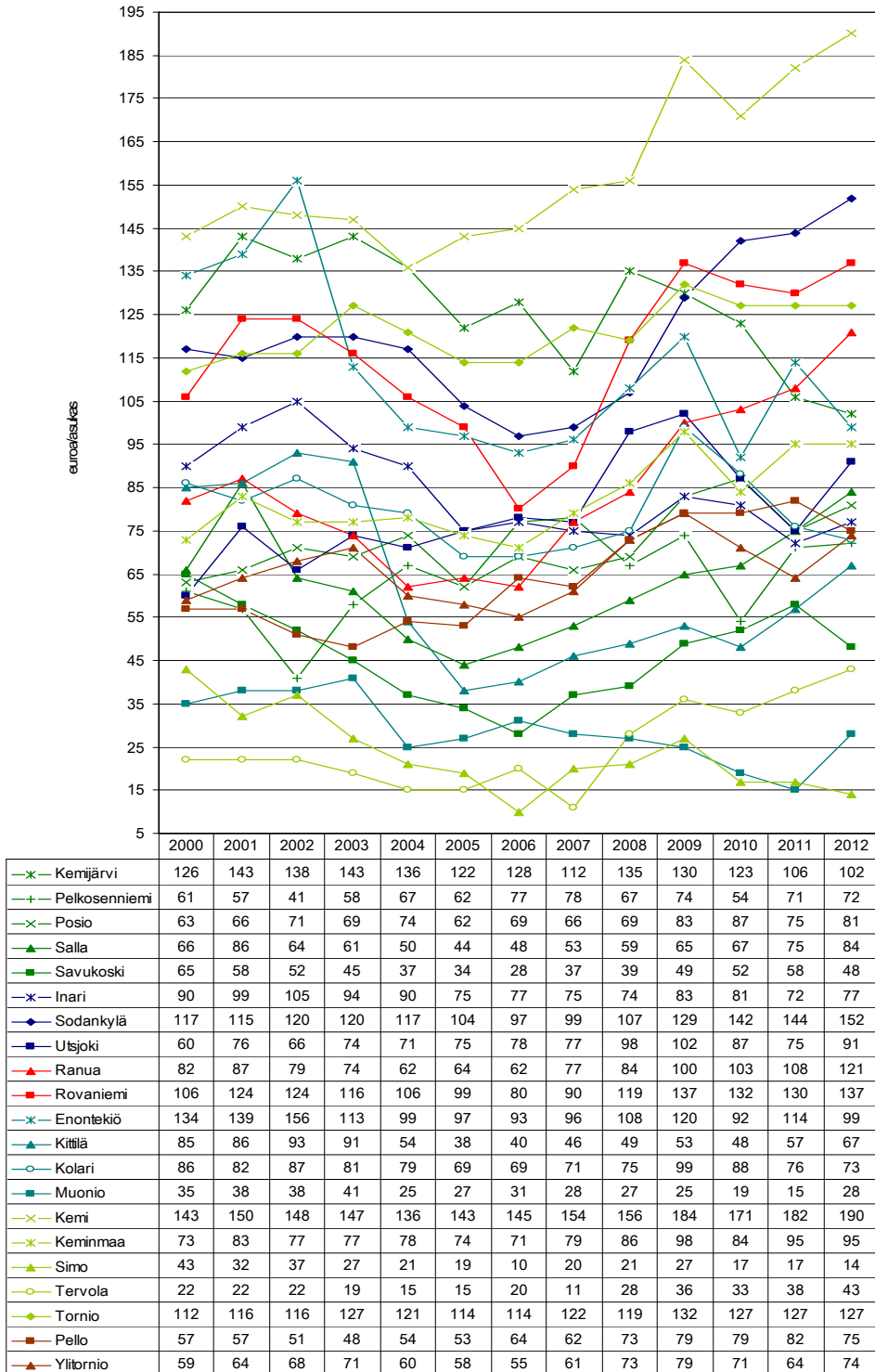

15. Liitekuvio *Nettomuutto/1000 asukasta lappilaiskunnissa 2000–2011.*

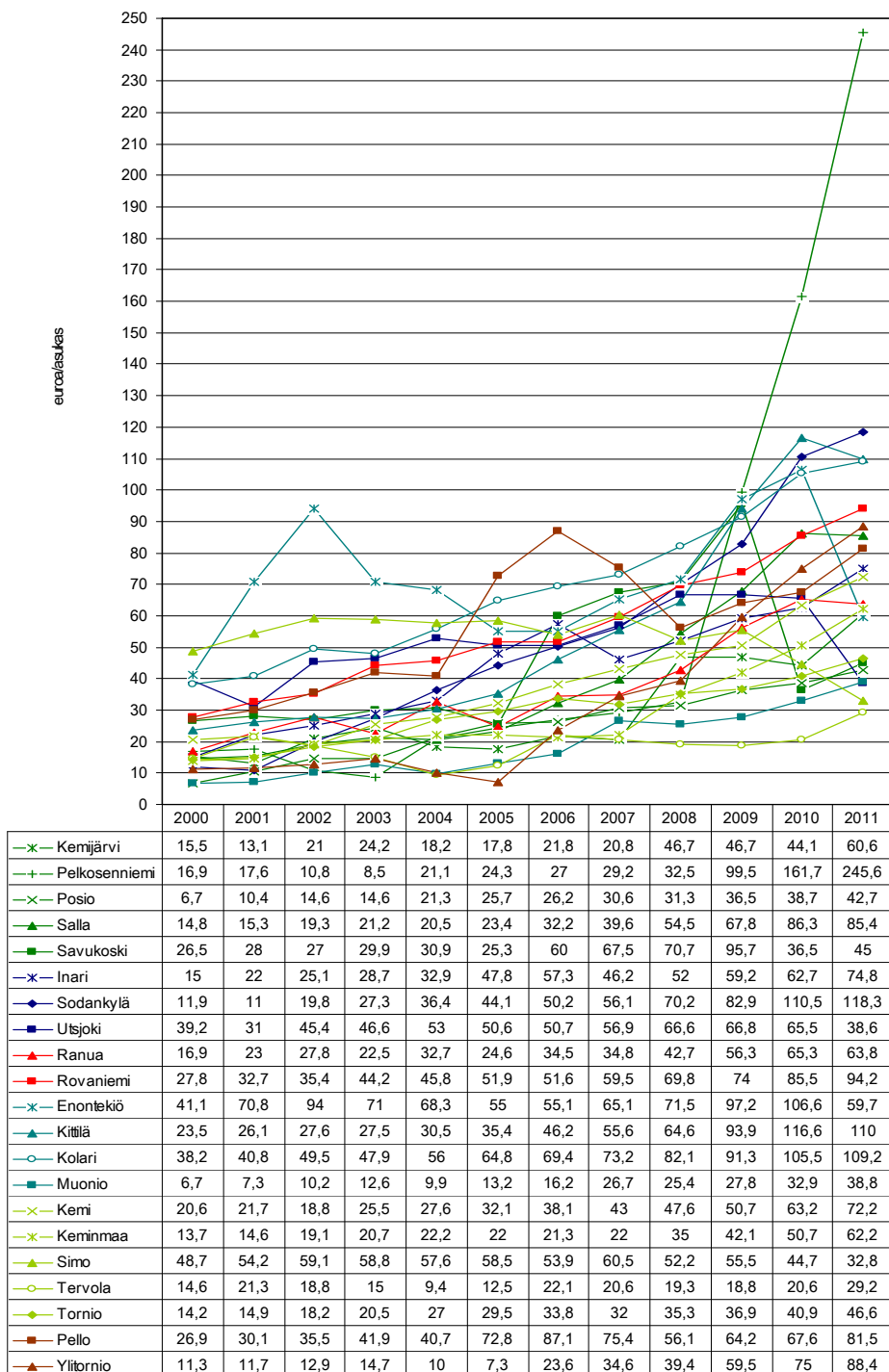
16. Liitekuvio *Sosiaalitoimen nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

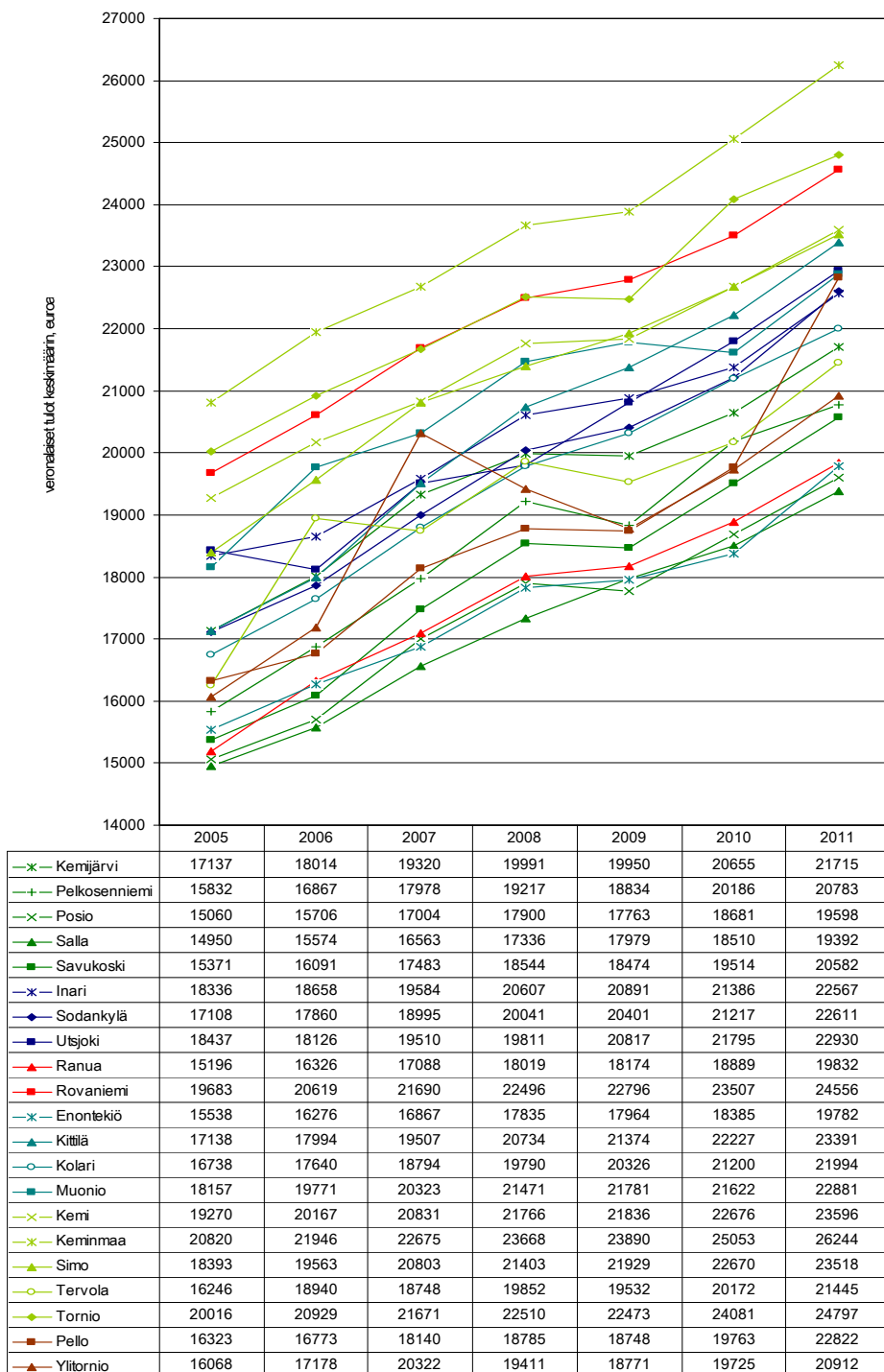
17. Liitekuvio Toimeentulotuki, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2012.

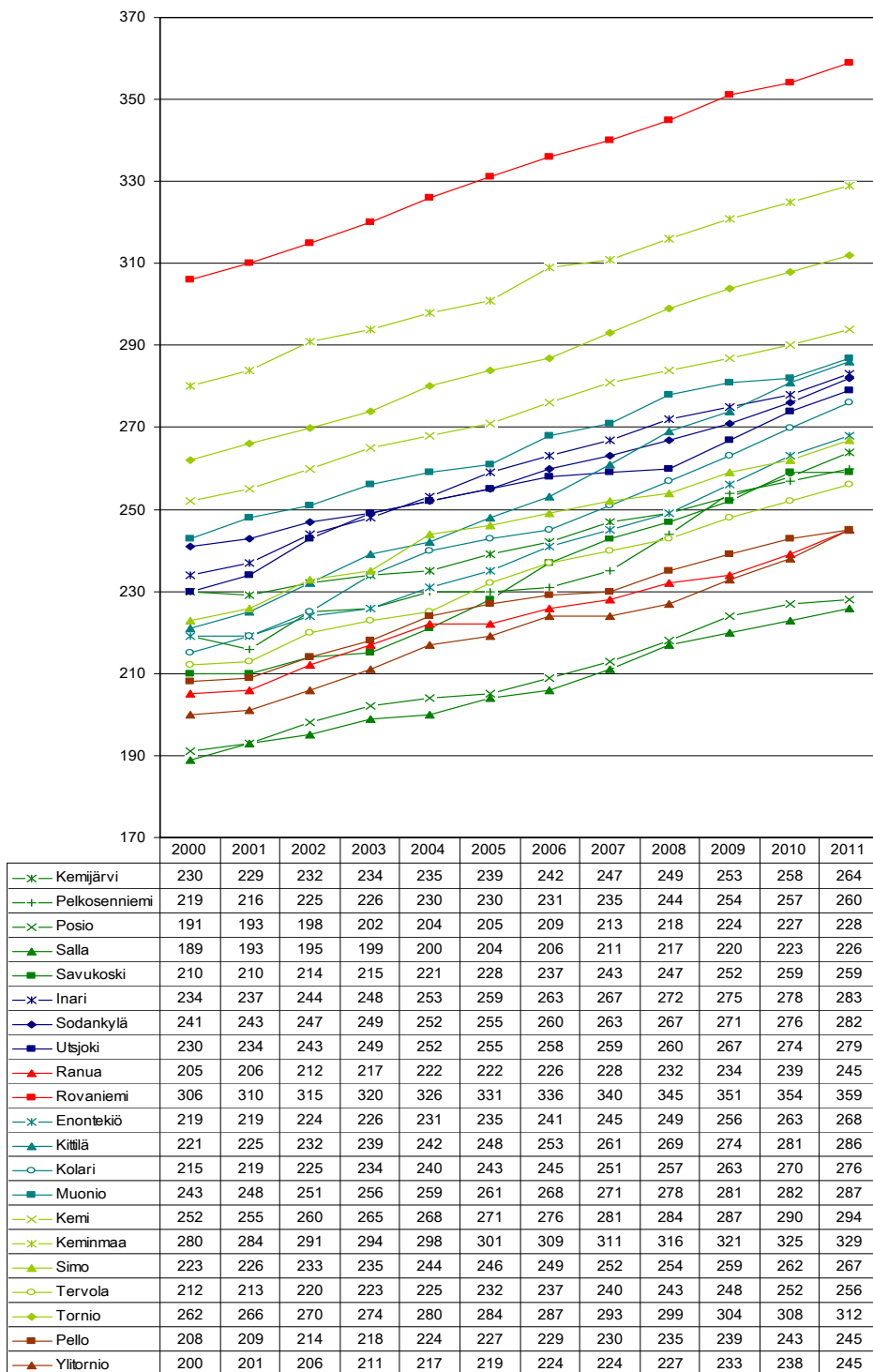

18. Liitekuvio *Vammaispalvelulain mukaisten palveluiden ja taloudellisten tukitoimien menot, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

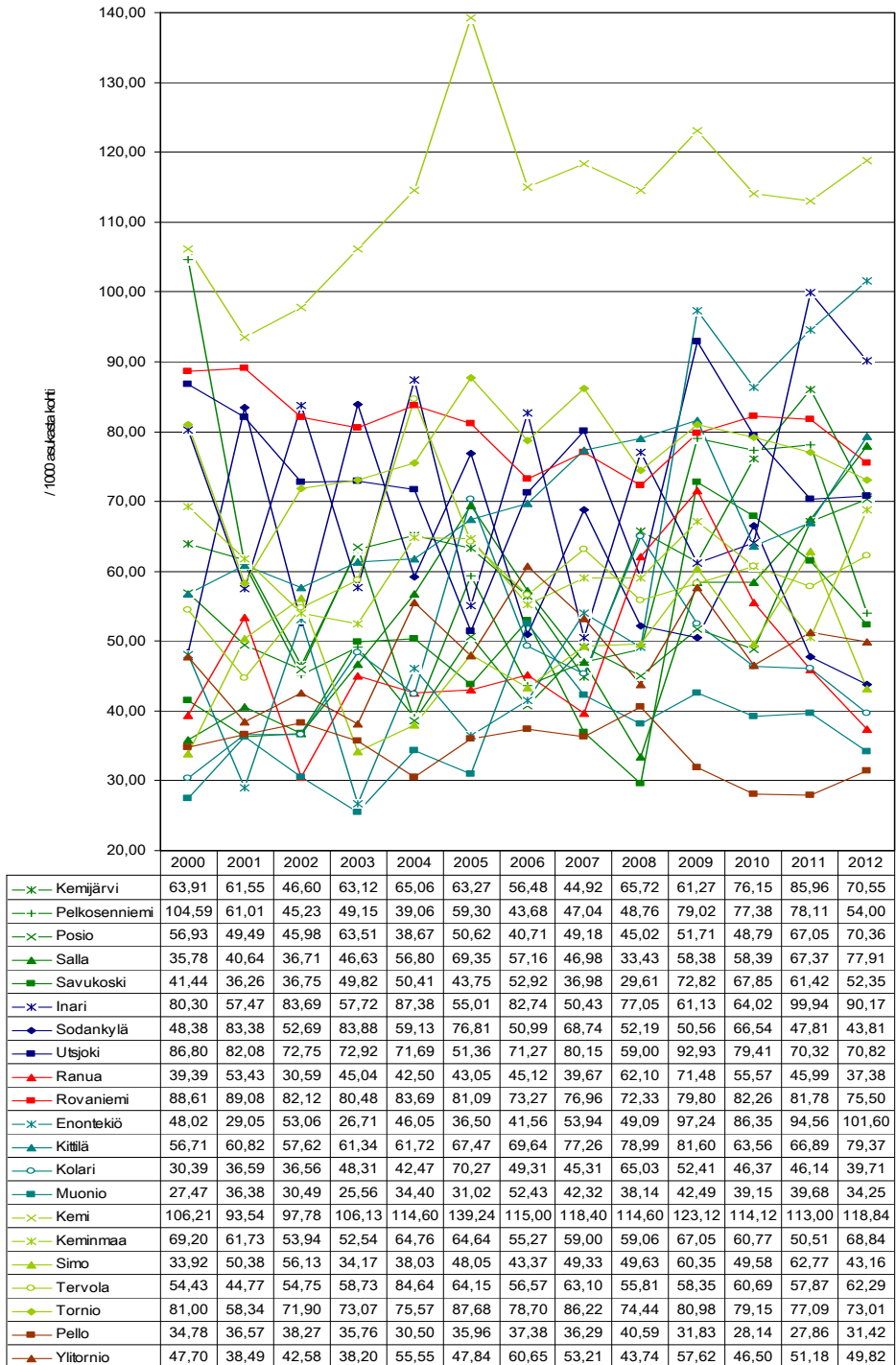

19. Liitekuvio Veronalaiset tulot, euroa keskimäärin lappilaiskunnissa 2005–2011.

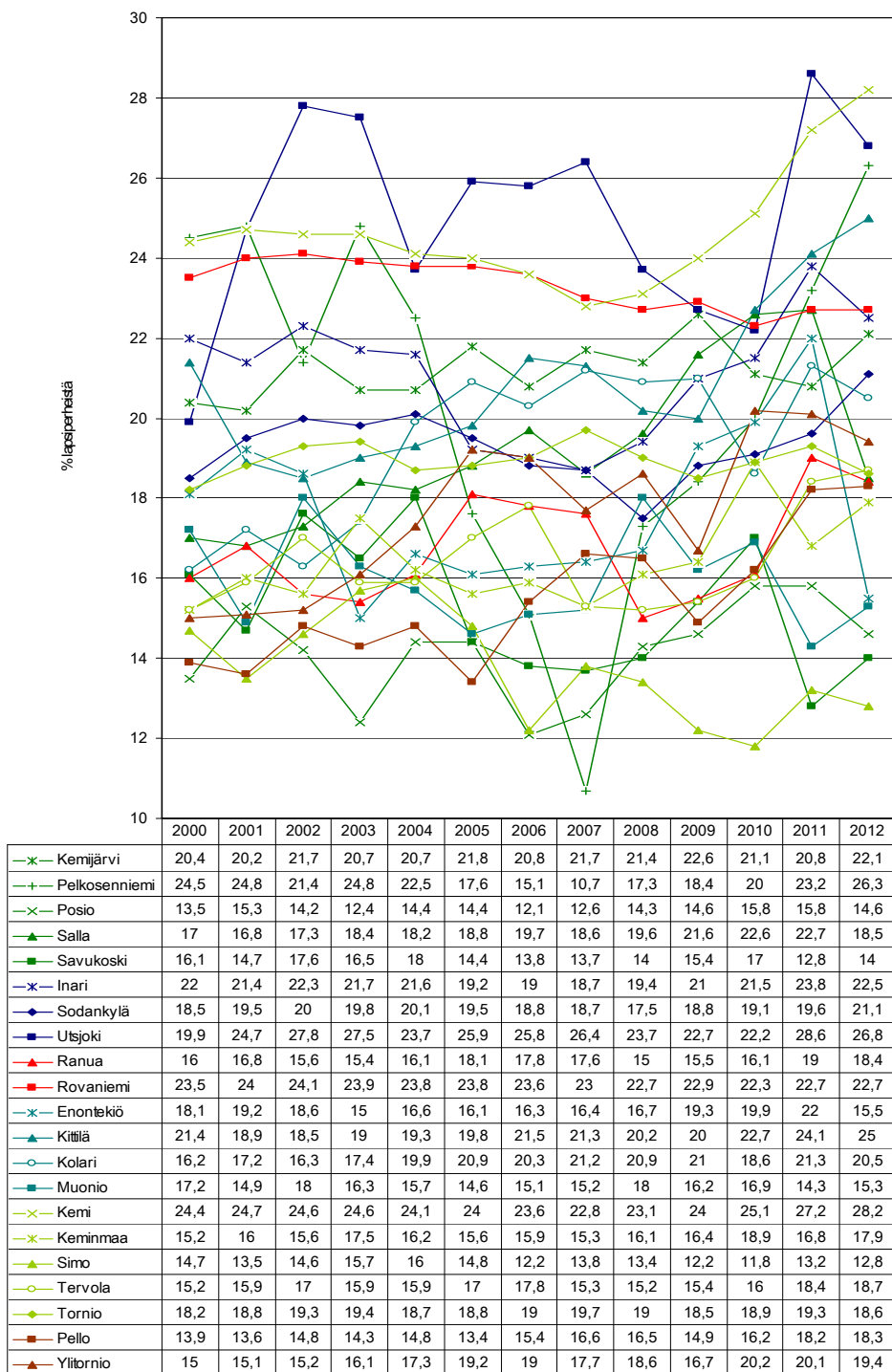

20. Liitekuvio *Koulutustasomittain lappilaiskunnissa 2000–2011.*

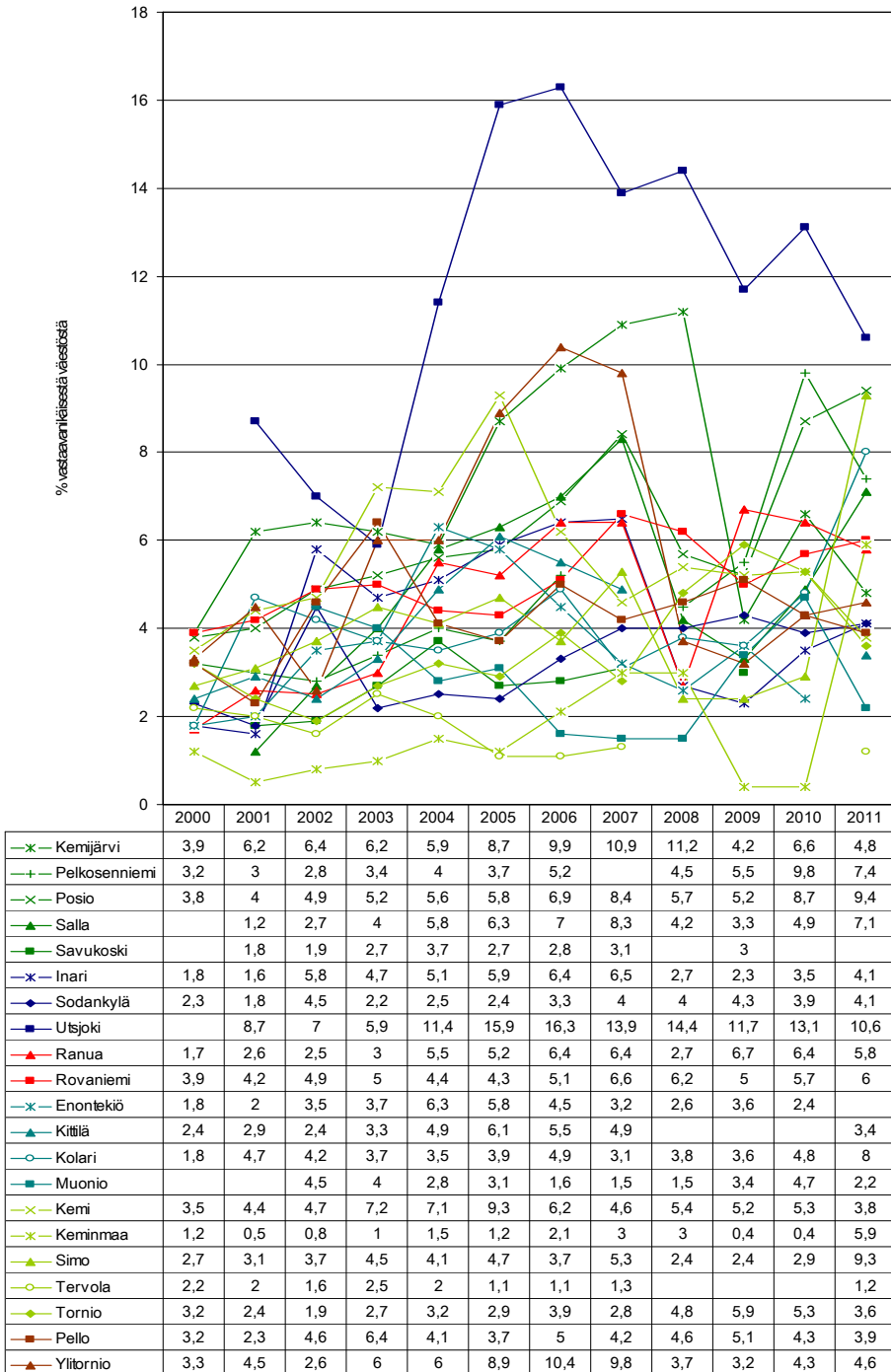
21. Liitekuvio *Poliisin tietoon tullut rikollisuus/1000 asukasta lappilaiskunnissa 2000–2012.*

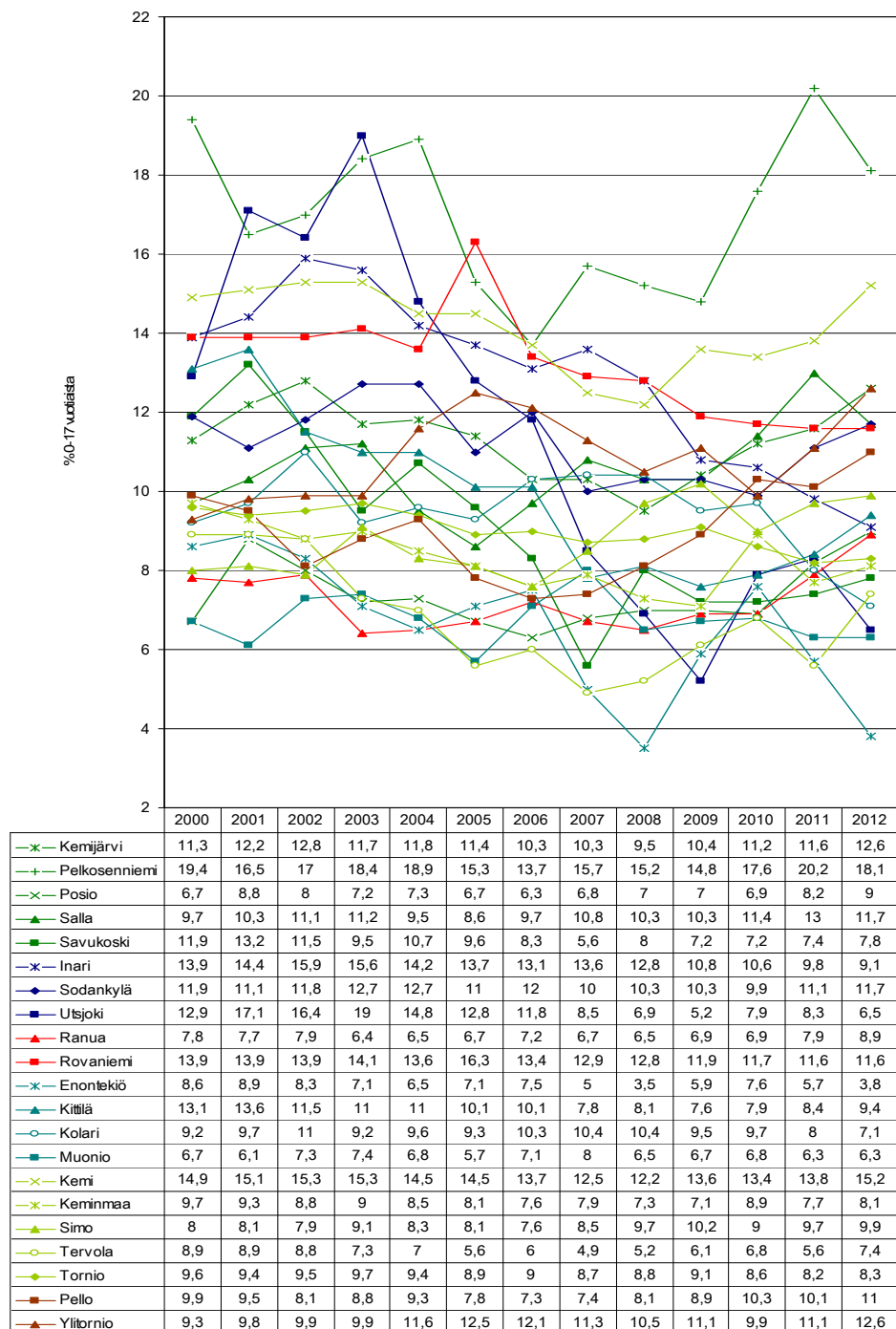
22. Liitekuvio Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä lappilaiskunnissa 2000–2012.

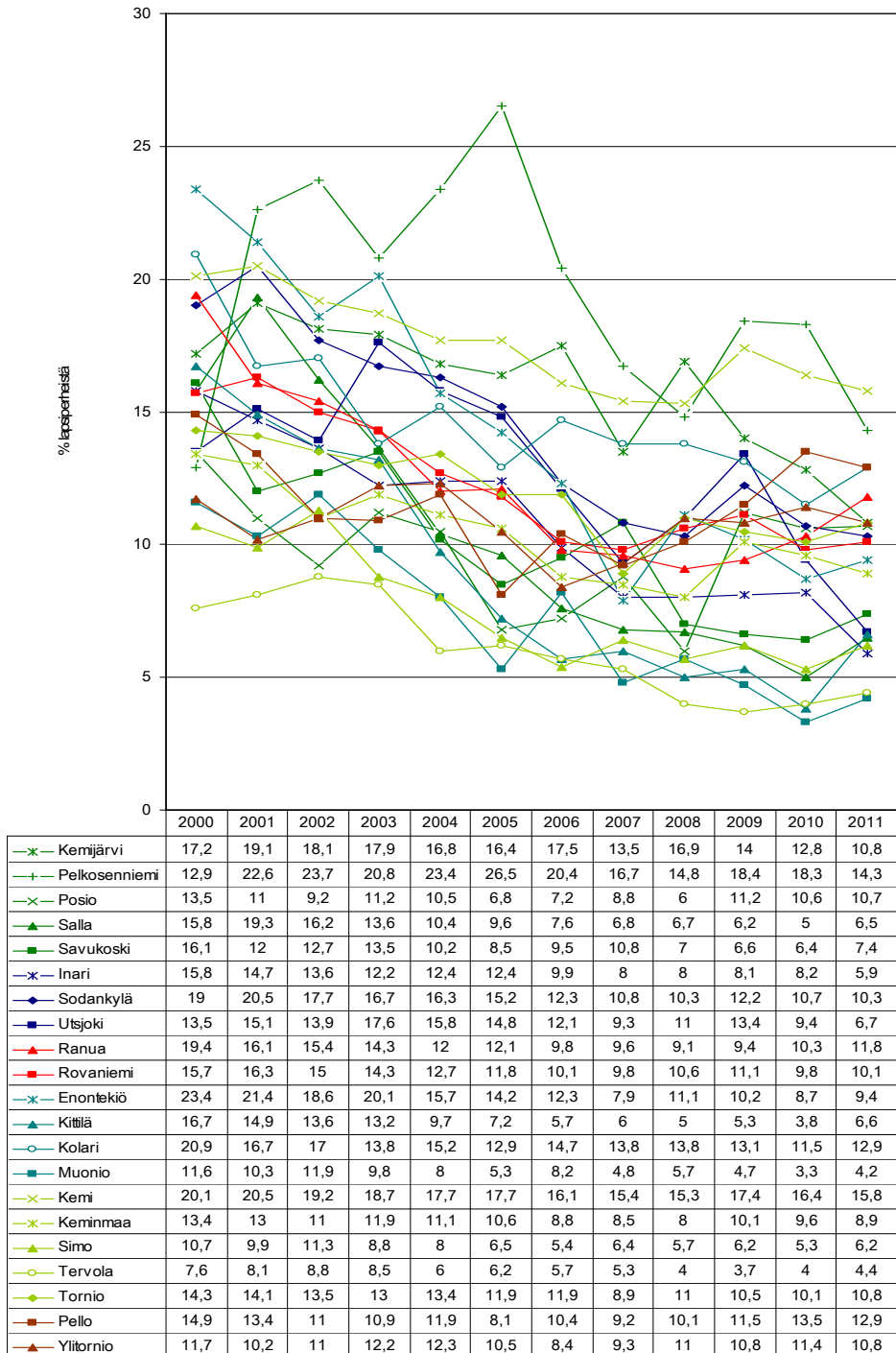
23. Liitekuvio Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2011.

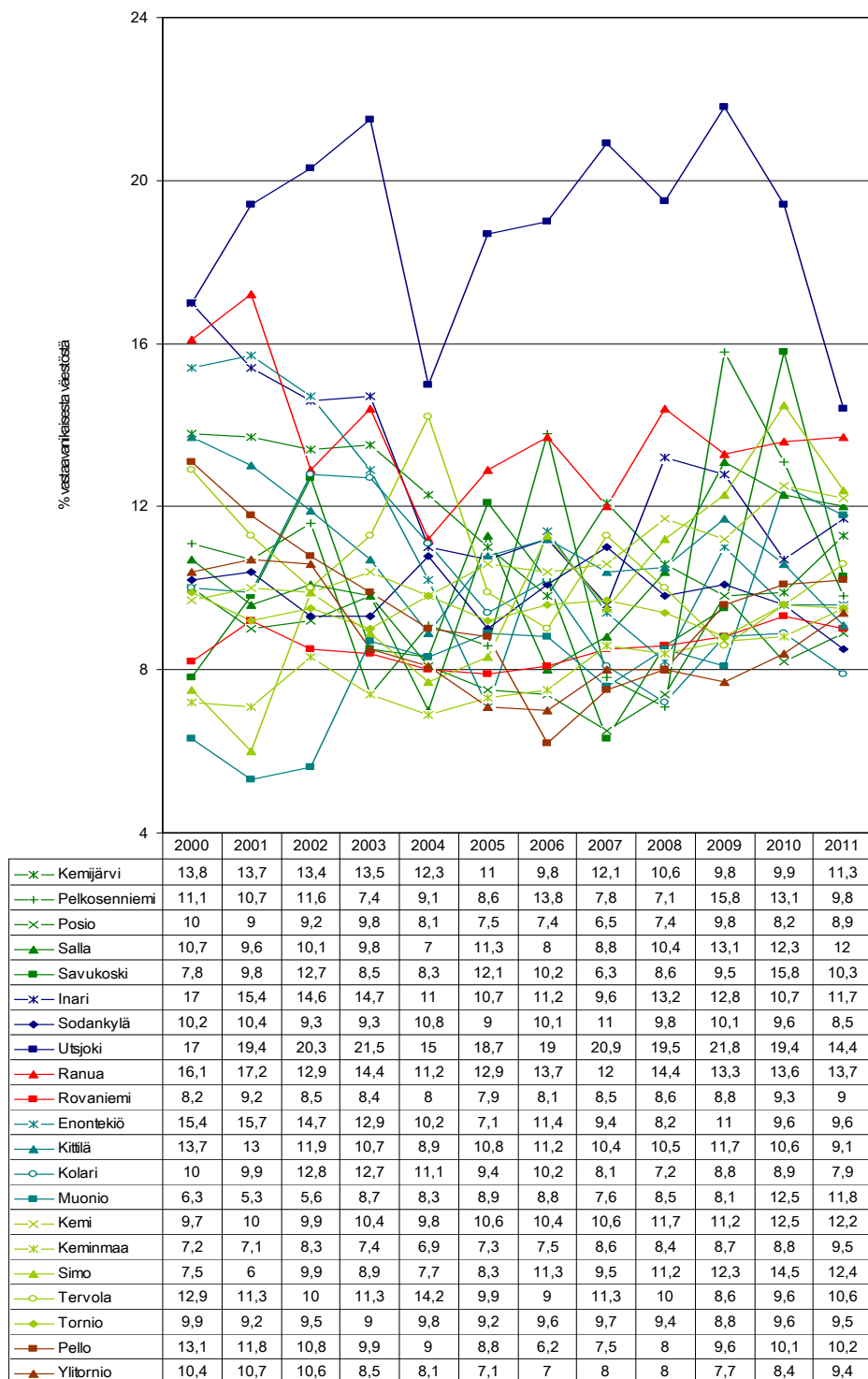
24. Liitekuvio *Elastukea saaneet lapset, % 0–17 -vuotiaista lappilaiskunnissa 2000–2012.*

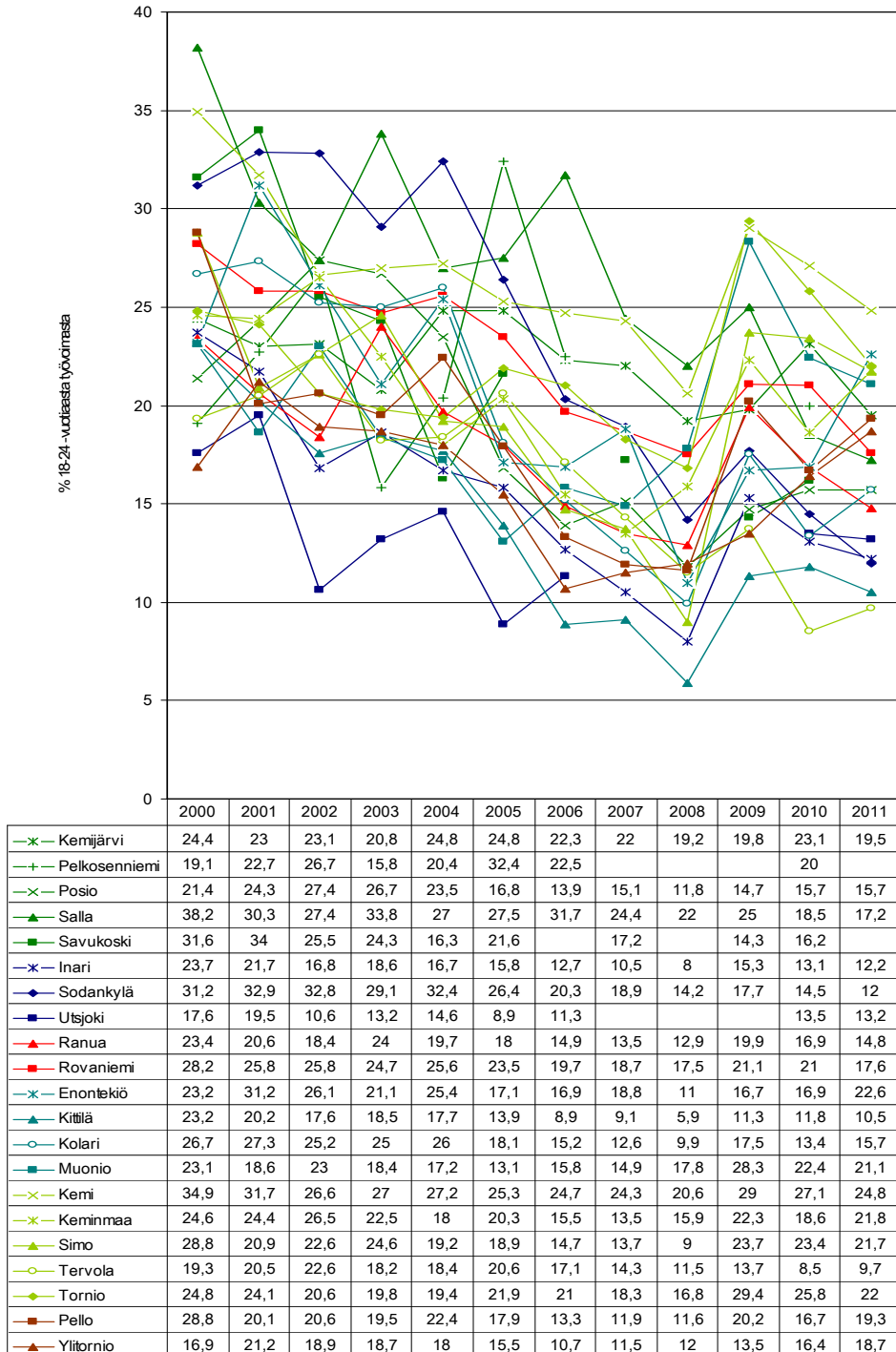
25. Liitekuvio Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä lappilaiskunnissa 2000–2011.

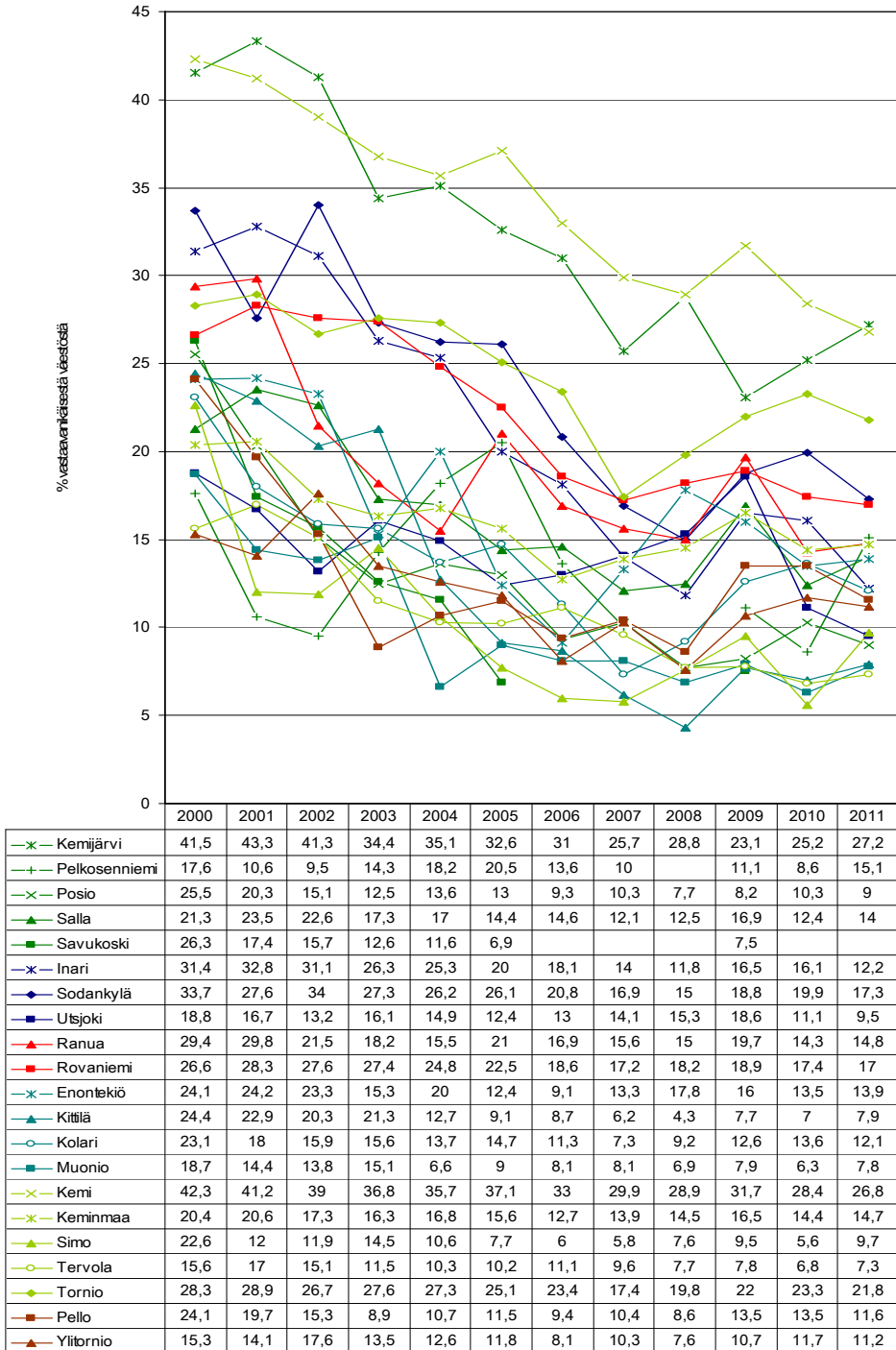
26. Liitekuvio *Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 -vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2011.*

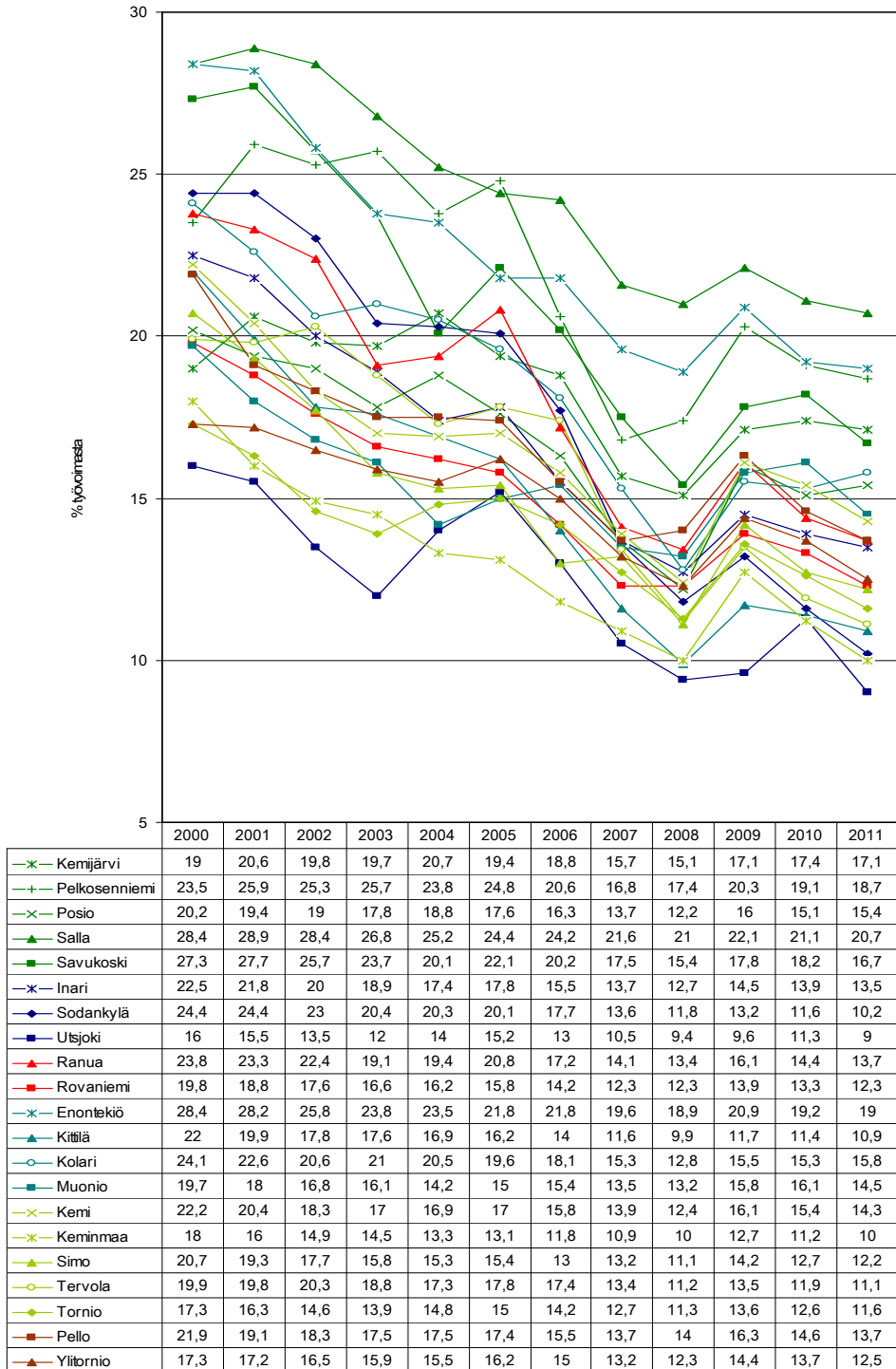
27. Liitekuvio *Nuorisotyöttömät, % 18–24 -vuotiaasta työvoimasta lappilais-
kunnissa 2000–2011.*

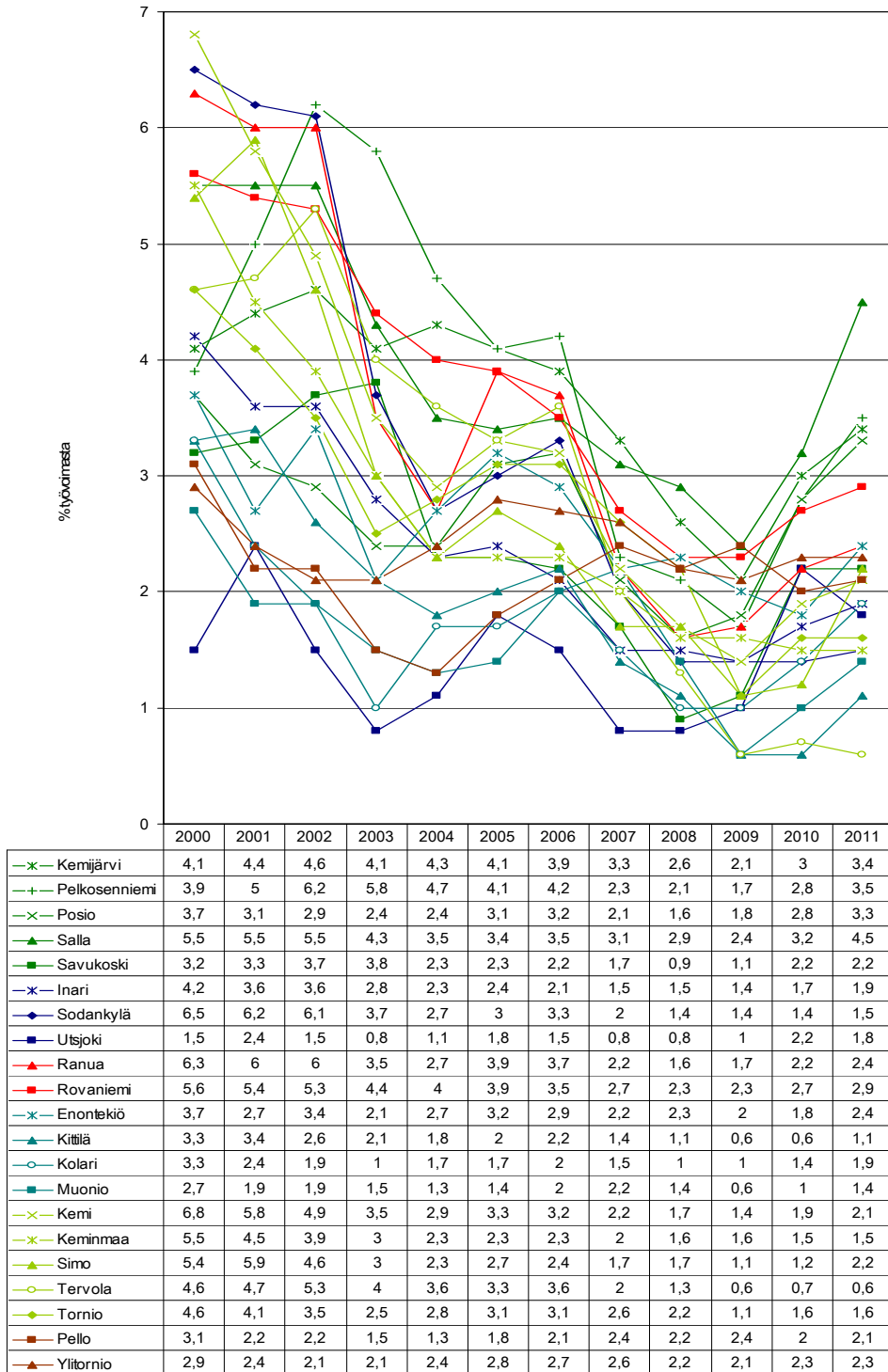
28. Liitekuvio Toimeentulotukea saaneet 18–24 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2011.

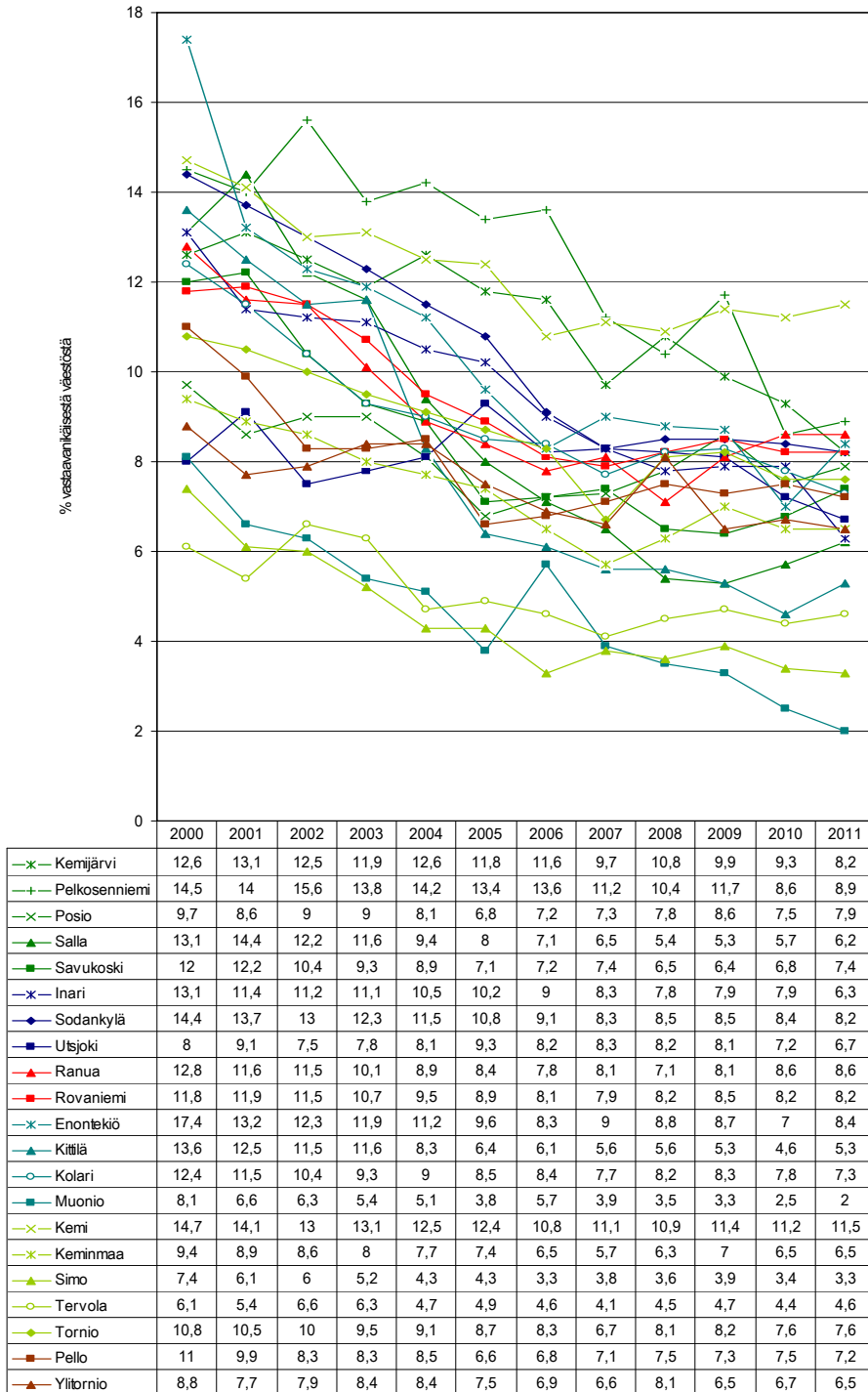
29. Liitekuvio Työttömät, % työvoimasta lappilaiskunnissa 2000–2011.

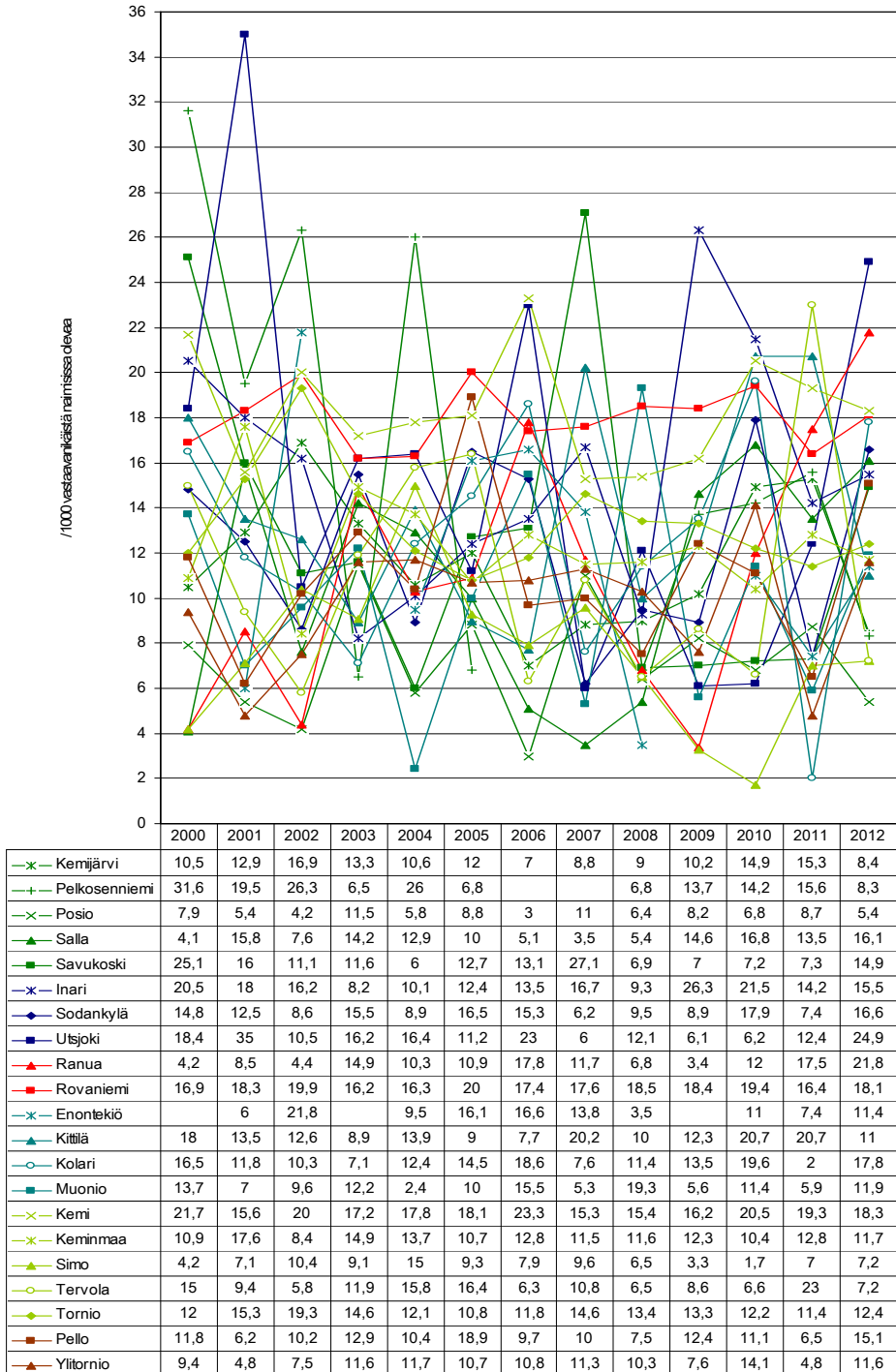
30. Liitekuvio Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta lappilaiskunnissa 2000–2011.

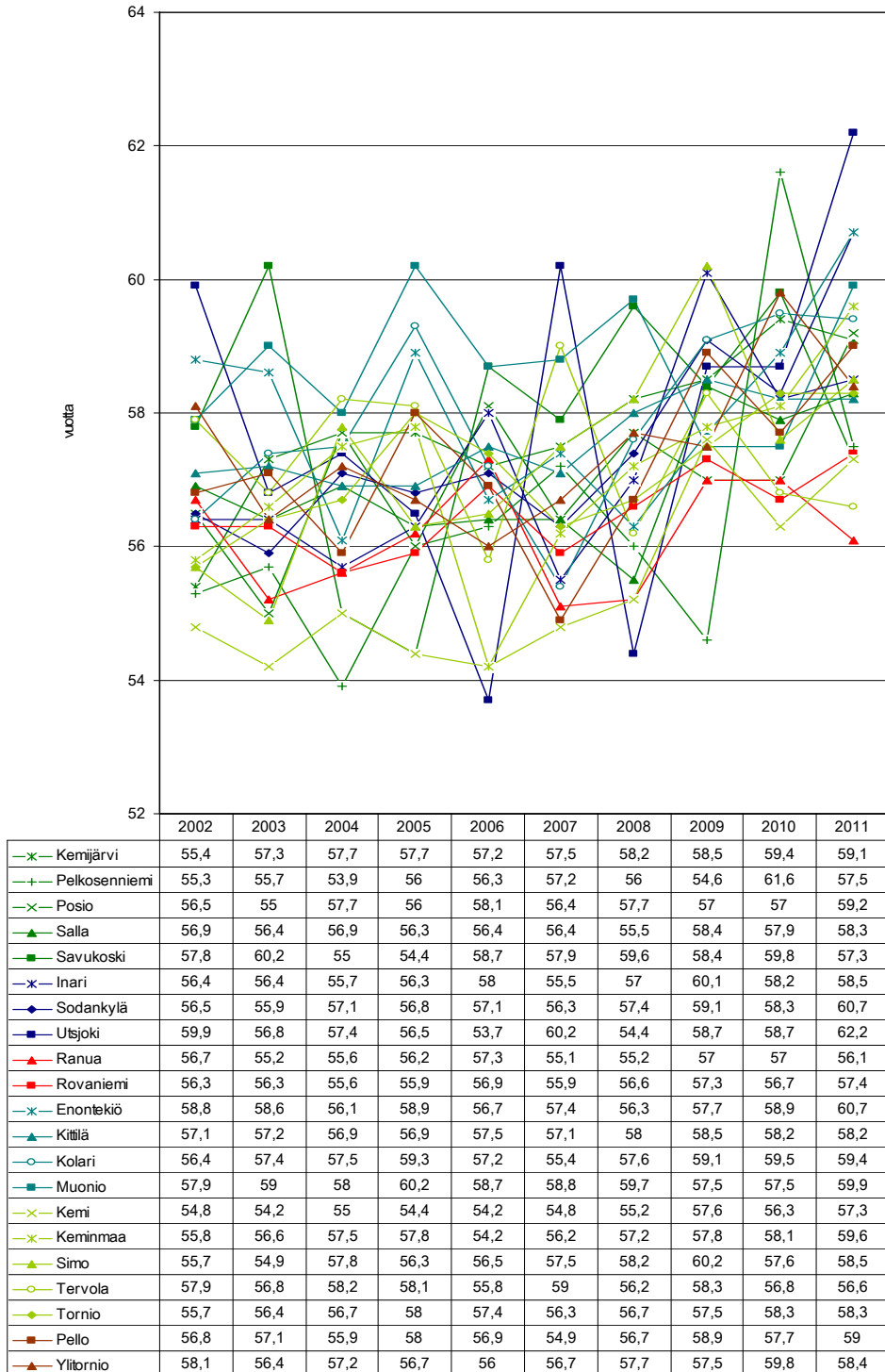
31. Liitekuvio *Toimeentulotukea saaneet 25–64 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2011.*

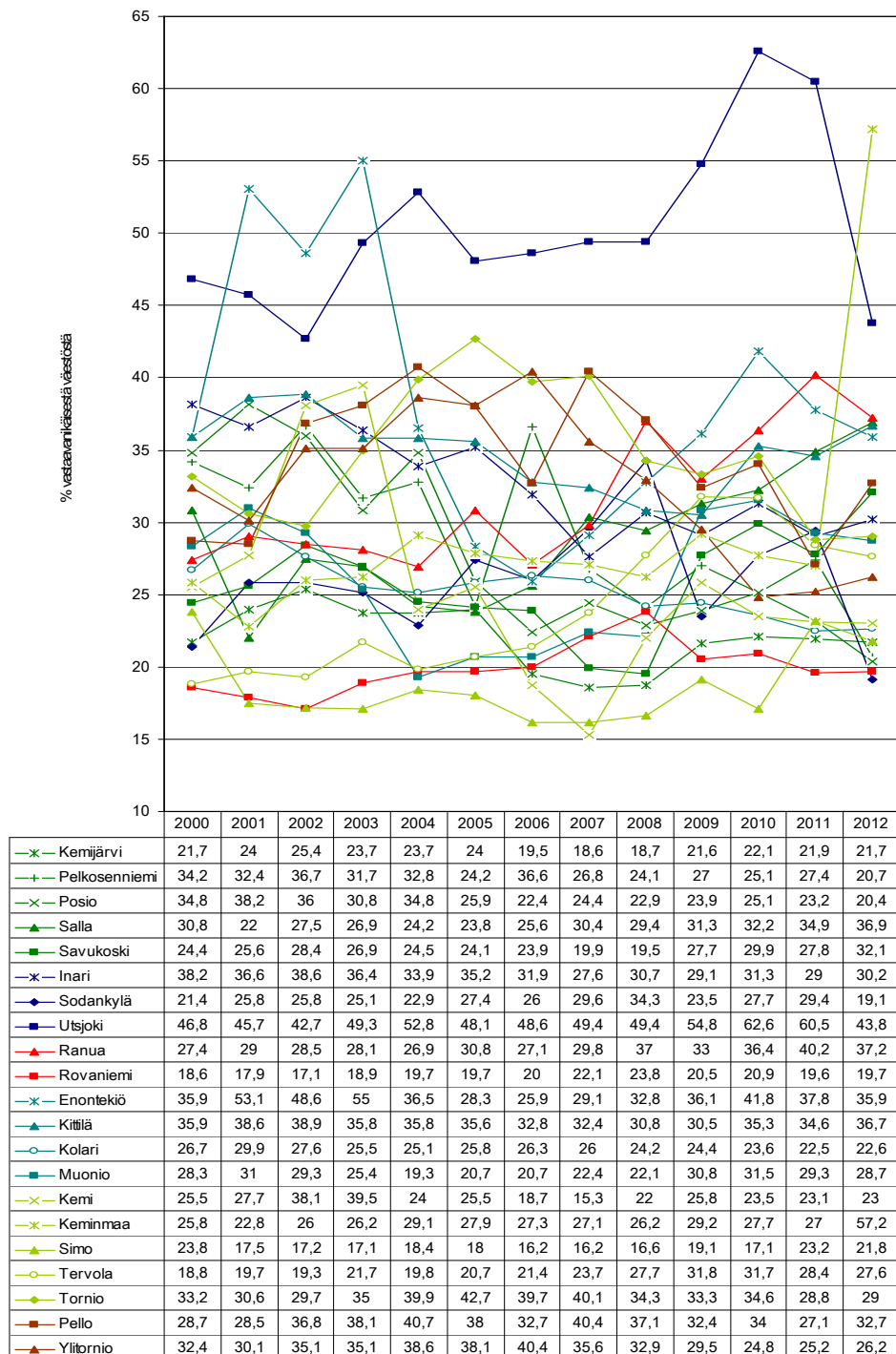
32. Liitekuvio *Avioeroja 25–64 -vuotiailla/1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa lappilaiskunnissa 2000–2012.*

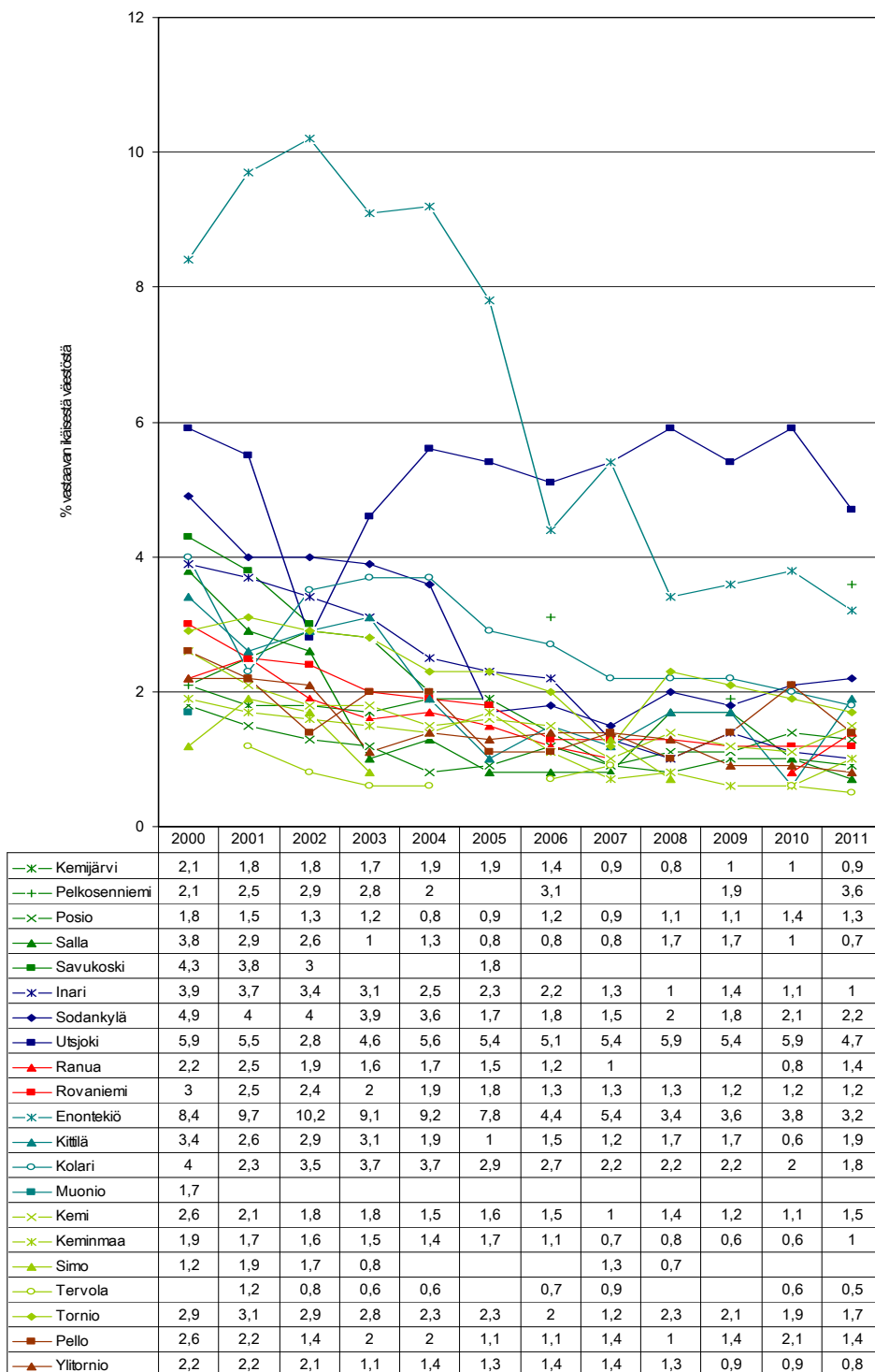
33. Liitekuvio *Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä, vuotta lappilaiskunnissa 2002–2011.*

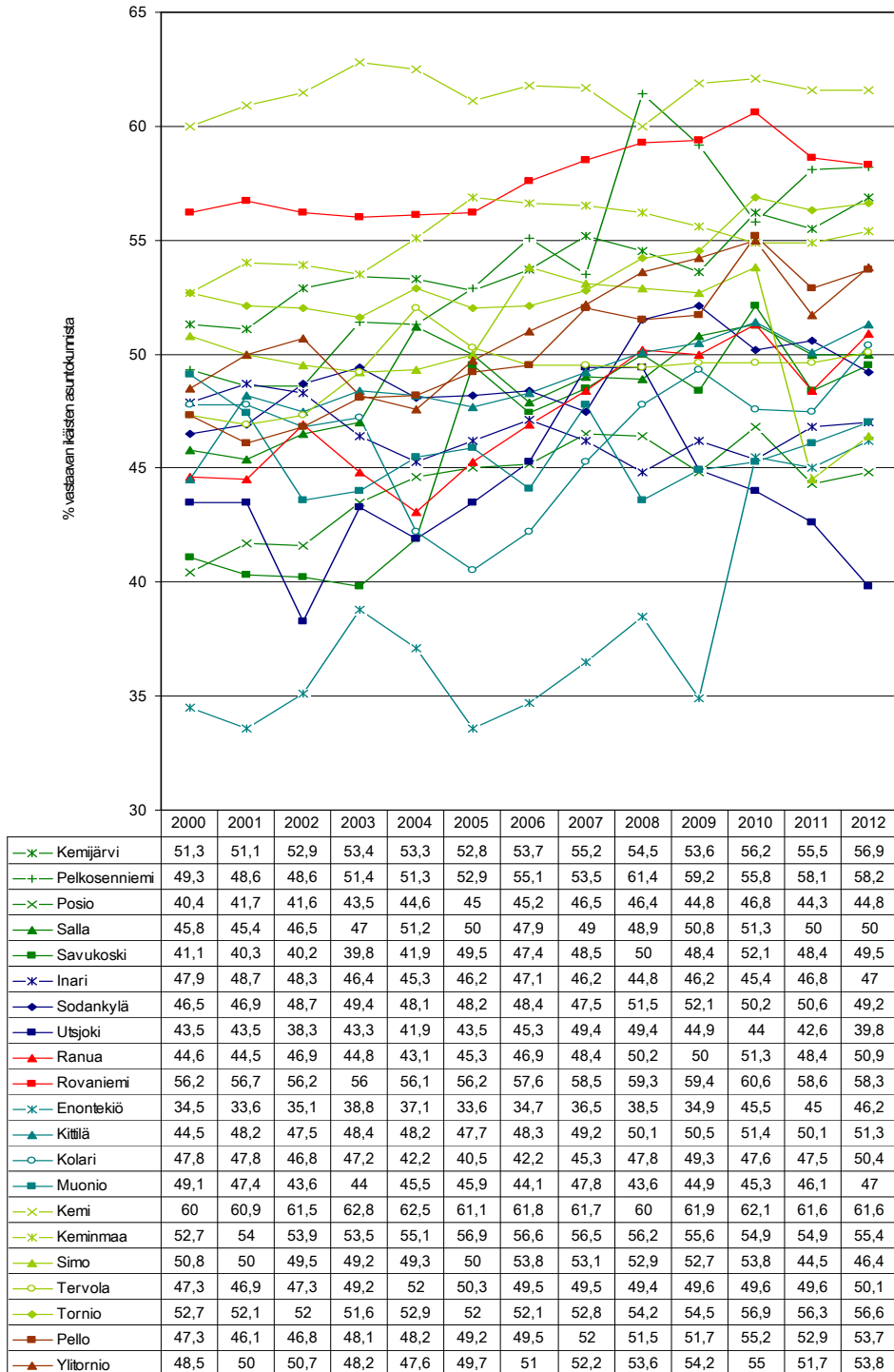
34. Liitekuvio *Kodinhoitoavun, tukipalvelujen tai omaishoidon tuen piirissä 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

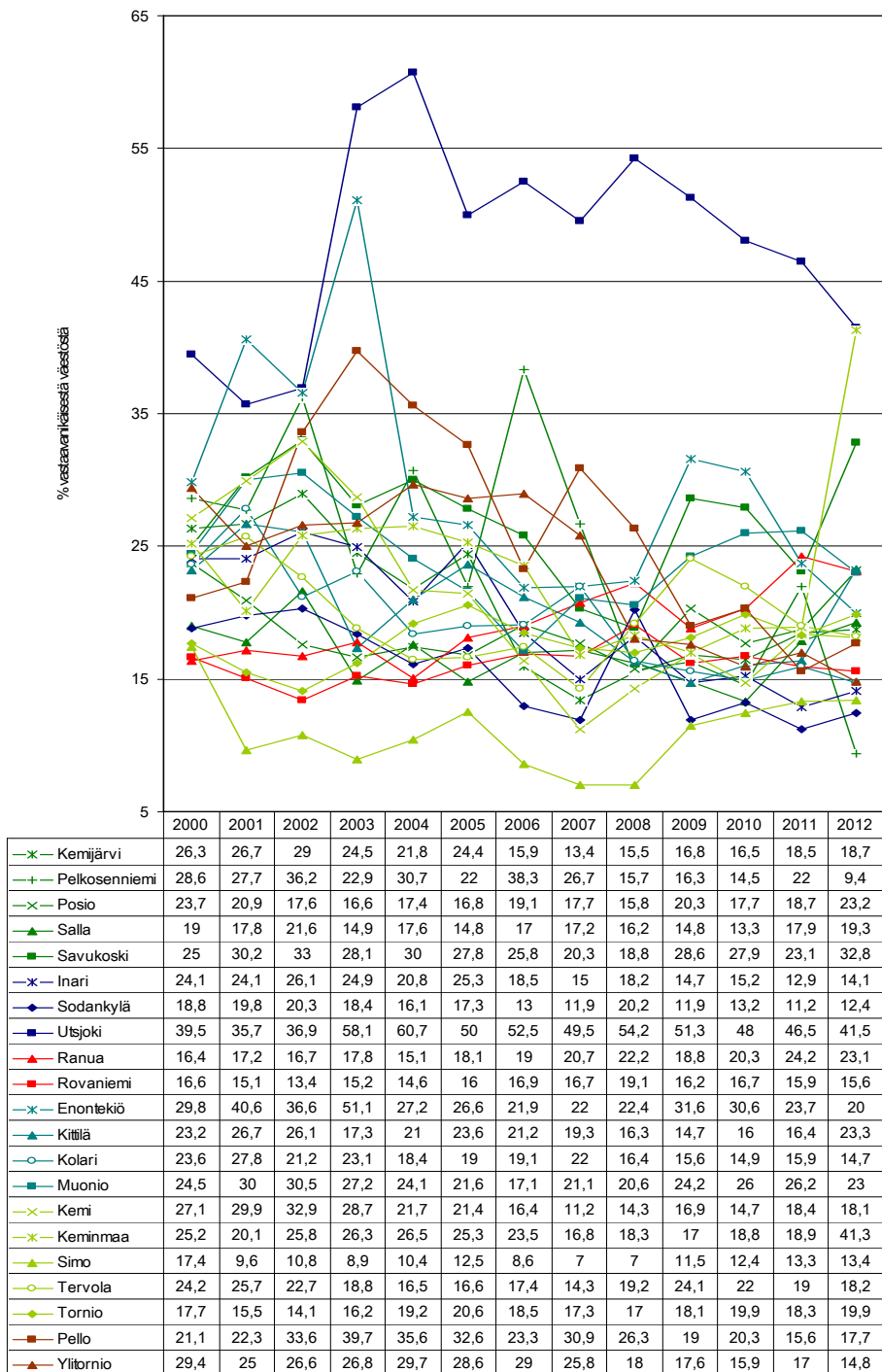
35. Liitekuvio *Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2011.*

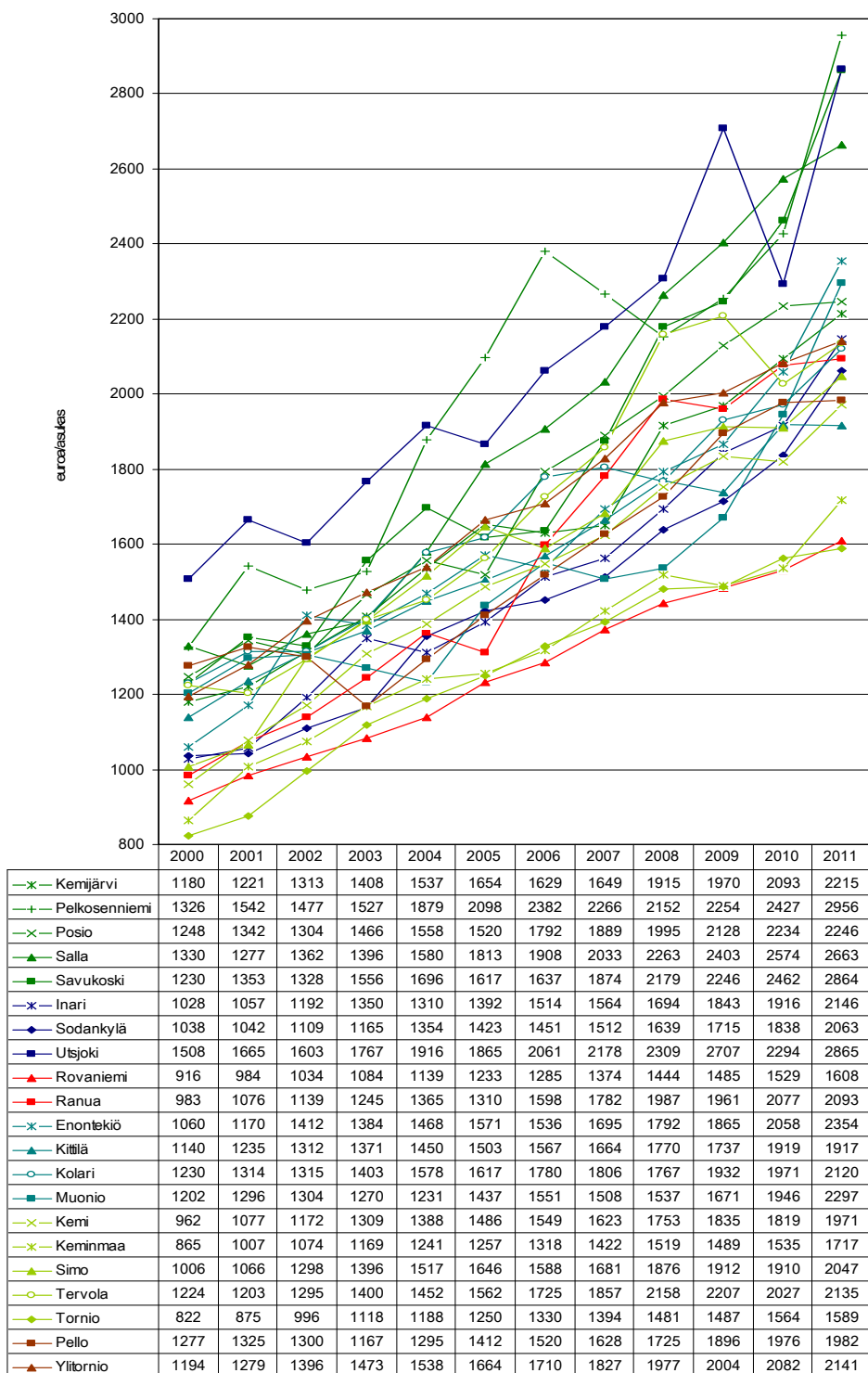

36. Liitekuvio 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokunnat, % vastaavanikäisten asuntokunnista lappilaiskunnissa 2000–2012.

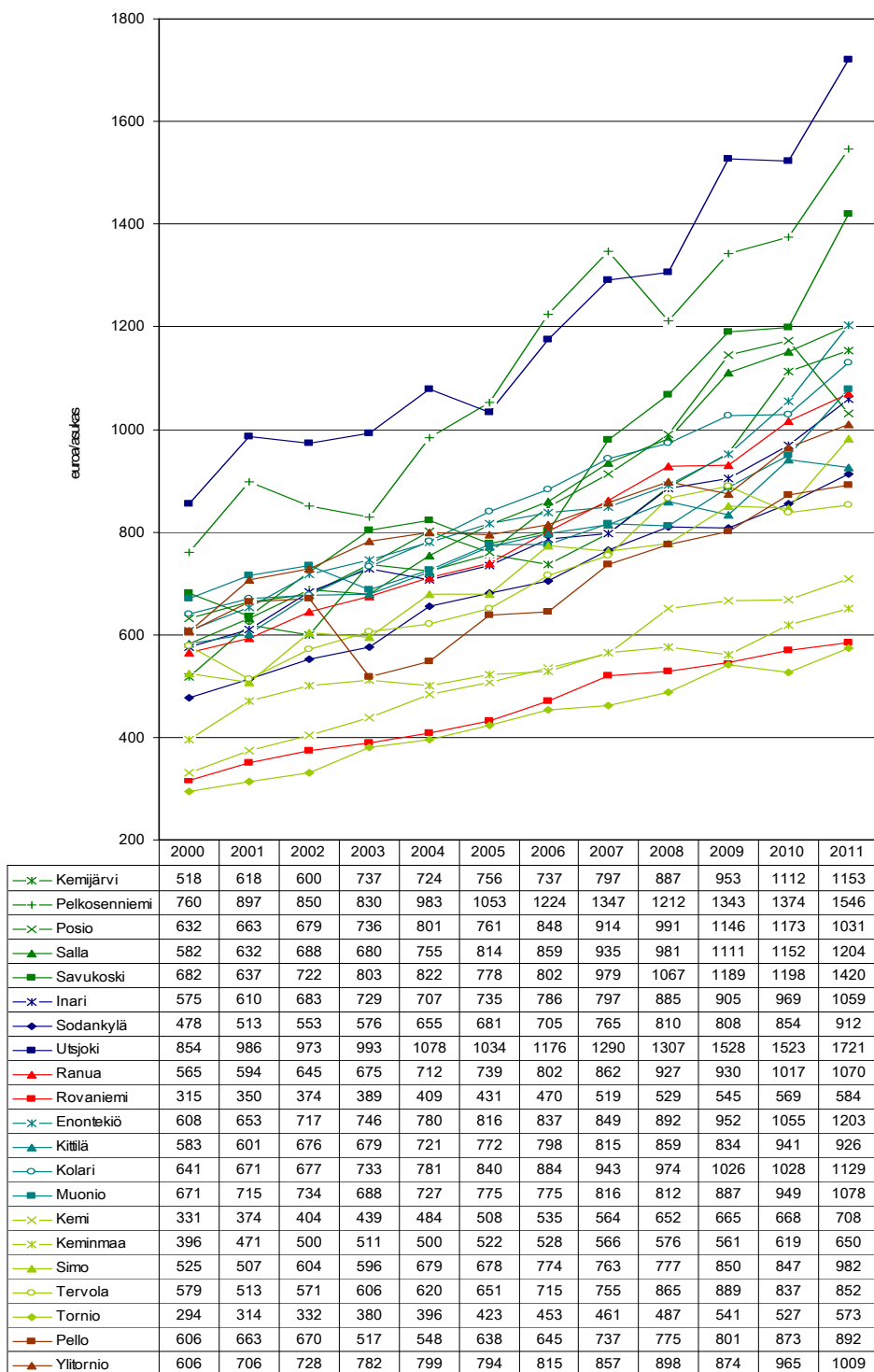

37. Liitekuvio *Kodinhoitoapua vuoden aikana saaneet 75 vuotta täyttäneiden kotitaloudet, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

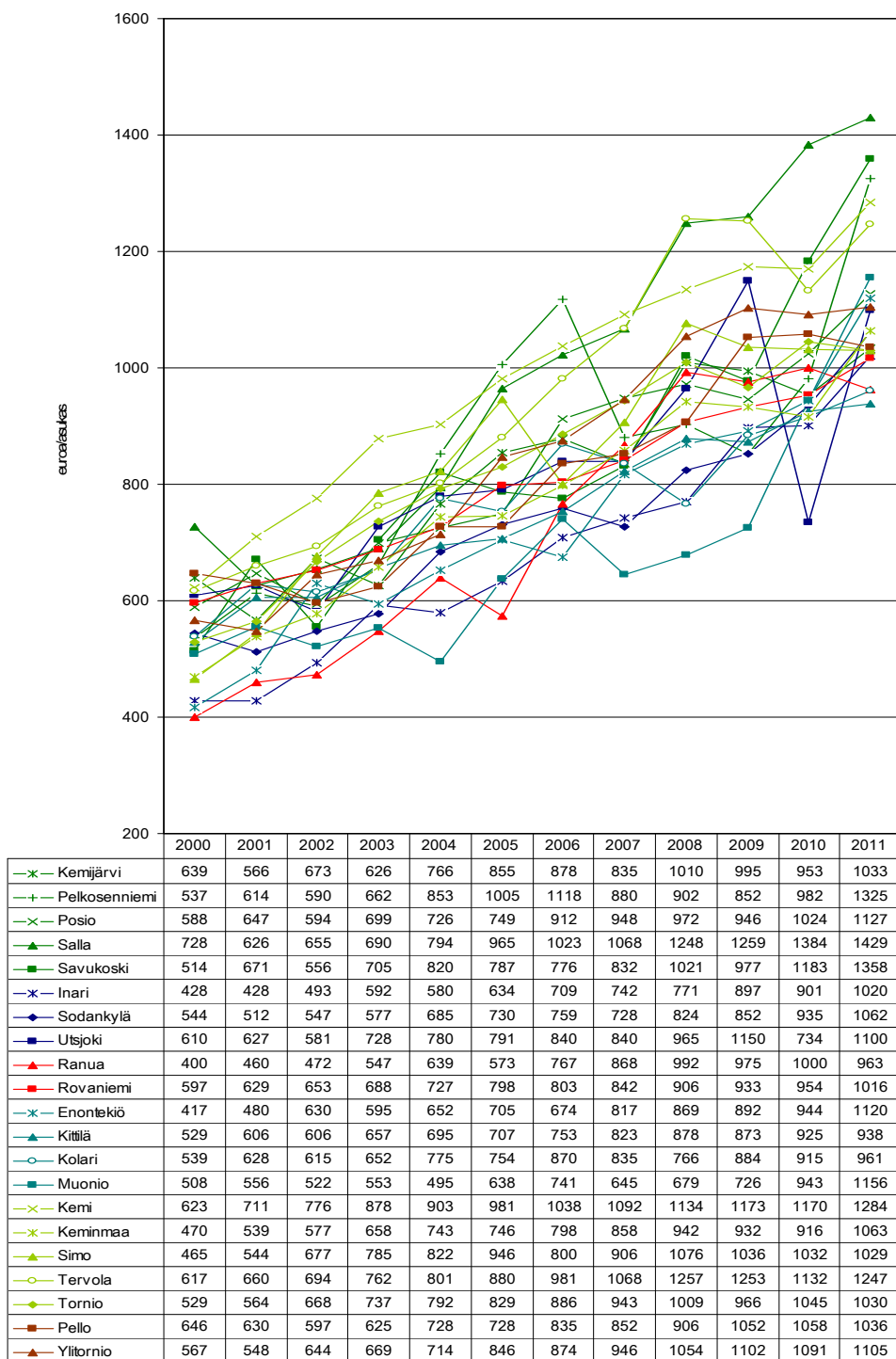

38. Liitekuvio *Terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

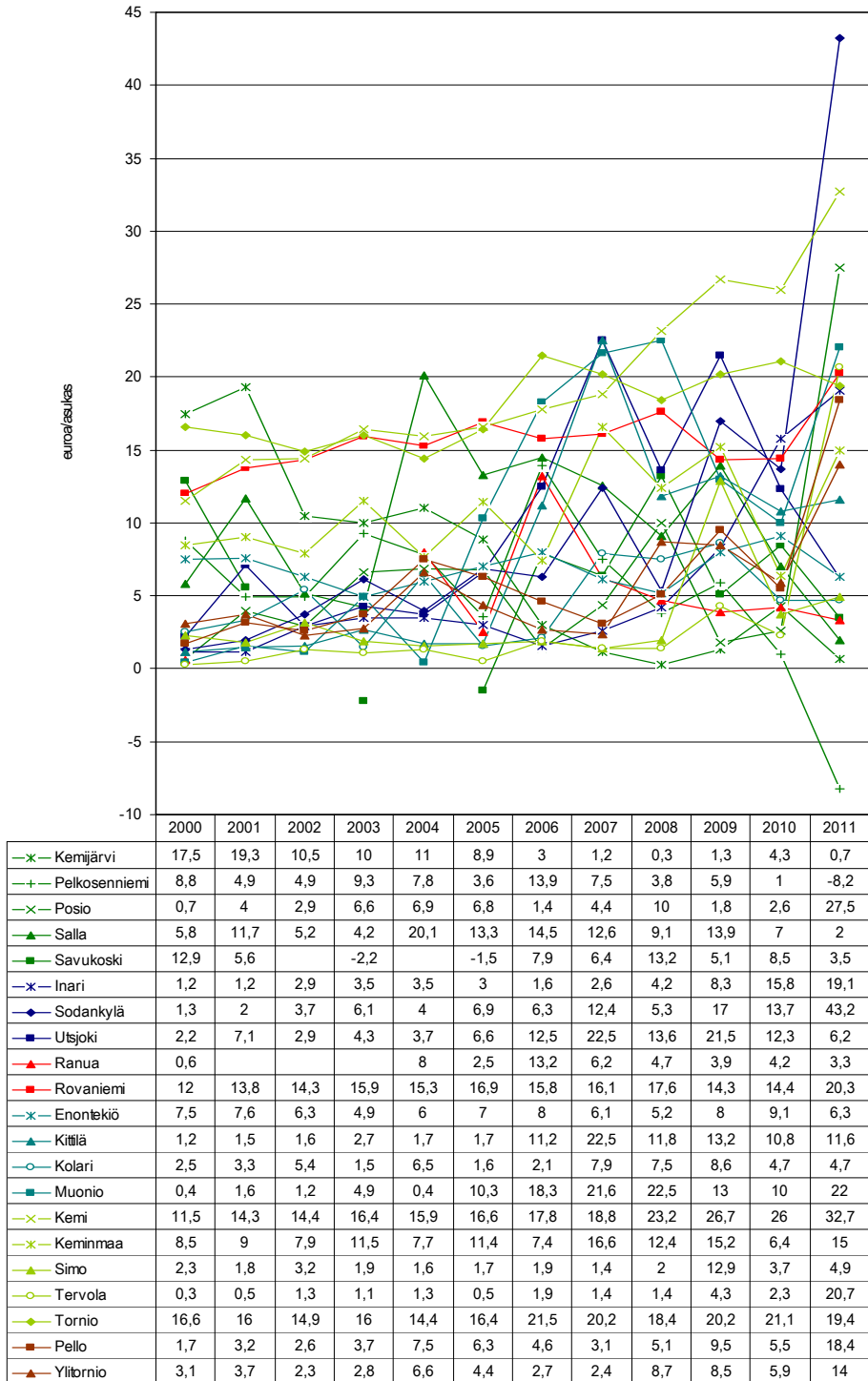
39. Liitekuvio *Perusterveydenhuollon nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

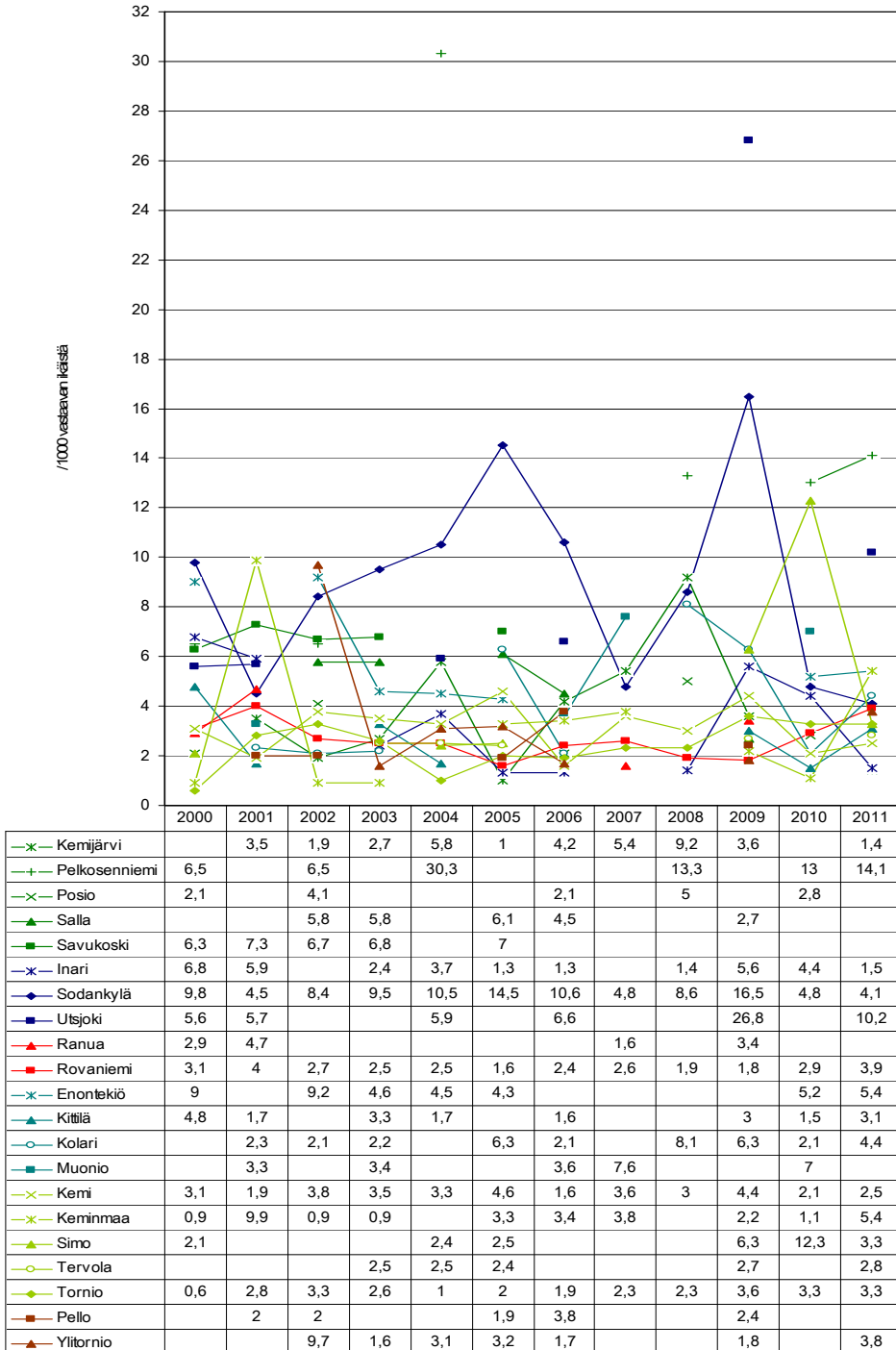
40. Liitekuvio *Erikoissairaanhoidon nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

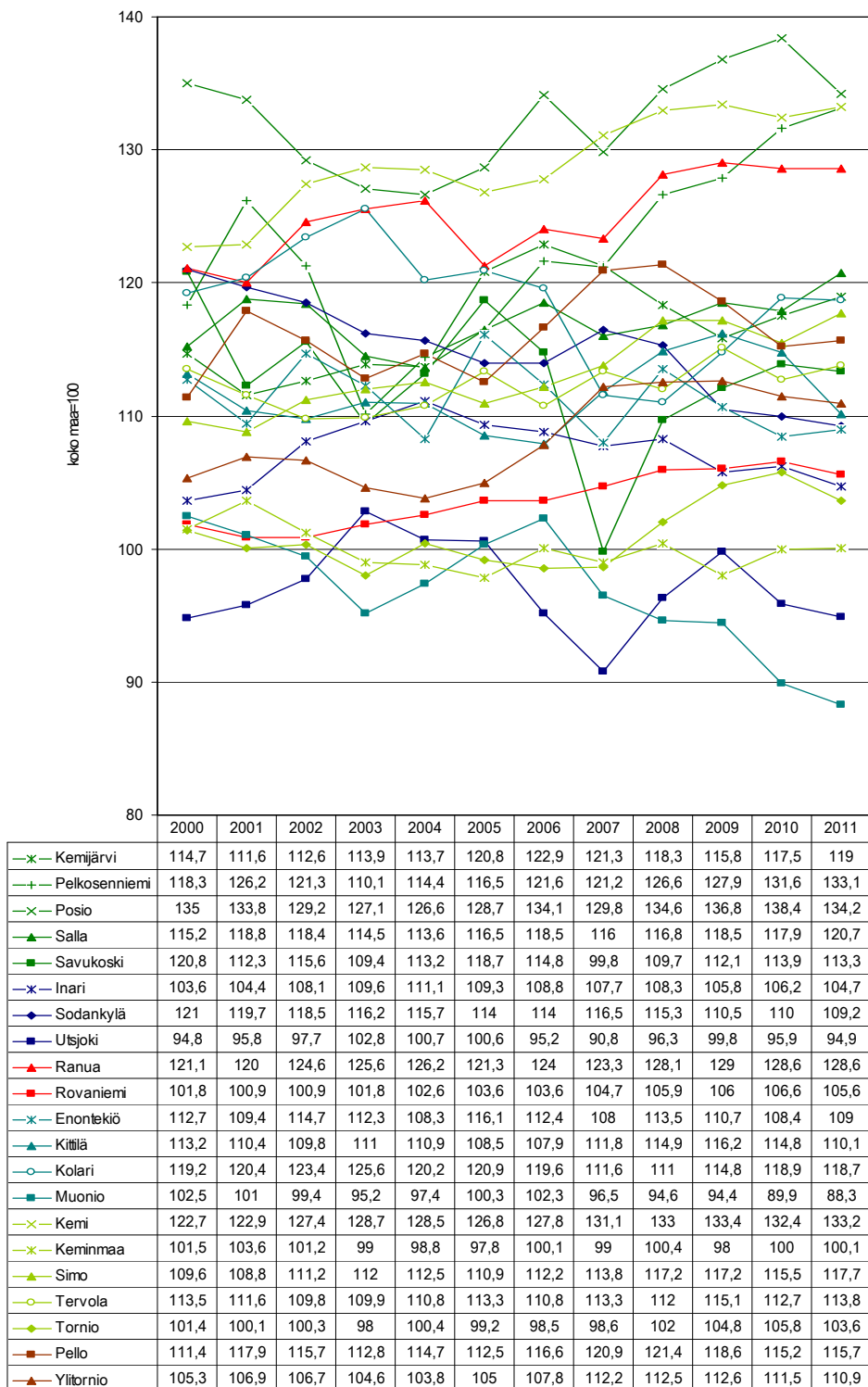
41. Liitekuvio *Päihdehuollon nettokustannukset, euroa/asukas lappilaiskunnissa 2000–2011.*

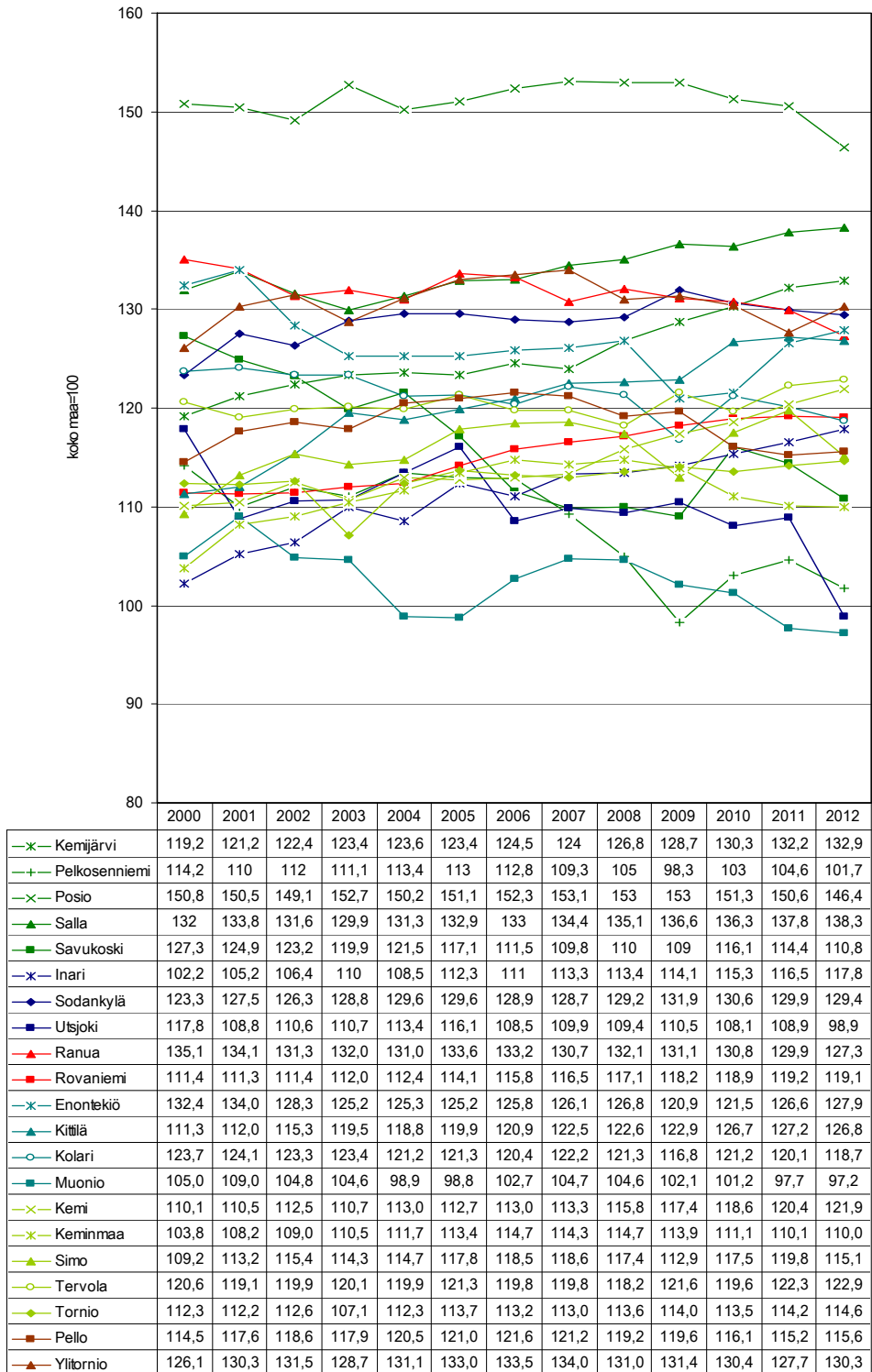

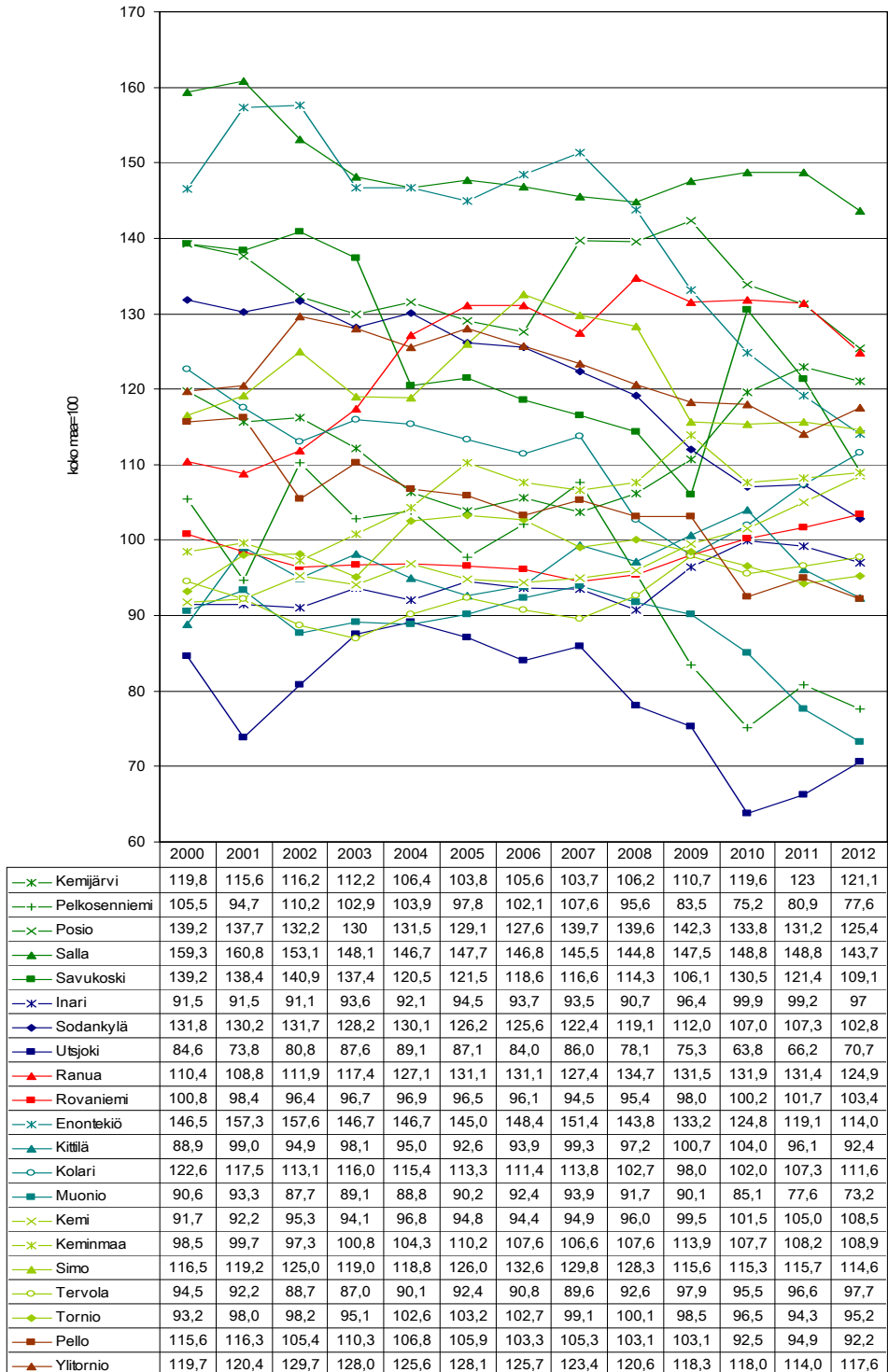
42. Liitekuvio Päihdesairauksien hoitajaksot 15–24 -vuotiailla/1000 vastaavankäistä lappilaiskunnissa 2000–2011.

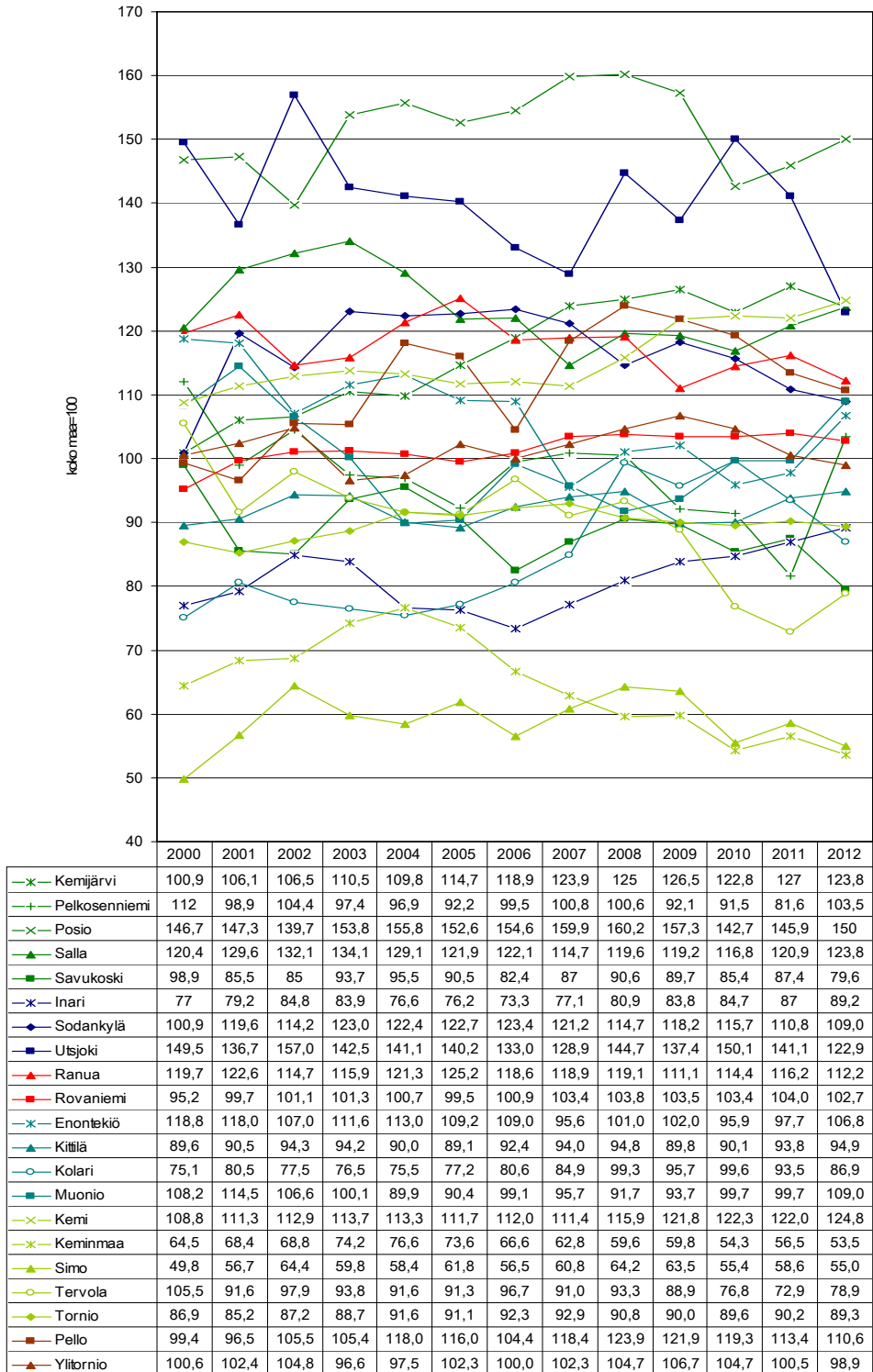
43. Liitekuvio Sairastavuusindeksi, ikävakioitu lappilaiskunnissa 2000–2011.

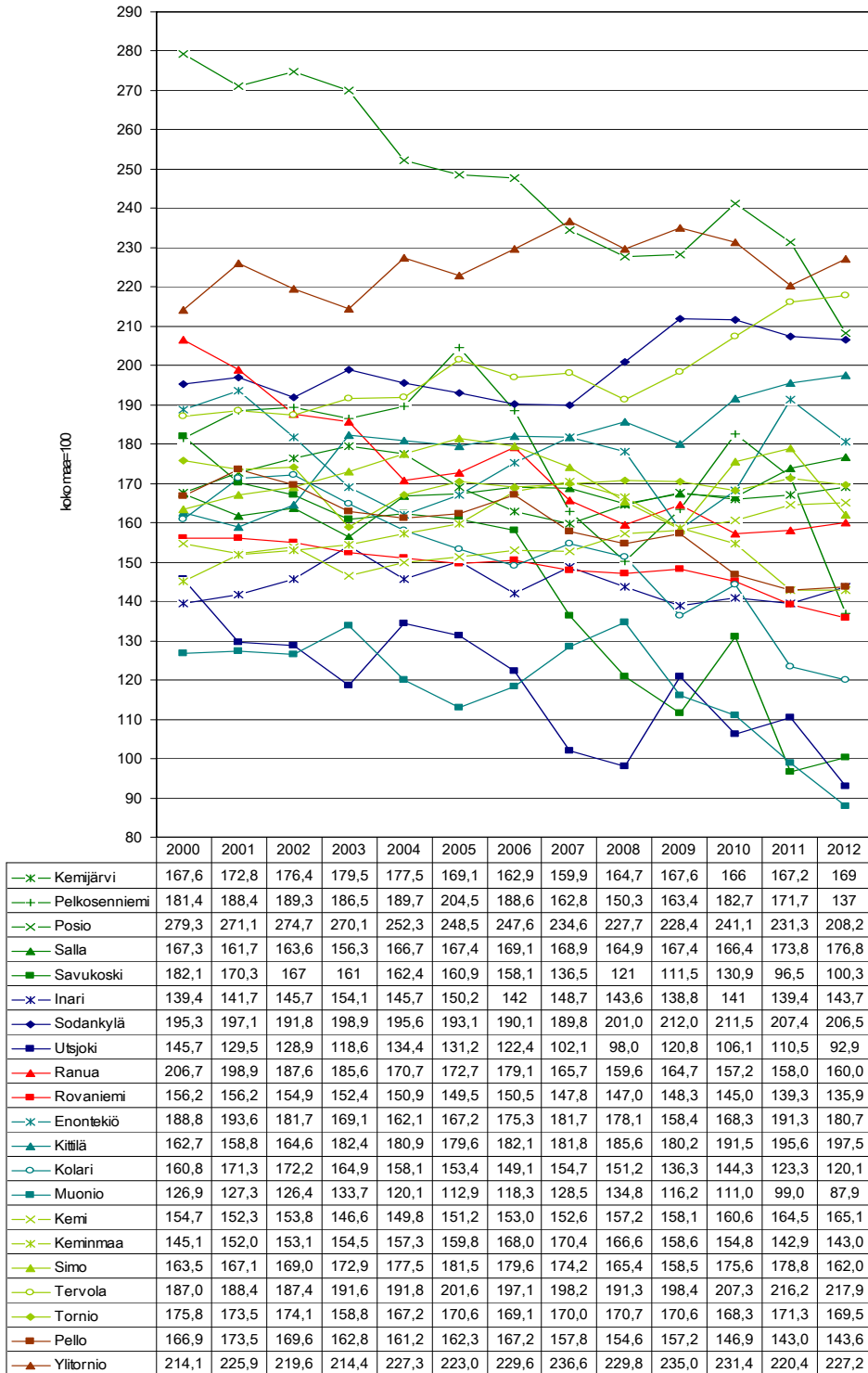
44. Liitekuvio *Kansantauti-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.*

45. Liitekuvio *Diabetes-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.*

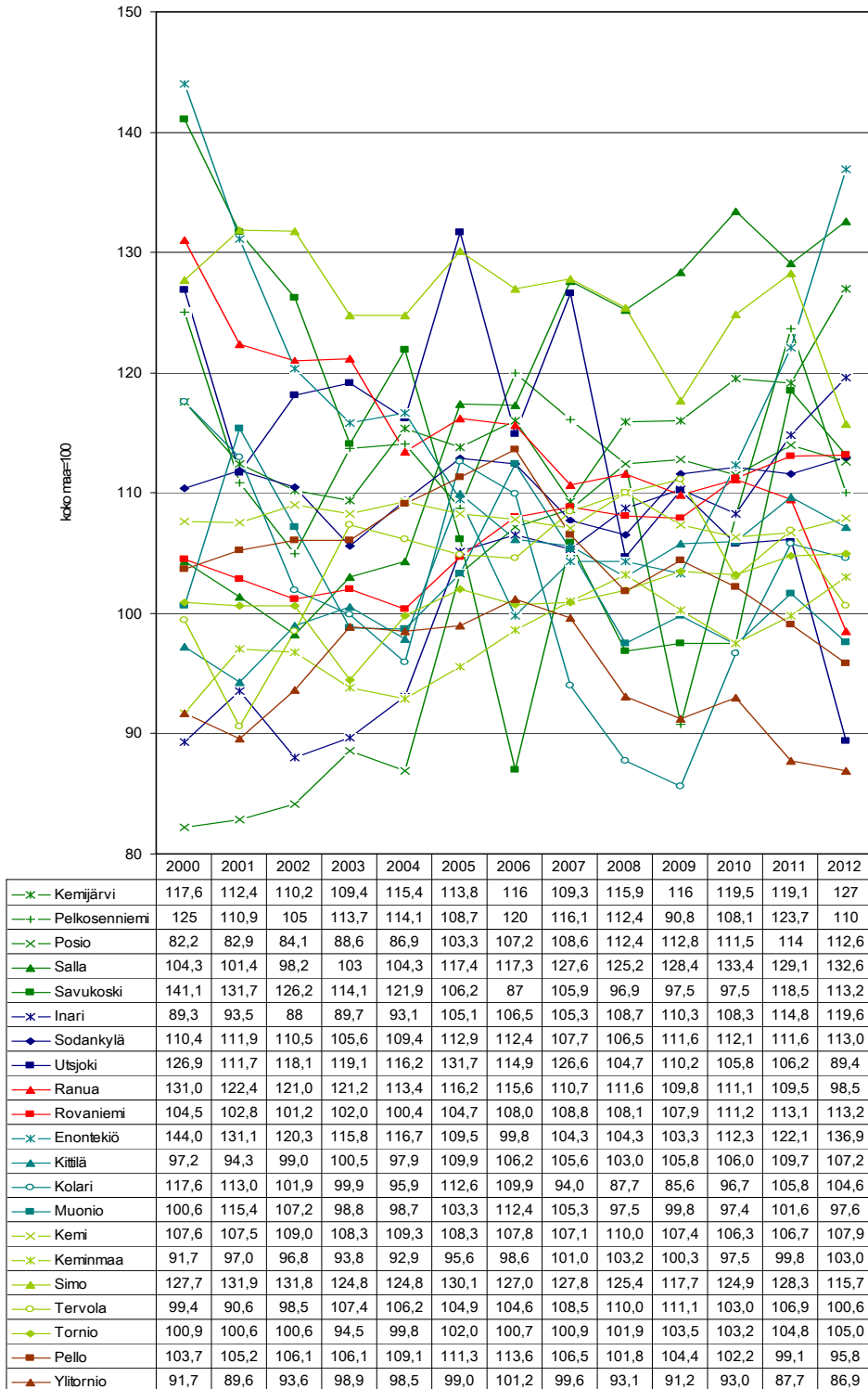
46. Liitekuvio Psykoosi-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.

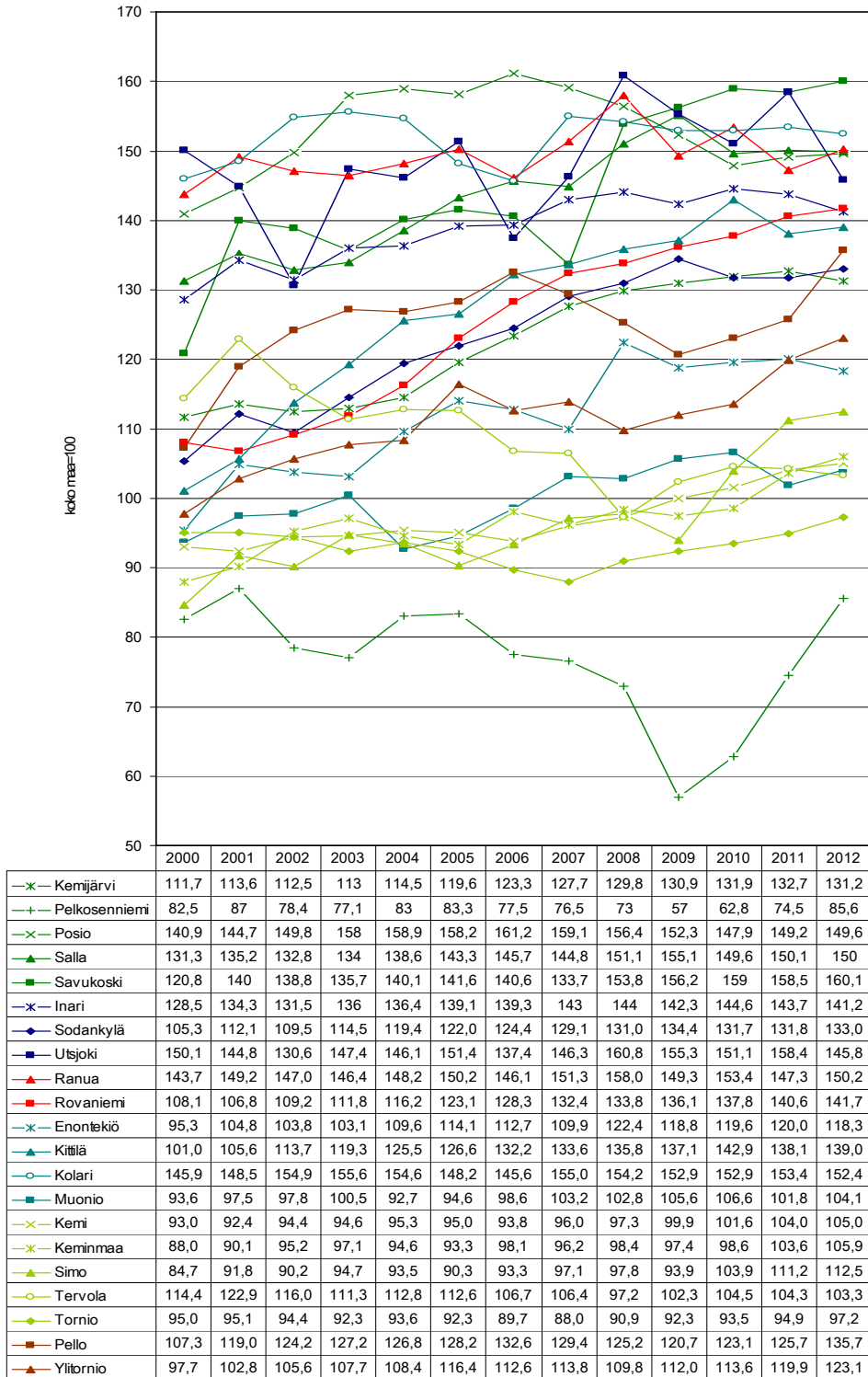

47. Liitekuvio Sydämen vajaatoiminta-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.

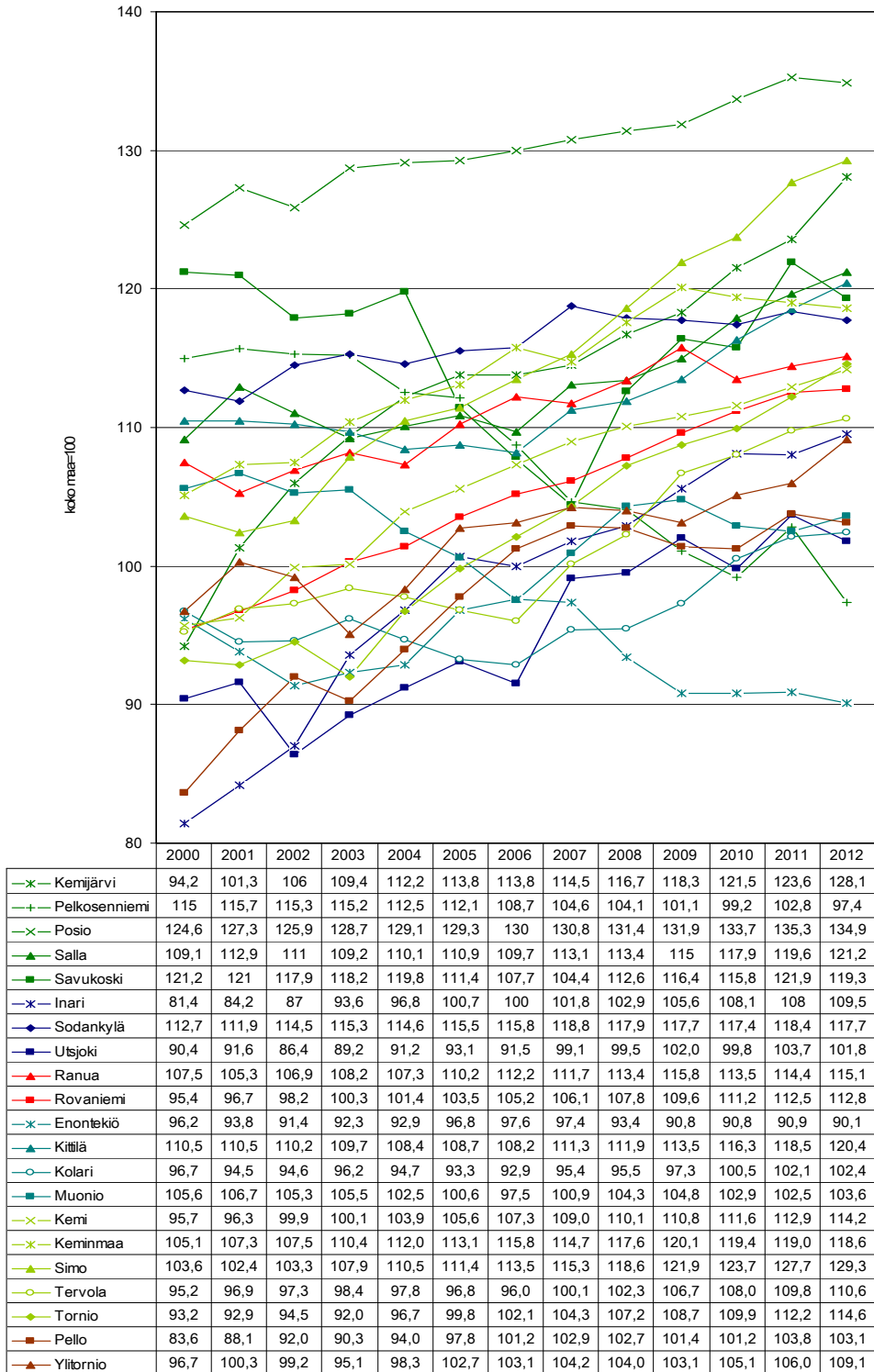

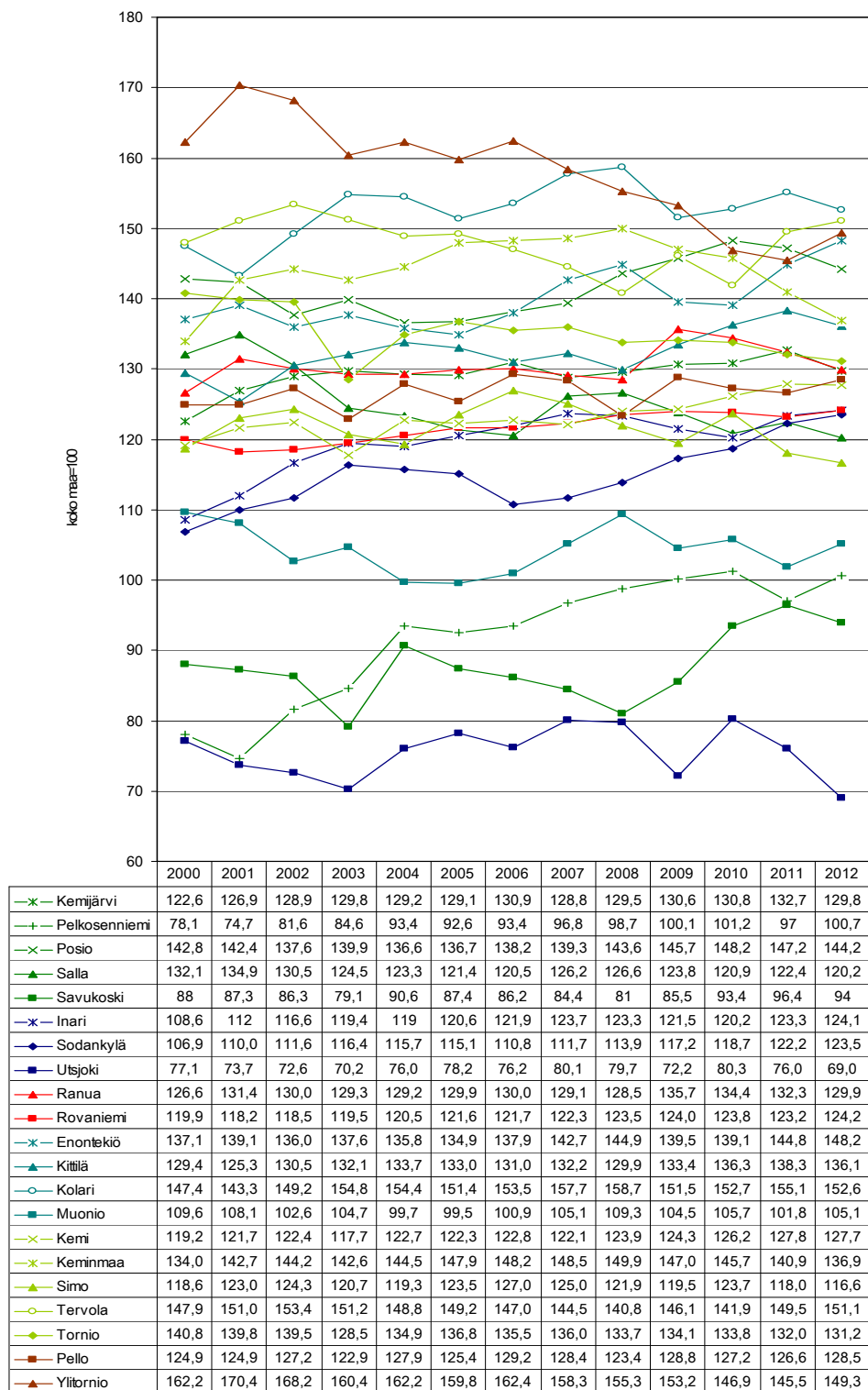
48. Liitekuvio Nivelreuma-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.

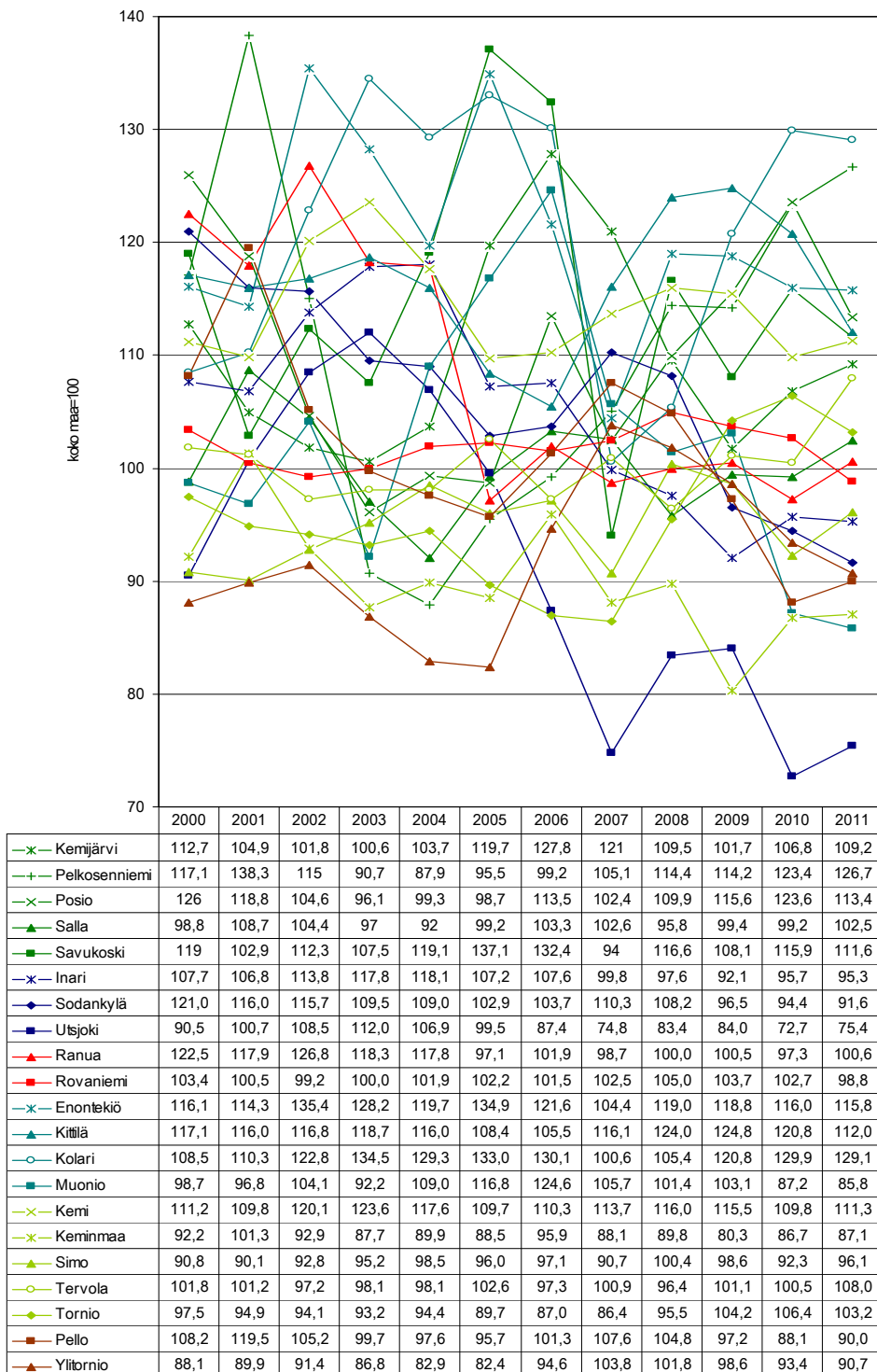

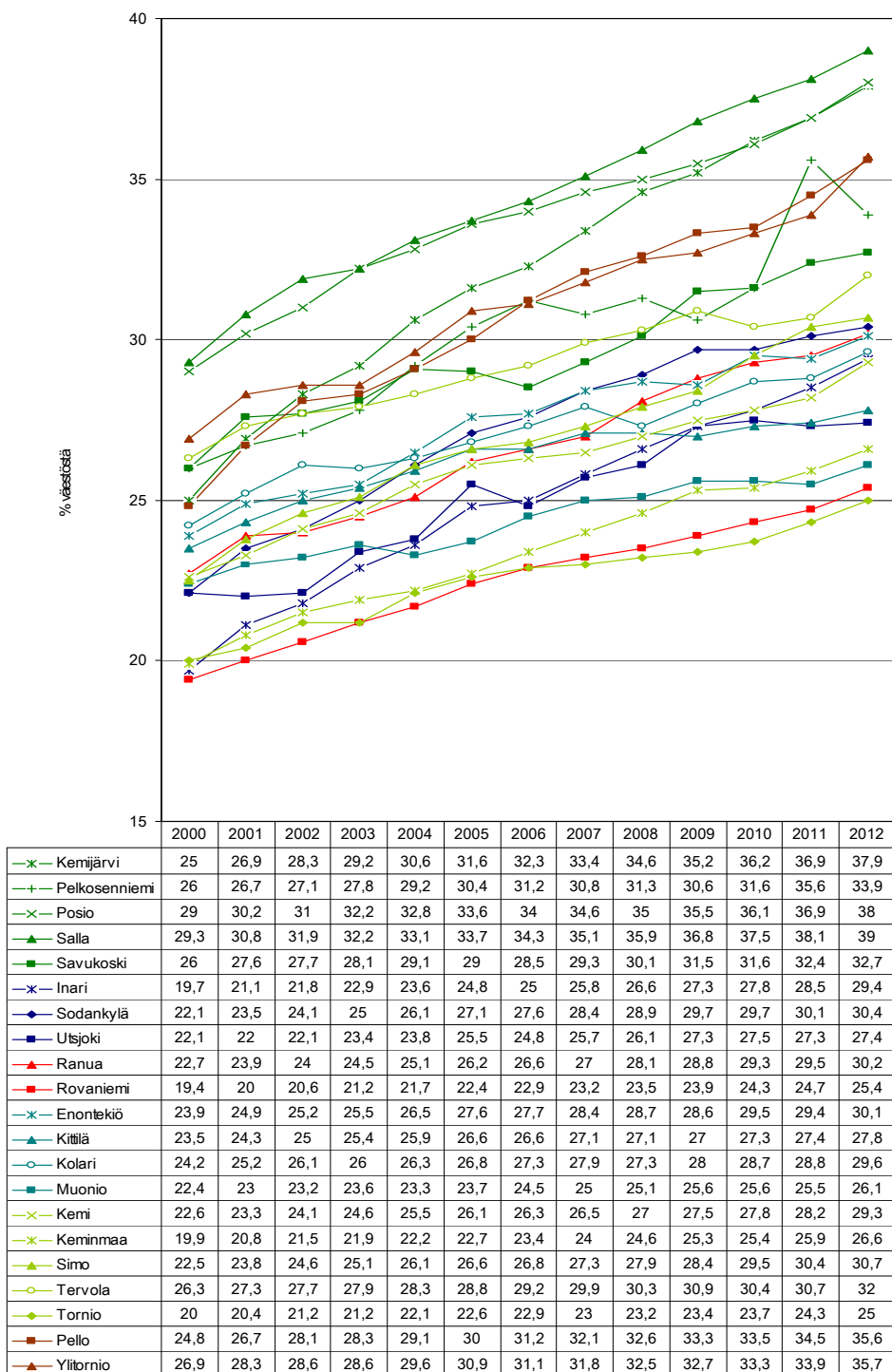
49. Liitekuvio *Astma-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.*

50. Liitekuvio Verenpainetauti-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.

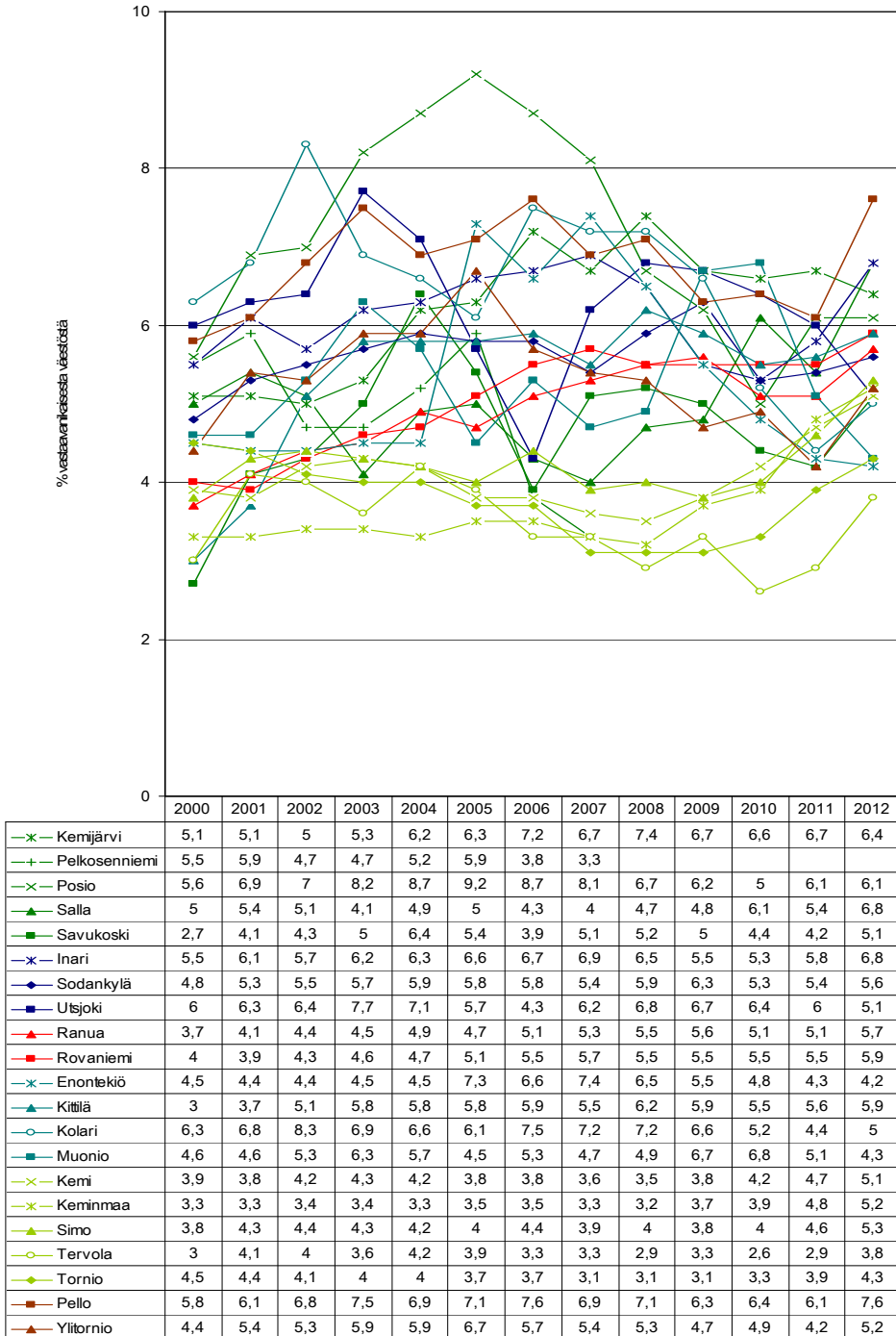

51. Liitekuvio *Sepelvaltimotauti-indeksi lappilaiskunnissa 2000–2012.*

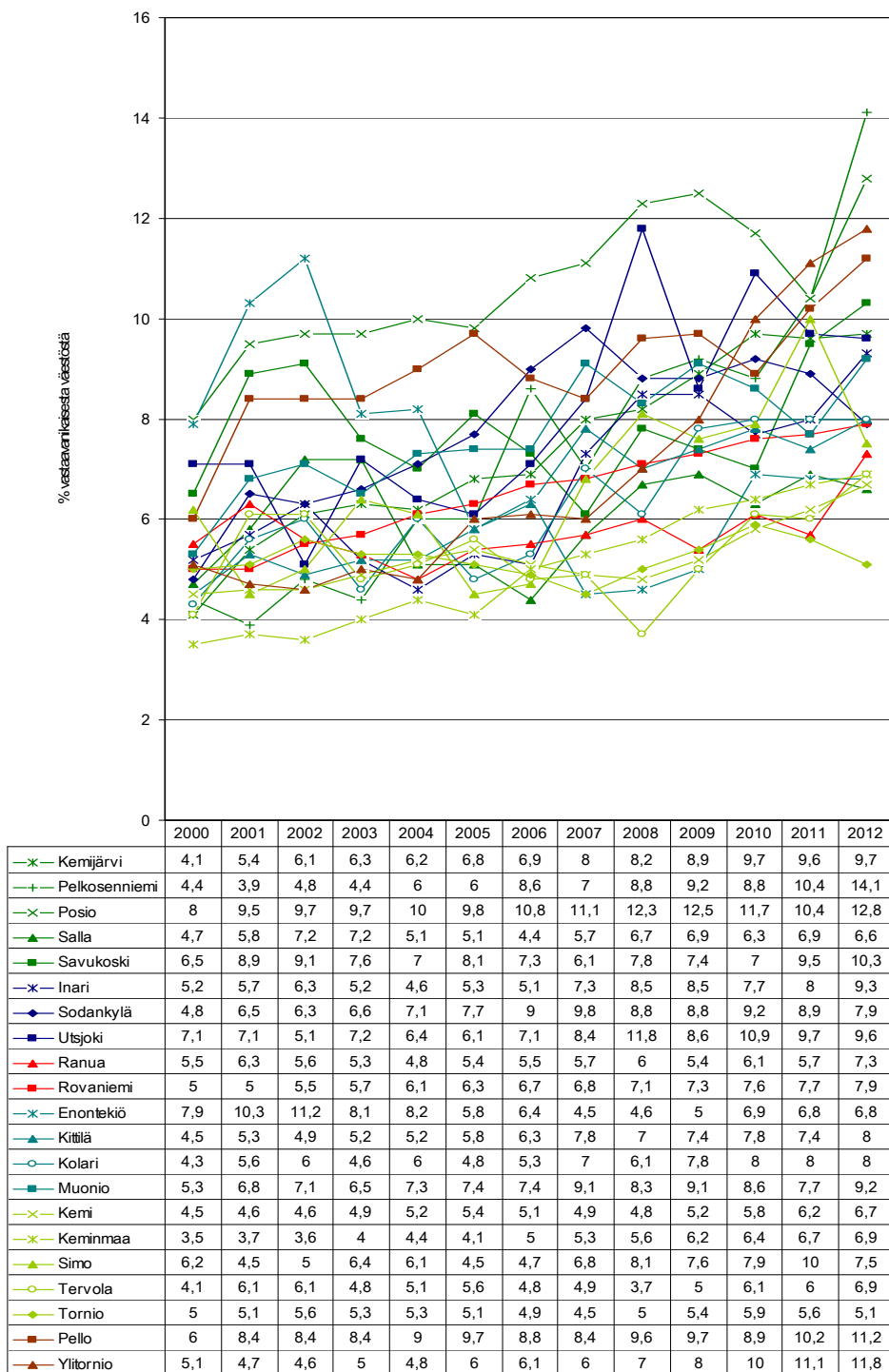
52. Liitekuvio *Kuolleisuusindeksi lappilaiskunnissa 2000–2011.*

53. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja, % väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

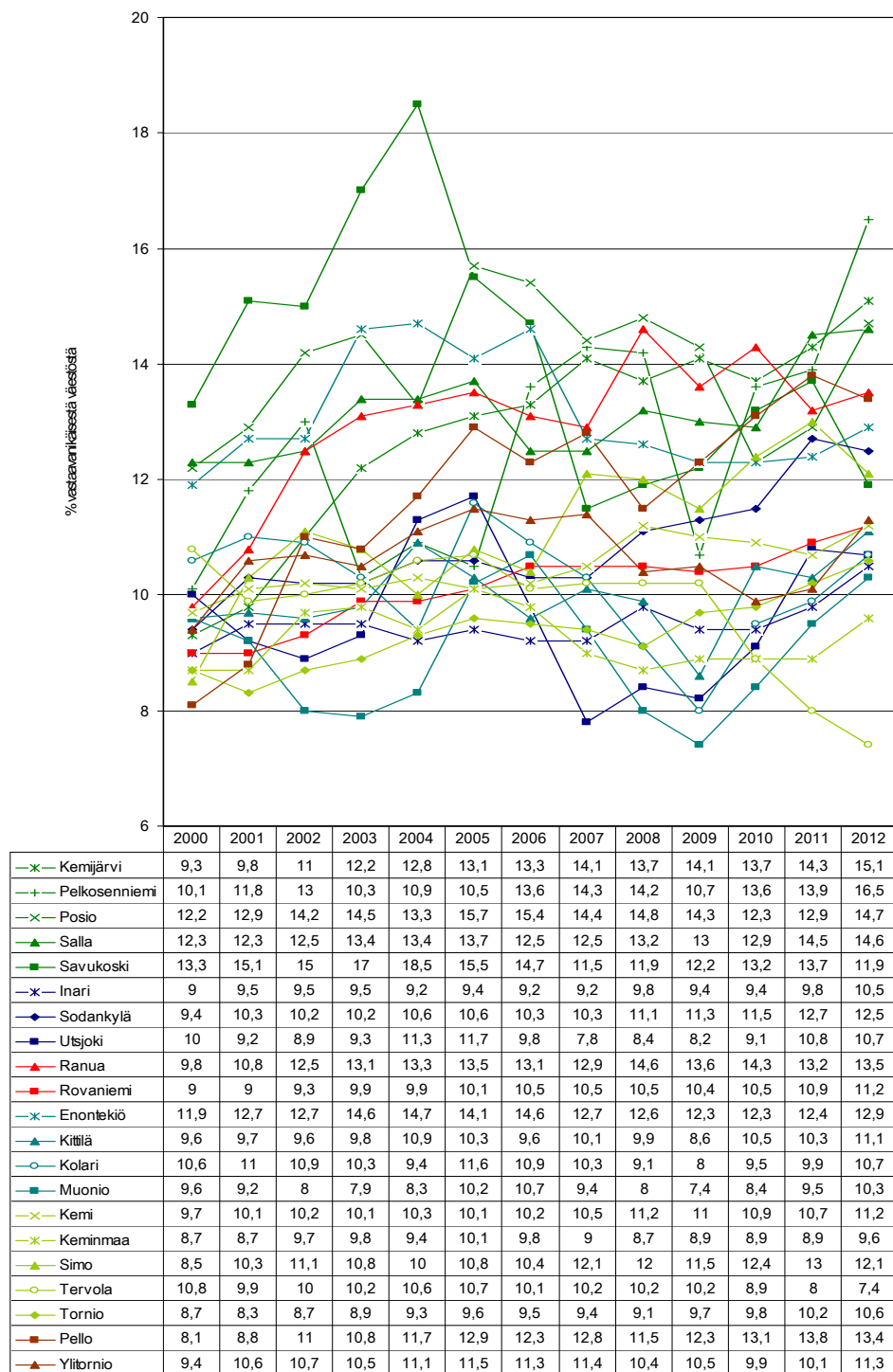
54. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0–15 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

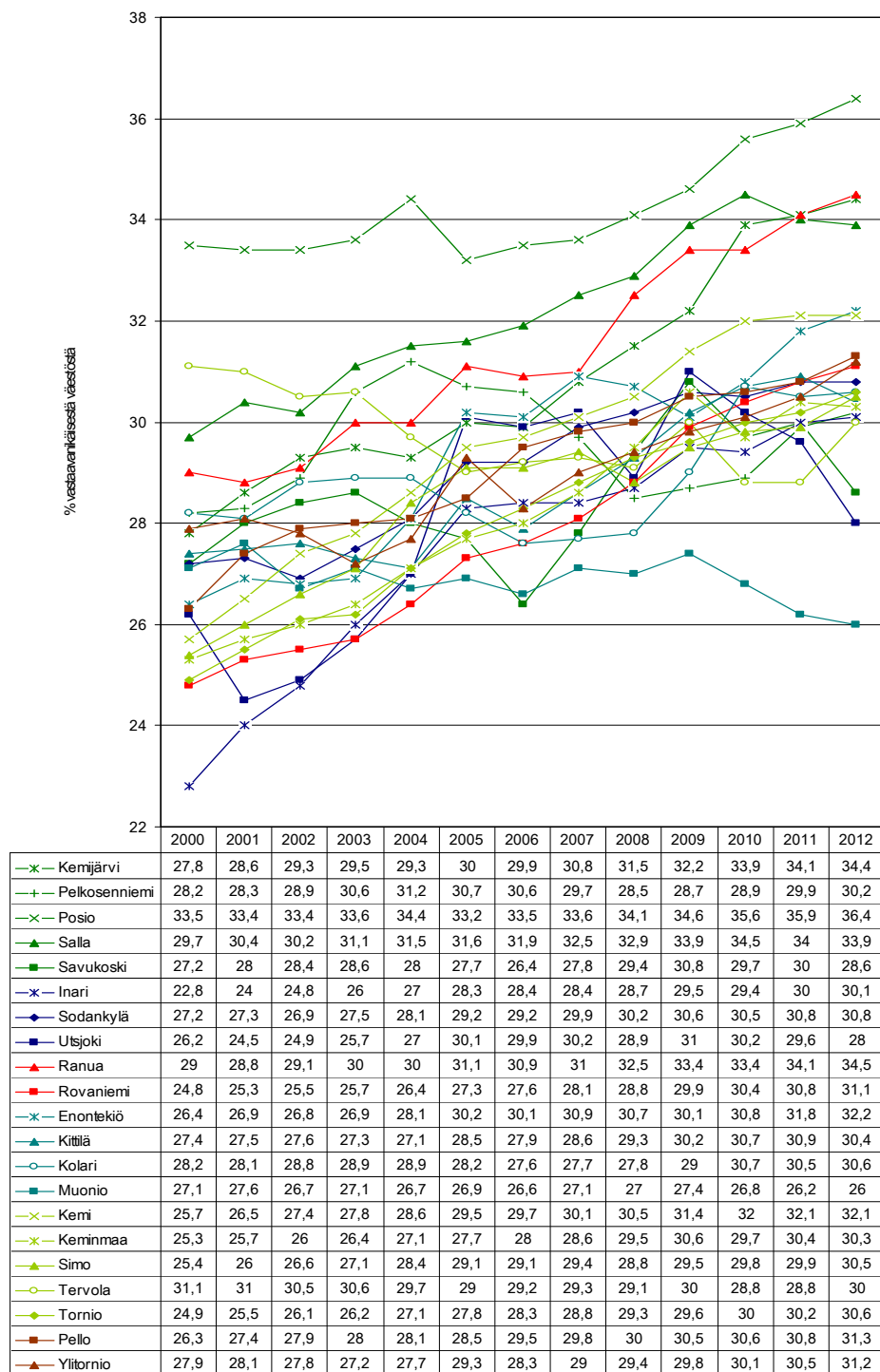
55. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16–24 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

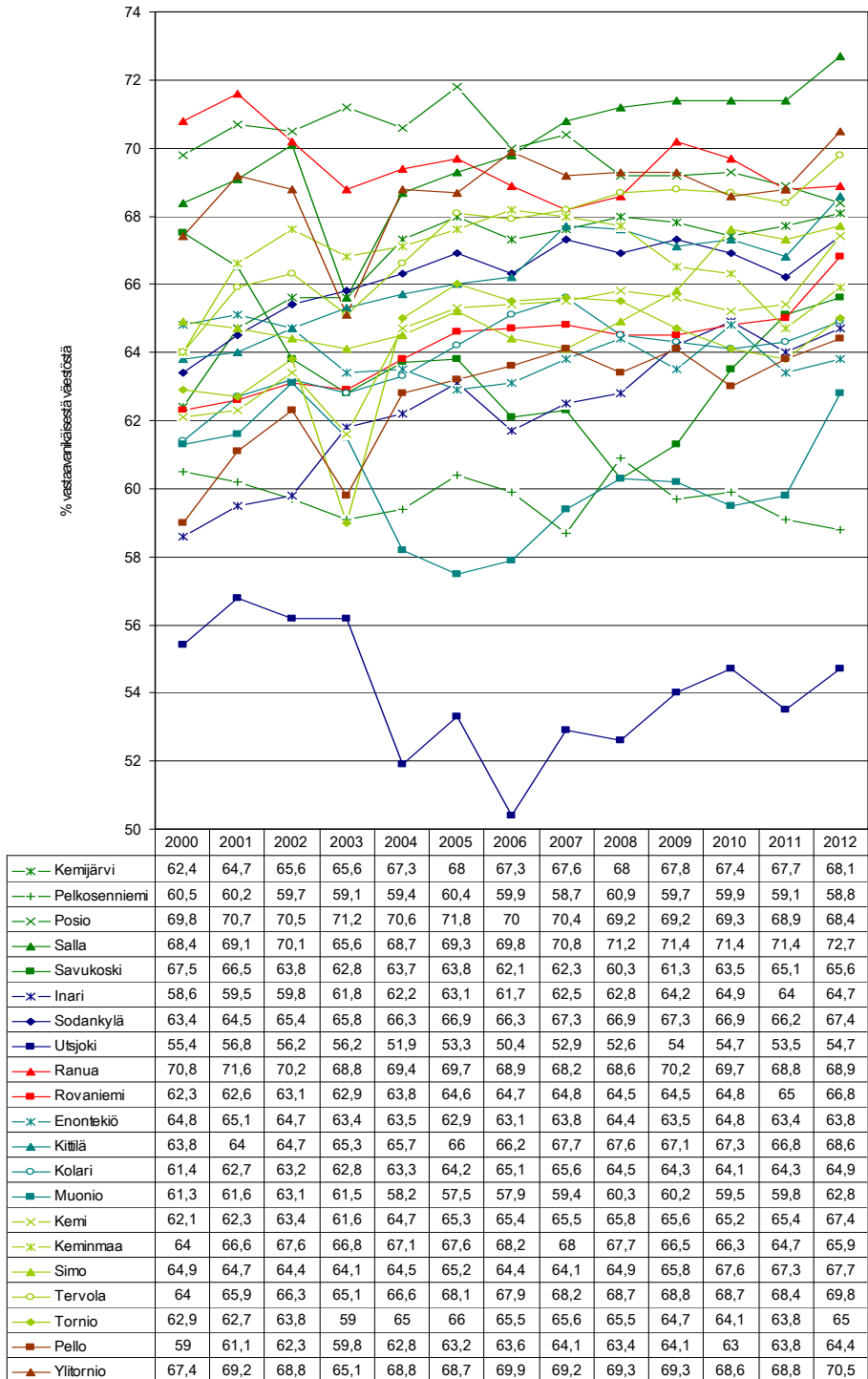
56. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–39 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

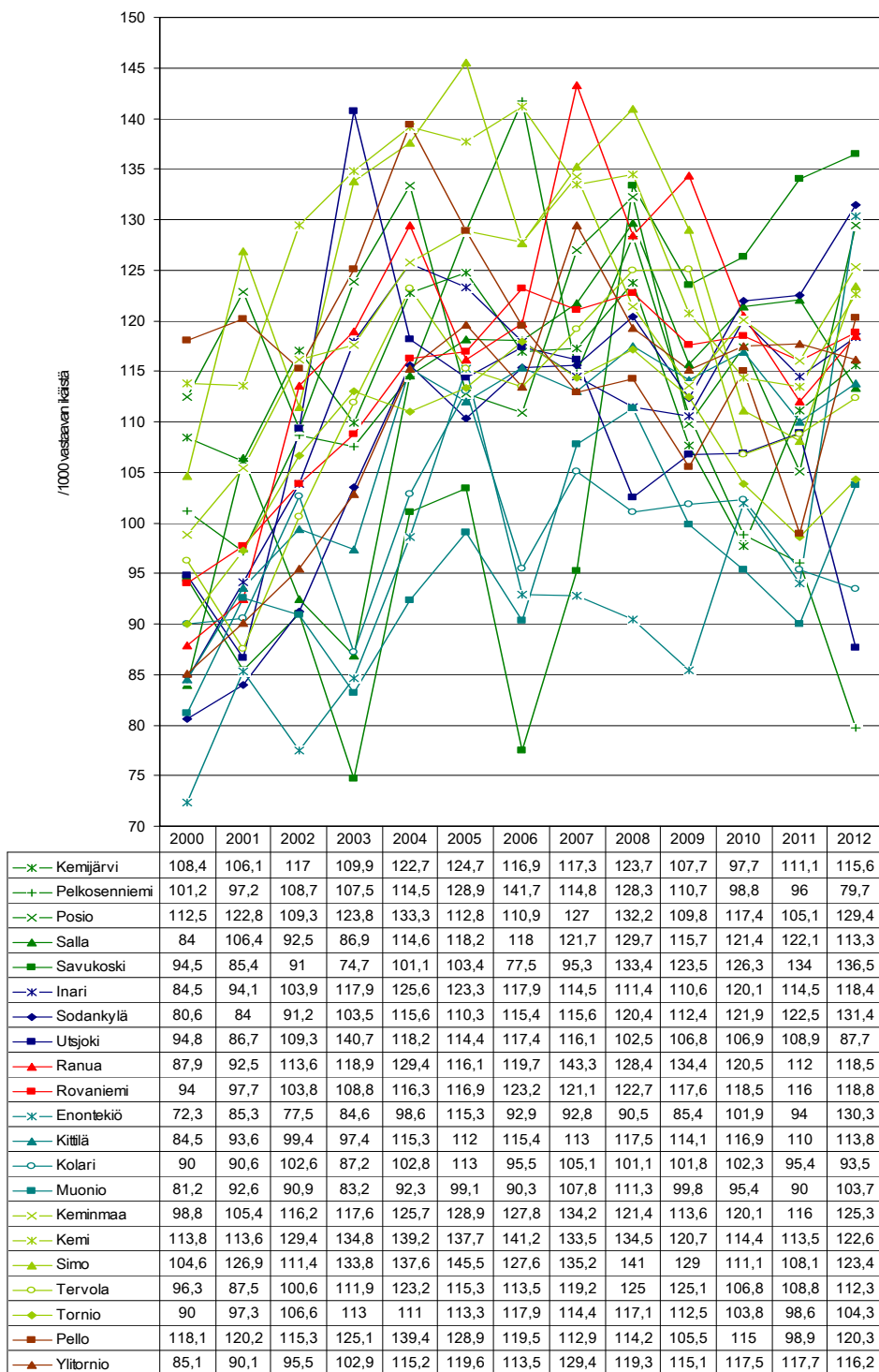
57. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 40–64 -vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

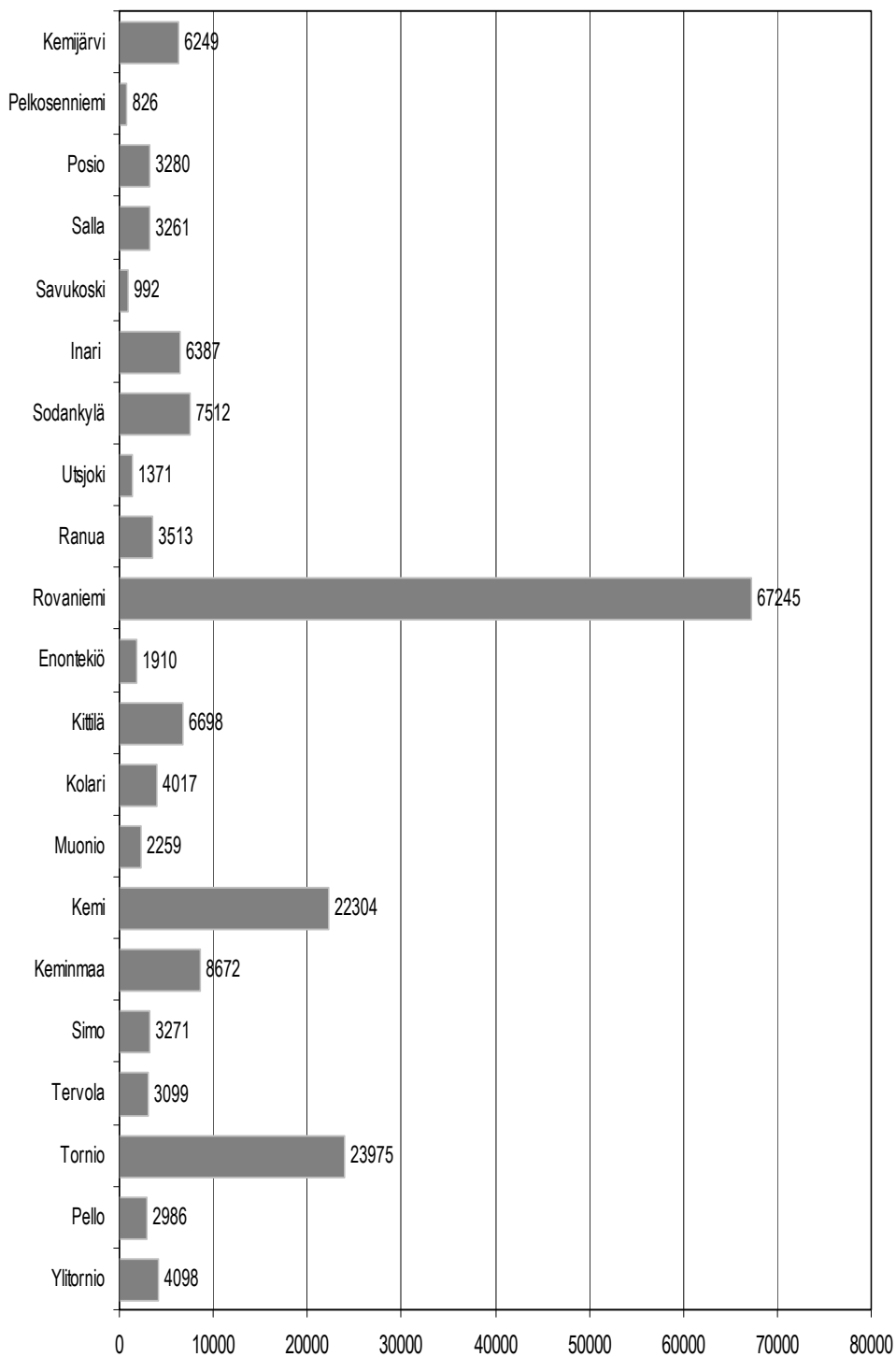
58. Liitekuvio *Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

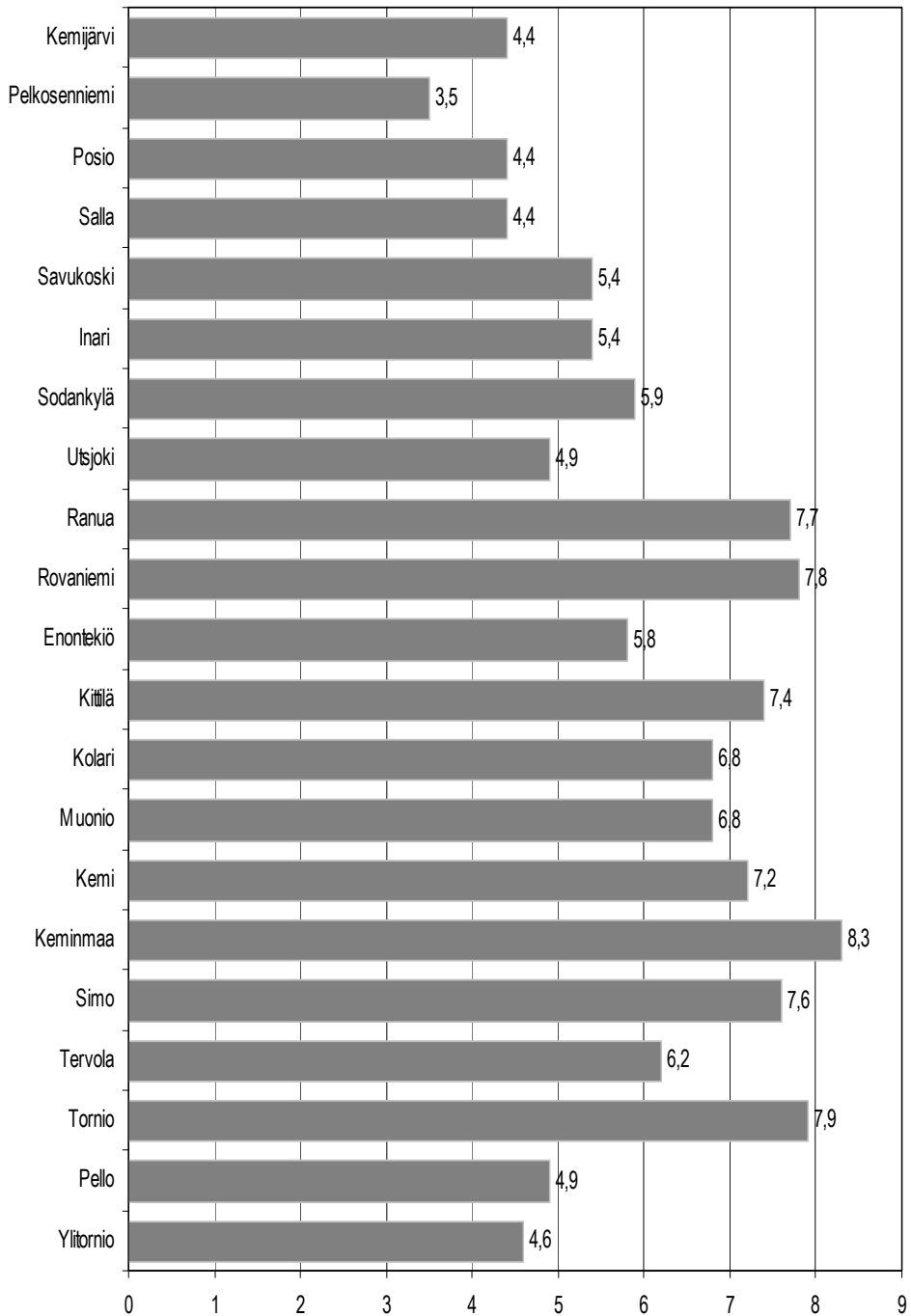

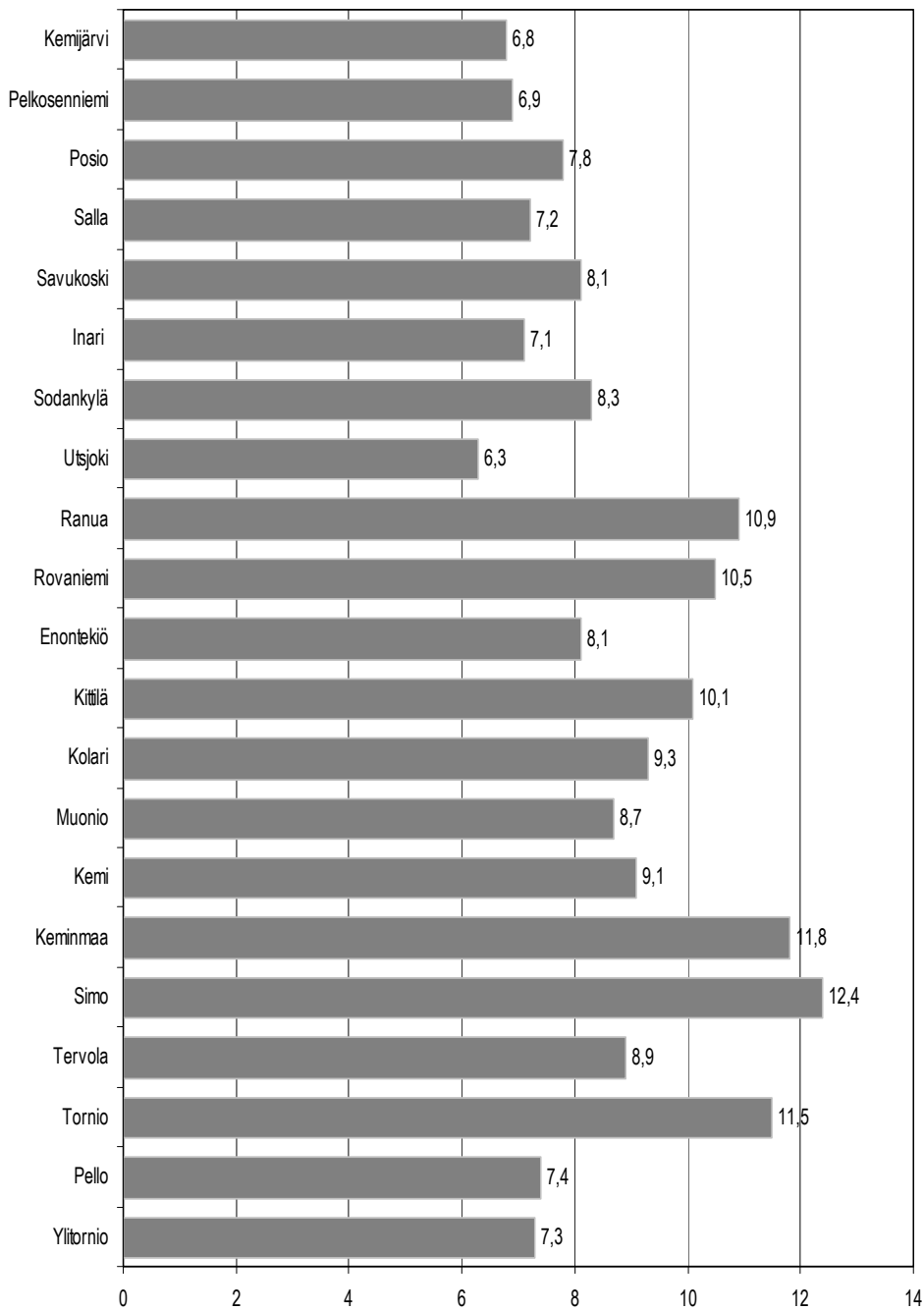
59. Liitekuvio *Sairauspäivärahaa saaneet 25–64 -vuotiaat/1000 vastaavanikäistä lappilaiskunnissa 2000–2012.*

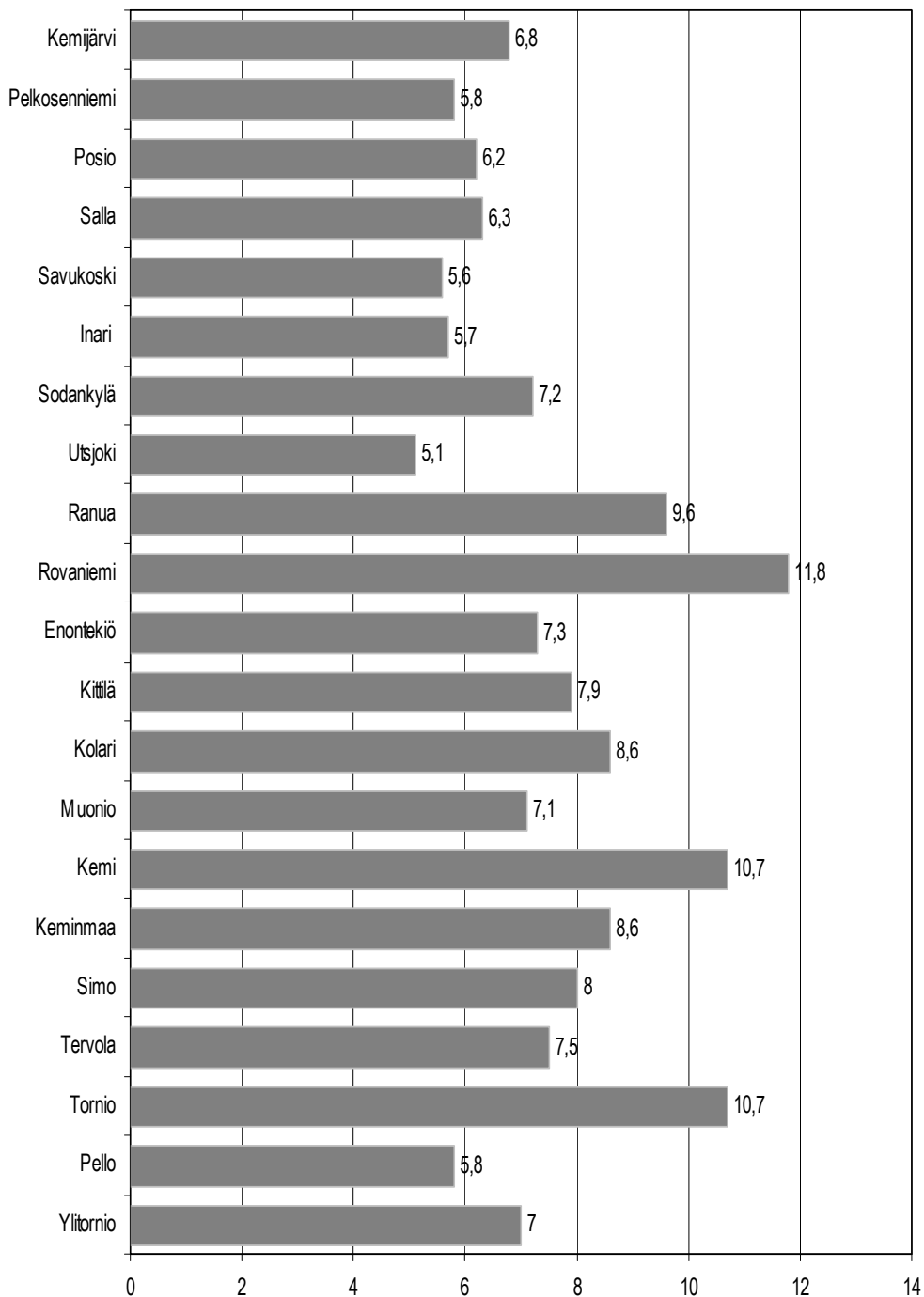

60. Liitekuvio Väestöennuste, henkilöä, lappilaiskunnissa 2030.

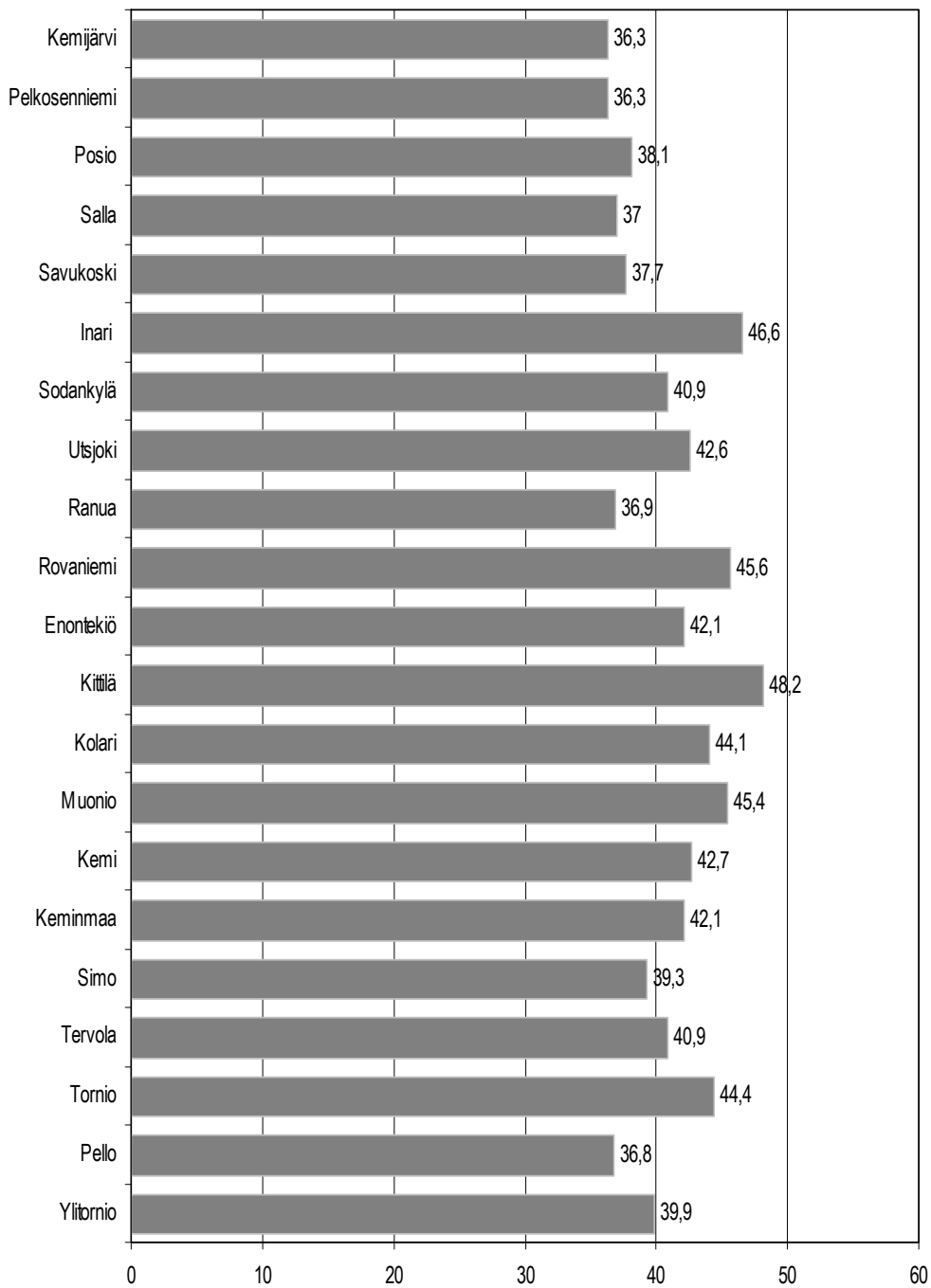

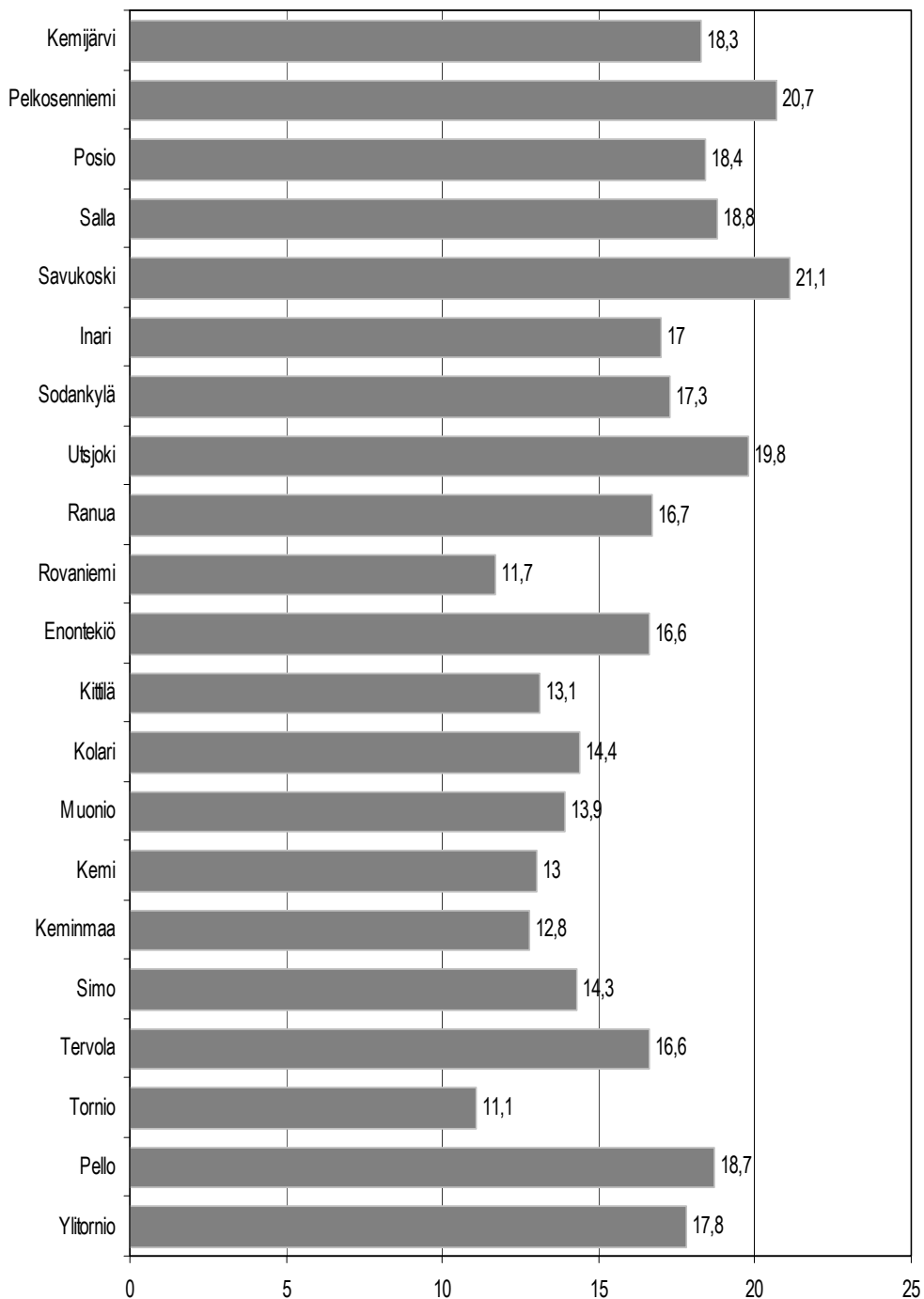
61. Liitekuvio *0–6 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

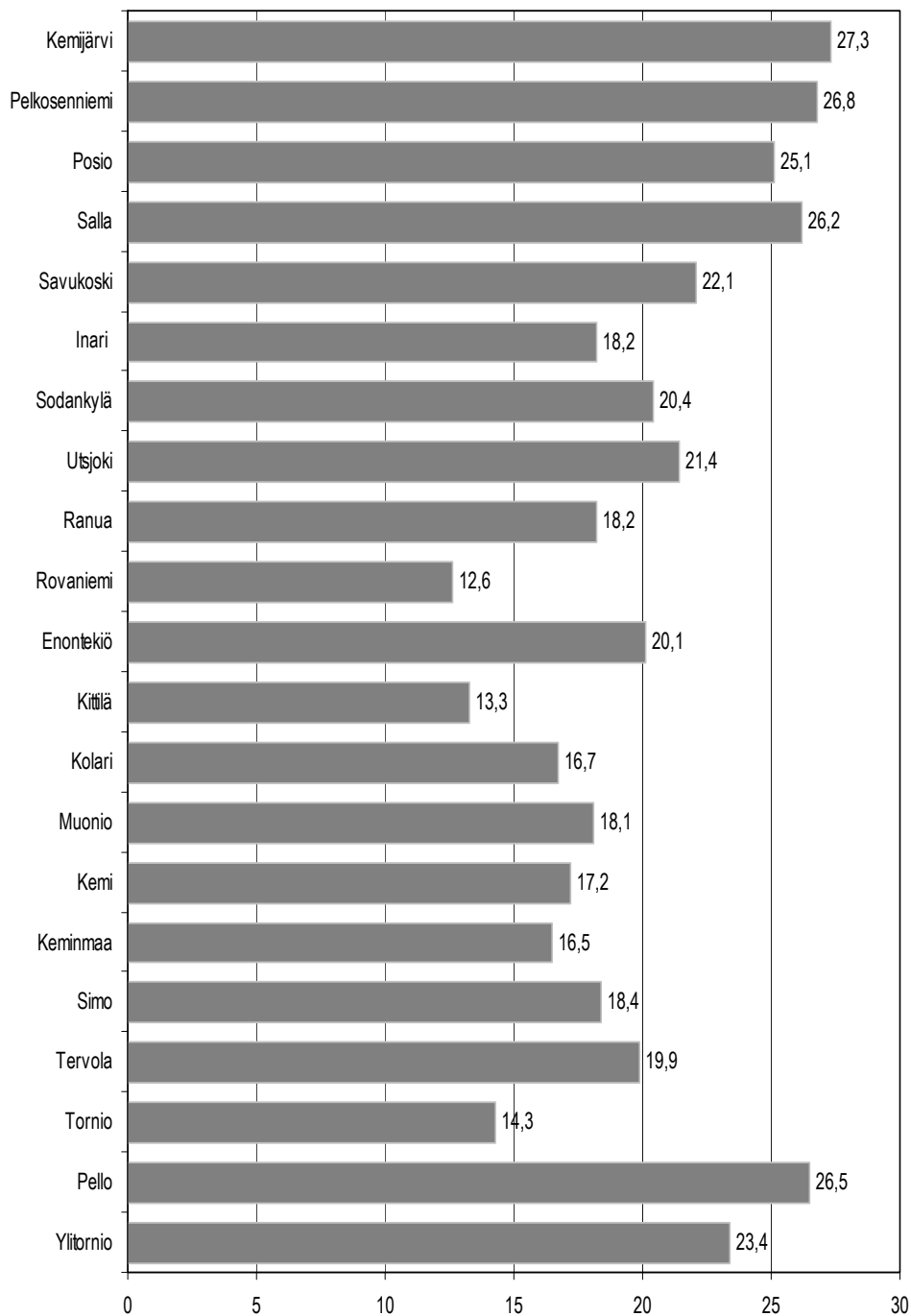
62. Liitekuvio *7–15 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

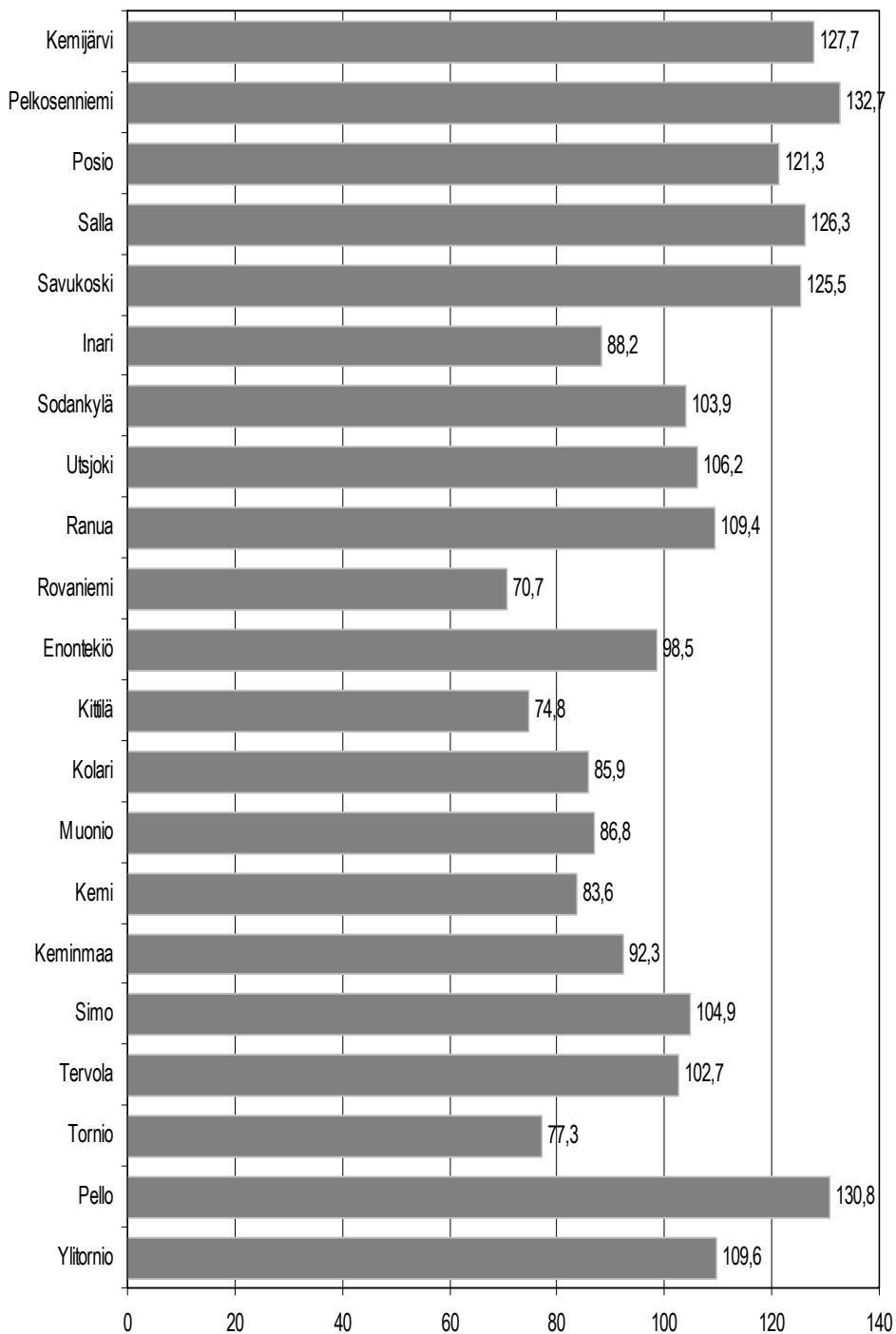
63. Liitekuvio *16–24 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

64. Liitekuvio *25–64 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

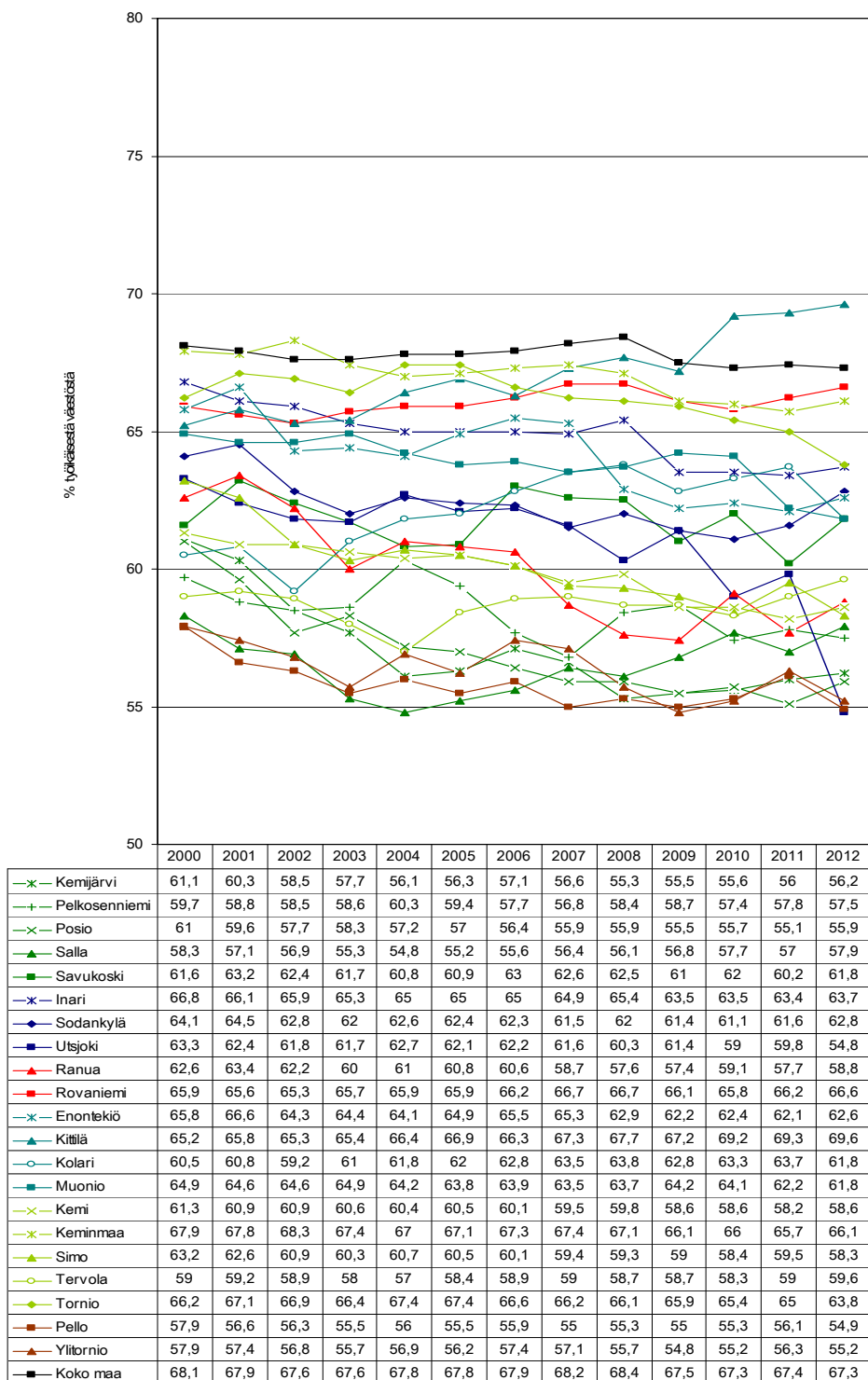

65. Liitekuvio *65–74 -vuotiaat, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

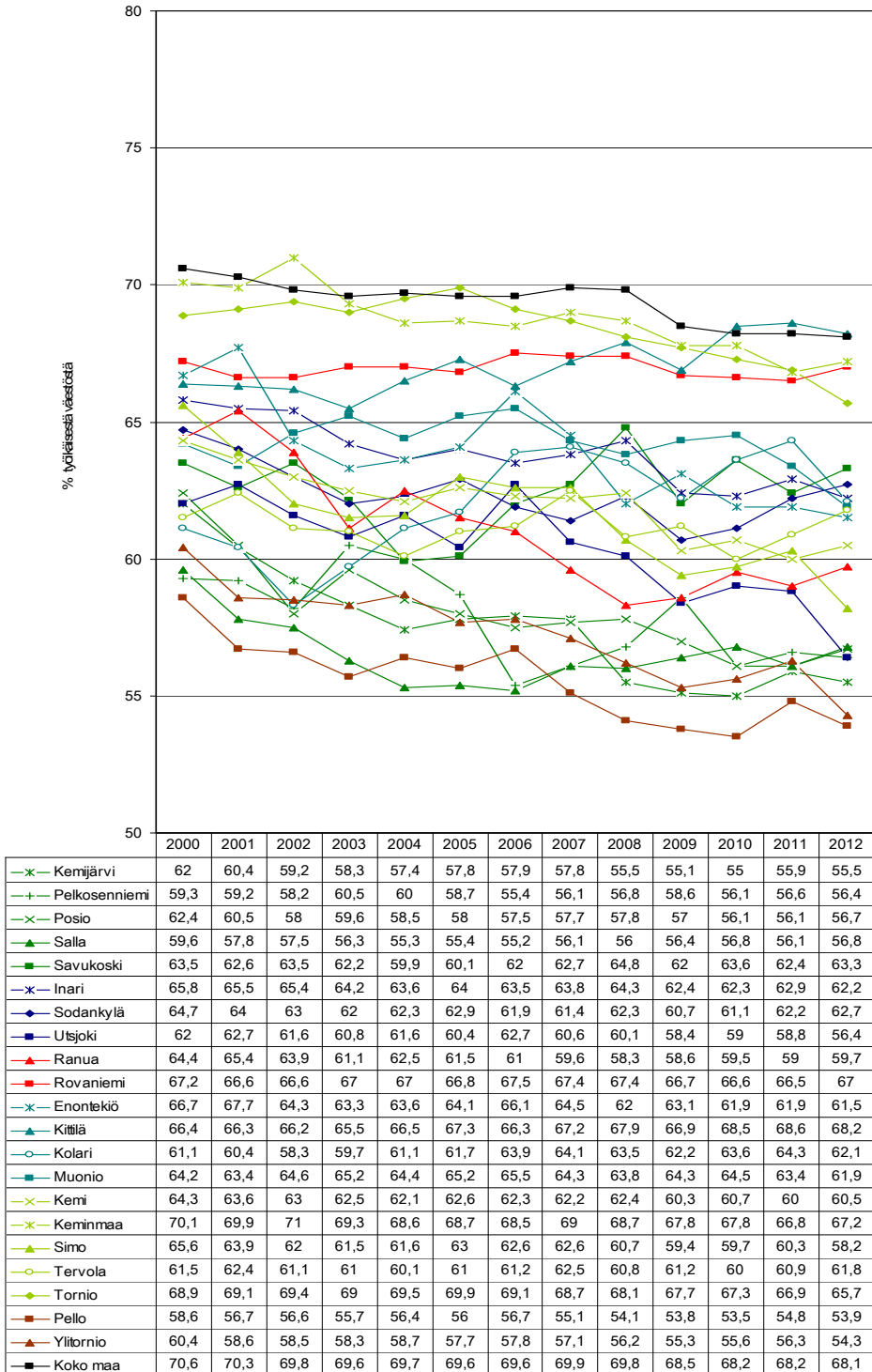
66. Liitekuvio *75 vuotta täyttäneet, % väestöstä, väestöennuste lappilaiskunnissa 2030.*

67. Liitekuvio *Huoltosuhte lappilaiskunnissa 2030.*

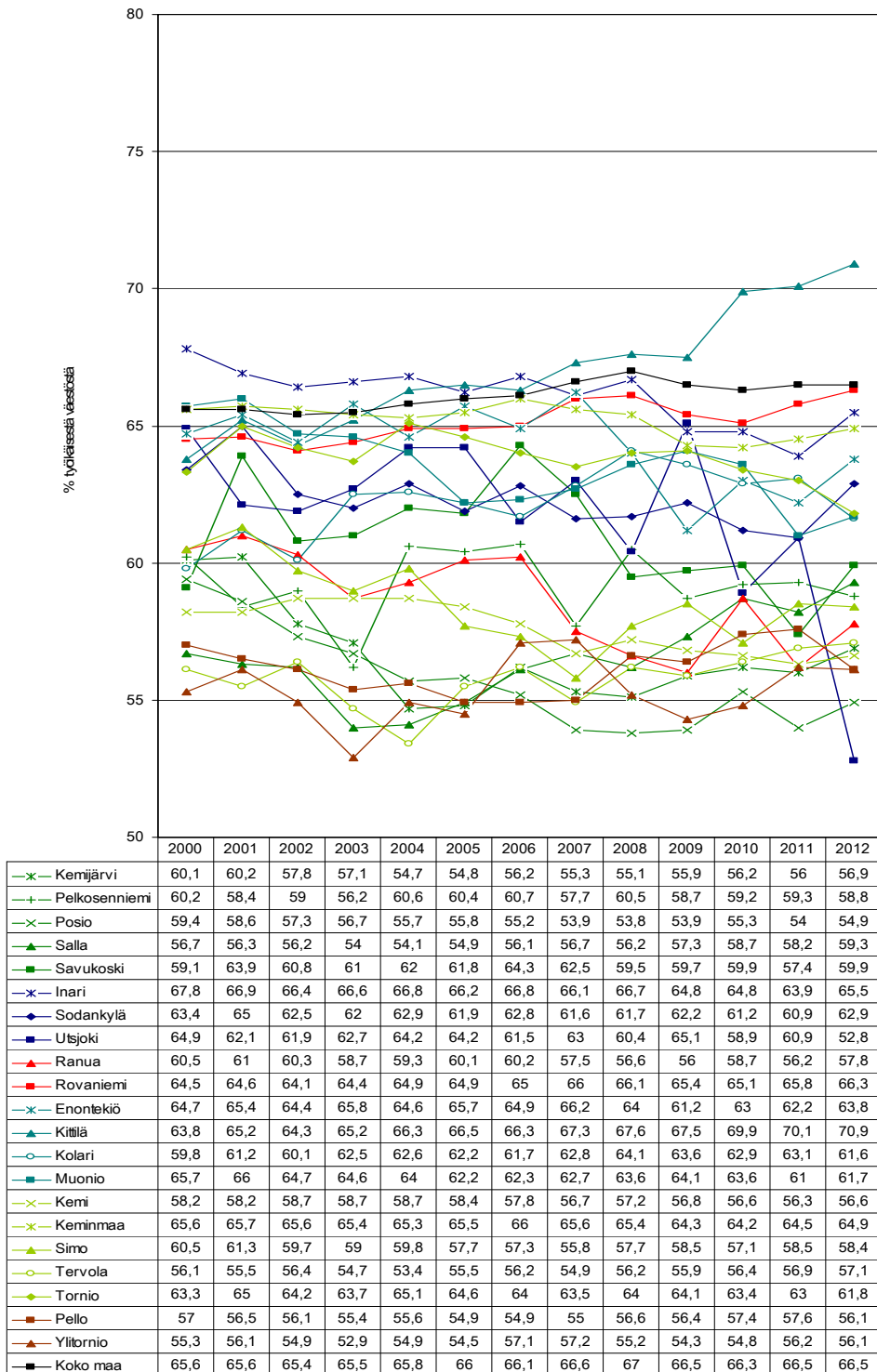
68. Liitekuvio Työvoimaosuus, % työikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (mol. sukupuolet).

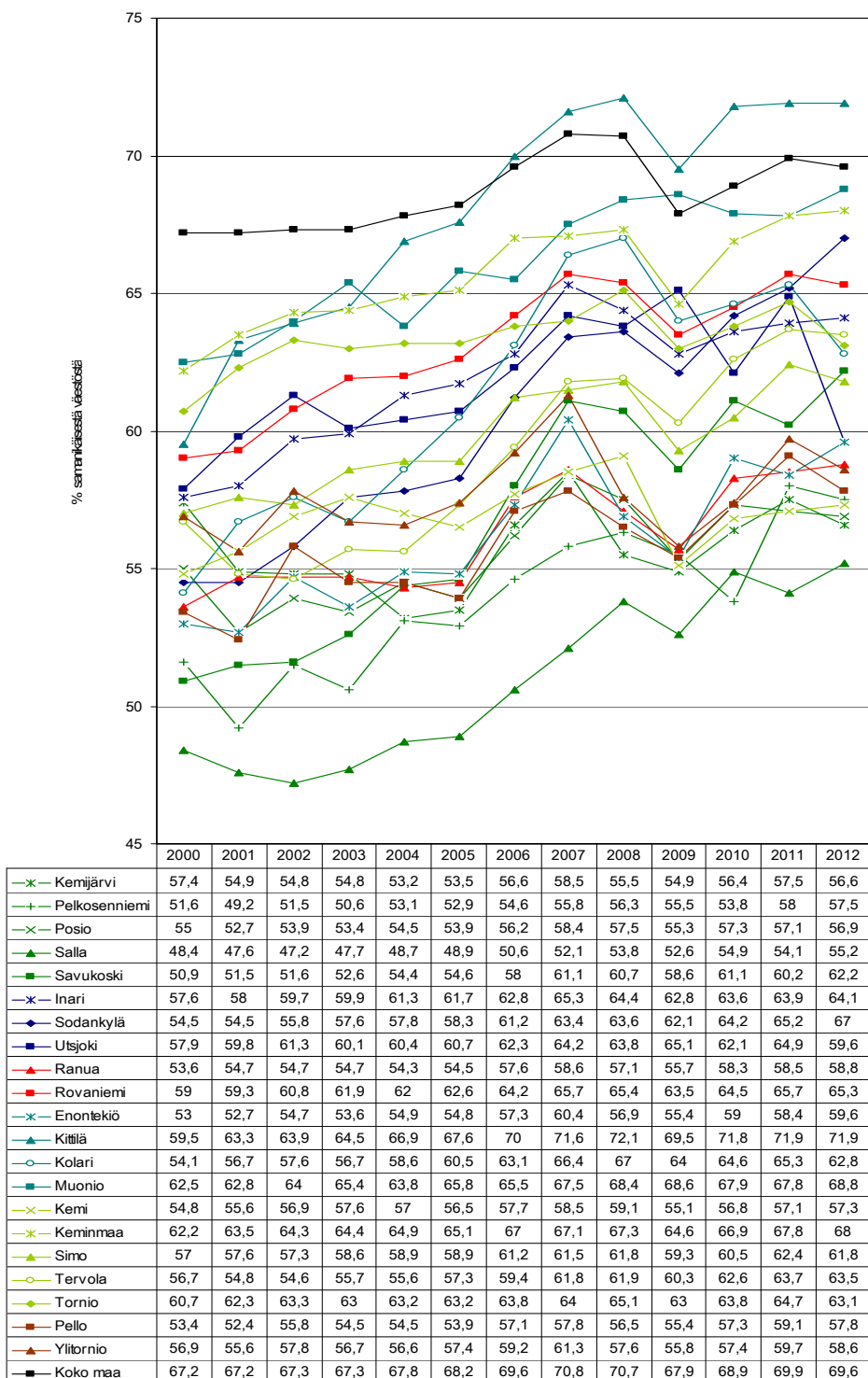
69. Liitekuvio Työvoimaosuus, % työikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (miehet).

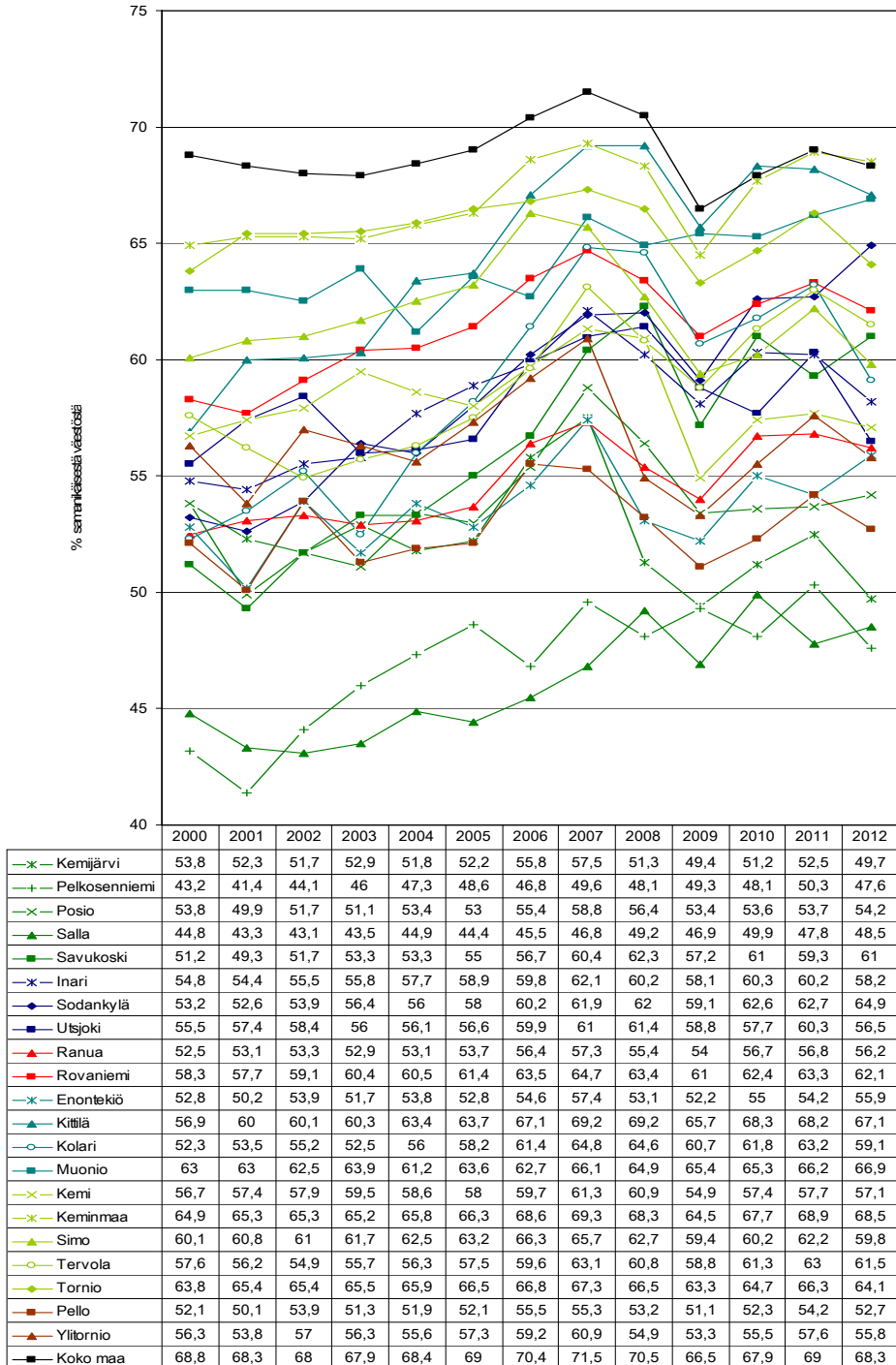
70. Liitekuvio Työvoimaosuus, % työikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (naiset).

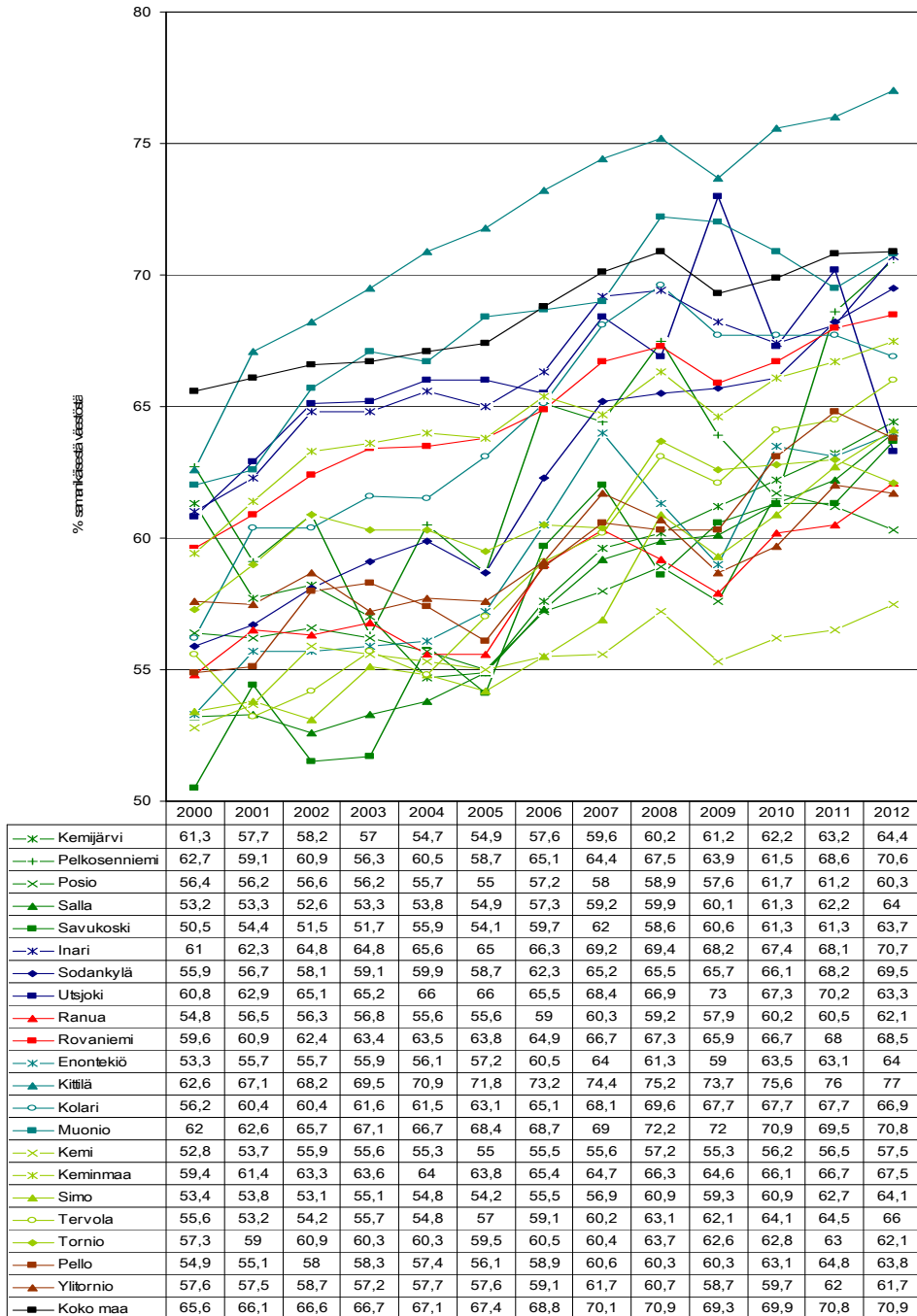
71. Liitekuvio Työllisyysaste, % samanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (mol. sukupuolet).

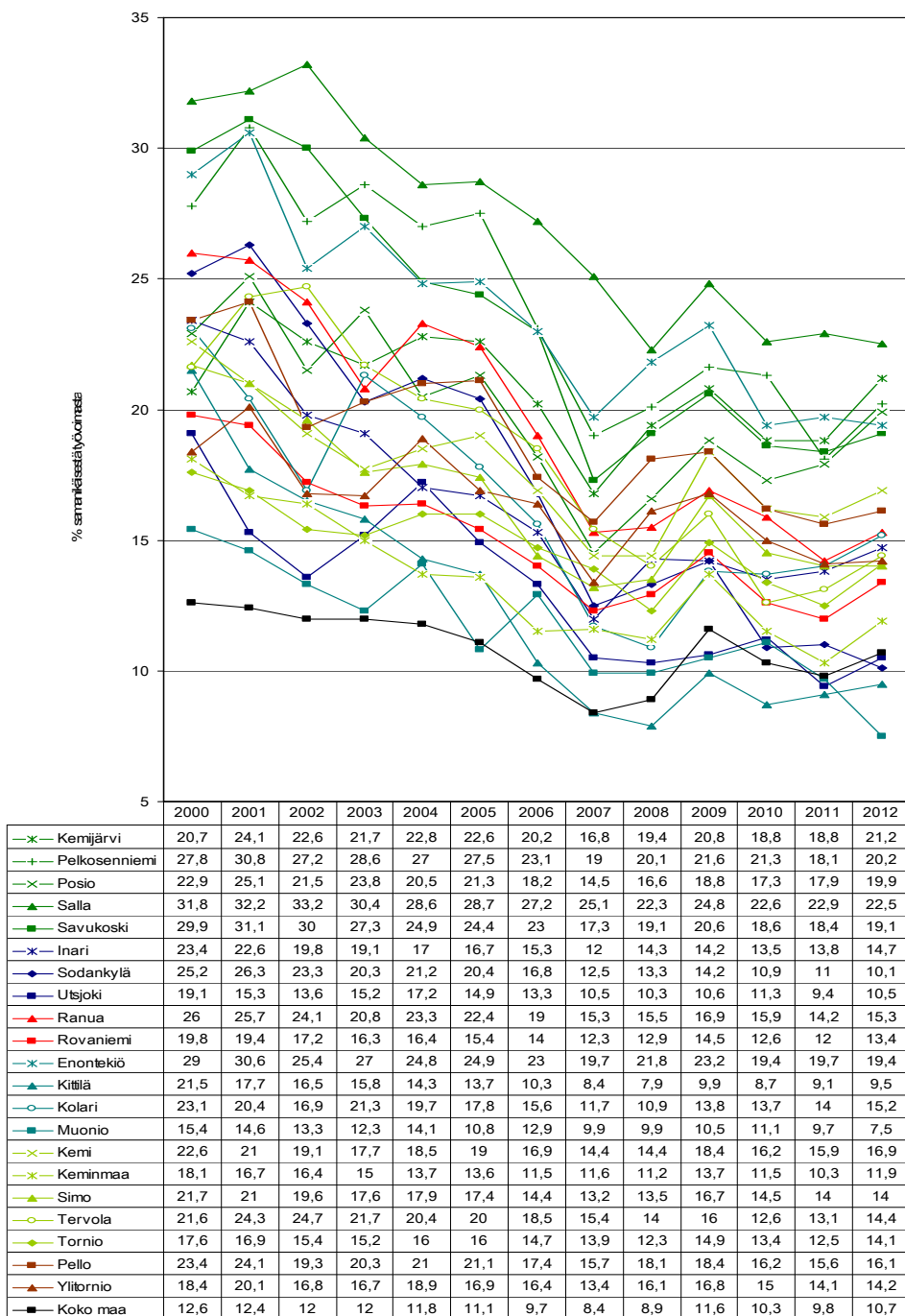
72. Liitekuvio Työllisyysaste, % samanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (miehet).

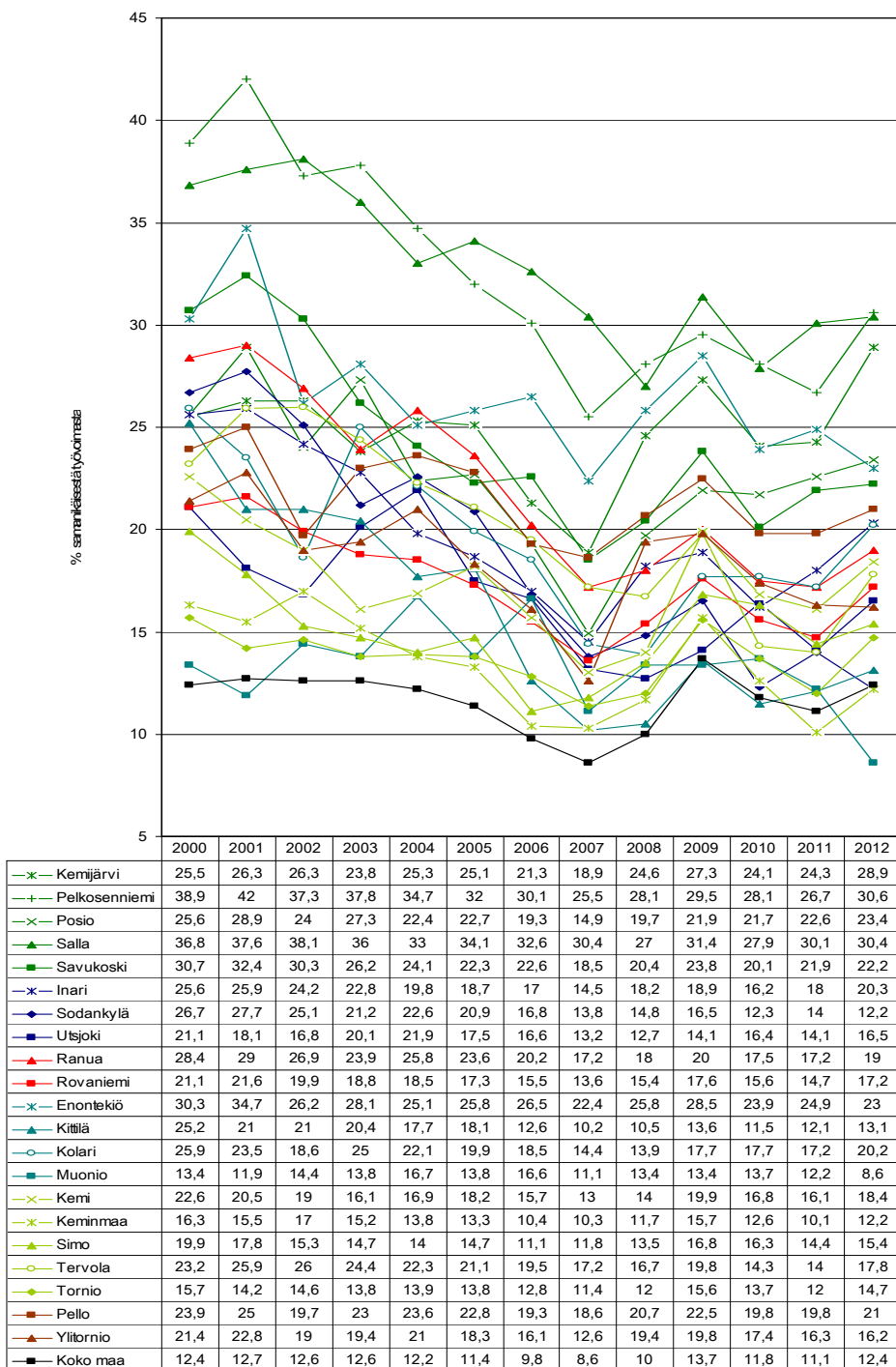
73. Liitekuvio Työllisyysaste, % samanikäisestä väestöstä lappilaiskunnissa 2000–2012 (naiset).

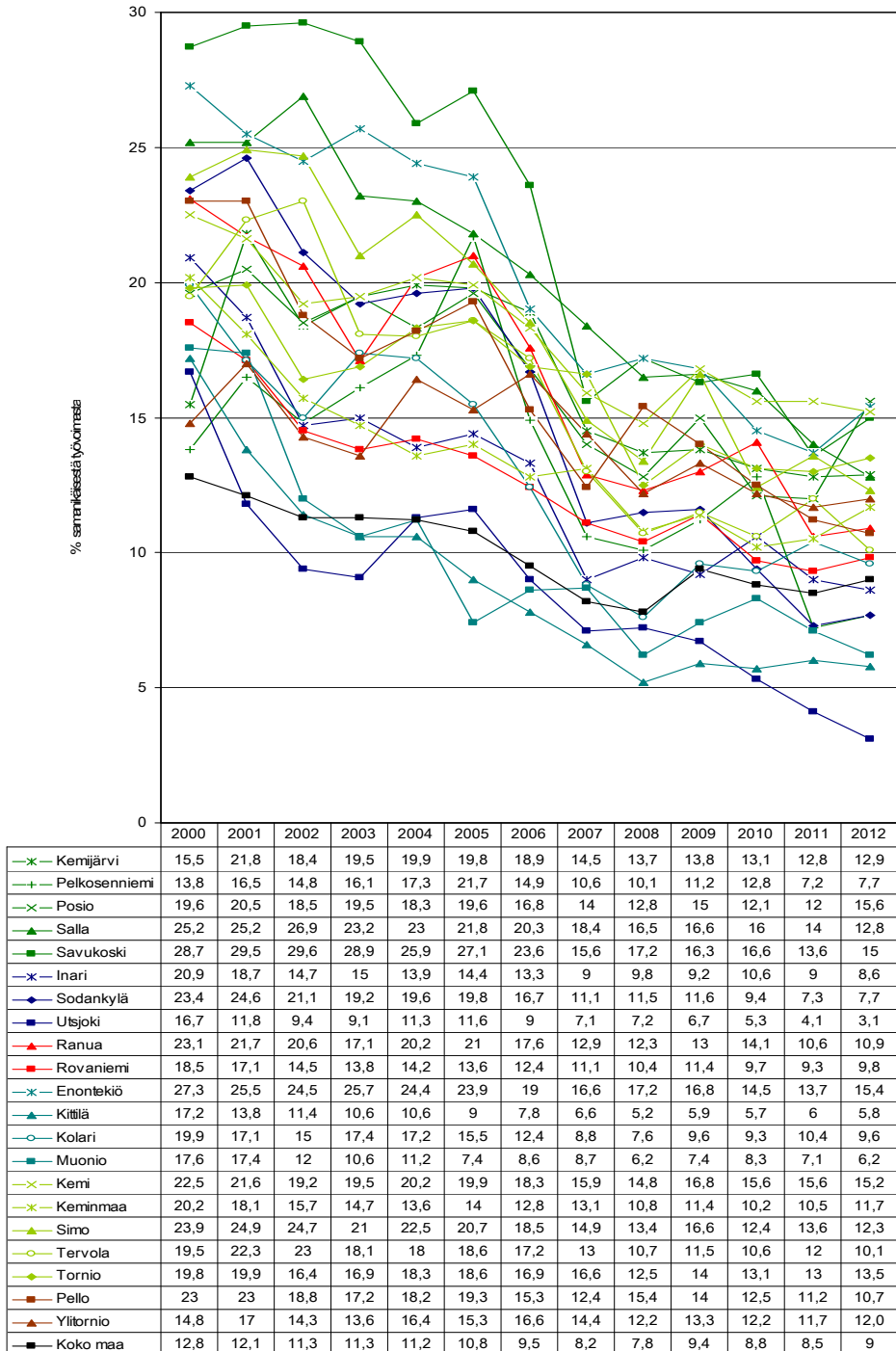
74. Liitekuvio Työttömyysaste, % samanikäisestä työvoimasta lappilaiskunnissa 2000–2012 (mol. sukupuolet).

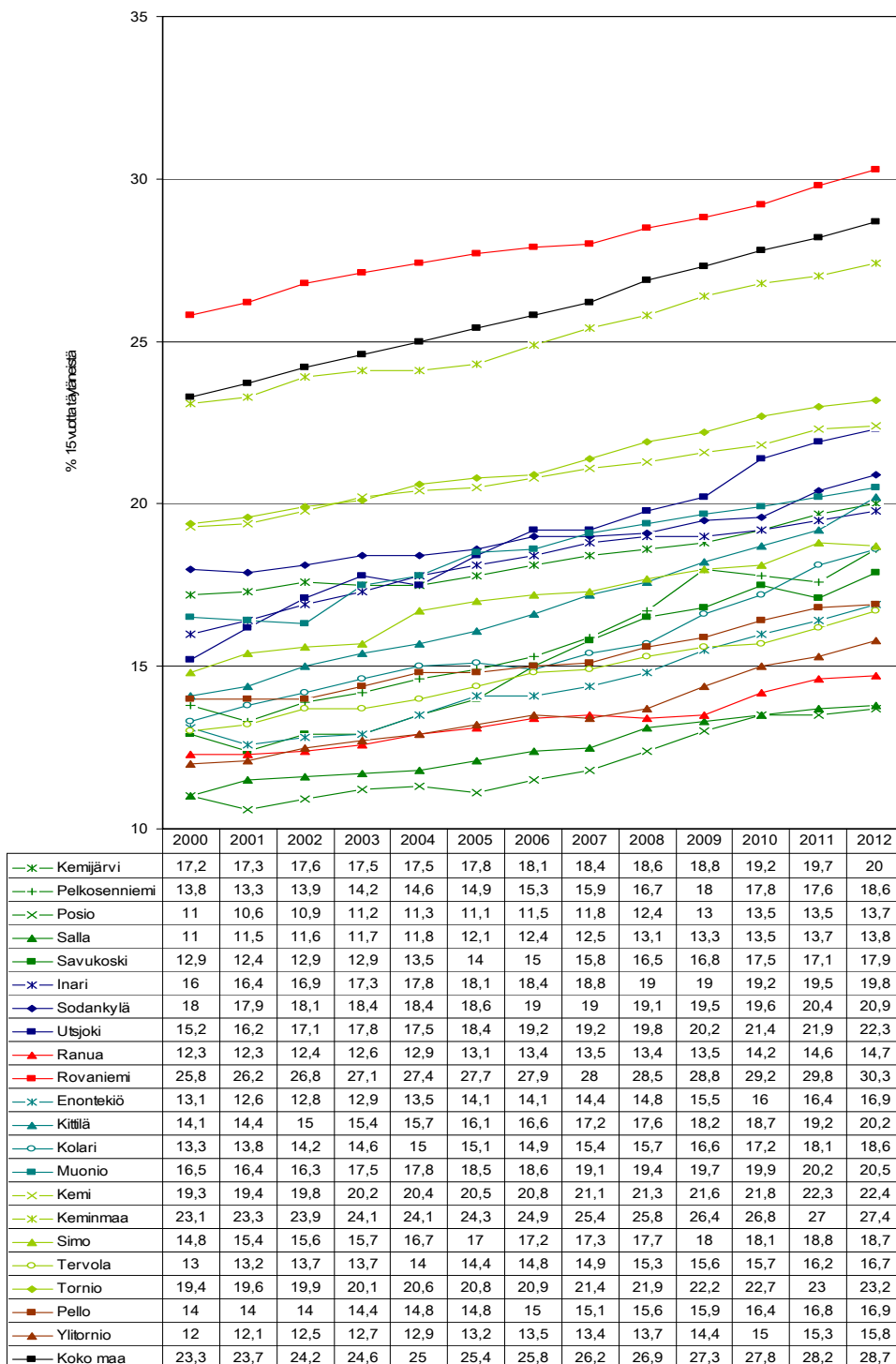
75. Liitekuvio Työttömyysaste, % samanikäisestä työvoimasta lappilaiskunnissa 2000–2012 (miehet).

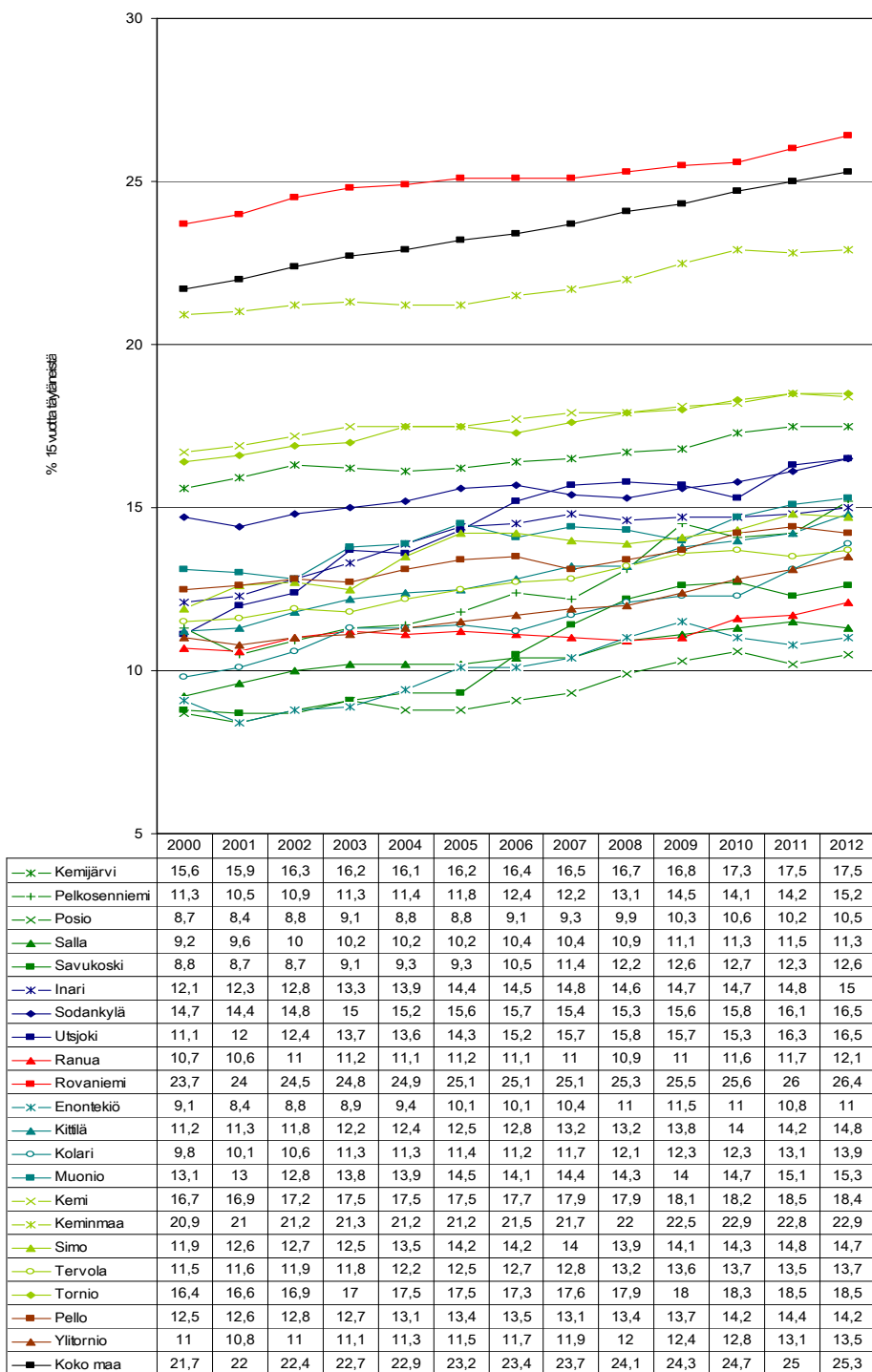
76. Liitekuvio Työttömyysaste, % samanikäisestä työvoimasta lappilaiskunnissa 2000–2012 (naiset).

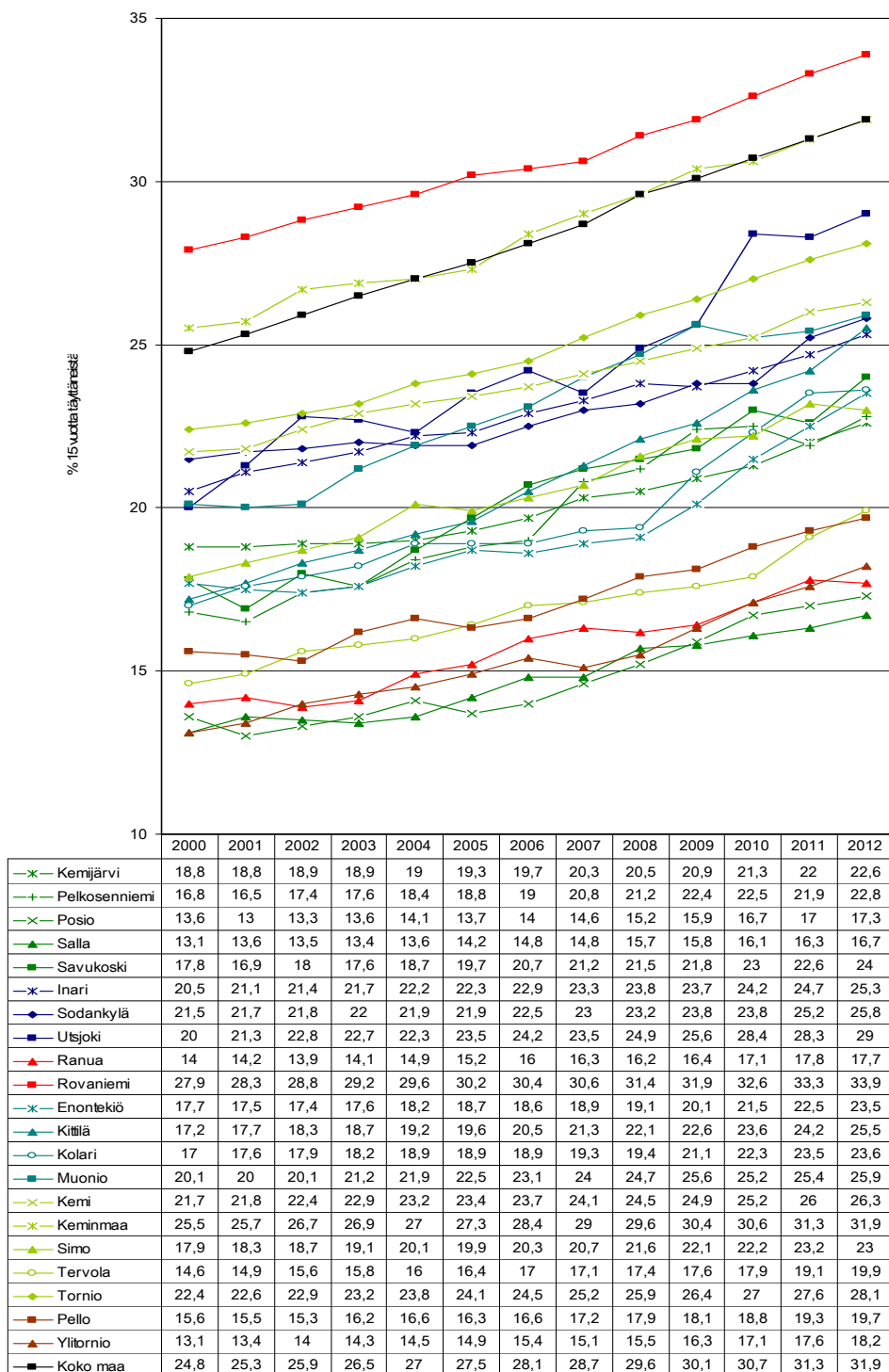
77. Liitekuvio Korkea-asteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (mol. sukupuolet).

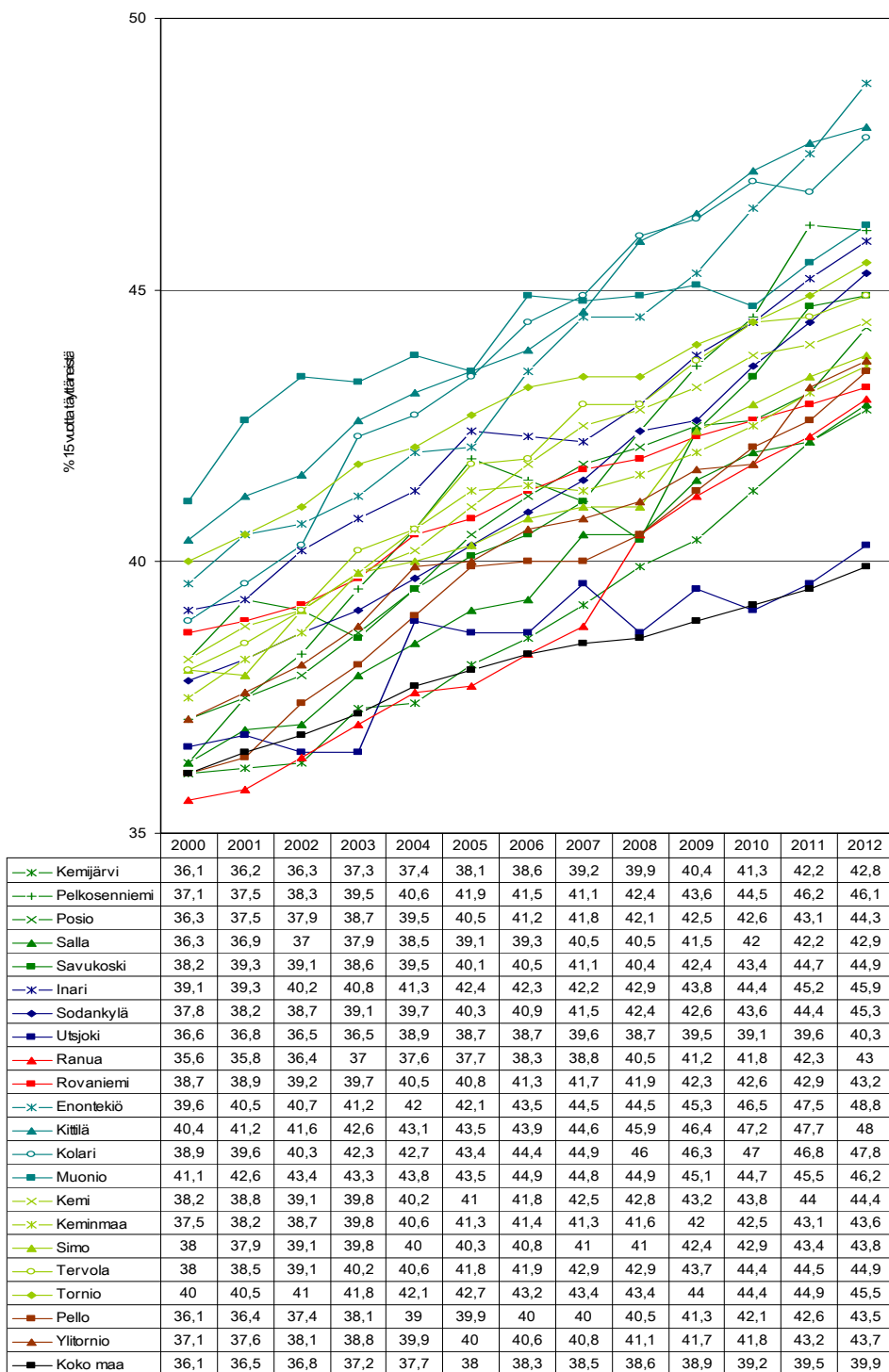
78. Liitekuvio Korkea-asteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (miehet).

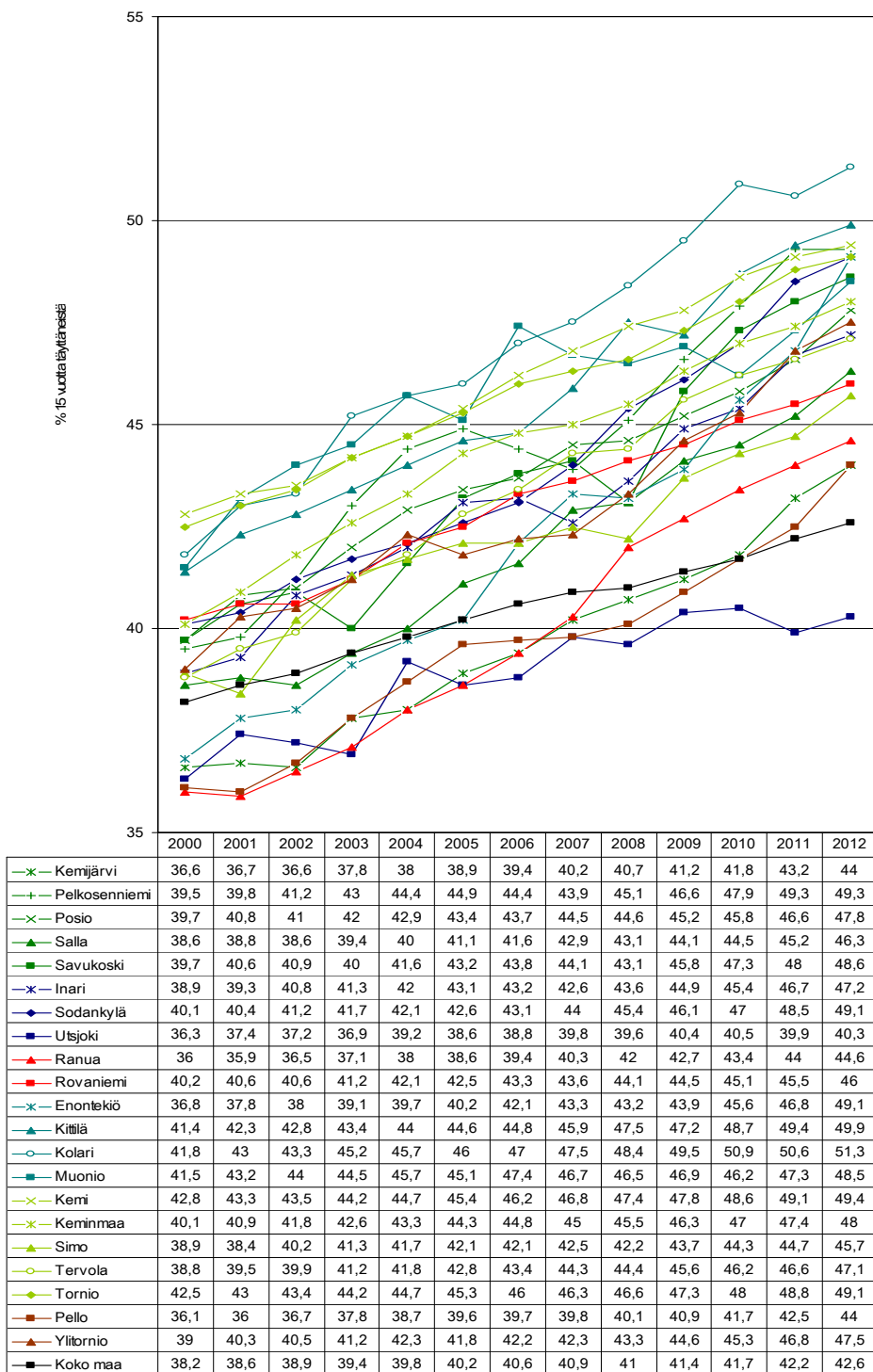

79. Liitekuvio Korkea-asteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (naiset).

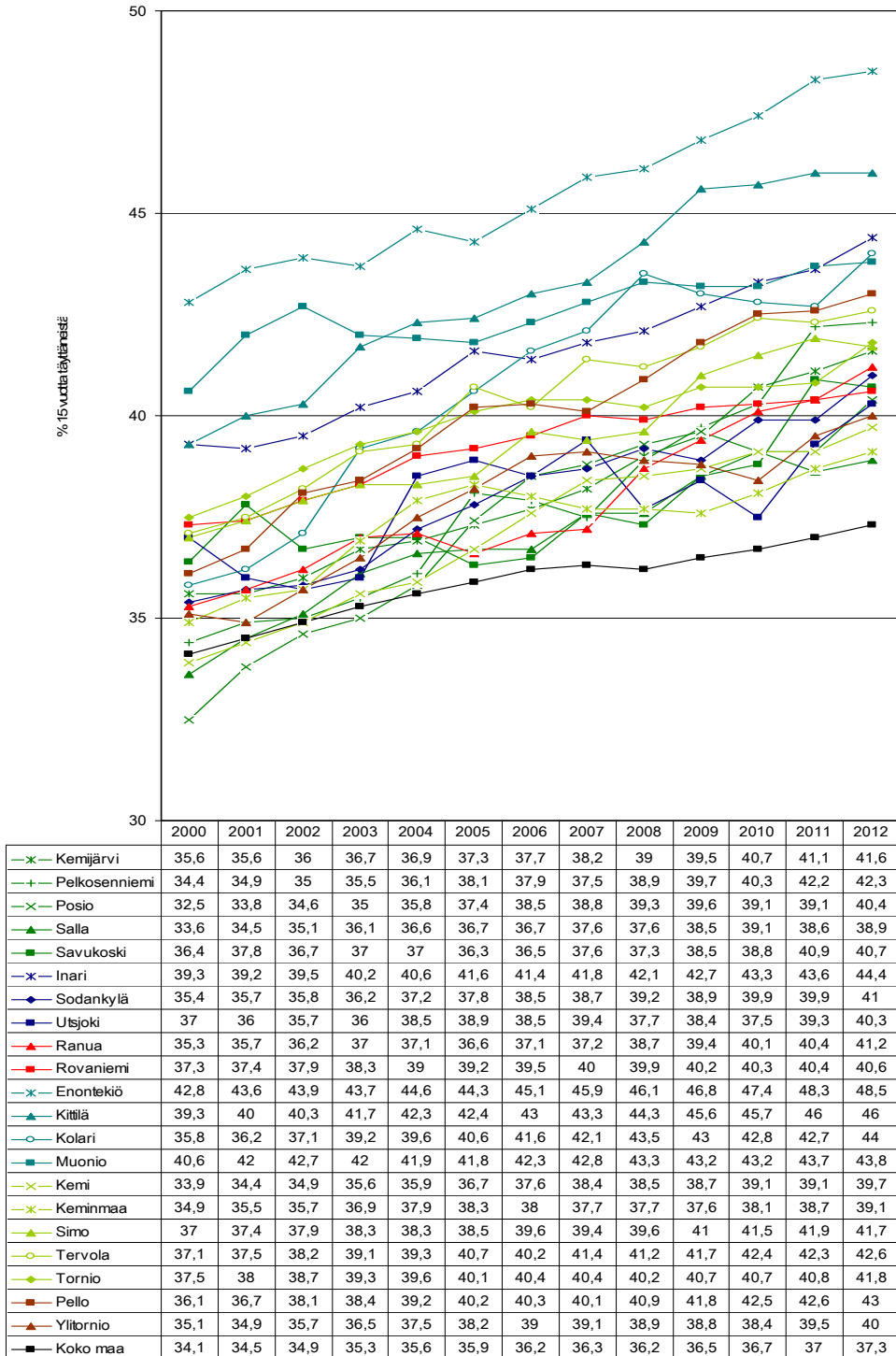

80. Liitekuvio *Keskiasteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (mol. sukupuolet).*

81. Liitekuvio *Keskiasteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (miehet).*

82. Liitekuvio *Keskiasteen koulutuksen saaneet lappilaiskunnissa 2000–2012 (naiset).*

Liite 11. Liitetaulukot**Liitetaulukko 1.** Pähkinänkuoressa pohjoisen hyvinvointibarometrien vastausprosentit seutukunnittain ja kunnittain.

Seutukunta & kunta	Hyvinvointibarometri											
	Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvoinnin tila 2004 ²⁰⁴			Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometri 2005			Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2007			Lapin maakunnan hyvinvointibarometrit 2013		
	N	n	%	N	n	%	N	n	%	N	n	%
Kemi-Tornion seutukunta	2 150	992	46,0	2 357	1 092	46,3						
Kemi	827	363	43,9	911	399	43,8						
Keminmaa	304	141	46,4	331	150	45,3						
Simo	132	71	53,8	139	73	52,5						
Tervola	125	65	52,0	140	60	42,9						
Tornio	762	345	45,3	836	410	49,0						
Pohjois-Lapin seutukunta							84	336	51,9	634	288	45,4
Inari							291	134	46,0	265	128	48,3
Sodankylä							346	162	46,8	320	135	42,2
Utsjoki							47	36	76,6	49	25	51,0
Itä-Lapin seutukunta										754	356	47,2
Kemijärvi										354	164	46,3
Pelkosenniemi										45	22	48,9
Posio										154	77	50,0
Salla										146	68	46,6
Savukoski										55	25	45,5
Rovaniemen seutukunta										2 475	1 113	45,0
Ranua										171	86	50,3
Rovaniemi										2 304	1 027	44,6
Tunturi-Lapin seutukunta										556	274	49,3
Enontekiö										84	38	45,2
Kittilä										217	122	56,2
Kolari										135	67	49,6
Muonio										120	47	39,2

²⁰⁴ Kunnittainen 5 %:n tasaväliotantaan perustuva otos perusjoukkoon kuuluvista (Viinämäki 2007, 232–238, 272–273); Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointibarometrissa 2005, Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometrissa 2007 ja Lapin maakunnan hyvinvointibarometreissa 2012 on kunnittainen 5 %:n satunnaisotantaan perustuva otos perusjoukkoon kuuluvista (emt.).

Liitetaulukko 2. *Vastaajat asuinkunnittain kunnittain (%).*

Vastaaja	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	Ei vastausta	YHT.
Hlöä	164	22	77	68	25	128	135	25	86	1027	38	122	67	47	43	1027
%	8	1	4	3	1	6	7	1	4	50	2	6	3	2	2	100

Liitetaulukko 3. *Vastaajat sukupuolen mukaan kunnittain (%).*

Sukupuoli	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Nainen	50	45	57	52	48	49	55	57	47	57	62	53	43	55	54
Mies	50	55	43	48	52	51	45	43	53	43	38	47	57	45	46
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	22	76	67	25	126	132	23	85	1006	37	118	63	47	1989

Liitetaulukko 4. *Vastaajat iän mukaan kunnittain (%).*

Ikä	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Nuoret aikuiset (18–29 -vuotiaat)	7	5	1	12	4	7	5	9	5	12	11	11	6	13	10
Keski-ikäiset (30–49 -vuotiaat)	19	9	22	17	13	20	26	4	15	23	22	26	15	26	22
Keski-ikäiset (50–64 -vuotiaat)	36	27	34	40	52	41	35	48	40	34	43	37	42	28	36
Ikääntyvät (65–74 -vuotiaat)	20	46	30	15	22	21	18	22	22	17	16	15	27	21	19
Vanhukset (yli 74 -vuotiaat)	18	14	14	15	9	11	17	17	19	14	8	10	10	13	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	22	74	65	23	126	129	23	83	991	37	118	67	47	1977

Liitetaulukko 5. *Vastaajat äidinkielen mukaan kunnittain (%).*

Äidinkieli	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Suomi	99	100	100	100	100	94	99	59	100	100	91	99	99	98	99
Koltansaame	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inarinsaame	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pohjoissaame	0	0	0	0	0	3	0	41	0	0	6	1	0	0	1
Norja	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Venäjä	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Muu kieli	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	1	2	0
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	164	22	77	67	25	123	131	22	84	1013	35	118	67	45	1993

Liitetaulukko 6. *Vastaajat arkikielen mukaan kunnittain (%).*

Arkikieli	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Suomi	100	100	100	100	100	99	100	79	100	100	94	100	98	100	99
Koltansaame	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inarinsaame	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pohjoissaame	0	0	0	0	0	1	0	21	0	0	6	0	0	0	0
Norja	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Venäjä	0	0	0	0	0	1	0	21	0	0	6	0	0	0	0
Muu kieli	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	164	22	77	67	25	122	131	19	84	1014	36	118	66	47	1992

Liitetaulukko 7. *Vastaajien matka asuinkunnan keskusta kunnittain (%).*

Kilometriä	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
0–2 km	44	36	27	52	24	45	39	22	45	36	38	32	25	60	38
2–5 km	16	0	10	7	0	14	9	13	5	31	5	9	8	6	21
5–10 km	12	32	4	0	20	6	5	0	2	16	0	3	3	6	11
10–20 km	10	27	18	7	16	5	14	13	7	5	11	18	5	19	8
20–50 km	17	5	39	29	40	19	21	26	37	8	32	28	57	4	17
50–100 km	0	0	3	4	0	7	12	22	5	4	5	11	3	4	5
Yli 100 km	0	0	0	0	0	4	1	4	0	0	8	0	0	0	1
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	22	74	68	25	127	132	23	85	999	37	119	67	47	1999

Liitetaulukko 8. *Asumisyhteisö kunnittain (%).*

Asumisyhteisö	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Yksin	16	23	21	22	36	28	21	35	26	24	27	17	28	21	23
Aviopuolison/avopuolison kanssa	56	59	53	46	44	49	45	43	40	47	46	40	40	55	47
Aviopuolison/avopuolison ja lapsen/lasten kanssa	20	9	18	22	16	14	29	4	27	22	11	29	24	19	22
Vanhempien kanssa	2	5	1	6	0	3	2	4	1	3	11	9	3	2	3
Lapsen tai lasten kanssa	5	0	3	1	4	5	1	9	2	3	5	3	0	0	3
Jonkun muun/muiden kanssa	0	5	4	1	0	1	2	4	2	2	0	2	4	2	2
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	22	76	67	25	126	130	23	84	1004	37	118	67	47	1988

Liitetaulukko 9. *Asumismuoto kunnittain (%).*

Asumismuoto	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Omistusasunto	81	85	89	79	80	74	84	74	84	79	75	80	87	85	80
Vuokra-asunto	16	10	5	21	16	20	14	26	9	19	22	15	13	11	17
Palvelutalo	1	0	0	0	4	2	0	0	2	1	0	0	0	2	1
Joku muu	2	5	5	0	0	3	2	0	5	2	3	5	0	2	2
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	20	75	67	25	125	128	19	81	1003	36	118	62	46	1966

Liitetaulukko 10. *Asiointiväline kuntakeskuksessa käytässä kunnittain (%).*

Asiointiväline	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Oma auto	80	78	84	70	83	75	73	78	78	67	76	72	83	75	72
Sukulaisten tai tuttavien auto	2	6	3	4	0	3	4	6	3	3	0	6	5	3	3
Julkinen kulkuväline	1	0	0	0	0	2	1	6	0	3	7	1	0	3	2
Kuljetuspalvelu	0	6	0	2	0	1	3	6	3	3	3	2	0	0	2
Polkupyörä, kävely, jne.	16	11	13	25	17	19	20	6	15	25	14	19	12	19	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	18	68	57	23	96	107	18	65	839	29	104	60	32	1658

Liitetaulukko 11. Työmarkkina-asema kunnittain (%).

Työmarkkina-asema	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Työssä	37	20	27	35	28	40	42	36	32	42	41	54	29	49	40
Työtön	7	5	8	11	16	6	6	0	6	5	5	5	14	0	6
Lomautettu	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	3	0	2	0	0
Äitiys/vanhempain/hoitovapaalla	1	0	1	0	0	2	2	5	1	2	0	2	3	4	2
Päätoiminen opiskelija	3	5	1	3	0	3	2	5	2	7	5	1	2	4	5
Ei-päätoiminen opiskelija	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Pitkäaikaisella sairauslomalla (yli 6 kk)	1	0	1	3	4	2	2	0	1	1	0	1	3	0	1
Eläkkeellä	49	65	57	44	48	44	43	50	52	40	38	35	47	42	43
Osa-aikaeläkkeellä	0	0	3	0	0	0	1	5	0	1	5	0	2	0	1
Muu tilanne	1	5	0	3	4	3	2	0	4	3	3	3	0	0	2
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	163	20	77	62	25	127	129	22	82	994	37	117	66	45	1966

Liitetaulukko 12. *Yleissivistävä koulutustaso kunnittain (%).*

Koulutusmuoto	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Apukoulu tai peruskoulu mukautetusti	1	0	1	0	5	4	0	5	1	1	3	0	2	5	1
Kansakoulu	30	32	39	26	41	23	22	20	31	18	30	28	46	26	24
Kansalaiskoulu	10	23	13	16	18	17	16	15	18	12	10	11	10	5	13
Oppikoulu	12	14	11	15	14	14	7	20	13	12	20	12	10	12	12
Peruskoulu	21	9	20	16	14	18	27	20	31	22	27	28	19	28	22
Lukio	3	0	0	2	5	3	2	0	0	3	0	3	0	2	2
Ylioppilastutkinto	22	23	15	26	5	23	27	20	6	32	10	19	14	23	26
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	22	71	62	22	114	116	20	68	949	30	116	63	43	1841

Liitetaulukko 13. *Korkein ammatillinen koulutus kunnittain (%).*

Tutkintotaso	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ammatillista koulutusta	23	30	27	34	24	18	16	15	31	15	24	14	33	14	19
Ammatillinen kurssi	16	30	28	17	28	17	16	15	15	11	15	24	23	23	15
Kansanopistotutkinto	2	0	0	2	0	0	1	5	3	1	3	1	0	0	1
Ammattikoulututkinto	29	25	24	24	24	36	32	30	31	26	29	33	27	30	28
Opistoasteen tutkinto	19	10	12	7	16	16	20	10	11	22	21	11	8	23	18
AMK-tutkinto	4	0	7	7	8	7	5	15	4	10	3	10	3	5	8
Yliopistotutkinto	8	5	3	10	0	7	10	10	5	14	6	8	6	5	11
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	20	75	59	25	121	128	20	80	961	34	114	64	43	1898

Liitetaulukko 14. *Näkemykset asuinkunnan taloudellisesta ja sosiaalisesta tilasta kunnittain (%).*

Kuntatyyppi	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kriisikunta	8	0	5	21	33	1	1	40	0	2	30	4	0	28	5
Pulmakunta	44	24	34	46	28	16	7	47	18	11	35	5	16	38	17
Tienhaarakunta	44	41	47	27	39	48	52	13	31	45	30	46	47	26	44
Etenijäkunta	4	35	14	6	0	35	41	0	52	42	4	45	38	8	34
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	117	17	58	52	18	86	106	15	62	792	23	82	45	39	1512

Liitetaulukko 15. *Näkemykset asuinkunnasta elämisen yleisistä edellytyksistä ja mahdollisuuksista huolehtijana kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huonosti	16	10	19	24	18	16	16	32	20	14	39	25	18	21	17
Melko hyvin	72	67	65	62	77	72	69	53	57	73	50	67	78	64	70
Hyvin	11	24	16	14	5	13	16	16	24	13	11	8	4	14	13
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	149	21	69	58	22	102	108	19	76	887	28	102	50	42	1733

Liitetaulukko 16. *Muuttosuunnitelmat lähiaikoina kunnittain (%).*

Muuttosuunnitelma	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En	84	82	84	83	75	85	84	81	85	88	88	90	86	83	86
Olen harkinnut muuttamista	14	14	15	15	17	14	16	10	10	10	12	7	12	11	11
Kyllä	3	5	1	2	8	1	0	10	5	3	0	3	2	6	2
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	22	74	65	24	125	128	21	80	999	34	111	66	47	1955

Liitetaulukko 17. Muuttosuunnitelmien syy muuttoa suunnittelevilla kunnittain (%).

Muuttosuunnitelman syy	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Oma työ	20	33	9	21	17	29	27	33	26	25	50	11	18	30	24
Puolison työ	7	0	9	0	0	3	0	0	5	7	0	11	0	0	5
Oma opiskelu	10	0	9	14	0	6	13	0	0	7	0	0	9	20	7
Puolison opiskelu	0	0	0	7	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Muutto pienempään asuntoon	0	0	5	0	0	3	3	0	21	12	0	5	27	0	9
Muutto isompaan asuntoon	7	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Muutto omistusasuntoon	0	17	5	7	0	0	3	0	0	2	17	5	9	0	3
Muutto vuokra-asuntoon	0	0	0	0	0	3	0	0	0	2	0	0	0	0	1
Muutto palveluasuntoon tai -taloon	3	17	5	0	0	3	10	0	0	5	17	11	0	0	5
Muu syy	53	33	59	50	83	52	43	67	47	39	17	58	36	50	45
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	30	6	22	14	6	31	30	3	19	181	6	19	11	10	388

Liitetaulukko 18. Muuttopaikkakunta muuttoa suunnittelevilla kunnittain (%).

Muuttopaikkakunta	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kotikunnan sisällä	21	20	33	26	17	21	32	29	30	36	38	37	20	0	31
Kotikunnan naapurikuntaan	32	40	21	16	67	0	16	0	10	9	25	19	0	0	13
Muuhun entisen Lapin läänin kuntaan	13	40	17	26	0	27	13	14	5	8	0	7	50	44	13
Muualle Suomeen	34	0	29	32	0	39	34	43	45	39	13	19	10	22	34
Ulkomaille	0	0	0	0	17	12	5	14	10	9	25	19	20	33	9
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	38	5	24	19	6	33	38	7	20	233	8	27	10	9	477

Liitetaulukko 19. *Arvio toimeentulotukiasioiden toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	19	10	36	17	0	30	19	29	15	35	33	26	41	30	29
Keskitasoinen	69	80	56	75	67	57	59	43	61	54	44	68	47	50	58
Hyvä	13	10	8	8	33	14	22	29	24	11	22	6	12	20	13
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	54	10	25	24	6	37	32	7	33	262	9	34	17	10	560

Liitetaulukko 20. *Arvio vammaispalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	15	23	15	15	25	19	18	25	5	24	8	17	22	20	20
Keskitasoinen	60	62	62	67	50	56	56	63	49	61	58	67	57	53	60
Hyvä	25	15	23	19	25	25	26	13	46	15	33	17	22	27	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	52	13	26	27	8	36	34	8	37	238	12	42	23	15	571

Liitetaulukko 21. *Arvio kunnallisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	9	15	33	26	10	20	25	42	11	23	37	20	21	22	22
Melko helppoa	55	69	38	58	50	41	45	33	48	46	32	53	45	39	47
Helppoa	36	15	29	16	40	39	29	25	41	31	32	27	33	39	32
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	77	13	42	31	10	54	55	12	44	442	19	55	33	23	910

Liitetaulukko 22. *Arvio yksityisten sosiaalipalvelujen saatavuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	24	50	61	50	80	30	45	75	56	20	64	24	33	58	31
Melko helppoa	47	50	26	45	0	52	39	13	33	44	9	53	44	25	42
Helppoa	29	0	13	5	20	19	15	13	11	36	27	24	22	17	28
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	49	8	23	20	5	27	33	8	18	286	11	34	18	12	552

Liitetaulukko 23. *Arvio sosiaalityöntekijän palvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	21	8	29	28	11	11	14	30	15	28	33	25	16	27	24
Keskitasoinen	53	58	47	60	56	68	57	40	62	60	33	61	68	55	59
Hyvä	26	33	24	12	33	22	30	30	24	12	33	14	16	18	18
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	53	12	34	25	9	37	37	10	34	277	12	36	25	11	612

Liitetaulukko 24. *Arvio sosiaalipalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huonosti	13	33	26	16	29	22	18	39	16	20	32	24	25	22	21
Keskinkertaisesti	69	56	54	70	59	60	64	50	68	67	57	60	57	59	65
Hyvin	18	11	20	14	12	17	17	11	16	12	11	16	18	19	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	136	18	61	57	17	103	115	18	68	834	28	96	60	37	1648

Liitetaulukko 25. *Tyytyväisyys taloudelliseen tilanteeseen kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Tyytymätön	14	14	18	15	12	16	14	14	12	16	23	10	16	11	15
Melko tyytyväinen	46	48	58	53	60	58	52	50	48	51	51	55	48	45	51
Tyytyväinen	40	38	23	32	28	26	34	36	40	34	26	35	36	45	34
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	21	77	66	25	125	132	22	81	1010	35	117	64	47	1981

Liitetaulukko 26. *Asuinalueen turvattomuuskokemukset kunnittain (%).*

Kokemus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En koskaan	65	57	68	76	75	69	74	77	59	63	76	72	76	78	67
Harvoin	29	24	26	23	21	26	21	14	33	31	19	18	22	13	27
Toisinaan	6	19	5	2	4	5	5	9	6	6	5	8	1	7	6
Usein	1	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0	1	0	2	1
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	21	76	66	24	124	128	22	83	1009	37	119	67	46	1984

Liitetaulukko 27. *Yksinäisyyskokemukset kunnittain (%).*

Kokemus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En koskaan	37	24	29	33	46	37	35	36	28	33	31	34	28	29	33
Harvoin	40	29	43	44	29	40	31	45	37	41	47	40	42	47	40
Toisinaan	21	48	22	17	21	21	28	9	29	23	19	22	21	20	23
Usein	2	0	5	6	4	2	5	9	6	3	3	4	9	4	4
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	21	76	66	24	124	127	22	83	1007	36	119	67	45	1978

Liitetaulukko 28. *Vaikutusmahdollisuudet kunnan kehittämiseen kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huonot	60	29	60	73	50	62	62	81	60	66	65	68	70	68	65
Melko hyvät	35	50	34	22	45	31	36	13	31	30	30	27	28	27	31
Hyvät	4	21	6	6	5	7	2	6	9	3	4	5	2	5	5
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT.N	93	14	53	51	20	81	81	16	58	668	23	85	43	37	1323

Liitetaulukko 29. *Arvio lasten päivähoitopalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	4	6	16	8	11	6	11	0	3	6	7	5	0	5	6
Keskitasoinen	52	31	63	47	44	54	50	40	47	57	40	45	59	58	54
Hyvä	44	63	22	44	44	40	39	60	50	38	53	50	41	37	41
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	75	16	32	36	9	48	56	10	38	440	15	44	32	19	870

Liitetaulukko 30. *Arvio lastensuojelutyön palvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	17	9	28	8	29	14	0	29	3	18	14	21	21	0	16
Keskitasoinen	63	73	56	64	57	66	75	29	59	62	57	61	63	85	63
Hyvä	20	18	17	28	14	21	25	43	38	19	29	18	16	15	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	54	11	18	25	7	29	32	7	29	258	7	33	19	13	542

Liitetaulukko 31. *Kauppapalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	2	32	14	3	0	6	10	0	5	2	12	3	9	4	4
Melko helppoa	20	32	28	34	54	18	24	35	38	20	41	31	30	21	24
Helppoa	77	36	58	63	46	75	66	65	57	77	47	65	61	74	72
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	22	74	67	24	125	130	23	82	985	34	115	66	47	1955

Liitetaulukko 32. *Pankkipalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	8	45	18	4	40	17	12	52	9	7	41	20	18	11	12
Melko helppoa	30	27	38	37	44	30	36	22	42	32	31	35	41	38	34
Helppoa	62	27	45	58	16	52	51	26	49	60	28	45	41	51	55
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	22	74	67	25	122	129	23	79	984	32	116	66	47	1948

Liitetaulukko 33. *Postipalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	4	5	15	3	4	8	13	9	5	11	24	10	15	6	10
Melko helppoa	28	23	42	39	54	28	24	48	38	35	41	35	29	21	34
Helppoa	68	73	42	58	42	64	63	43	57	55	35	54	55	72	57
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	22	73	67	24	122	129	23	81	987	34	116	65	47	1949

Liitetaulukko 34. *Koulutuspalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	18	36	55	46	38	34	32	79	25	10	61	23	62	30	21
Melko helppoa	45	36	21	32	46	45	46	7	64	41	28	50	21	50	41
Helppoa	36	27	24	22	15	21	22	14	11	49	11	27	17	20	38
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	88	11	38	37	13	58	63	14	36	615	18	62	29	30	1112

Liitetaulukko 35. *Kulttuuripalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	13	65	51	35	38	32	39	53	27	9	72	36	48	39	21
Melko helppoa	50	29	33	46	50	46	39	35	59	42	6	47	44	44	43
Helppoa	37	6	16	19	13	22	21	12	14	49	22	17	8	17	36
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	127	17	51	48	16	87	99	17	44	830	18	87	48	36	1525

Liitetaulukko 36. *Liikuntapalvelujen saatavuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	7	25	26	23	26	14	24	26	21	8	40	21	14	7	13
Melko helppoa	32	50	37	54	42	51	40	53	38	35	28	45	45	41	38
Helppoa	60	25	37	23	32	35	36	21	41	57	32	34	41	51	48
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	121	16	65	52	19	103	109	19	58	862	25	96	49	41	1635

Liitetaulukko 37. Työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuus kunnittain (%).

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	7	46	23	13	31	16	21	47	27	12	20	16	19	30	16
Melko helppoa	47	54	47	45	46	51	52	40	39	47	45	55	47	43	48
Helppoa	47	0	30	42	23	33	27	13	34	41	35	28	34	27	37
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	86	13	43	38	13	61	66	15	41	481	20	74	32	30	1013

Liitetaulukko 38. Kelan palvelujen saatavuus kunnittain (%).

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	3	30	8	14	50	12	16	57	6	10	28	15	8	16	12
Melko helppoa	41	50	47	56	40	42	41	33	39	48	47	44	43	42	46
Helppoa	56	20	44	30	10	45	43	10	55	42	25	40	48	42	43
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	147	20	72	63	20	113	116	21	69	828	32	99	60	45	1705

Liitetaulukko 39. Arvio nuorisotyön palveluiden toimivuudesta kunnittain (%).

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	14	0	10	15	33	6	6	36	10	25	33	14	13	8	18
Keskitasoinen	60	73	62	68	56	62	80	27	54	60	50	64	71	65	62
Hyvä	25	27	28	18	11	32	14	36	37	15	17	23	17	27	20
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	63	11	29	34	9	47	49	11	41	322	12	44	24	26	722

Liitetaulukko 40. *Arvio kotipalvelun toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	10	7	18	17	0	19	12	20	14	21	38	12	10	29	17
Keskitasoinen	52	43	55	77	63	55	57	50	47	61	38	67	76	41	59
Hyvä	39	50	28	7	38	26	31	30	40	18	23	21	14	29	24
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	62	14	40	30	8	42	42	10	43	312	13	42	29	17	704

Liitetaulukko 41. *Arvio vanhusten palvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	12	24	17	16	15	24	12	18	13	38	23	16	19	35	26
Keskitasoinen	62	41	49	63	54	60	52	64	40	52	69	64	66	45	54
Hyvä	26	35	34	21	31	16	37	18	47	10	8	20	16	20	20
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	73	17	47	38	13	50	60	11	53	373	13	45	32	20	845

Liitetaulukko 42. *Omaishoidon tuen toimivuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	21	36	39	11	25	38	29	40	21	48	17	31	28	36	37
Keskitasoinen	58	55	39	67	63	50	44	40	58	44	67	65	60	64	50
Hyvä	21	9	21	22	13	13	26	20	21	8	17	4	12	0	13
YHT.%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	43	11	33	18	8	32	34	5	38	208	6	26	25	11	498

Liitetaulukko 43. *Kauppapalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	91	88	92	92	100	84	96	100	94	95	93	97	92	91	93
Ei	9	13	8	8	0	16	4	0	6	5	7	3	8	9	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	56	8	26	26	6	31	28	11	32	213	15	29	13	11	505

Liitetaulukko 44. *Pankkipalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	93	88	92	92	83	81	96	73	94	95	92	93	92	90	93
Ei	7	13	8	8	17	19	4	27	6	5	8	7	8	10	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	54	8	26	25	6	31	28	11	31	213	13	28	13	10	497

Liitetaulukko 45. *Postipalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	94	88	88	92	100	84	89	91	97	94	92	96	92	91	93
Ei	6	13	12	8	0	16	11	9	3	6	8	4	8	9	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	52	8	26	26	6	31	28	11	31	210	13	28	13	11	494

Liitetaulukko 46. *Koulutuspalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	89	83	68	82	83	80	84	57	88	91	71	96	45	67	85
Ei	11	17	32	18	17	20	16	43	12	9	29	4	55	33	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	45	6	22	22	6	30	19	7	25	176	7	24	11	9	409

Liitetaulukko 47. *Kulttuuripalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	91	67	74	71	67	83	86	71	83	92	75	84	40	73	85
Ei	9	33	26	29	33	17	14	29	17	8	25	16	60	27	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	47	6	23	21	6	29	21	7	24	186	8	25	10	11	424

Liitetaulukko 48. *Liikuntapalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	89	67	76	81	83	79	95	50	88	94	89	84	55	70	87
Ei	11	33	24	19	17	21	5	50	12	6	11	16	45	30	13
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	46	6	25	21	6	28	22	8	25	188	9	25	11	10	430

Liitetaulukko 49. *Kunnallisten terveystalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	96	86	88	83	100	88	92	100	97	96	92	93	92	82	93
Ei	4	14	12	17	0	13	8	0	3	4	8	7	8	18	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	50	7	25	24	6	32	24	11	29	203	12	27	13	11	474

Liitetaulukko 50. *Yksityisten terveystalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	88	60	61	76	67	77	90	50	75	96	56	96	73	91	86
Ei	13	40	39	24	33	23	10	50	25	4	44	4	27	9	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	48	5	23	21	6	30	20	10	24	193	9	24	11	11	435

Liitetaulukko 51. *Apteekkipalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	94	86	96	84	100	91	96	50	97	96	91	96	83	91	93
Ei	6	14	4	16	0	9	4	50	3	4	9	4	17	9	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	51	7	26	25	6	32	26	10	30	207	11	27	12	11	481

Liitetaulukko 52. Työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	91	80	70	81	83	83	89	63	85	91	80	95	44	67	86
Ei	9	20	30	19	17	17	11	38	15	9	20	5	56	33	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	44	5	23	21	6	29	18	8	26	170	10	22	9	9	400

Liitetaulukko 53. Kelan palvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	96	83	96	83	83	90	92	55	97	95	100	96	92	82	93
Ei	4	17	4	17	17	10	8	45	3	6	0	4	8	18	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	51	6	26	24	6	30	25	11	30	200	11	27	12	11	470

Liitetaulukko 54. Kunnallisten sosiaalipalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	94	67	79	77	83	90	90	56	90	91	75	96	80	70	88
Ei	6	33	21	23	17	10	10	44	10	9	25	4	20	30	12
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	48	6	24	22	6	29	20	9	29	184	8	24	10	10	429

Liitetaulukko 55. *Yksityisten sosiaalipalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	84	60	58	76	50	81	84	50	84	89	57	95	60	63	82
Ei	16	40	42	24	50	19	16	50	16	11	43	5	40	38	18
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	45	5	24	21	6	27	19	8	25	179	7	22	10	8	406

Liitetaulukko 56. *Julkisten liikennepalvelujen saatavuus arkikielellä kunnittain (%).*

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	90	86	72	81	100	84	92	80	93	92	67	96	56	67	88
Ei	10	14	28	19	0	16	8	20	7	8	33	4	44	33	12
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	49	7	25	21	6	31	24	10	28	198	9	26	9	9	452

Liitetaulukko 57. *Kauppapalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	77	63	89	67	67	62	82	73	76	71	71	84	92	82	74
Ei	23	38	11	33	33	38	18	27	24	29	29	16	8	18	26
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	33	11	33	224	14	32	13	11	527

Liitetaulukko 58. *Pankkipalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	74	63	89	67	83	62	88	70	76	75	64	84	92	82	76
Ei	26	38	11	33	17	38	12	30	24	25	36	16	8	18	24
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	33	10	33	224	14	32	13	11	526

Liitetaulukko 59. *Postipalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	72	63	85	58	83	59	73	64	76	71	64	75	77	91	71
Ei	28	38	15	42	17	41	27	36	24	29	36	25	23	9	29
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	33	11	33	223	14	32	13	11	526

Liitetaulukko 60. *Koulutuspalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	44	13	41	38	67	38	38	20	42	44	21	43	38	36	41
Ei	56	88	59	63	33	62	63	80	58	56	79	57	62	64	59
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	222	14	30	13	11	521

Liitetaulukko 61. *Kulttuuripalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	46	13	37	25	50	41	38	20	36	44	7	42	31	27	39
Ei	54	88	63	75	50	59	63	80	64	56	93	58	69	73	61
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	222	14	31	13	11	522

Liitetaulukko 62. *Liikuntapalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	54	38	52	25	67	35	38	40	45	47	14	42	31	27	44
Ei	46	63	48	75	33	65	63	60	55	53	86	58	69	73	56
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	223	14	31	13	11	523

Liitetaulukko 63. *Kunnallisten terveystieteiden tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	74	25	85	63	83	62	70	82	70	71	64	75	92	82	71
Ei	26	75	15	38	17	38	30	18	30	29	36	25	8	18	29
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	33	11	33	223	14	32	13	11	526

Liitetaulukko 64. *Yksityisten terveyspalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	47	38	52	42	67	41	44	40	39	61	14	57	54	73	52
Ei	53	63	48	58	33	59	56	60	61	39	86	43	46	27	48
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	222	14	30	13	11	521

Liitetaulukko 65. *Apteekkipalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	74	38	85	67	83	59	78	70	75	72	50	81	92	82	72
Ei	26	63	15	33	17	41	22	30	25	28	50	19	8	18	28
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	32	223	14	32	13	11	523

Liitetaulukko 66. *Työ- ja elinkeinotoimiston palvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	44	25	56	38	67	32	31	30	33	42	36	45	31	55	41
Ei	56	75	44	63	33	68	69	70	67	58	64	55	69	45	59
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	222	14	29	13	11	520

Liitetaulukko 67. *Kelan palvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	70	38	81	67	83	50	82	82	73	66	57	78	92	64	69
Ei	30	63	19	33	17	50	18	18	27	34	43	22	8	36	31
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	33	11	33	223	14	32	13	11	526

Liitetaulukko 68. *Kunnallisten sosiaalipalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	61	38	67	50	67	47	44	80	58	54	50	65	54	45	55
Ei	39	63	33	50	33	53	56	20	42	46	50	35	46	55	45
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	223	14	31	13	11	523

Liitetaulukko 69. *Yksityisten sosiaalipalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	37	25	52	29	67	29	28	40	39	43	7	47	15	27	39
Ei	63	75	48	71	33	71	72	60	61	57	93	53	85	73	61
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	32	10	33	223	14	30	13	11	522

Liitetaulukko 70. *Julkisten liikennepalvelujen tärkeys arkikielellä saatuna kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	56	38	67	29	83	32	61	50	67	54	36	52	46	55	53
Ei	44	63	33	71	17	68	39	50	33	46	64	48	54	45	47
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	57	8	27	24	6	34	31	10	33	224	14	31	13	11	523

Liitetaulukko 71. *Internetin käyttö arjen asiointissa kunnittain (%).*

Käyttö	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	67	60	63	80	64	73	67	62	60	78	65	77	68	73	73
Ei	33	40	38	20	36	27	33	38	40	22	35	23	32	27	27
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	151	20	72	64	25	118	127	21	78	973	31	115	62	44	1901

Liitetaulukko 72. *Tyytyväisyys nykyiseen elämäntilanteeseen kokonaisuutena kunnittain (%).*

Tyytyväisyys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Tyytymätön	3	9	6	5	4	2	3	5	6	5	6	4	6	4	4
Melko tyytyväinen	41	36	51	50	52	47	47	27	40	42	31	42	47	38	43
Tyytyväinen	57	55	43	45	44	50	50	68	54	53	64	54	47	57	53
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	22	77	66	25	125	129	22	83	1011	36	117	66	47	1986

Liitetaulukko 73. *Tyytyväisyys elämän saavutuksiin kunnittain (%).*

Tyytyväisyys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Tyytymätön	4	5	6	5	4	3	5	5	4	3	8	5	8	2	4
Melko tyytyväinen	44	33	55	55	52	50	47	45	46	45	44	46	48	39	46
Tyytyväinen	51	62	39	40	44	47	47	50	50	51	47	49	44	59	50
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	77	65	25	126	131	22	82	1011	36	118	66	46	1986

Liitetaulukko 74. *Tyytyväisyys vapaa-ajan sisältöön kunnittain (%).*

Tyytyväisyys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Tyytymätön	5	14	6	20	8	7	15	9	9	9	11	10	5	11	9
Melko tyytyväinen	53	62	62	38	56	51	47	36	51	48	56	47	52	47	49
Tyytyväinen	42	24	31	42	36	42	38	55	40	43	33	42	44	43	42
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	21	77	66	25	125	126	22	82	1003	36	118	64	47	1971

Liitetaulukko 75. *Kotitöiden osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	1	0	4	0	4	2	1	0	6	2	0	1	5	2	2
Vähän	15	5	6	19	25	16	19	14	18	17	18	21	17	18	17
Jonkin verran	60	59	61	63	54	63	58	64	55	61	62	56	48	57	60
Paljon	23	36	29	18	17	18	23	23	21	19	21	23	30	23	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	163	22	77	67	24	125	132	22	84	994	34	115	66	44	1969

Liitetaulukko 76. *Lepäilyn osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	2	5	1	3	4	2	3	0	6	3	6	3	9	5	3
Vähän	29	38	26	33	25	34	32	48	28	34	43	36	26	36	33
Jonkin verran	61	43	61	49	63	53	51	38	53	53	37	52	52	50	53
Paljon	8	14	12	15	8	10	14	14	13	10	14	9	12	9	11
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	76	67	24	126	129	21	78	1000	35	116	65	44	1962

Liitetaulukko 77. *TV:n katselemisen osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	2	0	4	5	4	9	1	0	24	6	3	6	5	7	6
Vähän	19	23	26	24	33	37	27	33	14	30	28	25	24	43	28
Jonkin verran	58	59	53	56	46	45	58	38	43	50	44	60	58	37	51
Paljon	21	18	17	15	17	10	14	29	20	14	25	8	14	13	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	163	22	77	66	24	125	129	21	80	1005	36	118	66	46	1978

Liitetaulukko 78. *Lehtien lukemisen osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	3	9	1	5	4	6	3	5	4	3	9	5	9	0	4
Vähän	26	9	25	28	33	38	29	29	37	35	31	37	39	49	34
Jonkin verran	53	64	57	52	50	45	55	57	47	50	51	50	44	40	50
Paljon	18	18	17	16	13	12	13	10	12	13	9	9	8	11	13
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	22	77	64	24	125	128	21	81	1000	35	117	66	45	1964

Liitetaulukko 79. *Internetissä surffailun osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	33	55	42	23	26	34	37	48	42	23	36	24	41	36	29
Vähän	27	18	25	34	48	28	32	24	34	32	30	31	20	34	31
Jonkin verran	34	23	26	37	17	31	20	24	18	36	24	38	29	23	32
Paljon	6	5	7	6	9	7	11	5	6	9	9	7	11	7	8
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	22	76	62	23	125	121	21	79	982	33	113	66	44	1921

Liitetaulukko 80. *Harrastusten (ml. kotieläimet) osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	23	45	21	19	17	26	23	14	33	24	32	27	33	24	25
Vähän	21	18	24	32	29	20	24	10	18	22	29	20	30	24	22
Jonkin verran	39	27	39	38	46	35	37	52	41	40	32	39	27	31	39
Paljon	18	9	16	11	8	20	16	24	9	14	6	13	9	20	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	22	75	63	24	123	123	21	79	979	31	113	66	45	1919

Liitetaulukko 81. *Opiskelun osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	66	62	71	68	58	60	74	48	70	60	72	71	86	71	64
Vähän	21	24	17	21	21	27	17	38	19	22	16	23	8	18	21
Jonkin verran	8	14	4	10	21	8	9	5	9	10	9	4	5	0	9
Paljon	4	0	8	2	0	5	1	10	1	8	3	2	2	11	6
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	21	76	62	24	122	121	21	77	973	32	114	66	45	1908

Liitetaulukko 82. *Seurustelun perheen/puolison kanssa osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	5	20	12	8	8	15	6	10	14	7	18	11	20	11	9
Vähän	9	15	17	14	29	13	15	14	10	13	6	14	16	13	13
Jonkin verran	51	25	39	55	50	41	40	48	49	46	38	51	36	48	46
Paljon	35	40	32	24	13	31	38	29	27	34	38	24	28	28	32
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	20	76	66	24	123	126	21	81	988	34	116	64	46	1943

Liitetaulukko 83. *Seurustelun ystävien kanssa osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	3	0	3	6	4	5	2	0	4	3	0	4	3	4	3
Vähän	40	23	36	39	33	32	33	29	37	34	41	40	32	36	35
Jonkin verran	48	73	57	45	58	55	58	52	54	56	41	54	57	49	55
Paljon	9	5	4	9	4	9	6	19	6	7	18	2	8	11	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	22	77	66	24	126	127	21	82	995	34	117	65	47	1963

Liitetaulukko 84. *Yleishyödyllisen tai yhteiskunnallisen toiminnan osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	48	38	42	40	29	45	53	43	49	51	45	49	62	49	49
Vähän	33	33	43	49	38	38	27	33	33	32	27	33	30	33	33
Jonkin verran	17	24	9	10	21	15	17	14	13	14	15	16	6	18	14
Paljon	3	5	5	2	13	2	4	10	6	3	12	2	2	0	3
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	21	76	63	24	124	120	21	80	984	33	116	66	45	1930

Liitetaulukko 85. *Ansiotyöhön liittyvien asioiden osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	53	57	61	44	43	55	48	38	51	50	44	38	63	45	50
Vähän	18	14	12	19	26	12	19	19	17	18	16	25	9	14	18
Jonkin verran	14	19	19	23	26	20	18	19	20	17	22	19	15	16	18
Paljon	16	10	8	15	4	13	14	24	12	15	19	18	12	25	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	21	74	62	23	123	119	21	76	969	32	114	65	44	1897

Liitetaulukko 86. *Arkiliikunnan osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	10	21	17	9	4	11	10	14	17	9	9	12	22	13	11
Vähän	25	26	26	38	13	32	23	29	23	24	34	33	23	20	25
Jonkin verran	46	47	38	42	75	46	52	43	50	51	38	45	45	57	49
Paljon	18	5	18	11	8	12	16	14	10	16	19	11	11	11	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	19	76	64	24	123	122	21	78	975	32	112	65	46	1914

Liitetaulukko 87. *Kuntoliikunnan osuus vapaa-ajasta kunnittain (%).*

Osuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei lainkaan	13	17	12	16	4	13	12	10	18	10	13	14	15	11	11
Vähän	26	56	25	25	29	28	24	33	33	24	35	30	31	32	26
Jonkin verran	42	22	41	45	58	40	49	38	39	50	32	42	37	36	46
Paljon	19	6	21	13	8	19	16	19	11	17	19	14	17	21	17
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	18	75	67	24	123	129	21	80	987	31	114	65	47	1940

Liitetaulukko 88. *Hyvät perhe-elämän ihmissuhteet hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	1	2	4	2	0	0	1	1	3	0	0	2	1
Jonkin verran tärkeä	8	10	8	3	9	6	7	9	5	6	9	8	14	4	7
Tärkeä	92	90	91	95	87	92	93	91	94	93	89	92	86	94	92
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	77	65	23	124	126	22	82	995	35	116	63	47	1956

Liitetaulukko 89. *Hyvät ystävyys- ja ihmissuhteet yleensä hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	0	0	4	0	1	0	0	1	0	0	2	0	1
Jonkin verran tärkeä	15	5	9	20	13	20	17	24	12	14	17	17	17	17	15
Tärkeä	85	95	91	80	83	80	82	76	88	85	83	83	82	83	84
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	77	66	24	125	130	21	81	1004	36	115	65	47	1972

Liitetaulukko 90. *Turvattu perustoimeentulo hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Jonkin verran tärkeä	9	10	8	7	17	8	6	14	6	8	6	9	21	4	8
Tärkeä	91	90	91	93	83	91	94	86	94	91	94	91	79	96	91
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	21	77	67	24	125	125	22	81	1005	36	115	67	47	1973

Liitetaulukko 91. *Hyvät tulot hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	8	10	12	3	13	6	5	5	4	7	12	10	16	11	8
Jonkin verran tärkeä	53	71	53	62	61	56	58	81	62	60	50	48	52	59	58
Tärkeä	40	19	36	35	26	39	38	14	34	33	38	42	32	30	35
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	21	76	65	23	124	120	21	79	982	34	112	63	44	1918

Liitetaulukko 92. *Mieluisa työpaikka hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	15	32	20	10	24	15	18	16	24	14	3	10	18	12	15
Jonkin verran tärkeä	14	11	26	19	38	19	19	26	18	13	9	13	16	15	16
Tärkeä	70	58	54	71	38	66	63	58	58	72	88	77	66	73	69
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	19	69	59	21	114	114	19	74	908	32	102	61	41	1778

Liitetaulukko 93. *Pysyvä ja varma työpaikka hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	15	37	20	14	29	17	20	21	28	15	6	12	25	12	17
Jonkin verran tärkeä	11	21	19	12	19	19	14	32	8	18	28	18	30	19	17
Tärkeä	73	42	61	75	52	63	65	47	64	67	66	71	46	69	66
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	19	69	59	21	115	113	19	72	904	32	102	61	42	1770

Liitetaulukko 94. *Hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	3	0	0	0	0
Jonkin verran tärkeä	4	5	3	9	13	6	5	14	5	5	3	8	8	2	5
Tärkeä	96	95	96	91	88	94	94	86	95	95	94	92	92	98	94
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	21	77	67	24	124	125	22	81	991	36	114	64	45	1949

Liitetaulukko 95. *Hyvä henkinen vireys ja mieliala hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Jonkin verran tärkeä	1	10	5	7	4	5	4	9	5	5	6	6	8	4	5
Tärkeä	99	90	95	93	96	95	95	91	95	95	94	94	92	96	95
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	21	77	67	24	125	124	22	81	998	36	115	64	46	1958

Liitetaulukko 96. *Rentouttava vapaa-aika hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	5	0	1	4	2	2	0	0	1	9	1	2	2	1
Jonkin verran tärkeä	31	29	33	36	17	26	30	32	37	27	14	25	42	20	28
Tärkeä	69	67	67	63	79	72	68	68	63	71	77	74	56	78	70
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	154	21	76	67	24	124	120	22	78	987	35	115	62	45	1930

Liitetaulukko 97. *Mielenkiintoiset harrastukset hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT-
Ei tärkeä	3	5	3	8	4	2	6	0	3	5	5	3	3	7	5
Jonkin verran tärkeä	40	48	39	36	17	40	40	36	48	36	30	38	42	33	37
Tärkeä	57	48	58	56	78	58	54	64	49	59	65	59	55	60	58
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	21	74	66	23	124	121	22	79	990	37	113	62	45	1932

Liitetaulukko 98. *Yhteiskunnallinen osallistuminen, mahdollisuus vaikuttaa hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeää	49	19	40	36	29	41	53	27	43	43	33	38	65	42	43
Jonkin verran tärkeää	41	76	55	52	58	52	37	50	49	49	44	52	30	51	48
Tärkeää	10	5	5	13	13	7	10	23	8	8	22	10	5	7	9
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	21	73	64	24	124	120	22	77	974	36	113	63	45	1911

Liitetaulukko 99. *Uskonto, hengellisyys hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeää	51	38	45	49	50	56	46	27	47	48	27	51	63	50	48
Jonkin verran tärkeää	35	52	40	33	42	31	39	50	33	37	38	37	23	30	36
Tärkeää	15	10	15	18	8	13	15	23	20	15	35	12	14	20	16
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	156	21	75	67	24	124	122	22	79	985	37	111	64	46	1933

Liitetaulukko 100. *Luova toiminta (soittaminen, maalaus, näytteleminen tms.) hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeää	52	38	56	53	42	54	61	62	49	47	33	45	61	45	50
Jonkin verran tärkeää	34	33	28	33	29	35	26	29	37	37	50	36	27	39	35
Tärkeää	14	29	16	14	29	11	13	10	14	15	17	20	11	16	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	152	21	75	64	24	122	120	21	76	976	36	112	62	44	1905

Liitetaulukko 101. *Opiskelu hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	50	38	61	47	50	43	52	50	53	47	49	46	67	51	49
Jonkin verran tärkeä	36	48	26	47	45	48	36	32	37	38	29	42	28	29	38
Tärkeä	14	14	14	6	5	9	12	18	9	15	23	12	5	20	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	153	21	74	62	22	121	118	22	75	966	35	109	61	45	1884

Liitetaulukko 102. *Viihtyisä ja turvallinen asuinympäristö hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	1	0	1	3	0	1	0	0	0	1	3	0	2	2	1
Jonkin verran tärkeä	15	10	13	16	4	20	15	18	11	17	3	17	24	9	16
Tärkeä	85	90	86	81	96	79	85	82	89	82	94	83	75	89	83
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	21	77	64	24	125	124	22	83	996	36	116	63	47	1956

Liitetaulukko 103. *Hyvä asunto hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	1	0	0	3	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	1
Jonkin verran tärkeä	16	19	13	19	9	25	19	23	12	17	14	16	22	11	17
Tärkeä	83	81	87	78	91	75	81	77	85	82	86	84	78	89	82
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	77	67	23	124	128	22	81	1002	37	116	64	46	1968

Liitetaulukko 104. *Luonnonympäristö hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	0	0	0	1	0	2	2	0	3	2	3	1	0	2	2
Jonkin verran tärkeä	19	10	17	21	8	21	21	9	22	29	11	18	31	15	24
Tärkeä	81	90	83	78	92	77	77	91	76	69	86	81	69	83	74
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	21	76	67	24	124	127	22	79	994	36	115	64	47	1954

Liitetaulukko 105. *Ympäröivän yhteiskunnan turvallisuus hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	2	0	0	1	4	4	1	0	0	1	0	1	2	0	1
Jonkin verran tärkeä	18	24	18	22	21	27	24	36	22	21	22	36	21	13	23
Tärkeä	80	76	82	76	75	69	75	64	78	77	78	63	77	87	76
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	21	77	67	24	124	124	22	79	989	36	116	61	45	1942

Liitetaulukko 106. *Ihmisten tasa-arvoisuus hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	4	0	1	0	13	5	1	0	2	2	3	5	2	2	3
Jonkin verran tärkeä	22	19	19	29	21	24	28	27	27	26	22	26	23	20	25
Tärkeä	74	81	79	71	67	71	72	73	70	71	76	69	76	78	72
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	21	77	66	24	124	123	22	81	991	37	115	62	46	1948

Liitetaulukko 107. *Mahdollisuus auttamiseen hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	6	5	5	4	13	10	5	0	3	6	8	3	3	2	6
Jonkin verran tärkeä	48	52	51	48	38	42	53	55	44	50	24	48	49	47	49
Tärkeä	46	43	43	48	50	48	42	45	54	44	68	49	48	51	46
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	21	76	67	24	124	123	22	80	990	37	115	61	45	1942

Liitetaulukko 108. *Mahdollisuus autetuksi tulemiseen hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	3	10	6	4	4	6	4	5	5	6	3	4	3	4	5
Jonkin verran tärkeä	46	43	47	49	50	46	44	50	38	45	20	46	47	39	44
Tärkeä	52	48	47	46	46	47	52	45	57	49	77	51	50	57	50
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	21	77	67	24	125	126	22	79	995	35	114	62	46	1950

Liitetaulukko 109. *Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus hyvän elämän mahdollistajana kunnittain (%).*

Tärkeys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei tärkeä	3	14	5	1	8	2	2	0	0	2	0	3	3	4	3
Jonkin verran tärkeä	17	10	21	22	33	22	21	23	14	25	11	29	19	22	23
Tärkeä	80	76	74	76	58	76	77	77	86	73	89	68	78	74	75
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	161	21	77	67	24	125	125	22	80	994	36	116	64	46	1958

Liitetaulukko 110. *Informaation saanti 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	22	5	19	17	8	19	20	18	23	17	19	11	31	18	18
On jonkin verran merkitystä	46	40	49	48	50	42	39	36	49	41	44	52	34	41	43
On merkitystä	32	55	32	35	42	39	41	45	28	42	38	36	36	41	39
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	148	20	72	65	24	114	117	22	74	931	32	107	59	44	1829

Liitetaulukko 111. *Osallistumismahdollisuuksien varmistaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	29	15	34	32	25	32	26	27	34	27	26	22	36	20	28
On jonkin verran merkitystä	45	55	40	50	54	47	44	59	46	49	55	60	46	57	49
On merkitystä	26	30	26	18	21	21	29	14	20	23	19	18	19	23	23
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	20	70	62	24	114	117	22	74	926	31	104	59	44	1812

Liitetaulukko 112. *Ihmisten keskinäinen tuki 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	22	11	24	19	14	26	19	14	24	23	19	25	23	18	22
On jonkin verran merkitystä	52	47	46	63	59	50	47	48	46	47	53	49	49	52	49
On merkitystä	27	42	30	19	27	23	34	38	30	31	28	26	28	30	29
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	19	71	64	22	115	117	21	76	930	32	104	57	44	1815

Liitetaulukko 113. *Sosiaalipalvelujen saaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	25	26	27	14	29	36	34	27	21	32	31	30	26	36	30
On jonkin verran merkitystä	43	21	35	58	46	30	26	18	40	32	22	35	43	34	34
On merkitystä	33	53	38	29	25	35	39	55	39	35	47	34	31	30	36
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	141	19	71	66	24	115	119	22	77	931	32	105	58	44	1824

Liitetaulukko 114. *Terveyspalvelujen saaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	14	16	18	11	13	24	28	18	13	22	22	18	19	25	20
On jonkin verran merkitystä	28	16	17	29	50	20	14	18	27	26	13	29	34	23	25
On merkitystä	58	68	65	60	38	56	58	64	60	53	66	54	47	52	55
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	147	19	72	65	24	115	120	22	78	938	32	108	59	44	1843

Liitetaulukko 115. *Liikuntapalvelujen saaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	21	21	29	19	30	29	24	23	23	21	13	16	31	27	22
On jonkin verran merkitystä	39	37	43	51	43	37	35	36	41	38	42	41	38	32	39
On merkitystä	40	42	29	30	26	34	41	41	36	41	45	44	31	41	39
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	19	70	63	23	114	116	22	75	938	31	108	55	44	1823

Liitetaulukko 116. *Kulttuuripalvelujen saaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	29	22	41	29	30	43	35	36	43	31	32	28	45	45	33
On jonkin verran merkitystä	46	44	41	57	52	41	38	32	43	43	39	45	39	32	43
On merkitystä	25	33	19	14	17	16	26	32	15	26	29	26	16	23	24
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	144	18	69	63	23	113	117	22	75	928	31	106	56	44	1809

Liitetaulukko 117. *Toimeentulon turvaaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	23	21	27	16	26	20	35	23	29	28	16	23	25	25	26
On jonkin verran merkitystä	29	11	22	29	30	30	23	27	23	24	19	20	35	25	25
On merkitystä	48	68	51	56	43	50	42	50	48	47	65	57	40	50	49
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	19	67	63	23	112	117	22	75	935	31	105	57	44	1812

Liitetaulukko 118. *Työllisyyden turvaaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	37	47	41	31	52	37	44	41	46	41	19	28	42	36	40
On jonkin verran merkitystä	21	16	26	25	17	32	20	23	19	23	26	25	25	20	23
On merkitystä	41	37	32	44	30	32	36	36	35	36	55	47	33	43	37
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	140	19	68	64	23	111	114	22	74	921	31	100	57	44	1788

Liitetaulukko 119. *Vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	31	22	35	31	30	37	33	18	31	33	16	24	42	32	32
On jonkin verran merkitystä	53	61	48	55	43	39	43	45	54	45	59	54	30	48	47
On merkitystä	17	17	17	14	26	24	23	36	15	22	25	22	28	20	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	144	18	69	65	23	114	115	22	74	915	32	101	57	44	1793

Liitetaulukko 120. *Harrastustoimintaa 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	20	10	17	12	13	23	16	18	16	16	19	13	26	23	17
On jonkin verran merkitystä	42	25	41	60	46	44	39	45	49	42	41	39	47	36	42
On merkitystä	38	65	41	28	42	33	44	36	35	42	41	48	28	41	41
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	20	70	65	24	116	117	22	74	939	32	105	58	44	1829

Liitetaulukko 121. *Virkistystoimintaa 3. sektorin kautta kunnittain (%).*

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	16	5	14	12	21	23	18	18	9	16	16	12	28	20	16
On jonkin verran merkitystä	47	35	47	65	33	45	40	36	47	43	38	44	40	39	44
On merkitystä	38	60	39	23	46	32	42	45	43	41	47	44	32	41	40
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	144	20	70	65	24	116	116	22	74	936	32	104	57	44	1824

Liitetaulukko 122. Sosiaalista kanssakäymistä 3. sektorin kautta kunnittain (%).

Merkitys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei ole merkitystä	13	15	14	8	8	10	13	18	8	12	13	11	16	9	12
On jonkin verran merkitystä	48	30	37	62	33	51	41	36	36	40	38	40	40	45	41
On merkitystä	40	55	49	30	58	39	47	45	57	48	50	49	45	45	47
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	144	20	70	66	24	116	118	22	76	945	32	106	58	44	1841

Liitetaulukko 123. Arvio päihdehuolto- ja palvelujen toimivuudesta kunnittain (%).

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	21	10	50	41	0	36	11	63	20	32	14	36	25	38	30
Keskitasoinen	67	60	39	45	100	55	70	25	60	55	57	48	56	44	55
Hyvä	12	30	11	14	0	9	19	13	20	13	29	16	19	19	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	42	10	18	22	3	22	27	8	30	196	7	25	16	16	442

Liitetaulukko 124. Apteekkipalvelujen saatavuus kunnittain (%).

Saatavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	1	0	6	3	12	10	9	57	3	2	19	4	6	4	5
Melko helppoa	21	9	29	34	44	29	23	38	26	24	25	29	28	11	25
Helppoa	78	91	65	63	44	61	68	5	72	74	56	67	66	85	71
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	22	77	64	25	120	127	21	78	981	32	113	67	47	1934

Liitetaulukko 125. *Arvio kunnallisten terveystalvelujen saatavuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	13	10	22	23	4	23	29	18	3	25	16	31	22	15	22
Melko helppoa	47	19	44	50	64	48	52	55	41	49	45	41	49	43	48
Helppoa	39	71	34	27	32	28	19	27	56	26	39	29	29	43	30
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	150	21	73	64	25	116	124	22	80	930	31	111	63	47	1857

Liitetaulukko 126. *Arvio yksityisten terveystalvelujen saatavuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Vaikeaa	30	42	63	55	43	36	45	89	45	7	68	14	17	18	21
Melko helppoa	44	47	25	36	43	42	34	11	34	34	12	38	40	36	35
Helppoa	26	11	12	10	14	23	21	0	21	59	20	48	43	46	44
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	103	19	57	42	14	84	89	18	47	842	25	95	53	39	1527

Liitetaulukko 127. *Arvio terveystalveluista tiedottamisesta ja neuvonnasta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	13	15	10	8	14	13	15	32	10	14	33	17	10	15	14
Keskitasoinen	67	45	66	71	68	62	67	55	51	67	52	64	67	63	65
Hyvin	20	40	24	21	18	24	17	14	38	18	15	19	23	23	20
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	151	20	71	66	22	119	123	22	78	948	33	113	60	40	1866

Liitetaulukko 128. *Arvio yleislääkäripalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	11	5	13	18	13	23	25	14	0	19	18	23	9	17	17
Keskitasoinen	63	32	61	62	39	63	62	55	34	61	47	57	58	51	59
Hyvä	25	64	25	20	48	15	12	32	66	20	35	19	32	32	24
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	22	75	66	23	120	122	22	82	907	34	108	65	47	1851

Liitetaulukko 129. *Arvio erikoislääkäripalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	47	60	55	78	73	68	69	59	45	29	83	57	53	61	44
Keskitasoinen	46	40	37	15	27	26	26	35	38	50	13	31	37	31	42
Hyvä	7	0	8	7	0	6	5	6	17	21	4	12	10	8	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	135	15	62	46	15	84	97	17	53	760	24	75	49	36	1468

Liitetaulukko 130. *Arvio äitiys- ja lastenneuvolapalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	4	0	6	6	0	4	0	0	0	2	8	4	0	14	3
Keskitasoinen	49	25	39	64	67	34	46	29	40	45	50	42	30	32	44
Hyvä	47	75	55	31	33	62	54	71	60	53	42	55	70	55	54
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	74	12	31	36	9	50	59	7	42	377	12	53	27	22	811

Liitetaulukko 131. *Arvio koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	8	0	12	6	11	15	5	18	9	13	27	12	8	8	12
Keskitasoinen	53	60	42	75	67	48	71	27	42	55	53	50	73	62	56
Hyvä	39	40	45	19	22	38	24	55	49	31	20	38	19	31	33
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	74	10	33	36	9	48	58	11	45	449	15	58	26	26	898

Liitetaulukko 132. *Arvio työterveyshuollon toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	20	20	13	9	9	13	18	38	4	9	32	15	5	18	12
Keskitasoinen	51	67	50	63	64	44	54	62	51	47	37	39	54	56	49
Hyvä	29	13	37	28	27	44	28	0	45	44	32	46	41	26	39
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	106	15	52	43	11	80	76	13	47	534	19	80	41	34	1151

Liitetaulukko 133. *Arvio kotisairaanhoidon toimivuus kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	11	0	9	19	10	12	7	10	2	16	23	13	21	24	13
Keskitasoinen	68	50	47	63	60	56	66	60	48	62	31	55	71	47	59
Hyvä	21	50	44	19	30	33	27	30	50	22	46	33	8	29	27
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	56	14	32	27	10	43	44	10	42	272	13	40	24	17	644

Liitetaulukko 134. *Arvio laboratorio- ja röntgentutkimuspalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	5	5	1	10	17	5	3	33	2	4	20	9	8	7	6
Keskitasoinen	45	32	51	44	50	41	51	48	37	53	43	50	57	49	50
Hyvä	50	64	47	46	33	53	46	19	60	43	37	41	35	44	45
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	22	74	61	18	111	111	21	81	854	30	104	63	43	1748

Liitetaulukko 135. *Arvio fysioterapiapalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	7	0	16	11	5	12	11	24	10	17	31	19	12	14	15
Keskitasoinen	53	56	52	69	74	53	62	53	38	58	42	50	57	51	56
Hyvä	41	44	32	20	21	36	27	24	52	25	27	31	31	35	30
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	91	18	50	45	19	78	73	17	52	499	26	72	42	37	1119

Liitetaulukko 136. *Arvio suun terveydenhuoltopalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	5	6	13	10	6	11	19	20	17	23	41	29	9	31	19
Keskitasoinen	43	41	45	55	56	59	54	60	48	49	34	44	51	41	49
Hyvä	52	53	42	35	39	30	27	20	34	28	24	28	40	28	32
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	135	17	62	60	18	101	99	20	64	734	29	101	55	39	1534

Liitetaulukko 137. *Arvio sairaala- ja vuodeosastohoidon toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	12	7	5	21	8	16	7	20	2	11	45	16	10	20	12
Keskitasoinen	49	33	57	62	67	54	64	60	36	59	36	64	69	50	57
Hyvä	39	60	38	17	25	30	30	20	62	30	18	20	21	30	31
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	100	15	42	42	12	63	61	10	55	532	22	56	39	20	1069

Liitetaulukko 138. *Arvio mielenterveyspalvelujen toimivuudesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	25	33	12	32	14	24	26	40	14	34	55	23	8	36	28
Keskitasoinen	58	67	60	57	86	59	56	40	49	54	45	57	63	50	55
Hyvä	17	0	28	11	0	18	18	20	38	12	0	20	29	14	17
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	52	3	25	28	7	34	34	10	37	252	11	35	24	14	566

Liitetaulukko 139. *Vastaajien arvio fyysisestä terveydestään ja toimintakyvystään kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	7	10	11	7	0	5	8	9	7	7	8	8	6	7	7
Keskinkertainen	48	62	54	55	58	52	45	45	47	43	46	35	51	48	45
Hyvä	44	29	36	37	42	44	47	45	46	51	46	56	43	46	48
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	163	21	76	67	24	124	131	22	83	1009	37	119	67	46	1989

Liitetaulukko 140. *Vastaajien arvio henkisestä vireydestään ja mielialastaan kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	2	10	4	4	0	2	2	5	6	4	0	8	10	2	4
Keskinkertainen	37	35	43	46	21	32	43	32	44	38	46	33	48	41	38
Hyvä	60	55	53	49	79	66	55	64	50	58	54	59	42	57	58
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	20	76	67	24	125	130	22	82	1008	37	118	67	46	1984

Liitetaulukko 141. *Vastaajien arvio omasta terveydentilastaan kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Huono	7	0	9	6	0	2	7	5	7	6	6	6	6	6	6
Keskinkertainen	48	70	55	60	64	53	47	43	51	43	36	38	52	38	46
Hyvä	46	30	36	34	36	45	47	52	42	51	58	56	42	55	48
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	20	77	68	25	126	131	21	84	1004	36	116	67	47	1982

Liitetaulukko 142. *Lääkärin toteamien sairauksien lukumäärä kunnittain (%).*

Lukumäärä	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei yhtään	33	18	33	30	52	34	30	38	30	38	35	37	31	42	36
1-2	51	45	46	51	35	44	50	48	43	45	46	50	48	38	46
3-4	12	36	16	16	13	18	18	10	18	13	16	9	18	18	14
5-6	2	0	4	3	0	3	1	5	6	3	3	3	3	2	3
7 tai enemmän	1	0	1	0	0	1	1	0	2	1	0	0	0	0	1
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	162	22	76	67	23	125	131	21	82	1010	37	117	67	45	1985

Liitetaulukko 143. *Työkyvyttömyyseläkkeellä olevat kunnittain (%).*

Eläkeläisyys	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	86	82	73	88	96	85	83	91	80	89	89	87	80	91	87
Kyllä, osaeläke	3	5	3	2	0	0	2	0	4	2	3	1	2	0	2
Kyllä, määräaikainen eläke	1	0	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Kyllä, pysyvä eläke	11	14	25	9	4	14	14	9	16	9	8	12	18	9	11
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	22	73	65	23	122	125	22	80	991	36	117	65	45	1943

Liitetaulukko 144. *Vastaajien työ- ja toimintakykyä häiritsevä sairaus tai vamma kunnittain (%).*

Sairaus tai vamma	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	72	60	64	67	88	70	71	71	63	71	72	75	69	66	70
Kyllä	28	40	36	33	13	30	29	29	37	29	28	25	31	34	30
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	20	76	67	24	125	129	21	82	992	36	116	67	47	1961

Liitetaulukko 145. *Lääkärin toteamana sairautena kohonnut verenpaine, verenpainetauti kunnittain (%).*

Sairastavuus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	70	62	69	65	79	64	64	48	62	71	67	69	63	70	69
Kyllä	29	38	31	35	21	36	36	52	38	29	33	31	38	30	31
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	150	21	74	62	24	121	121	21	78	968	36	113	64	43	1896

Liitetaulukko 146. *Lääkärin toteamana sairautena kohonnut veren kolesteroli kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	71	43	77	76	71	68	67	76	71	72	62	71	60	80	71
Kyllä	29	57	23	24	29	32	33	24	29	28	38	29	40	20	29
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	146	21	74	63	24	119	123	21	72	960	34	109	60	40	1866

Liitetaulukko 147. *Lääkärin toteamana sairautena diabetes kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	90	84	92	78	92	85	95	86	90	90	88	89	84	97	90
Kyllä	10	16	8	22	8	15	5	14	10	10	12	11	16	3	10
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	144	19	72	63	24	117	112	21	73	934	34	108	61	38	1820

Liitetaulukko 148. *Lääkärin toteamana sairautena sydänveritulppa, sydäninfarkti kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	96	85	93	98	100	97	99	100	99	97	100	99	92	100	97
Kyllä	4	15	7	2	0	3	1	0	1	3	0	1	8	0	3
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	20	70	63	24	117	111	21	70	925	34	105	60	39	1801

Liitetaulukko 149. *Lääkärin toteamana sairautena sepelvaltimotauti, angina pectoris kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	90	78	90	97	100	94	91	95	94	92	94	91	82	90	92
Kyllä	10	22	10	3	0	6	9	5	6	8	6	9	18	10	8
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	18	73	65	24	118	114	21	71	940	34	105	61	41	1830

Liitetaulukko 150. *Lääkärin toteamana sairautena syöpä kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	96	95	93	97	96	97	95	100	100	95	97	99	98	95	96
Kyllä	4	5	7	3	4	3	5	0	0	5	3	1	2	5	4
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	19	72	63	24	115	111	21	70	929	34	104	60	40	1804

Liitetaulukko 151. *Lääkärin toteamana sairautena nivelreuma kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	97	85	97	97	96	92	95	95	96	95	91	96	94	97	95
Kyllä	3	15	3	3	4	8	5	5	4	5	9	4	6	3	5
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	20	68	63	23	116	112	21	71	928	35	104	62	39	1805

Liitetaulukko 152. *Lääkärin toteamana sairautena selän kulumavika, muu selkäsairaus kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	78	63	77	72	87	70	75	77	75	82	91	79	77	79	79
Kyllä	22	37	23	28	13	30	25	23	25	18	9	21	23	21	21
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	19	71	64	23	115	115	22	76	938	34	105	62	39	1828

Liitetaulukko 153. *Lääkärin toteamana sairautena pitkäaikainen keuhkoputkentulehdus, keuhkolaajentuma kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	96	94	97	98	96	97	96	100	96	96	94	96	97	95	96
Kyllä	4	6	3	2	4	3	4	0	4	4	6	4	3	5	4
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	142	18	70	64	24	116	110	21	70	929	34	106	59	40	1803

Liitetaulukko 154. *Lääkärin toteamana sairautena masennus, (depressio) kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	94	94	96	94	96	94	97	100	92	94	94	96	90	92	94
Kyllä	6	6	4	6	4	6	3	0	8	6	6	4	10	8	6
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	141	18	70	62	24	116	110	21	73	927	34	106	60	39	1801

Liitetaulukko 155. *Lääkärin toteamana sairautena muu mielenterveysongelma (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	98	95	96	95	96	98	98	95	96	97	100	95	98	95	97
Kyllä	2	5	4	5	4	2	2	5	4	3	0	5	2	5	3
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	140	19	69	63	24	115	109	21	70	922	34	105	59	39	1789

Liitetaulukko 156. *Lääkärin toteamana sairautena astma kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	91	89	84	94	83	91	95	100	86	91	91	87	89	93	91
Kyllä	9	11	16	6	17	9	5	0	14	9	9	13	11	7	9
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	18	70	62	24	116	110	20	72	931	34	106	62	41	1809

Liitetaulukko 157. *Lääkärin toteamana sairautena heinänuha tai muu allerginen nuha kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	88	89	78	87	96	86	92	90	85	84	85	90	87	85	86
Kyllä	12	11	22	13	4	14	8	10	15	16	15	10	13	15	14
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	18	69	63	24	115	109	21	72	934	34	105	62	40	1809

Liitetaulukko 158. *Lääkärin toteamana sairautena ruoka-aineallergia kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	96	100	86	94	100	90	93	95	88	93	97	94	93	92	93
Kyllä	4	0	14	6	0	10	7	5	12	7	3	6	7	8	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	140	18	70	63	24	116	110	21	68	925	34	104	59	39	1791

Liitetaulukko 159. *Lääkärin toteamana sairautena vatsasairaus (mahakatarri, gastriitti, mahahaava) kunnittain (%).*

Sairaus	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Ei	92	100	89	92	92	94	94	90	89	93	100	94	93	92	93
Kyllä	8	0	11	8	8	6	6	10	11	7	0	6	7	8	7
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	143	17	72	64	24	116	109	21	70	929	34	104	61	39	1803

Liitetaulukko 160. *Arvio tarpeeksi nukkumisesta kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä, lähes aina	44	30	46	33	60	43	49	36	42	42	59	44	40	51	43
Kyllä, usein	44	60	45	55	28	44	41	45	44	45	27	38	45	45	44
Harvoin tai tuskin koskaan	12	10	9	12	12	13	10	18	14	12	14	18	15	4	12
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	20	76	67	25	127	128	22	84	1002	37	117	67	47	1978

Liitetaulukko 161. *Tupakointi kunnittain (%)*.

Tupakointi	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En lainkaan	81	77	87	70	72	77	78	83	76	79	62	81	78	83	78
Satunnaisesti	6	5	4	9	8	7	4	4	5	6	8	7	7	4	6
Päivittäin	14	18	9	21	20	16	18	13	20	15	30	13	15	13	15
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	22	77	67	25	127	130	23	82	1009	37	118	67	47	1990

Liitetaulukko 162. *Nuuskaaminen kunnittain (%)*.

Nuuskaaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En lainkaan	95	100	99	99	100	95	96	100	98	98	92	97	96	96	97
Satunnaisesti	3	0	0	1	0	2	2	0	0	1	5	2	1	2	2
Päivittäin	2	0	1	0	0	2	2	0	2	1	3	2	3	2	1
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	22	77	67	25	126	130	23	82	1009	37	118	67	47	1988

Liitetaulukko 163. *Alkoholijuomien käyttö kunnittain (%).*

Alkoholijuomien käyttö	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En koskaan	14	38	20	22	24	15	18	20	34	17	22	15	10	20	18
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	25	24	45	34	44	25	33	35	30	31	41	35	40	27	31
2–3 kertaa kuukaudessa	28	29	17	19	24	31	23	20	16	24	22	22	24	33	24
Kerran viikossa	19	5	9	12	4	12	14	5	15	14	5	15	4	13	14
2–3 kertaa viikossa	11	5	7	12	4	15	11	15	4	12	11	11	13	4	11
Päivittäin	3	0	1	0	0	2	2	5	1	2	0	2	7	2	2
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	159	21	75	67	25	126	129	20	82	1001	37	116	67	45	1970

Liitetaulukko 164. *Lihavuuden ja/tai laihuuden arvio kunnittain (%).*

Arvio	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Liian laiha	1	0	1	3	0	0	1	0	0	0	3	2	3	0	1
Hieman liian laiha	5	10	3	1	4	4	3	9	5	5	0	6	3	6	5
Sopivan painoisena	43	29	48	36	44	44	48	23	40	45	32	37	54	43	44
Hieman ylipainoisena	44	48	40	51	44	45	47	45	46	43	57	48	33	43	44
Aivan liian ylipainoisena	7	14	8	9	8	7	2	23	10	6	8	7	7	9	6
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	160	21	77	67	25	125	131	22	83	1006	37	118	67	47	1986

Liitetaulukko 165. *Vapaa-ajalla kuntoliikunnan harrastaminen kunnittain (%).*

Liikunnan harrastaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
En voi vamman tai sairau- den vuoksi harrastaa liikun- taa	3	9	8	1	4	7	3	4	7	4	3	3	6	7	4
Muutaman kerran vuodessa tai harvemmin	6	14	5	12	4	11	6	9	7	6	6	7	12	7	7
2–3 kertaa kuukaudessa	10	9	8	7	13	7	8	13	11	6	9	7	6	13	7
Kerran viikossa	8	9	5	10	25	8	11	13	8	10	17	21	9	9	11
2 kertaa viikossa	15	18	5	18	17	10	16	17	19	19	11	15	11	11	17
3 kertaa viikossa	20	9	21	13	13	18	20	9	13	23	14	18	24	22	21
4–6 kertaa viikossa	15	0	18	16	13	16	12	4	16	15	20	12	15	28	15
Päivittäin	23	32	29	22	13	23	24	30	18	18	20	18	17	4	19
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	22	76	68	24	123	128	23	83	996	35	117	66	46	1962

Liitetaulukko 166. *Rasvan määrän vähentäjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	32	52	33	31	42	40	41	19	41	34	43	37	32	28	35
Ei	68	48	67	69	58	60	59	81	59	66	57	63	68	72	65
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	157	21	75	64	24	124	123	21	80	988	35	114	62	46	1934

Liitetaulukko 167. *Rasvan laadun muuttajat kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	34	48	36	42	33	34	41	35	39	38	51	37	37	35	38
Ei	66	52	64	58	67	66	59	65	61	62	49	63	63	65	62
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	153	21	74	65	24	124	120	20	80	985	35	113	63	46	1923

Liitetaulukko 168. *Kasvisten käytön lisääjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	51	71	57	54	58	44	49	38	61	53	65	52	41	57	53
Ei	49	29	43	46	42	56	51	62	39	47	35	48	59	43	47
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	158	21	74	65	24	124	122	21	79	994	34	114	61	46	1937

Liitetaulukko 169. *Sokerin käytön vähentäjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	40	52	52	52	38	46	43	45	57	43	53	54	45	37	45
Ei	60	48	48	48	63	54	57	55	43	57	47	46	55	63	55
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	156	21	77	65	24	124	123	22	79	990	36	113	64	46	1940

Liitetaulukko 170. *Suolan käytön vähentäjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	31	33	33	36	29	28	30	19	39	30	34	30	31	11	30
Ei	69	67	67	64	71	72	70	81	61	70	66	70	69	89	70
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	156	21	76	64	24	126	122	21	79	984	35	113	62	46	1929

Liitetaulukko 171. *Laihduttajat kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	23	38	26	29	26	28	26	24	32	31	31	35	17	24	29
Ei	77	62	74	71	74	72	74	76	68	69	69	65	83	76	71
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	152	21	72	65	23	122	121	21	76	973	36	111	63	46	1902

Liitetaulukko 172. *Arkiliikunnan lisääjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	36	35	29	42	29	28	38	50	35	41	32	37	34	39	38
Ei	64	65	71	58	71	72	63	50	65	59	68	63	66	61	62
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	153	20	73	64	24	124	120	22	78	968	34	109	62	46	1897

Liitetaulukko 173. *Kuntoliikunnan lisääjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	35	38	43	42	46	30	40	29	37	43	43	37	42	37	40
Ei	65	62	57	58	54	70	60	71	63	57	57	63	58	63	60
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	155	21	72	66	24	126	123	21	78	973	35	113	64	46	1917

Liitetaulukko 174. *Alkoholin käytön vähentäjät kunnittain (%).*

Tottumuksen muuttaminen	Kemijärvi	Pelkosenniemi	Posio	Salla	Savukoski	Inari	Sodankylä	Utsjoki	Ranua	Rovaniemi	Enontekiö	Kittilä	Kolari	Muonio	YHT.
Kyllä	24	45	25	30	30	30	26	10	28	25	31	27	23	24	26
Ei	76	55	75	70	70	70	74	90	72	75	69	73	77	76	74
YHT. %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
YHT. N	145	20	73	60	23	118	117	21	68	947	32	111	60	45	1840

Pohjoisen hyvinvoinnin tietopaikka -hankkeessa hyvinvointibarometriin ja selontekojen laatiminen on ollut Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun (1.1.2014 alkaen Lapin AMK) toteuttamisvastuulla. Itä-Lapin, Pohjois-Lapin, Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntiin kohdentuva hyvinvointibarometri sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista, kuntalaiskyselyn sekä asiantuntija-arvio-osion. Kemi-Tornion ja Tornionlaakson seutukuntiin kohdentuva hyvinvointiselonteko sisältää tilastokatsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista sekä asiantuntija-arvio-osion. Julkaisukokonaisuuden kirjoittajat haluavat osallistua hyvinvointitutkimuksesta käytävään keskusteluun sekä erityisesti Lappia koskevan hyvinvointikehityksen pohdintoihin.

Julkaisukokonaisuuden osajulkaisut:

- Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>
- Pohjois-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-010-1>
- Rovaniemen seutukunnan hyvinvointibarometri
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-011-8>
- Tunturi-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-012-5>
- Kemi-Tornion seutukunnan hyvinvointiselonteko
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-013-2>
- Tornionlaakson seutukunnan hyvinvointiselonteko
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-014-9>

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-012-5